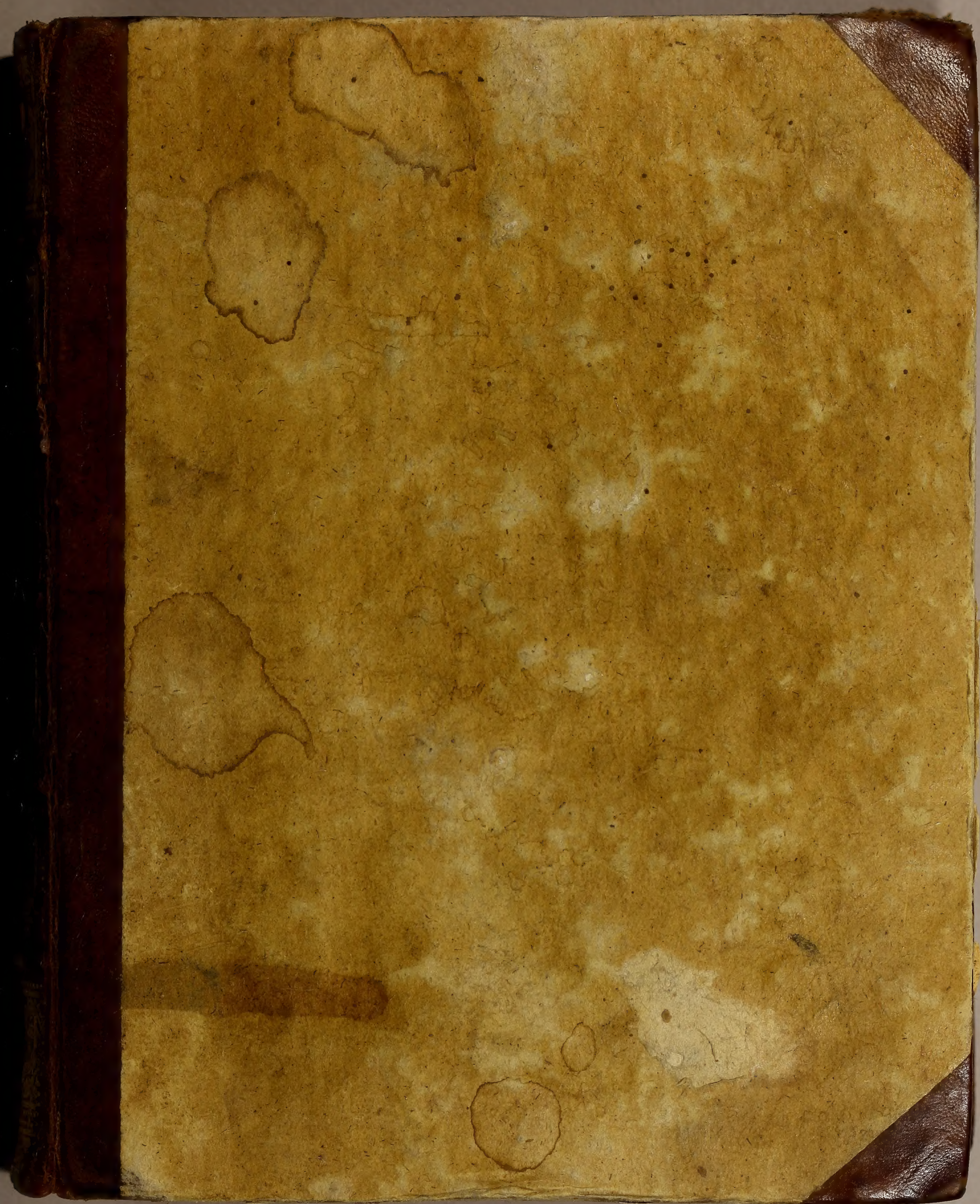

APPARATUS
ERUDITIONIS
AD
JURISPRUDENTIAM,
PRÆSERTIM
ECCLESIASTICAM,

In quo reviſo, auctoque
Præter Juris Univerſalis Principia,
JUS NATURÆ, GENTIUM, DIVINUM,
APOSTOLICUM, & PONTIFICIUM, JUS SYNODALE
OECUMENICUM, NATIONALE AC PROVINCIALE,
Unacum
Provinciarum ac Regnorum Eccleſiaſtico & Politico Statu,
Diſciplina Eccleſiæ, Hæreſibus exortis &c. continua ſæculorum ſerie ad præſens usque tempus deductum, inſertisque in hac præſertim nova editione pro re nata multis obſervationibus criticis, ac controverſiis Juridicis, Publicis, ac Polemicis,
METHODO HISTORICO-DOGMATICA COLLIGUNTUR, ET BREVI AC CLARA IDEA DELINEANTUR,
In utilitatem eruditionis amantium, quibus vaſta Conciliorum, Decretorum, Hiſtoriarum &c. volumina perlegendi aut occaſio aut tempus deficit,

AUTHORE
P. JOSEPHO BINER, S. J.
SS. Theol. & SS. Canonum Doctore, horumque in alma Cæſareo-Leopoldina Univerſitate Oenipontana, ac in celeberrima Epiſcopali Academia Dilingana, antehac Profeſſore Ordinario ac Publico.

PARS I.
De Jure in genere.

Editio Quinta auctior.
CUM FACULTATE SUPERIORUM.

Auguſtæ Vindelicorum & Friburgi Briſgojæ,
Sumptibus Fratrum IGNATII, & ANT. WAGNER Bibliop. MDCCLXVII.

PRÆFATIO AD LECTOREM.

Proviſum abunde eſt, ut Reipublicæ Litterariæ univerſim, ita quam maxime Jurisprudentiæ, libris innumeris, qui, tum variis in compendiis, tum ſpiſſis etiam voluminibus, Titulos in corpore Utriusque Juris contentos, eodem ferme, paucis mutatis, tenore pertractant, adeo quidem, ut qui unum auctorem legerit, alios etiam plures legiſſe cenſeri poſſit.

Supervacaneum proin duxi, tritam illam toties viam velle ulterius complanare, meliusque de re litteraria meriturum me putavi, ſi ulteriori Candidatorum Jurisprudentiæ eruditioni ſubſervirem, ac nova aliquantum methodo *Apparatum* quendam *Eruditionis* ad Jurisprudentiam, præſertim Eccleſiaſticam,

conſcriberem; quo videlicet Doctrinæ Juridicæ ſocia-retur criſis Hiſtorica, & Canonum Legumque ſeve-ritas eruditionis amœnitate temperetur: quo genere ſtudiorum nihil videtur eſſe jucundius, atque erudita hac ætate nihil utilius, nihil æſtimatius.

Quamvis autem blandiri mihi nullatenus poſſim, me in erudita hac diſciplina aliquid aſſecutum, ama-torem tamen ejusdem & æſtimatorem profiteor; conatumque ſaltem, ut ut materiæ dignitati impa-rem, Lector Benevole, habebis ratum.

Atque hoc quidem primo volumine tres partes, de *Jure in genere*, tanquam fundamento omnis Juris-prudentiæ, de *Jure Naturæ & Gentium*, de *Jure Divi-no & Apoſtolico*, atque de *Jure Synodali Univerſali*: In ſecundo vero volumine & ſeqq. itidem ſex partes, de *Jure Synodali Particulari*, de *Nationali* videlicet, *Provinciali*, & *Diœceſano*, cum Eccleſiaſtici & Politi-ci Status deſcriptione Hiſtorica, per ſingula ſæcula continuata, Tibi porrigo; Parte XI. *Jus Pontificium* in genere & ſpecie &c. ac demum Parte XII. Hiſto-riam eccleſiaſticam & politicam Aſiæ, Africæ & Americæ complexurus

Quoad Canonum Doctrinam ipſum Synodo-rum textum, ea, qua fieri poterat brevitate & cla-ritate, proponere ſtudui, ut, quibus numeroſos amploſque Conciliorum Tomos perlegendi aut otium, aut occaſio non ſuppetit, ſuccincta epitome doctrinæ ſubſtantiam, tanquam nucleum, ſub unum velut aſpectum ponat.

PARS I.

PARS PRIMA
DE
LEGIBUS IN GENERE.

Summi momenti non tantum in utroque Jure ſed etiam in Theologia eſt titulus ille Juris Canonici, qui *de Conſtitutionibus* inſcribitur. Dum enim legum naturam, varietatem, cauſas, effectus, ac proprietates examinat, generalia Jurium principia ob oculos ponit. Ut autem in tanta rerum ubertate ſervetur ordo, incipiendum a legibus in genere: tum vero ad varias legum ſpecies deſcendendum. In omni autem re, quæ tractanda aſſumitur, ea videtur eſſe aptior ad docendum diſcendumque ratio, ſi a definitione & diviſione ducatur initium, tum vero ad cauſas ejusdem, proprietates, & effectus enucleandos progreſſus fiat. Sic enim & ordini & memoriæ quam optime videtur conſuli.

CAPUT I.

De natura, varietate, & cauſis Legum.

SUMMARIUM.

1. *Quid ſit lex.*
2. *Quotuplex ſit lex.*
3. *Cauſa efficiens legis.*
4. 5. *Cauſa finalis.*
6. 7. 8. *Cauſa materialis & objectum legis.*
9. *Controverſia de actu interno.*
10. *Legislator Eccleſiaſticus poteſt præcipere actum mere internum,*
11. *Et jam ſæpius præcepit.*
12. 13. 14. *Solvuntur objectiones.*
15. *Non tamen legislator politicus, propter diverſitatem finis utriusque Poteſtatis.*

16. *De causa formali legis.*
17. 18. *Promulgatio constituit essentiam legis.*
19. *Probabiliter non requiritur, ut lex Pontificia in Provinciis solenniter promulgetur.*
20. *Rationes hujus assertionis.*
21. 22. 23. *Solvuntur objectiones.*
24. *Et per se statim obligat.*
15. *Acceptatio populi non requiritur ad constituendam l gem, sed tantum ad stabilitatem.*

QUÆSTIO I.

Quid sit lex?

1. Respondetur: *Est ordinatio rationis in bonum commune, ab eo, qui curam communitatis habet, promulgata.* Ita auctores passim ex S. Thoma 1. 2. q. 90. art. 4. in c.

Dicitur 1. *Ordinatio rationis*, seu rationabilis dispositio superioris, obligans subditos ad aliquid faciendum vel omittendum. Per quod differt *a consilio*, quod nullam imponit obligationem, sed tant m suadet.

Dicitur 2. *Ad bonum commune.* Per quod indicatur finis legis: quæ semper tendere debet ad bonum commune, seu ad bonum communitatis, moraliter unitæ sub una gubernatione. Per quod differt lex *a præcepto* stricte sumpto: nam lex fertur pro communitate, & afficit territorium legislatoris: præceptum vero imponitur personis singularibus, & adhæret personis ipsis. Sæpe tamen *lex*, *præceptum*, *statutum*, *jus &c.* in eadem significatione accipiuntur. Unde leges Ecclesiæ dicuntur *præcepta Ecclesiæ*, licet in bonum communitatis sint latæ.

Legis natura.

Dicitur 3. *Ab eo, qui curam communitatis habet.* Indicatur hic legislator, qui nempe non tantum habet curam & potestatem dominativam, aut œconomicam, qualem habet dominus in servum, pater in filium, maritus in uxorem, sed *politicam*, *gubernativam* & *jurisdictionem sublimem*, quæ se extendat ad communitatem perfectam regendam.

Dicitur 4. *Promulgata.* Nam ut decretum, statutum, præceptum, aut quæcunque dispositio obliget subditos, debet iis sufficienter esse intimata.

Colliges 1. Sententiam Judicis per se non esse legem: tum quia datur personis particularibus; tum quia non omnis Judex habet jurisdictionem sublimem ad ferendam legem requisitam. Unde sententia est potius lata juxta legem, & sic declaratio legis, quam lex.

Coll. 2. Omnem legem ad aliquid obligare. Unde etiam *lex irritans* obligat, actum irritatum habere pro nullo. Et *lex permittens*, licet non obliget eum, cui aliquid permissum est, obligat tamen alios, ne eum impediant, & respectu horum est lex.

Idem dicendum de *Privilegiis*, quæ sunt quædam lex permittens, obligans alios, ne privilegiatum impediant ab usu privilegii. Cedit autem in

in bonum publicum, non impediri eos, qui habent privilegium pro se, aut legem permittentem.

QUÆSTIO II.

Quotuplex sit lex?

Resp. Cum infra ad leges in specie simus descensuri, hic tantum obiter & in genere insinuatur aliqua legis divisio. Igitur a.

1. Lex alia est *Naturalis*, ab ipso nempe auctore naturæ scripta in cordibus creaturarum rationalium, & per lumen rationis promulgata.

Alia *positiva Divina*; quam Deus in sacra scriptura veteris, ac novi testamenti complexus est.

Alia *Humana*, quæ nempe hominem habet legislatorem. Eaque in *Ecclesiasticam* & *civilem*, *publicam* & *privatam* subdividitur, ut postea uberius declarabitur.

2. Dividitur in *Affirmativam* & *Negativam*. Affirmativa præcipit actum ponere; e. g. audire Missam die festo: & hæc obligat quidem *semper*, sed *non pro semper*. *Negativa* prohibet actum, e. g. furti: & hæc dicitur obligare *semper pro semper*. Hinc non teneris audire Missam pro semper; teneris tamen omittere furtum pro semper. Legis varietas.

3. Alia est *Præceptiva*, quæ simpliciter & absolute aliquid præcipit aut prohibet, atque sub culpa in conscientia etiam obligat. Alia *Pœnalis*, qua mulcta imponitur. Si præcise pœnam statuit ponenti aliquem actum, quin illum prohibeat, dicitur *pure pœnalis*. Tales dicuntur esse p[illegible] regulæ religiosorum, & juxta aliquos etiam leges imponentes pœnam [illegible]toribus aut feripetis, aut non solventibus telonia, aut exportantibus ex provincia certas merces. E. g. Si lex ita sonet: *qui exportaverit frumentum, centum imperiales solvat*.

Si autem simul sit præceptiva & pœnalis, dicitur *mixta*: e. g. Si Princeps dicat: *nemo exportet frumentum: qui autem exportaverit, solvet centum imperiales*.

4. Præter istas datur etiam lex *Irritans*, quæ nempe irritat seu annullat actum. E. g. Lex irritans matrimonium clandestinum, contractum pupilli &c. Verum de his plura deinceps.

5. Dividitur in legem *odiosam*, quæ directe & principaliter tendit in odium alicujus, licet secundario cedat in favorem alterius. Et in *favorabilem*, quæ directe & principaliter lata est in alicujus favorem, licet secundario cedat in alterius odium.

QUÆSTIO III.

De causa efficiente Legis.

Causa efficiens legis est Legislator. Talis non potest esse persona pri- 3.

 vata,

vata, aut quæ tantum habet poteſtatem dominativam aut œconomicam, qualem habet dominus in ſervos ſuos, aut paterfamilias in ſuam familiam, licet illa mille capitibus conſtet: quia illis per ſe non imperat in bonum communitatis, ſed in bonum ſuum privatum: debet igitur legislator habere poteſtatem jurisdictionis in communitatem ſibi ſubditam, & quidem in communitatem *perfectam*: qualis non eſt quælibet multitudo, ſed moraliter unita ſub gubernante cum poteſtate publica ad bonum ipſius communitatis. Unde etiam non omnis, qui habet poteſtatem jurisdictionis, habet etiam poteſtatem legislativam, ſed debet habere jurisdictionem publicam & ſublimem. Nam quilibet judex, etiam delegatus habet jurisdictionem, non tamen poteſtatem ferendi leges.

Quis legislator?

Talem autem poteſtatem jurisdictionis publicam & ſublimem in ordine ad gubernandam communitatem perfectam ſibi ſubditam ad bonum ipſius communitatis, habet imprimis Deus, & quidem univerſalem reſpectu totius generis humani. Et ab hoc Divino legislatore deſcendit jus geminum, naturale videlicet, commune omnibus per orbem hominibus, & poſitivum Divinum, quo aut jus naturale magis declaratur, promulgatur, & inculcatur, ut contingit per præcepta decalogi; aut ea etiam præcipiuntur a Deo, quæ intra ſphæram juris naturalis non comprehenduntur.

Cum autem non ſit poteſtas niſi a Deo, omnis jurisdictio ac poteſtas legislativa in ordine ad gubernandos populos, qua homines fulgent, eſt participata quædam & velut delegata poteſtas a Deo, immenſo velut oceano, rivos ſuos per terras diffundente.

Ab hoc igitur fonte poteſtas legislativa derivatur in humanum genus; ſive dein illa, conſentiente populo, ſit monarchica, in uno principe collecta; ſive ariſtocratica, ad optimates delata; ſive democratica, communitati populi adhærens, ſive ex his mixta aliqua reipublicæ forma, volente ita populo libero, conflata reſultet.

Quia autem duplex potiſſimum poteſtas eſt collata mortalibus, *Eccleſiaſtica* & *Politica*, ſeu ſæcularis, ideo etiam Deus Eccleſiaſticos legislatores dedit (quos inter eminet ſummus Pontifex, Chriſti in terris Vicarius) & Politicos, Reges videlicet & Principes, aut liberas per orbem Respublicas. De quibus poſtea in ſpecie tractandum occurret.

QUÆSTIO IV.

De cauſa finali Legis.

4 Cum ſapiens illa ac provida æterna Mens, conſulens humanis rebus, dederit terris Principes, & Rectores populis, ut honeſte, rite, & ordinate omnia fiant, ſicque bene gubernentur humanæ per orbem ſocietates atque respublicæ, facile datur intelligere, Principes non tam ſibi quam populis

pulis vivere, neque tam ſuam privatam, quam publicam communitatis utilitatem ſpectare in ferendis legibus oportere.

Quare finis tam legislatorum quam legum alius eſſe non poteſt, quam *bonum commune*, ſeu bonum communitatis, quod per legem intenditur, quæritur, procuratur conſervatur ac promovetur. Imo ex hac ad bonum commune promovendum aptitudine ſuam lex *rationabilitatem* deſumit. Finis legis bonum publicum.

Unde diſpoſitio Principis injuſta, inutilis, noxia publico, non eſt lex, ex defectu finis.

Verum doctrinæ huic aliqua ſe opponere videtur difficultas. Nam 1. multæ leges reſpicere videntur bonum privatum ſingularium duntaxat hominum, ut pupillorum, minorum, clericorum, nobilium, mulierum. 2. Leges tributorum & vectigalium cedunt in bonum Principis. 3. Privilegium eſt lex privata, cedens in bonum privatum privilegiati. 4. Lex præſcriptionis pluribus eſt damnoſa. Ergo non omnis lex debet tendere ad bonum commune, tanquam ad ſuum finem.

Reſp. Omnes etiam hæ leges reſpiciunt bonum commune: cum interſit reipublicæ has leges ferri. Nam ad 1. intereſt reipublicæ certo perſonarum generi, ut pupillis, minoribus, mulieribus &c. legum auxilio ſubveniri. Deinde etiam hæ leges feruntur in pupillo &c. ſub ratione pupillis communi, & prout conſtituunt communitatem pupillorum. Ad 2. lex tributorum ſubditis imponitur, ut Princeps cum neceſſariis ſuis adminiſtris recte gubernare, &, ſi opus, defendere etiam contra hoſtes poſſit rempublicam. Ad 3. pariter exigit bonum publicum, ut privilegiati non impediantur inique ab uſu ſui privilegii. Ad 4. eadem eſt reſponſio: nam lex præſcriptionis conducit ad tollendas lites, & incertitudines bonorum, ad acuendam induſtriam & curam civium, adeoque ad bonum publicum.

Dices 1. Jus dividitur in publicum & privatum. Ergo dantur aliquæ leges, quæ reſpiciunt bonum publicum, & aliæ, quæ reſpiciunt privatum. R. N. c. etiam jus privatum intendit bonum commune civium; & objectum formale, ſeu motivum & ratio, ſub qua in illud fertur, ſemper eſt bonum totius reipublicæ. Unde jus *privatum* dicitur, quatenus immediate verſatur circa bonum civium: *publicum* vero, quatenus immediate verſatur circa regimen & ſtatum reipublicæ.

Dices 2. Datur lex prohibens mendacium, licet illud eſſet neceſſarium 5.
ad conſervationem reipublicæ. Atqui talis lex non haberet pro fine bonum reipublicæ. Ergo non omnis lex debet habere pro fine bonum commune. Reſp. Hæc difficultas non eſt modica, ejusque ſolutio ex altioribus petenda principiis, quæ parte ſecunda, ubi de jure naturali diſputabitur, proponentur. Interim breviter dico, ſummum humanæ reipublicæ bonum eſſe, ſi ad Deum creatorem ac gubernatorem ſuum ſapientiſſimum Difficultas.

atque sanctissimum, tanquam finem suum ultimum, bene sit comparata, ejusque perfectiones commendet. Atqui non esset talis, si non daretur lex prohibens mendacium, utpote intrinsece malum, deturpativum naturæ rationalis, ac perfectioni Divinæ veracitatis ac sanctitatis contrarium: nam si Deus licitum faceret mendacium, redundaret imperfectio in ipsam infinitam veracitatem & sanctitatem Divinam, quæ sicut mentiri non potest, sic neque licitum facere mendacium. Consequenter, si humanæ reipublicæ ullo in casu licitum esset mendacium, illa pessime esset constituta, quia non amplius apta ad suum finem ultimum, nempe ad commendandam sapientiam, sanctitatem, & veracitatem sui conditoris & gubernatoris; imo huic fini suo esset opposita, turpis, ac male gubernata. Unde lex prohibens mendacium, pro omni casu possibili tendit ad bonum rationalis reipublicæ: meliusque esset, rempublicam humanam non existere, quam male eam a Deo gubernari, in præjudicium sanctitatis, veracitatis, & aliarum Divinarum perfectionum: quas commendare per rectam sui gubernationem & constitutionem, finis ultimus, intrinsecus & essentialis est humanæ reipublicæ.

QUÆTIO V.

De causa materiali Legis.

6. Materia, seu objectum materiale legis sunt actiones humanæ, quæ a legislatore vel *præcipiuntur*, vel *permittuntur*, vel *puniuntur*, vel *irritantur*.

Et quidem legis *præceptivæ* objectum debent esse actus saltem negative honesti, hoc est, non inhonesti: nam inhonesti præcipi non possunt: quia talis lex non esset rationabilis. Possunt tamen præcipi actus de se *indifferentes*, quando bonum publicum exigit eos præcipi: e. g. ut cives se exerceant in armis, ut evadant apti ad defendendam patriam. Et talis lex vere est rationabilis; nam licet illius objectum materiale sit de se indifferens, tamen finis, e. g. defensio patriæ, est quid positive honestum, & reddit etiam objectum materiale, quod *de se* est mere indifferens, positive honestum.

Deinde objectum legis præceptivæ debet esse *possibile*: nam ad impossibile nemo tenetur. Neque tantum debet esse possibile physice, sed etiam moraliter. Hoc est, objectum legis humanæ præceptivæ non debet esse nimis arduum & difficile, ut spectata fragilitate humana non adeo difficulter possit lex observari. Alias non esset rationabilis, & plus mali ex illa oriretur quam boni; unde Ecclesia non posset præcipere, ut omnes omnino, etiam infirmi & debiles, toto anno jejunent; ut omnes sequantur consilia Evangelica; ut omnes publice confiteantur peccata &c.

Legis

Legis prohibitivæ objectum sunt omnes actus mali, & quandoque etiam *de se* indifferentes, imo etiam *de se* boni, si sint impedimentum majoris boni, aut reipublicæ noxii, aut certo fini contrarii. Sic militibus, imo & mulieribus prohiberi potest, ne toto die in templo hæreant, cum neglectu militiæ aut rei domesticæ. Item prohibetur labor servilis die festo, licet de se bonus sit.

Legis permittentis objectum sunt actus indifferentes: & quandoque etiam mali, ad evitandum majus malum. Sic alicubi permittuntur (vel potius tolerantur) extrui lupanaria: quin tamen malum a lege permittente approbetur. Sic etiam Deus in lege veteri permisit conjugi dare libellum repudii, quin præceperit aut approbarit positive. In quos actus lex tendat.

Legis punientis objectum sunt actus criminosi & culposi; & quidem si detur mere puniens seu mere pœnalis, punit culpam aliquam juridicam, vel politicam, ut communiter docetur.

Lex denique *irritans* fertur in actus malos, & indifferentes, & quandoque etiam in actus de se bonos: e. g quando irritat donationem pupilli, aut Prælati Ecclesiastici, factam in causas pias. Imo irritari etiam & rescindi possunt per legem actus *jam præteriti* (sicut etiam puniri possunt) non tamen possunt prohiberi, aut præcipi, aut permitti per legem; fatuum siquidem esset præcipere actus præteritos.

Dices 1. Actus honesti & inhonesti sunt objectum legis naturalis: ergo non possunt præcipi vel prohiberi lege positiva. ℞. n. c. potest enim eadem res esse objectum plurium legum: sic, quæ continentur in decalogo, sunt materia juris naturalis & positivi. 7.

Dices 2. Lex debet esse rationabilis, & tendere ad bonum publicum. Ergo non potest versari circa actus indifferentes. ℞. d. c. non potest versari circa actus indifferentes, qui neque ex se neque ex fine suo sunt boni, c. c. si saltem ex fine suo sint boni, n. c. actus, qui de se sunt mere indifferentes, e. g. exercitatio in armis, potest præcipi in ordine ad defendendam patriam; & sic ex fine bono ac publico, quem lex intendit, fiunt boni. Sic etiam lex prohihens, permittens, & irritans actum de se indifferentem, ex fine bono & honesto potest fieri rationabilis. Actus de se indifferentes.

Dices 3. Lex civilis varia permittit inhonesta, e. g. patri vel marito interficere adulterum cum filia vel uxore deprehensum. ℞. Jus civile talia non proprie permittit, tanquam licita; imo non potest sic permittere, quæ sunt contra jus naturale, Divinum, aut Ecclesiasticum in re spirituali; sed ea tantum tolerat, & non punit. Si autem quædam ejusmodi per legem voluisset licita facere, e. g. dissolutionem matrimonii propter causam fornicationis, præscriptionem cum mala fide, aut prohibere secundas nuptias &c. correctum esset per Jus Canonicum.

Quæ-

8. An Princeps auferre possit subditis bona?

Quæres, an lex principis se etiam extendat ad auferenda subditis sua jura ac bona? ℞. negative: excepto tamen casu, quo bonum reipublicæ id exigeret. Ratio est: quia juris naturalis principia sunt: *alterum non lædere, cuique suum tribuere.* Atqui summi etiam Principes obligantur jure naturali. Sic injuste Achab abstulit vineam Naboth.

Deinde Princeps potestatem suam totam habet immediate a populo §. 6. *Inst. de I. N. G. & C.* populus autem non habuit adeo absolutam & illimitatam potestatem in civium bona, ut absque gravi ac justa causa potuerit illa auferre. Ergo neque Princeps.

Dices 1. Talis potestas a Deo est data Sauli Regi, & a Samuele Propheta promulgata populo, 1. *Reg.* 8. ℞. Samuel ibi non proponit jus regi vere competens: sed prædicit populo usurpationem iniquam, ut eos a petendo rege absterreat: ut interpretatur S. Thomas cum communi.

Dices 2. Princeps est supra leges, & dominus omnium. Ergo pro arbitrio potest de omnibus disponere. ℞. Est supra leges civiles, non autem supra leges naturales. Deinde non habet plenum rerum singularum dominium proprietatis, sed tantum dominium altum & eminentiale: quatenus a republica accepit potestatem de iisdem disponendi pro necessitate publica.

Dices 3. Papa in spiritualibus plenissimam habet potestatem. Ergo etiam rex in sæcularibus. ℞. Neque Papa potest pro mero arbitrio, & absque justa causa personis Ecclesiasticis res suas & jura jam quæsita auferre.

CONTROVERSIA.

An actus interni sint objectum legis humanæ?

9. Non est dubium, quin actus etiam mere interni humanæ voluntatis sint materia seu objectum legis naturalis, & positivæ Divinæ. Magna tamen est disceptatio, an iidem præcipi aut prohiberi possint etiam per legem humanam?

Actus internus indirecte præcipi potest.

Et quidem, quod legislator Ecclesiasticus saltem *indirecte* præcipere possit actum internum, quando nempe actus externus sine interno rite poni non potest, aut actum mixtum ex interno, & externo, passim admittitur: sic enim lex humana præcipit devotam & attentam orationem, aut recitationem Divini officii, validam administrationem Sacramentorum, votum castitatis ordinandis, consensum internum, sine deceptione, in contractibus. Tota igitur difficultas eo recidit, an legislator humanus etiam *directe* præcipere aut prohibere possit actum *mere internum.*

CON-

CONCLUSIO I.

Legislator Ecclefiafticus probabilius poteft etiam directe præcipere actum mere internum.

Ita Gloffa *in can.* 14. *de pœnit. dift.* 1. *& in Clem.* 1. *de hæret.* §. *verum v. eo ipfo.* Ubi plures canones pro hac fententia citat. item Medina *c. de orat. q.* 15. Rofella *v. abfolutio* 1. *n.* 28. *&* 29. Baldus, Adrianus, Clarus, Cardenas, La Croix, Söll, &c. contra communiorem. 10. Imo etiam directe.

Prob. 1. *negative.* Quia adverfarii probare deberent, Ecclefiam aut fummum Pontificem non poffe præcipere, prohibere, aut punire actus mere internos: præfertim cum Deus ei dederit poteftatem illimitatam ligandi & folvendi, quæcunque non funt juris naturalis aut Divini, aut aliunde, nempe vel ex facris litteris, vel ex Conciliis aut Patribus nofcuntur poteftati Ecclefiæ effe fubtracta. Atqui probare non poffunt, actus internos ab univerfali illa poteftate effe fubtractos.

Prob. 2. *ex fine legis Ecclefiafticæ;* nam Deus dedit Ecclefiæ poteftatem gubernativam, non politicam fed facram, ad finem fupernaturalem, perducendi nempe homines ad æternam beatitudinem ac Dei poffeffionem, tanquam ultimum finem fuum. Ad hunc autem multo magis conducunt, funtque neceffarii actus interni: fine quibus Ecclefia non poteft effe bene conftituta. Cum actus externi fine internis fint velut corpus fine anima, cortex fine nucleo. Quis ergo credat, Deum Ecclefiæ fuæ tantum dediffe poteftatem legislativam in actus minus conducentes ad finem.

Conf. 1. Si quis die jejunii in animo fuo dicat: *hodie non jejunabo*, peccat graviter, licet mutata poftea voluntate jejunet. Contra qualem autem legem eft hoc peccatum mere internum, nifi contra legem Ecclefiafticam? fi hunc actum internum prohiberi poteft Ecclefia, cur non etiam alios? quid directe hic aliud prohibetur, nifi actus internus? &, fi indirecte præcipi aut prohiberi poteft, cur non etiam directe? fi una cum externo præcipi poteft, quare non etiam fine illo? Plane, fi concedatur, uti paffim conceditur, quod Ecclefia poffit præcipere actum externum & internum e. g. recitationem Breviarii, & attentionem feu devotionem internam, nulla amplius eft ratio, cur non etiam præcipere poffit folum internum, e. g. meditationem feu orationem mentalem, quam pluribus Religiofis de facto leges fuæ præfcribunt? Unde

Conf. 2. Ecclefia poteft prohibere & punire actus externos, etiam occultiffimos, e. g. hærefin per excommunicationem latæ fententiæ, ipfo facto incurrendæ, licet pro foro externo probari non poffit. Poteft exercere jurisdictionem in actus mere internos, abfolvendo a peccatis internis, difpenfando in votis &c. Poteft irregularitatem & cenfuram ferre in deli-

cta etiam occultissima; datque Tridentinum Episcopis facultatem ab iis absolvendi. Ergo etiam actus internos eodem jure præcipere, prohibere ac punire potest. Unde

11. Et sæpius jam sunt præcepti.

Prob. 3. Ecclesia jam sæpius præcepit, prohibuit, & punivit directe actus pure internos. Ergo potest. a. p. Concil. Trid. S. 13. *in decreto de S. Euch.* interdicit, ne quis aliter credat de S. Eucharistia. Innocentius XI. mandavit in virtute sanctæ obedientiæ, ne quis ullam ex 65. propositionibus, ab eo damnatis, in praxin deducat. Multæ autem ex illis concernunt actus mere internos, e. g. fidem internam, spem, dilectionem Dei & proximi. Hoc ipsum prohibet etiam Alexander VII. in damnatione 28. propositionum.

Innocentius X. in Bulla damnationis propositionum Jansenii mandat, ut nemo aliter *sentiat*. Atqui sentire est actus mere internus. Denique Clemens XI. in Bulla *Vineam Domini Sabaoth*, decernit, non satisfieri præcepto Ecclesiæ per silentium, sed requiri, ut etiam *interius* obsequantur, & propositiones Jansenii in animo pro vere hæreticis habeant; hanc esse veram orthodoxi hominis obedientiam, etiam *interius* obsequi. Qui aliter *senserint*, tanquam *Apostolicarum constitutionum transgressores* habendos esse, ac omnibus censuris in hæreticos latis subjacere.

Ubi notandum, Jansenistas, ne ab Ecclesia separentur, & tamen doctrinæ Jansenii adhærere possint, variis technis ac figmentis Pontificia decreta eludere conatos esse. Modo quippe dicebant, propositiones illas quinque in libro Jansenii non reperiri, aut saltem, non in eo sensu, in quo sunt damnatæ, modo aliis confictis interpretationibus, lubrici instar colubri se gyrantes elabi tentarunt, aut hydræ instar nova itidem capita protruserunt. Cum autem summi Pontifices novis mox constitutionibus ac decretis confestim nova eorum effugia & versipelles conatus eliderent, tandem dicebant, decretis Pontificiis satisfieri per *obsequiosum silentium*, ut ipsi vocabant: ad obedientiam Apostolicis constitutionibus debitam non requiri, ut quis propositiones Jansenii ut hæreticas interius damnet, sed satis esse, si de iis nihil loquatur.

Igitur Clemens XI. anno 1705. edita Bulla *Vineam Domini*, etiam hoc effugium præcludit, decernendo, ut dictum, non satisfieri constitutionibus Pontificiis per ejusmodi silentium, sed propositiones Jansenii vere interius in animo esse habendas pro hæreticis: hanc esse veram obedientiam, voci Ecclesiæ interius obsequi: qui secus faciunt, transgressores esse constitutionum Apostolicarum, & omnibus hæreticorum pœnis obnoxios.

Responsiones Adversariorum.

Respondent 1. Pontifices hic tantum declararunt legem naturalem, aut Divinam, contra quam pugnant propositiones Jansenii. Ergo non proba-

probatur, quod Ecclefia præceperit actus internos. Refp. n. a. Nam licet illæ propofitiones fint contra jus Divinum, tamen etiam Ecclefia vere illas prohibet, & interius etiam in animo pro hæreticis haberi jubet, requirendo obedientiam, decretis Pontificiis præftandam, & adjiciendo pœnam excommunicationis transgrefforibus.

Certe obedientia Ecclefiæ præftanda præfupponit præceptum aut legem Ecclefiæ: & transgreffor legis Ecclefiafticæ effe non poteft, nifi detur lex Ecclefiaftica. Et quidem hæc lex verfatur circa actus mere internos, nempe circa internam damnationem propofitionum Janfenii, & judicium quod fint hæreticæ.

Licet igitur etiam lex Divina, aut etiam naturalis eas propofitiones prohibeat, non tamen ex eo fequitur, quod non etiam ab Ecclefia fint prohibitæ: ficut ex eo, quod ea, quæ in Decalogo continentur, jure naturali fint prohibita, non fequitur, quod non etiam jure pofitivo, Divino & humano fint prohibita: quid enim notius, quam eundem actum pluribus legibus prohiberi, aut præcipi poffe? Certe Ecclefia quoad hoc obedientiam *fibi* vult præftari? & inobedientes dicuntur transgreffores conftitutionum Apoftolicarum.

Deinde Pontifex in eos, qui interius in animo propofitiones illas non habent pro hæreticis, licet externe nihil faciant, fed omnino fileant, pœnam excommunicationis decernit, tanquam in inobedientes transgreffores Pontificiarum conftitutionum. Hanc autem pœnam jus Divinum aut naturale non decernit. Habemus ergo hic humanam legem punientem actus mere internos pœna præcife Ecclefiaftica.

Refpondent 2. Ecclefia hic actus internos tantum indirecte prohibet. ℞. Hoc falfum effe, patet ex eo, quod prohibeat illas propofitiones in animo foveri, & præcipiat eas ferio intus in animo damnari, etiam tunc, quando nullus adeft actus externus, quem prohibeat, aut præcipiat, aut puniat. Ergo non indirecte, fed directiffime actum mere internum præcipit, prohibet, & punit. Quid enim aliud eft actum directe præcipere aut prohibere?

Refpondent 3. Ecclefia nomine Dei actus internos directe præcipit, non autem fuo nomine.

℞. Quid deinde? an non etiam actus externos fic præcipit? five nomine DEI, five fuo præcipiat, tamen vere præcipit directe actus mere internos, quod folum petit noftra fententia. Deinde fummus Pontifex gubernat Ecclefiam tanquam Vicarius Chrifti: quafcunque ergo leges condat pro fpirituali gubernatione Ecclefiæ, five circa actus externos, five internos, id facit nomine Chrifti, & tanquam ejus Vicarius. Unde non fatis apparet, quam vim habeat hæc replica ad infringendam noftram fententiam;

licet totum concedatur, quod hic objicitur. Videndum igitur, an reliqua adversariorum argumenta sint firmiora.

Solvuntur argumenta Adversariorum.

13. Objic. 1. *authoritas.* Nam sententia docens actus mere internos non esse objectum legis humanæ, est communis, aut ferme communis. 2. Innocentius III. *c. tua nos* 34. *de simonia* ait: *Nobis datum est, de manifestis tantummodo judicare.* 3. *Can. cogitationis dist.* 1. *de pœnit.* dicitur: *Nemo patitur cogitationis pœnam.*

Respond. ad. 1. Etiam nostra sententia munita est sufficienti authoritate, præsertim summorum Pontificum, quorum constitutiones, ac præcipue Clementis XI. si quis bene perpenderit, non multum alienus erit a nostra sententia. Neque dubito, quin multi ex antiquioribus nostram essent amplexi sententiam, si tot propositiones damnatas, & Bullam *Vineam Domini*, hoc primum sæculo emanatam, videre potuissent.

Explicatur c. Tua nos. Ad. 2. Papa in illo cap. tantum rescribit, quod si Clericus tradat bona sua ad fundandum canonicatum, sine pacto, ut sibi conferatur, tunc posse ipsum absque simonia assumi in Canonicum, ipsique hæc ipsa præbenda, quam fundavit, conferri. Si vero fundationi præbendæ pactum adjiceret, ut illa sibi conferatur, fore pactum simoniacum. Tum vero addit Pontifex; licet constare non possit de quæstione facti, an scilicet animum simoniacum habeat, si tamen externe illum non prodat, posse eum assumi, quamvis forte interne sit simoniacus: quia in executione procedimus secundum externa in casibus particularibus. Ex quo tamen non sequitur, quod Papa circa interna judicare non possit judicio latæ jam sententiæ, per ipsum factum internum incurrendæ. Unde d. a. Pontifici tantum de manifestis datum est judicare judicio ferendæ sententiæ c. a. judicio sententiæ latæ jam ipso jure n. a. & c.

Retorqueri etiam posset. Ecclesia jurisdictionem suam exercet in actus etiam occultissimos e. g. hæresis: licet de iis judicare non possit per ferendam a judice sententiam. Ergo etiam in actus internos. Certe actus occulti tam parum sunt manifesti, quam interni. Taceo, quod argumentum probaret, actus internos ne quidem concomitanter cum externis aut indirecte posse præcipi.

Ad. 3. eodem modo responderi potest: Nam nemo patitur cogitationis pœnam, hoc est, nemo punitur propter cogitationem per sententiam specialiter in ipsum a judice ferendam. Potest tamen puniri per sententiam ipso jure jam universaliter latam, e. g. in omnes, qui propositionem Jansenisticam in animo foverint.

Unde Glossa ad hunc ipsum textum ait, sæpius actum cogitationis puniri,

puniri, ut hæresin internam. Taceo, quod Gratianus Canonem illum desumpserit ex jure civili, quod tantum loquitur de suo foro; non autem de foro canonico.

Ob. 2. *ratio.* Nam potestas humana est sensibilis, & nil cognoscit nisi sensibile. Ergo actus insensibiles, quales sunt mere interni, sunt extra sphæram & limites potestatis humanæ. Conf. Modum gubernandi Ecclesiam oportet esse sensibilem. Unde actus interni per se nec prosunt, nec obsunt Ecclesiæ.

Resp. Potestas & modus gubernandi Ecclesiam est fini, a Christo intento ac præfixo, proportionatus. Cum igitur finis Ecclesiæ sit, non tantum per actus externos, sed etiam per internos ad æternam beatitudinem tendere; potestas a Christo generaliter collata ligandi ac solvendi ad actus internos etiam se extendit. Modo autem sensibili Ecclesia procedit promulgando sensibiliter legem, ad actus etiam internos se extendentem. Retorqueri rursus argumentum potest in actus externos quidem, sed tamen ita occultos, ut Ecclesiæ de iis constare non possit.

Dices: Potestas legislativa debet esse conjuncta cum potestate coactiva, seu punitiva transgressorum: alias est inefficax. Ergo judex ferens legem debet posse cognoscere de delicto. 14. An potestas coactiva debeat esse conjuncta cum directiva.

℞. Argumentum rursus probaret nimium, quod nempe lex Ecclesiæ se non extendat ad actus occultos: imo neque ad internos indirecte prohibendos, quia tales non possunt puniri ab Ecclesia. Licet igitur Ecclesia non possit actus internos & occultos judicare & punire per cognitionem & processum judicialem, sufficienter tamen vim coactivam exerit ferendo legem, etiam in conscientia obligantem sub culpa, & pœna a Deo infligenda, vel sub censura ipso facto incurrenda: prout fecit circa propositiones Jansenii.

Falsum etiam est, quod vis legislativa semper conjuncta sit cum vi coactiva: ut rursus patet in actibus, externis quidem, sed tamen occultis, & absque arbitrio commissis. Deinde Ecclesia plura præcipit, & sic potestate legislativa ac vi directiva utitur, quin utatur potestate ac vi coactiva. Quot enim sunt Canones, quibus nulla pœna est annexa? An non posset Princeps Præfecto alicujus provinciæ dare potestatem directivam, reservata sibi coactiva seu punitiva? Sic etiam sufficit Ecclesiæ sæpius sub culpa præcipere, & in conscientia obligare: pœnam vero sumendam propter legem violatam relinquit Deo, scelerum vindici. Deinde si potest dari lex humana mere pœnalis, quæ tantum sub pœna obliget, quare non etiam mere directiva, quæ tantum sub culpa obliget, ita, ut legislator humanus transgressori nullam pœnam imponat? Et quas pœnas per se imponunt leges naturales?

CONCLUSIO II.

Princeps tamen sæcularis seu legislator politicus non poteſt præcipere actus mere internos.

15. Diſparitas deſumenda eſt ex fine utriusque poteſtatis, Eccleſiaſticæ ſcilicet & politicæ. Illa ſiquidem pro fine habet rectam gubernationem eccleſiaſticæ reipublicæ in ordine ad finem ſupernaturalem, beatitudinem nempe æternam: ad quem finem actus interni comprimis opportuni ſunt & neceſſarii. Finis vero poteſtatis & jurisdictionis politicæ eſt recta gubernatio reipublicæ ſæcularis in ordine ad felicem ejusdem ſtatum quoad externa procurandum ac conſervandum: ut nempe per ſalubres leges pax & tranquillitas civium foveatur, adminiſtretur juſtitia, nemo ab altero lædatur, & ſuum cuique tribuatur.

Alius finis poteſtatis politicæ.

Ad hunc autem finem conſequendum ſufficit, ſi omnes reipublicæ cives quoad actus externos bene ſint comparari. Atque hinc illud axioma invaluit: *De internis non judicat Prætor.* Et certe aliam poteſtatem in populum non habet Princeps, niſi quæ a populo in ipſum eſt translata; ſed populus non habuit poteſtatem & jurisdictionem in actus ſibi omnino incognitos, & in quibus civis cum cive nullam habet communicationem.

Ex quo altera elucet diſparitas. Nam ſummus ſacrorum Antiſtes & Eccleſia poteſtatem ſuam eccleſiaſticam non accepit a populo ſed a Chriſto: qui dare illam potuit, & dediſſe cenſendus eſt generalibus omnino promiſſis in ordine ad ſpiritualem animarum gubernationem: quæ vel maxime ad internum eorum ſtatum in flore ſuo conſervandum promovendumque tendere debet.

Dices: Princeps etiam ſæcularis per leges ſuas obligare poteſt in conſcientia. Ergo præcipere poteſt actus internos. ℞. n. c. Aliud longe eſt obligare in conſcientia, aliud obligare ad ponendos actus mere internos. Princeps ſæcularis præcipiendo vel prohibendo actus externos obligat in conſcientia ſeu ſub culpa ad ponendos vel omittendos actus externos, non vero ad internos.

Dices 2. Respublica, dum fert leges contractuum, præcipit ſimul conſenſum internum, prohibet vero, ne quis alterum decipiat, aut dolo inducat. Ergo actus internos præcipit & prohibet. Reſpondent aliqui, rempublicam *indirecte* & *concomitanter* præcipere actus internos, quia præcipit, contractum rite iniri, quod fieri non poſſet, ſi non poneretur conſenſus internus, & omitteretur dolus. Sed forte ne ſic quidem indirecte legislator politicus præcipit actus internos. Certe Vaſquez 1. 2. *d.* 120. Hurtadus, Sylv. Diana & alii docent, apud Filliucium *Tract.* 23. *n.* 253. humanum legislatorem neque indirecte & concomitanter cum externis poſſe

Probabiliter neque indirecte.

posse actus internos præcipere aut prohibere. Quanto magis id alius dicere posset de legislatore seculari? cur non sufficiat, consensum internum in contractu jure naturali requiri, ne contrahens mentiatur & alterum decipiat, quod jure naturali est prohibitum?

QUÆTIO VI.

De causa formali Legis.

Forma legis sunt verba vel alia signa externa, quibus legislator voluntatem suam manifestat & promulgat communitati, sibi subditæ, aliquid præcipiendo, prohibendo, permittendo, aut irritando. 16.

Unde etiam ex tenore verborum colligi debet, an graviter vel leviter obligare, an vero tantum consilium dare seu suadere velit. Si autem omnibus consideratis dubium maneat, an verba præceptum grave vel leve, vel tantum consilium importent, mitiora præsumenda sunt: quia libertas subditorum est in possessione.

Dubitari posset, an sententia prolata a Principe in causa aliqua particulari decidenda sit habenda pro forma constitutiva legis? ℞. Per se non facit legem universalem talis sententia particularis; præsertim si legislator non examinavit ipse totam causam: ut patet ex *l.* 2. *C. de leg.* ubi Imperator ait: *Quæ ex relationibus vel suggestionibus judicantium Procerum statuimus, generalia jura non sint.* Et ratio est: quia talis particularis sententia non fertur propter bonum commune, ac sæpe nititur particularibus circumstantiis. Aliud esset, si Princeps signo aliquo proderet, se velle instar legis eam sententiam haberi, ut fecit Justinianus *l. fin. C. de leg* ubi ait: Si imperialis Majestas causam judicialiter examinaverit, & sententiam dixerit, omnes judices scire debere, hanc esse legem, non tantum illi causæ, pro qua producta est, sed & omnibus similibus.

Sententia Judicis non est lex.

Ad formam legis spectat etiam ejusdem *Promulgatio*, & quidem *publica*, per vocem Præconis, aut publicum programma, ut communitati innotescat legaliter. Ratio est: quia lex est locutio legislatoris publica ad totam communitatem. Unde *l.* 9. *C. de leg.* dicitur: *leges sacratissimæ, quæ constringunt hominum vitas, intelligi ab omnibus debent.*

Duplex tamen adhuc superest controversia circa promulgationem legis. Prima: an promulgatio publica sit pars constitutiva legis, ita, ut ad essentiam formæ pertineat; an vero tantum sit applicatio legis & conditio sine qua non obligaret: sicut e. g. applicatio ignis ad passum non constituit vim ustivam ignis, sed tantum est conditio, ut ignis vim suam, quam ex se habet, in actu secundo exerat. Altera adhuc major est quæstio, quo loco & tempore fieri debeat promulgatio.

CON-

CONTROVERSIA I.

An promulgatio constituat ipsam formam & vim obligativam legis?

17. Resp. cum communi affirmative. Et probatur ex ratione jam insinuata. Nam lex est *locutio publica* Principis ad communitatem sibi subjectam: seu potius, est voluntas legislatoris communitati publice manifestata ac notificata, quæ tanquam vivendi regula communitatem subjectam dirigat. Atqui hæc essentialiter involvit promulgationem hujus voluntatis. Ergo promulgatio est de essentia legis.

Conf. Promulgatio se habet ad legem, sicut revelatio Divina ad motivum fidei. Atqui juxta communem Theologorum sententiam revelatio non tantum est conditio ad fidem prærequisita, & applicatio Divinæ authoritatis in loquendo, sed est partiale motivum fidei. Ergo etiam promulgatio non tantum est mera conditio ad legem prærequisita & illius applicatio, sed est partiale constitutivum legis.

Lex privatim tantum concepta necdum obligat.

Colliges, non sufficere ad legem, ut illa in aula Principis in præsentia consiliariorum sit concepta, sed requiri insuper, ut populo seu communitati sit promulgata & notificata: quia lex est locutio publica ad communitatem & directio publica populi.

Unde licet consiliarius sciat, in aula Principis esse conceptam legem, ut frumenti vel pecuniæ valor minuatur, potest adhuc pretio majore currente frumentum vendere, vel pecuniam erogare. Quia lex necdum est plene constituta; consequenter necdum habet vim obligandi. Et licet sic majori pretio emens patiatur damnum, tamen id non est imputandum venditori ad culpam, utpote qui usus est jure suo: dum rem tanti vendidit, quanti tunc valuit.

Neque tamen ex hoc sequitur, quod lex singulis debeat promulgari. Nam sufficit illam vel per vocem præconis, vel per publicum programma, in loco publico & consueto affixum promulgari.

Postquam autem ita promulgata est, obligat omnes & singulos in actu primo; licet forte aliqui promulgationem non audierint, & sic legem adhuc ignorent. In actu secundo vero eos tantum obligat, ad quos legis notitia pervenit: non autem eos, qui illam adhuc invincibiliter ignorant. Pro foro tamen externo post factam semel publicam promulgationem præsumuntur omnes legem scire, nisi positive probent, se illam inculpabiliter ignorasse. Ante promulgationem vero publicam neminem obligat, neque in actu primo, neque in actu secundo.

Solvuntur Objectiones.

Ob. 1. c. 1. *de potest. præl.* dicitur, legem obligare, *si solenniter editur, aut publice promulgatur.* Ergo non requiritur determinate, ut publice promulgetur, sed sufficit, si in consistorio Principis concipiatur.

℞. n. c.

℞. n. c. Nam per folennem editionem legis hic nihil aliud intelligitur, quam publica promulgatio. Neque tamen fruftra idem bis repetitur: nam nihil eft novi, idem prius verbis obfcurioribus proponere, ac deinde clarioribus, ut fub pluribus nationibus exprimatur.

Ob 2. Jam ante promulgationem datur lex: fic enim dicitur: *lex non promulgata non obligat.* Ergo promulgatio non conftituit formam legis, fed tantum eft conditio requifita, ut lex in actu fecundo obliget, ficut juxta nos particularis notitia legis eft talis conditio.

℞. d. a. Ante promulgationem datur lex incompleta & improprie talis c. a. completa & proprie talis n. a. &c. Etiam dicitur: *ante infufionem animæ homo non fentit, aut intelligit:* nec tamen fequitur, quod ante infufionem animæ detur homo completus aut proprie talis.

Ob. 3. Sicut applicatio ignis tantum eft conditio, ut ignis urat, fic promulgatio legis eft tantum applicatio & conditio, ut lex in actu fecundo obliget. Ergo ficut applicatio ignis non conftituit virtutem uftivam ignis, fic neque promulgatio conftituit virtutem obligativam legis.

℞. n. a. Difparitas eft, quia lex ex fua effentia eft locutio publica Principis ad communitatem, feu voluntas Principis publicata. Ergo neque exiftere, neque intelligi poteft lex aut virtus obligativa legis ante promulgationem. Econtra ignis jam ante applicationem habet calorem & virtutem uftivam, ut per fe patet.

Retorqueri etiam poteft. Nam revelatio Divina eft quædam promulgatio veritatis: ficut ergo revelatio conftituit motivum fidei & virtutem obligativam credendi, fic promulgatio conftituit motivum, virtutem obligativam obediendi.

Dices. Lex eft voluntas legislatoris. Ergo nihil aliud requiritur ad conftituendam legem. ℞. Ex hoc fequeretur, quod fola volitio Principis, mente retenta, jam effet lex: quod nemo facile dicet. Unde d. a. Lex eft voluntas Principis publica: feu fufficienter communitati manifeftata c. a. voluntas Principis privata, aut necdum manifeftata n. a.

CONTROVERSIA II.

An lex Pontificia obliget, fi in Provinciis non fit promulgata?

Quæftio folennis eft, qualis debeat effe promulgatio, an fcilicet fufficiat eandem factam effe in urbe primaria, an vero requiratur, ut in fingulis provinciis aut diœcefibus fiat. 19.

Et quidem de promulgatione legis civilis non adeo magna eft difceptatio. Satis enim aperte Novell. 66. c. 1. decernitur, ut leges civiles obligent, requiri, ut in fingulis provinciis promulgentur. Quamvis enim Novella illa ex inftituto tantum loquatur de legibus teftamentariis, propter

Jure civili lex promulgari

debet in singulis provinciis, pter rationem tamen aliis etiam legibus communem, ad reliquas etiam leges passim extenditur, & usu servatur. *Zoësius ff. de leg. n.* 12.

Major autem inter authores est controversia de legibus Ecclesiasticis: an scilicet sufficiat, eas Romæ esse promulgatas, an vero requiratur, ut in singulis diœcesibus promulgentur.

Non tamen de Jure Canonico.

Dicendum: probabile est (speculative saltem loquendo, & abstrahendo a praxi & consuetudine diœcesium, quæ nullatenus est culpanda) ad legem Ecclesiasticam sufficere promulgationem Romanam, ut omnes per orbem fideles obliget, postquam authentica illius notitia ad eos pervenit. Ita Suarez de LL. lib. 4. c. 15. n. 1. seq. Sylvester, Palao, Sant-Gallenses, Reding. Mezger. Layman. Bart. Bald. Barb. Salas. Gomez. Menoch. Bonac. Vasq. Cardenas. Azor. Farinac. Pirhing. Wex. Wiest. Krimer. Schmalzgruber. Söll. Lacroix. Denique pro hac sententia stant Decisiones Rotæ apud Cardinalem de Luca de Benef. p. 1. disc. 76. n. 7. Imo Cardenas in Crisi Theol. tract. 1. disp. 9. art. 11. c. 12. putat sententiam oppositam non amplius esse probabilem post decretum Alexandri VII. quo varias propositiones damnavit, nitentes eo fundamento, quod lex in provinciis non promulgata in iisdem non obliget. Alii censuris eandem notant, quas nullatenus approbo, imo frivolas esse censeo. Nam fatendum omnino est, oppositam etiam sententiam, licet non tantam, quantam nostram, magnam tamen pro se habere auctoritatem, ac vere esse probabilem, cum rationibus nitatur gravibus. Tenet illam Molina de J. & J. tract. 2. disp. 395. a n. 6. Less. Medina, Sotus, Marchantius, Sannig. Felin. Zypæus. Gibalin. Gletle, Sometingus, Engel, König, apud clariss. P. Schmier, qui in eandem propendet *Jurispr. Can. civ. l.* 1. *tr.* 1. *c.* 5. *sect.* 1. §. 2. ac novissime eandem amplexus est R. P. Vitus Pichler, colendissimus Professor meus, in *Cand. Jurispr. ad tit. de Constit. n.* 20. ubi insuper citat Gloss. Armil. Becan. contra quos, tanquam probabilior aliquanto

Probatur conclusio nostra 1. Summus Pontifex potest omnes fideles obligare per constitutionem aut decretum Romæ publice promulgatum; & ex altera parte censendus est velle obligare omnes fideles per constitutionem ad eos directam post promulgationem Romæ factam, nisi exprimat, se tunc primum velle fideles obligatos, postquam in Diœcesibus aut Provinciis etiam facta fuerit promulgatio. Ergo sufficit promulgatio legis ad fideles directæ facta Romæ.

20. Potest Papa obligare post promulga-

Prima pars, quod scilicet Pontifex possit sic obligare, si velit, probatur imprimis negative: quia adversarii non probant, quod non possit sic ligare & solvere; non enim probant, quod ex natura rei seu ad essentiam legis requiratur promulgatio in Provinciis. Imo teste Cardenas nullus unquam

unquam auctor dixit, legem ex fua natura requirere promulgationem in Provinciis fingulis: & merito. Cur enim ad naturam legis plus requiratur, quam ut in urbe primaria publice communitati ita promulgetur, ut in tanto commercio urbis & orbis legislatoris voluntas per Diœcefes & Provincias facile innotefcat? tionem Romanam,

Et hinc fufficit ad legem, pro ampliffimo etiam regno ferendam, fi in urbe primaria publice promulgetur, & Rex omnes fubditos obligare velit. Neque, ut equidem credo, ad legem Imperialem quisquam requireret promulgationem in fingulis Provinciis, nifi id jure pofitivo, Novella nempe 66. citata fatis aperte fanciret Imperator. Quo tamen non obftante poffet hodiedum Imperator cum Statibus per Receffum Imperii poft factam in urbe, in qua comitia habentur, promulgationem, omnes cives Romani Imperii, ad quos ejus notitia pervenerit, obligare, fine fpeciali promulgatione per Provincias.

Atque ex hac doctrina, quæ videtur certa, & ab adverfariis negari non folet, colligitur, quodfi Pontifex in aliqua Bulla aut conftitutione expreffe addat claufulam, fe poft factam Romæ promulgationem omnes undique fideles, ad quorum notitiam Bulla & illa promulgatio Romæ facta pervenerit, velle obligatos, eos haud dubie effe obligatos, licet fpecialiter per Diœcefes non promulgetur. Idem dicendum, fi ufus & praxis fuppleant vicem promulgationis particularis, ut fupplet in Bulla Cœnæ, reg. Cancell. religionum &c.

Probatur igitur altera pars primi antecedentis, in qua major eft difficultas, quod fcilicet poft promulgatam Romæ conftitutionem, ad omnes fideles directam, atque in acie Campi Floræ, & ad valvas Bafilicæ Apoftolorum more confueto affixam, Pontifex cenfendus fit velle omnes fideles (nifi aliud addiderit) absque ulteriori publica promulgatione obligatos. Nam ex una parte ad legem per fe & ex natura rei non requiritur promulgatio in fingulis Provinciis, & nulla exftat Ecclefiaftica conftitutio, quæ univerfim talem promulgationem requirat: ex altera parte fatis patet mens legislatoris, dum conftitutionem in urbe fua primaria publice promulgat, eaque omnes fubditos fuos vult obligatos: ficut patet mens Epifcopi, fi in fua metropoli, aut Ecclefia cathedrali conftitutionem promulget. Et vult obligare.

Aut quis dicat, quod folam urbem Romam per conftitutiones fuas ecclefiafticas, e. g. per Bullam Cœnæ, aut quando prohibet certas propofitiones, Pontifex velit obligatam? & quanta difformitas in Ecclefia, fi una Diœcefis obligetur conftitutionibus Apoftolicis (in qua nempe eft promulgata) altera non obligetur? Cur Pontifex in aliquibus conftitutionibus addit, fe velle fideles obligatos, poftquam in earum refpective Diœcefibus fuerint promulgatæ? nunquid tam fpecialis expreffio & exceptio firmat

 regu-

regulam in contrarium circa non excepta, quod scilicet velit obligatos etiam post solam promulgationem Romanam? Unde Cardinalis Petra in Comment. tr. 1. f. 13. n. 32. ait: *Papa, quando vult in constitutione restringere obligationem tantum in Italia, id dicit expresse in eadem constitutione, ut in Constit. 83. Clementis VIII. &c.*

Ut probat stylus curiæ Romanæ.

Et quid aliud loquuntur praxis & consuetudo curiæ Romanæ, in qua causæ omnes deciduntur secundum jura Romæ promulgata, sive deinde in aliis Diœcesibus sint promulgata, sive non: de quo Romana curia non solet quærere. Quam iniquum autem foret, causas aliarum Provinciarum decidere secundum jura, quæ in illis nullam vim habent? quam ab omni æquitate abhorrens punire ut transgressorem legis, quæ non obligat transgressorem? imo quam paradoxum haberi transgressorem legis, quæ non existat in Provincia transgressoris? aut igitur iniquam curiam Romanam dicere necesse est, aut fateri, Romanam promulgationem secundum stylum curiæ Romanæ haberi pro sufficiente ad inducendam apud exteras etiam Provincias obligationem.

Quod autem hic sit stylus Romanæ curiæ, satis exemplis constat. Sic Suarez l. c. n. 5. ex Joanne Andreæ testatur, electionem, in quadam Provincia factam contra constitutionem, tantum Romæ promulgatam, irritam esse declaratam.

Idem testantur Azor l. 5. c. 3. q. 3. Layman, aliique plures, de multis Pontificum rescriptis, ac Bullis, quæ non sunt inserta Corpori juris canonici: nihilominus tamen censentur obligare propter solam promulgationem Romæ factam. Et ubinam multi Canones, Corpori juris canonici inserti, sunt promulgati solenniter, præterquam Romæ?

Neque alia est persuasio fidelium. Quis enim existimat, se absque piaculo posse aliquam ex propositionibus damnatis tenere, docere, aut in praxin deducere: licet ea damnatio Romæ tantum sit promulgata? quod alias constitutiones Pontificias, Bullas, decreta, regulas cancellariæ, etiam in Germania vim suam habere cernimus, quamvis non constet, eas unquam in Diœcesibus Germaniæ esse promulgatas solenniter ab Episcopis?

Neque dicas, Pontifices, dum certas propositiones damnarunt, tantum declarationem dedisse juris naturalis, aut Divini. Nam hoc falsum esse, ex eo patet, quod multæ propositiones damnatæ loquantur de iis, quæ non subjacent juri naturali, aut Divino, e. g. de jejunio, de labore aliisque causis excusantibus a jejunio, de ovis & lacticiniis, in quadragesima comedendis, de horis canonicis recitandis, de privilegiis Regularium, de libris prohibitis &c. adjectis insuper censuris, antea nunquam latis: ut patet vel solas propositiones ab Alexandro VII. anno 1666. damnatas legenti. Conf. denique nostra sententia ex eo, quod, si ad legem ecclesiasti-

fiafticam per fe & ex natura rei requireretur, ut in fingulis Provinciis promulgetur, facile effet Principibus fæcularibus aut hominibus potentibus enervare poteftatem ecclefiafticam, ejusque conftitutiones fruftraneas reddere, impediendo earum promulgationem in fuis Provinciis cum maximo præjudicio poteftatis ecclefiafticæ.

Solvuntur argumenta contraria.

Objic. 1. *c.* 1. *de N. O. N.* & *can.* 7. *d.* 10. deciditur, in iis cafibus, in quibus nihil clare difponit Jus canonicum, bene autem civile, iftius difpofitionem admitti poffe, vel debere, in re, quæ non eft fpiritualis, nec contra immunitatem ecclefiafticam, nec concernit peccatum. Atqui lex civilis *nov.* 66. *cit.* ftatuit non obligare legem in ea Provincia, in qua non eft promulgata: Jus autem canonicum de hoc nihil ftatuit. 21.

Refp. Dift. hoc ultimum. Jus canonicum *fcriptum* de hoc nihil ftatuit, tranfeat. Jus canon. *confuetudinarium* nihil ftatuit, nego. Ufus, praxis, difciplina, & confuetudo curiæ Romanæ, præterquam quod fit lex non fcripta, fatis declarat, quæ fit mens & voluntas Pontificis, fummi in terris legislatoris ecclefiaftici, dum conftitutionem aliquam, ad omnes fideles directam, publice Romæ promulgat. Pro qua in teftem Romæ præfentem adduximus Cardinalem Petra, quod fcilicet Pontifex foleat claufulam addere, fi conftitutionem fuam velit ad folam Italiam reftringere: ubi igitur talem claufulam non addit, fed univerfaliter ad omnes fideles loquitur, omnes vult obligatos. Confentire videtur fenfus & perfuafio fidelium exiftimantium, circa propofitiones Romæ damnatas obfequendum effe Pontifici, atque fe fubjacere cenfuris in decreto ftatutis, fi propofitiones ejusmodi doceant, aut defendant, quamvis cenfuræ illæ nulla lege anteriore fint ftatutæ.

Aliter difponit Jus canonicum faltem confuetudinarium.

Dices. *c.* 13. *de pœnit. & remiff.* ftatuitur, pœnam in medicos ibidem decretam non incurri, antequam Prælati locorum particularium hanc legem promulgaverint. Conf. ex Bulla Pii IV. *Sicut ad facrorum*, ubi Pontifex vult, decreta Concilii Trident. non obligare, nifi in fingulis Parochiis fint promulgata prius.

Refp. Ex hoc ipfo, quod c. cit. Pontifex addat claufulam fpecialem, pœnam in medicos ftatutam non incurri in locis particularibus ante promulgationem ibidem factam, habetur argumentum, quod, ubi talis claufula non additur, legem velit valere poft promulgationem Romanam, & poftquam fufficienter fuerit intimata. Cur enim adderetur aliquando illa claufula, fi de jure communi lex non obligaret in provinciis, nifi poftquam ibidem fuiffet promulgata? effet utique fruftranea talis claufula. Plane exceptio tam fpecialis, feu additio ejusmodi claufulæ firmat regulam in con-

contrarium quoad non excepta, seu quoad eas leges, quibus talis clausula non additur. Falsum enim est, quod ejusmodi clausula sit instar regulæ, aut exempli, quo doceamur, legem nullam obligare in provinciis ante promulgationem ibidem factam: nam non est regula, sed exceptio a communi regula, quæ ostendit, legem Romæ publice promulgatam habere vim obligandi etiam in aliis provinciis, nisi in lege specialis addatur clausula, ut ex Card. Petra probavimus. Cæterum argumentum est simile huic: Concilium Tridentinum irritavit contractum matrimonialem clandestinum: ergo etiam alios contractus clandestinos.

Eadem responsio serviret ad confirmationem, si verum esset, Pium IV. in Bulla cit. decrevisse, Tridentinum non obligare, nisi in singulis Parochiis prius sit promulgatum. Verum in tota Bulla nihil horum dicitur.

Ob. 2. Motivum, quod Imperatorem impulit, requirendi Promulgationem in singulis provinciis, æque pugnat pro lege Ecclesiastica; ut videlicet videtur confusio, dum in eodem loco alii obligarentur lege, qui nempe illius notitiam habent, alii vero nondum obligarentur. ℞. 1. Hanc inordinationem majorem fore in adversariorum sententia: nam in una provincia daretur obligatio legis, in altera non daretur. ℞. 2. Hoc esse per accidens, & omni ferme legi commune, etiam naturali: nam scientes illam obligantur, ignorantes inculpabilitur non obligantur in actu secundo. Deinde, si ex ejusmodi diversitate inordinatio aliqua sequeretur, facile posset lex etiam aliis intimari, ut fiat conformitas: denique, licet vitatio inordinationis potuisset Pontifici esse motivum requirendi promulgationem in singulis provinciis, sicut Imperator eam requisivit, tamen non probatur, quod defacto sufficiens ipsi fuerit motivum: cum usus & praxis declaret contrarium: & lex per solam publicam promulgationem Romæ factam jam plene videatur constituta, cum sit locutio publica Principis ad suos subditos.

Ob. 3. Pontifices frequenter præcipiunt promulgationem suarum constitutionum in diœcesibus singulis. Atqui hoc esset frustraneum, si jam ante ejusmodi promulgationem obligarent.

22. Cur aliquando Papa requirat promulgationem in provinciis?

Respond. Retorq. Pontifices frequenter addunt clausulam, quod nolint obligare ante promulgationem in provinciis factam. Atqui talis clausula esset frustranea, si absque illa jam per se lex in provinciis non promulgata non obligaret. Igitur Pontifices sæpius injungunt promulgationem in singulis provinciis, ut eo citius, certius, & facilius in omnium notitiam perveniat: & ne quis ob probabilitatem oppositæ sententiæ ab observatione legis se excusare possit, prætexendo, legem non esse sufficienter promulgatam. Et hinc, licet Pontifices universim præciperent, leges suas in diœcesibus publicari, tamen non sequeretur, id per se requiri ad obligationem

tionem legis, fed tantum, ut fic fuavius, facilius & efficacius in notitiam fidelium & obfervantiam veniant, atque ordo hierarchicus melius obfervetur, ex Ecclefiæ capite per Epifcopos, magnas veluti venas, in membra etiam minora defluente falubri fucco.

Ob. 3. Promulgatio eft locutio publica ad communitatem. Ergo debet non tantum fieri apud Romanos & Italos, fed in omnibus per orbem Chriftianum diœcefibus. Conf. videtur durum, ftatim remotiffimas gentes obligare per promulgationem tantum Romæ factam.

Promulgatio Romana fatis publica.

Refp. Locutio fummi Pontificis fatis eft publica, fi Romæ, totius orbis urbe principe publice fiat, præfertim cum ibi non tantum Regum legati, fed Epifcoporum etiam Procuratores atque omnium ferme nationum homines degere confueverint: qui de omnibus conftitutionibus, totam Ecclefiam concernentibus facile edocere poffunt Principes, Epifcopos, & populares fuos, transmiffis ad eos authenticis copiis. Mittere etiam folet curia Romana novas conftitutiones ad Nuntios Apoftolicos, & Epifcopos, non tam ut folenniter promulgentur in diœcefibus, quam ut fidelibus innotefcant, & ufu in praxin eant. Deinde argumentum probaret, quod Papa ne quidem poffet ante promulgationem in provinciis factam obligare: quod adverfarii non afferunt.

Lex ignorata non obligat in actu fecundo.

Ad conf. d. a. durum eft ftatim omnes obligare, etiam eos, qui legem adhuc invincibiliter ignorant, c. a. obligare omnes, qui fufficientem illius notitiam acceperunt, n. a. Licet poft promulgationem Romæ publice factam lex jam fit de fe conftituta, & virtutem obligandi habeat, tamen, antequam fidelibus innotefcat, necdum eos obligat, ex defectu conditionis, fubjecti videlicet apti: ficut ignis, licet ex fe omnem virtutem uftivam habeat, tamen necdum urit, neque proxime poteft urere illa fubjecta, quibus necdum eft applicatus. Duri autem nihil habet, quod lex ftatim incipiat obligare eos, qui fufficientem illius notitiam hauferunt.

Faciunt hic aliqui difcrimen inter leges: & de lege præcipiente ac prohibente afferunt, eas poft promulgationem Romanam obligare; ad legem vero irritantem, refcindentem, auferentem privilegia conceffa, jurisdictionem &c. requirunt etiam promulgationem in diœcefibus. Verum confequentia doctrinæ videtur exigere, ut de omnibus idem doceatur, eas nempe poft promulgationem Romanam obligare eos, qui fufficientem earum notitiam acceperunt.

Ob. 4. Licet lex Evangelica Jerofolymis fefto Pentecoftes folenniter fuerit promulgata, tamen deinde ab Apoftolis per omnes orbis provincias eft promulgata, juxta mandatum Chrifti: *Ite in mundum univerfum, prædicate Evangelium omni creaturæ.* Ergo etiam lex Ecclefiaftica, licet

Romæ

Romæ ſit promulgata, tamen etiam ab Epiſcopis per diœceſes eſt promulganda.

Reſp. Lex Evangelica hodiedum prædicatur ubique, non quod per hanc prædicationem lex conſtituatur, aut ejus vis obligativa: ſed ut omnibus ſufficienter notificetur. Idem contigit per prædicationem Apoſtolorum. Et in hoc ſenſu etiam leges Eccleſiaſticæ tum per Epiſcopos, tum in ſcholis a Doctoribus SS. Canonum intimantur, notificantur, & explicantur; quin tamen hæc notificatio ſit proprie promulgatio, vim obligativam legis neceſſario conſtituens.

Dices: Epiſcopi melius norunt, quam Romana curia, quid Diœceſibus ſuis particularibus, genio, indoli ac moribus Provinciarum ſit magis conveniens & accommodatum. Ergo cenſendus eſt Papa nolle obligare, donec Epiſcopi conſtitutiones Papales expenderint, & poſtquam convenientes eſſe cognorunt, promulgarint.

Reſp. Si Epiſcopi conſtitutionem aliquam Pontificiam Diœceſi ſuæ inutilem aut noxiam exiſtimant, patet illis via ad informandam de hoc ſedem Apoſtolicam. Cæterum voluntas ſummi Pontificis certius dignoſci non poteſt, quam ex ſtylo & conſuetudine ipſius curiæ Pontificiæ, de qua teſtatur Card. Petra, curiæ Romanæ ejusque ſtyli ſcientiſſimus. Teſtatur experientia: qua conſtat, quod, ſi Romam appelletur, cauſæ eccleſiaſticæ ſecundum conſtitutiones ſedis Apoſtolicæ decidantur, ſive deinde illæ ſint in Provinciis promulgatæ, ſive non. Quis enim credat, Pontificem nolle, ut conſtitutiones, Romæ tantum promulgatæ, vim obligandi in Provinciis habeant, & tamen lites ibidem exortas ſecundum easdem decidere? cur decidat, electionem, præſentationem &c. eſſe nullam, ſi ibidem, ubi facta eſt, ſit legitima?

Objic. 5. Multæ ſunt conſtitutiones & Bullæ Pontificiæ, Romæ promulgatæ, quæ tamen extra Italiam, e. g. in Germania & Gallia vim nullam habent. Atqui hoc videtur provenire ex defectu promulgationis.

23. *Cur plures Bullæ Papales in provinciis non vigeant?*

Reſp. Varias eſſe poſſe cauſas, cur aliquæ conſtitutiones Pontificiæ in variis Provinciis non vigeant: nempe vel ex eo, quod Epiſcopi vel Nuncii Apoſtolici Pontificem informarint de difficultate legis reſpectu alicujus Provinciæ, aliisque circumſtantiis, ſicque Pontifex acquieverit, & conſtitutiones nunquam ſint receptæ, vel per conſuetudinem contrariam iis ſit derogatum accedente conſenſu, ſaltem legali, ſedis Apoſtolicæ; vel quod Reges, Principes, aut etiam quidam Epiſcopi privilegium aliquod ſpeciale ab ipſo Pontifice acceperint, quo indulget, ut conſtitutiones non obligent, niſi in eorum regnis & Epiſcopatibus promulgentur: vel denique, quod Provinciæ ſequantur ſententiam vere probabilem, quod ſcilicet, ſicut leges Imperiales, ſic etiam conſtitutiones Pontificiæ

ficiæ non obligent in Provinciis & Diœcefibus, fi in iisdem non fint promulgatæ. Nam fateor iterum, hanc fententiam valde effe probabilem, tum ab authoritate tum ratione, ut ex hactenus allatis fatis patet; quibus equidem aliquam folutionem adhibere conati fumus, neutiquam tamen tanquam certam aut convincentem venditamus.

Loquor autem femper de cafu, quo conftitutio aliqua, omnes fideles concernens, atque ad omnes fideles directa, fimpliciter emanat, quæ promulgationem in Provinciis neque expreffe requirit, neque expreffe non requirit. Nam fi Pontifex velit, ut conftitutio ftatim absque ulteriori promulgatione obliget, non dubito, quin ea ftatim omnes obliget, ad quos fufficiens notitia illius pervenerit. Idem dicendum, fi Papa vel Concilium propofitionem aliquam fidei, aut ad fidem pertinentem edat, aut propofitionem aliquam, tanquam legi naturali, Divinæ, aut humanæ, contrariam damnet. Nam tunc non fertur lex, fed declaratur lex jam præexiftens. Unde fufficit, quomodocunque ea damnatio & declaratio fidelibus certo innotefcat. Sæpius etiam ufus & praxis, aut doctrina in fcholis recepta, vicem promulgationis in Provinciis fubeunt, ut circa Bullam Cœnæ & regulas cancellariæ loquuntur.

Sicut igitur non dubito, pro his cafibus non requiri aliam fpecialem ac folennem promulgationem in Provinciis, ita fubfifto, an extra illos requiratur. Hoc certum, ut conftitutio, quantumvis Romæ promulgata, actu obliget in Provinciis, debere de ea authentice conftare; quod fieri poteft per transmiffam ad Epifcopos vel alios authenticam copiam conftitutionis, aut aliud teftimonium authenticum. Et hinc Pontifices in Bullis fuis folent addere, ut tranfumptis & copiis authenticis eadem fides habeatur, quæ litteris ipfis originalibus haberetur, fi exhiberentur. Dixi Limitatio. autem: *fpeculative loquendo, & abftrahendo a praxi & confuetudine Diœcefium*: nam fi talis vigeat, ut fideles cenfeant, fe non obligari ad fervandas leges Pontificias, nifi a proprio Epifcopo ipfis fint intimatæ, neque antea ipfas obfervent, talis confuetudo nequaquam eft reprobanda; cum fit conformis doctrinæ plurium gravium Doctorum, gravibus omnino rationibus nixæ. Imo etiam abftrahendo a confuetudine, poffunt fideles fequi fententiam vere probabilem, & exfpectare, donec lex Pontificia nova ab Epifcopo ipfis intimetur, cujus eft conftitutiones Apoftolicas, fi ad ipfum mittantur a Papa, Diœcefanis fuis intimare ac promulgare, fi Diœcefi fuæ congruere videantur: fecus vero fanctam fedem de difficultate, & caufis easdem conftitutiones non urgendi, aut circa eas difpenfandi, aut eas pro tali loco omnino tollendi, informare.

Quo tempore leges obligare incipiant?

24. Resp. Leges civiles, sicut non obligant in Provinciis, nisi in iisdem sint promulgatæ, ita a facta promulgatione non obligant, nisi bimestre sit elapsum, ut habetur *nov. 66. cit.*

Non requiritur lapsus duorum mensium.

De legibus canonicis dicendum videtur, quod sicut per se non requiritur solennis & jurisdictionalis promulgatio in Diœcesibus, ita (nisi aliud in constitutione exprimatur) non requiratur lapsus duorum mensium ante earum obligationem, sed statim obligare incipiant singulos fideles, postquam authentica earum notitia ad eos pervenerit, quia nihil tunc deest, quo minus obligatio incipiat, cum sufficienter constet de lege & voluntate legislatoris promulgata. Siquidem dispositio Juris civilis quoad hoc non videtur attendi in foro canonico, ut praxis ipsa videtur declarare.

Equidem Pius IV. in Bulla *sicut ad sacrorum* decernit, decreta Concilii Tridentini non obligare ante Calendas Maji, hoc est, ante lapsum trium mensium a promulgatione facta sub finem Januarii, subjungens hanc rationem inter alias: quia *jure etiam communi sancitum est, ut constitutiones novæ vim non nisi post certum tempus obtineant.* Verum hæc dispositio specialis circa decreta Tridentini non debet extendi ad omnes alias leges: tum quia Romæ ut transgressores puniuntur, etiam ante lapsum duorum mensium, ut testatur Suarez *de leg. lib. 4. c. 15.* Vasq. *disp. 156. c. 3.* Navarrus &c. apud Suarez l. c. tum quia circa decreta Tridentini Pontifex aliam specialem insuper adducit rationem, nimirum, quia post promulgationem factam, *non parum temporis in eis Romæ diligenter emendateque imprimendis necessario consumptum fuit.* Unde Pontifex merito interea suspendit obligationem, ne in tanta decretorum & reformationum multitudine oriatur in Ecclesia confusio. Unde non fuit unica ratio, obligationem suspendendi, dispositio illa civilis, quam obiter Pontifex refert: imo neque ipse circa Tridentini decreta dispositionem illam servavit: cum illa bimestre tantum indulgeat, Papa vero trimestre concesserit, quo durante decreta Tridentini circa reformationem morum ac disciplinæ non obligent. Unde referendo illam dispositionem Juris civilis aliud insinuare non voluit Pontifex, quam nihil esse novi in Jure, indulgere aliquam temporis moram, a promulgatione facta, intra quam decreta necdum obligent. Verum hæc ipsa tam specialis expressio circa decreta Tridentini videtur firmare regulam in contrarium circa alias leges ecclesiasticas, quibus similis clausula, obligationem aliquamdiu suspendens non adjungitur.

Cur Tridentinum non statim obligarit.

CONTROVERSIA III.

An ad legem requiratur acceptatio populi?

25. Aliqui ex Juristis cum Nav. & Cov. existimant, acceptationem populi esse

esse necessariam, vel tanquam constitutivum legis (ut de promulgatione diximus) vel tanquam conditionem (sicut requiritur cognitio legis) ut lex obliget: ex his fundamentis:

1. Quia *Can. 3. d. 4.* dicitur: *Leges instituuntur, cum promulgantur: firmantur, cum moribus utentium approbantur.* Et *l. 32. ff. de LL. cum ipsæ leges nulla alia ex causa nos teneant, quam quod judicio populi receptæ sint.* Ergo acceptatio populi est de essentia legis, vel saltem necessaria conditio. Rationes dubitandi.

2. Quia multæ sunt constitutiones, quæ præcise ideo in multis locis non obligant, quod ibi non sint receptæ: ut patet in decretis reformatoriis Tridentini. Unde illud: *Lex non acceptata non obligat.*

3. Quia consuetudo contraria potest tollere legem. Ergo potest etiam eandem impedire, ne inducatur. Confir. Supplicando vel appellando a lege potest suspendi obligatio legis. Ergo etiam non acceptando tolli.

4. Leges feruntur sub tacita conditione acceptationis: quia sic suavius & ad bonum communitatis aptius proceditur.

5. Si Princeps habet plenam potestatem ferendi leges, regimen facile degenerat in tyrannidem. Ergo prudentius requiritur acceptatio populi.

6. Ecclesia Græca legem ecclesiasticam de continentia Sacerdotum non acceptavit. Ergo etiam aliis populis liberum est, leges acceptare.

His tamen non obstantibus communis & certa ferme est sententia, extra statum democraticum ad legem ejusque obligationem non requiri acceptationem populi, sed postquam lata & promulgata est, eandem jam integre esse constitutam, ac per se statim obligare.

Ratio est, quia potestas legislativa ecclesiastica Pontificis est immediate a Deo; civilem vero omnem populus transtulit in Principem per *legem regiam*, ut dicitur *l. 1. ff. de constit. Princip.* in statu vero aristocratico eandem transtulit ad optimates. Ergo legislator non tenetur requirere aut exspectare consensum aut acceptationem populi, sed potest observantiam legis promulgatæ statim urgere, & transgressores punire, prout de facto contingit. 26. Rationes decidendi.

Hinc Alexander VII. merito damnavit hanc propositionem: *Populus non peccat, etsi absque ulla causa non recipiat legem, a Principe promulgatam.*

Et ratio ulterior est, quia inefficax esset & enervis potestas legislativa in Principe aut optimatibus, si ad legem ferendam requireretur consensus & acceptatio populi: nam sic plebs libertatis cupida posset omnes leges eludere iisque, tribunitiæ illius instar potestatis, intercedere, cum perturbatione reipublicæ, & ruina disciplinæ.

Imo tot essent Con-legislatores, quot homines; & Principes ac reges potius regerentur a subditis, si isti velut approbare ac confirmare deberent

Principis voluntatem. Sicque nulla amplius esset in mundo monarchia & aristocratia.

27. Resp. ad rationes dubitandi. Quomodo leges moribus firmentur?

Neque aliquid probant ea, quæ pro opposita sententia sunt allata. Nam ad 1. resp. Leges non firmari utentium moribus in hoc sensu, quod utentium mores seu actualis observantia legem constituat, aut sit conditio necessaria, ut obliget: sed dicuntur leges utentium moribus firmari, quatenus observantia est necessaria ad legum stabilitatem ac durationem longiorem. Si enim non observentur, desuetudine, aut contraria consuetudine tolluntur: ut titulo de consuetudine dicetur. Et hinc Can. 3. cit. adduntur hæc verba: *Sicut enim moribus utentium in contrarium nonnullæ leges hodie sunt abrogatæ, ita moribus utentium ipsæ leges confirmantur.* Hoc est: Sicut consuetudine contraria leges tolluntur, sic usu & observatione stabilitatem accipiunt. Unde receptio seu acceptatio non est necessaria ad ipsam legem, bene vero ad stabilitatem legis. Quo sensu aliqui dicunt, acceptationem esse necessariam ad perfectionem *accidentalem* legis, non vero ad *substantialem.* Cæterum verba, in objectione allata, non sunt verba Canonis 3. sed sunt tantum Glossema & adjectio Gratiani, adeoque non habent majorem authoritatem, quam ipse Gratianus. Alter textus ex *l.* 32. *ff. de LL.* eodem sensu est intelligendus. Præterquam quod loquatur de tempore antiquo, quo potestas legislativa adhuc erat penes populum.

Ad 2. eadem est responsio: Nam lex non acceptata dicitur non obligare amplius, tum quia desuetudine tollitur, ut primi quidem peccent, qui illam non recipiunt, & observant, posteri vero non amplius illa obligentur: tum quia legislator quandoque non vult obligare, nisi illos, qui legem ultro recipiunt: vel tacite saltem connivet, & legem illis remittit, qui eandem non recipiunt, ut circa reformationes Tridentini in aliquibus locis contigisse videtur. Tum denique, quia lex quandoque est implicite conditionata, ut legislator nolit obligare, si justa causa subsit legem non recipiendi.

Ad 3. Si legislator statim absolute vult obligare, subditi legem non acceptando neque legem neque illius obligationem possunt impedire, sed statim incipit obligare. Si tamen populus legem non observet per decem annos, & legislator conniveat, censetur legem remisisse. Et sic, ut dictum, primi transgressores peccant non vero posteriores, quia lex per non observantiam, accedente tacito saltem aut legali consensu legislatoris est sublata.

Ad conf. Appellando ad superiorem, suspenditur interea obligatio legis, ab inferiore legislatore latæ; non tamen suspenditur supplicando: nam donec legislator vel ejusdem superior supplicationi annuat, & supplicantem

cantem a lege eximat, aut legem omnino remittat, tenetur eam obfervare, quia lex interea eft in poffeffione.

Ad 4. Aliquando leges feruntur fub conditione acceptationis, non tamen femper, imo neque ordinarie. De cætero regimen non tantum debet effe fuave, fed etiam efficax, non autem effe tale, fi in arbitrio fubditorum effet pofitum, an velint obligari legibus.

Ad 5. Quod aliquando poteftas gubernativa degeneret in tyrannidem, eft per accidens. Majora tamen fequerentur mala in humana republica, fi Principes in ferendis legibus dependerent a fuis fubditis: quia fic effet inefficax atque enervis poteftas gubernativa, cum ruina reipublicæ ac morum difciplinæ.

Ad 6. Vel Ecclefia legem de continentia facerdotum non extendit ad Græcos, vel primi transgreffores peccarunt. Confequenter neque ad illam legem conftituendam requirebatur acceptatio Græcorum, fed tantum ad illius ftabilitatem.

Dixi autem 1. *Extra ftatum democraticum.* Nam in republica democratica, in qua penes totum populum eft poteftas gubernativa àc legislativa, non datur lex, nifi a majore parte populi fit lata. Si autem ita fit lata, reliqui etiam eandem acceptare & fervare tenentur.

Dixi 2. Quod lex *per fe* ftatim obliget. Nam per accidens contingere poteft ex variis caufis, ut fubditi non ftatim obligentur. E. g. 1. Si Princeps ultro concedat fpatium legem experiendi, aut procedatur fecundum probabilem fententiam, quod ante duos menfes non obliget, aut quod lex Romæ tantum promulgata, non obliget in Provinciis.

2. Si major pars populi illam non obfervet, connivente & acquiefcente legislatore: nam tunc neque minor pars amplius obligatur. 3. Si onus iniquum imponat, e. g. nimia tributa. 4. Si fit nimis gravis aut contra particularem confuetudinem alicujus loci, quam legislator præfumitur ignoraffe. Pro tali enim cafu non cenfetur legem tuliffe. Securius tamen eft, tunc legislatori difficultatem aut confuetudinem contrariam proponere, ut ipfe legem tollat, aut mitius interpretetur. Lex enim, etiam dura, fi certo conftet effe latam & promulgatam, nec conftet effe injuftam, eft in poffeffione, ac interim fervari debet, juxta illud Ulpiani l. 12. ff. qui & a quibus manumiffi: *Quod quidem perquam durum eft; fed ita lex fcripta eft.*

CAPUT II.

De effectu seu obligatione Legis.

SUMMARIUM.

QUÆSTIO I.
De effectu legis in genere.

1. *Effectus omnis legis est obligatio: & quidem in conscientia;*
2. *Quia parendum,*
3. *Etiam legi permittenti.*

QUÆSTIO II.
De effectu legis pœnalis.

4. *Quid lex mere pœnalis?*
5. *Talis proprie non datur,*
6. *Sed est instar legis imperantis solutionem teloniorum.*
7. *Regulariter non incurruntur pœnæ ante sententiam Judicis, si requirant actionem positivam delinquentis difficilem, aut privent jure jam quæsito.*

QUÆSTIO III.
De effectu legis tributariæ &c.

8. *Non sunt mere pœnales; obligant in conscientia.*
9. *Quomodo ferantur?*

QUÆSTIO IV.
De lege fundata in falsa præsumptione.

10. *Nunquam obligat. Ostenditur exemplis.*
11. *Fundata tamen in periculo universali omnes obligat.*

QUÆSTIO V.
De lege ignorata.

12. *Invincibiliter ignorata nullum parit effectum, nisi sit irritans.*
13. *Secus de ignorata culpabiliter.*
14. *Sciens culpam incurrit reatum pœnæ: licet hanc nesciat esse annexam.*
15. *Nam in quantum cognoscit culpam, incurrit pœnam.*
16. *Aliud forte de pœna censurarum.*
17. *Ignorantia facti alieni regulariter excusat, ac prodest: non vero ignorantia juris manifesti.*
18. *Quia ignorantia juris præsumitur esse vincibilis, facti alieni autem invincibilis.*
19. *Facilius autem præsumitur ignorantia invincibilis, cum eam allegans certat de damno vitando, quam si certet de lucro captando.*
20. 21. *Per ignorantiam juris inculpabilem indebite solutum repeti potest.*
22. *&c. Gaillii, Zoesii, & Menochii hac de re doctrina.*

QUÆSTIO VI.
De lege dubia.

25. *Lex negative dubia non obligat.*
26. *Major controversia circa legem positive dubiam.*
27. *Bene notandum discrimen inter probabilitatem tantum speculativam, versantem e. g. circa valorem actus, & inter practicam, versantem circa licentiam actus. Unde*
28. *Probabilismus nihil commune habet cum propositionibus damnatis;*

29. *Quia*

29. *Quia non infert ex probabilitate speculativa practicam.*
30. *Sed neque sufficit tenuis probabilitas.*
31. *Aliquem tamen probabilismum omnes debent defendere.*
32. *Argumentum primum probabilismo ab auctoritate, etiam antiquorum, præsertim Dominicanorum.*
33. *&c. Si dubium potest deponi, licite agitur: si non potest deponi, non potest formari judicium de existentia legis: adeoque hæc invincibiliter ignoratur.*
35. *Dubium practicum semper potest deponi, formarique dictamen certum.*
36. *Discrimen inter legem antecedentem & consequentem.*
37. *Nullus contemptus legis.*
38. *Variæ formulæ dictaminis.*
39. *Hoc non semper debet esse positive certum.*
40. *Neque necesse est examinare gradus probabilitatis, modo constet de vera probabilitate.*
41. *Semper tutiora sequi est impossibile.*
42. *An probabilismus inducat laxitatem morum?*
43. *Propositiones damnatæ non sunt ortæ ex probabilismo.*
44. *Via salutis nec nimium dilatanda, nec nimium coarctanda.*
45. *Pontifices, Theologi & Juristæ supponunt probabilismum.*
46. *Quomodo verum, in dubio partem tutiorem esse eligendam.*
47. *Synopsis argumentorum.*
48. *Libertas in possessione.*
49. *Praxis Rigoristarum benignior, quam doctrina.*
50. *Quam difficile redderetur Sacramentum pœnitentiæ.*

QUÆSTIO VII.

An obliget lex in dubio, an sit abrogata aut impleta.

51. *Videtur esse in possessione: adeoque servanda.*
52. *Probatur ab inductione.*

QUÆSTIO VIII.

An lex obliget in gravi metu, periculo, difficultate?

53. *Naturalis negativa semper obligat; non tamen humana, imo neque Divina aut naturalis affirmativa.*
54. *Excipitur duplex casus: quo transgressio cederet in contemptum Dei aut potestatis Ecclesiasticæ: aut in præjudicium boni publici. Excipitur etiam lex irritans.*
55. *An teneatur ad partem, qui non potest implere totum?*

QUÆSTIO IX.

De effectu legis irritantis.

56. *Tribus modis potest lex irritare. Aliquando tamen requiritur adhuc sententia declaratoria.*
57. *Metus aut ignorantia non tribuunt valorem.*
58. *&c. Discutitur controversia, an lex simpliciter irritans irritet pro utroque foro. Defenditur affirmativa sententia.*
63. *&c. Altera controversia, an omnis lex probibens sit etiam irritans. Eligitur*

gitur negativa saltem quoad leges canonicas.
69. &c. De irritatione pœnali.

QUÆSTIO X.

Quomodo lex obliget?

72. Quando graviter obliget?

73. An requiratur intentio legi satisfaciendi?

74. An uno actu impleri possint plura præcepta, & quot sint peccata, si uno actu violantur plures leges: aut unus actus feratur in plura objecta totalia?

Post explicatas legum causas effectus earum sunt subjungendi. Est autem effectus omnis legis *obligatio* observandi legem, e. g. faciendi, quod lex præcipit facere, omittendi, quod prohibet &c. Sed quoniam hæc materia in plures ramos se explicat, dividere eandem oportet in suas partes. Unde fit

QUÆSTIO I.

De effectu legis in genere.

1. Omnis lex obligat in conscientia.

Effectus omnis universim legis est obligatio in conscientia, hoc est, sub culpa coram Deo. Si enim est lex *præcipiens*, teneris facere id, quod præceptum est: si *prohibens*, oportet omittere, quod prohibetur: si lex *permittens*, nemo impediendus aut turbandus in eo, quod sibi lege permissum est: si lex *irritans*, nemini licitum est, actum irritatum pro valido alteri objicere, aut effectum ex eo velle consequi. Si denique lex est *pœnalis*, obligat judicem ad infligendam pœnam statutam, & transgressorem ad eandem sustinendam: ut proin omnis omnino lex, sive civilis, sive ecclesiastica, ad aliquid obliget in conscientia. In quo differt a *consilio*, quod quidem suadet id, quod est decens ac melius, non tamen obligat; ut patet in consiliis Evangelicis.

Quia tenemur obedire superiori.

Et ratio hujus asserti est: quia quilibet tenetur obedire superiori suo legitime imperanti, & quidem jure Divino ac naturali, ut docemur a S. Paulo ad Rom. 13. ubi ait: *Omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit: non est enim potestas nisi a Deo; itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit: qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt.* Et mox addit: *Dei minister est* (potestas seu legislator) *vindex in iram ei, qui male agit: ideo necessitate subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam.* Consonat illud 1. Petri 2. *Subjecti igitur estote, ut, sive regi, quasi præcellenti, sive Ducibus, tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum: quia sic est voluntas Dei.*

Ex

Ex quo ulterius sequitur, impossibilem esse legem, quæ non obliget in conscientia: nam lex est rationabile præceptum superioris impositum subditis. Atqui tale dari non potest, nisi subditi obligentur parere præcepto. Adeoque licet Princeps non intenderet per legem suam obligare in conscientia, tamen re ipsa lex obligaret, non quidem ex intentione principis, legem ferentis, sed ex voluntate Dei, præcipientis obedire superiori: cum juris naturalis & positivi Divini lex sit, omni superiori legitime præcipienti obediendum esse.

2. Et quidem necessario.

Unde licet in potestate legislatoris humani sit, an lex existat, vel non existat: supposito tamen, quod eam velit existere, ex lege Divina ac naturali consequente ac veluti reflexa necessario obligabit in conscientia.

Et hinc transgressio legis humanæ semper est etiam mediate transgressio legis Divinæ ac naturalis, quæ videlicet præcipit legi humanæ parere. Verissima proin manet illa definitio peccati, a S. Augustino proposita: quod scilicet sit *dictum, factum, vel concupitum contra legem Dei*: nam licet aliqua peccata sint immediate contra legem humanam, mediate tamen sunt contra legem Dei.

Quia etiam lex Divina præcipit.

Ex quo pariter sequitur, licet legislator non possit cognoscere ea, quæ in subditorum conscientia contingunt, neque possit directe pœnam inferni imponere, tamen utrumque potest Deus, graviter præcipiens observare legem humanam graviter præcipientem: etiam tunc quando hæc tantum versatur circa bonum commune politicum. Unde etiam leges Imperatorum ethnicorum, aliorumque legislatorum infidelium obligabant in conscientia, & sub pœna æterna in re gravi quamvis forte de his non cogitarint.

Et punit, Etiam transgressiones legum civilium.

Atque in hoc sensu potissimum intelligendum est receptum illud juris principium: *Lex justa pro foro externo, est etiam justa pro foro interno*; quatenus nempe etiam pro foro interno, seu in conscientia obligat.

Obstrepunt quidem huic doctrinæ, ex sacra Scriptura manifeste adeo comprobatæ, hæretici, persuadere conantes, nullam legem humanam ligare posse conscientias, & abutentes illo Pauli 1. Tim. 1. *Justo lex non est posita*: cujus tamen non est alius sensus, quam, quod justo non sit *invito* posita, & tanquam onus; quia non metu pœnæ, sed charitate ad illam observandam allicitur.

Hæreticorum error.

Dices: Lex permittens ad nihil obligat eum, cui aliquid permissum est: sic qui acquirit privilegium, quod est lex privata, non tenetur eo uti. Deinde constitutiones plurium Religiosorum ordinum sunt leges, & tamen non obligant sub culpa. ℞. Lex permittens non quidem obligat eum cui aliquid permittitur: obligat tamen alios, ne eum jure permisso privent, aut impediant, e. g. ne privilegiatum impediant uti suo

3. Etiam lex permittens obligat.

privilegio. Hinc permissio & privilegium proprie tantum est lex respectu aliorum, qui non habent privilegium.

Quomodo regulæ religiosæ? Constitutiones religiosas, quæ non obligant sub peccato, P. Schmalzgruber ad *tit. de constitut. num.* 31. censet, esse aliquid medium inter legem & consilium. Nam conveniunt cum consilio in hoc, quod non obligent sub culpa: cum lege vero & præcepto, quod videantur tendere modo imperativo: leges tamen proprie non sunt.

Difficultatem majorem habent, quæ opponi hic possent circa legem pœnalem, irritantem, dubiam, fundatam in falsa præsumptione. Verum hæc juvat speciali tractatione examinare. Unde fit

QUÆSTIO II.

De effectu legis pœnalis.

4. Quid mere pœnalis? Lex *pœnalis* dicitur, quæ decernit pœnam. Si nihil præcipiat aut prohibeat, sed præcise statuat pœnam, dicitur *pure pœnalis*, aut *mere pœnalis*. Atque sic e. g. sonat: *Qui exportaverit frumentum ex provincia, centum florenos pendet.* Aut: *qui feram in sylva trajecerit, mulctabitur.* Si vero præcipiat aut prohibeat aliquid, simulque in transgressorem pœnam statuat, dicitur *pœnalis mixta*: ut si dicat: *Nemo exportet frumentum: qui autem exportaverit, mulctabitur* 50 *florenis.* Et de hac mixta non est dubium, quin obliget in conscientia ad actum præceptum ponendum, & prohibitum omittendum, simulque ad mulctam statutam solvendam post judicis sententiam.

Mixta.

Sed difficultas est non exigua circa legem pure pœnalem, an nempe talis detur, & an in conscientia obliget ad subeundam aliquam pœnam? Communis equidem est sententia, dari legem pure pœnalem, eamque obligare ad subeundam pœnam statutam, qualem esse dicunt e. g. legem, quæ in feripetas, exportatores frumenti, vini &c. aut in exteros, teloniorum defraudatores, aut in transgressores regularum in religioso ordine, absque prohibitione, pœnam statuit.

Nam, ut inquiunt, licet talis lex nihil præcipiat aut prohibeat, tamen juste statuit pœnam, e. g. in feripetas &c. Ergo est lex mere pœnalis, obligatque in conscientia ad subeundam pœnam, a judice inflictam.

5. Nulla lex mere pœnalis proprie loquendo. Verum legem pure pœnalem, in sensu proprio & stricto acceptam, nullam existere arbitror, imo neque esse possibilem: ex hac ratione.

Vel lex aliqua quæcunque præcipit aliquid, aut prohibet, directe vel indirecte, explicite vel implicite, formaliter aut virtualiter? vel nihil omnino præcipit aut prohibet? Si primum, jam non est amplius lex pure pœnalis, sed mixta, non tantum obligans ad pœnam, sed etiam ad

ad faciendum, quod est præceptum, & omittendum, quod est prohibitum: ut per se patet: nam transgressio legis prohibentis aut præcipientis non est lex mere pœnalis, ut omnes fatentur.

Si autem nihil omnino, nec directe nec indirecte, præcipit aut prohibet, nulla omnino datur transgressio legis, nulla prorsus culpa, nullum delictum. Ergo neque potest puniri pœna proprie dicta. Sic si venatio nullo modo est prohibita, feripeta nullam legem est transgressus, nullum omnino delictum, aut quasi-delictum commisit, consequenter nullam omnino culpam contraxit. Quomodo igitur meruit pœnam? quid pœna proprie tali dignum commisit? quid in eo punitur? certe omnis pœna supponit aliquam culpam: alias pœna est injusta. Nam pœna est *noxæ, delictorum & peccatorum vindicta & coërcitio*, ut dicitur *l.* 131. *ff. de verb. signif.* & S. Augustin. l. 1. retract. c. 9. ait: *Omnis pœna peccati pœna est, & supplicium nominatur*: unde tritum illud: *Supplicium est pœna peccati.* Adeoque nulla dari potest rationabilis lex mere pœnalis: utpote quæ puniret actionem permissam & licitam, consequenter innocentem, sine omni delicto & culpa.

Neque dicas, quod lex mere pœnalis puniat aliquod quasi-delictum, aut aliquam culpam juridicam, vel politicam. Nam ubi nihil prorsus ullo modo prohibetur aut præcipitur, ubi nulla negligentia aut incuria, nec vera nec præsumpta, nec a se nec ab alio commissa, intercedit, profecto neque quasi-delictum, neque culpa juridica vel politica locum habet. Ergo neque potest puniri propter talem culpam. Si autem datur aliqua prohibitio, jam non est amplius lex mere pœnalis.

Dixi autem, non esse possibilem legem pure pœnalem proprie ac stricte talem, quæ videlicet pure statuat pœnam proprie sumptam, absque omni prohibitione. Non enim nego, posse Principem aut rempublicam statuere per legem præcipientem, ut, qui exportat frumentum, certam pecuniam solvat (sicuti leges contractuum, gabellarum, pedagiorum, teloniorum, quæ non sunt pœnales, statuit) cui legi se subjicit, qui frumentum exportat: sicut peregrini etiam se subjiciunt legibus contractuum, teloniorum &c. igitur solvere tenetur taxatam pecuniam, si frumentum exportet. Hæc tamen solutio non habet rationem pœnæ proprie sumptæ, sicut solutio teloniorum, accisorum pro vino e. g. importato, vectigalium &c. non habet rationem pœnæ. Quidquid sit, an solutio facta propter exportatum frumentum dicatur pœna improprie ac late talis: de quo non disputo. Ejusmodi pœnam improprie sumptam videtur agnoscere regula Juris 23. in 6. dum ait: *sine culpa, nisi subsit causa, non est aliquis puniendus.* Videtur etiam eandem agnoscere com-

6. Solvi tamen debet taxa statuta vi legis.

In sensu minus proprio

admitti potest lex mere Pœnalis.

communis modus loquendi, quo lex pœnalis dividitur in pœnalem mixtam, & pure pœnalem. Nam in hac divisione, ut ostensum, non potest pœna proprie sumi. Unde etiam, quando quis propter delictum alienum dicitur puniri, e. g. Clericus propter simoniam, ab altero commissam, aut filius propter crimen patris, non habet respectu innocentis, proprie rationem pœnæ, sed hic ferre debet incommodum ratione legis vel statuti, etiam in filio punientis culpam patris: & hinc potius pater, aut simoniacus punitur.

Cæterum convenit inter DD. legem mere pœnalem, si detur, non obligare ante sententiam judicis: cum nequidem lex pœnalis mixta antea obliget, si sit ferendæ sententiæ, aut quando requirit aliquam executionem externam: non enim tenetur quis sui ipsius esse accusator, judex & executor. Igitur si sit pœna ferendæ sententiæ, non incurritur ante sententiam *condemnatoriam*: si autem latæ sit sententiæ, & pœna sit *positiva*, ad cujus executionem requiritur aliqua actio delinquentis, valde difficilis, regulariter non incurritur ante sententiam *declaratoriam* criminis. Quia nimis difficile foret, si quis ante omnem sententiam deberet in se ipso exequi pœnam valde difficilem, e. g. ire in exilium, in carcerem infamem, aut valde durum, ad triremes, addicere bona sua fisco &c. Imo ordinarie neque ad pœnam *privativam*, qua videlicet delinquens privatur bono aut jure aliquo jam quæsito, datur obligatio ante sententiam declaratoriam. Dixi *ordinarie*: excipiuntur enim censuræ, & inhabilitates; item nullitates matrimoniorum, electionum, collationum, & provisionum beneficialium; quæ pœnæ sæpe incurruntur ante omnem sententiam. Nam hæ posteriores non privant jure jam quæsito, sed primum quærendo. Quando autem privationes sunt mere negativæ, hoc est, quando non privant bono jam acquisito, facilius incurruntur ante omnem sententiam, ut inhabilitates ad beneficia ecclesiastica, irregularitates &c.

7. An pœna incurratur ante sententiam?

Cæterum, quando verba legis sunt dubia, censendum est, quod contineant pœnam *ferendæ sententiæ*, adeoquæ quod ante illam non incurrantur: quia pœnæ in mitiorem partem sunt interpretandæ. Hinc si lex tantum comminetur pœnam, dicendo, e. g. *sub pœna quadrupli*, *sub pœna inhabilitatis &c.* censetur tantum esse ferendæ sententiæ. Aliud esset, si lex adderet, *ipso jure*, vel *ipso facto* incurri pœnam; tunc enim esset *latæ sententiæ*; regulariter tamen requireretur sententia declaratoria criminis, nisi addatur clausula, quæ etiam istam excludat. Cæterum post sententiam non potest quis judici positive resistere: imo tenetur quis etiam positive exequi pœnam, si non sit nimis gravis.

QUÆ-

QUÆSTIO III.

An leges tributorum, vectigalium & aliarum exactionum obligent in conscientia?

Quidam cum Navarro in Summa c. 23. n. 6. docent, has leges esse mere pœnales, ita scilicet, ut nihil præcipiant, sed tantum ad mulctam persolvendam obligent, si quis tributa & vectigalia solvere neglexerit. 8.

Verum communis & certa est sententia, has leges, si tributa justa imponant, non esse pure pœnales, sed obligare in conscientia ad tributa solvenda, & exactiones præstandas: nam non tantum Principes & Magistratus præcipiunt illa solvi, sed etiam Deus ad Rom. 13. *Reddite ergo omnibus debita, cui tributum, tributum, cui vectigal, vectigal.* Et ratio est, quia obligatio solvendi tributa fundatur in justitia commutativa. Nam subditi suis Principibus & Magistratibus debent præbere congruam sustentationem, ex quasi contractu, quo princeps se obligavit ad gubernandam ad commune bonum, ac defendendam rempublicam, administandam justitiam, atque ad populi felicitatem meliori modo procurandam: subditi vero se obligarunt ad compensandos labores & curas regiminis, atque ad ea suppeditanda, quæ ad dignitatem sui Principis sustinendam atque ad rectam gubernationem ei sunt necessaria. Unde l. c. dicitur: *Ideo & tributa præstatis, Ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum servientes.* Et idem de reliquis exactionibus, quæ juste imponuntur ac præcipiuntur, dicendum: quas etiam exteri, merces invehentes vel evehentes, tenentur præstare, ex quodam quasi contractu & æquitate, ut, qui sentit commodum viarum, pontium &c. sentiat etiam onus solvendi vectigalia, pedagia, gabellas.

Leges tributariæ obligant in conscientia;

Dixi: Si tributa *justa* imponant. Nam si sint injusta e. g. nimis multa aut nimis gravia, atque de injustitia constet, non tenentur subditi ea præstare; quia Princeps non habet jus tributa & exactiones injustas imponendi: cum in bona subditorum non habeat jus proprietatis, sed tantum jurisdictionis; ac proinde non pro arbitrio, sed prout bonum communitatis sibi subjectæ postulat, disponere de illis potest.

Si sunt justæ.

Si autem dubium sit, an sint injusta, debent solvi: quia major ac fortior præsumptio stat pro Principe ac justitia legis: & sic Princeps atque ipsius lex est in possessione, atque elidit possessionem libertatis ea solvendi. Aliud esset, si major & sanior pars populi prudenter censeret, tributa esse iniqua & injusta. Aliud item, si dubitaretur de ipsa potestate simpliciter imponendi tributa, & imponerentur ab aliquo, qui prius non erat in possessione, tunc enim libertas ea solvendi esset in possessione, donec constet, eum habere potestatem.

9. Nova tributa. Nova autem tributa a Magiſtratu imponi poſſunt propter novas cauſas & neceſſitates emergentes: puta, propter defenſionem Reipublicæ, exſtructionem munimentorum, ſumptus in opera publica viarum, pontium, in opera religionis, pietatis, in iter aut profectionem Principis neceſſariam, in bellum neceſſarium &c.

Modus, quo feruntur leges tributariæ. Oppones. Magiſtratus ſtatuit pœnam non ſolventibus tributa, defraudantibus vectigalia, a via recta deviantibus, occultantibus merces &c. ergo leges tributorum, & præſertim vectigalium, pedagiorum, & gabellarum ſunt pure pœnales. ℞. Hoc non ſequi: nam triplici modo leges tributariæ &c. poſſunt ferri, ſicut etiam aliæ leges. Nempe vel præciſe imperando tributum, ſine adjectione pœnæ: & tunc dicuntur leges *morales:* præceptivæ nempe aut prohibitivæ tantum: & tunc nullo modo dicuntur pœnales. Vel præcipitut tributum, ſimulque ſtatuitur pœna non ſolventibus: & tunc ſunt leges *mixtæ* ex lege morali & pœnali. Vel præciſe ſtatuitur in defraudantes telonia, gabellas &c. confiſcatio mercium, aut certa pecunia ſolvenda, absque ulla præceptione ſolvendi gabellas, & neque tunc datur proprie & ſtricte lex mere pœnalis, ut quæſt. præcedente dictum eſt; ſed ſolvi tunc debet ſtatuta pecunia propter legem *moralem*, quæ præcipit illam ſolutionem absque ulla culpa illius, qui non ſolvit gabellas. Quamvis confiſcatio mercium &c. tunc dici poſſit *quaſi pœna*, & lex eam ſtatuens, *quaſi-pœnalis.* Cæterum obligationem ſolvendi vectigalia, pedagia & gabellas mitigant authores quoad pauperes, circa ea, quæ ad victum neceſſaria invehuntur aut importantur; item quoad exteros, quibus non incumbit alere alienum principem: ut adeo tantum ratione ſumptuum in parandis & reparandis viis, pontibus &c. ex quibus commodum percipiunt, videantur obligati.

QUÆSTIO IV.

An obliget lex fundata in falſa præſumptione?

10. Reſp. non obligat: ſi nempe ſit lata ex præſumptione facti aut delicti alicujus commiſſi: quod tamen factum vel delictum hic & nunc non datur.

Non obligat. Ratio eſt: quia factum illud vel delictum præſumptum eſt unica cauſa motiva ac fundamentum legis. Unde ceſſante illo ceſſat etiam lex: imo pro caſu illo lex nunquam fuit lata: cum ſit implicite conditionata: *ſi factum vel delictum ſubſiſtat.*

Oſtenditur exemplis matrimonii, Sic ſi uxor putatitia ſciat, matrimonium eſſe contractum cum impedimento dirimente, non tenetur reddere debitum conjugale, imo neque poteſt, licet præceptum Eccleſiaſticum etiam ſub pœna excommunicationis redditionem debiti præcipiat. Quia ſcilicet hoc præceptum fundatur in præ-

præsumptione falsa, facti scilicet particularis, nempe matrimonii valide hic & nunc contracti. Adeoque præceptum est quodammodo conditionatum: *si matrimonium sit valide contractum.*

Item: si falsis testibus oppressus, per sententiam judicis condemneris Cajo ad solvendos centum, quos certo scis, te non debere, per se non teneris eos solvere: quia scilicet tam sententia judicis, quam lex, præcipiens obedire judici, hic fundatur in præsumptione facti particularis, contractæ scilicet obligationis solvendi centum: quod tamen factum non subsistit. Dixi autem, quod *per se* non tenearis solvere; nam si non potes probare te nihil debere, debes obedire judici, exequenti sententiam, latam secundum conscientiam suam, & secundum allegata, & probata pro foro externo. Posses tamen in hoc casu occultam compensationem facere, si certo scis, te nihil debere, & alter mala fide egit in judicio. Sententiæ judicialis,

Sic etiam, licet in Novell. 1. cap. 2. lex præcipiat, ut hæres, non conficiens inventarium, etiam ultra vires hæreditatis creditoribus testatoris solvat: tamen, quia hæc lex fundatur in præsumptione delicti commissi, quod scilicet hæres aliqua ex massa hæreditatis subtraxerit, juxta communiorem DD. non tenetur in conscientia solvere ultra vires hæreditatis, licet non confecerit inventarium, si nihil subtraxit: eo quod lex hic & nunc fundetur in præsumptione falsa, commissæ nempe fraudis. Putant quidem aliqui, legem cit. fundari potius in quasi-contractu aditæ hæreditatis, quo hæres censeatur creditoribus promittere plenam solutionem, adeoque eum ex hoc quasi-contractu in conscientia obligari, ac proin præsumptionem legis non esse falsam. Verum non potest præsumi, quod aliter se voluerit per quasi-contractum obligare, nisi prout naturalis æquitas suadet. Unde, quando lex jubet, etiam supra facultates hæreditatis solvere, probabilius fundatur in præsumptione fraudis, quod scilicet hæres aliqua subtraxerit, aut occultaverit: ut ipsa lex cap. 2 indicat per verba: *& non per ea, quæ forte surripiunt, aut malignantur.* Quæ persumptio si falsa sit, lex non obligat in conscientia. Hæredis,

Idem sentiendum puto de lege Aquilia, quadrupedaria, & noxalibus; eas videlicet fundari in præsumptione alicujus commissæ culpæ, nempe alicujus negligentiæ, incuriæ, aut alterius delicti, aut quasi-delicti. Quæ præsumptio si in casu particulari sit falsa, lex Aquilia &c. in conscientia probabiliter non obligat. Legis Aquiliæ,

Denique, ut alia exempla omittam, *Instit. de litter. oblig.* habetur, quod si Cajo e. g. dederis chirographum, in quo te accepisse pecuniam fateris, quam tamen re ipsa non accepisti, ultra biennium te non posse opponere exceptionem *non numeratæ pecuniæ*, sed ad solvendum te condemnatum iri. Quia autem hæc lex fundatur in præsumptione numeratæ Non numeratæ pecuniæ.

pecu-

pecuniæ, ideo si hoc factum re ipsa non subsistat, non obligaris in conscientia Cajo aliquid restituere. Adeoque si compellaris a judice ad restituendum, (quod te debere scripsisti) eo quod vel non possis probare pecuniam non esse numeratam, vel per biennium distuleris opponere exceptionem, potes occultam facere compensationem, si certe tibi constet de non numerata pecunia: quia scilicet lex in hoc casu fundatur in præsumptione falsa alicujus facti, nempe numeratæ pecuniæ: quæ tamen non est numerata.

II. Lex fundata in scientia vel præsumptione periculi universalis omnes obligat.

Econtra, quando lex fundatur in præsumptione *periculi universalis*, seu frequenter, aut communiter contingentis, e. g. fraudum, peccatorum, incommodorum &c. & sic in præsumptione *periculi in genere*, obligat omnes, licet respectu alicujus vel aliquorum, aut in casu aliquo particulari non subsit periculum.

Ratio est, quia tunc lex non fundatur in præsumptione falsa: nam lex universaliter in omnes est lata propter periculum communiter aut frequenter præsens; & sic propter periculum in genere: hoc autem periculum in genere manet, licet respectu aliquorum, vel in casu particulari cesset periculum aliquod in specie: adeoque manet causa motiva & fundamentum legis universalis, nempe periculum morale in genere, communiter aut frequenter præsens, propter quod lex universaliter in omnes est lata.

Ut lex vetans libros hæreticos,

Sic e. g. lex prohibens lectionem librorum hæreticorum fundatur in præsumptione periculi perversionis, quod periculum est frequens. Quare, licet aliqui sint tam docti & probi, ut respectu ipsorum non sit periculum, lex tamen etiam ipsos obligat, sine facultate non legere ejusmodi libros: quia lex non fundatur in præsumptione periculi particularis respectu personæ singularis, sed in præsumptione periculi in genere, frequenter & communiter præsentis.

Idem dicendum de legibus prohibentibus nocturna conventicula aut circumvagationes cum armis &c.

Lex irritans matrimonium clandestinum,

Idem etiam de legibus irritantibus certos actus propter periculum frequens in genere. Sic lex Tridentini propter tale periculum prohibet & irritat universaliter matrimonia clandestina: licet ergo in casu particulari re ipsa non subsit periculum peccatorum, & incommodorum, tamen etiam pro tali casu irritat ex præsumptione periculorum frequentium, in genere; quæ præsumptio semper vera est.

Contractum pupilli, testamenta &c.

Propter eandem rationem lex irritat contractus pupillorum, absque authoritate tutorum, Professionem Religiosam ante 16. ætatis annum, alienationes rerum Ecclesiasticarum, electiones, testamenta, sine debitis solennitatibus facta: propter periculum generale videlicet & frequens immaturi adhuc judicii, damnificationis Ecclesiarum, fraudum facile irrepen-

pentium &c. quæ causa irritandi manet, licet respectu aliquorum, aut in casibus aliquibus particularibus non subsit periculum specificum: quia scilicet lex non fundatur in præsumptione periculi determinati in specie, aut respectu personæ alicujus singularis, sed in præsumptione periculi in genere, & frequenter contingentis, quæ præsumptio vera est: semper enim verum est dicere: *hoc periculosum est.* Quæ pariter est ratio, cur parens possit irritare vota, a filio adhuc impubere emissa; licet constet, eum perfectum habuisse judicium: quia scilicet lex universaliter patribus dat hanc potestatem propter morale periculum in genere, imperfecti adhuc judicii. Nam leges attendunt id, quod frequentius contingit.

Quando autem lex fundetur in præsumptione periculi universalis, seu frequentis, aut tantum in præsumptione facti alicujus, desumi debet ex materia & verbis legis, item ex usu & communi legis interpretatione.

Illud adhuc notandum, quod hactenus dictum est, de lege positiva intelligendum esse; nam lex naturalis non fundatur in ejusmodi præsumptionibus, sed eum tantum obligat, respectu cujus est periculum. Hinc occasio peccandi respectu unius potest esse remota, respectu alterius vero proxima. Suarez *de leg. lib. 5. c.* 14. improbat modum loquendi, quo dicitur, leges fundari in præsumptione falsa: ait enim eas fundari in certa scientia periculi, non vero in præsumptione, seu conjectura: e. g. legem Tridentini, qua irritantur matrimonia clandestina, fundari in scientia periculi, eo quod certum sit, existere periculum. Quæ doctrina Suarezii vera quidem est, non tamen recedendum a modo loquendi, communiter recepto, quo dicitur, ejusmodi leges fundari in præsumptione periculi universalis, seu communiter præsentis: non enim præsumptio hic tantum pro conjectura sumitur, sed aliquando latius: ita, ut sensus sit, quod leges *supponant* periculum.

Aliud de lege naturali.

QUÆTIO V.

An obligat lex ignorata?

§. I.

An excuset ignorantia invincibilis.

Duplex est ignorantia, altera *invincibilis* seu *antecedens*, quæ etiam *probabilis* aut *inculpabilis* dicitur; quia vitari aut deponi hic & nunc non potest. Atque hac ignorantia lex sive sit naturalis, sive Divina, sive humana, ignorata non obligat, saltem proxime & in actu secundo; consequenter excusat a formali culpa & pœna: a culpa quidem, quia tollit voluntarium, facitque transgressionem legis, invincibiliter ignoratæ, involuntariam. A pœna vero talis ignorantia excusat, quia ubi nulla est 12.

12. Lex invincibiliter ignorata non obligat.

culpa; neque pœna locum habet: quid enim aliud punitur, nisi culpa? unde culpa est causa pœnæ: cessante autem causa cessat etiam effectus.

Aliud de lege irritante.

Dixi autem, quod lex *invincibiliter* ignorata non obliget, nempe præceptiva vel prohibitiva: nam lex irritans, etiam invincibiliter ignorata (saltem si non sit pœnalis) habet suum effectum: sic licet inculpabiliter ignoretur lex irritans matrimonium clandestinum, aut lex irritans testamentum, electionem aut alienationem rerum ecclesiasticarum, absque solennitate substantiali factam, tamen obtinet suum effectum, quia ignorantia non potest supplere defectum substantialem alicujus essentialis requisiti ad actum. Idem contingit in lege statuente aliquam inhabilitatem, e. g. irregularitatem, quæ etiam ab ignorante incurritur. Quia talis inhabilitas non statuitur in pœnam, saltem principaliter, sed in reverentiam Eucharistiæ, & propter decentiam status clericalis. Si igitur quis invincibiliter ignoret, defectui aut delicto alicui esse annexam irregularitatem, aut aliam inhabilitatem, non peccat quidem formaliter suscipiendo sacros ordines, re ipsa tamen est irregularis. Et si postea ipsi constiterit de irregularitate, tenetur in conscientia interim abstinere ab exercitio SS. Ordinum, donec obtinuerit dispensationem. Idem dicendum circa leges, statuentes impedimenta dirimentia matrimonii; nam licet invincibiliter ignoretur e. g. impedimentum consanguinitatis, affinitatis aut erroris substantialis circa personam, tamen matrimonium re ipsa est nullum, quamvis licite contrahatur & consummetur, ac licite in ejus usu pergatur, quamdiu manet ignorantia invincibilis impedimenti.

§. II.

An excuset ignorantia vincibilis?

13. Vincibilis ignorantia non excusat.

Altera ignorantia dicitur *vincibilis*, *consequens* ac *culpabilis*, quam nempe hic & nunc quis potest ac debet deponere, estque rursus alia *crassa* & *supina*, orta ex magna negligentia in inquirenda veritate: alia *affectata*, quam studiose aliquis quærit, amatque. Porro legis ignorantia vincibilis non excusat ab observatione legis, sed obligat sic ignorantem, adeoque hic peccat eam non observando, quia potest & debet ignorantiam deponere. Neque tantum contrahit reatum culpæ, sed etiam pœnæ a lege statutæ: excepto casu, quo lex imponeret pœnam cum hujusmodi expressione: qui *scienter*, vel *temere*, vel *præsumptuose*, vel *contumaciter*, hoc vel illud fecerit; nam tunc ignorantia etiam crassa & supina excusaret a pœna: non tamen ignorantia *affectata*, quæ per omnia æquiparatur scientiæ ac dolo.

§. III.

§. III.

An incurrat pœnam, qui ſcivit legem, ſed ignoravit pœnam?

Illud autem ſolet diſputari, an lex obliget ad pœnam ſtatutam eum, qui ſcivit quidem legem, pœnam tamen adjectam ignoravit. Et quidem certum eſt, quod pœnam ſtatutam incurrat, ſi ignorantia pœnæ ſit vincibilis & culpabilis; niſi lex illam tantum in eos ſtatuerit, qui ſcienter, aut temere, aut præſumptuoſe, aut contumaciter illam transgreſſi fuerint; nam tunc ignorantia etiam craſſa excuſaret ab incurrenda pœna, ut paulo ante dictum eſt. 14.

Igitur dubium in eo tantum verti videtur, an incurrat pœnam, a jure humano ſtatutam, qui legem quidem ſcivit, eamque transgrediendo culpam contraxit, invincibiliter tamen ignoravit, annexam eſſe pœnam. In qua quæſtione dicendum exiſtimo, *quod etiam talis, modo ſufficienter cognoſcat gravitatem præcepti ac culpæ, incurrat pœnam; exceptis forte pœnis cenſurarum;* (quamvis non teneatur in ſe ipſo pœnam exequi; nemo enim tenetur eſſe ſui ipſius tortor, aut carnifex.) Sciens culpam incurrit pœnam.

Ratio eſt, quia pœna ſimpliciter ſtatuta eſt pro culpa in delinquentem: neque jura, ordinarie ſaltem, requirere ſolent ſcientiam pœnæ, ſed ſimpliciter ſtatuunt pœnam in eos, qui culpabiliter legem transgrediuntur. Ergo modo lex ſit cognita, aut culpabiliter ignorata, illam transgrediens incurrit reatum pœnæ, in transgreſſores ſtatutæ. Et quidem de pœna a Deo infligenda id certum eſt; nam Deus infligit pœnam inferni omni graviter delinquenti ac non pœnitenti, licet neſciverit, hanc pœnam eſſe ſtatutam, modo ſciverit legem naturalem, Divinam, vel humanam graviter præcipientem vel prohibentem, eamque transgreſſus fuerit.

Idem patere videtur etiam de pœna, a judice humano infligenda; nam fur condemnatur ad patibulum, ſaga ad ignem, homicida ad gladium, latro ad rotam, licet neſciverint, hanc pœnam delicto ſuo eſſe ſtatutam. Certe judices non ſolent multum inquirere, an ſciverint delinquentes hanc vel illam pœnam delicto ſuo eſſe a legibus ſtatutam, an ſciverint ordinationam criminalem Carolinam, legem Juliam de adulteriis, legem Corneliam de ſicariis, aut de falſis, aut S. C. Libonianum, aut legem Pompejam de parricidiis &c. Ratio eſt, quam dixi, quia leges ſtatuunt ſimpliciter & abſolute pœnas delictis in bonum publicum, non autem ſcientiæ pœnarum: adeoque ad eas merendas & incurrendas ſufficit deliquiſſe.

Nam lex jubet punire delictum, tum ad caſtigationem delinquentis (cum ſupplicium ſit pœna peccati) tum ad correctionem ejusdem, ut ictus ſapiat, tum etiam, ut horrore pœnæ inflictæ alii abſterreantur a delictis committendis, & ad leges ſervandas moveantur. Qui finis ſtatuendi

pœnam obtinetur, licet delinquens nesciverit, pœnam illam esse statutam. Taceo, quod in multis pro foro externo ne quidem toleretur ignorantia juris, seu legum: multo minus excusabit ignorantia pœnæ, cum sciuntur leges, & tamen malitiose violantur. Deinde videtur fieri non posse, ut quis legem sciat, eamque malitiose transgrediatur, quin, virtualiter saltem, simul cognoscat, se pœna dignum reddi: ut autem in specie sciat pœnam illam determinatam, quam lex in transgressores statuit, non requiritur ad illam merendam & incurrendam: saltem si aliunde sufficienter cognoscat gravitatem præcepti & culpæ suæ. Secus vero si hanc non sufficienter cognoscat, tunc enim vel nullam incurrit pœnam, vel

15. In quantum cognoscit delictum & culpam, incurrit pœnam.

minorem, quam a lege alias sit statuta. Sic si invincibiliter nescias matrimonium complicis, non incurris pœnam, pro adulteris statutam, cum tantum simplicem fornicationem committas, ut docet Suar. *de leg. l. 5. c. 12. n. 9.* Sic etiam, qui occidit Clericum, invincibiliter ignorans esse Clericum, non incurrit pœnam Canonis, licet mortaliter peccarit, & vere sit homicida: unde ut homicida est puniendus, non autem ut percussor Clerici: quia in tantum quilibet puniri meretur, in quantum culpabilis ac reprehensibilis est: in tantum autem est culpabilis, in quantum de culpa advertit, vel advertere potuit; cum præcise in tantum culpa ei sit voluntaria & imputabilis.

Explicatur cap. ut animarum 2. de constit. in 6.

Neque obstat c. 2. de constit. in 6. ubi dicitur: *Sententiis per statuta quorumcunque ordinariorum prolatis ligari nolumus ignorantes, dum tamen eorum ignorantia crassa non fuerit aut supina.* Hoc, inquam, non obstat: nam Pontifex hic non voluit, quod scientes statutum, & ignorantes præcise pœnam, eandem non incurrant: sed decidit, quod ignorantes simpliciter, nempe tam statutum quam pœnam, ignoratis statutis ordinariorum non ligentur: qui sensus tum ex verbis Pontificis, loquentis de ignorantia simpliciter, tum ex casu ipsi proposito videtur erui. Nam Clericus ille non erat in Diœcesi, quando Episcopus sub pœna excommunicationis prohibuit, ne Clerici gestarent arma, aut comam nutrirent, unde nescivit statutum illud novum Episcopi, quo arma & comam tam graviter prohibuit.

16. Aliud forte de censuris.

Deinde casus ille loquitur de pœna excommunicationis, quæ forte nunquam incurritur ab eo, qui invincibiliter ignorat, delicto suo illam esse annexam: quia excommunicatio, uti etiam aliæ censuræ, feruntur in delinquentes propter eorum contumaciam, & contemptum potestatis ecclesiasticæ ac legum ecclesiasticarum; videntur autem non esse contumaces, aut contemptores legum ecclesiasticarum, qui inculpabilem habent ignorantiam annexæ censuræ. Unde in conclusione addidi: *exce-*

ptis

ptis forte pœnis cenſurarum. Et hinc multi docent, pœnas *vindicativas* incurri ab ignorante, non autem *medicinales*, quales ſunt cenſuræ.

Dixi: *forte;* nam ut Suarez ait *tract. de legibus l.* 5. *c.* 12. *n.* 11. *magna eſt controverſia, an ignorantia cenſuræ excuſet illam.* Neque eſt adeo improbabilis ſententia Covarruviæ *in cap. Alma mater. p.* 1. §. 10. aliorumque, quos ibi citat, cenſuras latas a jure communi incurri ab eo, qui contumaciter detrectat ſervare leges eccleſiaſticas, graviter præcipientes aut prohibentes, licet neſciat cenſuras delicto ſuo annexas. Videtur enim pluribus DD. in tali caſu inveniri tota ratio ac definitio cenſuræ. Contumacia enim ſufficiens, imo & contemptus poteſtatis eccleſiaſticæ habetur per hoc, quod ſciens legem eccleſiaſticam, graviter prohibentem, pertinaciter detrectet eidem parere. Et quomodo alias rudiores, qui neſciunt cenſuras, poſſent illas incurrere? cur in Confeſſione ſacramentali ante abſolutionem a peccatis ſemper præmittenda abſolutio a cenſuris, etiam tunc, quando pœnitens nihil ſcit de cenſuris, ſi non eſſet probabile, cenſuras incurri poſſe etiam ab ignorante? Taceo, SS. Canones ſimpliciter ſtatuere cenſuras pro quibusdam gravibus delictis, cum pertinacia patratis, non requirendo notitiam cenſuræ. Ita illius ſententiæ patroni de cenſuris latis a jure communi, cujus ignorantia alias etiam non toleratur.

Excipiunt enim cenſuras ſpecialiter ab homine in aliquem latas aut ferendas; nam cum iſtas regulariter præcedere debeat monitio & comminatio cenſuræ, non incurruntur regulariter ab omnino ignorante. Sicut autem certum videtur, iſtas ordinarie non incurri ab ignorante (niſi crimen & contumacia ſint notoria) ita certum videtur, ignorantiam craſſam & affectatam nunquam excuſare ab incurrenda cenſura, lata a jure communi. Cæterum facile concedo, univerſim pœnam commenſurandam eſſe culpæ: unde ſi quis absque cognitione pœnæ, a lege ſtatutæ, non ſatis advertat gravitatem culpæ, hoc ipſo etiam minorem meretur pœnam. Nam omnis ignorantia, quæ minuit culpam, minuit etiam pœnam. Unde ſi tantum ex gravitate pœnæ deſumatur gravitas præcepti, minuitur utique pœna, ſi fuit ignorata.

§. IV.

An ignorantia juris & facti proſint pro foro externo?

Jurisconſulti in ordine ad forum præcipue externum aliam adhuc conſiderant diviſionem notabilem ignorantiæ, nempe *ignorantiam juris,* & *ignorantiam facti.* Per illam ignoratur, quid jura ſeu leges ſtatuant, per hanc vero, quid factum ſit, ut ex ipſis vocibus elucet. 17. Ignorantia juris non prodeſt pro foro externo;

Jam vero de ignorantia facti alieni dicunt, quod proſit ignoranti, eum-

eumque excuset: nisi factum sit notorium, valetque hic reg. 47. in 6. *Ignorantia præsumitur, ubi scientia non probatur.* De ignorantia vero juris manifesti ajunt, eam nocere ignoranti. Unde dicitur reg. 13. in 6. *Ignorantia facti, non juris excusat.* Et l. regula 9. ff. de J. & F. J. *Regula est, juris ignorantiam cuique nocere, facti vero ignorantiam non nocere*; & paulo post in eadem l. §. 5. *Sciant, ignorantiam facti, non juris prodesse.* Item *l.* 12. *c.* *C. eod. Constitutiones Principum nec ignorare quemquam nec dissimulare permittimus.* Hinc quasi regulæ instar traditur, *juris ignorantiam non tolerari.* Ratio disparitatis, cur toleretur & prosit ignorantia facti, non autem ignorantia juris, datur *l.* 2. *ff. eod. Cum jus finitum & possit esse & debeat* (adeoque facile scire possit & debeat) *facti vero interpretatio etiam prudentissimos fallat.*

Ex his autem juris principiis videri posset convelli, quod ante diximus, eum videlicet, qui legem invincibiliter ignorat, nec culpam nec pœnam incurrere. Nam si juris ignorantia cuique nocet, confectaneum plane est, ignorantiam juris non excusare a pœna incurrenda.

Quia jura præsumunt scientiam juris manifesti, aut ignorantiam vincibilem.

Verum hæc combinari posse videntur. Nam allatæ regulæ supponunt (saltem quando allegans ignorantiam certat *de lucro captando*) ignorantiam juris manifesti ac clari (de quo solo intelligendæ sunt) esse vincibilem ac culpabilem, cum jus clarum & manifestum nemo ignorare permittatur, eo quod facile sciri possit. Atqui ignorantiam juris culpabilem transgredienti legem nocere, eumque pœnæ obnoxium facere, nos ipsi diximus. Si tamen pro foro externo sufficienter probari posset, ignorantiam juris in aliquo casu fuisse omnino invincibilem atque inculpabilem (quæ tamen probatio est admodum difficilis, & fere ex circumstantiis & conjecturis tantum, aut etiam aliquando ex juramento argui potest) excusaret ignorantem etiam in eo foro a pœna, neque alias eidem regulariter noceret (extra præscriptionem) quia scilicet tunc præsumptio scientiæ, aut ignorantiæ vincibilis, , deberet cedere veritati.

Et hinc in quibusdam personis, ut impuberibus, minoribus, fœminis, militibus, aliisque rudibus, facilius toleratur ignorantia etiam juris, alias clari, saltem si certent de damno vitando: quia scilicet propter eorum ruditatem, aut infirmitatem judicii stat præsumptio pro eorum ignorantia inculpabili.

18\. Ignorantia vero facti alieni toleratur & prodest,

Propter hanc ipsam præsumptionem, in dubio ignorantia facti *alieni* toleratur ac prodest ignoranti, etiam docto alias viro; quia nimirum in dubio præsumptio stat, quod ignorantia sit inculpabilis, cum facta aliena etiam doctissimis & prudentissimis possint esse incognita. Econtra cum factum proprium cuique notissimum esse debeat, præsumptio stat pro scientia facti; saltem si factum non sit antiquum, aut si talis sit naturæ,

aut

aut in talibus circumstantiis peractum, ut non facile in oblivionem possit venire.

Ex quibus patet, rationem cur juris ignorantia regulariter noceat in foro externo, ignorantia autem facti prosit ignoranti, hujus, inquam, rationem esse *præsumptionem:* quia scilicet contra allegantem ignorantiam juris clari & manifesti stat præsumptio scientiæ aut ignorantiæ vincibilis ac culpabilis, quam leges regulariter præsumunt. Econtra pro allegante ignorantiam facti alieni stat præsumptio, quod invincibiliter & consequenter inculpabiliter ignoraverit illud factum. Cum autem præsumptio debeat cedere veritati, ideo etiam ignorantia juris excusat, quando constat, eam fuisse invincibilem; & econtra ignorantia facti etiam alieni nocet, si constet fuisse vincibilem, præsertim si crassa sit & affectata, quæ nunquam excusat. Quia præsumitur esse invincibilis.

Cæterum jura magis præsumunt ignorantiam culpabilem, quando allegans ignorantiam *certat de lucro captando*, quam *si certet de damno vitando.* Hinc dicitur l. 7. ff. de J. & F. J. *Juris ignorantia non prodest acquirere volentibus: suum vero petentibus non nocet.* Et l. 8. ibid. *Error facti nec maribus quidem in damnis vel compendiis obest: Juris autem error nec fœminis in compendiis prodest. Cæterum omnibus juris error in damnis amittendæ rei non nocet.* 19. Ignorantia præsumitur vincibilis, quando agitur de lucro captando. Secus quando agitur de damno vitando.

Videtur proin in his aliisque legibus supra citatis se prodere aliqua contradictio. Nam quædam simpliciter dicunt, ignorantiam juris cuique nocere: aliæ volunt, ignorantiam juris nemini nocere, quando certat de damno vitando. Aliæ faciunt discrimen inter viros & fœminas; at *l.* 8. *cit.* confunduntur, parique quoad hoc conditione censentur. Aliæ volunt, laboranti ignorantia juris non competere condictionem indebiti, aliæ vero hanc ei adstruunt.

Sic *l.* 23. *ff. de condict. ind.* habetur, quod repeti possit, quod ex transactione de jure invalida datum est. Et *l.* 12. *ibid.* quod si quis usumfructum dederit, falso existimans eum deberi, condictionem competere, & ad hæredem etiam transire. Ubi videtur lex supponere, usumfructum ex ignorantia juris esse datum. Sic etiam *l.* 54. eod. dicitur, solutum indebitum ex causa, quæ jure non valuit, repeti posse. Ratio datur *l.* 14. ib. *nam hoc natura æquum est, neminem cum alterius detrimento fieri locupletiorem.* Neque æquitas permittit, ut solutum sine causa maneat apud accipientem. Unde etiam lex 7. & 8. ff. de J. & F. J. aperte dicit, ignorantiam & errorem juris non nocere illi, qui certat de damno vitando: sed, qui repetit, quod non debebat, vult reparare suum damnum, quod passus est. Deinde solutio indebiti est quasi-contractus, quo accipiens tacite se obligat ad restituendum, si res sibi non sit debita. 20. Contrariæ leges de condictione indebiti.

Contra

Contra vero habentur etiam ſatis claræ leges, quod repeti non poſſit, quod ex ignorantia juris eſt ſolutum. Sic l. 10. C. de J. & F. J. habetur: *cum quis jus ignorans indebitam pecuniam ſolverit, ceſſat repetitio: per ignorantiam enim facti tantum repetitionem indebiti competere, tibi notum eſt.* Et l. 9. C. ad leg. falcid. ſolvens ex errore juris integra legata non permittitur uti beneficio legis Falcidiæ, in ordine ad ea repetenda. Sed neque repe titio datur, quando quis ex teſtamento imperfecto ſolvit legata, aut fidei - commiſſa: ſi ſcivit, teſtamentum eſſe imperfectum: ſi autem hoc neſc vit, competit ei repetitio; quia ſolvit ex ignorantia facti alieni: quæ non nocet, niſi ſit craſſa, aut affectata.

Combinantur. Ad hanc igitur apparentem legum contrarietatem evitandam, cenſeo 1. ignorantiam invincibilem ſive juris ſive facti ſemper excuſare a culpa & pœna.

Cenſeo 2. Regulariter neque pro foro externo nocere ignorantiam invincibilem, ſi ſufficienter conſtet, eſſe invincibilem; nam hoc ſuadet æquitas naturalis, ut non noceat, quod ſine omni culpa contingit. Unde leges, quæ aſſerunt, ignorantiam juris nocere, intelligunt id de ignorantia, quæ eſt, vel præſumitur eſſe vincibilis ac culpabilis. Nam hæc nunquam prodeſt, ſi de ea conſtet. Dixi regulariter: nam in præſcriptione, transactione, & fortaſſis etiam in re judicata, ignorantia etiam invincibilis nocet.

Cenſeo 3. Pro foro externo, in dubio præſumi vel ſcientiam juris, vel ignorantiam juris *culpabilem*, quando allegans ignorantiam certat *de lucro captando*, propter expreſſa verba *l.* 7. *&* 8. *cit.* adeoque tunc ignorantia nocet: quia præſumitur culpabilis. Quando vero allegans ignorantiam certat *de damno vitando*, in dubio præſumitur ignorantia invincibilis & inculpabilis. Quod Menochius *de præſumpt. lib. 6. c.* 23. *n.* 37. extendit etiam ad allegantem ignorantiam in facto proprio. Quia vero aliquæ leges ſupra citatæ ſimpliciter & absque diſtinctione inter lucrum captandum aut damnum evitandum abſolute & generaliter dicunt, ignorantiam juris cuique nocere, id intelligendum eſt de ignorantia, quam conſtat eſſe culpabilem: vel intelligendum pariter eſt ad mentem legis 7. & 8. cit. de caſu, quo allegans ignorantiam vult lucrari: pro tali enim caſu præſumitur ignorantia vel error culpabilis; & quidem, ut vult Menochius loc. cit. n. 24. etiam in ruſtico, muliere, milite.

21. Solutum per ignorantiam invincibilem poteſt repeti.

Cenſeo 4. Etiam ſolutum per ignorantiam inculpabilem juris poſſe repeti, ut ex l. 23. cit. aliisque videtur probabilius. Talis enim certat de damno vitando, quod ſolvendo indebitum incurrit: alter autem certat de lucro captando, retinendo rem, quam nullo juſto titulo retinet. Certe æquitas naturalis non permittit rem apud alterum exiſtere ſine cauſa,

aut

aut fieri locupletiorem cum alterius detrimento. l. 14. cit. unde l. 66. ff. de cond. ind. dicitur: *Hæc conditio ex bono & æquo introducta quod alterius apud alterum sine causa deprehenditur, revocare consuevit.* Quando autem l. 10. cit. dicit, quod non detur repetitio indebitæ pecuniæ, cum ignorantia juris solutæ, id intelligendum est de casu, quo ignorantia est culpabilis, vel præsumitur talis esse: & idem dicendum de solvente integra legata: aut solvente legata ex testamento imperfecto: nam præsumitur scientia juris, quod concedit falcidiam detrahere, vel irritat testamentum imperfectum, adeoque solvens legata, censetur donasse, vel saltem absolute voluisse transferre dominium. Vel saltem præsumitur, quod culpabiliter jura ista ignoraverit: consequenter non habet repetitionem. Hinc ait regula juris 53. ff. *cujus per errorem dati repetitio est, ejus consulto dati donatio est.*

§. V.
Confirmatur præcedens doctrina ab authoritate.

Atque ex doctrina, in materia hac obscura hactenus tradita DD. varias decidunt quæstiones, in utroque jure occurrentes. Sic Andreas Gaill. *Practicarum observationum lib.* 2. *observ.* 48. infert, quod ignorantia excuset hæredem emphitevtæ, si non solvat Canonem intra biennium, eo quod ignoraverit rem esse emphitevticam. 2. Tempus quadriennii post perfectam ætatem, petendi restitutionem in integrum, non currere ignoranti læsionem, (*verum hæc sententia Gaillii est contra communiorem*) 3. Ignorantiam operari, ut filii, nati ex illegitimo matrimonio, sint legitimi & sui hæredes. 4. Tempus anni & diei petendi renovationem investituræ, non currere ignoranti, sed incipere a tempore scientiæ, quod feudum vacet. 5. Renuntiantem beneficio vel privilegio per ignorantiam juris, sibi non præjudicare, e. g. mulierem renuntiantem S. C. Velleiano, dum putat, se posse renuntiare. 6. Dari restitutionem in integrum ex capite ignorantiæ contra præscriptionem. Aitque, hanc sententiam esse communem, (at hoc falsum est) si autem aliqua publice nota sunt, præsumi scientiam, vel saltem ignorantiam vincibilem: paria siquidem esse, scire, & scire debere. Adeoque tantum ignorantiam verisimilem excusare. Facti autem proprii ignorantiam non esse verisimilem (saltem ordinarie, nisi nempe factum proprium sit antiquum, aut valde intricatum, sicut est calculus rationum reddendarum) si tamen de damno vitando certetur, præsumi etiam ignorantiam facti proprii. Ignorantiam autem facti alieni excusare, saltem regulariter, nisi sit notorium, aut tale, quod quis ratione officii debuit indagare, ut in electione Episcopi prius indagandum est a Canonicis, an sit legitime natus, nec

22. Observatio Gaillii,

aſſio impedimento laboret. Nec eſt Paſtoralis excuſatio, ſi lupus comedit, & Paſtor neſcit: quia ſcilicet tenetur inquirere.

Econtra ignorantiam juris regulariter non excuſare (quia nimirum præſumitur ſcientia juris communis, clari & manifeſti, vel ſaltem præſumitur, ignorantiam fuiſſe vincibilem) niſi vel ſexus imbecillitas, ut mulieri, vel ſimplicitas, ut ruſtico, vel ætas, ut minori, aliquid indulgeat, vel de damno vitando agatur. Quia nempe tunc facilius præſumitur ignorantia invincibilis. Sic etiam facilius præſumi ignorantiam ſtatutorum particularium, quam juris communis, præſertim ſi allegetur a peregrino aut cive novitio: econtra a cive antiquo ignorantiam ſtatuti allegari non poſſe.

Quandoque autem admitti juramentum, quo ignorantia probetur: e. g. in vaſallo, allegante ignorantiam feudi vacantis: item res peregrini non ſolventis gabellas non cadere in commiſſum, ſi juret, ſe ignoraſſe gabellam ibi eſſe conſtitutam; nec alias pœnas ab eo incurri.

23. Zoeſii. Sic etiam Zoeſius in *comment. ad ff. de J. & F. J. n.* 4. ait, ignorantiam invincibilem juris excuſare etiam pro foro externo, ſi ſufficienter probetur. n. 7. minori etiam in acquirendo non obeſſe ignorantiam juris; unde dicitur l. 11. C. de J. & F. J. *Quamvis in lucro nec fœminis, jus ignorantibus ſubveniri ſoleat, attamen contra ætatem adhuc imperfectam locum hoc non habere, retro Principum ſtatuta declarant.* Idem arguitur ex *l.* 2. *eod.* idem dicitur de milite *l. regula* 9. *ff. eod. & n.* 8. ait, ignorantiam facti alieni nec in damno evitando nec in lucro captando obeſſe, modo craſſa aut ſupina non ſit. Ignorantiam autem facti proprii lucrum captanti obſtare, non tamen agenti de damno vitando. n. 9. Probationem ignorantiæ incumbere illi, qui eam allegat, *niſi præſumptio juris ſit pro ignorante, veluti in facto alieno, & iis, quæ ſciri non debent.* Illam autem non facile probari, niſi per veriſimilia ſigna, conjecturas aut jusjurandum: quæ enim ab animo pendent, vix aliter probari poſſunt.

Ex quibus apparet, hos authores pariter tenere, excuſare ignorantiam invincibilem, non autem vincibilem: an autem ſit vincibilis aut invincibilis, niſi aliunde conſtet, haberi ex præſumptionibus, ita quidem, ut regulariter præſumatur ſcientia juris aut ignorantia vincibilis, uti etiam ſcientia facti proprii, non autem alieni.

24. Menochii. Quam eandem doctrinam tradit Jacobus Menochius in præclaris ſuis commentariis de præſumptionibus. Unde lib. 6. præſumpt. 23. n. 10. ait: *Pro regula ſtatuendum eſt, neminem præſumi juris ignorantia aut errore aliquid feciſſe.* Ac ſubdit, culpam latam eſſe, ignorare juris diſpoſitionem, quam omnes ſcire debent, vel per ſe, vel per alios, quos conſu-

ſulere poſſunt : hanc autem præſumptionem locum habere multo magis in actu geminato, aut quando actui adjecta eſt clauſula *ex certa ſcientia*.

Ab hac autem regula recedendum eſſe docet a n. 15. quando contrariæ ſunt conjecturæ, & præſumptiones. Ut 1. quando tales ſunt perſonæ, quæ probabiliter juris diſpoſitionem neſciunt, ut rudes, ac ruſtici ſimplices, de his enim regulariter præſumi ignorantiam aut errorem juris. Facilius etiam præſumi eundem in muliere, milite, minore &c. & quidem etiam tunc, quando adjecerunt clauſulam, quod *ex certa ſcientia* actum aut contractum conficiant: quia eadem facilitate, qua contractum ineundo ſe obligant, eadem patiantur addi illam clauſulam. Hoc tamen locum non habere, quando prædictæ perſonæ tractant de lucro captando, tunc enim præſumi ſcientiam, uti etiam ſi aliæ circumſtantiæ adſint, e. g. ſi clam agant.

2. Præſumi ignorantiam, quando actus contra legem poſitivam ſit palam ac publice. Aut 3. Quando conſtat de perſuaſione perſonæ, cui ignorantiam alleganti, prudenter fides haberi ac credi poſſit. Uti etiam 4. Quando agitur de excludenda donatione, aut excludendo dolo, ac mala fide: tunc enim præſumi potius ignorantiam aut errorem: præſertim in Judice, Notario, Milite.

Deinde a n. 32. tractat de errore facti, aitque, circa factum proprium non præſumi ignorantiam ſed ſcientiam: ſic præſumi: dominum ſcire quantitatem & valorem ſui patrimonii, diu poſſeſſi (niſi ſit valde amplum, aut læſio enormiſſima.) Hanc tamen regulam non procedere, quando agitur de damno evitando, aut quando factum eſt obſcurum, involutum & intricatum aut antiquum, aut geſtum ab aliquo, multis negotiis abſtracto: in his enim caſibus præſumi potius ignorantiam in tali facto etiam proprio.

In facto autem alieno præſumi ignorantiam (invincibilem) adeoque illam alleganti non incumbere probationem illius: hinc præſumitur ignorare, rem eſſe alienam, qui eam cum titulo & bona fide poſſidet. Et ſucceſſor vel hæres, licet repræſentet perſonam defuncti, præſumitur ignorare illius factum: ſicut etiam filius factum patris, e. g. teſtamentum præſumitur ignorare: niſi ex conjecturis aliud appareat, e. g. ſi publice conſtaret, teſtamentum eſſe factum, & quale: vel ſi teſtamentum inveniretur apud ipſum filium, vel præſens fuiſſet, quando teſtamentum eſt factum.

Contra vero circa factum etiam alienum præſumi ſcientiam (aut ignorantiam culpabilem) quando quis tenetur & poteſt illud ſcire. Sic præſumi, quod tutor ſciat facta pupilli: uti etiam quando eſt publicum aut notorium factum, aut valde notabile.

Hos authores adducere placuit in hac quæſtione adeo intricata, ut appareat, quam frequens ſit locus præſumptionibus, ubi de juris aut facti ignorantia eſt dubium. Parum autem refert, an præſumatur ſcientia vel ignorantia vincibilis ac culpabilis, præſertim craſſa aut affectata; cum hæc quoad effectum regulariter æquiparetur ſcientiæ. Cæterum ubi conſtat de ignorantia vel ſcientia, nullus eſt locus præſumptionibus: cum præſumptio cedere debeat veritati.

QUÆSTIO VI.

An lex dubia aut tantum probabiliter exiſtens obliget?

§. I

De lege poſitive dubia.

25. In duplici ſenſu lex dubia poteſt intelligi: nam alia eſt *negative dubia*; quando ſcilicet intellectus eſt hæſitans & ſuſpenſus circa exiſtentiam legis, neque pro exiſtentia legis, neque contra illam habet rationem gravem, quæ virum prudentem poſſit movere ad aſſenſum.

Lex negative dubia non obligat.

Et quoad hoc ſatis conveniunt authores, legem ita negative dubion non obligare. Cum enim exiſtentia talis legis nullo motivo probabili nitatur, æquivalet ejusmodi dubium ignorantiæ invincibili: utpote quæ nulla ratione vinci poteſt.

Et quomodo lex dici poteſt ſufficienter promulgata aut intimata, de cujus exiſtentia ne quidem ulla habetur ratio probabilis? profecto ſic graviſſima imponeretur obligatio ſervandi innumeras leges, quæ tamen neque exiſtunt, neque unquam extiterunt. Sicut igitur non teneris ſolvere, quando de debito contracto nulla probabili ratione conſtat, ſic neque teneris lege, quam latam eſſe nulla probabili ratione innoteſcit.

Sed & dubium practicum circa licentiam, non ſervandi ejusmodi legem dubiam facillime deponi poteſt, formarique dictamen ultimum conſcientiæ moraliter certum (manente licet dubio ſpeculativo circa exiſtentiam legis antecedentis) cum libertas evidenter ſit in poſſeſſione certa adverſus legem, quam neque latam neque promulgatam eſſe ulla probabili ratione conſtat, ſed invincibiliter ignoratur: ſicut eſt in poſſeſſione adverſus legem humanam ſic negative dubiam.

§. II.

De lege negative dubia.

26. Major autem multo celebriorque per orbem, hoc præcipue tempore eſt controverſia circa legem *poſitive dubiam*: quando nempe intellectus, hæſitans & ſuſpenſus circa exiſtentiam legis, tam pro exiſtentia legis,

gis, quam pro non existentia habet rationem probabilem seu gravem, quæ virum prudentem & constantem de se ad assensum movere possit. Eadem fere est quæstio, si intellectus circa existentiam legis non manet suspensus, sed amplectens motivum probabile, accedende imperio voluntatis, judicet, legem non existere. Pro utroque enim casu quæritur, an lex obliget: nempe an obliget, quando intellectus judicat (prout forsan potest in concursu duorum motivorum probabilium utrilibet adhærere) legem non existere, & quando suspendendo assensum nihil judicat de existentia legis, aut tantum sub modo judicat; videlicet probabile esse eam non existere.

Notandum autem diligenter, duplicem hic probabilitatem bene distinguendam. Alteram *circa existentiam legis*, præcipientis aut prohibentis, seu, quod idem est, versantem *circa licentiam actionis*, quam propterea probabilitatem *practicam* vocant: alteram *speculativam*, quæ non versatur circa existentiam legis, seu circa licentiam actionis, sed circa aliquid aliud, e. g. circa valorem Sacramenti, justitiam causæ, in judicium deductæ, bonitatem medicinæ &c. quas duas probabilitates Rigoristæ aut inscite, aut non satis sincere solent confundere.

27. Probabilitas alia practica versans circa licentiam actionis:

Non enim ita argumentantur Probabilistæ: hoc probabiliter est valida materia Sacramenti: ergo etiam ubi habetur materia certa, licet eam adhibere. Actor habet causam probabilem: ergo judex potest ei totum adjudicare: hæc medicina probabiliter est bona, ergo medicus potest eam dare ægroto. Hoc animal probabiliter non est homo, sed fera. Ergo licet illud occidere. Hoc probabiliter Titio debetur. Ergo potest occultam facere compensationem.

Alia tantum speculativa,

Non ita, inquam, arguunt Probabilistæ; non inferunt illi ex probabilitate mere speculativa, quæ non versatur circa existentiam legis, seu circa licentiam actionis, quod hoc vel illud sit licitum: sed dicunt, tunc tantum fas esse sequi sententiam probabilem, quando probabilitas versatur *circa ipsam licentiam* actionis; quod in allatis exemplis non contingit: non enim est probabile, quod in Sacramentis liceat adhibere materiam dubiam, seu tantum probabiliter validam, si potest haberi certa. Neque est probabile, quod judex possit uni totum adjudicare, si alter æque probabile aut probabilius jus habet &c.

Quæ non sufficit ad licite agendum.

Quare non satis perite videntur loqui, qui dicunt, licere sequi sententiam vere probabilem, non tamen Confessario, Judici, ac Medico: nam etiam istis licitum est, sequi sententiam vere ac solide probabilem, si probabilitas versetur circa licentiam actionis: quando autem dubium est de valore Sacramenti, de justitia causæ, bonitate medicinæ &c. probabilitas, ut dictum, non versatur circa licentiam actionis: sed certum

eſt, quod debeat adhiberi materia certo valida, & medicina certo bona, ſi haberi poteſt.

28. Probabilismus nihil habet commune cum propoſitionibus damnatis;

Unde neque tangit Probabiliſtas propoſitio illa ab Innocentio XI. merito damnata: *Non eſt illicitum in Sacramentis conferendis ſequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, niſi id vetet lex, aut conventio, aut periculum gravis damni incurrendi: hinc ſententia probabili tantum utendum non eſt in collatione baptiſmi, ordinis ſacerdotalis aut Epiſcopalis*, quia probabiliſtæ non docent, quod quis licite poſſit adhibere materiam vel formam, quæ tantum probabiliter ſufficit ad valorem Sacramenti, quando haberi poteſt certo ſufficiens: non enim probabile eſt, quod hæc actio ſit licita, nempe adhibitio materiæ aut formæ dubiæ, ſeu tantum probabiliter ſufficientis ad valorem: adeoque probabilitas non verſatur circa licentiam alicujus actionis, ſed tantum circa valorem.

Et ratio ulterior eſt, quia licet nec lex ſpecialis, neque conventio, nec periculum gravis damni incurrendi vetaret adhibere materiam dubiam, reverentia tamen Sacramento debita id vetaret, ne periculo fruſtrationis exponatur. Dixi autem, *quando haberi poteſt materia certa*: nam in caſu neceſſitatis poteſt adhiberi dubia, ſi non poſſit haberi certa, e. g. aqua roſacea in baptiſmo, dolor in pœnitente, qui probabiliter ſit ſupernaturalis: quomodo enim poſitive certum fiet Confeſſario, pœnitentem elicuiſſe verum dolorem *ſupernaturalem*? imo, quomodo ipſi etiam pœnitenti hoc poſitive certum fiet? Si autem haberi poſſit materia certo valida, non eſt probabile, quod liceat adhibere aliquam dubii valoris, ut dictum.

Quia illæ non loquuntur de probabilitate practica.

Sic etiam, quia non eſt probabile, quod judex poſſit ferre ſententiam pro eo, qui habet cauſam minus probabilem, ideo idem Innocentius merito damnavit etiam alteram hanc propoſitionem: *Probabiliter exiſtimo, judicem poſſe judicare juxta opinionem etiam minus probabilem.* Imo ne quidem eſt probabile, quod totum poſſit adjudicare uni, quando utraque pars habet æqualem probabilitatem cauſæ. Nam tunc vel debet rem controverſam partiri, vel æſtimationem dimidii alteri adjudicare.

Pariter neque eſt probabile, quod infidelis poſſit adhærere ſuæ ſectæ, quando hæc ipſi eſt minus credibilis, aut probabilis, quam religio catholica. Unde omni jure ab eodem ſummo Pontifice proſcribi meruit hæc propoſitio: *Ab infidelitate excuſabitur infidelis non credens ductus opinione minus probabili.* Unde talis tenetur in veritatem diligenter inquirere, additis ad Deum precibus: qui facienti, quod eſt in ſe, non denegat gratiam. Ad credendum enim fide ſupernaturali veritatem religionis catholicæ non ſufficit probabilitas revelationis; ut conſtat ex iſta propoſi-

positione, pariter ab Innocentio XI. damnata: *Assensus fidei supernaturalis, & utilis ad salutem stat cum notitia solum probabili revelationis, imo cum formidine, qua quis formidat, ne non sit locutus DEUS.*

Habetur autem certitudo de veritate Religionis catholicæ ex motivis credibilitatis, puta ex antiquitate, visibilitate, infallibilitate, unitate, sanctitate, catholicitate Ecclesiæ, ex mirabili ejusdem propagatione, aliisque evidentibus miraculis, ex sanguine tot Martyrum, concordi doctrina SS. Patrum &c. quæ adeo manifesta sunt, ut religionem catholicam, si non evidenter veram, certe evidenter credibilem, & credendam proponant, atque adeo de illius revelatione dubitari nullatenus possit: dum econtra pro aliis sectis nullum omnino signum veritatis, nullum motivum credibilitatis, nulla prorsus habetur probabilitas, sed earum errores, atque miseriæ adeo patenter bene consideranti se ingerunt, ut evidenter sint incredibiles. Adeoque nulla ratione est probabile, quod excusetur infidelis non credens, ductus opinione probabili; imo negatur suppositum, quod ullam probabilitatem infidelis secta habere possit.

Quod autem dictum modo est de valore Sacramenti, de sententia judicis, de infideli, idem de aliis pariter exemplis, in quibus non habetur probabilitas practica circa ipsam licentiam actionis, sed tantum speculativa quædam circa aliquid aliud, intelligendum venit.

Sic non est probabile, quod medico liceat adhibere medicinam dubiam, aut tantum probabiliter bonam, si suppetat certo bona. Non est probabile, quod possis occidere animal, quod probabiliter tantum non est homo. Non est probabile, quod possis auferre possessori, quod tantum probabiliter tuum est: aut quod possis pro vera & genuina gemma vendere, quod tantum probabiliter talis est. Non est probabile, quod possis occultam facere compensationem, quando debitum est dubium, aut tantum probabile. Neque est probabile, quod Rex possit ob jus tantum probabile inferre bellum, & alterum de possessione dejicere. 29. Ex probabilitate speculativa & remota non potest inferri practica.

Ratio horum est, quam sæpius dixi, quia in his aliisque ejusmodi exemplis probabilitas non versatur circa existentiam legis præceptivæ aut prohibitivæ, aut circa honestatem actionis, seu quod idem est, circa licentiam actionis. Probabilistæ autem dicunt, quod tunc tantum liceat sequi sententiam probabilem, quando probabilitas versatur circa ipsam licentiam actionis vel omissionis, seu quando probabile est, actionem esse licitam. 30. Non sufficit tenuis probabilitas.

Sed neque sufficit ipsis quæcunque probabilitas circa licentiam, sed requirunt probabilitatem veram ac solidam, fundatam in motivo gravi,

quod

quod virum conſtantem prudenter ad aſſenſum movere poſſit, idque non tantum abſolute, ſed etiam comparative & reſpective, ita, ut motivum, & in eo fundata probabilitas, non elidatur aut enervetur a motivis contrariis, ſed maneat etiam in eorum concurſu, & ſic comparative grave.

Non enim docti & cauti Probabiliſtæ docent vagum illum, laxumque probabiliſmum, qui merito damnatus eſt a ſæpius memorato Innocentio XI ſummo Pontifice in hac propoſitone, ordine tertia: *Generatim dum probabilitate, ſive intrinſeca, ſive extrinſeca, quantumvis tenui, modo a probabilitatis finibus non exeatur, confiſi, aliquid agimus, ſemper prudenter agimus.* Merito, inquam, profligata eſt abſurda hæc propoſitio: quia non diſtinguit inter probabilitatem practicam circa licentiam, & ſpeculativam, verſantem circa aliquid aliud, ſed *generatim* loquitur: Probabiliſtæ autem inter iſta diligenter diſtinguunt, diſtinguendumque ſemper eſſe, ſolicite monent.

Deinde dicta propoſitio vult, ſufficere quamcunque probabilitatem, *quantumvis tenuem*, hoc eſt, quæ non eſt vera, ſolida ac comparativa probabilitas, ſeu nixa fundamento gravi, ſed enervata a motivis contrariis, aut quæ tantum eſt dubia, incerta, aut tantum probabiliter talis, aut tantum nixa motivo tenui vel levi.

Maleſanam hanc doctrinam rejiciunt Probabiliſtæ: atque ad hoc, ut quis licite ſequi poſſit ſententiam probabilem, requirunt, ut probabilitas verſetur circa licentiam actionis, ut certe ſit probabilis, & quidem vere, ſolide, practice, non tantum abſolute, ſed etiam comparative & reſpective, in concurſu oppoſitæ probabilitatis ejusque motivorum. Unde *tenuis* probabilitas proprie loquendo, in alio quam dicto ſenſu, juxta ipſos ne quidem datur, cum per probabilem ſententiam intelligant illam, quæ nititur motivo ac fundamento vere, abſolute & comparative gravi. Tenuis proin ſeu levis probabilitas non eſt probabilitas, ſaltem vera ac proprie talis: nam quod eſt tenue, ac leve, non eſt grave.

§. III.

Criſis circa uſum opinionum probabilium.

His jam limitationibus & cautelis circumſeptus probabiliſmus, nequaquam dignus eſt iis convitiis, quæ in eum effudit P. Contenſon ex ſanctiſſimo & illuſtriſſimo Ordine Prædicatorum; ex zelo utique optimo? quin imo graviſſimis rationibus nititur, quorum aliquas inſinuare potius lubet, quam pro dignitate pertractare: cum laborem iſtum more jam recepto Theologi ſibi vendicent, ab intentione tamen & munere jurisprudentiæ, præſertim ſacræ (cum de obligatione legum agatur) non alienum.

Atque

Atque imprimis notandum, in aliquo sensu omnes debere probabilismum defendere: cum Alexander VIII damnaverit hanc propositionem, numero tertiam: *Non licet sequi opinionem vel inter probabiles probabilissimam.* Quæ propositio docuit, non esse licitum sequi probabilissimam relicta tutiore: nemo enim tam demens unquam fuit, ut diceret, illicitum esse sequi probabilissimam, si simul sit tutior. Ergo omnes oportet fateri, non semper tutiorem esse eligendam, neque requiri certitudinem, sed sufficere opinionem, ac probabilitatem aliquam; nam opinio probabilissima non egreditur fines probabilitatis. Quod prænotare placuit, tum, quia sic plura argumenta in Rigoristas retorquentur: e. g. quod in dubio tutior pars sit eligenda, quod operans se exponat periculo, quod non possit formare dictamen ultimum practicum moraliter certum &c. tum etiam, ut pateat, quam inepte quibusdam imperitis vel ipsum nomen probabilismi nescio quid maligni sonare videatur; cum tamen omnes eundem sub aliqua ratione tenere necesse sit, & *tutiorismum* illum universalem rejicere. Licet sequi opinionem probabilissimam relicta tutiore.

Argumentum I. ab authoritate.

Afferunt deinde Probabilistæ pro sua sententia ingentem authorum numerum, quorum vel solus Rasslerus *in Norma recti disp.* 3. *quæst.* 9. *art.* 2. ultra 250. enumerat. Et Esparza in append. a. 232. testatur, etiam ex supputatione Rigoristarum, singulis authoribus sententiæ rigidioris decem alios respondere benignioris sententiæ Patronos. Stephanus Spinola ait, eandem *Recentiorum omnium calculo, & universali fere populorum usu confirmatam esse.* Gabriel Boyvin, *omnes fere DD. etiam sanctissimos & eruditissimos eandem tenere.* Mastrius, *communissimam, & in omni schola receptissimam* vocat. Tot autem auctores, virique ex omni hominum genere doctissimi utique nos potuerunt docere præcepta Dei. Utique hi non omnes ignoraverint legem naturæ universalem, atque ad omnes homines pertinentem. 32. Imo etiam vere probabilem. Prob. ab authoritate,

Neque verum est, quod Rigoristæ jactitant, primum parentem probabilismi fuisse Bartholomæum de Medina, Dominicanum, qui scripsit circa annum 1577. nam licet hic auctor, & plurimi post ipsum, viri doctissimi ac toto orbe celeberrimi, eruditiore ævo, hanc quæstionem novo studio atque ex instituto, & in propriis terminis, examinarint, & plerique probabilismum defenderint, falsum tamen omnino est, omnes Medina antiquiores stetisse pro sententia rigida. Certe Gabriel Vasquez, gravissimus & eruditissimus Scriptor 1. 2. *D.* 62. *c.* 4. asserit, sententiam benignam jam multo ante Medinam fuisse in scholis communem: eamque, ut videre est apud laudatum Rasslerum *loc. cit. art.* 4. nominatim tenuerunt, Albertus Magnus, Panormitanus, Alexander de Imola, Etiam antiquorum,

Janſon, Dominicus Sotus, Landulphus a Corduba, Martinus de Ledeſma, Mercado, Turrecremata, Viguerius, S. Antoninus, Joannes Nider. Plures citantur ab aliis: imo Terillus *tract. de conſc. prob. quæſt.* 21. & 22. prope omnes antiquos pro benigniore ſententia ſtetiſſe contendit.

Qui autem pro oppoſita rigidiore citantur, intelligi poſſunt loqui vel de ultimo dictamine conſcientiæ practico, quod per ſe moraliter certum eſſe debet, vel de probabilitate aliqua tenui, dubia, aut non comparativa, ſed oppoſitis argumentis enervata, quæ non ſufficit: vel de probabilitate, quæ non verſatur circa licentiam actionis &c. Aliqui autem non ſatis conſtantes fuiſſe videntur in ſua doctrina, aut quæſtionem hanc parum examinaſſe, aut etiam falſis principiis nixos fuiſſe, e. g. quod ſemper tutior pars ſit eligenda, conſequenter, quod nec probabiliſſimam liceat ſequi relicta tutiore: aut quod nulla dari poſſit invincibilis ignorantia juris naturalis, aut quod non excuſet a peccato formali.

Adhuc apertius falſum eſt, ſententiam benignam probabiliſmi eſſe propriam Doctorum Societatis, atque ab his in ſcholas introductam, quod aliqui, ex Janſenii potiſſimum ſectatoribus, perſuadere conati ſunt (ſaltem rudioribus) cum manifeſte conſtet, communem illam jam in ſcholis fuiſſe ante, quam ullus eorum typis aliquid vulgaſſet de probabiliſmo. Raſslerus in præclaro atque eruditiſſimo ſuo opere de *Norma recti* diſp. 3. quæſt. 10. art. 1. n. 924. numeroſum catalogum texit eorum, qui ex illuſtriſſimis familiis S. Dominici & S. Franciſci non tantum probabiliſmum abſolute & ſimpliciter ſunt amplexi, ſed determinate docuerunt, quod etiam liceat ſequi ſententiam minus tutam, ſimulque notabiliter minus probabilem: quam eandem doctrinam plurimi alii ex omni literatorum ordine, & in quibuscunque orbis Chriſtiani Univerſitatibus celeberrimi Doctores amplexi ſunt.

Præſertim Dominicanorum.

Hanc ſententiam nominatim docuerunt ex illuſtriſſimo Ordine PP. Prædicatorum, Dominicus Sotus, Thomas Mercado, Barthol. de Medina, Barthol. de Ledeſma, Domin. Bannez, Didacus Alvarez, Petrus de Ledeſma, Navareta, Barnabas de Gallego, Didacus Nugnus, Cabezedo, Franciſcus Lobez de Texeda, Gregorius Martinez, Hyacinthus Donatus, M. Caſalas, Joannes Bapt. Ildephonſus Cæſar Auguſtanus, Joannes a S. Thoma, Marcus Serra, Paulus Nazarius, Vincentius Candidus, Paulus de Blanchis, Thomas Villar, Ludovicus de la Cruz, aliique plures: quos inter ſunt Sylveſter Prieras, Joannes Bapt. Haquet, Ludovicus Lopex, Franciſcus Victoria, ut videre eſt apud clariſſimum D. Collegam Paulum Joſephum Riegger in eruditiſſimo opere de *ſyſtemate jurisprudentiæ naturalis cap. 6. in Notis ad* §. 13

ubi

ubi simul plures ex Doctoribus Sorbonicis recenset, qui eandem sententiam docuerunt, ac subdit: *Hos vel ideo nominare volui, ut pateat, hanc sententiam nec novam, nec Doctoribus Soc. Jes. propriam esse: quod tamen Pascalius in suis litteris provincialibus hunc in finem editis, innumeris convitiis & calumniis refertis, Christiano orbi persuadere omnibus nervis contendit, ut mirum non sit, has litteras provinciales Aquis Sextiis sententia Parlamenti, V. Id. Febr.* 1657. *lata, ad subeundas infames carnificis flammas fuisse condemnatas.* Magis mirum videri potest, virum Religiosum quemdam vicinum nuper admodum Pascalii conatus prosequendi animum potuisse suscipere, quos conatus nec ulla quidem probabilitas excusare potest. Et cur in rivos bilem effundit, fontes absolvit?

Certe Michaël Solonius *de Just. & Jure art.* 4. *p.* 63. jam anno 1592. testatur, doctrinæ, quæ dicit, licitum esse sequi sententiam minus probabilem, minusque tutam, *multos ac gravissimos, ac maxime ex Discipulis S. Thomæ suffragari*: Bartholomæus autem de Ledesma, Dominicanus, jam anno 1585. ubi nemo adhuc ex Societate de probabilismo scripserat, eandem de probabilismo doctrinam appellavit *verissimam*, atque *ex usu universali omnium* comprobavit. Qui plura desiderat de scriptoribus Dominicanis circa hanc quæstionem, consulat Stephanum de Champs in famosa sua quæstione facti c. 3. & 5. item Matthæum de Moya tract. 1. de opinione probabili q. 6. §. 2. Rasslerum l. c. Videri etiam hac de re meretur liber eruditissimus, italice scriptus, cujus hic titulus: *Avvertenze Contraposte alla storia del Probabilismo* in Einsidlen anno 1744. editus, in quo præsertim *Avverdenza sesta* ostendit author, antiquos Thomistas docuisse probabilismum in eo sensu, quo hodie docetur.

Cæterum utique norint, ex qua Familia fuerint Michaël Elizalde, Paulus Comitolus, Ignatius de Camargo, Estrix, Muniessa, Taberna, Thyrsus Gonzalez aliique plures, qui rigidiorem sententiam sunt amplexi.

Argumentum II. ex ratione.

Si dubium potest deponi, licite agitur; si non potest deponi, datur ignorantia invincibilis.

Ratione Probabilistæ multiplici, eaque gravi sententiam suam confirmant, atque ita ferme argumentantur: vel ille, qui tam pro quam contra existentiam legis (prohibitivæ aut præceptivæ) habet rationem probabilem, potest dubium deponere, atque directe ac prudenter judicare, legem non existere; vel hoc non potest? Si potest dubium deponere, atque prudenter judicare, non existere legem ullam obligantem, prudenter etiam judicabit, se nulla lege obligari. Ergo tunc li- 33.

 bertas

bertas manifeste est in possessione: neque obligatur lege, quam prudenter judicat, nunquam exstitisse: sicut nemo tenetur debito, quod prudenter judicat, nunquam esse contractum. Certe, si obligaremur legibus, quas prudenter judicamus, nunquam exstitisse, obligaremur innumeris legibus, quæ nunquam exstiterunt; atque sic difficultatibus gravissimis, scrupulis, anxietatibus, confusionibus, perplexitatibus, & perturbationibus plena essent omnia: neque lex divina amplius esset jugum suave, & onus leve, sed intolerabile, ac via salutis impossibilis. Accedit, quod sic in immensum multiplicarentur peccata formalia, & offensiones Dei. Et quam misera esset conditio rudium, quales sunt innumeri, & major longe pars humani generis? Certe rusticus non amplius posset facere, quod Parochus licitum esse asserit, ut ut prudenter judicet, id sibi licere, nullamque legem prohibentem existere.

Potest autem dubium deponi,

Sed neque apparet, cur intellectus non possit assentiri veritati probabili, licet etiam in oppositum habeatur probabilitas: cum in probabilibus intellectus quoad assensum vel dissensum subjaceat imperio voluntatis, ut passim est receptum. Unde sicut voluntas pro sua libertate ex duobus bonis potest alterutrum pro lubitu eligere, sic etiam potest intellectui imperare assensum, utrilibet ex duabus propositionibus contradictoriis probabilibus præstandum. Et plane constat ab experientia, facile nos judicare vera esse, quæ optamus vera esse, licet tantum probabiliter sint vera (imo licet tantum apparens probabilitas habeatur, ut patet in hæreticis & temere judicantibus.)

Et prudenter judicari, legem non existere;

Quod autem etiam prudenter hoc fieri possit, suadetur imprimis ex eo, quod non agat imprudenter, qui nititur motivo seu fundamento solido, gravi ac prudenti, nempe vere probabili. Deinde, quando assensus, parti minus probabili præstitus vel ipsi assentienti vel etiam alteri cuidam est melior atque optabilior, tunc voluntas prudenter imperat assensum, præstandum parti æqualiter, aut etiam aliquando minus probabili.

Quia intellectus habet rationem gravem, & voluntas majus suum bonum.

Sic jubemur facta aliena in bonam partem interpretari, & ut S. Thomas docet, debemus proximum nostrum bonum judicare, nisi manifesta habeantur indicia de illius malitia. Ergo possumus & debemus proximum judicare bonum, licet probabilius sit malus, quia scilicet tale imperium voluntatis & assensus intellectus melior est ipsi assentienti & proximo.

Propter eandem rationem jubetur subditus judicium suum conformare judicio superioris, ita, ut non tantum idem velit, sed etiam idem sentiat, & sic proprium judicium, quod ipsi est probabilius, imo etiam tutius, deponat ac corrigat, licet ipse sit doctior quam superior, & pro

judi-

judicio suo speculativo graviores etiam rationes habeat: quia scilicet tale judicium cedit in bonum & meritum subditi.

Hinc illa S. Ignatii aliorumque doctrina, quod in iis, in quibus manifesta veritas intellectum non rapit ad assensum, voluntas suo imperio ac pondere intellectum magis in unam, quam alteram partem inclinare possit, utique prudenter. Nam

Licet ex parte intellectus non detur gravior ratio pro assensu, quam pro dissensu, datur tamen diversa ratio, quæ non datur pro dissensu: poterit igitur intellectus unam rationem seu motivum amplecti, quin amplectatur alterum: cum semper habeat motivum pro veritate, quod non habet pro falsitate; quamvis aliud diversum habeat pro falsitate. Ex parte voluntatis autem datur gravior etiam ratio, inclinandi intellectum ad assensum, nempe major utilitas, propria vel aliena, quæ datur in consensu, non autem in dissensu. Ergo voluntas, cujus objectum est bonum, prudenter poterit imperare consensum præ dissensu, propter hanc ipsam nempe majorem utilitatem & bonitatem, quæ est in consensu: ut ex exemplis allatis de judicio subditi, & de alienis moribus judicandis patet.

34. Si autem non posset dubium deponi, daretur ignorantia invincibilis legis.

Verum nullatenus est necessarium philosophicæ huic doctrinæ probabilismum superstruere. Sit illa dubia atque incerta, imo sit etiam falsa, nullam tamen inde probabilismi doctrinæ infertur præjudicium. Nam si stante æquali utrinque probabilitate pro existentia & non existentia legis, præcipientis aut prohibentis, intellectus non potest prudenter judicare, legem non existere, tunc neque potest prudenter judicare, legem existere; quia æqualis pro utroque ponitur esse probabilitas: si autem non potest prudenter judicare legem existere, habet profecto invincibilem ignorantiam legis, utpote quæ vinci non potest. Quomodo enim vincatur, cum prudenter judicari non possit, legem existere? Atqui lex, quæ invincibiliter ignoratur, non obligat ignorantem; cum ei non sit sufficienter intimata. Certe libertas est in possessione contra legem ejusque obligationem, si non potest prudenter judicare, eandem existere: ut patet ab inductione de legibus humanis. Licet igitur a parte rei existeret lex, prohibens e. g. pingere die festo, si tamen non sit sufficienter promulgata, aut intimata & applicata, non obligat in actu secundo, utpote invincibiliter ignorata. Si autem adversarius pertinaciter inclamaret, sufficienter constare de existentia legis, eodem jure regeri potest, non sufficienter constare de lege, cum tanta habeatur probabilitas pro non existentia legis, quanta habetur pro ejusdem existentia. Consequenter libertas nullo modo dimovetur a sua possessione. Instantia rursus habetur in legibus humanis.

Et confirmari poteſt ex caſu, quo quis negative dubitat de exiſtentia legis: tale enim dubium æquiparatur ignorantiæ invincibili; quia non poteſt vinci ac deponi: ergo etiam dubium poſitivum eidem æquivalet, ſi non poteſt vinci aut deponi.

Argumentum III.

Deponi poteſt dubium practicum, & formari dictamen conſcientiæ moraliter certum.

35. Ratio autem ulterior, cur liceat ſequi ſententiam, ſolide ac certe probabilem, eſt, quia, licet judicio directo, remoto ac ſpeculativo nihil judicetur de legis exiſtentia vel non-exiſtentia, ſed intellectus circa hoc maneat ſuſpenſus, formari tamen poterit ultimum dictamen conſcientiæ practicum moraliter certum, ſicque dubium practicum omne circa licentiam actionis deponi poteſt, ſi non ex directis, ex principiis ſaltem reflexis, diſcurrendo e. g. in hunc modum: *Licite poſſum me conformare in praxi atque in actionibus meis ſententiæ, quæ conſideratis omnibus mihi eſt probabilior. Sed conſideratis omnibus probabilior eſt mihi ſententia, quæ dicit, quod liceat ſequi ſententiam æqualiter aut etiam aliquanto minus probabilem, vere tamen ac ſolide probabilem. Ergo licite poſſum me in praxi atque in actionibus meis huic ſententiæ conformare.*

Poſſum ſequi ſententiam probabiliorem: ſed ſententia Probabiliſtarum eſt mihi probabilior. Ergo poſſum eam ſequi.

In hoc diſcurſu præmiſſæ mihi ſunt moraliter certæ, conſequenter etiam concluſio. Poſſum deinde hunc diſcurſum applicare particularibus materiis, atque actionibus, ſubſumendo e. g. *atqui, quod cenſus germanicus ſit licitus, eſt ſententia vere probabilis*: aut: *quod circumſtantiæ intra eandem ſpeciem aggravantes non ſint neceſſario in confeſſione exponendæ: ergo licite poſſum hanc ſententiam ſequi, ac pecuniam ad cenſum elocare, & circumſtantias illas non exponere.* Hæc jam concluſio eſt ultimum dictamen practicum, ſuppoſito priore diſcurſu, moraliter certum: ſive dein formem judicium directum ac ſpeculativum de non exiſtentia legis, prohibentis cenſum germanicum &c. ſive judicium ſuſpendam: modo ſciam eſſe vere ac ſolide probabile, quod non exiſtat lex, prohibens illum cenſum, & conſequenter vere probabile eſſe, quod ſit licitus. Nam ultimum dictamen ſeu judicium practicum non connectitur, neque præſupponit judicium remotum ac ſpeculativum ut abſolutum, quod dicat: *non exiſtit lex prohibens*, ſed tantum ut modale, quod dicat: *vere probabile eſt, non exiſtere legem prohibentem.* Sic enim jam formari poteſt allatus paulo ante diſcurſus, & dependenter ab eo dictamen practicum moraliter certum: quia ſcilicet certum mihi eſt, quod licite me poſſim conformare ſententiæ probabiliori: per propriam autem experientiam certus ſum, quod ſententia illa mihi ſit probabilior, quæ docet, quod liceat in praxi ſequi ſenten-

sententiam vere ac comparative probabilem. Ergo quandocunque vere ac solide probabile est, actionem esse licitam, possum illam licite exercere.

Licet enim re ipsa daretur lex prohibens censum germanicum tanquam usurarium, quia tamen vere probabile est, talem legem prohibentem non existere, Deus illum mihi hic & nunc licitum facit: quia Deus non vult, ut lex me obliget in actu secundo, quando illa mihi non est sufficienter applicata & intimata. Atqui, quando grave fundamentum habeo, quod lex non existat, non est mihi sufficienter intimata & applicata. Ergo, licet re ipsa daretur lex, tamen me hic & nunc non obligat. Atque hunc sensum habet illa auctorum quorundam, ac præsertim Rasleri frequens ex- 36.
pressio, qua distinguunt inter legem antecedentem & consequentem, di- Lex antece-
cuntque: licet lege *antecedente* prohibitus esset census germanicus (& idem dens & con-
de aliis sententiis vere probabilibus ac versantibus circa licentiam actio- sequens
nis) lege tamen *consequente* esset licitus: quia scilicet Deus lege quadam universali ac consequente in praxi vult licitum, quando vere probabile est, quod sit licitum. Idem etiam respondere debent ipsi adversarii, quando docent, ut docere debent, licitum esse sequi sententiam probabilissimam relicta tutiore. Nam licet re ipsa daretur lex aliqua antecedens, prohibens e. g. census germanicos: quia tamen probabilissimum est, eam non dari, Deus lege consequente vult eos esse licitos. Idem evenit in casu conscientiæ invincibiliter erroneæ, in casu ignorantiæ invincibilis, in casu perplexitatis: ut adeo hæc doctrina prorsus nihil novum, aut in Theologia aut jure peregrinum afferat. Quis neget, peccari aliquando tantum materialiter, non vero formaliter? Atqui hoc contingit tunc, quando lege antecedente aliquid est præceptum aut prohibitum, non vere lege consequente. Idem volunt, qui dicunt, legem promulgatam obligare in actu primo eos etiam, qui illam adhuc invincibiliter ignorant, non tamen in actu secundo.

Ex quo patet, quam vana sit illa Tutioristarum, & Rigoristarum ob- 37.
jectio, qua dicunt, illos, qui docent probabilismum, aut sequuntur sen- Non spernit
tentias probabiles, contemnere leges Divinas, agere contra reverentiam legem.
Deo debitam, atque in dubio practico, acsi perinde ipsis esset, an sit licitum vel illicitum, eos se exponere periculo peccandi, dum relictis tutioribus sectantur probabilia; eos non legem Divinam, sed probabilismum statuere pro regula actionum moralium, ac norma vivendi &c.

Hæc enim omnia sunt falsa. Nam qui sequitur sententiam aliquam Neque expo-
vere probabilem, atque versantem circa licentiam actionis, dubium omne nit se peri-
practicum deponit, formatque dictamen conscientiæ moraliter certum, culo.
quod nulla lex Divina hic & nunc actionem ipsi prohibeat; & consequenter,

ter, quod actio sit licita: unde nullatenus contemnit aut parvi pendit legem Divinam, sed eidem se conformat, paratus actionem omittere, si sufficienter ei constaret, existere legem aliquam prohibentem. Unde neque periculo peccandi, saltem formaliter, aut Deum offendendi se exponit, eo quod per dictamen reflexum & practicum sit certus, quod Deus hic & nunc actionem istam tanquam licitam permittet: licet fortassis lex aliqua de se prohibens, operanti tamen non sufficienter intimata & applicata, existeret.

Nulla paritas cum medicina dubia.

Quare nulla est paritas cum ægroto, sumente medicinam dubiam, relicta tutiore, aut cum viatore, eligente viam latronibus obnoxiam præ securiore. Nam hi imprudenter agunt, quia nullo judicio aut dictamine intellectus possunt periculum avertere, aut medicinam vel viam securam reddere: dum econtra in nostro casu operans per ultimum dictamen moraliter certum omne periculum, Deum offendendi ac peccandi avertit, hoc ipso, quod certus sit, nulla lege se hic & nunc (in actu secundo) obligatum esse ad omittendam actionem.

Falsum etiam est, quod probabilismum statuamus pro regula moralitatis prima & objectiva: hæc enim est sola lex Divina, cui omnes actiones nostræ conformari debent: dictamen autem conscientiæ, ex principiis genuini probabilismi efformatum, est regula tantum subjectiva, applicans nobis legem Divinam, hanc vel illam actionem nobis certo permittentem.

38. Variæ formulæ dictaminis.

Cæterum non unicum illud, de quo dixi, dictamen practicum moraliter certum, probabilismum suppeditat, sed varie illud formari potest, etiam a rudibus: dicendo e. g. *Multo major Doctorum pars docet, licitum esse sequi sententiam vere probabilem. Ergo ego prudenter me conformo ipsorum doctrinæ.* Vel: *licitum est Doctoribus in scholis docere, quod liceat sequi sententiam vere probabilem: ergo mihi licitum est eam sequi.* Vel: *Parochus meus, homo doctus & pius, dicit, hoc mihi esse licitum: ergo hoc mihi, homini rudi, est licitum.* Vel: *Non constat mihi sufficienter de hac lege: ergo hic & nunc me non obligat.*

Imo poterit aliquis, cui certum est, quod liceat sequi probabiliorem & quod sententia, docens licere sequi vere probabilem, sit probabilior, ita se resolvere: *Hæc sententia est vere ac solide probabilis: ergo licite eam sequor.* Quia scilicet jam aliunde est persuasus, probabiliorem esse sententiam docentem, quod liceat sequi sententiam vere probabilem: certum autem esse, quod sequi liceat probabiliorem.

39. Non semper requiritur dictamen certum.

Aliquando ne quidem requiritur, ut quis expresse & positive formet dictamen aliquod moraliter certum, nempe quando non dubitat de licentia actionis: talis enim non agit in dubio practico, neque formidat, hoc ipso, quod non dubitet. Et hunc casum non infrequentem, præsertim apud rudiores, esse existimo; qui utique non semper agunt reflexe, sed

bona

bona fide ex principiis directis, aut ex persuasione, qua jam sunt imbuti, exercite procedunt.

Sed neque requirendum existimo, ut quis multum examinet, an hæc vel illa ex oppositis sententiis sit probabilior, modo certus sit, sententiam, quam sequitur, esse vere, solide, absolute & comparative probabilem; quanta enim difficultas, anxietas, imo sæpe impossibilitas in distinguendis ejusmodi gradibus probabilitatis, cùm sæpe ne quidem docti post longum ac diligens examen certo deprehendere possint, quid magis, quid minùs sit probabile. 40. Non est necesse examinare gradus probabilitatis.

Sic e. g. dubium valde ac controversum est, an hæreditas ex testamento, non solenni, in conscientia debeatur hæredi instituto, an vero hæredi ab intestato: utraque sententia est vere probabilis. Quanta autem difficultas, determinare gradus probabilitatis, quænam sit probabilior, & quantum sit probabilior? Quid igitur faciendum in hoc, aliisque casibus, tam in Theologia, quam jure utroque passim occurrentibus, si non licet simpliciter sequi sententiam vere ac solide probabilem? Modo constet de vera probabilitate.

Neque dicas, tutiorem tunc esse sequendam: nam contra hoc pugnant omnia argumenta hactenus allata. Deinde quænam in hoc casu sententia est tutior? pro hærede ab intestato est tutius, si hæreditatem relinquat hæredi instituto; huic vero est tutius, si hæreditatem non acceptet, sed relinquat hæredi ab intestato: probabilitas vero pro utroque videtur æqualis, vel saltem pro neutro notabiliter minor, quia discerni non potest. Quid igitur? an neuter potest acceptare?

Et hoc ipso confirmatur nostra sententia: nam ut *l. c. c.* 8. §. 16. ex Gletle advertit Clarifs. D. Riegger, si in conflictu opinionum probabilium teneremur sequi tutiorem, obstringeremur ad aliquid impossibile. Si enim in testamento, ratione solennitatum imperfecto, Titio relictum sit legatum, & ideo mihi titulo successionis ab intestato hæreditas obveniat, ego tenebor præstare legatum, quia tutius est solvere legatum: Titius vero tenetur illud non acceptare, quia tutius est illi non acceptare. Tenentur igitur ad contraria & impossibilia. Et hoc semper contingeret, quando duo pro jure, vel re acquirenda æqualem habent probabilitatem: quia uterque deberet tutiorem sequi. Tutius enim est alteri totum dare, quod probabiliter ipsius est: imo tutius est, petenti tunicam etiam pallium relinquere. 41. Semper tutiora sequi est impossibile.

§. IV.

An probabilismo debeatur laxitas disciplinæ?

At ingens per Probabilismum in orbem Christianum inducitur laxitas, ut Rigoristæ conqueruntur, enervatio disciplinæ, morumque corruptio. Ex hac enim vitiosa radice pullularunt tot luxurantium ingenio- 42. Querela Rigoristarum.

rum monſtra, tot, inquam, propoſitiones, Romanis merito percuſſæ fulminibus. Deinde Alexander VII. anno 1655. pertæſus *novarum opinionum, quibus diſciplina Evangelica reſolvitur, ac conſcientiis cum gravi animarum periculo illuditur*, RR. PP. Dominicanos in comitiis Romæ congregatos hortatus eſt, ut ex ſeveriore & tuta doctrina S. Thomæ hanc morum licentiam, in dies graſſantem, cohibeant.

Cum idem Pontifex anno 1665. propoſitiones quasdam, nimium laxas configeret, dicitur, eum non ſine magno animi mærore audiiſſe, complures opiniones, Chriſtianæ diſciplinæ relaxativas, & animarum perniciem inferentes, partim antiquatas iterum ſuſcitari, partim noviter prodire, & ſummam illam luxuriantium ingeniorum licentiam in dies excreſcere, per quam in rebus ad conſcientiam pertinentibus modus opinandi irrepſerit, alienus omnino ab Evangelica ſimplicitate, ſanctorumque Patrum doctrina, & quem ſi pro regula in praxi fideles ſequerentur, ingens eruptura eſſet vitæ Chriſtianæ corruptela: arctam eſſe ſalutis viam, quæ non debeat dilatari in perniciem animarum, per ſpatioſam latamque viam iri ad perditionem: ut proin ad rectam ſemitam fideles revocet, eum 28. propoſitiones damnaſſe ad minimum tanquam ſcandaloſas.

Reſp. Si Alexander VII. vel alius Pontifex judicaſſet, quod nimia laxitas, aut propoſitiones, quas damnarunt, oriantur ex Probabiliſmo, ante omnia debuiſſent Probabiliſmum damnare, ut, exciſa radice vitioſa, maligni fructus excreſcere non poſſent, aut obſtructo fonte rivuli exareſcerent. Hoc nunquam fecerunt, ſed aperte demonſtrarunt, laxitatem, quam deteſtati ſunt, conſiſtere in propoſitionibus, quas damnarunt. Hinc Alexander VII. ait, ſe, ut fideles ad rectam ſemitam revocet, damnare certas propoſitiones, inter quas nulla eſt de Probabiliſmo; ergo judicavit, hunc non abducere a recta ſemita. Deinde ait complures opiniones laxas *partim antiquatas iterum ſuſcitari, partim noviter prodire.* Probabiliſmus autem neque antiquatus fuit, neque noviter prodiit. Cum jam dudum, antequam Alexander VII. naſceretur, fuerit in ſcholis communis.

Damnavit is propoſitiones, quibus dicitur, hominem nunquam teneri elicere actum fidei, ſpei & charitatis: virum equeſtrem poſſe acceptare duellum, ne timiditatis notam incurrat: eum, qui facit confeſſionem voluntarie nullam, ſatisfacere præcepto Eccleſiæ: non peccare maritum, qui occidit uxorem in adulterio deprehenſam: mollitiem, ſodomiam, & beſtialitatem eſſe ejusdem ſpeciei infimæ: populum non peccare, ſi absque ulla cauſa non acceptet legem, a Principe promulgatam: duplicatum ſtipendium pro miſſa licite accipi: beneficiatos non recitantes non teneri ad reſtitutionem ante ſententiam declaratoriam judicis, eo quod ſit pœna: aliasque plures.

Sed,

Sed, quæso! quid pestiferæ ejusmodi propositiones ad Probabilismum, seu ad benigniorem circa opiniones probabiles sententiam? Probabilismus illas nunquam docuit, neque ex eo ullo modo sequuntur. Probabilismus id duntaxat contendit, licitum esse sequi sententiam, solide, vere, absolute & comparative probabilem, seu nixam fundamento vere gravi, ac versantem circa licentiam actionis: quænam in particulari sententia sit probabilis, Probabilismus non definit. Propositiones damnatæ non sunt probabiles. Igitur nimia laxitas, quæ displicuit Pontificibus, consistit in ejusmodi laxis propositionibus in materiis particularibus, hanc laxitatem, ut RR. PP. Dominicani impugnarent, Pontifex monuit: hanc impugnamus etiam nos, licet non moniti. Cesset hæc, Casuistarum præsertim, laxitas, ac præceps facilitas, in decidendis quæstionibus moralibus, nec probabile dicatur, nisi quod vere gravi fundamento nititur, & cessabit querela de doctrinæ laxitate. Certe Probabilismus, iis circumscriptus terminis, quos posuimus, cum hac nihil commune habet, cum tantum conditionate loquatur, licitum nempe esse sequi sententiam, si non tantum tenuiter, sed vere, solide, absolute, & comparative sit certo probabilis, verseturque hæc probabilitas, gravi ac prudente ratione nixa circa ipsam licentiam actionis: an vero hæc vel illa in particulari sententia sit vel non sit ita probabilis, ut dictum, nullatenus determinat. Unde scriptores, qui in ejusmodi propositiones laxas ac damnari meritas, sunt prolapsi, ex doctrina Probabilismi, de quo hic est sermo, aut ex ejus principiis, illas nullo modo potuerunt inferre, sed ex aliis principiis, aut falsis, aut male applicatis: unde sæpius contigit, ut ii etiam auctores in materiis particularibus in laxas præcipitati sint sententias, qui circa Probibilismum magnum rigorem præseferunt. 43. Propositiones damnatæ non sunt ortæ ex probabilismo.

Cæterum auctoribus propositionum damnatarum doctrina sua probabilior visa est quam opposita, cum nemo facile absolute doceat, quod ei non videtur probabilius: quare, si doctrinæ de opinionibus sequendis abscribenda esset nimia laxitas, potius Probabiliorismo quam Probabilismo esset adscribenda.

Illud adhuc notandum, quod sicut aliqui Pontifices, ut Alexander VII. & Innocentius XI. damnarunt plures propositiones, nimium laxas, sic alii, ut Alexander VIII. & Clemens XI. varias damnarunt nimium rigidas. Profecto uterque scopulus est vitandus, ne dum toti sumus in uno devitando, impingamus in alterum. Media proin incedendum semita, ac rigor disciplinæ cum suavi Christi jugo ita miscendus, temperandusque, ut via salutis non nimium dilatetur, neque etiam nimium coarctetur. 44. Via salutis nec nimis dilatanda, nec nimis coarctanda.

Hoc temperamentum assequi nos putamus, si ex una parte rejiciamus vagum illum nimisque laxum Probabilismum, qui contentus est generatim quacunque probabilitate, quantumvis tenui, incerta, nixa motivo levi, aut per contraria motiva enervata, aut non versante circa licentiam actionis, sed circa aliquid aliud, e. g. circa valorem actus &c. ex altera vero parte faveamus probabilitati vere ac solide tali, certæ, nixæ fundamento gravi ac prudente, etiam in comparatione contrariæ probabilitatis solide subsistenti, ac versanti immediate ac directe circa licentiam actionis: absque obligatione tamen solicite ac laboriose dimetiendi gradus probabilitatis, utpote quod in praxi esset difficillimum ac sæpe impossibile: unde obligatio certos gradus probabilitatis dimetiendi ac supputandi esset, spectata humana infirmitate, nimium ardua, plena anxietate, perturbatione, & periculis peccandi formaliter; cum humanæ mentes certæ reddi non possent, an sufficientem diligentiam adhibuerint in discernendis ac dimetiendis gradibus probabilitatis, an debitum ejusdem gradum attigerint, ac proin onus Christi leve nimium quantum aggravaretur. Sufficiat igitur, nos certos esse, hanc vel illam sententiam, versantem circa licentiam actionis, absolute, & comparative etiam, seu in comparatione contrariæ probabilitatis ejusque motivorum esse probabilem vere ac solide.

§. V.

Sedes Apostolica, Theologia, & Jurisprudentia supponunt licitum esse usum opinionum probabilium.

Hanc viam tenuisse video ipsos summos Pontifices non raro, dum e. g. in matrimonio rato, aut professione Religiosa dispensarunt: aut dum matrimonia hæreticorum cum impedimento Juris Ecclesiastici contracta invalida decernunt. Aut dum Urbanus VIII. respondit, Missionarios in India posse procedere cum conversis ad fidem Catholicam secundum sententias probabiles, ipsis magis favorabiles.

45. Sententiæ probabiles. Imo hanc viam videntur inire passim Theologi ac Jurisconsulti, dum docent, in dubio juris posse nos sequi sententias probabiles, e. g. inire matrimonium cum pacto castitatis, aut cum impedimento criminis invincibiliter ignorato: Judicem posse secundum allegata, & pro foro externo probata occidere eum, quem privata scientia scit innocentem: eum, qui, sub promissione ficta matrimonii, usum corporis obtinuit a puella, non debere eam determinate ducere, sed posse illi dotando satisfacere: sponsam resilire posse a sponsalibus, si sponsus in fornicationem incidat: Clericum reconveniri posse a laico coram judice laico actione reali in causa temporali, ubi ea consuetudo viget: præscriptionem inchoari

choari posse cum fide positive dubia: reum in conscientia non teneri stare sententia judicis, licet jam transierit in rem judicatam, si postea manifesta instrumenta invenerit de justitia suæ causæ: possessorem bonæ fidei, re evicta, non teneri restituere fructus virtualiter exstantes: possessorem bonæ ac malæ fidei posse rem furtivam reddere furi ad se indemnem servandum: hæredem ab intestato non obligari solvere legatum profanum, aut relinquere fidei commissum ex testamento ratione solennitatum imperfecto: neminem teneri lege aquilia, aut legibus noxalibus, qui nullam commisit culpam theologicam: reum non obligari judici interroganti fateri crimen capitale: ex contractu, metu gravi injuste extorto, neminem in conscientia obligari: filium- familias vi senatus consulti Macedoniani non obligari in conscientia reddere mutuum, licet illud adhuc formaliter exstet: confitentem non teneri facere confessionem materialiter integram exprimendo complicem consanguineum Confessario notum: filium naturalem, per matrimonium secundum legitimatum, posse succedere in primogenitura præ fratre minore, ex primo matrimonio nato: indebitum, ex ignorantia juris solutum, posse repeti: Clericos non teneri ad restitutionem, si bona beneficialia superflua erogaverint ad causas profanas: Ecclesiasticum privilegiatum simpliciter ad decimas colligendas in aliquo districtu, posse illas etiam ex novalibus colligere præ Parocho: matrimonium non debere validari coram Parocho & testibus, si prius coram illis invalide fuerit contractum: item: si ex defectu consensus matrimonium fuerit nullum, in certis circumstantiis sufficere, si illa pars sola renovet consensum tacite, quæ illum prius non præstitit: valide & licite contrahi matrimonium cum opinione probabili de non existentia impedimenti dirimentis: Confessarium posse absolvere cum jurisdictione probabili: in mortis articulo posse sacerdotem, etiam non approbatum, absolvere in præsentia parochi: moribundum in praxi posse absolvi, licet nulla signa determinata doloris edat: non teneri nos confiteri peccata negative dubia, aut circumstantias intra eandem speciem notabiliter aggravantes: non teneri nos lege, Romæ tantum promulgata.

Has ego quidem assertiones non omnes facio meas, video tamen, licet sint mere probabiles, eas a multis tam in scholis, quam in libris editis doceri. Et quamvis fortassis suis auctoribus probabiliores videantur, quis tamen facile gradus probabilitatis discernat? supponunt plane istæ opiniones, quod liceat in praxi sequi sententiam vere probabilem, relicta tutiore, quando agitur de licentia actionis. Supponunt etiam quod non obstante probabilitate sententiæ oppositæ formari possit ultimum dictamen conscientiæ sufficienter certum, atque excludens dubium

practicum: alias istas sententias, utpote minus tutas, non liceret in praxi sequi.

Atque ex hoc ipso confirmatur veritas nostræ doctrinæ: nam si principia probabilismi non sint solida, tolli de medio debet valde magna pars Theologiæ ac jurisprudentiæ, omnes videlicet eæ disputationes, quibus de licentia actuum humanorum, quales sunt ferme innumeri, in utramque partem probabiliter disceptatur. Cessat enim disputatio, ubi probabilitas locum non habet. Duobus velut vocabulis absolvenda erit omnis de obligationibus humanis disputatio: *Tutius est: ergo eligendum.*

46. An in dubio tutior pars sit eligenda. At enim, opponunt adversarii, ipsi SS. Canones in dubio tutiorem partem esse eligendam statuunt; hoc enim dicitur c. ad audientiam 12. & c. petitio 24. de homicidio. c. Juvenis 3. de Sponf. &c.

Resp. Sacri Canones nunquam principium illud statuunt pro lege aliqua universali, alias enim ne quidem probabilissimam sententiam liceret sequi, relicta tutiore: quod certo falsum, damnatumque est: deinde etiam in dubio negativo de existentia legis deberemus semper eligere tutiorem, stantem pro existentia legis. Imo nullam ex paulo ante enumeratis sententiis liceret amplius docere, aut in praxi sequi, cum oppositæ sint tutiores. Imponerentur innumeræ gravissimæ obligationes, quæ nunquam exstiterunt, ac suave Christi jugum fieret intolerabile humanæ infirmitati. Duo habentes jus æque probabile obligarentur ad contraria & impossibilia, ut supra est demonstratum. Pontifices ipsi sæpius responderunt aut dispensarunt secundum sententias vere probabiles, relicta tutiore. Et cur tota dubia ab Episcopis aliisque Prælatis ad varios Pontifices identidem ad decisionem sunt missa, si universalis datur obligatio, tutiorem semper partem in dubio eligendi.

Nullatenus igitur est credibile, voluisse Pontifices obligationem universalem imponere, tutiorem semper partem in dubio eligendi: sed pro casibus quibusdam particularibus responderunt, consultius esse, ut pars tutior eligatur, & sic indicant vel consilium tantum, vel debitum decentiæ ac convenientiæ, non autem debitum præcepti seu strictæ obligationis. Deinde in dubio practico semper pars tutior debet eligi, etiam debito strictæ obligationis, non autem in dubio speculativo, quod versatur circa licentiam actionis; & in hoc etiam sensu intelligi possunt Canones, & veteres quidam Scholastici, quando dixerunt, vel supposuerunt, in dubio partem tutiorem eligendam esse.

Cæterum bene advertunt DD. sententias rigidas, mere probabiles, non semper esse tutiores, cum scilicet legem Dei, de qua David, *latum mandatum tuum nimis*, ita coarctant & exasperant, atque suave Christi

jugum

jugum ita aggravant, ut spectata humana infirmitate, infinita propemodum hominum, & actuum humanorum varietate, atque in rebus moralibus frequentissima incertitudine, durum ac difficile nimium redderetur, sicque Dei (qui nos de se sentire jubet in bonitate) offensionibus, ac peccatis formalibus, vel saltem periculis eorum frequentissimis homines nimium exponerentur. Qua enim ratione tutius sit id, quod frequenter adeo infirmis mortalibus esset lapis offensionis, & occasio ruinæ?

§. VI.
Synopsis argumentorum.

Unde tandem ita licet colligere: Deus potuit nobis permittere, ut in casu veræ ac solidæ probabilitatis, & consequentis inde dubii invincibilis de existentia legis, eadem nondum proxime obligaremur. Ergo censendus est id etiam voluisse. 1. Quia hoc censent innumeri Doctores sapientes ac Deum timentes, re bene expensa atque in propriis terminis examinata, pleræque per orbem catholicum Academiæ, & scholæ publicæ, Directores animarum &c. Authoritas.

2. Quia hoc magis commendat suavem Dei gubernandi rationem, ac commodatam magis humanæ infirmitati: minuit scrupulos, anxietates, perturbationes, imo etiam peccata formalia. Minus difficilem reddit usum & administrationem Sacramenti pœnitentiæ, conversionem ac directionem animarum, & universim salutis negotium reddit magis expeditum, ac religionem nostram magis acceptabilem, tanquam onus leve & suave Christi jugum. Difficultas.

3 Quia periculum, ne multæ leges, re ipsa existentes, amittant vim proximam obligandi, & sic augeantur peccata materialia, non est magnum adeo incommodum, cum sine offensione Dei hoc fieret, & absque detrimento salutis: multo autem majus malum est multiplicatio peccatorum formalium, quæ in sententia Rigoristarum contingeret. Et hinc Multiplicatio peccatorum.

4. Quia, si vere, solide ac comparative probabile sit, legem non existere, stante etiam dubio speculativo de illius existentia, formari nihilominus poterit dictamen ultimum conscientiæ moraliter certum de licentia actionis, hic & nunc ponendæ, si non ex principiis directis, saltem ex reflexis, ut ostensum est, sicque saltem ex lege Dei consequente est licitum, quod fortassis lege antecedente per se est prohibitum. Unde nullum est periculum Deum offendendi (utpote qui solo peccato formali offenditur) neque operans se exponit periculo salutis. Dictamen.

5. Quia probabilioristæ argumenta sua, quod tutior pars sit eligenda, quod operans ageret in dubio, quod non possit formare dictamen certum, Retorsio.

tum, quod exponeret se periculo offendendi Deum, & incurrendi ruinam salutis &c. ipsimet debent solvere in dubio negativo, item in dubio positivo, quia etiam ipsi tutiorismum rejiciunt, & ex principiis directis meram habent probabilitatem & opinionem de licentia actionis. Unde pleraque argumenta possunt in ipsos retorqueri. Sic etiam ipsi debent admittere, quod sæpius lege consequente sit permissum, quod lege antecedente est prohibitum, e. g. in casu conscientiæ invincibiliter erroneæ, aut invincibilis ignorantiæ; aut perplexitatis, aut in casu dubii negativi, aut majoris probabilitatis suæ opinionis, si ea non obstante lex prohibens re ipsa existeret. Et sic etiam admittere debent, quod stante dubio speculativo, aut probabilitate de existentia legis antecedentis prohibentis, haberi nihilominus possit certitudo practica de licentia actionis vi legis consequentis hic & nunc ponendæ, ut manifeste patet in casu, quo poneretur, quod Deus expresse significaret, se nolle eum hic & nunc obligare ad omittendam actionem, cui probabile est ex principiis directis, non existere legem prohibentem, licet re ipsa talis existeret, & ipsi etiam probabile aut probabilius sit, eam legem existere. Plane in hoc casu stante dubio, aut etiam probabilioritate de existentia legis per se prohibentis, certus tamen esset, quod hic & nunc vi legis consequentis permissa sibi sit actio, ac consequenter quod eam exercendo non peccet.

Paritas cum lege humana.

6. Quia leges humanæ non obligant proxime, seu in actu secundo, quando habetur grave ac solidum fundamentum judicandi, eas non existere: nam leges humanæ, ut obligent, debent esse claræ, sufficienter promulgatæ, intimatæ, ac notæ. Atque in dubio sequendum, quod est humanius, & benignius: ac in obscuris sequendum, quod est minimum: contraque eum, qui legem clarius dicere potuit, & non dixit, interpretatio est facienda, ut ipsæ leges monent: uti etiam, quod favores sint ampliandi, odia vero restringenda. Unde principii instar habetur a JCtis, quod lex non clara, nec certa, sed dubia, vel ambigua habeatur instar invincibiliter ignoratæ, ac proin neque ad decisionem causæ possit allegari, nec operetur effectum legis.

48. Possessio libertatis.

7. Deinde nemo a certa possessione libertatis moralis deturbandus est propter merum dubium superveniens. Atqui homo ante exortum dubium de existentia legis prohibentis aliquam actionem est in certa possessione libertatis moralis illam ponendi. Ergo per dubium ab hac sua possessione deturbari non debet: sicut a possessione non debet deturbari per dubium superveniens de contractu inito.

Unde, cum dubitatur de existentia legis aut obligationis, pars illam adstruens est instar *Actoris*, qui petit & urget debitum: pars autem altera est instar *Rei* negantis debitum, ac defendentis suam libertatem seu immu-

immunitatem ab obligatione. Sed ex dispositione juris, *Actori*, aliquid afferenti ac prætendenti, incumbit probare suam intentionem; alias absolvendus est reus: in dubio vero favorabiliores sunt partes rei.

Ratio ulterior est: qui vocat alterum ad *servitutem*, debet probare suam intentionem, alias pronuntiandum est pro libertate. At volens imponere obligationem vocat alterum ad servitutem. In dubio proin standum pro libertate; cum alter suam intentionem non sufficienter probet.

Eodem modo discurrendum etiam propter paritatem rationis de legibus Divinis dubiis, de quarum non-existentia habetur grave ac solidum fundamentum. Non enim Deus, de quo sentiendum in bonitate, minus benignus est legislator. Sicut ergo legislator humanus non censetur velle proxime obligare in dubio invincibili de existentia, aut eos, qui gravem ac solidam rationem habent de non-existentia legis, sic neque legislator Divinus.

49. Praxis Rigoristarum benigna, & doctrinæ eorum contraria.

Denique 8. illud notandum, quod etiam Rigoristæ in praxi non raro sequantur sententiam benigniorem; memorabile hujus rei exemplum habemus in R. P. Constantino Roncaglia, qui in Theologia sua Morali tom. 1. tract. 1. de act. Hum. q. 1. c. 2. sic scribit: *Confessarius postquam diligenter Theologiæ Morali studuit, me auctore, non anxius sit circa illam tam agitatam quæstionem: an licitum sit sequi minus probabile in conspectu probabilioris. Probabiliora sequenda docuit me meus Præceptor, & pariter ego pluribus abhinc annis eandem docui sententiam. At experimento vidi nihil ad praxin deservire. Quis enim vel studendo, & præcipue dum audit confessiones, potest omnia momenta utriusque partis librare, & inde definire: hoc est minus probabile: hoc probabilius? hoc esset onus intolerabile. Satis mihi fuit in praxi sequi sententias, quas rationabili fundamento innixas putavi, & ita credidi satisfecisse meæ conscientiæ, absque eo, quod judicem me constituerem inter minus probabilem & magis probabilem.* Ita vir ille religiosissimus, quem usus & experientia docuit.

50. Pœnitentiæ Sacramentum intolerabile reddunt.

Optandum plane esset, ut severi Tutiorismi ac Rigorismi defensores, antequam scribere incipiant, atque acerba crisi alios proscindant, prius per aliquot annos in loco aliquo, ad quem frequentes peregrinationes instituuntur, confessiones excipiant. Fortassis experirentur, quam intolerabile sibi ac pœnitentibus onus imponant. Difficile non raro est speciem & numerum peccatorum ex pœnitente elicere: quid? si omnes circumstantias, circa peccata etiam dubia oporteret singillatim exquirere? quid? si oporteret habere certitudinem positivam de contritione perfecta elicita a pœnitente, certoque ejus gradu? post omnia examina, torturas, instructiones, exhortationes, confessarius non haberet certitudinem positivam

de elicito perfecto amore Dei, ac certo ejus gradu, imo neque de actu supernaturali, utpote quem a naturali, ordinarie saltem, non discernimus. Unde ergo certitudo positiva de dispositione pœnitentis? oporteret igitur peccatores passim sine absolutione dimittere, aut rigorismum aliquantum temperare, & sequi praxin, a viris doctis & timoratis probatam.

Videas etiam fortassis rigidæ doctrinæ Sacerdotes a Confessionibus audiendis se subducere. Christus ipse dixit olim de quibusdam: *Alligant onera gravia & importabilia, & imponunt in humeros hominum, digito autem suo nolunt ea movere.* Matth. 23. Dicunt nempe, & non faciunt: aliis rigidi, sibi faciles. Quod de iis etiam dictum intelligi potest, qui severitatem & rigorem doctrinæ magnum præseferunt, & concionatorie ex cathedris, aut editis libris zelose declamantes, viros doctissimos, de re litteraria & Ecclesia bene meritos indignis sane modis proscindunt. Mirum! si talis loquendi scribendive modus certo aut probabilius ipsis licitus videatur, quam oppositus, qui mansuetudinem, humilitatem, ac charitatem suadet.

QUÆTIO VII.

An lex obliget in dubio, an sit abrogata, vel dispensata, vel jam impleta?

81. Resp. Si dubium sit tantum negativum, omnino obligat. Ratio est: quia lex est in possessione, cum certo constet eam exstitisse ante exortum dubium: neque prudenter judicari possit, eam esse abrogatam, aut dispensatam, aut impletam: cum hoc judicandi nulla habeatur ratio probabilis, hoc ipso, quod tantum negative dubitetur.

Major autem est difficultas, quando dubium est positivum: nam tunc habetur positiva probabilitas seu ratio gravis judicandi, quod lex sit abrogata, vel dispensata vel impleta, adeoque videtur hoc prudenter judicari posse. Ergo etiam prudenter judicari poterit, quod non amplius obliget: consequenter juxta principia Probabilismi videtur licitum, talem legem non observare. Conf. Legi probabiliter jam est satisfactum: ergo probabile est, quod non amplius obliget, consequenter, quod oppositum sit licitum. Sed

Resp. Si vere ac solide est probabile, quod licitum sit ejusmodi legem non observare, locum etiam hic habet doctrina Probabilismi, dicendumque, quod non obliget. An autem vere probabile sit, legem non obligare, quando probabiliter est abrogata aut impleta, ad Probabilismum definire non pertinet.

Lex, de cujus abrogatione aut

Videtur autem dicendum, talem legem adhuc obligare, si æqualis habeatur probabilitas, quod lex non sit abrogata, aut impleta. Quia videtur

tur adhuc esse in sua possessione: nam ante exortum dubium, aut probabilitatem de abrogatione aut impletione lex certo erat in possessione, per superveniens autem dubium aut probabilitatem de impletione, non depellitur a possessione, cum etiam habeatur vel major vel æqualis probabilitas de non- impletione. Alias non posset in dubio melior esse conditio possidentis, si per dubium depelleretur a possessione. impletione dubitatur, servanda est.

Conf. Qui nititur contra ejusmodi legem, prius certo existentem, debet probare, eam aut esse abrogatam, aut dispensatam, aut jam esse ei satisfactum. Atqui si tam pro abrogatione aut impletione, quam pro non abrogatione habetur æqualis probabilitas, non sufficienter probat abrogationem &c. Sic si certum est, te mutuum accepisse, & positive dubitas, cum probabilitate in utramque partem æquali, an restitueris, non sufficienter probas, te restituisse: adeoque mutuans manet in possessione exigendi debitum, tuque teneris adhuc illud solvere. Sic etiam, si certo tibi constat de commisso gravi peccato, & positive cum æquali probabilitate in utramque partem dubitas, an confessus fueris, non sufficienter probas, te præcepto confitendi satisfecisse, adeoque manet illud adhuc in sua possessione, urgetque confessionem. Neque hoc est contra principia probabilismi, prius posita, sed est illis quam maxime conforme; nam sicut libertas manet in possessione, quando dubitatur, seu positive seu negative, an lex unquam exstiterit, quia scilicet ante exortum dubium libertas fuit in certa possessione, per dubium autem superveniens ab ea non depellitur, cum non sufficienter probetur legis existentia; ita e contrario lex prius certo existens non depellitur a possessione per dubium superveniens, seu positivum illud sit, cum probabilitate æquali in utramque partem, seu negativum, sine tali probabilitate. Nam lex manet in possessione.

Ex quibus patet etiam responsum ad argumentum contrariæ sententiæ: nam licet prudenter judicari posset, legem non amplius existere, aut jam esse impletam, tamen etiam æque prudenter judicari potest oppositum, scilicet, legem adhuc existere, aut necdum esse impletam, hoc ipso, quod æque probabile sit, illam non esse abrogatam, aut impletam. Ergo manet illa in sua possessione, in qua ante fuit. Non enim sufficit, ad eam a possessione sua depellendam, ut tantum probabiliter ei sit satisfactum: si æque probabile est, ei nondum esse satisfactum: adeoque manet lex adhuc in possessione certa, in qua ante fuit.

Hinc Theologi ac Canonistæ passim docent: si dubium sit, an dies jejunii, aut festi sit finitus, abstinendum adhuc a comestione & labore servili: quia tunc adhuc præceptum manet in possessione, utpote a qua per dubium superveniens non depellitur. Econtra, si dubium sit, an dies jejunii aut festi jam sit inchoatus, nondum dari obligationem ad abstinen- 52. Constat inductione.

 dum

dum a comestione aut labore servili; quia nempe tunc libertas adhuc est in possessione, in qua fuit ante exortum dubium. Propter eandem rationem, si dubites, an 21. ætatis annum expleveris, nondum teneris jejunare: si dubites, an votum emiseris, non teneris; bene vero, si de voto emisso constet, dubites autem, an impleveris: idem, si dubites, an recitaveris Breviarium; quia scilicet præceptum manet in possessione. Econtra si dubites, an ante medium noctis aliquid comederis vel biberis, licet sacram Communionem sumere: quia libertas communicandi, quæ ante hoc dubium exstitit, per superveniens dubium non privatur sua possessione: quæ etiam ratio est, cur post contractum bona fide matrimonium petere & reddere possis debitum, licet dubium superveniat de valore matrimonii, si dubium adhibita diligentia in inquirenda veritate non possis depellere; quia scilicet matrimonium, & in eo fundatum jus petendi & reddendi debitum manet in possessione: ac melior est conditio possidentis. Oppositum autem dicendum, si dubium facti, e. g. circa affinitatem contractam antecedat matrimonium: tunc enim matrimonium non est in possessione, sed præceptum abstinendi a copula, donec probetur sufficienter, matrimonium esse legitime contractum. Ergo idem dicendum universaliter de legibus, eas videlicet obligare, si de earum existentia constet, dubitetur vero, an sint impletæ, dispensatæ, receptæ, aut abrogatæ; quia tunc manent in sua possessione, in qua fuerunt ante exortum dubium: meliorque est conditio possidentis. Adeoque videtur non esse probabile, quod tunc licitum sit eas non observare. Quamvis aliqui, ut Salas, Azor putent, legem non obligare, si dubium sit positivum, hoc est, si vere ac solide sit probabile, legem non esse acceptatam, aut esse abrogatam, dispensatam, vel jam impletam.

Limitatio. Quorum sententiæ hoc potest tribui, quod lex non obliget, si probabilius sit, quod sit abrogata, aut jam impleta; nam per majorem probabilitatem videtur lex dimoveri a possessione, vel saltem tunc non est melior conditio possidentis, cum tantum in pari causa melior sit ejusdem conditio. Idem dicendum, si unice probabile sit, quod sit abrogata, aut impleta, hoc est, si grave fundamentum habeatur judicandi, quod sit abrogata aut impleta, nullum vero habeatur fundamentum in opppotum, judicandi nempe, quod non sit abrogata, aut non impleta. Nam etiam tunc lex non amplius manet in possessione, aut saltem non est melior conditio possidentis.

Hinc si probabilius tibi sit, aut unice probabile, quod certam aliquam horam Breviarii jam recitaveris, non teneris illam amplius recitare, nec solvere debitum, si probabilius tibi sit, vel unice probabile, quod jam solveris, nec votum implere, aut confiteri, si probabilius vel unice probabile sit, te votum aut præceptum confitendi jam implesse.

Atque

Atque ex doctrina hactenus tradita solvitur etiam illa quæstio, an lex obliget in dubio, an eam ferens habeat legitimam potestatem aut jurisdictionem. Nam si sit in possessione potestatis, & non constet de illegitima potestate, obligant illius leges, licet æqualem habeas probabilitatem de legitima & illegitima possessione: quia præsumptio stat pro legitima, donec per gravius aliquod fundamentum sufficienter probetur, quod sit illegitima. Aliud esset, si non esset in possessione potestatis ferendi leges; tunc enim libertas esset in possessione, donec probabilius fiat, eum pollere potestate.

Quando autem sufficienter constat, eum legitimam habere potestatem, & dubium superveniat, an lex sit justa, obligantur illa subditi, quia præsumptio & possessio stat pro legislatore, quamvis æqualis detur probabilitas pro justitia & injustitia legis. Et idem dicendum de casu, quo dubitatur, an non sit nimis difficile, quod præcipitur. Verum de hoc sit

QUÆSTIO VIII.

An lex obliget in gravi metu, aut periculo gravis damni?

Certum est, quod lex naturalis *prohibitiva* semper, ac pro semper obliget, non obstante quocunque metu aut periculo, etiam mortis, incurrendo per illius observationem. Ratio est: quia lex naturæ prohibens seu negativa vetat ea, quæ sunt intrinsece mala, ac nullo casu possunt esse licita: quare nec ad mortem evitandam licita est irreverentia erga Deum, aut sacra, negatio fidei, mendacium, fornicatio, mollities &c. 53. Lex naturalis negativa semper obligat.

Contra vero lex mere humana regulariter non obligat, quando observari non potest sine certo periculo gravis mali vel damni, aut jactura in vita, membris, fama, aut fortunis magni momenti. Sic non teneris audire Missam, jejunare, recitare horas canonicas, communicare in Paschate cum adeo magna difficultate, ut colligitur ex *c. 2. de observat. jejun.* Aliud de lege humana.

Ratio est, quia legislator humanus neque vult prudenter, neque regulariter potest obligare subditos cum tanto incommodo ac difficultate maxima. Legislator enim aut respublica non habet jus in vitam aut famam civis innocentis, nec in bona ipsius, extra causam gravem ac publicam. Ergo neque potest ferre legem adeo difficilem; qua eum obliget ad amittendam vitam, famam, aut bona fortunæ magni momenti. Accedit, quod observatio talis legis videatur, spectata humana infirmitate, moraliter impossibilis: consequenter videtur non esse rationalis, aut prudenter ferri posse. (Ex quo inferunt aliqui, reum non teneri Judici crimen capitale fateri.)

Atque hinc ex sacris etiam litteris nobis constat, ne quidem divina præcepta positiva cum tanta difficultate obligasse: sic Davidem, in defe- Imo etiam de lege divina positiva

ctu aliorum, *panes propositionis* comedisse legimus, & Machabæos sabbato pugnasse; quod tamen utrumque lege divina erat vetitum. Sic etiam licet integritas materialis confessionis divina lege sit præcepta, passim tamen docent Theologi, legem illam non obligare, ubi magna se offert difficultas illam observandi, ac materialem confessionis integritatem procurandi, ut contingit e. g. tempore pestis, aut quando confessio fieri non potest sine interprete &c.

Et naturali affirmativa. Imo ipsa etiam lex naturæ *affirmativa* non obligat pro certis casibus gravis difficultatis: sic aliquando non teneris proximo indigenti succurrere, aut servare depositum, aut statim restituere cum maxima tua difficultate, ac gravissimo periculo vitæ, aut maxima jactura rerum tuarum. Idem docetur de aliquibus votis e. g. recitandi certas preces, dandi eleemosynam &c. si servari non possint sine extremo vitæ periculo. Multo ergo minus obligabit lex mere humana, sive ecclesiastica illa sit, sive civilis, si observari non possit sine maxima difficultate, aut metu gravissimo.

Oppones 1. Quod est contra legem humanam, est peccatum, sed peccatum nunquam est licitum. 2. Omnis lex fertur propter bonum commune. Ergo servanda est non obstante mortis periculo: quia homo tenetur pro bono communi vitam perdere. Resp. ad 1. In casu metus aut difficultatis, de qua loquimur, nihil fit contra legem: quia pro illo non datur lex. Ad 2. Sufficit ad bonum commune, servari legem humanam ordinarie, & extra casum gravissimi metus aut maximæ difficultatis. Imo non esset ad bonum commune, si legislator etiam pro casu maximæ difficultatis vellet obligare.

54. Excipitur duplex casus, Dixi autem, *regulariter* hoc procedere. Nam duo præcipue sunt casus, in quibus humana lex cum præsentissimo etiam vitæ periculo obligat. Et primo quidem, quando ex circumstantiis transgressio fit intrinsece mala, scandalosa, aut divino honori vel religioni injuriosa. Sic non licet die sabbati comedere carnes, si jubearis id facere in contemptum religionis catholicæ, vel legis ecclesiasticæ. Sic etiam Clemens XI. præcepit Siculis servare interdictum, non obstante certo periculo fortunarum aut exilii. Quia illius violatio visa est cedere iu contemptum ecclesiasticæ potestatis. Eodem modo explicandum est, quod dicitur *c. 5. de his, quæ vi,* nempe incurri excommunicationem ab eo, qui metu inductus communicat cum excommunicato.

Alter casus est, cum bonum reipublicæ aut publica necessitas exigit observationem præcepti; sic potest quis obligari ad assistendum pestiferis, ad custodiendam aut conservandam civitatem vel patriam, ad non deserendam stationem in militia &c. etiam in præsenti moris discrimine.

In quo lex humana Neque dicas, in his casibus obligare legem naturalem, quæ dictat, bonum

num publicum esse præferendum privato. Nam licet hæc possit concurrere, præsertim in priore casu, ubi comestio carnis vergeret in contemptum religionis, tamen dici potest, legem etiam ecclesiasticam pro tali casu obligare: sicut lex divina obligavit Judæos ad non vescendum carne porcina, in contemptum religionis a tyranno imperata. In altero vero casu lex naturalis non obligat aliquem determinate hominem ad assistendum pestiferis, ad custodiam civitatis &c. si plures id possunt facere: consequenter præceptum humanum personam istam determinat, quæ deinde obligatur præcepto, non obstante mortis periculo.

obligat, non obstante quacunque difficultate.

Et de his casibus, vel etiam de iis, in quibus sola lex naturæ obligat, intelligendum est, quod dicitur *c. 5. de his, quæ vi: licet metus attenuet culpam, non tamen eam prorsus excludit.* Metus enim etiam gravis minuit quidem voluntarium, non tamen illud omnino tollit. Unde *l. 21. §. 5. ff. quod metus causa* habetur: *coacta voluntas est voluntas*: sufficiens nempe ad peccatum contra præcepta naturalia, divina, & aliquando etiam humana, ut dictum. Cæterum quæ, & quanta difficultas, metus, aut periculum excuset ab obligatione legis humanæ, aut quando non observatio vergat in contemptum legis ecclesiasticæ, item quando publica necessitas exigat observationem legis, regula universalis dari vix poterit; sed ex circumstantiis, usu, Doctorum placitis est colligendum. In dubio tamen semper stat præsumptio pro potestate legislatoris, & obligatione legis, simpliciter existentis.

Quæ autem dicta sunt hactenus, intelligenda sunt de lege humana præcipiente vel prohibente. Nam lex humana irritans non cessat propter metum aut periculum etiam gravissimum. Sic non cessant impedimenta dirimentia matrimonii; licet mortis comminatione adigaris, ducere e. g. consanguineam aut affinem: aut contrahere clandestine. Quo casu docet Suarez *l. 3. de leg. cap. 3. n. 13.* licitum tibi quidem esse ad evitandam mortem actum externum materialiter ponere, sine intentione matrimonium vere celebrandi aut conficiendi sacramentum (quia tali casu nulla irreverentia fieret sacramento, & mendacium amphibologia evitari posset, aut restrictione mentali) nullus tamen metus, etiam præsentissimæ mortis licitum tibi faceret usum ejusmodi matrimonii, per signa externa sic materialiter, & in speciem tantum initi; quia esset fornicatio: cum matrimonium, cum tali impedimento contractum, re ipsa esset nullum.

Lex irritans vero semper irritat.

55.

Colliges ex dictis, multo magis excusare ab observatione legis *impotentiam*; cum ad impossibile nemo teneatur, quod etiam procedit pro casu, quo impossibilitati per peccatum prius causam dedisti: modo de hoc doleas. Sic non teneris recitare Breviarium, quod in navigatione projecisti in mare, si nullum aliud habere possis, nec memoriter recitare

An non potens implere totum teneatur ad partem?

tare possis, modo de perversa illa voluntate serio doleas: eamque retractes, cum animo recitandi, si posses.

Illud autem dubitari potest, an ille, qui non potest implere totum, quod præceptum est, teneatur saltem partem illius implere. Circa quod hæc datur regula: si res præcepta potest ac solet dividi, atque in una parte, quæ potest impleri, salvatur adhuc ratio seu finis præcepti, tunc quoad hanc partem servari debet, licet non possit impleri totum. Hinc qui non potest jejunare tota quadragesima, debet jejunare diebus, quibus potest. Qui non potest abstinere ab altera refectione, tenetur abstinere a carnibus, si possit. Qui non potest totum Breviarium recitare, tenetur recitare horas, quas potest. Quia hæc sunt divisibilia, & finis præcepti urget implere partem, quæ impleri potest.

Si autem res præcepta est indivisibilis, aut non soleat dividi, aut in parte non salvetur ratio, seu finis præcepti, tunc, qui non potest totum implere, neque ad partem obligatur. Sic si vovisti peregrinationem ad Christi sepulchrum Jerosolymam, non teneris partem itineris conficere, si scias, te non posse Jerosolymam pervenire.

QUÆTIO IX.

De effectu legis irritantis.

56. *Tribus modis actus irritatur ipso jure.*

Lex censetur actum irritare, & quidem *ipso jure*, seu *ipso facto*, nempe ante sententiam judicis. 1. Si inhabilitet personam ad actum valide ponendnm, e. g. pupillum. 2. Si lex det formam actui, hoc est, si certam solennitatem per modum formæ substantialis ad actum requirat, e. g. ad testamentum, electionem, alienationem rerum ecclesiasticarum. Aut etiam, si lex simpliciter ad actus valorem requirat aliquid tanquam conditionem, *sine qua non.* 3. Si actum directe irritet per verba, nullitatem & irritationem absolutam significantia, qualia censentur: *Pro infecto habetur: nullam obligationem parit: non valet: irritus est: nullius est momenti: robur non habet. Tenetur acceptum restituere in conscientia: Fructus non facit suos &c.* In his proin tribus casibus actus ex ipsius legis dispositione, ante omne ministerium judicis, declarantis nullitatem, aut irritantis, in se ipso est irritus, invalidus, ac nullus, atque pro tali habendus; saltem si irritatio non est pœnalis. Aliquando tamen contingit, ut actus quidem ipso jure sit irritus, lex tamen requirat declarationem judicialem nullitatis. Quo casu ante declarationem judicis nondum habetur pro irrito quoad effectum; quod contingeret, si lex requireret declarationem judicis, aut actum irritaret vel unice, vel saltem principaliter in pœnam; ut quidam fieri putant in irritatione matrimonii propter impe-

Aliquando requiritur adhuc sententia declaratoria.

dimen-

dimentum criminis: item in Religioso consentiente in sui electionem ad Prælaturam absque consensu superioris &c.

Econtra quando lex ipsa non irritat actum, sed tantum jubet eum irritari, aut rescindi, dicendo e. g. *irritetur*, *annulletur*, *rescindatur &c.* tunc non est ipso jure irritus, sed validus, usque dum per sententiam judicis irritetur, aut rescindatur. Hinc irritatio aut rescissio judicialis supponit, actum prius fuisse validum: si enim jam ipso jure esset irritus, non posset a judice irritari aut rescindi, sed tantum declarari irritus. Exemplum est in venditione ultra dimidium justi pretii: hæc enim valet, donec rescindatur: & quamvis jam ante rescissionem detur obligatio naturalis resarciendi damnum injuste illatum; ad procurandam tamen irritationem nemo tenetur. Neque retrotrahitur irritatio ad tempus contractus, in quo est disparitas cum sententia declaratoria nullitatis; quæ retrotrahitur ad tempus contractus: unde cum re etiam fructus interea percepti sunt restituendi.

Aliquando lex jubet irritari aut rescindi actum.

Cæterum quando lex actum simpliciter irritat, nullus metus, nullaque ignorantia facit illum validum, ut jam supra insinuatum est. Sic matrimonium cum impedimento dirimente, e. g. clandestinatis aut consanguinitatis contractum, invalidum est, licet invincibiliter atque inculpabiliter ignoraveris impedimentum, aut metu gravi ad contrahendum fueris adactus. Et idem dicendum de aliis actibus, a jure simpliciter irritatis e. g. de testamento imperfecto, alienatione rei ecclesiasticæ, aut fundi dotalis; in actu pupilli, professione religiosa ante 16. ætatis annum &c.

57. Metus & ignorantia non supplent defectum.

Ratio est, quia vel est defectus potestatis in agente, vel defectus solennitatis aut requisiti ad substantiam actus, vel actus ipse simpliciter & absolute propter bonum commune est irritatus a jure. Nihil autem horum supplere potest ignorantia, metus, vel necessitas, ut passim omnes agnoscunt; ac patet ab inductione in allatis exemplis. Unde neque potest quis cum effectu renunciare legi, actum irritanti in ejus favorem, & sic actum validum celebrare. Quia scilicet per renuntiationem non potest supplere defectum substantialem. Aliud esset, si de mente legislatoris constaret oppositum. Epikiæ autem hic non videtur esse locus.

Excipiunt tamen casum, quo irritatio actus vel unice, vel principaliter statuta esset in pœnam. Nam tunc non incurreretur pœna irritationis sine culpa; quia cessante causa cessaret effectus, consequenter ab ignorante invincibiliter culpam & pœnam non incurreretur pœna. Item, si metus aut necessitas excusaret a culpa, hoc ipso etiam excusaret a pœna nullitatis. Sufficeret tamen ad incurrendam irritationem pœnalem, agnoscere culpam, cui pœna est statuta: nam delicto & culpæ statuitur pœna, ut supra diximus. Aliquando autem leges actum irritant, simulque

Aliud si irritatio esset pœnalis.

imponunt pœnam delinquenti, ab irritatione diſtinctam. Quo caſu dici poteſt pœnam illam ſtatui propter delictum; irritationem vero non intendi principaliter ut pœnam, vindicativam delicti, ſed propter alios fines, puta propter bonum publicum, e. g. matrimonium cum impedimento criminis contractum irritatur, ut ſecuritati conjugum conſulatur, & alii a tali crimine abſterreantur. Electio Religioſi ſine conſenſu ſuperioris irritatur, ut jura ſuperioris firma perſiſtant &c. Adeoque in his caſibus actus eſt irritus, licet ignoretur pœna adjecta. His igitur poſitis, duæ in hac re potiſſimum occurrunt celebres quæſtiones, an videlicet actus a jure irritatus etiam pro foro conſcientiæ cenſeatur irritatus: item, an lex prohibens actum, illum etiam hoc ipſo irritet?

Prænotandum autem 1. Quod, ſi actum jure naturæ validum lex poſitiva nec approbet, nec improbet, non detur actio; datur tamen naturalis obligatio, & in foro externo exceptionem parit; ut circa pactum nudum contingit.

Prænot. 2. Quod lex humana poſſit actum invalidare *civiliter* tantum, negando nempe actionem, vel concedendo reſciſſionem, manente interim obligatione naturali, usque dum actus per ſententiam reſcindatur, e. g. ſi minor, cum conſenſu curatoris læſus, petit poſtea reſtitutionem in integrum. Tunc enim, qui contraxit cum minore, poteſt acceptum retinere usque ad ſententiam judicis reſciſſoriam; dummodo nihil egerit contra juſtitiam, e. g. excedendo juſtum pretium, aut inferendo metum. Qui vero in tali caſu aliquid promiſit, & necdum tradidit, nec in externo, nec in interno foro obligatur tradere: quia habet juſtam exceptionem; nam cui competit actio ad dati repetitionem, vel contractus reſciſſionem, ei multo magis datur exceptio ad retinendum, & *dolo petitur, quod mox reſtitui debet.* vide P. Engel. de conſtit. n. 51.

CONTROVERSIA I.

An actus a jure irritatus ſimpliciter, pro foro etiam interno ſit irritatus?

58. Sententia negans. Magna quoad hanc quæſtionem eſt DD. diſſenſio. Multi enim docent, actum a jure ſimpliciter irritatum cenſeri irritatum tantum pro foro externo, & ſic *civiliter* tantum, pro foro autem conſcientiæ non eſſe irritum: ſed naturalem obligationem imponere, ſaltem ante ſententiam judicis condemnatoriam, aut declaratoriam. Pro hac ſententia citantur Panormit. Innoc. Felin. Wading. Molin. Navar. Sichard. Clarus. Laym. Leſſ. Nantica. Fachin. Wieſt. Pich.

Fundamenta eorum ſunt 1. Quia irritatio pro foro interno & externo ſunt effectus legis ſeparabiles: ergo lex irritans non debet extendi

ad forum internum, cum recedat a jure naturali, quo actus foret validus pro utroque foro, adeoque est odiosa & strictæ interpretationis. Deinde in obscuris minimum est sequendum, seu quod minus obligat vel gravat. Et finis legis sic obtinetur, cum judex teneatur actum pronuntiare invalidum. Denique aliquæ leges addunt clausulam, irritantem etiam pro foro interno: hæc autem esset frustranea, si jam aliunde actum irritaret.

Contrarium tenent Covarr. Menoch. Vasq. Bonac. Dicast. Azor. Arnoldus Rath, Engel, ac teste Pichler recentiores Juris-Consulti passim.

Hanc ego sententiam probabiliorem judico, ac dico: Lex, irritans 59.
actum simpliciter, irritat illum pro utroque foro. Sic contractus pupilli, Affirmans.
in quantum ipsi est noxius, neque in conscientia illum obligat, si absque tutoris authoritate sit initus: quia scilicet lex illum simpliciter irritat. Propter eandem rationem beneficiatus non recitans officium, ante omnem sententiam in conscientia tenetur fructus beneficiales restituere: quia nempe lex simpliciter irritat acquisitionem dominii. Sic etiam professio religiosa ante 16. ætatis annum, aut ante finitum annum novitiatus, matrimonium clandestinum, aut cum alio impedimento dirimente contractum, est nullum pro utroque foro. Idem de testamento imperfecto, electione, alienatione rerum ecclesiasticarum, absque debita solennitate celebratis.

Et ratio est: quia jura satis exprimunt voluntatem legislatoris, dum simpliciter, & absque ulla exceptione, limitatione, ant distinctione inter forum internum & externum, actum irritant. Aut cur potius pro foro externo, quam pro interno irritatum esse dicamus? Quia lex satis exprimit,

Deinde leges non obtinerent suum finem, si actus simpliciter irritatus, in conscientia tamen obligaret. Volunt enim jura prospicere indemnitati & infirmati certarum personarum, e. g. irritando contractum pupilli, alienationem rei ecclesiasticæ &c. qui finis plane non obtineretur, si pupillus in conscientia obligaretur contractu, sibi damnoso, sicque inefficaces atque enerves essent leges. Quid enim homini probo, Deum ac conscientiam curanti, prodesset, actum pro foro externo esse irritum, si nihilominus graviter in conscientia obligaretur? Quid prodest hæredi ab intestato, testamentum imperfectum pro foro externo esse irritum, si in conscientia tenetur hæreditatem hæredi instituto extradere, eo quod testamentum pro foro interno valeat? Certe sic irritatio tantum prodesset hominibus sceleratis, qui nec Dei nec conscientiæ rationem habent. Isti enim, ut ut obligarentur in conscientia, pro foro tamen externo, quod solum curant, tuti essent; sicque peccatis praberetur occasio. Nec obtineret finem.

Neque dicas, patere viam judiciorum, ut sententia judicis actus declaretur irritus, qua declaratione facta, neque pro foro interno amplius

obliget, ficque fatis confuli pupillo, aliisque, quorum actus pro foro externo funt irritati. Nam

Non opus fententia judicis. Refpondetur: Quid opus ire per ambages, difficiles, dubias, ac pretiofas, ubi breviori, certiori ac faciliore compendio finis legum obtinetur? dicamus, actum fimpliciter a jure irritatum, fimpliciter effe nullum, neque ullam in confcientia obligationem parere: & res tota eft falva: neque opus erit tribunalia obruere tot inutilibus litibus. Præftat utique, jura fua intacta fervare, quam poft vulneratam caufam remedium quærere. Eft hæc fiquidem fimplex ac recta legum indoles, breviori, faciliori ac certiore calle tendere ad fuos fines.

60. Non faciendum divortium inter forum internum & externum. Cur judex deberet declarare irritum? Unde averfari folent leges divortium inter forum internum & externum, enatumque celebre illud axioma: *Lex jufta pro foro externo eft etiam jufta pro foro interno.* Cur a communi hoc juris principio excipiantur folæ leges irritantes? cur in iftis recurrendum ad tribunal judicis, ut obligationem confcientiæ tollat.

Deinde, cur judex illam obligationem naturalem pro foro interno tollat, fi leges eam intactam relinquunt? cur pronuntiet invalidum, quod jura ut validum agnofcunt? profecto judex fecundum leges ferre debet fententiam: fi ergo leges agnofcunt valorem actus pro foro interno, cur judex declaret actum invalidum pro foro interno. Quis eum jubet hoc facere? quomodo poteft declarare irritum & invalidum, quod jure eft validum? lex tantum irritat actum pro foro externo, ut tu quidem ais: ergo tantum pro illo foro poteft declarare invalidum. Declarando autem actum irritum pro foro externo, tam parum irritat illum pro foro interno, & tam parum tollit obligationem naturalem in confcientia, quam parum lex irritans actum pro foro externo, juxta te illum irritat pro foro interno, aut obligationem naturalem confcientiæ tollit: imo declaratio nullitatis pro foro externo multo minus poteft actum irritare pro foro interno, aut confcientiæ obligationem tollere: quam irritatio, a lege fimpliciter facta. Certe non video, cur judex debeat Titio adimere, quod Cajus ei dare in confcientia fuit obligatus: cum in noftro cafu nulla lex hoc ei præcipiat, imo neque poteftatem concedat. Dixi in *noftro cafu*: nam aliud effet, fi lex actum prius validum juberet refcindere, aut irritare.

61. Irritatio eft omnino univerfalis & illimitata. Hæc argumenta, ut ut per fe valida, ex eo tamen magis adhuc confirmantur, quod jura pro eo cafu, quo fimpliciter actum aliquem irritant, uti confueverint his vel fimilibus expreffionibus. *Actus non valet: nullius eft momenti: nullius roboris: nullum effectum parit.* Atqui fi pro foro interno valeret, & obligationem confcientiæ induceret, hæ expreffiones effent falfæ: ut tum per fe patet, tum ex ipfis etiam primis fuppofitio-

sitionis atque scientiarum principiis; ex quibus constat, ejusmodi propositiones, signo universali negativo *nullus* affectas, universaliter omnino supponere, & particulam *non* præpositam, omnia negare. Dici plane non potest simpliciter, actum nullius esse momenti, nullius roboris, pro infecto esse habendum, nullamque obligationem parere, si pro foro interno est magni momenti, magni roboris, validus, gravemque obligationem pariens. Sicut, si pro foro externo valeret, non autem pro foro interno, non posset simpliciter dici, quod nullius sit momenti, roboris, valoris &c. Impertinens est proin in præsenti quæstione, & a tenore legum aliena illa distinctio inter forum internum & externum, utpote cujus nullum in jure habetur fundamentum: sicut absque fundamento quis diceret, ejusmodi actus esse invalidos ante prandium, non autem post illud. Hinc *c.* 20. *de elect.* satis clare deciditur, quod illegitime natus, sine dispensatione electus, non possit bona conscientia dignitatem acceptare. Et *in extrav. ambitiosæ de reb. Eccles. non alien.* non tantum alienas res ecclesiasticas sine solennitate, sed etiam alienatas recipiens excommunicationem incurrit. Quod fieri non posset, si non peccaret, & quidem graviter, in conscientia. Consequenter lex irritans simpliciter electionem illegitime nati, & alienationem sine solennitate non tantum irritat pro foro externo, sed etiam pro interno.

Accedit, quod leges simpliciter irritantes, ipsum agentem simpliciter inhabilem faciant ad agendum valide, aut solennitatem aliquam, quæ per modum formæ substantialis dat esse actui, simpliciter requirant: atqui actus ab inhabili gestus aut sine forma sua substantiali pro nullo foro potest esse validus. Exempla.

Rursus: Ipsimet adversarii admittunt, varios actus simpliciter irritatos, pro utroque foro esse irritatos, licet lex non addat clausulam, specialiter exprimentem, quod etiam pro foro interno velit esse irritos, e. g. contractum pupilli, matrimonium cum impedimento dirimente contractum, professionem religiosam ante legitimam ætatem &c. Ergo majori cum consequentia doctrinæ dicitur, quoad hoc omnes actus simpliciter irritatos esse ejusdem conditionis.

Afferunt quidem disparitatem inter matrimonium, & alios actus, quod illud semel validum non possit amplius rescindi, adeoque pro utroque foro debere esse invalidum, si cum impedimento sit contractum. Verum hæc disparitas videtur non esse sufficiens, cum etiam alii actus sæpe vel omnino non, vel non nisi difficulter rescindantur, vel ex defectu probationum pro foro externo, vel aliis causis, non raro occurrentibus. Deinde matrimonium non tantum ex allata causa est invalidum, sed ex multis aliis, quas adduximus, quæ æqualiter

pugnant contra valorem aliorum etiam actuum, qui simpliciter a jure sunt irritati.

Respondetur ad rationes dubitandi.

62. Non est ratio distinguendi. Sed neque difficulter solvi videntur, quæ pro opposita sententia sunt allata. Nam licet irritatio pro foro interno & externo absolute possent separari, tamen hic absque sufficienti fundamento separantur: cum nec lex eas separet, nec magis de irritatione pro foro externo, quam interno loquatur, sed simpliciter absque ulla limitatione aut exceptione irritet. Absque causa autem sufficiente distinguere non debemus, ubi lex non distinguit: præsertim cum lex justa pro foro externo sit etiam justa pro foro interno: hoc est, quando præcipit, prohibet, aut irritat aliquid pro foro externo, idem simul facit pro foro interno.

Nihil contra jus naturæ. Neque sic recedit a jure naturali: nam hoc tantum jubet fidem valide datam servari. An autem hic actus, vel hoc pactum sit fides valide data, jus naturale non decernit, sed decernendum humanis potestatibus relinquit. Hæ autem, quando actum aliquem simpliciter irritant, satis aperte decernunt, hanc vel illam fidem non esse valide datam, non distinguendo inter forum internum & externum.

Non fit extensio legis. Unde non extendimus irritationem nisi quo lex ipsa eandem extendit: comprehenditur enim sub tenore legis, simpliciter irritantis, non minus forum internum, quam externum, sicut sub tenore legis præcipientis aut prohibentis utrumque comprehenditur. Quare

Si in obscuris minimum est sequendum, seu, ut P. Pichler hanc regulam explicat, *quod minus obligat vel gravat*, dicendum plane est, actum pro utroque foro esse nullum: nam sic utique minus obligat, quam si pro foro interno obligaret. Deinde minimum est sequendum *in obscuris:* quando autem lex dicit, actum nullius esse momenti, nullius roboris aut valoris, pro infecto habendum esse, non obscure loquitur, sed satis clare utrumque forum comprehendit, ut probavimus. Adeoque licet lex irritans sit strictæ interpretationis, tamen ultra ipsa verba comprehensiva legem non extendimus, consequenter illam stricte interpretamur, aut potius in sensu suo & tenore satis claro accipimus.

Quod autem lex finem suum non obtineret, si actus ab ipsa irritati pro foro interno obligarent, pariter ostensum est. Neque apparet, cur judex deberet pronuntiare ac declarare invalidum, quod jura ut validum agnoscunt, neque ut invalidum declarari præcipiunt.

Clausula non frustranea. Sed neque clausula, aliquando addita, est frustranea; qua dicitur e. g. *etiam pro foro animæ non suffragetur: quod obtentum est, non valeat retineri: viribus careat absque omni alia declaratione.* Nam ejusmodi clausulam quandoque

lex

lex addit, ne quisquam adversariorum sententiam sequi possit; cum enim illa sit vere probabilis, posset quis in praxi illam sequi, e. g. non restituendo fructus beneficiales &c. hoc ne fiat, ad majorem cautelam addit quandoque lex illam clausulam.

Dices. Jura sæpe faciunt discrimen inter forum internum & externum. Sic pro foro externo negatur actio ob læsionem infra dimidium justi pretii, item actio *quanti minoris*, vel *redhibitoria*, ultra annum vel medium extensa: & tamen datur obligatio pro foro interno reparandi damnum. Ergo lex justa pro foro externo, non semper est justa pro foro interno. ℞. Omnis lex, præcipiens, prohibens aut irritans actum aliquem simpliciter, præcipit, prohibet, aut irritat illum etiam pro foro interno: & in hoc sensu verum est dictum axioma. Lex autem denegans actionem nihil præcipit, prohibet, aut irritat; sed tantum denegat assistentiam juris, relicta obligatione naturali pro foro interno.

Aliud irritare, aliud negare assistentiam juris.

CONTROVERSIA II.

An omnis lex prohibens sit etiam irritans?

§. I.

Rationes dubitandi.

63. Videri posset certa sententia, quam tenent plerique Theologi ac Canonistæ: videlicet non omnem legem, quæ actum aliquem prohibet, hoc ipso illum etiam irritare; ac consequenter non omnem actum illicitum esse etiam invalidum. Nam prohibere actum, & irritare actum sunt effectus legis valde diversi, atque a se invicem separabiles, ac sæpe separati. Nam

Aliud illicitum, aliud invalidum.

Multi actus sunt a legibus irritati atque invalidi, quin tamen sint prohibiti, atque illiciti; sic testamentum facere tantum in præsentia quatuor vel quinque testium non est prohibitum, quamvis sit irritatum. Idem patet in contractu pupilli, fidejussione mulieris, aut renuntiatione facta paternæ hæreditati &c. quæ sunt de jure invalida, non tamen prohibita, aut illicita.

Contra vero multi sunt actus prohibiti atque illiciti, quin tamen sint irriti & invalidi. Sic ordinatio irregularis est illicita, non tamen invalida; Sacerdos excommunicatus illicite consecrat, non tamen invalide. Matrimonium cum impedimento tantum impediente contractum, e. g. cum voto simplici castitatis, aut stantibus sponsalibus cum alia, est illicitum, non tamen invalidum. Idem contingit in donatione rei, alteri promissæ, aut in venditione secunda, facta traditione rei, jam alteri prius venditæ, sed absque traditione. Hæc enim donatio & venditio secunda est

quidem

quidem prohibita ac illicita, non tamen irrita aut invalida. Sic etiam ſententia ſub conditione ferri prohibetur, ac tamen ſic lata eſt valida.

Unde c. 16. de regular. dicitur: *Multa fieri probibentur, quæ, ſi facta fuerint, obtinent roboris firmitatem.* Accedit, quod irritatio actus ſit odioſa: adeoque lex prohibens non debet ad hunc effectum extendi, ſi de irritatione nihil meminit; præſertim, cum *probibere* non ſignificet *irritare*, neque prohibitio ex ſua natura connectatur cum irritatione. Et licet dubium eſſet, an legislator prohibens aliquem actum velit etiam eundem irritare, tamen in obſcuris minimum eſſet ſequendum: ac contra eum, qui legem clarius dicere potuit, interpretatio facienda.

64. Difficultas ex l. non dubium. Quamvis autem hæc argumenta certam omnino videantur reddere hanc ſententiam, fateri nihilominus oportet, graviſſimam contra eam oriri difficultatem ex jure civili, ac præſertim ex l. non dubium 5. Cod. de leg. ubi expreſſe dicitur: *Nullum enim pactum, nullam conventionem, nullum contractum inter eos videri volumus ſubſecutum, qui contrahunt lege contrahere probibente. Quod ad omnes etiam legum interpretationes tam veteres, quam novellas trahi generaliter imperamus, ut legislatori, quod fieri non vult, tantum probibuiſſe ſufficiat, cæteraque quaſi expreſſa ex legis liceat voluntate colligere: hoc eſt, ut ea quæ lege fieri probibentur, ſi fuerint facta, non ſolum inutilia, ſed pro infectis etiam habeantur, licet legislator fieri probibuerit tantum, nec ſpecialiter dixerit, inutile eſſe debere, quod factum eſt. Sed &, ſi quid fuerit ſubſecutum ex eo, vel ob id, quod lege interdicente factum eſt, illud quoque caſſum atque inutile eſſe præcipimus. Secundum itaque prædictam regulam, qua ubicunque non ſervari factum, lege probibente cenſuimus, certum eſt, nec ſtipulationem bujusmodi tenere, nec mandatum ullius eſſe momenti, nec ſacramentum admitti.*

Hanc legem integram apponere placuit: quia quot verbis, tot ſolaribus radiis ſcripta eſſe videtur, ut adeo omne effugium ſit præcluſum. Hinc cauſ. 13. q. 2. can. 13. dicitur: *Conſtitutione Imperiali aperte ſancitum eſt, ut, quæ contra leges fiunt, non ſolum inutilia, ſed etiam pro infectis habenda ſint.* Et l. 6. C. de pactis: *Pacta, quæ contra leges conſtitutionesque fiunt, nullam vim habere, indubitati juris eſt.* Videtur conſentire reg. 64. in 6. ibi: *Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi.* Qui textus adeo clari ſunt, ut mirum non ſit, plurimos Legiſtas cum Baldo, atque non paucos Canoniſtas in eam abiiſſe ſententiam, omnem legem prohibentem eſſe etiam irritantem.

§. II.

Rationes decidendi.

65. Lex naturæ prohi- In tanta doctrinæ, legumque, ut apparet, contrarietate cenſeo. 1. Quod lex naturalis non omnem actum irritet, quem prohibet. Sic enim prohibet

hibet matrimonium ſtante voto ſimplici caſtitatis, aut ſtantibus ſponſalibus cum alia, uti etiam venditionem ejusdem rei ſecundo factam, & tamen hæc non irritat. Quia tale matrimonium aut venditio non eſt ex ſe vel ſuo objecto turpe, ſed tantum ratione circumſtantiarum extrinſecarum, nempe ratione voti, vel ſponſalium, vel prioris venditionis, quæ non adimunt poteſtatem contrahendi. Igitur tunc tantum jus nalurale actum irritat, quando in agente eſt defectus poteſtatis: ut ſi quis donet rem alienam. Aut quando actus perpetuam continet malitiam intrinſecam, vel objectum ipſum actus vel contractus de ſe ſit turpe: ut pactum de fornicatione committenda, accipiendis uſuris &c. & ejusmodi actus nullum jus poſitivum poteſt validare: quia jus naturale poſitive eos invalidat.

bens non eſt ſemper irritans.

Cenſeo 2. Quod jus Canonicum varios actus prohibeat, quos tamen non irritat, & hoc probant rationes & exempla allata pro prima ſententia. Nam ante Tridentinum matrimonium clandeſtinum a jure Canonico erat prohibitum, non tamen irritatum, uti etiam profeſſio Religioſa ante abſolutum annum Novitiatus. Et hodiedum ſuſceptio SS. Ordinum omnibus irregularibus a jure Canonico eſt prohibita, uti etiam matrimonium, non præmiſſis denuntiationibus, & tamen tam ſuſceptio ordinum, quam tale matrimonium eſt validum. Et habetur clara deciſio juris Canonici cap. 16. cit. quod nempe multa prohibeantur fieri, quæ tamen facta obtineant roboris firmitatem.

Neque jus Canonicum.

Unde quando reg. 64. dicitur, quod debeant pro infectis haberi, quæ contra jus fiunt, id intelligendum eſt de jure irritante: nempe pro infectis habenda eſſe, quæ fiunt contra jus irritans, vel quæ fiunt contra jus naturale prohibens intrinſece mala.

66. Cenſeo 3. Per ſe & ex natura rei per meram prohibitionem poſitivam actum nunquam irritari. Nan etiam hoc probant rationes pro prima ſententia allatæ: nam verbum *prohibere* non ſignificat *irritare*: cum valde diverſa, & per ſe non connexa ſint: ſicut etiam eſſe *illicitum* & eſſe *invalidum*, omnino diverſa ſunt: ut patet in exemplis allatis. Cumque irritatio actus ſit odioſa, utpote auferens poteſtatem & libertatem valide agendi, a jure naturali permiſſam: verbum *probibendi* per ſe eſt ſtrictæ interpretationis; adeoque non debet extendi, per ſe loquendo, ad effectum *irritandi*, quem non ſignificat. Dixi autem *per ſe loquendo*, nam

Per ſe aliud eſt prohibere aliud irritare.

67. Cenſeo 4. De jure civili, quæ prohibentur, irrita eſſe, niſi aliunde conſtet de mente legiſlatoris, quod tantum voluerit prohibere, non autem irritare. Hoc enim evincunt clariſſimi textus ex jure civili allati, præſertim ex lege *non dubium*: ubi manifeſte dicitur, actum pro infe-

De jure tamen civili quæ prohibentur regu-

lariter etiam irritantur.

cto esse habendum, licet legislator prohibuerit **tantum**, **nec** specialiter dixerit in utile esse debere, quod factum est. Ergo vi hujus legis, nisi aliunde constet, quod legislator voluerit tantum prohibere & non irritare, censendum est, eum prohibendo, simul velle irritare; licet alias prohibitio non significet irritationem. Hinc Imperator præmisit hæc verba: *Non dubium est, in legem committere eum, qui verba legis amplexus contra legis nititur voluntatem.* Quasi diceret: verbum *prohibendi* non quidem significat *irritationem*, mens tamen legislatoris est, simul etiam irritare dum prohibet: nempe, nisi aliunde constet, quod noluerit actum irritare. Sicut constat, quod noluerit irritare sententiam sub conditione latam, licet illam prohibuerit. Et sic semper constat, quod noluit irritare, quando habetur lex, quæ actum aliquem in specie prohibet, agnoscit tamen ut validum.

Putant quidem plures DD. per legem *non dubium*, aliasque, non irritari actus prohibitos, sed tantum præcipi judicibus, ut irritentur per sententiam, hocque existimant, se colligere ex verbis hujus legis: *Nec pœnas insertas legibus evitabit* (per sententiam judicis infligendas) nullum contractum inter eos *videri volumus* subsecutum (nempe judici) pro *infectis habeantur* (a judice) *cassum esse præcipimus* (hoc est cassari in judicio) verum an lex cit. non plus velit, ex eo videtur dubium, quod in fine dicat, si lex prohibet, *nec stipulationem tenere*, nec mandatum *ullius esse momenti*. Et *l. 6. cod. de pact.* quæ contra leges, constitutionesque fiunt, *nullam vim habere.* Quæ expressiones viderentur falsæ, si actus a lege civili prohibiti, essent validi, donec per sententiam irritentur: tunc enim *tenerent*: *non essent nullius momenti, haberent vim.* Plane similes expressiones videntur indicare irritationem ipso jure.

68. Requiritur tamen sententia declaratoria judicis.

Fortassis melius salvaretur lex *non dubium*, aliæque, si diceretur, quæ a jure civili prohibentur, regulariter ipso jure esse irrita (nempe nisi aliunde constet, quod legislator noluerit irritare actum aliquem specialem) quia tamen irritatio ista videtur esse pœnalis, ut docet Suarez *l. 5. de leg. c. 28.* cum ex prohibitione violata procedat, requiri sententiam declaratioriam judicis, qua nempe non irritet, sed irritos esse declaret. Sic enim salvantur, per mediam velut viam, verba illa legis actus prohibitos *non tenere*: *nullius esse momenti*: *nullam vim habere*: cum sint ipso jure irriti, & sententia declaratoria retrotrahatur ad ipsum tempus contractus initi, sicque omnes effectus contractus enervet. Simul tamen etiam salvantur alia, quibus dicitur: *Pœnas insertas legibus non evitabit* (post declarationem judicis) *nullum contractum videri volumus subsecutum* (quia ipso jure est nullus, & volumus illum a judice declarari nullum) *pro infectis habentur* (per sententiam declaratoriam nullitatis) *cassum esse præcipimus* (cassum

(cassum declarari præcipimus). Plane legum contrarietas optime videtur evitari, si dicatur, quæ contra legis prohibitionem fiunt, inutilia, infecta & sine viribus æstimanda ac declaranda esse a judice, ita quidem, ut ipso jure sint nulla, sustineantur tamen interim quoad effectum usque ad sententiam declaratoriam: quæ omnes effectus etiam præteritos enervat.

§. III.

Respondetur rationibus dubitandi.

Neque dicas: Si contractus ipso jure est nullus, nullum dat jus, nec transfert dominium: adeoque, qui per talem contractum aliquid accipit, vel possidet, tenetur ante omnem sententiam illud tanquam alienum restituere. Nam

Resp. Si pœnæ, ipso jure latæ (qualis est irritatio ex prohibitione proveniens) externam aliquam executionem requirant, ad obligationem in conscientia inducendam, requiritur sententia declaratoria: usque ad quam lex suspendit effectum irritationis: ut contingit regulariter in amissione dominii, privatione beneficii aut fructuum beneficialium, confiscatione bonorum juxta *c. cum secundum leges* 19. *de hæret. in* 6. ubi bona hæreticorum *ipso facto* dicuntur amissa, & tamen executio suspenditur usque ad sententiam judicis ecclesiastici declaratoriam criminis. Ergo simile quid videtur etiam dici posse in casu nostro, in quo irritatio pariter est pœnalis propter prohibitionem. Unde accipienti aliquid ex tali pacto permittitur interea detentio & usus rei, præsertim si alter non repetat, donec judex ferat sententiam declaratoriam. Alias enim frustra jura hanc sententiam declaratoriam criminis requirerent, si jam antecedenter daretur obligatio legem irritantem pœnalem exequendi. 69. Executio suspenditur usque ad sententiam declaratoriam.

Dices: Licet jus civile eum, qui aliquid accipit ex pacto, a jure irritato in pœnam, non obliget directe ad restitutionem ante sententiam declaratoriam criminis, jus tamen naturale jam ante illam in conscientia obligat ad restitutionem, quia detinet rem alienam, cujus dominium nunquam est consecutus.

Respondetur ad hanc difficultatem: Licet lex pœnalis ipso facto actum prohibitum irritet, tamen hæc irritatio nondum est omnino absoluta & completa ante sententiam declaratoriam criminis; sed decernitur irritatio pro casu & tempore, quo judex declarabit, crimen esse commissum, cui a jure annexa est irritatio. Quare ante hanc declarationem accipiens aliquid ex pacto, lege prohibito, consequitur interim jus, nec tenetur restituere ante sententiam judicis declaratoriam criminis; quia videlicet irrita- 70. Irritatio pœnalis non est omnino absoluta ante sententiam declaratoriam.

irritatio actus respicit hunc eventum & hoc tempus, & est quodammodo conditionata, si nempe de delicto juridice constiterit.

Quo tamen non obstante *ipso jure* talis actus dicitur irritus: quia non requiritur sententia condemnatoria, qua judex actum irritet, sed pro casu, quo judex declarat, crimen esse commissum, ab ipsa lege est irritatus: & ita quidem, ut sententia declaratoria, facta a judice, & irritatio facta a lege, fictione juris retrotrahatur ad tempus commissi criminis, atque ad rem una cum fructibus restituendam pro utroque foro obliget. Unde merito dici potest, pœnam incurri *ipso jure*, aut *ipso facto*. Deinde licet lex prohibens actum (a jure naturali non annullatum, de quo solo loquimur) ante declarationem delicti non obliget ad rem restituendam, per ejusmodi actum acceptam, vel ad abstinendum ab ejus usu, diminuit tamen & infirmat potestatem illa utendi pro lubitu, e. g. illam destruendi, alienandi &c. quia scilicet tenetur in casum sententiæ declaratoriæ rem cum emolumentis restituere, ut fuse docet Suarez de leg. lib. 5. per plura capita.

Exempla. Exempla hujus doctrinæ ipsum etiam jus Canonicum nobis suppeditat. Sic *c. cum secundum leges* 19. *de Hæret. in* 6. dicitur, licet bona hæreticorum *ipso jure* sint confiscata, non tamen licitum esse dominis temporalibus ipsorum bona fisco inferre ante sententiam declaratoriam criminis, a Judice Ecclesiastico factam. Ex quo DD. passim inferunt, hæreticos posse interim bona retinere, donec pronuntietur sententia declaratoria criminis.

Aliud exemplum affert Suarez l. c. cap. 8. ex Conc. Trid. sess. 22. c. 11. de reform. ubi fertur *ipso jure* pœna privationis juris patronatus contra laicos patronos, & privationis beneficiorum contra usurpantes bona Ecclesiarum; & tamen per illam legem non obligantur statim hi delinquentes ad se spoliandos.

71. Aliud si lex irritans excluderet etiam sententiam declaratoriam.

Et videtur confirmari usu & praxi, qua constat, non statim oriri obligationem ad pœnæ executionem, quatenus ex ministerio delinquentis pendet; licet lex dicat, pœnam *ipso jure*, vel *ipso facto* incurri. Hæ enim voces tantum excludunt sententiam condemnatoriam judicis, non autem declaratoriam. Aliud esset, si adderentur voces, etiam sententiæ declaratoriæ exclusive, quibus e. g. diceretur, actum ipso jure esse nullum *absque ulla declaratione: ante omnem sententiam: sine omni ministerio judicis: sine omni monitione &c.* tales enim clausulæ satis indicant, mentem legislatoris esse, ut actus statim sit nullus, statimque ipso facto lex obligationem imponat, nulla exspectata sententia.

Exemplum habemus ex *c. licet canon de elect. in* 6. ubi recipiens beneficium parochiale, si intra annum sua culpa non suscipiat ordinem presbyte-

byteratus, *nulla etiam monitione præmissa* privatus esse decernitur Ecclesia sibi commissa. Unde statim tenetur renuntiare beneficio. Sic etiam in *extrav. ambitiosæ de reb. Eccles. non alien.* bona suarum Ecclesiarum alienantes privantur suis beneficiis *ipso facto, & absque alia declaratione.*

Si autem ejusmodi clausulæ speciales non adduntur, regulariter ir- 72.
ritatio pœnalis non incurritur, nisi post sententiam declaratoriam, si Irritatio pœ-
executio pœnæ requirit exercitium positivum delinquentis. Dico *regu-* nalis regula-
lariter; excipiuntur enim, ut alias dictum, censuræ latæ sententiæ &c. riter non in-
item si lex fieret inutilis, nisi statim ante omnem sententiam irritet vel curritur ante
obliget, fatendum utique est, illam statim irritare. Sic irregularitas sententiam, si
statim incurritur, licet lex non addat specialem clausulam: imò licet uta- requiritur
tur his vocibus, *fiat* aut *fiet* irregularis. Quia irregularitas regulariter exercitium
tantum a jure statuitur, non autem ab homine. Item si lex diceret: *usu-* positivum.
rarius sit infamis, juxta multos ipso facto fieret infamis, cum per sententiam judicis non posset irrogari infamia; eo quod solvens usuras non posset agere actione famosa, sed tantum condictione indebiti. Sic etiam leges statuentes impedimenta matrimonii dirimentia, licet tantum utantur verbo *prohibendi*, ex mente tamen Ecclesiæ statim ante omnem sententiam irritant: quia si matrimonium aliquando valeret, per nullam amplius sententiam posset irritari, rescindi, aut irritum declarari.

Hactenus autem dicta intelligenda sunt de casu, quo executio pœnæ Aut quando
requirit actionem positivam delinquentis, aut privat jure jam quæsito. privat jure
Si enim lex inducit aliquam inhabilitatem, e. g. lex statuens irregulari- jam quæsito.
tatem, quæ facit inhabilem ad suscipiendos sacros ordines, & ad usum susceptorum, aut lex inhabilitans ad acquirendum beneficium Ecclesiasticum &c. regulariter ante omnem sententiam habet suum effectum, si lex dicat, inhabilitatem incurri ipso jure, aut ipso facto. Quia talis lex non privat jure jam quæsito, sed primum acquirendo.

QUÆSTIO X.
Quomodo lex obliget.

Resp. Lex eo modo obligat, quo legislator eam vult obligare; nam ab 73.
ejus voluntate dependet vis obligativa legis. Mens autem legislato- Quando gra-
ris colligitur ex tenore legis, ex fine, materia, pœna adjecta, judicio pru viter obli-
dentum &c. get.

In materia autem gravi regulariter censetur graviter obligare. Posset tamen lex positiva leviter obligare, etiam in materia gravi. Cum enim legislator posset nullam legem ferre, posset etiam ferre legem, tantum leviter obligantem. Dixi autem *lex positiva*: nam lex naturalis in materia

gravi necessario obligat graviter. Imo in multis ne quidem potest dari parvitas materiæ, e. g. in blasphemia, in odio aut contemptu formali Dei, in perjurio, in simonia stricte dicta, in actibus venereis &c. quia semper manet ratio & necessitas graviter prohibendi.

In materia autem levi lex per se obligat leviter; nisi nempe ex fine legis, aut circumstantiis aliud colligatur. Sic præceptum datum Adamo de non comedendo pomo, & sigillum sacramentale etiam circa rem de se levem, graviter obligat. Cæterum in dubio, an graviter vel leviter obliget, præsumi potest, quod leviter obliget: quia libertas est in possessione.

Quæres, an lex obliget, ut ejus materia ponatur cum intentione satisfaciendi legi, aut eam implendi.

74. Non requiritur intentio satisfaciendi legi.

Resp. Hanc intentionem non esse necessariam. Quia lex tantum præcipit positionem materiæ seu actus. Unde licet nescias esse diem festum, si tamen audisti missam, satisfecisti præcepto illam audiendi. Quia lex non aliud præcipit, quam auditionem missæ. Hinc etiam satisfaceres, licet nolles per illam auditionem satisfacere. Non enim est in potestate operantis non satisfacere, si faciat id, quod præceptum est. Licet ergo alias dicatur, quod actus non operentur ultra intentionem operantium, tamen hoc tantum verum est tunc, quando in potestate operantis est satisfacere, vel non satisfacere. Sic e. g. per donationem non solvis debitum. Econtra ebrius solvendo satisfacit debito. Quando autem lex præcipit actum poni modo humano, nempe cum applicatione intellectus & voluntatis, ut lex de audienda Missa, recitando Breviario, administratione Sacramentorum &c. non sufficeret ista ponere in ebrietate.

75. Uno actu impleri possunt plura præcepta.

Quæri etiam solet, an uno actu possit satisfieri pluribus legibus, talem actum præcipientibus? Ad quod respondetur, per se loquendo satisfieri, nam si quis ponat actum, quem plures leges jubent ponere, ponit totum id, quod præcipitur. Sic si incidat festum in Dominicam, satisfacis audiendo unam Missam: sicut etiam uno jejunio, si privilegium incidat in quadragesimam. Imo etiam eodem tempore satisfieri potest pluribus diversis legibus, diversos actus præcipientibus: si e. g. audiendo Missam die festo recites Breviarium.

Nisi aliud constet de mente legislatoris.

Dixi autem *per se*: nam si de mente legislatoris aliud constaret, quod e. g. intendat præcipere actum specialem, ad quem alias nulla detur obligatio, tunc non satisfieret pluribus legibus per unum actum. Uti etiam si per unum actum non satisfieret motivo legum, aut rationi formali, sub qua obligant. Sic, si debes centum ex mutuo, & centum ex empto, non satisfacis debito utrique solvendo centum: quia scilicet non satisfacis utrique motivo seu causæ debendi.

Cæterum leges universim specificantur, seu speciem suam & naturam acci-

accipiunt ab objecto suo formali, seu a motivo, propter quod feruntur. Et hinc etiam transgressiones legum, seu peccata specificantur ultimato per motiva legum, ita ut illa peccata specie morali differant, quæ sunt contra diversas leges, sub diverso motivo ac ratione formali obligantes.

Quando autem uno actu violantur plures leges, probabilius unum tantum peccatum committitur, idque non tantum, quando plures leges sub eodem motivo obligant, ut quando lex naturalis, positiva Divina, ecclesiastica & civilis furtum simplex prohibent, sed etiam quando leges sunt diversæ, sub diversa ratione formali obligantes, tunc enim pariter unum tantum peccatum committitur, quod per contrarietatem cum diversis legibus speciem suam moralem accipit, e. g. furtum in templo, quod ex contrarietate cum præcepto prohibente furtum, & cum præcepto prohibente sacrilegium conflatur, ita ut tertia species *furti sacrilegi* resultet, ac proin necessario in confessione explicanda.

Sic etiam plures insignes Theologi docent, si actus sit unicus, licet feratur in plura objecta totalia, unicum committi peccatum, e. g. si uno actu decernat, centum homines occidere, aut actu uno occidat centum, una e. g. tormenti explosione. Non enim apparet, unde multiplicitas moralis oriatur? cum neque subjectum peccati, nempe actus, neque forma illius, seu libertas multiplicetur; & alias dicendum videretur, quod etiam uno actu furatus centum aureos, centum peccata committat, quod nemo facile dixerit.

CAPUT III.

De subjecto legis.

SUMMARIUM.

1. *Lege naturali obligantur omnes & soli rationis compotes: Ecclesiastica vero soli baptizati: etiam hæretici.*
2. *Non tamen pueri ante septennium: a pœnis vero ordinariis regulariter excusantur ante pubertatem.*
3. *Legislator neque vi directiva obligatur a suis legibus: obligatur tamen regulariter a jure naturali, decentia & æquitate eas servare.*
4. *Aliud tamen est in statu reipublicæ aristocratico aut democratico, in quo quivis conlegislator obligatur.*
5. *Eodem fere modo, quo legislator, obligantur etiam Clerici legibus civilibus, quæ eorum statui non repugnant.*
6. *Peregrini non obligantur legibus particularibus sui domicilii.*
7. *Exeundo in locum dispensatum potest se quis eximere ab obligatione legis.*

8. *Non*

8. *Non tamen licet obſervationi legis impedimentum ponere.*
9. *Præcepta tamen perſonalia comitantur perſonam.*
10. *Tenemur ſtatutis particularibus in loco etiam quaſi domicilii.*
11. *Etiam peregrini tenentur legibus communibus, licet in eorum patria ſint abrogatæ.*
12. *Peregrini variis titulis fiunt ſubditi, & obligantur variis ſtatutis particularibus.*
13. *Imo videntur regulariter obligari omnibus ſtatutis localibus ſeu territorialibus, quia legislator vi ſuperioritatis territorialis habet in eos jurisdictionem.*
14. *Conformitas & ordo reipublicæ id exigit.*
15. *Et legislator videtur ſatis exprimere ſuam intentionem generaliter ferendo legem: ſicut ſi fert legem interdicti localis.*
16. *Subjiciunt etiam ſe ipſos peregrini jurisdictioni territoriali, ingrediendo alienum territorium.*
17. *Explicatur* L. hæreſ. *permittique poteſt, quod mere tranſiens non obligetur ſtatutis localibus.*
18. *Quoad aliqua autem e. g. ad conferendos ſacros Ordines, requiritur ex diſpoſitione juris ſpecialis ſubjectio.*
19. *A fortiori obligantur vagi ſtatutis locorum, per quæ tranſeunt.*
20. *Præter modos ſpeciales ſortiendi forum, ratione domicilii, contractus, delicti, rei ſitæ, dantur etiam generales; qualis eſt ingreſſus in territorium.*

1. Quinam obligentur lege naturali.

Subjectum legis ſunt ſubditi, qui per legem obligantur. Et quidem *lege naturali* omnes obligantur, rationis compotes, poſtquam nempe per lumen rationis lex ipſis eſt promulgata: non vero infantes & amentes (qui uſu rationis carent) propter defectum promulgationis, ac libertatis moralis.

Legibus eccleſiaſticis.

Obligantur etiam hæretici.

Legibus item eccleſiaſticis ne quidem in actu primo obligantur Ethnici, Mahometani, Judæi: aliique infideles, non baptizati, quia non ſunt ſubditi Eccleſiæ: tenentur tamen jure Divino baptiſmum petere, & per eum ingredi Eccleſiam. Econtra hæretici, qui per baptiſmum ingreſſi ſunt Eccleſiam, obligantur ejus legibus, licet per hæreſin ſe ſepararint ab Eccleſia: quia rebellio non eximit eos a ſubjectione: nec digni ſunt, ut Eccleſia eos eximat. Quod autem leges Eccleſiæ non ſervent, ſed contemnant, ſicque ſibi noceant, eſt per accidens, & nequaquam legibus, quæ ſunt rationabiles, ſed ipſorum culpæ ac perverſitati eſt adſcribendum. Ipſa præcepta Decalogi violantur a pluribus, nec tamen deſinunt obligare, & eſſe rationabilia.

Pueri

Pueri vero, licet forte jam ante ad usum rationis pervenerint, non obligantur ante septennium completum legibus humanis. Imo nec impleto septennio (quo usus rationis alias præsumitur) obligantur statim omnibus, sed iis, quæ eorum ætati ac judicio discretionis conveniunt. Sic ad Sacramenta confessionis & communionis annuæ non statim promiscue omnes admittuntur. 2. An pueri obligentur?

Minus adhuc incurrunt pœnas ordinarias, a jure statutas, saltem totas, utpote quæ secundum jus civile regulariter mitigandæ sunt, quamdiu sunt minorennes. De jure Canonico vero pœnas regulariter non incurrunt ante annos pubertatis, excepta irregularitate propter homicidium, & excommunicatione propter percussionem Clerici, & ingressum in monasterium Monialium. An pœnas incurrant?

Disputari solet, an & quomodo legislator teneatur suis legibus? Docent aliqui, eum teneri *vi directiva* suarum legum, quatenus obligant sub culpa; non autem *vi coactiva*, quatenus obligant sub pœna. Verum neutro modo obligatur legislator a suis legibus: eo quod soli subditi per leges, etiam quoad vim directivam, obligari possint: legislator autem non est suus subditus, nec suus superior, cum erga se ipsum nec superioritatem, nec subjectionem habeat. Unde summus Pontifex per se ac directe non obligatur a legibus ecclesiasticis & SS. Canonibus: quia nec respectu sui ipsius, nec respectu alterius Pontificis, qui legem tulit, est subditus: cum par in parem non habeat jurisdictionem. Ex quo inferunt, validum fore matrimonium Pontificis, cum impedimento juris tantum ecclesiastici contractum: sicut validum esset testamentum summi Principis, sine solennitate, a jure civili requisita, confectum. 3. An & quomodo legislator?

Quamvis autem legislator non obligetur, saltem per se ac directe lege sua, obligatione immediate orta ex lege, obligatur tamen eam servare jure quodam naturali, atque ex decentia & æquitate, ut non præbeat scandalum, sed exemplo præeat, & ut caput reipublicæ se conformet corpori, æquitatem justitiæ commutativæ servet in contractibus initis, in quibus privati instar habetur. Unde licet matrimonium Papæ esset validum, esset tamen illicitum propter indecentiam & scandalum.

Cæterum quando potestas legislativa communis est pluribus, ut in republica aristocratica, aut democratica, aut in concilio vel capitulo aliquo contingit, quilibet conlegislator tenetur lege, a toto corpore lata; quia quilibet est subditus totius corporis. 4. Quomodo in Democratia?

Eodem ferme modo, quo leges proprie legislatorem non obligant, dicuntur etiam Clerici non obligari legibus civilibus, neque vi directiva nec coactiva, atque ne quidem tunc, quando ipsis sunt favorabiles, nisi quatenus Pontifex illas acceptavit, & approbavit per SS. Canones. Ratio est: 5. An Clerici,

quia Clerici non sunt subditi Potestatis sæcularis, tenentur tamen ex decentia & æquitate naturali se conformare communitati in commerciis, in taxato rerum pretio, contractibus, aliisque, quæ eorum statui, SS. Canonibus, & immunitati ecclesiasticæ non repugnant, uti etiam concurrere ad communes impensas, conservationes viarum, pontium &c. si pro bonis suis temporalibus commodum ex iis hauriant.

Et Religiosi? Pariter Religiosi exempti legibus Episcopalibus per se non obligantur, hoc ipso, quod a jurisdictione Episcopi sint exempti; exceptis iis casibus, in quibus non sunt exempti, quorum plures refert Chockier. Dixi, *per se*, nam si ratio scandali, aut boni publici observationem legis exigeret, jure naturali obligarentur.

Disputari autem hic maxime solet, an, & quomodo *peregrini* obligentur. Et quidem certum, indubitatumque est, eos obligari legibus naturalibus ac Divinis, ubicunque versentur, uti etiam legibus ecclesiasticis communibus, pro tota Ecclesia latis; nisi versentur in loco, ubi sunt abrogatæ vel dispensatæ. Possunt enim se conformare incolis loci, ad quem perveniunt, ac favore locali frui. Verum hoc magis examinandum est.

CONTROVERSIA I.

An peregrini obligentur legibus sui domicilii?

6. Peregrini non obligantur legibus particularibus sui domicilii.

Resp. Non tenentur legibus particularibus sui domicilii: nam illæ se non extendunt extra territorium legislatoris; quod solum statuta locorum respiciunt. Ratio est: quia legislator extra suum territorium non habet jurisdictionem, unde c. 2. de constit. in 6. dicitur: quod *extra territorium jus dicenti impune non pareatur.* Ubi quidem explicite tantum dici videtur, quod egressus extra territorium legislatoris a pœna sit immunis, passim tamen a DD. intelligitur de immunitate etiam a culpa: cum sit eadem ratio, nempe defectus jurisdictionis in legislatore extra ejusdem territorium; propter quem defectum extra suum territorium neque sub culpa neque sub pœna obligare potest.

An posset se conformare loco, in quo versatur.

Ex quibus infertur, non obligari te ad Missam audiendam, aut jejunandum, si in loco, in quo versaris, non sit dies festus aut dies jejunii, licet in patria tua sit talis. Item, licitum esse Germano, Mediolani quatuor primis diebus quadragesimæ, & in Belgio sabbatis intra festum Nativitatis Domini, & festum Purificationis B. V. vesci carnibus, quia ibidem est licitum.

7. Licitum est exire in locum dispensatum.

Imo si in Diœcesi tua, e.g. Brixinensi non esset dispensatum tempore quadragesimæ in comestione carnis, esset autem dispensatum in Diœcesi Tridentina aut Curiensi, posses eo te conferre, ut carnibus vesci possis. Qui enim utitur jure suo, non agit in fraudem legis, legislator autem non prohi-

prohibet egressum ex Diœcesi Brixinensi, nec intentionem, in Diœcesi dispensata vescendi carnibus. Propter eandem rationem, si in loco tui domicili esset dies festus, posses exire in locum, ubi non est, ibique vacare labori servili, neque teneberis ibidem audire Missam; quia scilicet ibi non est dies festus.

Dices: Non licet impedimentum ponere legi, ejusque observationi; alias liceret die festo toto tempore antemeridiano somnum capere & sacerdoti naviganti licitum esset, Breviarium in mare projicere, ea intentione, ut observatio legis fiat impossibilis. Ergo neque licitum est, exire ex loco tui domicilii, ut obligationem jejunandi evadas.

Resp. n. c. disparitas est: quia dormiens, & Breviarium projiciens manent legi subjecti, utpote quæ publice est promulgata, & ad omnes fertur: adeoque non licet impedimentum ponere observationi legis; imo datur obligatio adhibendi media ordinaria & necessaria, ut lex observetur. Econtra egressus in locum, ubi non est dies jejunii, aut festi, non manet subjectus legi, cum nulla lex jejunii pro eo loco sit lata, aut sit abrogata, vel dispensata, consequenter in eo loco non tenetur jejunare. Et hinc longe aliud est, facere aliquid, per quod te omnino eximas a lege, ita ut respectu tui omnino cesset, e. g. petendo dispensationem, exeundo e loco, in quo lex obligat, ita laborando ac te defatigando, ut non amplius tenearis jejunare &c. Et aliud, manente lege respectu tui, voluntarie ponere impedimentum ejus observationi; quod nunquam licet. Verbo: licet facere, ut lex cesset: non licet facere, ut stante lege, eam non possis implere: seu, licet legem evitare, non licet contra illam agere. Et hinc etiam teneris legis impletionem antevertere, si prævideas postea non posse impleri, ut contingit in audienda Missa, recitando Breviario, Communione paschali &c. quia scilicet impedimentum superventurum non tollit legem.

8. Non tamen licet observation legis impedimentum ponere.

Aliud esset, si legislator universalis prohiberet specialiter exire ea intentione, ut lex evitetur, prout Urbanus VIII. speciali decreto prohibuit exire ad locum, ubi Tridentinum non est promulgatum, ad contrahendum ibidem clandestine matrimonium: nam tale matrimonium irritavit.

Aliud item esset, si præceptum non esset *locale*, seu afficiens certum locum ac territorium, sed *personale*, inhærens ipsi personæ, in quam legislator habet jurisdictionem, non præcise ratione territorii, sibi subjecti, sed ita, ut persona ipsi immediate sit subdita: nam tunc præceptum superioris personam, ubicunque esset, afficeret. Sic, si aliquis ab Episcopo excommunicetur, licet egrediatur ex illius Diœcesi, manet

9. Aliud est de præceptis personalibus.

Hæc enim comitantur personam.

tamen excommunicatus, debetque a communione cum fidelibus abstinere. Idem dicendum, si Episcopus alicui Clerico imponat præceptum non ludendi aleis, aut absenti Clerico præcipiat, ut redeat, & in loco sui beneficii resideat: aut si superior regularis imponat Religioso præceptum. Nam in his casibus ipsa persona *ratione sui* (& non tantum ratione territorii) superiori est subdita, adeoque etiam absenti præceptum imponi potest, eumque comitatur, quocunque se conferat.

Idem contingit etiam in præceptis, particularibus personis impositis a superiore sæculari; nam hæc obligant illas etiam extra territorium Principis, ut patet in militibus, legatis &c. qui tenentur exequi mandata sui Principalis, licet extra illius territorium existant: sicut filius tenetur obsequi mandato patris sui, etiam absentis. Quia scilicet in his, aliisque ejusmodi casibus, persona ipsa ratione sui specialiter est subjecta superiori, utpote qui in personam habet potestatem dominativam vel jurisdictionem specialem.

Contra vero, quando aliquis non ratione suæ personæ, sed ratione loci vel territorii tantum est subditus, extra territorium illud non obligatur statutis aut legibus particularibus illius territorii. Et hinc quia leges feruntur, regulariter saltem, a Principibus vi superioritatis & jurisdictionis territorialis, non egrediuntur extra limites territorii.

Imo, si quis præcise ratione territorii est subditus, extra illud non manet subditus: (quia cessante causa cessat effectus) nisi superior universalis, e. g. summus Pontifex quoad aliquos effectus faciat subditum; sicut e. g. peregrinum in ordine ad suscipiendos sacros ordines facit subditum Episcopo suæ originis, aut domicilii; vel, nisi superior territorialis, dando tacite vel expresse potestatem delegatam, faciat subditum, uti censetur contingere, quando e. g. civis Oenipontanus, cum suo Parocho extra Parochiam & Diœcesin peregrinatus, ab eodem absolvitur.

CONTROVERSIA II.

An peregrini obligentur statutis particularibus loci, in quo versantur?

10. Teneris statutis loci, in quo habes domicilium aut quasi-domicilium.

Certum est primo, quod illi, qui ex sua patria alio migrarunt, ibique stabile fixerunt domicilium, teneantur statutis etiam & consuetudinibus particularibus illius loci. Quia non sunt peregrini, sed incolæ ac subditi illius loci ratione *domicilii* ibidem fixi, cum animo stabiliter in eo habitandi. Idem extenditur etiam ad eos, qui in aliquo loco habent *quasi-domicilium*, hoc est cum animo, per notabile tempus, e. g. per majorem anni partem ibi habitandi, ut studiosi, ad Academiam aut Gymnasium

ſium aliunde adventantes, Milites præſidiarii, Mercatores quidam & Opifices. Nam etiam iſti obligantur ſtatutis localibus *illius* territorii, niſi ſpecialiter eximantur.

Certum eſt ſecundo, quod etiam peregrini, qui nempe nec domicilium, nec quaſi-domicilium in loco aliquo habent, ſed præciſe transeunt, aut brevi tempore ibi morantur, obſtringantur legibus communibus ſeu univerſalibus, eccleſiaſticis & civilibus, ſi in loco, ad quem perveniunt, uſu receptæ vigeant: ſive deinde in eorum patria, aut in loco eorum domicilii vigeant, ſive non vigeant. Ratio eſt quia legibus communibus omnes tenentur, niſi in loco, in quo quis verſatur, ſint obrogatæ, aut diſpenſatæ. Licet ergo in patria tua ſint abrogatæ, ibique degens iis non ſtringaris; ſi tamen e loco illo excedis, non poteris amplius frui favore locali patriæ tuæ, teneriſque legibus communibus, ſi in loco, ad quem pervenis, vigeant. Sic licet in Diœceſi tua pro quadrageſima in comeſtione carnis ſit diſpenſatum, ſi tamen in aliam Diœceſin prævenias, in qua non eſt diſpenſatum, teneris a carne abſtinere ac jejunare ratione legis communis jejunii. Item Mediolanenſis tranſiens per Germaniam tenetur etiam primis quatuor diebus quadrageſimæ abſtinere a carnibus, uti etiam Belga ſabbatis intra Nativitatem Domini, & feſtum Purificationis: licet in ipſorum patria contraria conſuetudo vigeat.

11. Etiam peregrini tenentur legibus communibus.

Licet in patria eorum ſint abrogatæ, aut diſpenſatæ.

Certum eſt tertio, quod etiam peregrini poſſint fieri ſubditi illius loci, per quem tranſeunt, ratione contractus, delicti, ac rei ſitæ. Unde ſi ratione horum ibi conveniantur, tenentur judicem illius loci agnoſcere, ac judiciis ſecundum illius loci ſtatuta, ac conſuetudinem ſe ſubjicere.

12. Peregrini fiunt ſubditi ratione contractus, delicti & rei ſitæ. Multiſque etiam particularibus legibus tenentur. Poſſuntque ſpecialia ſtatuta condi pro peregrinis.

Certum eſt quarto, quod etiam peregrini teneantur legibus particularibus & conſuetudine locorum, quibus regulantur contractus, taxantur pecuniæ, ac rerum pretia. Item illis, quibus prohibentur inferri aut efferri certæ merces, aut rebus invehendis aut evehendis imponuntur certa vectigalia, telonia &c.

Certum denique eſt quinto poſſe a Magiſtratibus locorum ſpecialia ſtatuta condi pro peregrinis, quibus iſti obligantur.

Quamvis autem in iſtis DD. facile conveniant, magna tamen inter eos fervet diſceptatio, an allata tantum ſint exceptiones a communi regula; an vero potius ſtatuenda ſit regula contraria, quod nempe peregrini ſimpliciter obligentur peculiaribus legibus ac conſuetudinibus loci, in quo ad breve tempus morantur. Nam obligari eos docent Suarez, Vaſquez, Navarrus, Palao, Salas, Henriquez, König, Schmier, Zoeſius *de conſtit. n.* 33. Schambogen *eod. tit. n.* 31. atque in eandem pro-

pendet Covarr. *lib.* 4. *var.* *c.* 20. *n.* 8. imo Suarez *lib.* 3. *de LL* 33. *n.* 3. hanc ſententiam vocat communem: citatque pro eadem Innoc. Hoſtienſ. Panormit. Gemin. Sylveſt. & ipſum etiam S. Auguſtinum, qui ut refertur *Can. illa* 11. §. *at ille diſt.* 12. ad Januarium ſcribit: *Ad quamcunque Eccleſiam veneris, ejus morem ſerva.*

Pro ſententia autem negativa citantur Roſella, Azor, Leſſ. Sayr. Sanch. Laymann, Engl, Wieſtner, Schmalzgruber, Pichler, Söll.

13. Imo peregrini obligantur omnibus ſtatutis territorialibus.

Poſſet fortaſſis utrisque aliquid dari, ac dici, quod peregrini obligentur ſtatutis territorialibus ſeu localibus, quæ nempe ratione territorii feruntur, ſicque locum ipſum reſpiciunt & afficiunt, non vero ſtatutis perſonalibus, quæ ratione civium aut incolarum feruntur, ſicque non tam territorium, quam cives & incolas reſpiciunt & afficiunt.

Ratio ita diſtinguendi eſt: quia ſicut poteſt Princeps vel Magiſtratus leges particulares ferre *perſonales* pro ſolis peregrinis, ſic poteſt ferre leges perſonales, aut quaſi perſonales, tantum pro civibus & incolis, quæ nimirum tantum cives & incolas concernant, non vero advenas & peregrinos; & tales defacto varias dari, non eſt dubium legenti ſtatuta civitatum ac provinciarum. Alia enim concernunt incolas, alia peregrinos.

Contra vero ſtatuta *realia* ſeu *localia*, quæ immediate reſpiciunt & afficiunt territorium, eique quodammodo adhærent, ac tantum ratione territorii perſonis indefinite & illimitate imponuntur, iſta, inquam, ſtatuta localia promiſcue omnes obligant, ſive ſint incolæ, ſive peregrini: niſi aliqui ſpecialiter ſint excepti & privilegiati. Ratio eſt, quia tales leges immediate reſpiciunt & afficiunt territorium: ergo mediante illo comprehendunt omnes in illo exiſtentes.

Quia vi juris territorialis Princeps habet in eos poteſtatem jurisdictionis.

Neque opponas, peregrinos non eſſe ſubditos, neque Magiſtratum in eos habere jurisdictionem: nam imprimis dici poteſt, quod Magiſtratus habeat jurisdictionem ratione ſui territorii in omnes exiſtentes in ſuo territorio, ſi non ſint ſpecialiter exempti, peregrinos autem non eſſe ſpecialiter exemptos. Et cur non poſſit Princeps ſimpliciter omnibus hoc vel illud in ſuo territorio prohibere vel præcipere? Deinde, quomodo poteſt Parochus peregrinum, in ſuam parochiam venientem abſolvere in confeſſione, ſi non ſit ei ſubditus, ſi nullam in eum habet jurisdictionem? quomodo poteſt Epiſcopus prohibere alieno ſacerdoti, ne celebret Miſſam in loco, a ſe interdicto in ſua Diœceſi? an non interdictum locale etiam peregrini ſervare debent? Si dicas, hoc interdictum eſſe locale, dico & ego, nobis ſermonem eſſe de lege locali, quæ nempe directe ac immediate reſpicit territorium legislatoris, & mediante territorio omnes in eo exiſtentes: niſi, ut ſæpius dictum, aliquæ perſonæ ſpecialiter ſint exem-

exemptæ & privilegiatæ: ſicut Clerici & Religioſi ſunt exempti a juriſdictione territoriali Magiſtratuum ſæcularium.

Rurſus: quomodo ſunt ſubditi peregrini, quando pro illis ſpeciales leges feruntur, aut quando indefinite feruntur leges, quibus præſcribitur forma contractuum, taxatur pecuniæ valor, ac rerum pretium, quibus prohibentur inferre, aut efferre frumentum, vinum, certasque merces, aut quibus imponuntur vectigalia aut telonia pro evehendis aut invehendis rebus?

Sicut ergo Adverſarii hic dicere debent, quod Princeps vi juris territorialis poſſit his legibus etiam peregrinos obligare, & actu obliget, vel quod peregrini, ingredientes alienum territorium, cenſeantur ſe ipſos his legibus ſubjicere. Sic etiam nos idem dicere poſſumus reſpectu omnium legum localium, quæ vi juris territorialis indefinite ac ſine limitatione feruntur, atque immediate territorium reſpiciunt & afficiunt.

Aliud eſſet, ſi leges ferrentur immediate ratione certarum perſonarum, puta, civium aut incolarum, aut intentio legislatoris vel ex forma & tenore legis, vel ex materia præcepta, vel ex aliis circumſtantiis colligeretur eſſe reſtricta ad ſolos incolas.

Si autem hoc colligi non poſſit, & lex illimitate loquatur, non apparet ſufficiens ratio peregrinos excipiendi, cum verba legis non minus proprie eos comprehendant. Et cur, qui ſentiunt favorem & commodum loci, non ſentiant etiam onus? ſed peregrini gaudent immunitate & commodo loci, e. g. diſpenſatione locali in jejunio. Si diſpenſatio e. g. circa comeſtionem carnis, aut laborem ſervilem die feſto, ita afficit locum, ut ea comprehendantur etiam peregrini, quamvis ſit actus juriſdictionis, cur non etiam aliæ leges poſſunt locum ac territorium ita afficere, ut omnes in eo exiſtentes comprehendant?

Neque dicas, diſpenſationem eſſe tantum actum jurisdictionis voluntariæ: nam ſatis oſtenſum eſt, jus territoriale non tantum jurisdictionem voluntariam complecti, ſed etiam contentioſam, & quidem etiam reſpectu peregrinorum, ut patet in legibus contractuum, taxatione rerum & pecuniarum, impoſitione vectigalium, prohibitione evehendi frumentum &c.

Et quanta difformitas in una provincia, Diœceſi, imo in una urbe &c. quando aliqui legibus obligantur, alii iis ſunt ſoluti, alii diem feſtum debent agere, alii non, alii abſtinere a labore ſervili, alii eidem vacare? quid magis difforme & conveniens, quam ſi aliquis peregrinus feſto S. Caſſiani aut S. Antonii Abbatis Oeniponti labore ſervili, triturando e. g. frumentum in area, aut findendo ligna in foro perſtreperet?

14. **Pax, ordo, & conformitas exigunt.**

peret?

peret? an hoc conveniens, an licitum putem? At ratione ſcandali hic labor peregrino eſt illicitus, inquis. Ego vero non video, cur ſcandalum oriri aut poſſit, aut debeat, ſi populo conſtet, ſtreperum ejusmodi hominem eſſe peregrinum, cui feſto illo locali vacare ſervili labori nequaquam ſit interdictum. Si ſcandalo eſt, ex eo provenit, quod homines ſint perſuaſi, omnibus in urbe eſſe prohibitum feſto illo laborem ſervilem exercere: ſicut perſuaſi eſſe videntur, non eſſe licitum homini peregrino Catholico Oeniponti comedere carnes, ſi ibidem eſſet dies jejunii, quamvis tantum Diœceſano ſtatuto eſſet præceptum.

Certe ad uniformitatem, ordinem ac decentiam & ædificationem publicam plurimum facit, ſi etiam peregrini in actionibus ſuis ſe accommodent loco, ad quem perveniunt. Unde merito S. Auguſtinus loc. cit. dixit: *Ad quamcunque Eccleſiam venias, illius morem ſerva.* Ex quo etiam orta eſt illa gnome: *Si vivis Romæ, Romano vivito more.* Plane iſta uniformitas, ordo ac decentia, contraria vero confuſio, atque inconvenientia ſufficiens ratio eſt, leges locales ferendi pro omnibus, in loco illo verſantibus, adeoque cenſendum eſt, legislatorem lege ſua omnes comprehendere, in quos jurisdictionem localem poteſt exercere: cum eadem ſit ratio pro omnibus. Imo propter uniformitatem ipſi etiam Religioſi exempti obligantur ſervare feſta Diœceſana.

Unde hic locum non habent illa juris axiomata, quod *in dubiis minimum ſequi oporteat*; quod *contra eum, qui legem clarius dicere potuit, ſit interpretatio facienda*; quod *in odioſis mitior pars ſit eligenda:* quod nulla obligatio ſit aſſerenda, niſi probetur &c.

15. Legislator ſatis clare videtur intentionem ſuam exprimere,

Nam ſi eſt ſtatutum locale reſpiciens territorium, ac publice promulgatum, illimitate & absque omni exceptione latum, ſatis clare ſignificat legislator, quod velit omnes obligare, etiam peregrinos, in ſuo territorio exiſtentes, præcipue cum bonum publicum non minus exigat, eos lege comprehendi, quam incolas, & ex difformitate agendi oriatur confuſio in republica. Sicut, qui fert interdictum locale, ſatis ſignificat, etiam peregrinos teneri illud ſervare; conſequenter neque peregrinum ſacerdotem poſſe ibidem Miſſam celebrare. Sicut enim hoc interdictum reſpicit certum locum, ſic etiam leges locales.

Sicut exprimit reſpectu incolarum, quamvis eos non nominet ſpeciatim.

Plane ſi ejusmodi axiomata hic locum haberent, poſſet eodem jure dici, quod ſtatutis particularibus obligentur tantum cives, non autem omnes incolæ, licet habeant ibi domicilium: neque ii, qui tantum habent quaſi-domicilium; nam iſtos lex non magis exprimit quam peregrinos. Ergo ſi minimum ſequendum, ſi interpretatio facienda contra legislatorem, ſi mitior pars eligenda, dicere omnino oportet, ſolos cives lege com-

comprehendi, non vero reliquos incolas. Quod cum nemo dicat, satis apparet, ejusmodi parœmias nōn bene applicari, quando lex est illimitata, fundata in jure territoriali, ac territorium respiciens, simulque bonum publicum, non minus exigit legem ferri etiam pro peregrinis, quam pro incolis. Nam quando lex non excipit, neque distinguit, neque nos debemus id facere. Unde relate ad omnes leges locales, vel peregrini ipso ingressu se subjiciunt legibus loci, atque sic judici loci quasi prorogant in se jurisdictionem, vel legislator vi juris territorialis potest leges universales fere in omnes existentes in suo territorio, etiam independenter a propria subjectione peregrinorum: cum hoc ipso, quod alienum territorium ingrediantur, legibus illius localibus, & consuetudinibus receptis subjecti esse videantur: sicut ingrediens locum interdicto subjectum, hoc ipso obligatur servare interdictum.

Dicta proin axiomata locum habent, quando verba legis non sunt *comprehensiva*, tunc enim in odiosis non debent extendi. In nostro autem casu sunt comprehensiva; cum, ut dictum, omnes in territorio existentes eodem prorsus modo comprehendantur, & insuper ratio legis pro omnibus æqualiter pugnet. Non igiter hic fit extensio legis, sed illius acceptio juxta literalem ac propriam omnino significationem & sensum, qui ad uniformitatem, ordinem ac publicam ædificationem est convenientior, & consequenter legislatoris bonum publicum spectantis, intentione dignior, atque jurisdictioni territoriali honorificentior. 16.

16. Peregrini ingredientes territorium tacite se subjiciunt jurisdictioni territoriali.

Sed oppones cum P. Antonio Söll *l. hæres absens* 19. *ff. de Judic.* ubi expresse dicitur, viatores non sortiri forum loci, per quem transeunt. Resp. Hoc omnibus solvendum esse: nam certum est, quod peregrini sortiantur forum ratione delicti, & rei sitæ. Igitur in illa lege tantum modificatur aliquantum forum contractus, ac dicitur, quod, si quis aliquid emerit a mercatore advena, quem scit confestim inde discessurum, debeat illius domicilium sequi, si velit eum convenire: si vero mercator pergulam aut officinam ibi habeat, posse eum ibi conveniri. Illud ad summum sequitur, quod si quis mere transeat, ita, ut ne quidem per breve tempus in loco moretur, sed, ut lex ait, *confestim* inde sit profecturus, non teneatur legibus particularibus illius loci, quod facile concedere possumus. Nam si *confestim* sit recessurus, non datur occasio servandi ibidem statuta: cum censeri vix possit, fuisse moraliter in illo loco: cum brevissima mora pro nulla mora habeatur. Dixi autem *ad summum* hoc sequi; nam cit. lex *hæres* non dicit, quod peregrinus non debeat servare leges particulares aut statuta loci, ad quem pervenit, sed tantum, quod emptor non possit ibi convenire venditorem, quem scivit, confestim inde profecturum: nullum autem credo esse statutum particulare alicujus loci, quo contra-

Neque obstat l. hæres.

17. Permitti potest, quod mere transiens non obligetur.

rium ſtatuatur. Conſequenter poteſt peregrinus hanc legem juris communis ſervare, licet teneatur ſervare ſtatuta locorum. Et ſi daretur in eo loco ſtatutum aut conſuetudo contraria, derogans limitationi illi juris communis, teneretur etiam tranſiens illo ſtatuto & conſuetudine locali.

Dices: Licit illis, qui in loco aliquo habent quaſi domicilium, ut ſunt ſtudioſi, milites, famuli &c. poſſint ibidem omnia Sacramenta conferri (præter ordines ſacros) peregrinis tamen non poteſt Epiſcopus alia Sacramenta conferre, quam Pœnitentiæ & Euchariſtiæ, & hoc ſolum ex proprii Epiſcopi licentia. Ergo ſignum eſt, quod peregrini non fiant ſubditi loci illius, ad quem perveniunt.

Reſp. retorq. Peregrini debent ſervare interdictum locale: debent ſervare leges locales circa contractus, taxationem rerum, pecuniæ, mercium, circa telonia, vectigalia, exportationem vel importationem mercium, fructuum, pecudum, aliarumque rerum: debent ſervare leges, ſpecialiter pro peregrinis latas: & ſi delinquant, puniuntur &c. Ergo Magiſtratus locales habent in eos jurisdictionem: & quidem non tantum ex contractu aut delicto; nam antecedenter ad omne delictum poſſunt ferri ſpeciales leges pro peregrinis; & defacto ante omnem contractum aut delictum feruntur promiſcue pro incolis & peregrinis leges, regulantes contractus, in futurum ineundos, leges pro delictis futuris, leges taxantes valorem pecuniæ, pretia rerum, vectigalia &c. Atqui lex non poteſt ferri in eum, aut pro eo, qui nullo modo eſt ſubditus.

18. In ordine ad aliquos actus exercendos requiritur major ſubjectio.

Quod autem Epiſcopi non poſſint licite peregrinis alterius Diœceſis conferre omnia Sacramenta, absque conſenſu tacito vel expreſſo Epiſcopi eorum domicilii, aut originis, inde eſt, quod Eccleſia hoc ſpecialiter prohibuerit, requiratque ſpecialem ſubjectionem: quod uſus ipſe confirmat. Unde ſpecialis hæc exceptio firmat potius regulam in contrarium circa non excepta. Sic male argueres: quaſi domicilium non facit ſufficienter ſubditum in ordine ad conferendum Sacramentum Ordinis, ſed requiritur, ut ſit ſubditus vel ratione originis, vel ratione domicilii. Ergo quaſi domicilium neque facit ſufficienter ſubditum in ordine ad conferenda alia Sacramenta, quod eſt falſum. Quare non requiritur ſemper ad omnia æqualis ſubjectio, ſed in ordine ad aliquos actus major, in ordine ad alios vero ſufficit minor.

19. A fortiori obligantur vagi.

Et quod de peregrinis dictum eſt hactenus, de *vagis* pariter intelligendum venit: hoc eſt, de iis, qui nullibi ſtabile habent domicilium, ſed per provincias circumvagantur, ut quidam circumforanei, mendicabula &c. nam & iſti tenentur legibus locorum, ad quæ perveniunt; licet brevi tantum tempore in eo morentur, propter easdem rationes, ex quibus peregrinos obligatos eſſe diximus. Nam, ut Suarez loc. cit. ait, leges illæ ſunt

uni-

universaliter latæ pro toto territorio: nec deest potestas in legislatore, utpote quæ fundatur in jure territoriali: & cum potestas legislativa & subjectio sint correlativa, hoc ipso etiam fiunt subditi, quando territorium alienum peregrini aut vagi ingrediuntur. Nec deest finis, nempe bonum publicum, ad quod maxime conducit pax, tranquillitas, uniformitas, ordo, & æqualis vivendi ratio: sine qua confusio, dissidia, inordinationes, ac turbationes civitatis vix satis evitari queunt.

Hinc *c. quæ contra* 2. *dist.* 8. S. Augustinus ait: *Gentis consuetudine, vel lege firmatum nulla civis aut peregrini libidine violetur.* Et addit rationem: *turpis enim omnis pars est, suo universo non congruens.* Et quid æquius, quam ut peregrini & vagi, sicut, quam primum ex patria sua egrediuntur, jure illius statutario obligari desinunt, ita loci illius consuetudine & legibus obligentur, ad quem perveniunt.

Atque ex hoc magis etiam assertio nostra circa peregrinos confirmatur; nam vagi obligantur statutis locorum, in quibus existunt, ut plures ex Adversariis cum Thoma Sanchez fatentur. Ergo etiam peregrini: nullo enim quoad hos solida potest dari disparitas. Cum ergo concedant, vagos obligari, peregrinos etiam obligari debent concedere. Unde *c. fin. de feriis, & c. consilium* 2. *de observat. jejun.* dicitur, in festivitatibus & abstinentiis servandam esse consuetudinem regionis, non distinguendo inter cives, incolas, peregrinos, viatores, aut vagos.

Neque dicas, quod nemo fiat subditus, nisi vel ratione originis, vel domicilii, aut quasi-domicilii, vel delicti, vel contractus, vel rei sitæ. Hoc enim falsum esse, patet ex hactenus dictis. Nam quando peregrinus ingreditur territorium aliquod, vel se ipsum subjicit legibus ac consuetudinibus localibus, vel Princeps aut respublica jure territoriali statim accipit in eum potestatem ac jurisdictionem, ut ostensum est: & patet in potestate ferendi leges specialiter pro peregrinis, item in potestate ferendi leges contractuum, vectigalium &c.

Sed cur leges dicunt, quod fiat quis subditus ratione domicilii, delicti, contractus &c. si peregrinus jam independenter ab istis titulis fit subditus per solum ingressum in aliquod territorium? si enim datur hic generalis titulus sortiendi forum, quid opus illos speciales assignare?

Resp. Licet jura modos illos, quibus quis fiat subditus, specialiter assignent, tamen certum est, quod dentur insuper etiam alii: quomodo enim alias posset dominus territorialis leges ferre pro peregrinis? quomodo eos obligare, ut servent leges taxantes pecuniæ valorem, ac rerum pretia, imponentes vectigalia, prohibentes invehi aut evehi frumentum &c. Si dicas, intervenire pactum tacitum inter peregrinum & dominum territorialem, potero utique & ego hoc ipsum dicere: quod nem

20. Præter modos specialiter acquirendi jurisdictionem dantur etiam generales.

pe Princeps peregrino concedat ingressum in suum territorium sub pacto tacito, ut se subjiciat in ordine ad servanda statuta & consuetudines locales.

Igitur modi illi sortiendi forum in jure specialiter exprimuntur, ut pateat, posse aliquem ex plurimis titulis, & in pluribus locis conveniri, nempe vel in loco domicilii, vel quasi domicilii, vel contractus, vel delicti, vel rei sitæ, ita, ut penes actorem stet, in quonam ex istis locis velit reum convenire.

CAPUT IV.

De Interpretatione Legis.

SUMMARIUM.

1. *Interpretatio authentica, usualis, doctrinalis.*
2. *Spectanda mens legislatoris.*
3. *Sensus proprius verborum.*
4. *Vitandum absurdum.*
5. *Leges concordandæ.*
6. *Causa legis consideranda.*
7. *Quænam lex odiosa, ac favorabilis. Spectanda materia & subjectum legis, cui aliquid præcipitur.*
8. *Odiosa stricte interpretanda: favorabilia large.*
9. *Privatus non potest legem extendere: licet videatur par aut similis ratio.*
10. *Declarare tamen potest, casum comprehendi in lege.*
11. *Judex tamen sæpius debet judicare secundum casum similem.*
12. *Communis interpretatio vim legis habet.*
13. *Quando Epiikiæ locus.*
14. 15. *Epiikiæ Exempla.*

§. I.

Quid, & quotuplex sit interpretatio legis?

1. *Interpretatio* legis est declaratio, quomodo lex sit intelligenda, an hunc vel istum casum comprehendat.

Authentica. Alia est *authentica*, quæ fit ab ipso legislatoe, vel ejus successore, vel ab illius superiore, vel ab alio, qui ab his potestatem habet, sicut Christus dedit summo Pontifici, tanquam suo Vicario potestatem interpretandi, & declarandi legem naturalem ac divinam; & hæc declaratio est authentica, habetque in effectu vim legis.

Usualis. Alia est *usualis*, per usum nempe & consuetudinem introducta: habetque pariter vim legis, si sufficienter de ea constet. Unde *consuetudo l. 37. ff. de leg.* dicitur: *optima legum interpres.*

Doctrinalis. Alia denique vocatur *doctrinalis*, quam faciunt DD. Juris Consulti, ac Judices inferiores. Hæc equidem non habet vim legis, licitum tamen est

est eam sequi. Estque vel *extensiva*, quando ad casum vel personam non expressam extenditur: vel *declarativa*, seu *comprehensiva*, quando nempe vel verba obscura explicantur, vel declaratur, quod persona, vel casus, non expressus in lege, comprehendatur tamen secundum legislatoris intentionem in lege. Vel *restrictiva*, quando propter circumstantias benigne interpretamur, hunc casum sub lege, alias universaliter lata, ex mente legislatoris, non contineri. Et hæc interpretatio restrictiva dicitur *Epiikia* seu interpretatio legis secundum æquum & bonum: nam ἐπιείκεια *æquitatem* significat.

Jam vero circa interpretationem doctrinalem tradi solent

§. II.
Aliquot Regulæ.

Regula 1. Legis interpretatio semper fieri debet juxta mentem legislatoris. Ratio est: quia mens & intentio legislatoris est anima legis, & mensura obligationis, ex ea ortæ. Hinc *can. humanæ* 11. *causa* 22. *q.* 5. dicitur a Gregorio M. *Non debet aliquis verba considerare, sed voluntatem & intentionem, quia non debet intentio verbis deservire, sed verba intentioni. Et c. uti. de R. J. in 6. Certum est, quod is committat in legem, qui legis verba complectens contra legis nititur voluntatem.* Idem omnino dicitur *l. non dubium* 5. *cod. de legibus.* 2. Mens legislatoris.

Regula 2. Verba tamen legis sumenda sunt in propria significatione, in qua communiter sumuntur a jurisperitis: nisi aliud constet de mente legislatoris. Ratio est, quia ex verbis legis regulariter colligitur mens legislatoris. Et si quisque pro lubitu posset verba legis in sensu improprio sumere, etiam tunc, quando in proprio sumi possunt, nihil amplius esset in jure certum. Aliud esset, si ex verbis proprie sumptis sequeretur absurdum &c. Si autem verba sunt dubia, intelligenda sunt secundum sensum magis usitatum inter jurisperitos. 3. Sensus proprius.

Regula 3. Quamvis odia sint restringenda, favores autem ampliandi, omnis tamen lex, etiam pœnalis & odiosa, ita est accipienda, ut non evadat inutilis, otiosa, imprudens, absurda. 4. Vitandum absurdum.

Regula 4. Lex posterior, si fieri potest, ita est explicanda, ut priorem non abroget, aut ei non deroget, quia correctio legis vitari debet, quantum potest. Hinc si lex prior sit specialis pro aliquo casu, non censetur correcta per posteriorem generalem, nisi id exprimat. Quamvis alias sub genere censeatur comprehendi omnis species: & *ubi lex non distinguit, neque nos distinguere debeamus.* 5. Legum concordia.

Regula 5. Cessante tota & adæquata causa legis, legem etiam cessare censendum est; cum cessante causa cesset etiam effectus. *C. cum cessante* 60. *de appell. l. adigere ff.* 6. *de Jure Patronat.* 6. Causa legis.

§. III.

De Interpretatione legis odiosæ & favorabilis.

1. QUæres 1. An & quomodo lex odiosa sit restringenda, favorabilis vero extendenda? Resp. Si verba legislatoris sint clara, aut de ejus mente aliunde constet, nullus est locus interpretationi, sive lex sit odiosa sive favorabilis.

Quando autem verba legis sunt dubia, æquivoca, aut dubium est, an hic vel ille casus sub lege comprehendatur, tunc si lex est odiosa, non est ad illum extendenda: secus vero, si sit favorabilis. Ratio est: *quia odia restringi, & favores convenit ampliari. c. 15. de R. J. in 9.* Unde etiam passim dicitur, quod lex odiosa sit *strictæ*, favorabilis vero *amplæ interpretationis*. Sic in lege favorabili nomine *civium* veniunt etiam *Clerici*, & nomine *Clerici* etiam *Religiosi*, non autem in odiosa.

Quænam lex odiosa? Sed unde desumendum est, an lex aliqua sit odiosa, an vero favorabilis? ratio dubitandi est, quia lex sæpe uni imponit onus, alteri affert favorem; igitur respectu unius videtur esse odiosa, respectu alterius vero favorabilis. Sic lex imponens tributa videtur esse favorabilis principi, odiosa vero respectu subditorum: sic etiam lex statuens excommunicationem in percussores Clericorum est favorabilis Clericis, percussori autem est odiosa. Neque dici potest, attendendum esse, quid lex *principaliter* intendat, an favorem, an odium: nam hoc ipsum in praxi sæpe difficile erit discernere, an lex principalius odium, an favorem intendat.

Spectandum subjectum legis & materia. Quare attendendum, an materia præcepta illi, cui aliquid præcipitur aut conceditur, afferat gravamen an favorem. Nam si illi est onerosa, licet aliis faveat, tamen simpliciter videtur esse dicenda odiosa. Sic leges pœnales, ac tributariæ censentur odiosæ, quia gravamen afferunt ei, cui aliquid per illas præcipitur, licet cedant in bonum publicum, aut in bonum Principis. Nam in ordine ad hanc denominationem non debet attendi finis legis: alias omnis lex esset favorabilis dicenda, cum omnis tendat ad bonum publicum. Attendendum proinde, an materia legis ei faveat, in quem lex fertur; & quia leges præcipientes, prohibentes & irritantes communiter subditis, in quos feruntur, imponunt obligationem, libertatem restringunt, ipsorumque actus prohibent, aut irritant, vel onus actus exercendi imponunt, ideo leges istæ ut plurimum odiosæ sunt censendæ, præsertim, si sint *pœnales* aut *irritantes*: nam in has duas species potissimum lex odiosa dividitur.

Contra vero leges *permissivæ*, *privilegia*, *gratiæ* ac *beneficia* Principum sunt favorabilia illis, quibus conceduntur, adeoque simpliciter censenda sunt favorabilia; licet aliis, qui privilegia tolerare debent, sint onerosa.

In

In dubio tamen, an leges ſint odioſæ, an vero favorabiles, dicendæ ınt potius favorabiles: quia de Principe beneficium potius, quam dium præſumendum eſt.

Jam vero, ut dixi, leges odioſæ ſunt *ſtrictæ interpretationis*, præſer- 8.
m ſi ſint pœnales aut irritantes: adeoque non ſunt extendendæ ultra Odioſa ſtrictæ interpretationis.
l, quod lex aperte comprehendit; & quidem etiam tunc, quando pro ıſibus & perſonis non expreſſis militat ſimilis aut eadem ratio: aut uando non expreſſa cum iis, quæ ſunt expreſſa in lege, ſunt aliquo odo correlativa aut connexa: modo lex de ſolis expreſſis, ſalva verbom propria ſignificatione, poſſit intelligi.

Contra vero favorabiles leges dicuntur eſſe *amplæ interpretationis*, ita, Favorabilis amplæ.
t multo facilius præſumatur, caſus etiam non expreſſus comprehendi b lege. Verum hoc ulterius examinandum eſt. Unde

§. IV.
An lex extendenda ad caſum ſimilem?

Quæres 2. An lex ſit extendenda ad perſonam aut caſum non expreſ- 9.
ſum propter *ſimilitudinem* ſeu *paritatem rationis*, aut etiam propter Privatus non poteſt legem extendere,
ntitatem rationis? Reſp. Regulariter ne quidem lex favorabilis ab homi- privato extendi debet. Ratio eſt: quia, licet pro caſu, a lege non preſſo, ſit ſimilis, vel par, aut etiam eadem ratio: tamen non poteſt de inferri, quod legislator illum voluerit incluſum in lege: cum poerit pro lubitu rationem pro uno caſu aſſumere, non autem pro alte-; ne nimis multa ſimul prohibeat, aut præcipiat, aut irritet.

Sic licet Princeps uni ex ſuis Provinciis varias leges odioſas, aut fa- Licet videatur par ratio.
rabiles imponat, non ſequitur, quod etiam ad alias ejusdem Provinıs ſint extendendæ; licet par aut ſimilis aut eadem ratio pro iisdem gnet. Nam ſi leges ſunt odioſæ, hoc ipſo non ſunt extendendæ, ſed tius reſtringendæ. Si autem ſunt favorabiles, ſubintrat aliud princiım juris, nempe, *quod alicui gratioſe conceditur, non eſſe ab aliis trahendum exemplum Reg. 74. in 6.*

Unde ſi Pontifex uni Ordini Religioſo aliquid prohiberet, aut ſpele privilegium conferret, in neutro caſu fieri poſſet interpretatio exıſiva ad alios ordines, licet par ratio, aut etiam eadem pro aliis pugna-. Unde enatum illud axioma: *ratio legis non eſt lex.*

Dixi autem 1. *regulariter.* Nam aliud eſſet, ſi verba legis aliquo 10.
odo eſſent univerſalia, ut cenſeri poſſent, alios etiam caſus, pro qui- Declarare tamen poteſt, caſum comprehendi in lege,
s eſt par vel eadem ratio, comprehendere: tunc enim lex non tam tenderetur, quam declararetur, alios etiam caſus, licet non adeo clare preſſos, comprehendere: ſicque interpretatio non tam eſſet *extenſiva*

(quam

(quam homo privatus, utpote carens jurisdictione non facere potest) sed *comprehensiva*.

ut in relativis, Et idem dicendum de *correlativis*, quæ videlicet habent relationem mutuam: nam, quod lex dicit de uno correlativo, censetur etiam de altero dicere: si sit identitas rationis. Sic quando lex dicit, quod maritus lucretur dotem, si uxor committat adulterium, censetur etiam dicere, quod uxor lucretur donationem propter nuptias, si maritus fiat adulter. Et quia maritus non tenetur reddere debitum uxori adulteræ, neque uxor tenetur illud reddere marito adultero: cum ad imparia judicari non debeant. Valetque hic illud axioma: *ubi est eadem ratio, debet esse eadem juris dispositio.*

Connexis, Idem pariter contingit in *connexis*, quando scilicet unum connectitur cum altero, vel ab eo dependet, vel in eo includitur; uti includitur pars in toto, contentum in continente, minus in majore. Nam *cui licet quod est plus, licet utique, quod est minus. Reg.* 53. *in* 6. hinc, qui potest dispensare cum illegitimo ad sacerdotium, potest etiam dispensare ad minores ordines. Qui potest condere testamentum, potest etiam condere

Æquiparatis. codicillum. Denique datur locus huic interpretationi comprehensivæ in *æquiparatis a Jure.* Unde si excommunicatio sit lata in eum, qui aufert centum florenos, censetur etiam lata in eum, qui aufert calicem ejusdem valoris.

II. Aliud est de judice, Dixi, ab *homine privato* regulariter non posse fieri extensionem legis ad casum non expressum, licet pro eo sit par, aut eadem ratio. Nam judex in ferenda sententia potest, imo debet quandoque legem extendere, vel potius interpretari pro casibus & personis non expressis, si sit par, vel eadem ratio: uti etiam, si in judicio contradictorio in causa simili vel eadem jam sit ita pronuntiatum.

Ratio datur *l.* 10. 11. 12. 13. *ff. de legib.* quia non possunt omnes casus & causæ singillatim exprimi in legibus: cum ergo Judices debeant omnes causas & casus decidere, debent a casu simili, qui exprimitur in jure, vel a paritate rationis juvari ad legis interpretationem. Unde axioma: *casus similis expresso non censetur omissus.* Apud privatos autem non datur talis necessitas.

Aliud de privato. Unde hi, licet detur paritas aut etiam identitas rationis, non possunt facere interpretationem extensivam circa non expressa in lege, nisi ut dictum, verba sint aliquo modo *universalia*, aut *indefinita*, aut expressa cum non expressis sint *correlativa*, aut *connexa*, aut in *jure æquiparata*, aut sequeretur iniquitas, vel absurdum, si lex non etiam intelligeretur de non expressis. In his igitur casibus censendum est, casum in lege positum

situm tantum exempli causa esse adjectum, legem autem etiam intelligendam de aliis ejusmodi casibus.

Ex dictis patet, per *interpretationem doctrinalem*, videlicet a privatis DD. factam, non posse legem proprie extendi ad personas & casus non expressos aliquo modo in lege. Quia ex defectu jurisdictionis non possunt legem extendere ad id, ad quod legislator eam non extendit. Sed tantum possunt *interpretatione comprehensiva* declarare, casum non expressum, saltem implicite & secundum mentem legislatoris, in lege comprehendi; sicque non tam ipsi legem extendunt ad casum non expressum, quam declarant, legem ex mente legislatoris se ad eundem extendere. Atque hoc modo, & pro casibus allatis, nempe correlationis, connexionis, æquiparationis, intelligendum est, quod dicitur *l. ideo* 27. *ff. de LL. semper hoc quasi legibus inesse credi oportet, ut ad eas quoque personas, & ad eas res pertinerent, quæ quandoque similes erunt.*

Cæterum si communiter jurisperiti plerique legem aliquam ita explicant, ut sub illa casus etiam non expressos comprehendant, jam non amplius est interpretatio mere *doctrinalis* sed *usualis*, quæ habet vim legis, estque optima juris interpres. Sic e. g. quia Juristæ Novellam 66. c. 1. ubi Imperator decernit, ut leges testamentariæ non obligent, nisi in provinciis Romani Imperii sint promulgatæ, neque tunc ante lapsum duorum mensium, communiter extendunt ad alias etiam leges Imperiales, hocque usu ipso observatur, dici potest, quod hæc interpretatio jam sit usualis, & vim legis habeat. 12. Communis interpretatio non est tantum doctrinalis.

§. V.

De Interpretatione per epiikiam.

Quæres 3. An etiam per *epiikiam* interpretari legem liceat? Resp. affirmative. Nam leges universales vel admodum rigorosæ aliquando benigna aliqua interpretatione juxta verisimilem mentem legislatoris secundum *bonum & æquum* explicandæ sunt, & ab his aliqui casus in specie excipiendi, quos ipse legislator excepisset, si fuisset interrogatus; non enim possunt omnes casus legibus exprimi, sed illi, qui plerumque atque ordinarie contingunt. Fundatur igitur epiikia, seu benigna hæc interpretatio restrictiva in præsumpta mente legislatoris, quod sit incredibile, eum in his circumstantiis voluisse obligare; licet casus in verbis legis videatur comprehendi. 13. Potest aliquando declarari, quod lex hunc casum non comprehendat.

Favent autem epiikiæ ipsæ leges: nam *placuit in omnibus rebus præcipuam esse justitiæ æquitatisque, quam stricti juris interpretationem. L. 8. C. de Judic.* Item: *in omnibus quidem, maxime tamen in jure æquitas spectanda est. L. 90. ff. de R. J.*

14. Exempla. Sic e. g. licet Moniales legem habeant strictæ clausuræ, in casu tamen incendii per epiikiam possent hanc legem interpretari, quod in his circumstantiis non obliget ad manendum in monasterio. Sic etiam Machabæi interpretati sunt legem, quod liceat Sabbato contra hostes pugnare. Lex jejunii non obligat infirmum, licet lex ipsum non excipiat. Neque lex procurandi integritatem materialem confessionis pro omnibus circumstantiis obligat. Item lex jubens reddere depositum, non jubet reddere gladium, quando alter se ipsum vel alium illo prævidetur occisurus. Ex quo patet, non tantum circa jus humanum, sed etiam Divinum ac naturale locum esse epiikiæ.

Difficultatem tamen movent alia juris effata: nam l. 1. C. de leg. ait Imperator: *Inter æquitatem jusque interpositam interpretationem nobis solis & oportet & licet inspicere.* Ubi plane sibi soli reservavit interpretationem per epiikiam. Et in *l. prospexit* 12. *ff. qui & a quibus manumissi* J. C. vult, legem etiam *duram* observandam esse, si ita scripta sit. Item can. 3. dist. 4. S. August. ait: *Non de legibus, sed secundum leges judicandum esse.* Ergo videtur omnis locus epiikiæ esse sublatus.

15. Non tamen, si verba sunt clara. Resp. Hæc tantum probant, quod lex dura servanda sit, quando verba legis ac mens legislatoris adeo clara sunt, ut non admittant aliam interpretationem: non tamen probant, quod epiikiæ non possit esse locus, quando verba sunt generalia, quæ in particulari casu, salva adhuc verborum generalitate, admittunt interpretationem ex bono & æquo. Si autem dubitatur, quid justum aut æquum sit, tunc juxta *d. l.* 1. *C. de leg.* Princeps est consulendus. Vide P. Engel *l.* 1. *tit.* 2. §. 4. *n.* 77.

Cæterum circa leges irritantes, & quæ formas substantiales actibus præscribunt, epiikia non habet locum. Sic non valet matrimonium clandestinum, quacunque urgente necessitate, nec contractum cum alio impedimento dirimente. Quia hic attenditur ad agendi rationem uniformem, non autem ad bonum alicujus privati.

CAPUT V.

De cessatione Legis.

SUMMARIUM.

1. *Lex cessat cessante causa.*
2. *Per abrogationem, revocationem, legem, vel consuetudinem contrariam. Species autem derogat generi, non contra.*
3. *An abrogari possit lex, a superiore confirmata?*
4. *Quid sit dispensatio?*
5. *An sufficiat præsumpta?*
6. *Jus naturale indispensabile.*

7. *Quis*

7. *Quis possit dispensare?*
8. *Episcopus dispensare non potest in lege Pontificia, nisi ei tacite vel expresse sit permissum.*
9. *Permissum autem est in variis casibus: ut in frequentibus: urgente necessitate: in levioribus: in dubiis: si consuetudo, privilegium, vel lex ipsa concedat.*
10. *Quinam alii dispensare possint?*
11. *Superior etiam secum ipso potest dispensare.*
12. *Non tamen se ipsum absolvere, aut instituere: nec tutor in rem suam fieri auctor.*
13. *Prælatus in lege sua etiam absque causa justa dispensat valide: non tamen licite.*
14. *In lege superioris vero nec valide nec licite.*
15. *Causæ dispensandi in impedimentis matrimonii.*
16. *In voto castitatis aut Religionis.*
17. *Dispensatio cessat per revocationem, lapsum temporis præfixi, cessante causa.*
18. *Praxis petendi dispensationem a Dataria.*
19. *A S. Pœnitentiaria.*
20. *Praxis scribendi pro dispensatione.*
21. *Praxis exequendi dispensationem.*

Lex cessare potest vel *totaliter*, vel tantum *partialiter*. Totaliter cesset *abrogatione*, vel *cessante adæquata causa finali*: item cessante materia vel objecto legis, vel cessantibus circumstantiis, pro quibus est lata. Partialiter cessat *derogatione*, *dispensatione*, & cessante partiali causa finali. De quibus jam dicendum.

§. I
Quando lex cesset cessante illius causa?

Respond. Lex cessat ex integro, quando cessat totus illius finis intrinsecus, seu causa finalis, nempe bonum communitatis, quod lex intendit tanquam finem suum essentialem, ut patet ex ipsa definitione legis. Ex hoc defectu cessarunt leges cæremoniales veteris testamenti, utpote figuræ Christi, ac legis Evangelicæ. 1. Lex cessat cessante fine.

Si autem tantum cessaret finis extrinsecus, aut intrinsecus quidem, sed non totus, nempe in una tantum vel altera parte legis, lex non cessaret totaliter, sed tantum quoad illam partem, cujus finis cessat, *quia utile per inutile non debet vitiari c. 37. de R. J. in 6.*

Quando vero lex fundatur in periculo communi, ne quidem partialiter cessat lex, licet respectu alicujus determinati cesset periculum. Quia finis talis legis est præcavere periculo communi, ac frequenter contingere solito: hic autem finis non cessat. Sic lectio librorum hære-

ticorum prohibetur etiam illi, respectu cujus nullum est periculum perversionis: quia propter commune periculum hæc lex est universaliter lata.

§. II.

Quando Lex cesset abrogatione vel derogatione?

Resp. Quando vel tollitur lex totaliter a legislatore, aut ejus superiore, aut successore, per revocationem, vel per novam legem aut consuetudinem contrariam, tunc lex dicitur *abrogari*. Quando vero lex tantum quoad partem aliquam revocatur aut tollitur, dicitur ei *derogari*.

Lex posterior generalis non abrogat priorem particularem.

Porro per legem posteriorem generalem non censetur abrogata lex prior *particularis* seu *specialis*, nisi in posteriore aliqua illius mentio fiat: erit igitur tunc lex prior aliqua exceptio & limitatio posterioris generalis legis. Si autem prior lex sit *generalis*, clausa in corpore juris, (quam proin legislator præsumitur scire) obrogatur per posteriorem generalem contrariam, vel si posterior sit particularis, priori derogatur, licet non fiat mentio prioris. Et universim species derogat generi, non genus speciei.

3\. Quæres, quis possit abrogare legem? ℞. Certum est, quod eam abrogare (saltem valide) possit ipse legislator, ejus superior ac successor.

An lex a superiore confirmata abrogari possit ab inferiore.

Dubitatur autem 1. An inferior possit legem suam propriam abrogare, quando a superiore est confirmata? ℞. Si superior confirmationi clausulam adjecit, qua irritat abrogationem, aut derogat derogationi, ab inferiore faciendæ, non potest inferior legem suam propriam abrogare, vel per novam legem ei derogare. Idem dicendum, si superior legem inferioris simpliciter confirmavit & authorizavit, sine ejusmodi clausula irritante, aut derogante; nam etiam tunc non potest inferior legem suam abrogare (quia confirmatio authoritativa, ut distincta a mera approbatione, censetur esse lex superioris) nisi lex inferioris cedat in bonum ipsius: tunc enim posset eam abrogare, quia non censetur superior velle ei invito beneficium obtrudere: adeoque tunc probabilius posset inferior legem suam abrogare; pro hoc enim casu videtur confirmatio superioris esse facta sub tacita conditione: *si inferior non velit abrogare legem sibi faventem.* Ita Abb. Palao, Wiestner, Schmalzgruber.

Dubitatur 2. An Episcopus abrogare possit constitutiones factas in Synodo Diœcesana? ℞. Potest per se loquendo eas abrogare, si viderit expedire. Ratio est, quia solus Episcopus habet potestatem legislativam, Clerici vero non habent votum decisivum, sed tantum consultivum. Unde Episcopus iis non aliter obligatur, quam si ab ipso solo essent latæ, nempe ex decentia naturali, ad vitandum scandalum, & in quantum bonum com-

mune

mune exigit. Dixi autem *per se loquendo*, nam si constitutiones synodales essent confirmatæ a sede Apostolica, aut in pactum transiissent, Episcopus non posset eas abrogare; imo neque in iis dispensare, aut eis derogare.

§. III.

Quando & quomodo lex cesset per Dispensationem?

Dispensatio definitur, quod sit *relaxatio legis publica auctoritate facta pro aliquo particulari casu vel persona manente interim aliorum obligatione.* Unde lex tantum cessat respectu eorum, cum quibus dispensatur, non autem respectu aliorum. Quare dispensatio ab aliquibus definitur, quod sit *exemptio alicujus vel aliquorum a communi lege.* 4. Quid sit dispensatio?

Quamvis autem fieri possit nuda superioris voluntate; non sufficit tamen voluntas, quæ tantum daretur, si superior rogaretur. Nam voluntas, quæ tantum daretur, hic & nunc non datur (quamvis tunc aliquando sit locus epiikiæ, qua præsumitur voluntas superioris absolute existere) si tamen consensus superioris tantum requireretur, ut actus aliquis fiat cum dependentia a voluntate superioris, dispensatio valeret etiam cum consensu conditionate præsumpto: quia tunc superior non est invitus quoad substantiam, sed tantum quoad modum; qua ratione Religiosi aliquando excusantur a gravi peccato, licet non petant licentiam a superiore. Proprie tamen loquendo superior concedens Religioso facultatem aliquid accipiendi, dandi aut retinendi, non dispensat in lege: utpote quæ non absolute & simpliciter prohibet aliquid retinere, sed tantum prohibet, illud retinere sine licentia superioris: sicut pœnitens dans facultatem Confessario peccata exposita evulgandi non dispensat in lege sigilli, eamque non tollit, sed tantum ponit conditionem, sub qua nunquam obligavit lex sigilli. Econtra præceptum jejunii e. g. simpliciter & absolute obligat, nisi legislator per dispensationem respective ipsam legem tollat. 5. Non sufficit præsumpta.

Sic etiam in jure naturali nemo, & in jure divino nullus mortalium dispensat, nec potest dispensare; sed eam tantum ponit materiam, easque circumstantias & conditiones, sub quibus jus naturale nunquam obligavit: quin habeat jurisdictionem ad omnem dispensationem requisitam, ut in secunda parte hujus tractatus dicetur. Aliud est, quod summus Pontifex aut Concilium generale interpretari possit (interpretatione etiam *authentica*) jus naturale ac divinum positivum, an nempe hoc vel illud in his circumstantiis comprehendatur sub lege naturali aut divina. 6. Jus naturale indispensabile.

Quod objici solet, Papam dispensare in voto solenni Professionis, in matrimonio rato, in Sacramento confirmationis conferendo a simplici sacerdote &c. solidum non est, quia vel ista sunt juris humani: vel si essent juris divini, Deus censeretur dare potestatem Ecclesiæ, ex rationibus gra-

vissimis in iis dispensandi, sicut aliquando Papa censetur Episcopis dare facultatem dispensandi in jure communi, ac lege Pontificia, ut mox dicetur. Quando autem Papa dispensat in voto, non dispensat in jure naturali; quia facere non potest, ut stante voto non detur obligatio, sed dispensat in actu, quo quis vovit (quique est veluti lex privata) eumque moraliter tollit.

7. Quis possit dispensare? Quæstio igitur solum superest, quis dispensare possit in lege humana? Ad quam respond. Dispensare posse ipsum legislatorem, ejusque superiorem & successorem, eosque omnes, quibus hi potestatem dispensandi delegant. Unde sequitur, dispensare posse Papam in omnibus legibus ecclesiasticis, etiam a Concilio generali latis: Episcopum in constitutionibus synodi diœcesanæ: non tamen Archi-Episcopum in legibus Concilii provincialis, quia non sunt latæ a solo Archi-Episcopo, sed a Concilio provinciali, illius superiore.

§. IV.
An Episcopus dispensare possit in lege Pontificia?

Potissimum autem disputatur, an Episcopus, vel alius Prælatus dispensare possit in lege Pontificia? Rationes dubitandi sunt 1. quia c. *nuper* 29. *de sent. excomm.* Innoc. III. rescripsit Episcopo Uratislaviensi: *Quando conditor Canonis* (excommunicationis) *absolutionem sibi specialiter non retinuit, eo ipso concessisse videri facultatem aliis relaxandi.* Ergo idem dicendum de legibus, quando Papa dispensationem sibi non reservavit.

2. Quia Episcopus potest in sua Diœcesi, quod Pontifex in tota Ecclesia.

3, Quia constat ex praxi, quod Episcopi passim dispensent in observatione festorum, jejuniorum &c.

4. Quia sine hac potestate Episcopi non possent recte gubernare suas Diœceses, ac subditorum necessitatibus consulere.

8. Episcopus dispensare per se non potest in lege Pontificia. Sed dicendum, quod in legibus Ecclesiæ universalibus Episcopi dispensare non possint, extra casus, tacite vel expresse ipsis permissos. Ratio est: quia inferior non potest tollere aut mutare legem superioris. *Clement.* 2. *ne Romani de elect.* tolleret autem, saltem partialiter & mutaret, si dispensaret.

Neque difficilis est responsio ad argumenta contraria. Ad 1. Absolutio a censura non reservata, non prohibetur a lege: adeoque per absolutionem nullum jus violatur. Per dispensationem autem violatur jus superioris.

Ad 2. Axioma illud non est universaliter verum, sed tunc tantum, quando dispositio Episcopi non est contra jus commune, aut constitutiones sedis Apostolicæ, vel pro casibus, in quibus Pontifex tacite vel ex-

presse

reſſe dat poteſtatem Epiſcopo in jus commune. Cæterum Epiſcopus on poteſt canonizare Sanctos, confirmare ordines Religioſos, definire rticulos fidei &c.

Ad 3. Poteſtatem diſpenſandi in jejuniis & feſtis, cum ſint caſus freuentes, habent inferiores Prælati ex tacita conceſſione Pontificis, ut conuetudo declarat, vi cujus Epiſcopus & ejus Vicarius, item capitulum ſede acante, atque Prælati, poteſtatem quaſi Epiſcopalem in ſuo territorio xercentes diſpenſant etiam in impedimentis impedientibus matrimonii, uæ ſunt juris eccleſiaſtici.

Ad 4. Eſt eadem reſponſio: Nam ut neceſſitati fidelium conſulatur, ifficit, Epiſcopos habere facultatem diſpenſandi in certis caſibus & cirumſtantiis ex tacita vel expreſſa conceſſione ſedis Apoſtolicæ. Sed

Quæres 1. Quando Epiſcopis & Prælatis inferioribus cenſeatur eſſe 9.
onceſſa poteſtas diſpenſandi in lege Pontificia? Reſp. 1. In caſibus fre- In pluribus
uenter occurrentibus in aliqua materia: ut de obſervatione feſtorum tamen caſi-
: jejuniorum diximus, quia nimis difficile eſſet fidelibus, in his ſemper bus eſt ipſi
omam recurrere. conceſſum,
ut in fre-

2. Quando in caſu extraordinario urget neceſſitas diſpenſandi, & pe- quentibus,
iculum eſt in mora, neque ad ſuperiorem facile recurri poteſt; tunc enim neceſſariis,
enſetur inferiori conceſſa facultas diſpenſandi: cum hoc ſuave Eccleſiæ egimen exigat. Unde plures graviſſimi DD. cenſent, poſſe Epiſcopum iſpenſare etiam in voto perfectæ caſtitatis, aut ingrediendi Religionem, lias Papæ reſervatis, in caſu extraordinario graviſſimæ & urgentiſſimæ auſæ, ubi difficilis eſſet recurſus ad Papam, & in mora periculum. Imo ro tali caſu non videri reſervatum Pontifici; probabilius tamen Religioos, etiam mendicantes, neque pro tali caſu diſpenſare in eo poſſe. Aliud ſſet, ſi emiſſum eſſet votum caſtitatis non perfectæ.

3. Si materia eſt levis, & lex non obligat ſub mortali. Hæc enim levibus,
ninora cum ipſa jurisdictione conceſſa eſſe præſumuntur.

4. Cum dubium eſt, an caſus indigeat diſpenſatione: tunc enim vel dubiis,
ulla requiritur, vel ſufficit diſpenſatio Epiſcopi.

5. Si conſuetudine ſit præſcripta facultas diſpenſandi in lege ſuperio- conſuetu-
is: nam conſuetudo legitime præſcripta confert jurisdictionem. dine,

6. Cum in lege dicitur, diſpenſari poſſe. Hoc enim intelligendum ſt de Epiſcopis & inferioribus Prælatis.

7. Si habeatur ex ſpeciali privilegio. Sic aliqui Epiſcopi Germaniæ privilegio.
fede Apoſtolica varia obtinent privilegia, ſingulis quadrienniis vel quinquenniis petenda ac renovanda; e. g. ut tanquam delegati ſedis Apoſtoicæ pro utroque foro diſpenſare poſſint cum pauperibus in tertio vel

quarto

quarto gradu consanguinitatis & affinitatis in ordine ad contrahendum matrimonium, aut permanendum in jam contracto; dispensare item in impedimento publicæ honestatis, orto ex sponsalibus de futuro: in impedimento criminis, si neuter conjugum machinatus est in mortem: in amisso jure petendi debitum &c.

Jure. Quandoque etiam jus ipsum dat nominatim Episcopis potestatem dispensandi. Sic Conc. Trident. *sess.* 24. *cap.* 6. *de Reform.* Episcopis amplam dat potestatem *in irregularitatibus omnibus & suspensionibus, ex delicto occulto provenientibus; excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario & exceptis aliis, deductis ad forum contentiosum.* Item potestatem in foro conscientiæ per se vel per Vicarium, ad id specialiter deputandum, subditos suos absolvendi *a quibuscunque casibus occultis, etiam sedi Apostolicæ reservatis.*

10. Etiam alii. In specie autem quoad casus sibi permissos in lege etiam Pontificia dispensare possunt non tantum Episcopi, sed etiam *Legati Apostolici* cum habitantibus in sua provincia, capitulum sede vacante, Prælati habentes jurisdictionem quasi Episcopalem, & *Prælati regulares* cum suis Religiosis, saltem si sint exempti, quia obtinent jurisdictionem quasi Episcopalem. Imo in quibusdam casibus etiam *Parochi*, saltem ex consuetudine, uti in jejunio quoad personas particulares, quoad laborem servilem die festo &c. per se tamen Parochi jurisdictionem non habent pro foro externo. Neque tantum cum incolis, sed etiam *vagis* potest superior loci dispensare; Archi-Episcopi autem non possunt dispensare cum subditis suorum suffraganeorum, saltem extra suam propriam Diœcesin; quia extra actualem visitationem non habent in eos jurisdictionem, nisi in causa appellationis. Imo etiam in actuali visitatione habere Archi-Episcopum jus absolvendi subditos sui suffraganei, non autem cum eis dispensandi, docet Suarez cum aliis. De peregrinis dubium est, an Episcopus cum eis dispensare possit; probabilius potest cum illis dispensare saltem quoad constitutiones particulares suæ Diœcesis.

§. V.

An quis secum ipso dispensare possit?

Ratio dubitandi est, quia dispensatio est actus jurisdictionis, nemo autem, proprie loquendo, habet in se ipsum jurisdictionem, utpote quæ tantum in subditos exercetur. Et hinc superior non potest se ipsum absolvere a censuris, vel aliis pœnis & inhabilitatibus. Deinde de jure Canonico *nemo potest se ipsum instituere in beneficio*: & de jure civili *tutor in rem suam author fieri non potest.* Verum

11. Superior etiam se- Dicendum, quod superior etiam secum ipso possit dispensare, vel indirecte, quatenus e. g. cum tota Diœcesi dispensat in jejunio, vel alteri delegan-

legando potestatem dispensandi, e. g. Confessario; sicut e. g. Papa suo Confessario dat jurisdictionem in se ipsum: vel etiam probabilius directe se ipsum eximendo a lege. Ratio est, quia ex una parte Prælatus non debet esse deterioris conditionis, quam subditi: ex altera vero parte dispensatio est actus jurisdictionis voluntariæ, quæ non semper requirit distinctionem personarum: & dum superior e. g. Papa ipsi dedit potestatem dispensandi, censetur etiam illam concessisse quoad se ipsum. Imo tunc dispensatio potius ipsi Papæ adscribenda est. cum ipso potest dispensare,

Neque obstat, quod nemo se ipsum absolvere possit a censura: quia hæc absolutio fit per sententiam judicialem, quam nemo in se ipsum ferre potest. Quoad alias pœnas, si per sententiam sint in ipsum latæ, non potest secum dispensare. Econtra quoad pœnas, quas ipso jure incurrit, potest secum ipso, sicut cum aliis dispensare, ut docet P. Schmalzgr. de constit. n. 61. 12. Non tamen se ipsum absolvere,

Quod autem nemo possit se ipsum instituere in beneficio ecclesiastico, specialiter pro illa materia beneficiali statutum est; quia turpe videtur, & vel avaritiam, vel ambitionem sapere, si Prælatus sibi ipsi beneficium ecclesiasticum conferat, vel voto suo se ipsum eligat. Aliter se habet in electione Imperatoris, ubi Elector voto suo se ipsum potest eligere. Et Prælatus ecclesiasticus concedens subditis indulgentias, censetur etiam sibi ipsi illas concedere. Unde retorquetur Aut instituere.

Similiter, ne tutor in rem suam author fiat, specialiter statutum est, & merito, quia alias pupillus periculum incurreret damni in bonis suis.

Cæterum cum dicimus, Prælatum posse secum ipso dispensare, id non intelligimus de summo Prælato, seu de Papa: nam hic non potest secum ipso dispensare: non in lege naturali vel divina, ut per se patet: sed neque in lege humana, quia illa non obligatur. Propter quam rationem neque Prælatus inferior potest secum ipso dispensare in lege sua propria, vel sui antecessoris; quia videlicet iis non obligatur. Igitur tota quæstio recidit ad casum, quo Prælatus habet potestatem dispensandi in lege superioris, e. g. Episcopus in lege summi Pontificis.

§. VI.
An Prælatus possit dispensare sine causa?

Resp. 2. Legislator in lege sua propria absque causa dispensare potest *valide*, non tamen *licite*. Quod *valide* possit, ratio est, quia eadem potestate, qua legem tulit, potest illam vel ex integro, vel ex parte rursus tollere; cum legis existentia ab ipsius voluntate dependeat: consequenter potest etiam, quos lubet, ab ea eximere. Quod autem *licite* non 13. In lege propria valide dispensat sine causa,

non tamen licite. possit sine justa causa dispensare, ratio est, quia est per se indecens & imprudens, aliquem sine causa a rationabili lege eximere: dum sic Princeps inæqualitatem faciendo vitium acceptionis personarum incurrit, & occasionem præbet querelis eorum, qui soli portare debent onera, aliis sine causa exemptis. Neque dicas, quod lex dependeat a voluntate legislatoris; nam ita ab ea dependet, ut tamen teneatur prudenter uti sua potestate. Hinc Tridentinum sess. 24. c. 5. de Reform. matrim. ait: *In matrimoniis contrahendis vel nulla omnino detur dispensatio, vel raro, idque ex causa & gratis concedatur. In secundo gradu nunquam dispensetur, nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam.* Sess. 25. cap. 18. de Reform. vero universim in dispensationibus justam causam requirit. Sic enim loquitur: *Sciant universi, sacratissimos Canones exacte ab omnibus, & quoad ejus fieri poterit, indistincte observandos. Quodsi urgens, justaque ratio, & major quandoque utilitas postulaverint, cum aliquibus dispensandum esse, id causa cognita, ac summa maturitate, atque gratis a quibuscunque, ad quos dispensatio pertinebit, erit præstandum, aliterque facta dispensatio subreptitia censeatur.*

Sed neque aliquid probant, quæ contra objici solent: nam legislator nequidem ferre legem potest sine causa boni communis. Et quamvis Princeps remittere alicui possit tributa absque causa, tunc tamen se habet instar personæ privatæ: in dispensatione vero agit personam publicam. Licet autem in petendis dispensationibus non semper assignetur causa, non tamen sine causa conceduntur: qualis e. g. sunt merita erga Ecclesiam, vel præterita, vel futura, & exinde speranda. Notant tamen DD. quod si legislator in lege propria sine justa causa dispenset, secluso scandalo, & notabili damno aliorum, solum committat peccatum veniale: eo quod non videatur gravis deformitas in eo, quod pars se non conformet toti. Hinc quando Trident. l. cit. graviter prohibet dispensationem sine causa, eamque pro subreptitia vult censeri, intelligendum id est pro casu, quo gravis inordinatio, & publici boni damnum ex dispensatione oritur.

14. In lege vero superioris neque valide.

Resp. jam 2. Inferior in lege superioris nec valide nec licite dispensat absque justa causa, quia superior non potest censeri dare facultatem dispensandi sine rationabili causa. Consequenter dispensans egrediens limites suæ potestatis nulliter agit *c. cum dilecta 22. de rescript. & l. diligenter 5. ff. mandati.*

Cæterum justæ causæ dispensandi censentur, necessitas, utilitas, pietas, misericordia, æquitas, gratitudo, &c. Censent autem DD. valide & licite dispensari, modo dispensans rationem vere probabilem de sufficientia & justitia causæ habeat: subditum autem, qui bona fide proponit causas dispensandi, posse esse securum de obtenta dispensatione. Licet alias

alias dispensationes, utpote vulnera legum, sint strictæ interpretationis, nec extendendæ, nisi ad accessoria & inseparabiliter connexa. Ipsa tamen potestas dispensandi dicitur esse amplæ interpretationis: unde dispensatio in dubio censetur valida & licita, possuntque ii, qui habent potestatem dispensandi *ordinariam*, eam alteri delegare.

Quæres 1. Quænam in specie sint causæ justæ, dispensandi in impedimentis matrimonii? ℟. 1. Evitatio peccati, scandali, infamiæ, gravis inimicitiæ. 2. Defectus dotis competentis ut non possit nubere extraneo æqualis conditionis: aut si fœmina 24. annorum alium virum paris conditionis non inveniat. 3. Angustia loci; si vere omnes sint consanguinei aut affines. 4 Conservatio familiæ illustris, aut bonorum in familia magnatum. Item dignitas personarum, ac nobilitas, vel excellentia officiorum. 5. Præclara merita in Ecclesiam, etiam tantum consanguineorum, vel intercedentis pro obtinenda dispensatione. Tridentinum tamen decernit, *in contrahendis matrimoniis vel nulla omnino detur dispensatio, vel raro, idque ex causa, & gratis.* 15. Causæ dispensandi in impedimentis matrimonii.

Quæres 2. Quænam causæ dispensandi in voto castitatis aut Religionis? ℟. 1. Periculum valde magnum incontinentiæ, seu frequentis lapsus carnalis. 2. Difficultas valde notabilis exequendi votum. 3. Majus bonum publicum, quod speratur ex nuptiis, e. g. ad pacem publicam, ad conservandam familiam valde illustrem, vel ad avertendum grave malum propriæ domus. 4. Cessatio causæ, propter quam vovisti. E. g. vovisti castitatem ex spe ingrediendi religionem: nunc autem non potes impetrare susceptionem. 5. Quando supervenit dubium, an materia voti non sit facta inutilis, mala, aut majoris boni impeditiva. 6 Si metu, etiam levi, aut dolo est extortum. 7. Si dubites, an satis deliberate sit emissum. 16. In voto.

§. VII.
De Cessatione Dispensationis.

Quæritur, quando & quomodo dispensatio, legitime facta, cesset? Resp. Cessat per revocationem dispensantis, aut ejus superioris ac successoris, item per lapsum temporis præfixi, ac per cessationem causæ finalis adæquatæ. Hinc dispensatus in jejunio præcise propter morbum, eo cessante rursus subjectus est legi communi. Unde etiam cessat, cessante quacunque causa, cui dispensans voluntatem suam determinate ac præcise noscitur alligasse. 17. Cessat revocatione, cessante causa &c.

Aliud est, si dispensatio jam esset redacta ad actum irrevocabilem. Sic licet causa dispensandi cesset post contractum jam matrimonium, edi-

tam professionem religiosam, obtentum beneficium &c. non tamen cessat dispensatio, aut ejus effectus.

Cessat etiam dispensatio, si sit alligata certo loco, tu vero ex illo egrediaris. Sic licet legatus Apostolicus per Helvetiam impertiverit mihi dispensationem circa lectionem librorum prohibitorum, quia tamen illam tantum pro sua Provincia concessit, ex illa egresso nova dispensatione opus fuit. Non tamen per se cessat morte dispensantis, nisi nempe ad tempus suæ vitæ eam restrinxisset; aut a successore revocetur.

Sicut autem per se non tenetur superior dispensare (quia est gratia) nisi videlicet gravis necessitas vel utilitas publica exigat, vel lex dicat, dispensari debere: sic potest etiam cum invito dispensari; quia liberum est legislatori legem ponere, & positam rursus tollere. Non tamen censetur invito obtrudere velle dispensationis beneficium: adeoque regulariter dispensatio cessat etiam per resignationem aut renuntiationem ipsius dispensati.

§. VIII.

Quomodo dispensato petenda a Sede Apostolica?

18. Modus petendi dispensationem a Dataria.

Resp. Pro dandis dispensationibus duplex Romæ erectum esse tribunal. Alterum ex iis vocatur *Dataria*, quæ dispensat etiam pro foro externo: debetque *Oratoris* seu supplicantis proprium nomen, simulque Diœcesis (vel Diœcesium, si plures sint supplicantes e. g. circa dispensandum in impedimentis matrimonii) exprimi: solutis simul expensis ac taxa pecuniaria, nisi expetatur & expediatur dispensatio *in forma pauperum*. Quando scilicet oratores veram paupertatem allegant, quod nempe ultra sustentationem statui suo convenientem non habeant, ac insuper sint *miserabiles*, hoc est, qui proprio labore & industria tantum vivant: debentque hujus paupertatis testimonium ab Ordinario petere, ac Romæ exhibere.

Litteræ autem supplices diriguntur ad Papam, exponendo veras causas petendi dispensationem, sine ob & subreptione. Exterius pariter fit inscriptio summo Pontifici, qui deinde dispensationem, per Cardinalem Datarium expeditam, dirigit ad Vicarium Generalem Diœcesis, eique mandat, ut servatis certis clausulis, ibi expressis dispenset cum Oratoribus, idque gratis omnino; nam tantum Datariæ *compositionem*, ut vocant, seu taxam pecuniarum debent persolvere.

Porro Dataria adhuc alia duo tribunalia sub se complectitur, in quibus expediuntur dispensationes in impedimento consanguinitatis & affinitatis, videlicet *Cancellariam*, ubi in secundo & tertio gradu, & *Præfe-*

cturam

sturam *Brevium*, in qua in primo affinitatis gradu dispensatur ad matrimonium contrahendum, aut in contracto persistendum.

Alterum tribunal est *sacra Pœnitentiaria*; a qua datur dispensatio pro solo foro interno, idque circa triplicem materiam, nempe 1. circa *vota* e. g. castitatis ad petendum debitum post matrimonium contractum, aut Religionis ineundæ propter vires debiles, aut gravem metum incontinentiæ. 2. Circa *impedimenta occulta matrimonii* contrahendi vel contracti (excepto impedimento consanguinitatis, in quo non dispensat Pœnitentiaria ad contrahendum, sed tantum ad permanendum in contracto: & quidem tantum in tertio vel quarto gradu.) Denique 3. Circa *varias censuras & irregularitates occultas*, item ad condonandam obligationem restitutionis ob neglectas horas canonicas, aut ad commutandum onus recitationis horarum in aliud opus pium. *Occultum* autem delictum est, quod neque facto neque jure est notorium. 19. A Pœnitentiaria.

Si autem a S. Pœnitentiaria petatur dispensatio, non exprimuntur vera nomina dispensandorum, sed tantum ficta, e. g. *Cajus*, *Bertha*, *&c.* aut per litteras A. B. C. neque ullæ solvuntur expensæ aut taxa. 20. Modus scribendi.

Litteræ vero (in quibus exprimendum factum cum necessariis circumstantiis ac causis dispensandi, nihil addendo falsi, aut reticendo veri per quod absterreri a dispensando posset) diriguntur vel ab ipso oratore, vel ab alio ejus nomine, ad Majorem Pœnitentiarium, seu Cardinalem Pœnitentiarium, cum titulo: *Eminentissime ac Reverendissime Domine Domine.* Exterius auten sic fit inscriptio: *Eminentissimo ac Reverendissimo Domino Domino S. R. E. Cardinali Majori Pœnitentiario. Romæ.*

In fine literarum additur: *Dignetur sua Eminentia responsum dirigere Oenipontum ad me infra scriptum.*

Litteræ autem dispensatoriæ (involucro clausæ) Roma mittuntur ad eum, qui pro se, vel pro alio vel aliis dispensationem petiit, cum inscriptione exterius facta: *Discreto viro Confessario ex approbatis ab Ordinario, per latorem* (vel latricem) *præsentium eligendo.* Litteræ autem Romanæ una cum litteris supplicantis ad confessarium missæ, quando e. g petita est in restituendis fructibus ob non recitatas horas dispensatio, ita circiter sonabunt: *Sacra Pœnitentiaria tibi Confessario, a Latore electo, concedit facultatem, ipsum latorem, si ita sit, audita prius ejus sacramentali confessione ob omissionem recitationis præfatarum horarum canonicarum authoritate Apostolica absolvendi, illique fructus ex dicto beneficio hactenus male perceptos, mediante aliqua eleemosyna, arbitrio tuo taxanda, gratiose condonandi.* Debet autem Confessarius per se esse doctor Theologiæ aut SS. Canonum (nisi Roma aliter ordinaverit, aut aliis etiam hujusmodi litteras aperiendi privilegium de-

derit, ut dedit Gregorius XIII. PP. Societatis JEſu, a ſuperioribus ſuis ſpecialem ad id licentiam habentibus.)

21. Modus exequendi diſpenſationem. Poſtquam autem ille, ad quem Roma miſſæ ſunt, litteras accepit, debet eas (reſerato involucro ſibi inſcripto) ſigillatas tradere oratori (vel oratrici) poteſtque orator eligere Confeſſarium, quemcunque velit, modo prædictas qualitates habeat: huic igitur a ſe electo confeſſario orator tradit litteras obſignatas, reſerandas ab eo & legendas, atque apud eum deponit confeſſionem ſacramentalem, in qua Confeſſarius examinat, an preces veritate nitantur, & omnia ita ſe habeant (quia non eſt merus executor, ſed judex delegatus) debetque credere oratori, niſi aliunde ſciret, eſſe falſa, poteſtque opera præſcripta ſecundum circumſtantias moderari, ſed non omnino condonare. Tum vero data prius ſecundum formam conſuetam ſacramentali abſolutione, poſt illa verba: *Ego te abſolvo a peccatis tuis in nomine &c.* addere debet (e.g. ſi petita ſit diſpenſatio in impedimento matrimonii jam contracti) *Et eadem auctoritate declaro, te in dicto matrimonio manere, debitum conjugale reddere poſſe & debere; diſpenſo etiam tecum, ut idem debitum petere licite poſſis, in nomine Patris &c.*

Data autem abſolutione & diſpenſatione debet litteras S. Pœnitentiariæ lacerare, vel alio modo, e. g. amoto ſigillo deſtruere, ut ad probandum pro foro externo nihil omnino valeant: alias incurrit excommunicationem, quia pro ſolo foro interno Pœnitentiaria concedit diſpenſationem. Unde ſi poſtea impedimentum e. g. matrimonii innoteſceret, & deduceretur ad forum contentioſum, deberent ſeparari, niſi nova diſpenſatio pro foro externo a Dataria obtineatur. Cæterum diſpenſatio Roma dimiſſa non exſpirat, licet re adhuc integra moriatur Pontifex aut Cardinalis Pœnitentiarius.

Illud adhuc notari poteſt, præter Majorem Pœnitentiarium, qui ſemper eſt Cardinalis, conſtitutos eſſe Romæ in tribus præcipuis Baſilicis alios quoque Pœnitentiarios ſubordinatos ac *Minores*, nempe in Vaticana PP. Societatis JEſu, in Lateranenſi PP. Franciſcanos Reformatos, & ad Mariam Majorem PP. Dominicanos, quibus executio, ſi ſupplicantes exiſtant Romæ, ſæpius committi ſolet. Ad quos, ſi non placeret immediate ad Cardinalem Pœnitentiarium ſcribere, pro diſpenſatione procuranda ſcribi poteſt, vel ad Procuratorem Generalem alicujus Religioſi ordinis Romæ degentem.

Qui plura deſiderat de forma & praxi diſpenſationum tam pro foro interno tantum, quam etiam pro foro externo, conſulat Thomam Sanchez *lib. 8. de matrim. præſertim diſput.* 34. Pyrrhum Corradum *in Praxi*

diſpen

iſpenſat. lib. 7. & 8. Anacletum Reiffenſtuel in *append. lib.* 4. *Decret.* & Vitum Pichler ad *tit. de matrim. contracto contra* &c. §. 2. & 3.

CAPUT VI.

De Reſcriptis.

SUMMARIUM.

1. *Reſcripta publice promulgata habent vim legis.*
2. *Alia gratiæ, alia juſtitiæ.*
3. *Quis dare poſſit.*
4. *An excommunicati poſſint accipere.*
5. *Stylus Curiæ Romanæ.*
6. *Quid exprimendum.*
7. *Datum motu proprio ſanat regulariter vitium ſubreptionis.*
8. *Quid operentur clauſulæ:* ſi preces veritate nitantur: ſalvo jure tertii, non obſtantibus &c.
9. *Vitioſum reſcriptum quando cenſeatur.*
10. 11. *Ob - vel ſub - reptitie per dolum obtentum eſt ipſo jure nullum.*
12. *Licet dolus non ſit cauſa conceſſionis.*
13. *Et quidem ante omnem ſententiam, ſaltem pro foro interno: & de jure Canonico.*
14. *Valet tamen quoad judicem delegatum de jure civili. Qui de cauſa etiam principali poteſt cognoſcere & judicare.*
15. *Quando ſub - vel ob - reptio non eſt doloſa, valet reſcriptum, ſi Princeps tamen daturus fuiſſet: puta, ſi ſubſiſtat cauſa finalis, ac principalis, nec deficiat forma ſubſtantialis.*
16. *De præſentatione reſcripti.*
17. *An incipiat valere a die* datæ *vel* acceptæ.
18. *Reſcripta regulariter ſunt ſtrictæ interpretationis.*
19. *Quibus committenda eorum executio.*
20. *Quando exſpiret poteſtas per illa delegata.*
21. *Quid? ſi quis plura de eadem re obtinuit reſcripta.*
22. *De reſcriptis moratoriis.*

§. I.

Quid, & quotuplex ſit Reſcriptum?

Ad tractatum de Legibus pertinent etiam *Reſcripta Principum*, *data quidem ad conſultationem*, *vel ſupplicationem alterius*, quæ tamen vim legis ſortiuntur, quando publice promulgantur, aut corpori juris inſeruntur. 1. Reſcripta publice promulgata habent vim legis.

Ut patet ex libris Decretalium & Codicis, qui majori ex parte compoſiti ſunt ex reſcriptis Pontificum aut Imperatorum, initio quidem ad privatos miſſis, dein vero per inſertionem in corpus juris canonici vel civi-

civilis, ac publicam promulgationem vim legis nactis. Secus vero jus quidem illi rescriptum affert, cui datur: non autem parit jus commune.

Sicut autem consuetudo alia est contra jus, alia præter jus, alia secundum jus, sic etiam rescriptum. Præcipua tamen ejus divisio est in *Rescriptum gratiæ*, & *Rescriptum justitiæ*. Rescripta gratiæ dantur ex liberalitate Principum, quibus nempe favor aliquis, beneficium, privilegium, dispensatio, exemptio, vel indulgentiæ conceduntur.

2. Rescriptum gratiæ & justitiæ. *Rescripta justitiæ*; sive *ad lites* vocantur, quæ dantur in ordine ad declarandum jus dubium, aut justitiam administrandam, e.g. quando Princeps causæ alicujus ad se delatæ cognitionem delegat alteri.

Inter hæc assignant aliqui quasi medium seu *mixtum*, quando simul gratiam & justitiam complectitur.

In dubio autem præsumitur potius esse Rescriptum justitiæ: nam gratia tanquam donatio aliqua debet probari.

§. II.
De causa efficiente Rescripti.

3. Quis dare possit? Rescriptum dare potest Princeps, præsertim supremus, ut Papa, Imperator, Rex, aliique superiorem non agnoscentes, ut respublicæ independentes: cum enim polleant suprema potestate legislativa, ac dominio alto, rescripta gratiæ & justitiæ possunt concedere contra jus humanum, præter jus, & secundum jus. Imo inferiores etiam Principes ac legislatores, in quantum eorum potestas se extendit; quamvis horum litteræ non ita proprie vocentur *rescripta*, sed potius *responsa*, *litteræ commissionis &c.*

Ad causam efficientem rescripti reduci etiam potest orator, seu is, qui petit & obtinet illud. Omnis autem est capax obtinendi pro se Rescriptum, qui non specialiter prohibetur.

4. Quis accipere? Prohibentur autem a sede Apostolica rescriptum petere hæretici, item excommunicati, excommunicatione majore, etiam tolerati, ita quidem, ut rescriptum, a tali impetratum regulariter sit omnino invalidum, & ipso jure nullum. *c.* 1. *h. t. in* 6. quia regulariter excommunicatio facit omnino inhabilem. Hodie autem de stylo Curiæ Romanæ plerisque rescriptis solet inseri absolutio a censuris, quoad effectum illius rescripti duntaxat consequendum.

An excommunicatus? Dixi autem *regulariter*, nempe extra casus, a jure exceptos. Sic 1. valet rescriptum, obtentum ab aliquo in ipsa causa suæ excommunicationis: alias non haberet medium ad sui defensionem, & impetrandam absolutionem. *c.* 1. *cit.*

2. Si

2. Si Papa sciens excommunicationem rescribit: nam tunc præsumitur dispensasse. Et hinc, ut dictum, curia Romana rescriptis ordinarie inserit absolutionem a censuris, ut rescripta sint valida, & effectum sortiantur.

3. Si excommunicatio sit lata sub conditione necdum impleta, aut primum post acceptum rescriptum justitiæ incidat in excommunicationem: tunc enim valeret, licet impetrans per exceptionem repelli posset.

4. Si rescriptum sit concessum ab Episcopo, vel alio ordinario Papa inferiore, quia non est adeo proprie rescriptum, aut si concessum sit a Principe sæculari, quia dispositio juris Canonici ad hoc non est extendenda, utpote odiosa.

Cæterum potest quis etiam pro alio impetrare rescriptum gratiæ, sine speciali mandato: imo etiam justitiæ personis conjunctis, e. g. consanguineis vel affinibus.

§. III.
De causa formali Rescripti.

Forma rescripti consistit in legitima illius expeditione, ad quod requiritur 1. Ut observetur stylus curiæ: nempe, ut præponatur nomen Pontificis vel Imperatoris, annus Christi, Pontificatus vel Imperii, dies, locus: atque ut Papa Episcopos nominet *Venerabiles Fratres*, Reges autem, Principes & alios *Dilectos Filios*. Item ut rescripta gratiæ ornentur filo serico rubri coloris: justitiæ vero filo cannabino, a quo dependet plumbum.

5. Servandus stylus curiæ.

2. Ut habeat tres partes, nempe 1. Narrationem supplicantis, velut speciem facti. 3. Petitionem. 3. Conclusionem Principis seu dispositionem, cum consuetis clausulis. Semper tamen subintelliguntur istæ: *Salvo jure tertii: si preces veritate nitantur.* Imo *l. fin. C. de diverf. rescript.* expresse requiritur hæc clausula ad rescripta Imperialia.

3. Ut exprimatur jus tertii, rescriptum jam prius in eodem negotio obtentum, & quidquid moveret ad rescriptum non dandum, vel non dandum hoc modo. Specialiter vero in rescripto justitiæ exprimi debet, an lis jam pendeat, & coram quo judice, judicis petiti distantia ultra diætam, seu decem horas a Diœcesi adversarii: non enim præsumitur Pontifex in tam distantem locum velle vocare partes, nisi id exprimat. Exprimi etiam debet, si jam lata sit sententia, aut interposita appellatio vel deserta, facta transactio, laudum &c.

6. Quænam exprimenda?

In rescripto autem *Beneficiali* exprimi debet beneficium, quod jam possidetur: item illud, quod petitur: item jus ad illud, qualitas ejusdem,

modus, quo vacat, quis ſit in illius poſſeſſione, vel detentione, reditus illius, nomen Sancti Eccleſiæ, in qua vacat, aut petitur, niſi ſit Eccleſia cathedralis.

Notandum tamen, Canonicatus omnes Germaniæ & Hiſpaniæ a Romana curia taxari tantum ad 24. aureos. Adeoque etiam quoad reſcripta hi tantum reditus ſunt ſignificandi.

Porro, ſi reſcriptum petatur in *forma pauperum*, ſeu in *forma communi*, quando nempe petitur beneficium a Clerico paupere, ipſique confertur, debet fieri mentio illius patrimonii.

7. Datum motu proprio.

Datur autem reſcriptum aliud *motu proprio*, aliud *ad inſtantiam*. Motu proprio dicitur concedi gratia, quando illa non eſt petita, aut quando quidem eſt petita, princeps tamen in reſcripto addit, ſe motu proprio illam concedere. Hæc autem verba ſanant vitium ſubreptionis, ſi non ſit contra jus tertii jam quæſitum, aut perſona ſit inhabilis, e. g. irregularis, aut laborans impedimento, aut taceatur qualitas intrinſeca beneficii, e. g. quod ſit curatum. In his enim tribus caſibus per clauſulam *motu proprio* non tollitur jus tertii, inhabilitas, impedimentum, niſi id exprimatur.

Ad inſtantiam.

Ad inſtantiam reſcriptum concedi dicitur, quando Princeps inductus eſt precibus impetrantis, & ita conceſſum præſumitur, quoties in litteris non exprimitur, id concedi motu proprio. *c. 23. de præbend. in 6.*

Aliæ inſuper reſcriptis addi ſolent clauſulæ, vel ſaltem ſubintelligi: quales ſunt 1. *Si preces veritate nitantur. L. 7. C. de diverſis reſcriptis.* Nam hæc clauſula invalidum reddit reſcriptum, ſi res non ita ſe habeat in puncto aliquo ſubſtantiali, quia Princeps cenſetur alligare ſuam voluntatem narrationis veritati, præſertim in reſcriptis gratiæ & quoad ſubſtantialia.

8. Variæ clauſulæ.

2. Additur, vel ſubintelligitur clauſula *ſalvo jure tertii*: quia Princeps non cenſetur derogare juri alterius, niſi id exprimat. Unde reſcriptum eſt ipſo jure nullum, quod cedit in damnum tertii.

3. In reſcripto beneficiali clauſula: *Si is, cui confertur, dignus ſit*, hoc eſt, ſi non laboret impedimento canonico, facit reſcriptum invalidum, ſi ſit indignus.

Clauſulis *derogatoriis*, quibus e. g. dicitur: *Non obſtantibus quibuscunque privilegiis*, *ſub quacunque forma conceſſis*, non cenſetur derogatum privilegiis in corpore juris clauſis, bene tamen aliis privilegiis ac prioribus diſpoſitionibus, quæ non ſunt in corpore juris; niſi eſſent munitæ clauſula prægnante, ſeu *derogatoriarum derogatoria*, hoc eſt tali, qua privilegia adeo firmiter conceduntur, ut per nullam conſtitutionem revocata cenſeri debeant, niſi expreſſa & ſpecifica mentione iis derogetur. Nam

talia

talia ex mente concedentis non includuntur in generali revocatione. Idem dicendum de privilegiis, conceffis per modum pacti, e. g. in compenfationem meritorum; nam ut iftis derogetur, requiritur eorum fpecialis mentio.

§. IV.

De vitiis Refcripti.

Vitiofum cenfetur refcriptum, quando forma prædicta juxta ftylum curiæ non obfervatur, ac neceffaria non exprimuntur, e. g. fi fit contra jus commune, fine claufula ejusdem derogatoria *c.* 15. 25. *quæft.* 2. ibi: *Refcripta, contra jus elicita, ab omnibus judicibus præcipimus refutari: nifi forte eft, quod non lædat alium, & profit petenti, vel crimen fupplicantibus indulgeat.* Ratio eft: quia præfumitur Princeps non velle uno refcripto tollere jus, tam maturo judicio infertum corpori juris, nifi id exprimat. Sicut etiam non cenfetur derogare confuetudini legitime præfcriptæ, nifi exprimat. 9. Vitiatur refcriptum, fi fit contra jus commune fine claufula derogatoria,

Sic etiam cenfetur vitiofum, fi non exprimat jus tertii: fi impetretur poft tranfactionem jam initam, aut poft appellationem defertam: fi delegetur judex incertus, ad arbitrium petentis eligendus, aut in præjudicium judicis ordinarii delegetur judex pro omnibus cauf[is] & negotiis, aut fi committatur aliquid infolitum ac nimis durum, aut contra bonum publicum. Item fi contineat manifeftos errores, rafuram, lituram, cancellationem in loco fufpecto, aut parte fubftantiali, præfertim in conclufione, quam non fit credibile in curia Principis irrepfiffe, aut contigiffe. Sæpius tamen ejusmodi nævi præfumi poffunt in curia contigiffe, fi litteræ adhuc claufæ & figillatæ offerantur. Aut contra jus tertii.

Præcipue autem vitiatur refcriptum per *ob & fubreptionem.* *Obreptio* contingit, quando exprimitur falfum: *fubreptio* vero, quando reticetur verum. Et tunc dicitur refcriptum *ob-vel fubreptitie* obtentum, ac merito præfumitur deeffe confenfum in concedente; cum in refcriptis addatur vel fubintelligatur hæc claufula: *Si preces veritate nitantur,* & confenfui nihil magis fit contrarium quam error. 10. Per ob-& fubreptionem.

CONTROVERSIA.

An & quomodo per ob-vel fubreptionem Refcriptum fiat invalidum?

Refp. 1. Refcriptum tam juftitiæ, quam gratiæ eft ipfo jure nullum, quando eft obtentum per ob-vel fubreptionem *dolofam* ac *malitiofam.* Colligitur ex c. 15. & 16. h. in quibus dicitur, quod *fraus & dolus alicui patrocinari non debeat*: quod *mendax precator careat penitus impetratis.* cap. vero 20. dicitur: *Qui per fraudem vel malitiam falfum exprimunt, vel fupprimunt* 11. Ipfo jure nullum.

veritatem, in suæ perversitatis pœnam nullum ex litteris commodum consequantur. Adeoque irritatur totum rescriptum quoad omnes partes, si tendant ad eundem finem.

Etiam gratiæ.

Quamvis autem textus citati loquantur de rescriptis justitiæ, extenduntur tamen etiam ex communi DD. & Interpretum ad rescripta gratiæ, vel potius hæc etiam in lege comprehensa censentur: cum ratio allata, nempe quod fraus nemini patrocinetur &c. potius pugnet contra rescripta gratiæ. Nam his, si valet, totum negotium est confectum: quoad rescripta autem justitiæ, cum ordinarie tantum judex delegetur, subeundum adhuc est fraudulento judicium, in quo contra dolosum rescriptum excipi potest, aut si non excipiatur, potest condemnari.

12.
Licet dolus non sit causa.

Procedit hæc responsio etiam in casu, quo dolosa expressio falsitatis, aut suppressio veritatis non est causa concessionis: nam ut ex citatis Canonibus constat, indistincte vitiatur rescriptum per dolum.

Aliud si tantum circa accidentale.

Si tamen falsitas dolose expressa non versaretur circa substantiam causæ, sed tantum circa aliquid extrinsecum, aut accidentale, quod ad causam vel negotium per se non pertineat, rescriptum valeret; quia rescriptum tantum vitiatur per reticentiam eorum, quæ exprimi debent, aut per expressionem falsam eorum, quæ per se ac intrinsece pertinent ad causam, aut secundum praxin & stylum curiæ necessario requiruntur. Atque hæc satis certa.

Majus autem dubium est, an nullitas rescripti dolose impetrati oriatur ante omnem sententiam judicis, etiam declaratoriam criminis seu doli commissi? Ratio dubitandi est, quia c. 20. de rescript. habetur, quod *in perversitatis suæ pœnam nullum ex litteris suis commodum consequantur.* Sed pœnæ non videntur incurri ante omnem sententiam.

13.
Nullum est ante sententiam.

Sed dicendum: Rescriptum gratiæ ob- vel subreptitie per dolum obtentum ante omnem sententiam esse nullum, saltem pro foro interno. Nam licet nullitas rescripti in pœnam perversitatis sit statuta, hæc tamen pœna est mere negativa, non privans aliquo jure antecedenter jam quæsito, talis autem pœna incurritur ante omnem sententiam. Et cur gaudeat gratia aut privilegio, per dolos & fraudes impetrato? Sic enim *mendax precator non careret penitus impetratis*: cum concessio privilegii ac gratiæ ante sententiam judicis valeret, quæ sæpe propter defectum actoris, aut alias circumstantias non ferretur. Dixi autem: *saltem pro foro interno*; nam impetrans rescriptum dolose non potest bona conscientia eo uti: si tamen contra conscientiam suam illud executori gratiæ obtulerit, debet is de veritate precum cognoscere, & an non dolose sit obtentum, detecto autem dolo, debet rescriptum irritum declarare & precatorem dolosum repellere. Ex quo patet, rescriptum etiam vitiosum

Saltem pro foro interno,

fum (nifi dolus effet notorius) tantifper fuftineri quoad poteftatem executori datam ad examinandum ipfum refcriptum, & cognofcendum, an preces veritate nitantur: & fic quoad forum externum non effe omnino nullum ante fententiam judicis delegati, aut executoris.

Idem probabilius etiam de refcriptis juftitiæ eft dicendum: quod nempe etiam delegatio judicis dolofe obtenta ante omnem fententiam judicis fit nulla: faltem de jure Canonico & pro foro interno, *quia mendax precator penitus debet carere impetratis. c. 15. b.* Ergo etiam carere debet judice delegato impetrato, ejusque actis, *quia fraus & dolus alicui patrocinare non debet* c. 16. h. 1. & c. 20. non tantum expreffe dicitur, quod dolofe obtinens refcripta *nullum ex iis commodum confequatur*: fed etiam additur: *ita videlicet, quod delegatus (poftquam fibi de hoc facta fuerit fides) nullatenus de caufa cognofcat.* Quibus verbis judici delegato, poftquam fufficienter agnofcit, litteras malitiofe effe impetratas, adimi videtur omnis poteftas de caufa ipfa cognofcendi & judicandi; nam ut paulo ante dictum de executore gratiæ, de veritate refcripti, & an preces veritate nitantur, poteft etiam judex delegatus cognofcere, imo debet, fi dolus non fit notorius ac certus. Unde quoad hanc poteftatem, judici delegato conceffam, refcriptum non eft omnino nullum, licet per ob- vel fubreptionem dolofam fit obtentum. Cognito autem fufficienter dolo, debet refcriptum irritum declarare, & ad cognitionem caufæ principalis non procedere. Hoc enim folum *c. 20. cit.* videtur prohibitum.

Dixi autem, *faltem de jure Canonico*: nam aliud forte eft de jure civili. Et canonico. Difficultatem movent quædam leges: quia *l. 2. C. fi contra jus*, habetur: *Si præfcriptione* (exceptione) *mendaciorum oppofita: five in juris narratione* 14. *mendacium reperiatur: five in facti, five in tacendi fraude, pro tenore veritatis, non* Aliud de jure *deprecantis affirmatione, datum Judicem cognofcere debere, & fecundum hoc de cau-* civili quoad *fa convenit ferre fententiam.* Ubi plane judici datur poteftas cognofcendi judicem de- & judicandi de caufa, etiam poftquam exceptio de refcripto per menda- legatum, cium impetrato interpofita, ac fraus detecta eft.

Neque dicas 1. Hic non effe fermonem de judice *delegato*; fed de ordinario, qui non habet poteftatem judicandi vi refcripti, fed vi juris ordinarii: confequenter licet refcriptum fit invalidum, eum tamen poffe cognofcere & judicare. Hoc, inquam, dici non poteft: nam quid opus per refcriptum judici ordinario dare poteftatem judicandi, quam aliunde vi fui officii habet? deinde lex expreffe loquitur de judice *dato*: atqui per judicem *datum* leges defignant judicem delegatum. Ergo hac lege Judici delegato datur poteftas judicandi de caufa, etiam poftquam ipfi compertum eft, refcriptum malitiofe effe obtentum.

Neque dicas 2. Hanc legem non loqui de mendacio dolofo, fed per igno- Qui poteft

causam cognoscere & judicare,

ignorantiam vel errorem commisso. Nam quis unquam innocenter est mentitus, aut per ignorantiam, cum mendacium sit locutio contra mentem? & cur precator in petitione rescripti circa jus vel factum mentiatur, nisi ut decipiat, & per fraudem obtineat rescriptum, quod sine mendacio obtinere desperat? Deinde lex aperte dicit, judicem datum debere de causa cognoscere & judicare, licet rescriptum *tacendi fraude* sit obtentum. Quod autem per hanc legem judici delegato non tantum detur potestas cognoscendi de veritate & valore rescripti, atque de eo ferendi sententiam, sed etiam cognoscendi de ipsa causa principali, ad quam judicandam est delegatus, atque de ea sententiam ferendi, ratio est: quia lex dicit quod delegatus etiam comperto mendacio aut fraude, pro tenore veritatis ad cognoscendam & definiendam per sententiam causam debeat procedere. Et plane de causa ferre sententiam non tantum est de rescripto ferre sententiam. Neque tamen supplicans ex mendacio aut fraude fert commodum: quia judex delegatus secundum merita causæ & rigorem justitiæ debet judicare, & si suspectus sit, potest pars altera contra eum excipere. Cæterum nihil est novi, quod princeps aut respublica etiam illi, qui fraude adeptus est officium judicis, det jurisdictionem, ut acta illius valeant, ut patet in Barbario Philippo. Quando ergo magis poterit dare jurisdictionem innocenti, quando tantum alius quispiam commisit fraudem.

Licet fraude sit obtentum.

Rursus *l. & si 4. eod.* dicitur: *Etsi non cognitio causæ, sed executio mandatur, de veritate precum inquiri oportet, ut, si fraus intervenerit, de omni negotio cognoscatur.* Ubi iterum judici delegato datur potestas de tota causa cognoscendi, licet rescriptum per fraudem sit obtentum. Ergo quoad judicem datum seu delegatum videtur validum esse rescriptum ob- vel subreptitie fraudulenter obtentum, saltem ante sententiam judicis, qua aut irritet rescriptum, aut rescindat, aut saltem declaret dolum commissum. Certe pro foro externo videtur omne rescriptum, etiam Pontificium, interim sustineri, donec judex delegatus de veritate precum cognoscat: hoc enim ipsi per rescriptum demandatur, ut examinet, an preces veritate nitantur, an non sub- vel obreptitie sit obtentum. Ergo saltem quoad hanc cognitionem valida est potestas judici delegato per rescriptum data, licet postea dolose obtentum deprehendatur. Unde jus Canonicum *c. 20. cit.* non prohibet judici delegato de veritate precum, & an rescriptum dolose sit obtentum cognoscere; sed tantum vetatur, dolo detecto, de causa ipsa principali cognoscere: de jure civili autem neque hoc videtur ipsi esse prohibitum, sed potest ad ipsius etiam causæ principalis discussionem procedere, nisi Princeps, qui rescripsit, exceptioni alterius partis deferat, & rescriptum aut rescindat, aut irritum esse declaret. Si autem pars altera non

non excipiat contra refcriptum, aut Princeps exceptioni non deferat, valida erit fententia judicis delegati, relicta parti condemnatæ via appellationis, aliisque juris remediis.

Refp. jam ad controverfiam propofitam 2do; Quando ob-vel fubreptio non contingit malitiofe, fed per fimplicitatem aut ignorantiam inculpabilem, tunc pariter refcriptum eft invalidum, fi Princeps, expofita fincere veritate, non fuiffet daturus refcriptum. Tunc autem cenfetur non fuiffe daturus, quando non fubfiftit caufa finalis, aut impulfiva feu motiva principalis, vel deficit forma fubftantialis. Ratio eft: quia tunc deeft voluntas & confenfus Principis, cui nihil tam eft contrarium, quam error. 15. Aliud de obtento non dolofe.

Quando autem fubfiftit caufa finalis, aut motiva principalis, nec deficit aliquid ad formam fubftantialem pertinens, fed ob-vel fubreptio tantum circa aliquid aliud ex fimplicitate aut ignorantia contingit, refcriptum eft validum: quia cenfetur Princeps daturus fuiffe illud, licet obreptio vel fubreptio illa accidentalis non contigiffet. Unde poterit in tali cafu judex delegatus procedere etiam in caufa principali, fibi commiffa; non tamen fecundum formam in refcripto præfcriptam, fed fecundum ordinariam: e. g. fi quis in fua fupplicatione per ignorantiam falfo narraffet, in fua patria effe confuetudinem, omnes caufas tractandi *fummarie*, & ideo Papa delegaffet cum claufula, *proceffus fummarii, & appellatione remota*, tunc a delegato non forma hujus refcripti fed proceffus juris ordinarius inftituendus effet. Si vitium non dedit caufam.

Tota hæc doctrina de impetratione refcripti dolofa & non dolofa, continetur *cap.* 20. *h. t.* ubi Pontifex addit, quod fi expreffa fideliter veritate Princeps non fuiffet daturus refcriptum, *a delegato non effe procedendum, nifi forfitan eatenus, ut partibus ad fuam præfentiam convocatis, de precum qualitate cognofcat.*

Neque hoc locum tantum habet in refcriptis juftitiæ, fed etiam, de quo magis difputatur, in refcriptis gratiæ, quia fcilicet etiam tunc, deficiente aliquo ad refcripti formam ac fubftantiam ex praxi & ftylo curiæ requifito, deficit ipfum refcriptum: & quidem fi malitiofe eft obtentum, deficit totum quoad omnes partes in eo contentas; quia mendax precator *penitus* carere debet impetratis, *nullumque ex eo commodum* confequi. Si vero per ob-vel fubreptionem non malitiofam eft obtentum, deficit fecundum eas partes, quarum caufa finalis deficit, vel refpectu quarum datur defectus fubftantialis, fubfiftentibus partibus aliis, non vitiatis, cum vitiata non connexis: quia utile per inutile non debet vitiari.

Et hinc etiam, quando fupplicans in fua petitione affignat duas cau-

fas

ſas, unam veram & alteram falſam, quarum tamen quælibet eſt ſufficien valet reſcriptum: ſaltem ſi falſa cauſa ſine malitia eſt inſerta.

Cæterum error circa qualitatem, quæ non redundat in perſona aut rei ſubſtantiam, reſcriptum non irritat; ut ſi pro nomine Petri po ſitum ſit nomen Joannis, ſi appelletur nobilis, graduatus, Suevus &c. q non eſt talis.

§. V.

De Reſcripti Præſentatione, & Interpretatione.

16. Tempus præſentationis. Reſcriptum ab impetrante præſentari debet judici delegato aut executo gratiæ tempore a reſcribente præfixo. Alias vires ſuas amittit.

Si autem a reſcribente nullum tempus eſt præfixum, reſcripta grati quocunque tempore præſentari poſſunt, etiam poſt mortem concedent *c. 9. de offic. Jud. Deleg.* & hinc præferendus eſt, qui priores litteras ſupe beneficio e. g. obtinuit, licet alter poſteriores litteras prius præſenta rit: ſi ille absque dolo & negligentia notabili offerre ac præſentare d ſtulerit. *c. 12. h. t. in 6.*

Reſcriptum autem Juſtitiæ præſentari tamdin poteſt, quamdiu dura jus agendi vel excipiendi, ſuper quo impetratum eſt. Quia reſcripta etiam juſtitiæ, regulariter ſunt perpetua. Si tamen impetrans reſcriptur per annum præſentare neglexerit, alius vero interim obtineret aliud, præ valeret hoc ſecundum, licet prioris non ſit facta mentio. *c. 23. h. t.*

17. Quando incipiant valere. Quæres 1. An reſcripta ſeu litteræ valeant a die *datæ* (expeditionis quo videlicet Romæ ſunt expeditæ, an vero a die *præſentatæ*, quo nemp judici delegato vel executori gratiæ ſunt præſentatæ?

Reſp. Reſcripta gratiæ regulariter valent a die datæ: juſtitiæ vero a die præſentatæ. (Quamvis ea, quæ pertinent ad valorem, debean ſubſiſtere a die datæ) quia jurisdictio non datur complete niſi ſcienti & ac ceptanti. Si autem poſt præſentationem reſcribens moriatur, re adhu integra, extinguitur jurisdictio delegati, non vero, ſi per citationem (aut ſaltem, ut alii volunt, per litis conteſtationem) lis jam ſit inchoata tunc enim ei perpetuatur jurisdictio. *c. gratum 20. de offic. & poteſt. Jud. de leg. l. & quia 6. ff. de Jurisd.*

18. Quomodo interpretanda. 2. Quæres 2. Quomodo reſcripta ſint interpretanda? Reſp. 1. Deben ſumi ſecundum mentem reſcribentis, in ſenſu proprio, & clauſulas adje ctas, ſpecialiter vero reſcripta juſtitiæ oportet ſtricte interpretari, & quantum fieri poteſt ſecundum jus commune, ut jurisdictioni ordinar & juri tertii quam minime præjudicentur. Unde nullatenus ſunt exten denda ad perſonas & cauſas non expreſſas. Hinc nomine Clericorum no intelligitur in his Epiſcopus, neque Religioſus, neque nomine civitati ſuburbia, niſi ex circumſtantiis aliud colligatur.

Reſp.

Resp. 2. Etiam rescripta ad beneficia stricte sunt sumenda: nam horum petitio sæpe censetur esse ambitiosa: nisi concessa sint in compensationem. Sic etiam dispensationes sunt strictæ interpretationis, utpote restrictivæ juris communis. Aliud tamen foret, si dispensatio daretur *motu proprio* intuitu publicæ utilitatis, aut privilegia data essent toti alicui Regioni, aut ea, ad quæ extenduntur, sint accessoria aut connexa.

Quando autem dicitur, beneficia Principum esse amplæ interpretationis, de illis tantum id intelligendum est, quæ sunt in præjudicium privatum Principis, non autem de iis, quæ sunt in præjudicium tertii aut boni publici. Quo casu, cui concessum est id, quod est plus, non hoc ipso concessum ei intelligitur id, quod est minus: nisi minus sit accessorium majoris, aut connexum cum majore, aut in eo comprehensum.

Ipsa tamen potestas dispensandi, ut alias monuimus, tam ordinaria, quam legata est latæ interpretationis, si nemini præjudicet, nisi tantum concedenti. Ratio est, quia interest boni publici, illos, quibus lex est justo gravior, ab illa eximi posse.

§. VI.
De executione & exspiratione Rescriptorum.

Rescripta justitiæ Sedis Apostolicæ regulariter committenda sunt personis in dignitate aliqua ecclesiastica constitutis, vel Canonicis cathedralibus, aut superioribus Regularium; præsertim si causæ cognitionem & jurisdictionem ecclesiasticam exercendam demandent. 19. Quibus committenda executio.

Dixi autem *regulariter:* nam si Papa committeret simplici Clerico, commissio foret valida: præsertim si apponat clausulam, se id ex *certa scientia* facere.

Et quidem, si executio non sit commissa personæ, sed dignitati, aut officio, e. g. Episcopo, Præposito, Decano, Vicario Generali, Abbati, Priori conventuali &c. commissio transit etiam ad successores. Dignitas enim est perpetua, non tamen potest Episcopus executionem, sibi delatam, Vicario suo committere. Imo neque Episcopus potest suscipere executionem, commissam suo Vicario, quia dignitas in litteris expressa videtur esse conditio *sine qua non;* & quoad jurisdictionem tantum ordinariam, & delegationem ad universalitatem causarum, idem est Episcopi & Vicarii tribunal: non autem quoad causas particulares, specialiter commissas.

Tenetur autem executor præfixo tempore executionem suscipere:

alias cessat ejus potestas delegata, nisi in rescriptis ad litem ipsi consensu partium prorogetur jurisdictio.

20. Quando exspiret potestas delegata? Si autem in litteris nullum certum tempus executionis est determinatum, hoc ipso neque lapsu temporis extinguitur jurisdictio delegata quoad rescripta justitiæ. Si vero sit rescriptum gratiæ ad beneficium, Ordinarius, ad quem directæ sunt litteræ, intra 30. dies, a præsentatione litterarum computandos, conferre debet beneficium, & provisum mittere in possessionem: nisi obstet legitimum impedimentum: quod si impedimentum occurrat e. g. ex eo, quod alius se opponat, oportet prius de hoc cognosci: & tum primum incipit currere tempus 30. dierum.

21. Quid? si quis plura obtineat? Si autem duo impetrata sint rescripta contraria super eadem re, prævalet prius; nisi posterius sit magis speciale, aut munitum clausula derogatoria, aut prioris faciat mentionem: in his enim casibus prævaleret posterius: nisi per prius jam esset tertio jus in re quæsitum; tunc enim non censeretur Papa illi velle præjudicare, nisi prioris mentionem faciat, aut specialem clausulam derogatoriam apponat. Si vero, qui prius accepit, per annum integrum uti eo neglexerit, secundum valebit, etsi prioris mentionem non faciat *c. 9. & 23. h. t.*

Si tamen tuo contraria simul essent obtenta, utrumque suspectum esset; quando autem successive per se & regulariter per speciale derogatur generali.

Sed quid, si quis plura accepit rescripta seu gratias exspectativas ad plura diversa beneficia vacatura? ℞. Tunc posterius, si non faciat mentionem prioris, probabilius habendum est pro subreptitio, alias enim præberetur occasio fraudibus, ad obtinenda plura beneficia contra SS. Canones.

Cæterum quando Papa per rescriptum concessit Episcopo potestatem providendi de beneficio, ad se devoluto, certæ personæ, si res sit adhuc integra, per mortem Papæ potestas data extinguitur *c. 36. de præbend. in 6.* quia per mortem *§. 10. Instit. de mandat.*

Aliud foret, si potestas concessa esset in favorem Episcopi, vel Ecclesiæ, pro qua mandatur provisio: tunc enim non extingueretur morte concedentis *arg. c. 36. cit.* Idem dicendum, si Episcopo Papa daret potestatem generaliter, conferendi aliqua indeterminate beneficia (ad collationem Sedis Apostolicæ devoluta) in certa Ecclesia, nulla nominata persona; nam tunc ne quidem re adhuc integra, exspiraret data potestas per mortem dantis *c. 36. cit.*

Alias vero circa exspirationem rescriptorum hæc datur regula: quod scilicet rescripta justitiæ extinguantur cum morte concedentis, re adhuc integra, seu antequam initium executionis factum sit, rescripta vero gra-

tiæ

tiæ vim fuam retineant, etiam poft obitum concedentis, licet res adhuc fit integra, quia decet, conceffum a Principe beneficium effe manfurum. Aliud effet, fi Princeps in refcripto certis claufulis aliter mentem fuam explicaret.

Quæres: an Princeps debitoribus dare poffit refcripta *Moratoria*? 22. De Refcriptis moratoriis.
R. Poteft illis talia dare in quinquennium, intra quod tempus non teneantur folvere debita.

Non tamen omnibus promifcue debitoribus dari poffunt, fed iis tantum, qui non ex propria culpa ad incitas funt redacti, fed bello, incendio, vel aliis cafibus fortuitis, aut hominum injuria.

Neque extendit fe refcriptum ad creditores futuros, æque pauperes, opifices, mercenarios, Ecclefias, fifcum, pupillos; quia funt in jure privilegiati.

CAPUT VII.

De Confuetudine.

SUMMARIUM.

1. *Cur dicatur* Jus non fcriptum? *Per quales actus introducatur?*
2. *Quot actus requirantur?*
3. *Et quantum tempus?*
4. *Qualis confenfus legislatoris?*
5. *Quotuplex fit confuetudo?*
6. *Quid confuetudo* juxta, præter *ac* contra *legem?*
7. *Quando fit rationabilis, aut irrationabilis?*
8. *Tractatur controverfia, quomodo confuetudo contra legem poffit effe rationabilis, cum rationibus dubitandi.*
9. *Rationes decidendi fundantur in diftinctione inter confuetudinem caufalem, & formalem jam introductam, cui affiftit confenfus legislatoris.*
10. *Refp. rationibus dubitandi.*
11. *Actus mali funt tantum occafio.*
12. *Lex naturalis & divina nulla confuetudine poteft abrogari.*
13. *Difparitas inter confuetudinem & præfcriptionem multiplex.*
14. *Conciliantur leges.*
15. *Si confuetudo reprobatur tanquam corruptela, manentibus eisdem circumftantiis, non poteft abrogare legem.*
16. *De effectibus confuetudinis, ejusque obligatione.*
17. *Non requiritur, ut confuetudo in judicio contradictorio fit approbata, fed fufficit, ut fit notoria facto.*
18. *Confuetudo obligare poteft, vel fub culpa, vel pœna, vel fub utraque, ficut lex fcripta.*
19. *An poffit abrogare legem, munitam claufula:* Non obftante quacunque confuetudine? *Explicatur magis doctrina de lege, reprobante confuetudinem tanquam corruptelam.*
20. *Confuetudo poteft etiam abrogare legem irritantem: imo etiam novam irritatio-*

tationem inducere, e. g. impedimenta dirimentia matrimonii.

21. *Quomodo consuetudo sit optima interpres legum.*

22. *Consuetudo* immemorialis *æquiparatur privilegio, nisi eam allegans sit inhabilis ad possidendum, aut consuetudo sit reprobata a lege tanquam abusus & corruptela, nec mutatæ sint circumstantiæ.*

23. *Tempus tamen immemoriale fundat præsumptionem privilegii & tituli.*

24. *Consuetudo, cum sit res facti, probari debet. Et quomodo?*

25. *Quomodo consuetudo abrogetur per consuetudinem?*

26. *Et legem contrariam?*

Cum consuetudo sit *Jus non scriptum*, opportune tractatio illius legibus scriptis subjungitur, præsertim cum quotidianus ejusdem passim sit usus, & pleraque cum jure scripto habeat communia, nempe honestatem, utilitatem, rationabilitatem &c.

Quid sit Consuetudo.

1. Jus non scriptum. Proprie sumpta est *jus non scriptum, diuturnis populi moribus introductum, cum aliquo legislatoris consensu.*

Dicitur 1. *Jus non scriptum* seu lex. Licet enim postea in scripta referatur, non tamen dicitur lex scripta: quia originem suam non ducit a voluntate legislatoris promulgata, sed ab usu & moribus populi. Sic, licet duo libri Feudorum adjungantur corpori juris scripto, non tamen censentur esse jus scriptum, sed consuetudinarium, quod originem suam referat ad mores populorum. Licet autem consuetudo multa cum *traditione* habeat communia, differunt tamen in eo potissimum, quod traditio neque abroget antiquam legem, neque novam constituat, sed jam constitutam promulget, applicetque.

Introductum populi moribus. Dicitur 2. *Populi moribus*, seu actibus *frequentatis, notoriis, non interruptis*, majoris saltem partis de communitate. Non autem sufficiunt actus communitatis imperfectæ, e. g. alicujus familiæ, sed debet esse communitas *perfecta*, cui lex imponi possit, & quæ, nisi potestatem transtulisset in Principem, legem ferre posset. Licet enim legem de se non amplius ferre possit, ex consensu tamen saltem legali Principis potest: & hinc non tam est lex populi quam Principis. Cæterum major pars populi debet esse ex capacibus legis, non computatis infantibus, amentibus &c. Debet etiam actus poni voluntarie, nempe cum intentione obligandi, aut obligationem tollendi. Unde non sufficiunt ad inducendam consuetudinem actus, mere materialiter positi, ex errore, aut ignorantia, aut coactione, neque actus *meræ facultatis*. Sic usus æquæ benedictæ, salutatio Angelica: aut mos audiendi sacrum die non festo, frequens invi-

tatio

tatio ad convivium &c. non inducunt consuetudinem, quæ sit lex: cum sint actus meræ facultatis, positi sine intentione, inducendi obligationem. Actus enim non operantur ultra intentionem operantium; debent insuper actus esse frequentati. Quot autem requirantur, non conveniunt DD. Aliqui cum Azor putant, sufficere unicum actum continuatum. Sed quia unus actus non durat longo tempore, & consuetudo dicit mores populi seu frequentiam actuum, non sufficit unus tantum vel alter actus. Aliqui cum Sylvestro docent, sufficere duos vel tres actus, si id sciat legislator, & non contradicat. Sed ex dissimulatione aut non resistentia legislatoris non statim inferri potest consensus, multa enim dissimulare quandoque Principes debent, quæ tamen non approbant. Deinde si actus paucos approbaret Princeps, non vi consuetudinis, sed vi hujus approbationis & consensus cessaret lex ante decennium.

2. Quot actus requirantur?

Alii cum Glossa existimant, duos actus judiciales inducere consuetudinem seu stylum curiæ. Verum nisi actus ejusmodi ponantur ab ipso Principe, cujus sententia, licet unica, loco legis habenda est, etiam ad inducendum per consuetudinem stylum curiæ requiritur decennium. Quot autem requirantur actus ad inducendam consuetudinem, relinquitur arbitrio judicis, pro diversis circumstantiis decidendum, & extra forum judiciale arbitrio prudentum, qui secundum actuum qualitatem & circumstantias id determinare debent.

Dicitur 3. *Diuturnis*: Quamvis autem jura non determinent tempus, præcise ad inducendam consuetudinem requisitum, sed indefinite tempus longum requirant, quia tamen decennium in jure est tempus longum, ut patet in tempore ad præscriptionem inter præsentes requisito, ideo regulariter ad consuetudinem sufficit & requiritur decennium, quo actus vel ad constituendum legem, vel ad eam abolendam sint continuati a majore parte communitatis, idque non tantum de jure civili, sed etiam Canonico. Licet enim contra Ecclesiam Romanam non præscribatur, nisi 100. annis, & contra aliam Ecclesiam 40. annis, tamen in ordine ad leges Ecclesiasticas per consuetudinem contrariam abrogandas, hoc locum non habet, quia consuetudo abrogans legem ecclesiasticam non est contra Ecclesiam, cum fiat cum illius consensu, possitque Pontifex legem restituere, quandocunque ad bonum Ecclesiæ visum fuerit.

3. Quantum tempus.

Sufficit igitur ad consuetudinem tempus 10. annorum, & quidem etiam tunc, quando legislator est absens, quia consuetudo non inducit legem, nec eam abrogat, necessario ex consensu expresso Principis, sed potest id etiam fieri ex consensu legali, seu generali in jure expresso, quo omni consuetudini, legitime introductæ, vim dedit inducendi vel abrogandi legem.

Neque obſtat, quod ad præſcribendum contra abſentem requirantur 20. anni: nam hoc ſpecialiter in jure eſt expreſſum in favorem abſentis a rebus ſuis, cujus jus per præſcriptionem tollitur. Per conſuetudinem autem nullius jus tollitur, cum ipſe legislator conſenſum ſuum per leges illas dederit, quibus omnem conſuetudinem legitime introductam approbavit, eique vim tribuit. Neque ullibi jura exprimunt, quod ad conſuetudinem plus quam decennium requiratur, licet legislator ſit abſens, modo actus ſint continui, & non interrupti. Cenſerentur autem interrupti, ſi Princeps puniret transgreſſores legis, ad quam abrogandam actus tendunt, vel communitas, aut major illius pars contra conſuetudinem ageret, quamvis actu unico.

4. Qualis conſenſus legislatoris?

Dicitur 4. *Cum aliquo legislatoris conſenſu*: *l.* 32. *ff. de legib.* Ratio eſt, quia nempe poteſt ſtatuere legem vel ſtatutam abrogare, niſi qui habet poteſtatem legislativam. Hic autem conſenſus poteſt eſſe vel *perſonalis*, quo legislator mores populi, contra vel præter legem exercitos expreſſe approbat, vel tacite, quatenus ſcilicet, cum poſſet, non contradicit: vel *legalis* ſeu *juridicus*, qui in legibus & Canonibus eſt expreſſus, dum nempe conſuetudinem per actus continuatos populi introductam generaliter approbant, eique vim legis tribuunt, rationabilis & legitime præſcripta ſit. Et hic conſenſus legalis ſufficit, etiam absque conſenſu perſonali, tacito vel expreſſo. *c. fin. h. t. l.* 32. *&* 35. *ff. de LL. l. fin. C. quæ ſit longa conſuetudo.*

Et hinc duplex ſolet notari modus introducendi conſuetudinem, nempe per *viam conniventiæ*, cum adeſt conſenſus ſuperioris tacitus; & per *viam præſcriptionis*, cum tantum habetur conſenſus legalis.

§. II.

Quotuplex ſit Conſuetudo?

5. Generalis & ſpecialis.

Reſp. 1. Alia eſt *generalis* totius Eccleſiæ, Imperii aut regni. (Si autem ſit *generaliſſima*, per orbis politi potiſſimas provincias exporrecta, *Jus Gentium* conſtituit.) Alia *particularis* alicujus Diœceſis, vel civitatis, aut certæ alicujus claſſis hominum, e. g. militum, mercatorum, opificum &c. Alia *ſpecialiſſima* alicujus pagi, Eccleſiæ, monaſterii, aut alicujus tantum curiæ ſpecialis &c.

Canonica, civilis.

2. Alia *Canonica*, ſeu in materia Eccleſiaſtica. Alia *civilis*, nempe in materia civili ac profana: ſive deinde a Clericis introducatur, ſive a laicis, ſive ab utrisque.

Cauſalis, formalis.

3. Alia eſt conſuetudo *cauſalis*, quæ etiam conſuetudo *materialis*, aut conſuetudo *in fieri* ab aliquibus dicitur. Conſiſtit hæc in ipſis actibus populi, per decennium frequentatis, quibus conſuetudo introducitur. Alia

vero

vero est consuetudo *formalis*, seu ipsum formale jus, ex actibus, legitimo tempore continuatis, resultans, quæ etiam consuetudo *in facto esse* quandoque appellatur.

4. Præcipue autem dividitur consuetudo in eam, quæ est secundum legem, in eam, quæ est præter legem, & in eam, quæ est contra legem.

Consuetudo secundum legem consistit in observantia legis, seu in actibus, 6. a majore parte communitatis exercitis, quibus legem superioris observant. Juxta legem. Et hinc ista consuetudo firmat legem ac stabilit, legemque dubiam interpretatur: cum consuetudo sit optima interpres legum.

Consuetudo præter legem inducit jus novum, & præcipit aliquid, vel Præter legem. prohibet, de quo prius nulla lex exstabat. *l.* 32. *ff. de legibus*, ibi: *de quibus causis scriptis legibus non utimur, id custodiri oportet, quod moribus & consuetudine inductum est.* & *l.* 33. *eod. Diuturna consuetudo pro jure & lege in his, quæ non ex scripto descendunt, observari solet.*

Consuetudo contra legem abrogat legem præexistentem vel ei derogat, Contra legem. quod fieri potest vel non recipiendo & non observando legem, vel actus legi contrarios faciendo. Potest etiam aliquando contingere, ut consuetudo contra legem non tantum legem antiquam abroget, sicque communitatem in libertatem reponat, sed etiam novam constituat legem, e. g. quando communitas aliqua inciperet in testamento tantum adhibere quatuor testes, ea intentione, ut abroget legem, requirentem septem testes, simul tamen velit irritum esse testamentum, si pauciores adhibentur, quam quatuor. Quo casu per consuetudinem contra legem abrogaretur lex exigens præsentiam septem testium, & introduceretur nova lex de sufficientia & necessitate quatuor testium.

Imo, quandocunque per consuetudinem contra legem abrogatur lex antiqua, videtur introduci lex nova *permissiva*, per quam acquiritur jus novum secundum consuetudinem agendi, simulque aliis prohibetur, ne quemquam de communitate impediant vivere secundum consuetudinem introductam, & legem permittentem. Habet enim ejusmodi consuetudo contra legem omnia illa, quæ ad legem permittentem requiruntur.

§. III.
De Rationabilitate Consuetudinis.

Cum consuetudo sit loco legis, & habeat vim legis, rationabilem esse 7. oportet: cum omnis lex rationabilis esse debeat. Unde quæritur quando consuetudo aliqua rationabilis & bono communi expediens censeri debeat, quando vero e contrario tanquam irrationabilis vires suas amittat.

Ad

Quando irrationabilis. Ad quam quæſtionem Reſp. Conſuetudo eſt irrationabilis cenſenda 1. Quando eſt contraria juri naturali aut Divino. Cum enim conſuetudo ſit jus mere humanum, contra jus altius prævalere non poteſt; ſicut neque jus humanum ſcriptum contra illud prævalere poteſt.

2. Si non quidem juri naturali aut Divino ſtricte accepto directe repugnet, ſit tamen contra decentiam & æquitatem aliquam: e. g. ſi Canonicis ſine juſta cauſa abſentibus darentur quotidianæ diſtributiones.

3. Si diſciplinam Eccleſiaſticam enervaret: e. g. ſi permitteret interdictum & alias cenſuras impune violari. *c.* 5. *h.* aut immunitatem criminibus concederet. *c.* 10. *eod.* aut ſi cederet in ruinam libertatis Eccleſiaſticæ, e. g. permittendo, perſonas Eccleſiaſticas tanquam reos trahi ad forum ſæculare, & univerſim ſi conſuetudo a lege reprobetur tanquam *corruptela.* Atque hinc etiam

4. Si periculoſa eſſet reipublicæ, atque ad ejus perturbationem, bonorum diſſipationem, atque ad judiciorum perverſionem tenderet. *c.* 3. *&* 10. *eod.*

5. Si tendat in damnum Eccleſiarum, e. g. permittendo, ut res earum alienentur ſine ſolennitate canonica: vel ut de iisdem laici pro lubitu diſponant, aut beneficia Eccleſiaſtica ſine authoritate Prælati Eccleſiaſtici conferant.

6. Quando introducitur aliquid, quod ne quidem per legem ſuperioris introduci potuit.

Contra vero rationabilis eſt conſuetudo, quando de ſe vel poſitive, vel ſaltem negative eſt honeſta, hoc eſt non inhoneſta, atque ad bonum publicum tendens, e. g. ut evitentur nimium frequentes transgreſſiones, ac perturbationes reipublicæ ex iis ortæ.

Sed quid, ſi dubium ſit, an conſuetudo ſit rationabilis, aut bono communi expediens? Reſp. Si conſuetudo non eſt legi contraria, cenſendum eſt in dubio, eam eſſe rationabilem, quia delicta non præſumuntur. Hinc poſteri poſſunt pergere in conſuetudine, a majoribus introducta, atque, in dubio, de ejus rationabilitate præſumere.

Si vero conſuetudo ſit contra legem, in dubio ſtandum eſt pro lege, ac præſumenda potius irrationabilitas conſuetudinis, quia dubia honeſtas conſuetudinis non debet prævalere legi certæ, quæ eſt in poſſeſſione. Excipitur tamen conſuetudo *immemorialis*: cum tempus immemoriale præſumptionem pariat de juſtitia tituli, conſequenter etiam de rationabilitate conſuetudinis.

Maxime autem in hac materia diſputandum occurrit, quomodo conſuetudo contra legem poſſit eſſe rationabilis. Unde tractanda hoc loco

CON-

CONTROVERSIA.

Quomodo consuetudo contra legem sit rationabilis?

Cum omnis consuetudo, ut sit legitima, debeat esse rationabilis, dubitatur præcipue de ea, quæ est contra legem, quomodo possit esse rationabilis. 8.

Ratio dubitandi est 1. Quia consuetudo hoc ipso, quod sit contra legem, est contra aliquid rationabile, adeoque videtur non esse rationabilis. Neque enim rationabile potest esse contrarium rationabili: sicut ratio non potest esse contra rationem. Rationes dubitandi.

2. Quia actus, quibus introduceretur consuetudo contra legem, sunt peccaminosi, cum sint voluntariæ transgressiones legis. Ergo consuetudo talis non potest esse rationabilis. Conf. Præscriptio non potest inchoari, nec continuari mala fide. Ergo neque consuetudo, utpote quæ debet esse legitime præscripta, & pari passu cum præscriptione ambulat.

3. Quia *l. consuetudinis 2. C. quæ sit long. consuet.* dicitur: *Consuetudinis usque longævi non vilis auctoritas est, verum non usque adeo sui valitura momento, ut aut rationem vincat aut legem.* Ergo consuetudo non potest abrogare legem, alias enim illam utique vinceret.

Sed dicendum, quod sicut lex posterior, quæ priorem abrogat, est rationabilis, ita etiam consuetudo, formaliter abrogans legem. Aperte hoc supponitur *c. fin. h. t.* ubi dicitur, quod consuetudo non præjudicet juri positivo, nisi fuerit *rationabilis & legitime sit præscripta.* Ergo supponit Pontifex Gregorius IX. quod consuetudo etiam contraria juri positivo possit esse rationabilis. 9. Ratio decidendi.

Rationabilis autem erit, si habeat ea, quæ alias ad legitimam consuetudinem requiruntur, eaque evitet, quæ paulo ante de irrationabilitate consuetudinis sunt allata.

Et ratio ulterior est: quia, licet consuetudo *causalis*, seu actus illi, quibus currente decennio exercitis, tandem inducitur consuetudo *formalis*, & jus illa utendi, sint contra legem, ac consequenter peccaminosi, tamen ipsa consuetudo formalis, jam completa, non est peccaminosa, quia non est contra legem, utpote quæ jam formaliter per illam abrogata, non amplius existit: sicut lex posterior, formaliter abrogans priorem, non est peccaminosa, nec proprie contra legem. Licet consuetudo causalis sit irrationabilis,

Licet ergo actus præcedentes, contra legem facti, fuerint irrationabiles, quamdiu scilicet lex durabat; postquam tamen accedit Principis consensus, vel personalis vel legalis, in abrogationem legis, utpote quæ propter frequentes adeo transgressiones, longo tempore continua- Non tamen formalis,

nixæ consensu legislatoris.

tas, fit inutilis, ut adeo ad bonum commune conducat, eam tolli, ne pra varicationes & peccata continuentur, postquam, inquam, Principis co sensus propter has rationes accedit, neque consuetudo amplius est irr tionabilis, nec actus secundum illam a posteris positi.

Atque ex his etiam soluta jam ferme sunt, quæ in oppositum alla sunt, argumenta. Nam

10. Resp. ad rationes dubitandi.

Ad 1. Licet consuetudo causalis, seu actus, quibus introducitur co suetudo contra legem, sint contra legem rationabilem, ipsa tamen co suetudo formalis, & actus ad eam consequentes non sunt amplius contra l gem rationabilem, utpote jam abrogatam: sicut lex posterior, abrogar legem priorem, non est proprie contra legem rationabilem. Atque e hoc patet etiam responsio

Ad 2. Nam, licet plures DD. cum Layman, Azor, Pirhing, Enge existiment, consuetudinem non introduci per actus peccaminosos antece sorum, sed tantum a posteris, persuasis, antecessores licite egisse, facile t men concedo, primos quidem contra legem agentes peccasse; nego tame consuetudinem formalem, ad ejusmodi actus consequentem, quæ sola vi legis obtinet, esse rationabilem, cum nitatur consensu Principis, ea approbantis, adeoque non amplius sit contra legem, utpote jam abr gatam.

11. Actus mali sunt tantum occasio.

Neque dicas, ex turpi adeo atque deformi matre (actibus videlic peccaminosis, contra legem factis) non posse tam pulchram enasci sob lem, consuetudinem nempe rationabilem, quæ & legem tollat, & vim leg nanciscatur: nam hæc consuetudo non tam enascitur ex actibus peccam nosis, quam ex consensu & voluntate Principis, legem abrogantis, & co suetudinem approbantis. Actus enim peccaminosi, contra legem passi facti, occasionem duntaxat dederunt, ut Princeps propter legis inutilit tem ad bonum publicum, ad ulteriores ejusdem transgressiones evitanda illam revocarit, ac moribus populi, ad bonum commune hic & nunc m gis conducentibus, assensum præbuerit, fere sicut legislatores, mut tis rerum circumstantiis, propter majus bonum communitatis, per l ges posteriores abrogant priores. Quamvis autem exinde illicium a quod capere possint mali ad transgressionem legis, minus tamen id noxiu est, quam perseverantia legis, cujus observantia post diu continu tas a communitate transgressiones moraliter non potest amplius sp rari.

12. Lex naturæ & divina nulla

Non tamen sequitur, etiam leges naturales, aut Divinas propter fr quentes transgressiones, fieri inutiles, adeoque per consuetudinem abr gatas censeri posse: nam imprimis ad abrogandas illas nemo prudens u quam intentionem suam dirigit. Deinde præterquam, quod vel versa

tur

tur circa ea, quæ intrinsece mala vel bona esse noscuntur, quia illas altioris esse potestatis persuasum omnes habemus, facile intelligimus, nulli humanæ per orbem potestati fas esse sacraria illa ingredi, atque æternæ Mentis decreta convellere. Neque blandiri nobis unquam possumus, prævaricationibus nostris legum æternarum summi illius legislatoris consensum accedere.

consuetudine potest abrogari.

Quod in confirmationem ab adversariis, si qui sunt, adductum vidimus, facile enevatur. Nam licet præscriptio tam ad inchoationem suam, quam continuationem, bonam fidem exigat, alia tamen est consuetudinis indoles; atque in multis omnino diversa.

Nam 1. Præscriptio privatas duntaxat personas concernit, vel si communitatem respicit, tanquam personam particularem eandem considerat. Consuetudo vero integram perfectamque communitatem respicit, quam aut novo legis onere afficit, aut ab antiquo absolvit. Atque hinc

13. Disparitas inter consuetudinem & præscriptionem.

2. Consuetudo versatur tantum circa incorporalia, definiendo nempe obligationes, aut ab eisdem sublevando. Præscriptionis autem negotium tam in corporalibus quam incorporalibus acquirendis occupatur. Unde

3. Consuetudo nullius jus aut dominium rerum diminuit; quibus tamen conquirendis præscriptio inhiat. Atque ut mitem ac humanum consuetudo genium prodat.

4. Illa licentiam quodammodo & consensum a superiore petit, nihilque absque eo, vel personali vel legali, impetrato disponit. Præscriptio vero consensum illius, contra quem præscribit, cujusque jus it perditum, nequaquam requirit. Quoad tempus etiam constantior est consuetudo. Nam

5. Illa universaliter ad suam perfectionem decennium requirit. Præscriptio autem varias hic formas induit. Aliquando enim triennium duntaxat exigit, aliquando decennium, quandoque vicennium, non raro tricennium, nunc 40. annos postulat, aliquando centum, aut etiam tempus immemoriale: prout nimirum res, quæ præscribuntur, aut contra quos præscribuntur, plus aut minus privilegii habere noscuntur. In uno punctum, de quo hic consuetudo insimulatur, præscriptio sanctiorem videri posset speciem præseferre. Eo quod

6. Bonam fidem requirat, & titulum: consuetudo vero ex mala etiam fide enasci possit, Principis vero consensus ipsi sit pro titulo. Verum, ut ex hactenus dictis patere arbitror, hoc non est consuetudinis formalis & jam completæ vitium, utpote Principis favore legitimatæ, licet ex vitiata radice natales suos aliquatenus hauriat.

Ad tertium tandem argumentum, ex *l. 1. cit.* petitum respondetur: hanc legem explicari per *c. fin. h. t.* ibi: *Licet etiam longævæ consuetudinis non vilis authoritas, non tamen est usque adeo valitura, ut vel Juri positivo debeat præjudi-*

14. Leges conciliantur.

judicium generare, nisi fuerit rationabilis, & legitime sit præscripta. Atque consuetudo, de qua nos loquimur, nempe instructa iis, quæ ad consuetudinem legitimam requiruntur, atque Principis assensu suffulta, est rationabilis, & post decennium legitime præscripta. Unde, quando Imperator Constantinus *l. 2. cit.* ait, consuetudinis non esse tantas vires, ut legem vincat, loquitur de consuetudine, necessariis requisitis destituta, ut DD. communiter interpretantur.

Cæterum etiam primi actus, qui legi videntur contrarii, non semper sunt peccaminosi, saltem formaliter, quia sæpe contingit, ut homines propter difficultatem observationis aliasque circumstantias bona fide existiment, se illa non esse obligatos. Unde hoc sæpe de antecessoribus, legem non observantibus præsumi potest.

15. Quid? si reprobetur tanquam corruptela.

Quæres, an rationabilis esse possit consuetudo, quæ a lege reprobatur ut *corruptela*? ℞. Quamdiu manent eædem circumstantiæ, ejusmodi consuetudo manet irrationabilis, eo quod directe vel indirecte adversetur juri naturali, decentiæ & æquitati: e. g. si adversetur bonis moribus, bono communi aut Ecclesiarum, immunitati Ecclesiasticæ, pactis & conventionibus, ac juri tertii, aut juri Gentium: si nimium relaxet atque enervet disciplinam Ecclesiasticam &c. *c. 5. & 10. h. t. c. 4. de immunit. Ecclesiarum c. 49. de sent. excomm. Bulla cœnæ §. 15. ac reliquis.*

Unde, nisi mutentur circumstantiæ, ejusmodi consuetudines, etiam futuræ, vim omnem amittunt. *Etiam futuræ*, inquam; nam si lex aliqua tantum simpliciter reprobat consuetudinem, absque eo, quod ut corruptelam aut irrationabilem damnet, potissimum de præterita id consuetudine intelligendum est.

§. IV.

De Effectibus Consuetudinis, ejusque probatione.

16. Primus effectus est, quod, ut jam dictum, consuetudo secundum legem confirmet, ac stabiliat legem: consuetudo præter legem, inducat legem novam, ejusque obligationem; consuetudo vero contra legem, eandem abroget, & aliquando aliam, saltem permittentem inducat.

Quando obligat.

Illud autem dubitari potest; quando actus populi frequentati censeri debeant inducere consuetudinem obligatoriam, quando vero habendi sint pro actibus meræ facultatis? ad quod respondetur, quatuor potissimum esse, ex quibus conjectura fieri potest, consuetudinem esse obligatoriam.

1. Si inducatur consuetudo in re gravi, atque difficili: neque enim solet populus conformiter operari in re difficili absque obligatione.

2. Si homines probi piaculo sibi ducant, contra consuetudinem agere.

3. Si contra consuetudinem agentes reprehendantur aut puniantur.

4. Si

4. Si consuetudo sit valde utilis reipublicæ, atque ad eam provocent homines, aut eam allegent.

Si autem hæ aliæque hujusmodi circumstantiæ desint, in dubio præsumendum potius est, quod sint actus supererogatorii, ac meræ facultatis. Lex enim, tanquam res facti, non præsumitur, sed probari debet.

Non tamen requiritur, ut consuetudo in judicio contradictorio sit approbata, aut introducta per actum judicialem, sed sufficit notoreitas facti ex actibus extrajudicialibus. Quæ objiciuntur, plus non probant, quam sufficere ad inducendam & probandam consuetudinem actus judiciales, non tamen eos esse necessarios: quia sine illis potest consuetudo esse rationabilis, & legitime præscripta, atque de ea sufficienter constare, per duos e. g. testes de visu. 17. Sufficit, ut sit noto facto.

Alter effectus consuetudinis est, quod possit obligare vel sub sola culpa, vel sub sola pœna, vel sub utraque simul. Ratio est: quia etiam lex omnibus his modis obligare potest. Consuetudo autem vim legis habet. Et quoad hoc a lege scripta non differt. Hinc etiam per consuetudinem, sicut per legem scriptam, abrogari potest obligatio quoad culpam, manente obligatione ad pœnam, saltem improprie dictam. Et vicissim potest consuetudo abrogari quoad pœnam, manente culpa. Quia scilicet hæc omnia etiam lex potest. Neque dicas, eum, qui committit culpam, mereri etiam pœnam: nam licet mereatur pœnam non tamen hanc determinatam, quam lex imposuit: hæc enim per consuetudinem jam supponitur abrogata. 18. Obligare potest sicut lex scripta.

Tertius effectus consuetudinis est, quod aliquando etiam abrogare possit legem, prohibentem consuetudinem contrariam vel derogantem omni consuetudini, etiam futuræ, aut munitam hac clausula: *non obstante quavis consuetudine*: tunc scilicet, quando mutantur circumstantiæ, ita ut consuetudo contraria tali legi rationabilis esse incipiat. Nam pro tali casu legislator etiam legem suam rationabiliter abrogare posset. 19. Potest abrogare legem cum clausula: non obstante &c.

Si vero maneant eædem circumstantiæ & causæ, propter quas consuetudo contraria, etiam futura, est reprobata aut prohibita a lege, non potest hæc abrogari per consuetudinem, præsertim si ista tanquam corruptela sit reprobata. Quamdiu enim manent eædem circumstantiæ, lex perseverat esse rationabilis deficitque tunc consensus legislatoris in consuetudinem reprobatam, impeditque ejusdem efficaciam. Sicut lex prohibens omnino præscriptionem alicujus rei, impedit ejus præscriptionem, licet adsit titulus & bona fides. Si mutentur circumstantiæ.

Et ratio ulterior est, quia, licet lex, munita ejusmodi clausula, derogante consuetudini, sit lex mere humana, quæ absolute per consuetudinem contrariam abrogari posset, tamen, cum manentibus iisdem circumstan-

tiis & caufis, propter quas contraria confuetudo eft reprobata tanquam corruptela, pergat effe rationabilis, confuetudinem illi contrariam irrationabilem effe neceffe eft. Confuetudo autem, quamdiu eft irrationabilis, nullam legem abrogare poteft.

An autem, & quando circumftantiæ & caufæ ita mutatæ cenferi debeant, ut confuetudo fit habenda pro rationabili, arbitrio judicis, & extra judiciale forum, prudentum æftimationi relinquitur. Neque enim regula nniverfalis dari poteft, cum circumftantiæ in infinitum fint variabiles.

20. Etiam legem irritantem. Quartus confuetudinis effectus eft, quod abrogare etiam poffit legem irritantem, quæ fcilicet formam aliquam fubftantialem actui præfcribit, aut certas perfonas, ad agendum, contrahendum, eligendum &c. reddit inhabiles. Cum hoc fieri pariter poffit per legem fcriptam. Ex quo fequitur, per confuetudinem introduci poffe impedimenta matrimonii dirimentia, & introducta rurfus abrogari, fi non fint introducta jure naturali aut Divino. Quando autem *c. 5. de confang. & affin.* dicitur, confuetudinem inter gradus prohibitos contrahendi matrimonium effe potius corruptelam, id intelligendum eft de confuetudine necdum legitime præfcripta.

21. Optima interpres legum. Quintus effectus eft vis interpretandi legem. Cum confuetudo fit optima interpres legis. Et quidem, fi legitime jam fit præfcripta, interpretatio, quam affert confuetudo, eft omnino authentica, vim legis jam fortita. Soletque etiam appellari interpretatio *ufualis.* Si autem necdum fit præfcripta, feu legitimo tempore continuata, interpretationem legis tantum *Doctrinalem* facere poteft.

Cum igirur confuetudo, præfertim legitime præfcripta, legem interpretatur; fecundum illam regulandi funt contractus, judicia, tam interna, quam externa. Imo confuetudo quandoque legem etiam Divinam interpretatur, e. g. circa ufum Sacramentorum &c.

22. Immemorialis æquivalet privilegio. Denique quæri poteft, quem effectum habeat confuetudo *Immemorialis*? ratio dubitandi eft, quia veteres Jurisconfulti pro regula tradunt, confuetudinem immemorialem, feu cujus initii non exftat memoria, æquiparari privilegio, haberique loco tituli, legitime conftituti & probati: adeoque per eam acquiri omnia poffe, quæ per privilegium: atque hinc claufula legis prohibente vel irritante confuetudinem contrariam, non comprehendi immemorialem.

Excipiuntur duo cafus. Quamvis autem hæc regula plerumque vera fit, fallit tamen in duobus cafibus. 1. Quando allegans pro fe confuetudinem (aut etiam præfcriptionem) immemorialem, eft incapax poffidendi, ficut laici funt incapaces poffidendi jus decimandi, eligendi aut confirmandi ad beneficia Ecclefiaftica: unde, nifi per privilegium Pontificium habilitentur, & reddantur capaces poffeffionis, per confuetudinem etiam immemorialem acquirere non

poffunt

possunt jus decimandi, eligendi, confirmandi, aut conferendi beneficia. Nam qui est incapax possidendi, est etiam incapax acquirendi per præscriptionem aut consuetudinem. In hoc igitur casu consuetudo immemorialis non æquiparatur privilegio: cum per privilegium prædicta jura Ecclesiastica a laicis obtineri possint, non autem per consuetudinem ullam, secluso privilegio Pontificio, quod vel re ipsa datum sit, vel saltem datum esse præsumatur.

Alter casus, in quo prædicta regula fallit, est: quando consuetudo a lege reprobatur, præsertim tanquam abusus & corruptela: nam tunc manentibus iisdem circumstantiis & causis reprobandi, neque immemoriali tempore consuetudo potest fieri rationabilis. Quapropter nulla unquam consuetudine obtineri potest immunitas ab observatione interdicti Ecclesiastici, aut potestas obtinendi simul duos canonicatus, Personatus &c. quamvis per privilegium hæc obtineri possint, ut bene advertit P. Schmalzgruber *n.* 31. *h t.* Ratio est, quia, cum consuetudo & præscriptio omnem vim suam debeant legibus, vim nullam habent, quando illis resistit jus.

Quamvis autem tempus immemoriale habilitare non possit incapacem, fundare tamen potest præsumptionem privilegii, olim concessi, præsertim si concurrat constans fama de concesso privilegio Pontificio: ut adeo tunc possessio juris ulterius continuari possit, donec probetur privilegium non esse obtentum. 23. Fundat præsumptionem privilegii.

Licet enim tempus immemoriale possessionis una cum existimatione publica de obtento privilegio faciat præsumptionem privilegii, hæc tamen præsumptio non est juris & de jure, nullam admittens probationem in contrarium; sed si vitium tituli, seu defectus privilegii, in ejusmodi possessione ab adversario sufficienter probetur, præsumptio cedere debet veritati.

Quando vero consuetudo non est immemorialis, probari debet, sicut præscriptio; quia facta non præsumuntur. Aliud esset, si consuetudo esset notoria, aut constituat stylum curiæ, aut tantum de rationabilitate sit quæstio; tunc enim ad judicem pertinet definire. 24. Consuetudo probari debet,

Debet autem consuetudo plene probari; nempe vel per litteras publicas, instrumenta, vel acta judicialia, aut per famam publicam, aut per duos minimum testes, qui deponant, se vidisse, sic observari per decennium continuo in illo loco, scientibus & præsentibus multis. Immemorialis autem consuetudo probatur, si testentur, se ita vidisse, & a majoribus audisse observatum, quin viderint, vel audiverint fieri contrarium. & quomodo?

Licet autem in foro interno uni gravi auctori possit adhiberi fides, si nemo contradicat: pro foro tamen externo unus testis, etiam excellens, *præsumptive* tantum probat, non autem *concludenter*. Neque admittitur juramentum suppletorium: nam, quia consuetudo pluribus debet esse

nota,

nota, suspectum esset testimonium: nisi agatur de consuetudine valde antiqua.

§. V.

De Cessatione Consuetudinis.

Duplici potissimum ratione cessat consuetudo. Quando nempe abrogatur vel per *consuetudinem contrariam*, vel per *legem*.

25. Quomodo abrogetur per consuetudinem contrariam.

Circa abrogationem per consuetudinem notandum: universalem consuetudinem abrogari per aliam universalem, particularem per particularem. Per particularem vero universalis non abrogatur, sed ei tantum derogatur. Ratio est: quia in tantum abrogatur prior consuetudo, vel ei derogatur, in quantum posterior ei est contraria, vel ex toto, vel tantum ex parte. Per non usum autem abrogari nunquam potest consuetudo, si actus consuetudinis, jam completæ, ulterius exercendi se nulla obtulit occasio.

26. Quomodo per legem?

Circa abrogationem consuetudinis *per legem* novam contrariam observandum: illam non abrogari, nisi lex ei clare ac directe sit contraria. Hinc lege universali abrogatur consuetudo æque universalis; licet lex de consuetudine nihil meminerit, neque addat clausulam derogatoriam. Nam universalis consuetudo censetur cognita esse legislatori; cum igitur legem directe eidem contrariam fert, satis intelligitur velle illam abrogare.

Lege tamen universali Principis supremi & universalis non censetur abrogari consuetudo particularis alicujus loci: nisi hujus mentionem faciat, vel saltem addatur clausula derogatoria generalis cujuscunque contrariæ consuetudinis. *c. licet* 1. *de constit. in* 6. ubi hæc ratio datur: quia Princeps universalis, e. g. Pontifex, Imperator, Rex, particularium locorum consuetudines præsumitur ignorare: adeoque non censetur per constitutionem, a se noviter editam, illis in aliquo derogare, nisi expresse caveatur in ipsa.

Imo probabiliter neque per legem particularem Principis supremi aut universalis, e. g. Papæ aut Imperatoris, latam pro loco aliquo speciali, abrogatur consuetudo specialis, præsertim immemorialis illius loci: nisi expresse apponatur clausula derogatoria. Censetur enim consuetudinem illam particularem Princeps ignorasse, sicque per accidens lex frustratur effectu.

Dixi autem per legem Principis *supremi & universalis*, qui nempe propter multitudinem locorum, sibi subjectorum, & molem negotiorum, non potest facile scire omnes particulares consuetudines cujuslibet loci sibi subjecti. Contra vero de principe inferiore, aut qui parvum tantum districtum habet sub sua jurisdictione, præsumitur, quod sciat consuetudines illius particulares. Unde, quando fert legem, præsertim particularem, illis directe contrariam, censetur easdem velle abrogare.

APPARATUS ERUDITIONIS AD JURISPRUDENTIAM, PRÆSERTIM ECCLESIASTICAM,

In quo reviſo, auctoque
Præter Juris Univerſalis Principia,
JUS NATURÆ, GENTIUM, DIVINUM,
APOSTOLICUM, & PONTIFICIUM, JUS SYNODALE
OECUMENICUM, NATIONALE, AC PROVINCIALE,
Unacum
Provinciarum ac Regnorum Eccleſiaſtico & Politico Statu,
Diſciplina Eccleſiæ, Hæreſibus exortis &c. continua Sæculorum ſerie ad præſens usque tempus deductum, inſertisque in hac præſertim nova editione pro re nata multis obſervationibus criticis, ac controverſiis Juridicis, Publicis, ac Polemicis

METHODO HISTORICO-DOGMATICA COLLIGUNTUR, ET BREVI AC CLARA IDEA DELINEANTUR,

In utilitatem eruditionis amantium, quibus vaſta Conciliorum, Decretorum, Hiſtoriarum &c. volumina perlegendi aut occaſio aut tempus deficit.

AUTHORE
P. JOSEPHO BINER, S. J.
SS. Theol. & SS. Canonum Doctore, horumque in alma Cæſareo-Leopoldina Univerſitate Oenipontana, ac in celeberrima Epiſcopali Academia Dilingana, antehac Profeſſore Ordinario ac Publico.

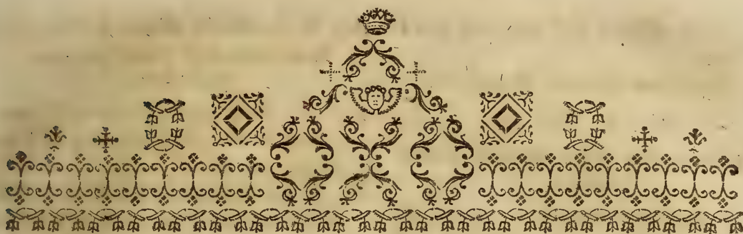
PARS II.

De Jure Naturæ & Gentium, de Jure Poſitivo Divino & Apoſtolico.

CUM FACULTATE SUPERIORUM.

Auguſtæ Vindelicorum & Friburgi Brisgojæ,
Sumptibus Fratrum IGNATII & ANT. WAGNER Biblipol. MDCCLXVII.

PARS II.

DE JURE NATURÆ ET GENTIUM, JURE POSITIVO DIVINO, ET APOSTOLICO.

Magni in Theologia & Jurisprudentia momenti est accurata de Jure Naturali tractatio, quam plures scriptores spissis voluminibus sunt complexi. Ego, quantum materiæ dignitas & amplitudo patiebatur, eandem contraho, nihil tamen omissurus eorum, quæ ad Jus Naturæ & Gentium *in genere explicandum visa sunt utilia; deductis etiam passim ex principiis generalibus, conclusionibus & exemplis specialibus, ut Jurium Candidatus convenienti apparatu ad Jurisprudentiam solide perdiscendam præparetur. Transeo deinde ad* Jus Positivum Divinum & Apostolicum *explicandum adjunctis observationibus criticis in Canones Apostolorum & Constitutiones Apostolicas.*

CAPUT I.

De Jure Naturæ.

SUMMARIUM.

QUÆSTIO I.

Quid sit lex naturæ?

1. *Variæ sententiæ, in quo consistat jus naturæ, & quodnam sit illius principium.*
2. *Est ordinatio Divinæ voluntatis.*
3. *Necessaria.*

4. *Circa actiones vel omissiones morales.*

5. *Per rectam rationem promulgata.*

QUÆSTIO II.

De principio juris naturæ immediato.

6. *Principium immediatum, ex quo ordinarie inferimus legem naturæ, est recta constitutio rationalis reipublicæ.*

7. *Hæc autem recta constitutio stat in recta habitudine ad Deum, proximum, & se ipsum.*

8. *Hoc tamen principium non videtur esse ultimatum: sed fundatum in altiore.*

9. *Nec adæquatum. Quod ostenditur ex casu, quo mendacium esset necessarium ad conservandam patriam, vel rempublicam.*

QUÆSTIO III.

De Principio juris naturæ ultimato & universali.

10. *Hoc est solus Deus, ejusque perfectiones.*

11. *Quas commendare est finis intrinsecus naturæ rationalis.*

12. *Quidquid igitur præcipi exigunt divinæ perfectiones, jure naturali est præceptum: & quidquid prohiberi exigunt, eodem jure est prohibitum.*

18. *Ostenditur inductione: & præsertim exemplo mendacii, semper jure naturæ prohibiti, etiam pro casu, quo esset necessarium ad conservandam rempublicam.*

QUÆSTIO IV.

Solvitur Difficultas.

An, & quomodo aliqua sint intrinsece mala, alia vero tantum extrinsece.

14. 15. *An & quomodo aliqua sint mala antecedenter ad legem Dei, & prohibita, quia mala?*

16. *Ad hoc explicandum maxime servit duplex nostrum principium juris naturæ. Expenduntur etiam aliorum sententiæ.*

17. *Solvitur difficultas.*

18. *Præsertim ratione peccati Philosophici.*

19. *Omnis peccans cognoscit legem Dei,*

20. *Etiam Atheus.*

21. *Quid de casu invincibilis ignorantiæ Dei.*

QUÆSTIO V.

An lex naturæ semper sit absoluta, immutabilis, & indispensabilis?

22. *Refertur sententia adstruens legem naturæ conditionatam & dispensabilem.*

23. *Refellitur hæc sententia*

24. *Exemplo homicidii,*

25. *Furti,*

26. *Usurarum,*

27. *Polygamiæ,*

28. *Matrimonii in primo gradu consanguinitatis in linea recta.*

29. *Quæ omnia sub ea ratione specifica, sub qua sunt intrinsece mala, & subjecta juri naturali, semper absolute & indispensabiliter sunt prohibita.*

30. *Unde in sensu proprio ne quidem materialiter jus naturæ est mutabile aut dispensabile.*

31. Ne-

31. *Neque admittit epiikiam ſtricte dictam;*

32. *Nam homicidii e. g. duæ ſunt ſpecies, altera ſemper licita, altera neceſſario ſemper prohibita.*

33. *In quo eſt diſparitas cum mendacio, perjurio, blaſphemia, odeo Dei formali, quæ* ſub omni ſua ratione *ſemper ſunt neceſſario prohibita.*

34. *Papa non diſpenſat in jure naturæ, quando diſpenſat in voto, juramento &c.*

35. *Nec Pater, quando irritat vota filii, ſed tantum faciunt, ne votum, juramentum, actus, contractus &c. moraliter perſeveret. Quod multis aliis exemplis oſtenditur.*

36. *Quomodo contractus pupilli, aliique jure poſitivo irritati, jure naturali valeant? jus naturæ eos non validat poſitive, ſed tantum præcipit, fidem valide datam ſervare. Quid autem in contractibus requiratur, ut fides ſit valide data, humanis poteſtatibus decernendum relinquit.*

37. *Nec tamen proprie datur lex naturæ permiſſiva. Quid dicendum de caſu, quando concurrere videntur plures leges naturales, quarum obſervatio eſt incompoſſibilis.*

QUÆSTIO VI.

An detur lex naturæ irritans?

38. *Talis datur.*

39. *Statuuntur tres regulæ diſcernendi, quinam actus jure naturæ ſint irritati. Prima eſt: ſi in cauſa efficiente ſeu operante ſit defectus poteſtatis aut habilitatis ad agendum naturaliter requiſitæ: e. g. in infante, amente &c.*

40. *Secundo: ſi defectus ſit ex parte* materiæ, *ſeu* objecti, *ut, ſi ſit turpe, impoſſibile &c.*

41. *Tertia: ſi ſit defectus ex parte* actus: *puta, ſi deficiat conſtitutivum illius eſſentiale, aut ſit intrinſece turpis, ut contingit in contractu ſimoniaco, uſurario &c.*

42. *Solvitur objectio, quomodo pupillus &c. habeat poteſtatem diſponendi.*

43. *Pacta, vel ex objecto, vel de ſe intrinſece turpia, jure naturæ ſunt irrita, nec oritur ex eis obligatio.*

44. *Non tamen tantum ratione modi, aut circumſtantiæ extrinſece turpia. Unde valet matrimonium, initum ſtante voto ſimplici caſtitatis, aut ſtantibus ſponſalibus cum alia, item venditio ſecunda, facta traditione.*

QUÆSTIO VII.

In quo conſiſtat lex naturæ irritans?

45. *Etiam hæc ſtat in lege æterna Dei neceſſaria, quæ actus illos, in quibus eſt defectus vel ex parte operantis, vel ex parte materiæ, vel ex parte ipſius actus, decernit invalidos.*

46. *Non enim ipſa natura contractus, aut aliquid aliud poteſt eſſe hæc lex: cum omnis lex a jurisdictione ſuperioris debeat deſcendere.*

QUÆSTIO VIII.

Quodnam ſit ſubjectum juris naturalis?

47. *Jus naturæ tripliciter accipitur.* 1. *Pro appetitu innato, & ſic rebus etiam inanimatis eſt commune.* 2. *Pro inſtinctu naturæ: & ſic commune eſt omni-*

omnibus animalibus, quo ſenſu illud Ulpianus ſumpſit. 3. *Pro lege Dei neceſſaria, per lumen rationis promulgata, eſtque hoc ſolum jus naturæ proprie ſumptum.*

48. *Unde omnes & ſolæ creaturæ, rationis uſu præditæ, obligantur jure naturæ, proprie dicto.*

49. *Nullatenus vero brutis convenit: imo neque amentes, aut infantes ante uſum rationis illo obligantur, quia promulgatur per uſum rationis.*

QUÆSTIO IX.

Quomodo per cauſas jus naturæ compendioſe ſit explicandum?

50. *Cauſa* efficiens *juris naturalis eſt ſolus Deus.*

51. *Cauſa* formalis *ejus voluntas, per lumen rationis promulgata. Quæ promulgatio ipſam legem naturalem conſtituit.*

52. *Cauſa* finalis *immediata, ac minus principalis eſt recta conſtitutio humanæ reipublicæ: finis vero ultimatus & principalis eſt Deus ipſe, cujus perfectiones exigunt probiberi ea, quæ ſunt contra rectam conſtitutionem naturæ rationalis, & habitudinem rectam ad Deum, proximum, & ſe ipſum &c. Ex quo etiam habetur principium immediatum & ultimatum juris naturæ.*

53. *Cauſa* materialis, *ſeu materia juris naturæ ſunt actus humani, neceſſario præcipiendi, aut probibendi, aut irritandi, prout perfectiones Dei, prudenter ad finem ſuum gubernantis rationalem rempublicam, exigunt.*

54. *Subiectum denique juris naturalis proprie ſumpti ſunt omnes & ſolæ creaturæ, uſu rationis præditæ.*

1.

Icut DD. facile conveniunt, quod detur lex naturæ aliqua, univerſalis ac neceſſaria, præcipiens aut prohibens ea, quæ rectæ rationi ſunt conſentanea, vel diſſentanea: ita in diverſas opiniones abeunt, quando decidenda quæſtio, in quo conſiſtat lex naturæ.

Variæ ſententiæ.

Hæc enim aliis eſt natura rationalis, aliis recta ratio, aliis lumen naturæ, aliis habitus primorum ac univerſalium principiorum moralium, aliis ordinatio Divinæ voluntatis neceſſaria.

Nec major eſt concordia in ſtatuendo *principio juris naturæ*, ſeu fundamento, ex quo neceſſaria atque infallibili illatione deduci poſſit, quænam ſint illa, quæ lege naturali ſint præcepta vel prohibita.

Nam hoc principium alii conſtituunt in judicio prudentum, aut in judicio hominis alicujus hypothetici: ad omnia ſcilicet & ſola illa jus naturale ſe extendere, quæ homo aliquis prudentiſſimus absque omni ſtudio

dio partium aut privati commodi, ſolique bono ac felicitati naturæ rationalis intentus cenſeret univerſaliter omnibus eſſe præcipienda, vel prohibenda: aut quæ antecedenter ad omnem hypotheſin aut caſum particularem, judicio omnium prudentum expediret humano generi eſſe licita vel illicita, in ordine ad rectam conſtitutionem & felicitatem humanæ reipublicæ.

Secundum alios principium juris naturæ eſt inſtinctus naturæ, aut id, quod natura omnia animalia docuit, aut lumen naturæ, aut convenientia ac diſconvenientia cum recta ratione ac natura rationali.

Alii docent, illa eſſe objecta legis naturalis, quæ conveniunt vel diſconveniunt cum recta conſtitutione ac felicitate naturali humanæ reipublicæ. Alii vero illa, quæ ſunt convenientia vel contraria amori naturaliter debito Deo, proximo ac ſibi ipſi.

Alii cum Puffendorffio ac pluribus aliis Proteſtanticis DD. volunt, *Socialitatem* eſſe juris naturæ primum principium, ita quidem, ut illa ſubjaceant legi naturali, quæ conveniunt vel diſconveniunt cum vita hominum ſociali.

Alii denique altius proſpicientes principium juris naturæ ex perfectionibus Divinis petunt, ac docent, omnia & ſola illa lege naturali eſſe præcepta vel prohibita, quæ præcepta aut prohibita eſſe Divinæ perfectiones exigunt, ita quidem, ut ſi non præcepta aut prohibita eſſent, redundaret imperfectio in ipſum Deum.

In tanta ſententiarum varietate, ac frequenti confuſione quid ordinatius ac ſolidius videatur, jam exponendum eſt breviter.

QUÆSTIO I.

Quid eſt lex naturæ.

Reſpond. Eſt ordinatio Divinæ voluntatis neceſſaria circa actiones & omiſſiones creaturarum rationalium, per rectam rationem promulgata. 2.

Dicitur 1. *Ordinatio Divinæ voluntatis*, quia nemo alius poteſt totum genus humanum tam ardua & univerſali obligatione adſtringere, niſi Deus ſupremus legiſlator, & ſuperior omnium creaturarum rationalium. Et licet fingeres, Deum creaturæ alicui dare poteſtatem ferendi legem naturalem, tamen etiam hæc reſolveretur ultimato in divinam voluntatem, actuum moralium univerſim omnium primam regulam ac normam, primumque legum omnium efficiens principium. Eſt ordinatio Divinæ voluntatis

Dicitur 2. Ordinatio *neceſſaria*. Licet enim Deo, ſibi ipſi pleniſſime ſufficienti, liberrimum fuerit, naturam rationalem condere, creatione tamen ſuppoſita, ſapientiæ ac providentiæ conditoris ac gubernatoris 3. Neceſſaria,

fuit, per leges naturales ad honesti ac decori rationem eandem adstringere, atque hoc pacto ad felicitatem statui naturæ competentem provehere.

Porro per hoc, quod lex naturalis sit *necessaria*, differt ab omni lege positiva, quæ a legislatore, sive divino sive humano, non fertur necessario, sed libere.

Differt etiam a lege permittente, quæ abusive tantum & improprie dicitur lex naturalis, cum non sit necessaria, sed versetur circa indifferentia, quæ de se nec bona nec mala sunt, consequenter nec præcipi nec prohiberi exigunt.

Sed neque hæc Deus positive permittit: dicendo quasi: *volo, ut hæc sint permissa*; sed negative tantum, quatenus circa illa nihil disponit, sed disponenda legibus positivis relinquit.

Sic lex naturalis non jubet positive, actum pupilli e. g. aut testamentum insolemne esse validum, alias Princeps aut respublica non posset tales actus irritare: sed quia lex naturalis circa illos nihil disponit, dicitur illos permittere. Unde quia lex naturalis mere permittens non est proprie lex, definitio legis naturalis proprie ac stricte sumptæ non debet illam comprehendere.

4. Circa actiones vel omissiones morales.

Dicitur 3. *Ordinatio circa actiones vel omissiones creaturarum rationalium.* Nam omnis lex versari debet circa mores hominum, seu actiones & omissiones præscribendas, dirigendas ac temperandas: cujus directionis creaturæ irrationales sunt incapaces. Unde Ulpianus improprie & pro instinctu naturali jus naturæ sumpsit, dum omnibus animalibus illud commune fecit.

Patet ex dictis verbis etiam divisio legis naturalis in *affirmativam*, quæ bona præcipit, & *negativam*, quæ mala prohibet. Hæc dicitur obligare *semper pro semper* ad omissionem actus prohibiti: illa vero *semper* quidem, sed *non pro semper* obligat ad ponendum actum præceptum, e. g. amoris Dei aut proximi.

5. Per rectam rationem promulgata.

Dicitur 4. *Per rectam rationem promulgata.* Nam recta ratio, lumen rationis, dictamen, sed judicium intellectus non est ipsa lex naturalis, sed proponit creaturæ rationali legem, eamque manifestat, tanquam illius notificatio, promulgatio & applicatio; siquidem per rectam rationem, cœlestem velut radium, & aureum characterem supremus lgeislator æternam suam voluntatem in tempore scribit in cordibus nostris, & intellectui, præparatæ velut tabulæ, imprimit: atque hoc pacto creaturæ rationali applicat, promulgatque. In quem sensum *Psal.* 4. dicitur: *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine*, lumen nempe rationis, per quam Deus nobis ostendit sanctissimam suam voluntatem. Unde hoc lumen non est ipsa

ipſa lex, ſed legem, ordinationem videlicet Divinam pro objecto habet, tanquam illius promulgatio & applicatio.

Qua ratione etiam explicatur illud Apoſtoli *Rom.* 2. *Cum enim gentes, quæ legem* (poſitivam Divinam) *non habent, naturaliter ea, quæ legis* (naturalis) *ſunt, faciunt, ejusmodi legem* (poſitivam) *non habentes, ipſi ſibi ſunt lex*: quatenus ſcilicet legem naturalem per lumen rationis a Deo in cordibus ſuis deſcriptam gerunt. Unde addit Apoſtolus: *qui oſtendunt opus legis* (naturalis) *ſcriptum in cordibus ſuis, teſtimonium illius reddente conſcientia ipſorum.*

Porro ſicut communiter docetur, quod promulgatio tanquam pars conſtituat ipſam legem, ſeu vim obligativam, ſic idem de promulgatione iſta privata & interna dici poteſt: quam ob cauſam in definitione legis etiam naturalis eandem apponendam cenſui.

Quia tamen radius ille luminis naturalis, non ita dilucide ſemper humanis mentibus illabitur, ut absque omni diſcurſu ac prudenti illatione veritas ſufficienter illuſtrata appareat, ſed dubium ſæpius relinquatur, an hoc vel illud ſub imperio juris naturalis comprehendatur, ſeu, an ordinatio Divinæ voluntatis neceſſaria ad hoc vel illud extendatur. Ideo ſit

QUÆSTIO II.

Quodnam eſt principium juris naturalis?

Reſp. Principium ſeu fundamentum, ex quo recta ratio infert legem naturalem, ſeu hoc vel illud in particulari legi naturali ſubjectum eſſe, conſiderari poteſt duplex; *immediatum* unum, ſed non ultimatum, alterum *mediatum* & *ultimatum*. 6.

Principium immediatum, recta conſtitutio naturæ,

Immediatum Principium, ex quo inferre ſolemus *communiter*, aliquid lege naturali eſſe præceptum vel prohibitum, eſt *recta conſtitutio & felicitas naturæ rationalis, ſeu humanæ reipublicæ*, ita, ut omnis actio humana, quæ neceſſaria eſt ad rectam conſtitutionem naturæ rationalis, lege naturali ſit præcepta, & omnis actio, quæ eſt contraria rectæ conſtitutioni ac felicitati ejusdem naturæ rationalis, lege naturali ſit prohibita.

Unde ſic ratio noſtra arguit: *Si homicidium injuſtum e. g. furtum, adulterium &c. non eſſent prohibita, male eſſet conſtituta humana reſpublica. Ergo lege naturali ſunt prohibita.* Ecce principium immediatum, ex quo recta ratio inferre conſuevit, quod hoc vel illud lege naturali ſit prohibitum!

Si ulterius quæratur, unde cognoſci aut probari poſſit, quod aliquid ad rectam conſtitutionem aut felicitatem naturæ rationalis ſit neceſſarium, aut eidem ſit oppoſitum, declarari id & confirmari poteſt, dicendo, tunc

7. Quæ respicit Deum, tunc humanam rempublicam bene esse constitutam, atque felicem, *quando quilibet homo gnaviter exequitur officia, quæ ab illo naturaliter debentur Deo, sibi ipsi, ac proximo;* his tribus siquidem officiis omnis rectitudo ac naturalis felicitas creaturæ rationalis absolvitur, ut proin tota respublica rationalis bene sit constituta, si quilibet illius civis bene se habeat ad Deum, ad se ipsum, & ad proximum, sive per amorem, sive per aliam virtutem, trino illi objecto naturaliter debitam.

Proximum, Unde quia Deo debentur a creatura religio, amor, reverentia, cultus & obedientia &c. sibi ipsi temperantia, prudens amor, ordinata æquabilisque vitæ ac morum compositio &c. proximo charitas, justitia, misericordia, fidelitas, gratitudo, aliaque socialis vitæ officia, omnis natura

Se ipsum, rationalis bene erit constituta, si hæc solerti usu in praxin eant, servata animi tranquillitate, & pace cum Deo, proximo, secum: ac proin hæc omnia jure naturali præcepta esse censenda sunt. Contra vero male esset comparata rationalis civitas, si virtutum illa officia negligere, aut contraria illis vitia liceret committere; si blasphemia, odium Dei, sacrorum contemptus, si intemperantia, impudicidia, si effrænis ac distorta morum projectio, si superbia, ira, invidia, injustitia, aliæque reipublicæ rationalis pestes non essent prohibitæ.

Quamvis vero hæc ita se habeant, ac recta constitutio atque naturalis felicitas rationalis universitatis sit principium illud, ex quo legem naturalem, aut præcipientem aut prohibentem inferimus, tamen nec ultimatum illud nec adæquatum censeo, imo nec certum satis ac solidum, nisi altiori firmiorique fundamento nitatur, tanquam ultimato & inconcusso juris naturalis principio.

8. Non tamen ultimatum, Quæro enim, quid Deo, ut absoluto rerum omnium Domino, ineluctabilem adeo atque inflexibilem necessitatem imponit, ut per leges naturales rectam constitutionem ac felicitatem humanæ reipublicæ procuret: ut exigentias & clamores creaturarum exaudiat? ut curam illarum suscipiat? Potest Deus totam orbis molem vel nutu unico destruere, & in nativum suum nihilum redigere; cur ergo non etiam sibi ac suis ruinis relinquere?

Et in physicis quidem habemus compertum: quod Deus, licet sit auctor omnis naturæ corporeæ, tamen ut absolutus Dominus contraire possit ejusdem exigentiis, & appetitibus innatis, spoliando ignem calore, aquam frigore, solem lumine, materiam forma, licet sic videatur creaturæ inferri violentia: & prodire opus deturpativum naturæ. Quænam ergo ineluctabilis illa causa est, quæ Deo necessitatem potest imponere, ut exigentiis creaturarum moralibus satisfaciat? ut earum felicitati prospiciat? ut legibus naturalibus adstringat, atque coerceat? cur non pro

casu

asu saltem particulari legem naturalem potest omittere ac permittere, quod nunc jure naturæ censemus illicitum? Altius profecto hic eundum, & e cœlo petendum, quod in terris non invenitur.

Dixi etiam, quod principium illud, ex felicitate & recta constitutione humanæ reipublicæ, atque ex debitis officiis petitum non sit adæquatum: quin falsum videri potest. Argumenta plura præsto sunt, afero unicum. Pone casum, vel, si vis, finge, mendacium, aut aliud vitium, jure naturæ illicitum, esse necessarium ad conservationem humanæ reipublicæ, interituræ, nisi mendacio sustentetur: pone, mendacio omnia alia peccata posse impediri, omnes reliquas miserias & inordinationes omnium mortalium posse tolli: an licitum dices? non credo. At ex principio tuo non tantum licitum pro eo casu, sed etiam præceptum esse inferas oportet. Nam ostendo utrumque. *Omnis actus, qui ad felicitatem humanæ reipublicæ est necessarius, non tantum licitus, sed etiam præceptus est.* Hoc tuum est principium: ex quo ego sic colligo: *sed mendacium in casu posito est necessarium ad felicitatem humanæ reipublicæ* (interituræ, si non mentiaris) conclusionem ipse formes: plane mendacium in hoc casu non amplius esset vitium, sed virtus, jure naturæ præcepta. Rursus: *Omne illud est jure naturæ illicitum, quod est oppositum rectæ constitutioni ac felicitati humanæ reipublicæ, atque officiis amoris eidem debitis.* En tuum fundamentum juris naturæ ultimatum! *atqui omissio mendacii in hoc casu est opposita rectæ constitutioni ac felicitati humanæ reipublicæ, atque officiis amoris eidem debitis. Ergo omissio mendacii in hoc casu est illicita.* Neque dicas, mendacium esse contra veracitatem & commercium inter homines: nam ex omissione mendacii in dato casu multo plus damni sequeretur humanæ reipublicæ, quam ex omnibus mendaciis, ut per se patet. Deinde licet in hoc casu licitum esset mendacium, tamen ex principiis adversariorum non sequeretur, quod in aliis casibus etiam esset licitum; ubi ab illo non dependet conservatio reipublicæ: ergo non sequeretur, quod interciperet humanum commercium.

9. Nec adæquatum.

Non disputabo tecum de possibilitate casus propositi: sit impossibilis; at ostendit tamen, mancum esse tuum principium, imo falsum. Deinde non video satis, cur casus hic absolute sit impossibilis, si, ut tu quidem asseris, juri naturæ non aliud fundamentum, nisi massa creata sit substernenda: nam tunc mendacium non foret vitium, sed virtus, jure naturali præcepta. Cur ergo absolute implicet, ut Deus hanc virtutem requirat ad conservandam humanam rempublicam, alias a se destruendam?

Vel pone alium casum, certo possibilem, quod mendacio possis patriam ab hoste liberare. Nam etiam in hoc ex tuo principio sequitur,

quod mendacium sit præceptum, & omissio illius jure naturali prohibita, utpote contraria officiis amoris, patriæ naturaliter debitis.

QUÆSTIO III.

Quodnam ergo est principium ultimatum & universale Juris naturæ?

10. Resp. Cum in rebus creatis nec satis solidum nec satis universale deprehendamus fundamentum, nisi cuidam per se ipsum firmo atque immobili superstruatur, ad altius eluctandum est rerum omnium principium, basin ac fundamentum, ad Deum videlicet O. M bonitatis omnis fontem, ac primam originem,

Principium ultimatum & adæquatum est Deus, Dicendumque: Principium ultimatum juris naturæ est ipse Deus infinite perfectus. A quo enim alio posset imponi Deo necessitas consulendi humanis rebus per leges naturales, nisi a sua essentia ac perfectione infinita? Quam necesse est, Deum esse infinite perfectum, sapientem ac providum, tam necesse est, eum sapienter ac provide gubernare humanam rempublicam. Quod, ut evidentius demonstratum eam, sic arguo.

Ejusque perfectiones. Cum Deus sibi soli infinite sufficiat, nullaque re indigere possit, necesse nullatenus habuit, ut extra se ipsum operetur, producendo hanc mundi machinam, eamque rationalibus creaturis animando;

Supposito tamen, quod ex liberrimo voluntatis suæ beneplacito creationis opus susceperit, tanquam auctor naturæ prudentem eidem finem præfigere debuit, non alio necessitante, nisi sapientia sua ac providentia infinita.

Operi igitur suo finem præposuit, ad quem tenderet, quoque obtento bene esset constitutum, ac felicitatem suam consecutum. Omnia siquidem bene se habere noscuntur, si ad finem suum bene sunt comparata.

11. Quas commendare est finis naturæ rationalis. Quis igitur finis creaturæ præsertim rationalis? Non quæro de fine supernaturali in statu naturæ elevatæ, hic enim est Deus, ut possidendus æternum per visionem intuitivam & amorem beatum, tanquam plene satiativum appetitus rationalis; aut proin Deus ipse sit finis & beatitudo objectiva, possessio vero hujus finis & fruitio per visionem & amorem beatitudo sit formalis naturæ rationalis, speciali atque indebito favore elevatæ.

Sed quæro de fine naturali, a Deo, ut auctore naturæ, creaturæ rationali præfixo. Sane quemadmodum nihil terrenum, creatumve esse potest finis & beatitudo ejusdem objectiva ac supernaturalis, sic neque potest esse illius finis ac beatitudo naturalis, eo quod nullius boni creati pos-

poſſeſſio, nec omnium ſimul, ſatiare poſſit vaſtam capacitatem & immenſos velut appetitus humanæ mentis.

Unde novimus, veteres illos Philoſophos, uti in perpetua jurgia, ita in abſurdos omnino errores eſſe prolapſos, ubi de fine hominis incidit diſceptatio: dum per terrenæ bonitatis ſimulacra ac vanas umbras ſerpentes, vagantesque ad veri boni faſtigium obtutum attollere aut noluerant, aut gentilitatis glaucomate obcœcati non poterant.

Solus Divinus ille Plato aquilæ inſtar in Diviniſſimum juſtitiæ ſolem atque immenſum illud lumen obtutum defixit, vel ſola ratione naturali acuente aciem, ac monſtrante veritatem, quæ ſua ſatis luce ſe ſignat.

Hanc amplexa melior philoſophia ac Chriſtiana ethica, nullatenus dubitat, finem hominis ac felicitatem etiam naturalem non eſſe aliam, quam poſſeſſionem ſummi boni, quantam quidem ratio ſtatus naturalis poteſt capere: cum poſſeſſio boni creati implere ac ſaturare nequeat appetitum rationalem.

Hæc autem poſſeſſio ultimi finis aliud eſſe non poteſt, quam cognitio Dei infinite boni ac perfecti, ejusque amor, cultus ac reverentia, atque recta habitudo ad Deum, qua videlicet in ordine ad ultimum finem ſuum bene ſe habeat creatura, ut ex ipſa natura auctoris naturæ perfectiones ac gloria reſplendeat.

Indubitata ſiquidem veritas eſt, rem quamlibet perfectionem ſuam, conſtitutionem rectam, ac felicitatem obtinere, ſi ad finem ſuum recte ſit comparata. Cum igitur Deus, naturæ rationalis author, providus ac ſapiens, eandem ad ſe tanquam finem ultimum, atque ad gloriam ſuam ac perfectiones manifeſtandas condiderit; imo ad alium finem ultimum, quam ad gloriam ſuam ac laudem condere non potuerit, vel ex ipſo creationis fine conſectaneum eſſe intelligimus, tunc creaturam rationalem recte eſſe conſtitutam, felicem, beatamque ſecundum ſtatus naturalis capacitatem, quando ad finem ſuum bene eſt comparata; quando a Divino ſuo authore ita creatur, conſervatur, ac gubernatur, ut opus authorem commendet, ejusque perfectiones, in ſe velut penicillo expreſſas, repræſentet.

Cum igitur hic ſit finis creaturæ rationalis, Deusque ad alium creare eandem ac gubernare non poſſit, niſi nempe ad gloriam ſuam extrinſecam, ſatis profecto intelligimus, ſapientiæ ac providentiæ Divinæ eſſe, ita naturam rationalem condere, ac gubernare, ut nihil in ea ſcabrum, diſtortumque, nihil cum fine illo ultimo, ſapientiſſimo ac prudentiſſimo, pugnans ex voluntate authoris ſui ſit reperire: alias enim imperfectio operis redundaret in ipſum artificem & auctorem.

Quidquid igitur ſapientiæ ac providentiæ ſanctiſſimi conditoris ac gubernatoris, aliisque perfectionibus Divinis eſt oppoſitum, lege neceſſaria 12. Quidquid

igitur est contra divinas Perfectiones, est contra jus naturæ.

prohibet: & quidquid perfectio Dei, ad sapienter ac provide gubernan-dam creaturam rationalem exigit præcipi, id præceptum esse lege naturali nullatenus ambigi potest. Demonstremus veritatem istam, ut ut per se certam & indubitatam, per exempla.

Prohibet Deus lege naturali ac necessaria, quidquid amori, reveren-tiæ, cultui, obedientiæ, reliquisque officiis, Deo debitis adversatur, ut odium Dei, blasphemiam, perjurium, idololatriam, superstitionem; nam si horum quidquam Deus licitum faceret, non amplius sapienter ac pro-vide ad finem suum gubernaret humanam rempublicam, quia non am-plius bene se haberet ad Deum, ejusque gloriam ac perfectiones manife-standas; consequenter quam necessario Deus prudenter ac sancte huma-nam rempublicam gubernat, tam necessario ei interdicit, quidquid officiis erga Deum adversatur; ac necessario præcipit, quidquid requiritur, ut erga Deum, finem suum ultimum, bene se habeat.

Eodem ex fonte derivatur necessitas earum legum, quæ hominis offi-cia erga proximum & vitam socialem ordinant; nam & hæc Deus lege æterna necessario disponit, quia Deus est, quia perfectus est, quia pro-vide ac sapienter condidit ac gubernat res humanas ad suum finem, ut vi-delicet perfectiones creatoris commendent, & gloria gubernatoris ex eis resplendeat.

Ostenditur per exempla.

At vero ad hunc finem, creaturis rationalibus necessario præfixum, non gubernaret sapienter humanam rempublicam, si non præciperet ea, quæ ad amorem mutuum, pacem ac concordiam inter homines conservan-dam, atque ad alia socialis vitæ officia sunt necessaria: si faceret licita injusta homicidia, adulteria, detractiones, furta, rapinas, & quidquid justi-tiam, charitatem, pacem ac quietem lædit: quia videlicet hoc pacto non amplius per sapientem, providam, Deoque authore dignam creationem ac gubernationem ad finem suum bene comparatæ essent humanæ per orbem societates; quia non amplius essent natæ, gloriam ac perfectiones condi-toris ac gubernatoris sui manifestare: quin potius notam quandam aut impotentiæ aut imprudentiæ in authorem ac gubernatorem suum refun-derent.

Atque eodem prorsus modo de officiis, quæ quilibet homo jure natu-rali sibi ipsi debet, est discurrendum. Cum enim finis naturalis cujuslibet hominis, etiam secum ipso comparati, sit, ita esse constitutum, ut opus authorem commendet, facile colligimus, quidquid hiulcum in moribus, distortum atque inordinatum in homine est reperire, id sanctissimis legi-bus sapientissimi conditoris ac providentissimi gubernatoris adversari. Unde iram, gulam, intemperantiam, acediam, cædem ac mutilationem sui ipsius, aliasque creaturæ rationalis inordinationes prohibitas, contra-

rias

las vero virtutes, ut amorem sui prudentem, discretum ac moderatum, præceptas esse ex principio illo inferimus. Neque interest, an prima sint principia moralia per se nota, e. g. *declina a malo, & fac bonum*, an vero conclusiones ex his principiis deductæ: nam per utraque nobis Deus legem suam manifestat, atque ad perfectionem suam commendandam, ac felicitatem nostram comparandam dirigit. Unde parum attendi meretur divisio illa, a quibusdam asserta, juris naturalis in *primævum*, quod sola principia juris naturalis, per se nota, complecti dicitur, & in *secundarium*, quod circa conclusiones morales ex principiis illis deductas versari volunt.

Sed quid ad casum illum dicendum, quem supra attulimus, quo videlicet mendacium ad conservationem humanæ reipublicæ, aut patriæ saltem, esset necessarium? cur illud etiam pro tali casu necessaria lege interdicitur? profecto hic alia ratio dari non potest, nisi quod omne mendacium est oppositum primæ ac summæ veracitati; consequenter si Deus faceret licitum, redundaret imperfectio in ipsum Deum: & si homini posset facere licitum mendacium, cur non etiam sibi? Videmus, quam hæc abhorreant a Divina perfectione, ut ne quidem cogitari possint sine blasphemia. 13.

At omissio mendacii mundi ruinam traheret. Quid tum? an præferendum putas mundum Deo, conservationem creaturæ perfectioni creatoris? igitur hoc etiam casu Deus sanctissimus ac sapientissimus necessario prohibet mendacium: nam si creaturæ faceret licitum, non amplius esset apta ad suum finem, videlicet ad perfectiones Divinas manifestandas, imo infinitam veracitatem Dei eversum iret: non igitur sapienter gubernaret Deus ad finem suum creaturam rationalem, si mendacium ei faceret licitum: unde ad perfectionem Divinam satius esset, mundum in nihilum recidere, quam Divinæ perfectioni afferri præjudicium. Cur mendacium pro omni casu prohibitum?

Illud adhuc dubium quibusdam movet, quod aliqua peccata, jure naturali prohibita, videantur nulli perfectioni Divinæ esse opposita, e. g. ingratitudo; cum Deus neque gratus neque ingratus esse possit. Verum licet ingratitudo nulli singulari perfectioni Divinæ esset contraria, est tamen contra bonitatem, sanctitatem ac sapientiam Divinam, illam non prohibendo facere licitam.

QUÆSTIO IV.

Solvitur Difficultas,

An, & quomodo aliqua sint mala antecedenter ad legem DEI.

Præcipuam hanc esse in hac re difficultatem censeo, ut enim ostensum hactenus, lex naturæ est ipsa lex Divina necessaria, principium vero ultimatum, ex quo existentiam talis legis colligimus, sunt perfectiones 14.

Dei, ſapientiſſime ac providentiſſime gubernantis humanam rempublicam At vero ulterior quæſtio hic ſe offert, quare Divina perfectio exigat pro hiberi furtum e. g. non vero eſum carnis die ſabbati. Videtur plane ante cedenter ad legem Dei, ſeu abſtrahendo a lege Dei, in iſtis objectis intrin ſecum dari diſcrimen, ita quidem, ut furtum habeat aliquam malitiam propter quam neceſſario a Deo prohibetur, quam malitiam eſus carnis aliaque, quæ jure tantum poſitivo ſunt prohibita, non habent.

Unde etiam recepta eſt illa Theologorum paræmia: *Aliqua eſſe pro hibita, quia ſunt mala, & aliqua eſſe mala, quia prohibita.* Quod axioma ſen ſum alium habere non poſſe videtur: quam aliqua jam antecedenter a omnem legem Dei, vel ſaltem ab illa abſtrahendo, eſſe in ſe ipſis mala quia nempe ſunt diſconvenientia naturæ rationali, e. g. furtum, homi cidium, mendacium &c. alia vero ex ſe ipſis talem malignitatem, natura rationali repugnantem, non habere, ſed totam malitiam accreſcere e diſconvenientia cum lege poſitiva, non neceſſaria. Quæritur igitur, quid ſit illa malitia, quæ eſt in furto, & propter quam neceſſario prohibetur vel, quid inveniatur antecedenter ad legem Dei in furto, quod non in venitur in comeſtione carnis? cur aliqua e. g. furtum aut mendacium dicantur intrinſece mala, ſecus ac alia?

15. Quomodo aliqua ſint intrinſece mala.

Ad quam difficultatem reſpondetur, furtum, abſtrahendo a lege pro hibente, non eſſe malum formaliter ac theologice, ſed radicaliter tantum fundamentaliter, ac velut phyſice, quatenus nempe, ſuppoſita rerum di viſione eſt turbativum reipublicæ humanæ, quietis ac tranquillitatis publi cæ: atque hac ratione adverſatur rectæ conſtitutioni humanæ ſocietatis. Unde fundamentum præbet legi prohibenti, exigitque, ut paſſim aucto res loquuntur, prohiberi.

Verum, ut dictum ſupra, vi ſui abſoluti & independentis dominii poſ ſet Deus huic exigentiæ creatæ contraire, niſi perfectio ſapientiſſimi ac providentiſſimi creatoris ac gubernatoris, creaturam rationalem ad finem ſuum, manifeſtandas videlicet Divinas perfectiones, prudentiſſime ordi nantis, neceſſitatem legis imponeret.

Alia longe eſt eorum conditio, quæ lege duntaxat poſitiva ſunt libere prohibita: hæc enim, antecedenter ad legem prohibentem, neque funda mentalem ac phyſicam habent malitiam, cum non ſint per ſe noxia, neque oppoſita fini creaturæ rationalis, conſequenter neque perfectio ſapientiſ ſimi gubernatoris neceſſitatem ullam prohibendi illa imponit.

Licet autem furtum e. g hoc ſenſu dicatur fundamentaliter intrinſece malum, quatenus eſt noxium humanæ reipublicæ, & oppoſitum felicitati ac rectæ conſtitutioni ejusdem, ultimatum tamen principium, indefecti bile atque immutabile, ex quo per neceſſariam conſequentiam legem æter-

nam

m prohibentem inferimus, est ipsa natura Divina infinite perfecta, seu
pientia Dei providentissime ad finem suum gubernantis creaturam ra-
nalem.

Atque ex hoc ipso colliges, si non necessitatem, utilitatem saltem,
plicis nostri principii ac regulæ, ex qua existentiam legis naturalis in
dine ad particulares materias inferimus. Immediatum siquidem prin-
ium est recta constitutio humanæ reipublicæ, aut creaturæ etiam cujus-
rationalis in ordine ad suum finem, manifestandas nempe Divinas per-
tiones; ultimatum tamen semper erunt hæ ipsæ perfectiones, ac præ-
tim sapientia creatoris ac gubernatoris.

Unde nequaquam rejicio modos illos loquendi, receptos passim, qui- 16.
s in praxi sic arguimus: hoc est contra felicitatem naturalem ac rectam Variæ DD.
nstitutionem creaturæ rationalis, aut humanæ reipublicæ. Ergo jure regulæ juris
turali est prohibitum. Hoc exigit esse præceptum recta constitutio na- naturæ.
æ rationalis: ergo est præceptum. Hoc est contra officia, Deo, proxi-
, ac sibi naturaliter debita: ergo est illicitum jure naturali. Hoc exi-
bonum socialis vitæ, hoc exigit amor naturaliter debitus Deo, sibi ac
ximo: ergo est præceptum lege naturali. Hoc est contra naturam ra-
nalem, contra rectam rationem, hoc dictat recta ratio, ergo &c. Item:
idquid simpliciter expedit esse licitum ad felicem naturæ humanæ sta-
n, id omne, spectato naturæ jure, est licitum; item, quod in ordine ad
ndem finem simpliciter expedit esse præceptum vel prohibitum, id omne
turæ jure est obligatorium: similiter, quod simpliciter expedit, esse
viter vel leviter prohibitum pro humani generis beata conditione, est
jure naturæ graviter vel leviter prohibitum.

Item: id omne simpliciter expedit, licere, in cujus licentiam homines
nsensissent, si ante omnem casum particularem ab authore naturæ requi-
tulissent suffragium: & econtra, id omne simpliciter non expedit, li-
re, in cujus licentiam homines non consensissent.

Has, inquam, aliasque authorum regulas non rejicio; quin, aliquas
tem ex iis, in praxi utiles esse ac veras fateor: unde illas etiam tanquam
incipium immediatum statuo: ultimatum tamen esse nego: cum prin-
pium ultimatum sint solæ Divinæ perfectiones, quibus omnes prædictæ
gulæ tanquam fundamento ultimato per se ipsum firmo, indefectibili at-
e immutabili innituntur, ut supra demonstratum est.

Hinc mirari satis non possum, complures authores, qui integris to-
s jus naturæ pertractant, de hoc principio vel omnino silere, vel perfun-
oriam tantummodo de eo mentionem facere: cum tamen certum esse
deatur, rationem ultimatam, cur Deus ad exigentiam creaturæ ratio-
is ejusque felicem statum legem necessario ferre debet, aliam non esse,

quam

quam ipsammet Divinam perfectionem ac providentiam sapientissimi creatoris ac gubernatoris: imo communis Christianorum doctrina sit, felicitatem creaturæ rationalis, etiam in statu naturæ puræ spectatam, aliam haud fore, quam rectam constitutionem in ordine ad ultimum suum finem naturalem, ad Deum videlicet ejusque perfectiones manifestandas ac commendandas. Unde solennis illa vox Theologiæ mysticæ, quod Deus creare potuerit hominem, vel non creare pro lubitu, ad alium finem creare, quam propter se, atque ad gloriam suam, non potuisse; quia scilicet infinitum bonum in creaturis suis necessario se ipsum amat, & infinita sapientia pro fine omnis operationis necessario habet summum bonum.

Ex quibus haud difficulter inferimus, rationem ultimatam, per se firmam, indefectibilem atque immutabilem legis Dei æternæ ac necessariæ non esse quærendam extra Deum infinite bonum, sapientem ac perfectum.

17. Difficultates solvuntur. Atque ex hac ipsa doctrina facilius, quam ex ulla alia, videtur explicari, cur ea, quæ lege naturali a Deo prohibentur, dicantur intrinsece mala, seu per se ipsa fundamentaliter ac radicaliter mala: quia scilicet sunt opposita rectæ constitutioni naturæ rationalis in ordine ad suum finem naturalem, qui consistit in tali habitudine ad Deum, authorem & gubernatorem suum, ut illius perfectiones manifestent ac commendent: quod non amplius contingeret, si Deus illa faceret licita. Unde in ipsa natura rationali datur fundamentum (quamvis non ultimatum) atque exigentia, ut a Deo sapientissimo ac providentissimo gubernatore ac legislatore prohibeantur: & quia sic ex fine suo intrinseco natura rationalis exigit, ut talia sint illicita, dicuntur *radicaliter*, *fundamentaliter*, atque etiam *intrinsece* mala, *formaliter* vero mala per oppositionem cum lege naturali, quam Deus necessario fert vi suæ infinitæ perfectionis, tanquam sapientissimus ac providentissimus gubernator, ad exigentiam naturæ rationalis, ut illa ad finem suum recte sit comparata.

Unde natura rationalis per lumen rationis sic arguit: si furtum e. g. aut homicidium injustum esset licitum, male esset constituta in ordine ad suum finem humana respublica ac natura rationalis. Ergo Deus necessario per legem æternam illud prohibet, vi suæ infinitæ perfectionis, tanquam sapientissimus ac providentissimus creator ac gubernator creaturæ rationalis.

18. Cur impossibile peccatum pure philosophicum? Ex quo ulterius conficitur, nullum dari, nec dari posse peccatum pure philosophicum, quod præcise esset actus humanus disconveniens naturæ rationali & rectæ rationi, nullatenus vero sit transgressio legis Divinæ. Nam imprimis impossibile est ex dictis, Deum non prohibere ea, quæ sunt contra naturam rationalem & rectam rationem; cum ipsæ Divinæ perfectiones Deum necessitent, ad illa prohibenda.

Deinde recta ratio non potest judicare, actum aliquem esse contra natu-

ram

am rationalem, nisi in quantum ostendit; illum actum esse contra finem naturæ rationalis, nempe contra rectam habitudinem ad Deum: consequenter simul ostendet, illum a Deo vi suæ infinitæ perfectionis esse prohibitum. Nam

Circa mendacium e. g. ita discurret (explicite vel implicite, formaliter vel virtualiter) mendacium est contra rectam constitutionem naturæ rationalis, & ita illicitum, ut, licet omnes homines dicerent esse licitum, ut vellent facere licitum, tamen maneret illicitum, & quidem in omnibus circumstantiis. Ergo a supremo Domino ac legislatore vi infinitæ suæ veracitatis ac perfectionis est prohibitum.

Unde porro sequitur, sive fidelis peccet, sive barbarus, semper sub aliquo saltem prædicato, e. g. supremi Domini, legislatoris, aut altioris potestatis, implicite saltem, virtualiter ac confuse cognosci Deum, qui peccato offenditur. Est enim impossibile, ut recta ratio judicet aliquid esse contra naturam rationalem, & consequenter prohibitum, nisi simul judicet, quod sit prohibitum ab altiore legislatore. Cur enim peccans pœnas timet? cur synthereſis accusat, quem timet, præsertim si crimen est occultum? an natura rationalis se ipsam? cur quæso? quis suus est superior? quis suus legislator? cur mendacium maneret prohibitum, licet tota humana respublica vellet illud permittere? 19. Omnis peccans Deum cognoscit.

Licet igitur etiam ab homine rationis compote Deus brevi aliquo tempore possit etiam invincibiliter ignorari, tamen ignorari nunquam potest a peccante; quia scilicet lumen rationis non potest dictare, aliquid unquam naturæ rationali disconveniens esse prohibitum, nisi simul dictet ab altiori potestate esse prohibitum: cum fundamentum ultimatum per se firmum & indefectibile hujus prohibitionis aliud esse non possit, quam perfectio alicujus supremi gubernatoris, quæ eundem necessario ad legem illam in cordibus nostris scribendam atque sic nobis per lumen rationis promulgandam determinet. Quodnam enim aliud principium ultimatum, indubitatum, atque indefectibile habet natura rationalis judicandi, mendacium e. g. esse prohibitum necessario, nisi oppositionem cum perfectione supremi legislatoris?

Quæres: quid autem, si poneretur casus, quod peccans invincibiliter ignoret Deum, & quidem sub omni prædicato? tunc enim peccans cognosceret tamen, mendacium esse illicitum. Quodnam autem tunc aliud fundamentum ultimatum judicandi, id esse prohibitum, nisi natura rationalis, cui illud nihilominus esset oppositum? Respondetur, casum esse impossibilem, licet enim non negem, posse Deum ad breve aliquod tempus etiam invincibiliter ignorari, tamen fieri non potest, ut *peccans* eum ignoret: siquidem hoc ipso, quod peccet, agnoscit confuse saltem, se

agere contra legem aliquam superioris potestatis; cum ratio manifeste dictet, legem ferri non posse, nisi a superiore in subditum, consequenter neminem sui ipsius legislatorem esse, aut in se ipsum jurisdictionem posse exercere. Quis ergo ille superior, cujus legem peccans transgreditur? non alius homo: nam unde illi potestas in hominum conscientias? deinde licet omnes homines vellent præcipere mendacium e. g. vel aliud intrinsece malum, tamen illud maneret prohibitum. Ergo quoties quis peccat, præsertim contra legem naturæ, semper, saltem confuse & implicite, agnoscit, se agere contra voluntatem supremi alicujus legislatoris, qui præcipere aut prohibere possit, licet totum humanum genus se vellet opponere.

20. Etiam Atheus. Neque dicas, quod Athei peccent, licet nullum Deum agnoscant. Nam falsum est, quod Deum non agnoscant, dum peccant: tam aperte enim se Deus signavit in suis creaturis, tamque convincentia humanæ menti ac synteresi indidit dictamina rationis, signato super nos lumine vultus sui, ut, quantumcunque impii conentur tam illustribus radiis aditum præcludere, omnemque Dei sensum ex cordibus suis excludere, tamen, nolint velint, synteresis eis, dum peccant, acclamet: *Datur Deus: datur legislator altioris potestatis: datur vindex scelerum*; quem potius optant non existere, quam non existere serio sibi possint persuadere. Et sic dicit quidem impius in corde suo: *Non est Deus*: at non serio: conatur potius, & attentat dicere, quam serio dicat, præsertim quando peccat.

Sed quid, si nullus daretur Deus? an mendacium, aliaque lege naturali nunc prohibita, tamen essent mala atque prohibita? cur tunc essent mala? cur illicita? a quo prohibita? profecto tunc ideo duntaxat essent illicita ac mala, quia tamen essent dissentanea naturæ rationali.

21. De casu invincibilis ignorantiæ Dei. Respondent ad hunc casum plures authores, uti etiam ad illum, quo poneretur, a peccantibus Deum sub omni prædicato invincibiliter ignorari, quod in tali hypothesi (quam tamen utramque impossibilem esse agnoscunt) peccatum foret mere philosophicum, præcise disconveniens naturæ rationali ac rectæ rationi, quod non esset offensa Dei, nec dignum pœna æterna.

Censeo tamen cum Viva in *Trut. theol. ad prop.* 2. *ab Alexandro VIII. damnatam*, ex utraque hypothesi impossibili aut nihil sequi, aut sequi pariter impossibile, utramque nempe contradictionis partem; quod videlicet tunc mendacium e. g. esset malum, illicitum, prohibitum, dissentaneum naturæ rationali, offensa Dei &c. & simul non esset. Esset malum, ac offensa Dei; quia est impossibile, ut recta ratio proponat mendacium tanquam illicitum ac disconveniens naturæ rationali, nisi simul illud proponat ut disconveniens legi Dei, qua Deus vi suæ perfectionis necessa-

:effario illud prohibet, ut oftenfum eft. Sequeretur tamen fimul & al-
:era contradictionis pars, quod fcilicet in tali cafu chymærico mendacium
ıon effet malum, illicitum, difconveniens naturæ rationali, ac offenfa
Dei; quia ponitur Deum non exiftere, aut a mentiente invincibiliter fub
mni prædicato ignorari: confequenter nulla daretur, aut agnofceretur
ex naturalis, illud prohibens. Ex quo igitur tunc principio ratio colli-
;at, mendacium effe prohibitum, malum, illicitum, difconveniens na-
uræ rationali, ac offenfam Dei? at in terminis abfurdum eft, mendacium
ıon effe malum, ac difconveniens naturæ rationali. Ita eft: fed dato
ıno abfurdo cætera accidunt: & ex impoffibili aut nihil fequitur, aut
equitur quidlibet.

QUÆSTIO V.

An lex naturæ femper fit abfoluta, immutabilis ac nunquam difpenfabilis?

Complures funt DD. tum Theologi tum Jurisconfulti, qui legem natu- 20
ralem dividunt in *abfolutam* & *conditionatam.* Illam immutabilem at-
ue indifpenfabilem ftatuunt, hanc vero mutabilem ac difpenfabilem.
:xempla eorum, quæ funt juris naturalis *abfoluti*, afferunt blafphemiam,
dium, aut contemptum Dei, mendacium &c. quia hæc ita funt intrinfe-
e mala, atque Divinis perfectionibus per fe oppofita, ut pro omnibus
afibus atque omnibus circumftantis lege Divina abfoluta, immutabili
c indifpenfabili neceffario fint prohibita.

Juris autem *conditionati* exempla ponunt, homicidium, furtum, po-
ygamiam, matrimonium confanguineorum in primo gradu lineæ re-
tæ &c. nam, ut difcurrunt, homicidium eft quidem lege naturali prohi-
itum, fed tantum conditionate, nifi Deus, qui fupremum habet domi-
ium vitæ & necis, det poteftatem, hominem occidendi, ficque difpenfet.
'urtum pariter fubjacere juri naturali conditionato, nifi nempe Deus, qui
ıpremus eft Dominus bonorum omnium, det facultatem occupandi al-
:rius bona, ut dedit Ifraëlitis fpoliandi Ægyptios. In polygamia Deum
ı veteri teftamento fæpe difpenfaffe; difpenfaturum pariter in matrimo-
io quoad primum gradum lineæ rectæ, fi folus pater cum filia in mundo
xifteret. Hæc proin, aliaque multa juris effe naturalis tantum condi-
onati, nifi nempe Deus difpenfet.

Quamvis autem ifti authores quoad rem ipfam vix aliud videantur
elle, quam id, quod omnes facile concedunt, tamen hic modus loquen-
i, tanquam improprius ac minus in re tanta accuratus, doctiffimis
iris femper difplicuit. Cum quibus

23. Nulla lex naturæ conditionata, mutabilis aut dispensabilis.

Dico: *Nulla datur lex naturæ conditionata, mutabilis aut dispensabilis, sed omnis semper est absoluta, immutabilis & indispensabilis.* Probatur: lex naturæ est lex æterna ac necessaria, præcipiens ea, quæ sunt intrinsece bona, seu, quæ bonitas ac sapientia Divina exigit præcipi in ordine ad sapienter ac provide ad finem suum gubernandam rationalem rempublicam: ac prohibens ea, quæ sunt intrinsece mala, seu quæ bonitas ac sapientia infinita authoris ac gubernatoris naturæ rationalis exigit prohiberi in ordine ad rectam naturæ constitutionem in ordine ad suum finem, manifestandas videlicet & commendandas divinas perfectiones.

Ergo lex naturæ est semper absoluta & indispensabilis: nam sub ea ratione, sub qua aliquid est intrinsece malum, exigens a Deo, tanquam optimo ac sapientissimo authore ac gubernatore prohiberi, semper lege naturali necessario est prohibitum, exigente hanc prohibitionem non tantum ex fine suo intrinseco natura rationali, sed infinita etiam gubernatoris sapientia ac bonitate. Sub ea vero ratione, sub qua aliquid intrinsece malum non est, sed ita comparatum, ut neque recta constitutio humani generis, neque sapientia conditoris ac gubernatoris exigant illud prohiberi, sub ea, inquam, ratione legi naturali nunquam subjacuit. Exempla rem magis illustrabunt.

24. Ostenditur exemplo homicidii,

Homicidium est contra jus naturæ, sed non omne. Nam injustum semper, justum nunquam lege naturali est prohibitum. Sic si Deus, penes quem est dominium vitæ, det potestatem occidendi, occisio illa non subjacet legi naturali; nec tamen Deus dispensat in illa, sed dando facultatem occidendi facit, ut occisio non sit injusta, sed justa: occisio autem justa nunquam fuit vetita. Atque sic Deus præcise mutat materiam; constituitque sub tali ratione, sub qua nunquam fuit prohibita. Si autem Deus dispensaret in lege naturali, deberet occisionem injustam, quæ sola est objectum legis naturalis, facere licitam: seu deberet occisionem sub ea ratione facere licitam, sub qua vetatur lege naturæ, nempe sub ratione *occisionis injustæ*. Et, si jus naturale esset conditionatum, deberet occisio *injusta* esse illicita, nisi Deus in occisione *injusta* dispenset, eamque faciat licitam; quod nunquam fit, nec fieri potest. Ita pariter judex criminis convictum carnifici occidendum tradit: & quilibet iniquum aggressorem potest occidere cum moderamine inculpatæ tutelæ, quin tamen ulla in lege naturali fiat mutatio aut dispensatio: quia scilicet talis occisio justa nunquam fuit comprehensa sub lege naturali, prohibente tantum occisionem injustam, nunquam vero justam.

25. Furti,

Sic etiam furtum semper lege naturali est interdictum, & quidem absolute & indispensabiliter; cum Deus nunquam possit furtum licitum facere

ɛere, poteſt tamen Deus, tanquam ſupremus rerum omnium Dominus, rei proprietatem ac dominium ab uno transferre in alterum, ſicut ab Ægyptiis tranſtulit in Iſraëlitas; quo facto non committitur furtum ab ɛo, qui rem aliquam ſurripit: nam furtum eſt *ablatio rei alienæ*, *invito rationabiliter Domino*: ſi autem Deus e. g. Iſraëlitis dat jus proprietatis in bona, quæ prius fuerunt Ægyptiorum, neque auferunt rem alienam, ſed ſuam; neque Ægyptii poſſunt eſſe rationabiliter inviti: quia Iſraëlitæ proprietatem acceperunt ab eo, qui habet ſupremum & ſupereminentiſſimum rerum omnium Dominium, conſequenter illud dare poteſt, cui vult & quando vult.

Cum autem Deus cuipiam tale dominium dat, atque ſic illud ab uno transfert in alterum, nihil immutat circa jus naturale, quo tantum furtum prohibetur; Deus autem non facit, ut furtum ſit licitum, & ſic neque in lege naturali, neque in ejus objecto diſpenſat ſed tantum facit, ut non ſit furtum, adeoque, ut ſub lege naturali non comprehendatur: utpote qua tantum furtum, tanquam ſemper & pro omni caſu ac circumſtantiis intrinſece malum, abſolute & indiſpenſabiliter prohibetur. Diſpenſaret autem Deus in lege naturæ & in ejus objecto, ſi furtum aliquando faceret licitum: quod, ut dictum, fieri nunquam poteſt.

Eodem modo diſcurrendum circa uſuras: nam licet exigere uſuras 26.
mere lucratorias, ſeu præciſe titulo mutui ſit intrinſece malum, ac jure Uſurarum.
naturali ſemper prohibitum: potuit tamen Deus Iſraëlitis dare jus in bona gentium infidelium, & translato dominio concedere facultatem quaſi fœnus ab iis accipiendi: ſicut etiam defacto ex hoc titulo cenſus quincunces in Germania ſunt liciti: quia ſcilicet reſpublica dominium eorum in mutuantem tranſtulit, ſicut in præſcriptione.

Idem evenit in aliis exemplis: nam licet Deus in veteri teſtamento 27.
dederit licentiam uni viro habendi ſimul plures uxores, quam licentiam Polygamiæ.
in novo teſtamento ademit, tamen per hoc circa legem naturalem ejusque objectum nihil mutavit; neque enim diſpenſavit in *polygamia*, quatenus prohibetur jure naturali. Siquidem polygamia eatenus tantum vetatur jure naturali, quatenus eſt acceſſus ad non ſuam (vel ſaltem traditio juris, quod tradens non habet) & ſub hac ratione eſt intrinſece mala, atque ſemper pro omnibus circumſtantiis abſolute & indiſpenſabiliter prohibita. Quia autem Deus, ſicut in vitam & bona fortunæ, ita etiam in humana corpora ſupremum habet dominium, ideo poteſt dare uni viro jus in plura corpora, & pluribus fœminis in corpus unius viri; prout fecit in antiquo teſtamento: in lege vero Evangelica hoc jus & poteſtatem, pro liberrimo voluntatis ſuæ beneplacito, ſuſtulit, quin propterea in lege naturæ aut ejus objecto quidquam mutarit, aut diſpenſarit: nam po-

lygamia, quatenus eſt acceſſus ad non ſuam, vel traditio juris, quod non datur, ſemper neceſſario fuit prohibita tanquam intrinſece mala: quatenus vero eſt acceſſus ad ſuas, vel traditio juris, a Deo conceſſi, nunquam fuit prohibita. Quia igitur in novo teſtamento Deus ademit viro jus in plura corpora muliebria, matrimonium ratum cum pluribus eſſet attentata traditio juris, quod non exiſtit, & matrimonium conſummatum cum pluribus eſſet acceſſus ad non ſuas, & ſic eſſet verum adulterium; cum tantum cum una habere poſſit validum matrimonium. In antiqua autem lege poterat cum pluribus ſtare verum matrimonium, cum Deus conceſſerit viro jus in plura corpora.

Unde ſequitur, quod paradoxum videri poſſet, polygamiam in nova lege jure naturali eſſe prohibitam, in veteri autem fuiſſe permiſſam, quin tamen circa legen naturæ & ejus objectum quidquam fuerit mutatum, aut in ea diſpenſatum: quia ſcilicet Deus nunquam permiſit, polygamiam, quatenus eſt acceſſus ad non ſuam (ſub qua ſola ratione jure naturali eſt prohibita) ſed concedendo jus in plura corpora, præciſe fecit, ut polygamia conſummata fuerit acceſſus ad ſuas uxores: quod etiam in nova lege potuiſſet facere Deus, ſi voluiſſet. Quia autem ex ſacra ſcriptura nobis conſtat, quod non fecerit, ſed ademerit viro jus in plura corpora, ideo polygamus accederet ad eas, quæ non ſunt ſuæ uxores, committeretque adulterium, jure naturali ſemper abſolute prohibitum.

Neque dicas, Deum in jure naturæ diſpenſaſſe, quando dixit ad Oſee: *Vade, ſume tibi uxorem fornicationum, & fac tibi filios fornicationum.* Oſee 1. Nam Deus non præcepit Prophetæ, ut fornicetur, ſed ut fornicariam publicam, ſeu meretricem in uxorem ducat, & ex ea generet filios legitimos, quibus tamen apud populum adhæſura eſſet macula matris, quæ prius erat infamis meretrix. Vel per filios fornicationum intelliguntur tales, qui quidem ex legitimo matrimonio eſſent ſuſcipiendi, ſed tamen ex infecto matris ſanguine deſcendentes in fornicationes matris exemplo eſſent prolapſuri, ut Cornelius a Lapide explicat.

Manet igitur fornicatio ſemper jure naturali abſolute & indiſpenſabiliter prohibita; quamvis Deus poſſit viro dare jus in corpus fœminæ, & facere, ut ſit ejus uxor: quo caſu non amplius eſſet fornicatio, utpote quæ eſt acceſſus ad non ſuam.

28. Matrimonii in primo gradu conſanguinitatis.

Similiter dico, matrimonium in primo gradu conſanguinitatis lineæ rectæ, e. g. patris cum filia jure naturali eſſe prohibitum, ſemperque fuiſſe prohibitum: quia in hac providentia Deus nunquam dedit patri jus in corpus filiæ, ut ex communi omnium ſententia conſtat: & exemplum afferri nullum poteſt, quo Deum id unquam dediſſe conſtet.

Poſſet

Poſſet tamen Deus in alia providentia abſolute patri & filiæ, item natri & filio jus mutuum in corpora concedere: quod pro caſu, quo ſoli n mundo exiſterent, facile concedunt authores: ego vero id Dei abſo- utæ potentiæ neque pro aliis caſibus negandum cenſeo. Nam patrem natrimonio conjungi filiæ, non eſt intrinſece malum, ac conſequenter de e neque jure naturali vetitum: alias neque pro caſu, quo ſoli exiſterent, oſſent conjungi. Sed intrinſece malum ac jure naturali illicitum eſt juris nutui in corpora traditionem attentare, quod, utpote in hac providentia Deo negatum, nec pater habet nec filia: item accedere ad fœminam non uam, quod pariter fieret, ſi pater attentaret matrimonium conſummare um filia: quia, ut dictum, Deus in hac providentia jus mutuum in cor- ora patri & filiæ omnino denegat.

Unde neque quoad hoc jus naturale eſt conditionatum, mutabile c diſpenſabile: quia carnalis conjunctio patris cum filia, tunc tantum eſt re naturali prohibita, quando eſt acceſſus ad non ſuam: & pro hoc caſu emper abſolute eſt prohibita; & Deus non poteſt diſpenſando illam fa- ere licitam. Pro caſu autem, quo eſſet conjunctio cum ſua, ut contin- eret, ſi Deus daret illis jus mutuum in corpora, nunquam jure naturæ eſt rohibita: ergo neque pro hoc caſu datur locus diſpenſationi aut muta- ioni in lege naturæ.

Et ratio ulterior eſt, quia lex naturalis reſpicit ſuum objectum ſub ra- ione ſpecifica intrinſece boni vel intrinſece mali: quamdiu igitur manet a ratio ſpecifica, nullus datur locus ulli diſpenſationi aut mutationi, ut er ſe patet: cum omnis mutatio ac diſpenſatio præjudicaret Divinæ bo- itati, ſanctitati, ſapientiæ, aliisque Divinis perfectionibus: conſequen- er eſt abſolute impoſſibilis. 49. Jus naturæ reſpicit objectum ſemper ſub eadem ratione.

Poteſt tamen Deus in pluribus materiis facere, ut in aliquo actu ratio pecifica intrinſece mali non detur, ſicque non ſit objectum legis naturalis rohibitivæ, ut in allatis exemplis eſt demonſtratum, dando videlicet is in vitam, bona fortunæ, ac corpora in ordine ad generationem hu- nanam &c.

Quo caſu dicunt aliqui, legem naturalem mutari, non quidem forma- ter, ſed tamen materialiter, item objectum legis naturalis *mutari mate- ialiter*, & ſubtrahi vel *extrahi a lege naturali.* Quem ego modum loquen- i non quidem reprehendo, caſtigatius tamen nos loqui puto, ſi dicamus, uod nulla vera mutatio in lege naturali, aut ejus objecto contingat: cum ex naturalis ſemper eadem, ſemperque invariata neceſſario permaneat, emperque idem omnino objectum habeat.

Unde neque proprie dici poteſt, materiam extrahi a lege naturali: am, ut dictum, quod ſemel eſt objectum legis naturalis, ſemper manet 50. Neque ma[illegible]

illius

illius objectum, nec extrahi potest ab illa. Si vero aliquid non est obje- [terialiter mutatur lex naturæ.]
ctum legis naturalis, per se non potest extrahi a lege naturali: quomodo enim ab illa extrahatur, quod nunquam fuit sub illa comprehensum? Quapropter si materia mutetur, e. g. si Deus det jus in vitam, bona, aut corpora, non mutatur objectum legis naturalis, multo minus ipsa lex, sed ponitur aliquid, quod nunquam fuit objectum legis naturalis.

31. An jus naturæ admittat epiikiam?

Ex quo solvitur illa quæstio, quam hic aliqui instituunt, an videlicet jus naturale admittat interpretationem per epiikiam: nam licet admittat epiikiam improprie dictam, seu nudam declarationem legis, quando de illius existentia est dubium, proprie tamen dictam, seu emendationem aut exemptionem casus, in lege comprehensi, per benignam interpretationem nullatenus admittit. Unde etiam, quando ita mutatur materia, ut non sit objectum legis naturalis, lex naturalis non emendatur, nec mutatur, sed tantum declaratur, hanc materiam, ut vestitam his circumstantiis, non esse objectum legis naturalis. Vide Suarezium *l. 2. de leg. c. 16. n. 7.*

Atque ex his videtur etiam solvi posse illa difficultas, quam aliqui hic sibi ex principiis suis formant, cur e. g. mendacium, blasphemia, odium Dei, pro omnibus casibus atque circumstantiis necessario sint prohibita, ac juris naturalis absoluti & indispensabilis, contra vero homicidium, furtum, &c. non pro omnibus casibus & circumstantiis sit prohibitum, adeoque sit juris naturalis tantum conditionati, atque dispensabilis a Deo?

Nam, juxta doctrinam datam, negatur a nobis suppositum, quod ullum jus naturale sit conditionatum, aut dispensabile, aut quod aliquid, per dispensationem Dei fieri possit licitum sub ea ratione, sub qua prohibetur a jure naturali: sicut enim mendacium pro nullo casu, nullisque circumstantiis potest fieri licitum, sic neque homicidium injustum, furtum proprie dictum, adulterium, fornicatio &c.

32. Homicidii una species semper licita, altera semper illicita.

Sed hoc solum est verum, quod non omne homicidium sed tantum injustum; non omnis occupatio rei, sed tantum alienæ: non omnis accessus ad fœminam, sed tantum ad non suam, lege naturæ sint vetita. Quia igitur Deus facere potest, ut homicidium non sit injustum, ut res non sit aliena, ut fœmina sit uxor viri, & sic homicidium, occupatio accessus non sit objectum legis, tantum sequitur, quod homicidium, occupatio rei, accessus ad fœminam &c. sint genera quædam, diversas sub se species continentia, puta, homicidium justum & injustum, occupationem rei propriæ & alienæ, accessum ad suam & non suam: quarum una species semper jure naturæ est prohibita, altera nunquam: ideo dicitur, quod Deus mutare possit materiam, quatenus facere potest, ut loco unius speciei detur altera; e. g. loco homicidii injusti justum, quatenus dat facultatem occidendi: licet autem Deus hoc faciat, altera tamen species, nempe homicidium injustum,

ıſtum, ſemper manet ſubjecta legi naturali, ac prohibita: conſequenter roprie neque mutatur objectum legis naturæ, ſed Deus tantum facit, ut oco objecti detur aliquid aliud, quod non eſt objectum legis naturalis, empe ut loco homicidii injuſti detur juſtum. Certe ſic materia ſeu obje-tum legis naturalis formaliter non mutatur, cum idem ſemper illius ob-ctum maneat: quidquid ſit, an dicere velis, objectum mutari pure ma-rialiter; fere ſicut Theologi dicunt, quod materia pro Sacramento in-tuta mutetur pure materialiter, ſi e. g. ex vino acetum facias, quia nihil-minus ſemper verum manet, quod ſolum vinum de vite ſit materia, ſeu jectum inſtitutionis divinæ, & ſic formaliter mutari non poſſit.

Econtra *mendacium*, *blaſphemia &c.* non continent ſub ſe geminas ædictas ſpecies, quarum una ſit objectum legis naturalis, non vero alte- : ſed mendacium e. g. & perjurium ſub omni ſua ratione eſt illius obje-ım ac prohibetur: quia ſcilicet ſub omni ratione adverſatur primæ ac finitæ veracitati; conſequenter Divina perfectio exigit, illud pro om caſu atque omnibus circumſtantiis prohiberi a ſapientiſſimo authore na ræ, providentiſſime gubernante rationales cœtus in ordine ad ſuum fi-m, ſeu rectam conſtitutionem. Idem dic de *odio Dei* ac blaſphemia, æ ſub omni ſua ratione adverſantur Divinæ bonitati & ſanctitati, ac pro- cultui, amori, ac reverentiæ, Deo naturaliter a creaturis ſuis rationali-s debitæ: idem de *ſimonia*, qua pretio temporali emitur ſpirituale, quia quacunque ratione hi actus humani ſpectentur, ſemper invenitur in iis io ac neceſſitas prohibendi. 33.

33. Mendacium vero, perju-rium &c. ſub omni ratione ſemper illi-citum.

Eodem fere modo reſpondent Theologi, dum ex iis quæritur, cur ali- peccata in objecto ſuo admittant parvitatem materiæ, non item alia. m reſpondent, ideo e. g. blaſphemiam, odium formale Dei, ſimoniam cte dictam, perjurium, actum venereum &c. non admittere parvita- materiæ, quia ſemper in iis invenitur ratio prohibendi graviter: econ- in aliis e. g. in furto, ſi materia ablata ſit parva, non eſſe rationem gra-er prohibendi.

Objicies: Summus Pontifex poteſt diſpenſare in lege naturali, e. g. *voto*, in *juramento &c.* ergo multo magis ipſe Deus. ℞. n. a. votum & ju-ıentum obligant quidem jure naturali: quia recta ratio dictat, fidem o datam, & id, in cujus teſtem Deus, velut fidejuſſor, aſſumitur, re-ſe eſſe ſervandum: & licet Papa diſpenſare poſſit in voto & juramen- non tamen diſpenſare poteſt in jure naturali: cum facere non poſſit, tante voto aut juramento non detur obligatio naturalis; quod tamen uireretur, ſi in ipſa lege naturali poſſet diſpenſare.

34. Papa non diſpenſat in jure naturæ, quando di-ſpenſat in voto aut ju-ramento.

Quid igitur facit Pontifex, dum diſpenſat in voto aut juramento? ni-liud, quam, quod votum aut juramentum relaxet, ſeu tollat, quod ſic

contingit. Papa tanquam Vicarius Christi, in ordine ad gubernandam Ecclesiam, habet jurisdictionem in voluntates hominum, tanquam sibi subditas quoad sacra: adeoque habet etiam potestatem in eorum actus, quatenus illos approbare, vel improbare, confirmare, vel infirmare, ratificare, vel retractare, & rescindere potest.

Quando igitur papa potestate jurisdictionis dispensat in voto & juramento promissorio, retractat ac rescindit actum voluntatis, quo quis vovit aut juravit, & sic ipsum votum aut juramentum retractat, rescindit, ac tollit, quin in ipsa lege naturali ac ejus obligatione dispenset: cum nunquam faciat, aut facere possit, ut votum aut juramentum, quamdiu perdurant, non obligent.

35. Nec pater, quando ea irritat.

Idem contingit, quando pater e. g. irritat votum vel juramentum filii: nam quia habet potestatem patriam in filium, ejusque actus, potest illos, quibus vovit aut juravit, vi potestatis dominativæ, irritare: quo facto tollitur ac cessat votum, & consequenter etiam illius obligatio: uti etiam, quando materia voti fit impossibilis, aut cessat esse de meliori bono. Item quando materia voti alterius potestati subjecta est, potest alter, prohibendo executionem voti in illa materia, indirecte votum irritare ac tollere.

Eodem modo explicatur, quando a contrahentibus tolli possit obligatio naturalis, quam inducit contractus e. g. emtionis & venditionis, quin propterea ulla fiat dispensatio in lege naturali. Nam sicut contrahentes libere contractum ineunt, sic mutuo consensu possunt illum ac fidem datam libere rescindere ac tollere: quo facto per se cessat obligatio naturalis, quam induxerat contractus, ac fides data. Quo toto in negotio nulla intervenit dispensatio aut mutatio in jure naturæ, ejusque obligatione, utpote quæ solum contingeret, si stante contractu ac fide

Idem in aliis casibus.

data & absque remissione alterius cessaret obligatio. Unde neque in illo casu dispensatur in jure naturæ, quo in alterius favorem jurato aliquid promisisti, ille vero tibi remittat, quod titulo religionis illi debes, quia juramentum promissorium hanc conditionem habet inbibitam, nisi alter remittat. Et tali modo etiam cessat obligatio naturalis satisfaciendi pro injuria, alteri illata, si nempe remittat læsus satisfactionem, vel condonet injuriam, quia lex naturæ tantum obligat satisfacere pro injuria non remissa; sicut pro alio debito non remisso; nam condonata injuria vel debito, tollitur materia legis naturalis, & sic etiam ipsa lex cessat.

Dices 1. Tridentinum asserit, residentiam Episcopi esse juris naturalis, & tamen in ea dispensat Pontifex: uti etiam in decimis, immunitate ecclesiastica &c. Resp. Pontifex non dispensat pro iis casibus & circumstantiis, in quibus ista vere subsunt juri naturali præceptivo aut prohibitivo. Igitur dispensat, ut Episcopus per alium possit exercere curam animarum, ut

loco decimarum alio modo provideatur Parocho, ut Clericus potesta-
laicæ subjiciatur in iis casibus & causis, in quibus jure tantum ecclesia-
co ab ea est exemptus.

Dices 2. Jure naturali valet contractus pupilli vel minoris, sine
nsensu tutoris aut curatoris initus, testamentum, electio, aliena-
rerum ecclesiasticarum sine solennitatibus, donatio inter conjuges,
t inter alios, etiam immodica: & tamen hæc omnia jure positivo fue-
nt irritata. Rursus jure naturali omnia fuerunt communia, omnes na-
ntur liberi, & tamen jure gentium introducta est bonorum divisio, ser-
tus &c. Econtra jure naturali non valet præscriptio, neque transfert
minia: jure autem positivo valet. Ergo potest respublica dispensare
jure naturali, illudque mutare ac corrigere.

℞. Dist. cons. Potest respublica dispensare in jure naturæ mere per- 36.
ssivo, transeat: in jure naturali positivo præcipiente, prohibente, irri- Quo sensu
te, validante, n. c. Quæ allata sunt, non subjacent legi naturali, po- contractus
ve præcipienti, prohibenti, aut irritanti: nam lex naturæ non præ- pupilli, alia-
it absolute haberi pro valido contractum pupilli, aut matrimonium que dicantur
ndestinum, donationem inter virum & uxorem, renuntiationem pater- jure naturæ
hæreditatis futuræ, fidejussionem mulieris, testamentum, electio- valida.
n, alienationem sine solennitatibus, neque positive & absolute ea va-
t. Sic neque positive præcipit bonorum communionem, aut liber-
em, neque positive prohibet divisionem aut servitutes, aut præscri-
onem, neque eas positive invalidat. Hoc enim si faceret, non pos-
respublica valorem tribuere: nam quod lex æterna necessario vult
prohibitum aut invalidum, non potest lex humana facere licitum
validum: & quod lex æterna positive ac absolute vult esse licitum
validum, lex humana non potest facere illicitum, & invalidum.

Igitur ad allata exempla, aliaque similia, lex naturalis, stricte
uendo, se non extendit, sed ad ea indifferenter se habet, ita,
ea neque præcipiat, neque prohibeat, neque validet positive,
que invalidet: nam Deus circa illa nullam fecit dispositionem
sitivam, sed reipublicæ humanæ pro rerum ac temporum circumstan-
per leges positivas disponenda reliquit: unde etiam creaturæ juris
sitivi dicuntur. Sicut Deus circa abstinentiam a carne directe nihil præ-
it, sed dispositionem ac præceptum Ecclesiæ liberum reliquit.

An autem propterea, quod Deus contractum pupilli neque decer-
ut absolute validum, neque ut absolute invalidum, sed hoc decer-
ndum inferioribus potestatibus relinquat, dicendum sit, valorem con-
ctus pupillaris esse objectum juris naturalis permittentis, est quæstio
e de nomine.

Communis usus loquendi videtur obtinuisse, ut dicatur, quod subsit juri naturali: ut patet ex usitatis illis loquendi formulis: *Contractus pupilli aut minoris jure naturali valet. Fidejussio mulieris, mutuum filiifamilias, donatio inter conjuges, promissio non revocandi testamentum, renuntiatio juris ad hæreditatem paternam, electio aut alienatio rerum ecclesiasticarum sine præscriptis solemnitatibus &c. jure naturali valent: actus & contractus præcise a jure positivo irritati jure naturali valent.*

Verum per hunc loquendi modum non volumus significare, quod lex naturæ absolute ac positive validet illos contractus, aut pro validis haberi præcipiat, (sicut neque alios contractus) sed hoc tantum dictat lex naturalis, *fidem valide datam esse servandam; contractu valide inito esse standum;* adeoque etiam pupillo standum esse contractu, valide inito &c.

An autem hic vel ille contractus debeat esse validus, an hæc vel illa fides sit valide data, nec ne, jus naturale absolute & positive non decernit, sed magistratibus humanis decernendum relinquit: qui proin pro potestate a Deo concessa possunt contractus regulare, ac decernere, quid ad contractum validum requiratur, quid non requiratur; sic Conc. Tridentinum ad valorem contractus matrimonii requisivit publicitatem, ac clandestinum fecit invalidum.

Adeoque lex naturæ præcipit quidem, servare omnem fidem valide datam, ac contractum validum; & eatenus obligatio contractuum subjecta est legi naturali proprie dictæ. Quantum vero pertinet ad valorem contractus, indifferenter ac permissive se habet. Et hoc posteriore sensu dicimus, quod e. g. contractus pupilli jure naturali valeat, quatenus nempe jus naturale illum non irritat. Et hinc si neque jure positivo esset irritatus, simpliciter & absolute valeret, induceretque obligationem naturalem, quia fides data nullo jure esset irritata. Ad summum igitur dici potest, quod contractus pupilli, & alii a jure positivo irritati, valeant jure naturali permissivo, in sensu explicato.

37. Non datur lex naturæ permissiva.

Dico, *ad summum*: nam, ut jam quæst. 1. insinuatum est, proprie loquendo, nulla datur lex naturalis pure ac libere permittens: cum omnis lex naturalis, proprie dicta, sit necessaria, ad exigentiam naturæ rationalis & Divinæ perfectionis lata. Propter quam rationem etiam supra tantum transmisi, quod respublica possit dispensare in jure naturali permittente, illudque corrigere ac mutare: quia scilicet stricte ac proprie loquendo, nulla datur lex naturalis pure permittens. Melius diceretur, quod detur lex positiva divina, libere permittens, contractum pupilli esse validum, sed tantum conditionate, supposito nempe, quod jure positivo humano non irritetur, & sic concedi potest, quod detur lex divina positiva, quæ sit conditionata, non autem naturalis. Servari tamen potest modus loquendi

con-

consuetus, quod ejusmodi actus & contractus jure naturali valeant, modo per hoc nihil aliud intelligatur, quam quod jus naturæ ad illorum valorem indifferenter se habeat.

Quæres, quid dicendum, si dentur plures leges affirmativæ, sibi invicem contrariæ, e. g. præceptum naturale, in extrema necessitate succurrendi vitæ corporali & spirituali, succurrendi patri, & alteri cuidam homini, succurrendi privato, & reipublicæ, ita tamen, ut non possis utrique succurrere? tunc enim videtur in uno præcepto naturali dispensari, vel illud tantum esse conditionatum.

Resp. Cum præcepta positiva non obligent *pro semper*, seu pro omni tempore, ideo neque sunt proprie conditionata, neque opus est dispensatione: nam quando concurrit præceptum fortius obligans, alterum hoc ipso pro illo casu nunquam exstitit, si non possit simul impleri. Hinc quia ordo charitatis fortius te obligat, succurrere vitæ spirituali, quam corporali, patri, quam alteri, reipublicæ, quam privato homini, ideo pro casu, quo non potes utrique succurrere, tantum teneris succurrere vitæ spirituali, patri, aut reipublicæ. Unde præcepta naturalia, etiam affirmativa, nunquam sibi sunt contraria, nunquam conditionata, dispensabilia aut mutabilia. Et eodem modo discurrendum etiam de aliis ejusmodi casibus: e. g. dum in maxima necessitate tua aut indigentia potes non restituere depositum, aut ablata injuste, imo auferre alteri sua, & in certis casibus etiam vitam.

QUÆSTIO IV.
An detur lex naturæ irritans?

Ratio dubitandi est, quia lex naturalis videtur tantum versari circa bona & mala: illa præcipiendo, hæc prohibendo: per hoc autem, 38.
quod lex prohibeat actum, non irritat illum hoc ipso. Sic lex naturæ prohibet matrimonium stante voto castitatis simplici, item stantibus sponsalibus de futuro cum alia, non tamen illud irritat; sicut neque secundam venditionem, secuta traditione, quamvis illam stante prima venditione tanquam malam & peccaminosam prohibeat. Deinde, non potest exhiberi aliqua regula, quæ ostendat, quinam actus a lege naturali sint irritati. Ergo videtur, nulla dari lex naturalis irritans.

Sed dicendum, *quod non tantum detur jus naturale præcipiens ac prohibens, verum etiam irritans quosdam actus.* Ita tanquam certum supponunt Theologi & Canonistæ: quid enim inter eos communius, quam dicere: *Hic actus jure naturæ est nullus, irritus, non valet jure naturali?*

Sic e. g. dicunt: contractus cum dolo & errore ſubſtantiali initus eſt jure naturali nullus: contractus, qui non eſt ſimpliciter liber ac voluntarius, non valet: matrimonium cum impedimento impotentiæ initum, jure naturæ eſt irritum: pactum de re turpi, aut impoſſibili facienda jure naturali eſt invalidum. Ergo datur lex naturæ, quæ quosdam actus reddit invalidos.

39. Regulæ circa actus irritos. Regulam autem dignoſcendi actus, jure naturali irritatos, ſtatuunt geminam. Prima eſt: quod pactum, contractus, diſpoſitio, actus ſit invalidus, quando ex parte agentis, contrahentis, aut diſponentis eſt defectus poteſtatis aut capacitatis, naturaliter requiſitæ ad valide operandum. Ratio eſt: quia actus non poteſt eſſe validus, quando ex parte cauſæ efficientis deeſt poteſtas & capacitas, naturaliter requiſita ad agendum.

Defectus ex parte cauſæ. Sic diſpoſitio, quam facit infans, amens, plene ebrius, dormiens, aut alias uſu rationis carens, jure naturali eſt nulla: quia ex parte diſponentis eſt defectus rationis, naturaliter requiſitæ ad operandum moraliter, & contrahendam obligationem; atque ſic eſt incapax ex ipſa natura rei ad agendum moraliter, philoſophice, juridice, & theologice: cum non poſſit conſenſum rationalem ac moralem ponere. Unde etiam tales non poſſunt bene moraliter aut male agere. Sic etiam diſpoſitio vel contractus, quem celebrat, inductus dolo ſubſtantiali vel errore, vel abſoluta coactione, non valet: quia ex parte contrahentis deeſt advertentia & libertas naturaliter requiſita ad conſenſum ſufficientem: nihil enim eſt volitum, niſi præcognitum, & nullus datur actus moralis ſine libertate. Item diſpoſitio, quam facit compos quidem rationis, ſed tamen carens poteſtate, naturaliter requiſita ad agendum vel diſponendum, eſt pariter nulla, & quidem jure naturali, ut per ſe patet. Sic invalide fert legem, qui non eſt ſuperior, ſeu qui non habet ſubditos, ex defectu nempe poteſtatis & jurisdictionis. Invalide eligit, præſentat, confirmat, inſtituit, qui non habet jus & poteſtatem. Invalide diſponis de re aliena e. g. jam prius donatam aut venditam, ſimulque traditam, donando vel vendendo alteri: ex defectu nempe dominii & poteſtatis diſponendi. Invalidus eſt contractus matrimonii cum impedimento impotentiæ, cum non poſſis tradere jus in corpus tuum, in ordine ad generationem prolis, quod non habes.

40. Defectus ex parte materiæ ſeu objecti. Altera regula eſt, quod actus, contractus, ac diſpoſitiones jure naturali ſint nullæ, quando ex parte materiæ, ſeu objecti eſt defectus, puta, quando materia, circa quam contractus verſatur, eſt impoſſibilis aut turpis (ita, ut intrinſecam ac perpetuam turpitudinem habeat) quia ad impoſſibile & turpe nulla poteſt dari obligatio: cum igitur omnis contra-

ractus validus pariat obligationem, nullus, qui versatur circa rem tur- Ut si est turpe.
em præstandam, potest esse validus. Et quidem hoc etiam tunc verum
t, quando objectum etiam tantum leviter est prohibitum atque illicitum.

Colliges: nullum esse pactum, quo promittis aliquid, de se malum:
g. quo promittis mentiri, furari, fornicari, injuste occidere, vel ad
alum cooperari: imo neque juramentum subsisteret, quia non est vin-
ulum iniquitatis.

Idem dicendum, si contractui conditionem turpem adjicias, eam-
e alter contrahentium adimplere eodem contractu promittat: quia sci-
cet ad turpe non potest dari obligatio: adeoque totus contractus cor-
it, utpote qui non aliter initur, nisi sub obligatione, conditionem
am turpem implendi.

An autem impleta turpi conditione, e. g. commissa fornicatione, aut
ede ab assassino patrata, teneatur alter promissam mercedem solvere,
t quæstio, alibi uberius discutienda. Puto interim, quod non teneatur,
ia, cum pactum propter turpitudinem intrinsecam ac perpetuam fuerit
llum, non potest assignari titulus, quo obligetur ad solvendum.

Prædictis duabus regulis, saltem claritatis gratia, tertiam adjiciendam 41.
nseo: quod scilicet actus, aut contractus jure naturæ sit invalidus, quan- Defectus ex
est defectus in ipso actu; quod contingit 1. Quando vel deest ali- parte actus.
od constitutivum, requisitum per se ad naturam contractus: sic quia tria
nt constitutiva ex natura rei ad emptionem & venditionem requisita,
mpe merx, pretium, & consensus mutuus: quidquid horum desit,
ptio jure naturali est nulla: quia deficit ipsa natura contractus. Hinc
quis vellet emere equum, ea tamen conditione, ut pretium nullum de-
at solvere, per se & ex natura rei contractus foret nullus.

Contingit hoc 2. Quando contractus per se & intrinsece est turpis.
c contractus simoniacus jure naturæ est invalidus, quia æquiparatio rei
mporalis cum spirituali, seu emptio rei spiritualis per pretium tempo-
le, est per se ac intrinsece turpis, ceditque in despectum Dei ac irreve-
ntiam. Item contractus usurarius propter eandem rationem jure natu-
est irritus; quia scilicet est contra rectam rationem ex alieno lucrari,
dominium usurarum acquirere velle absque justo titulo translativo do-
inii. Idem in hac providentia sentiendum est de polygamia, & matri-
onio in primo gradu consanguinitatis lineæ rectæ: & de quocunque
ntractu involvente constitutivum aliquod intrinsece malum.

Ratio est, quia recta constitutio naturæ rationalis, comparatæ ad
um finem, non tantum exigit, ejusmodi contractus prohiberi, sed etiam
nullari. Hinc quia contractus nunquam ab uno solo perficitur, cum
essentialiter duorum consensus, si vel unus tantum aliquid turpe in pa-

ctum

ctum deducat, totus contractus est nullus. Quo ex principio omnes illas conventiones jure naturæ invalidas assero, in quibus conditio turpis in pactum deducitur, sive deinde impleatur conditio, sive non.

Hæc doctrina sequenti quæstione magis declarabitur, & confirmabitur. Prius tamen solvendæ veniunt aliquæ

OBJECTIONES.

42. Objic. 1. contra primam regulam assignatam. Si contractus jure naturæ est invalidus, quando ex parte contrahentis datur defectus potestatis, tunc etiam contractus pupilli, minoris, prodigi declarati &c. jure naturæ esset invalidus: quia non habent potestatem disponendi. Atqui hoc est contra communem sententiam, quæ tenet, quod istorum actus tantum jure positivo sint irritati, non autem jure naturali.

Pupillus habet potestatem disponendi.

Resp. n. M. Nam pupillus, minor, prodigus, sicut habent dominium suorum bonorum, sic etiam jure naturæ habent potestatem disponendi (cum dominium ex essentia sua sit potestas disponendi) ligatam tamen a lege civili, ita, ut eorum dispositio, in quantum est ipsis damnosa, hoc jure positivo sit irritata, si absque authoritate tutoris aut curatoris fiat. Consequenter pupilli &c contractus, si habeat sufficientem usum rationis, omnia habet, quæ jus naturale ad ejus valorem requirit, non tamen omnia, quæ jus positivum ad illum requirit.

43. Objic. 2. contra secundam & tertiam regulam. Si omnes illi actus & contractus jure naturæ sunt invalidi, qui sunt turpes, vel ex se ipsis vel ex suo objecto, tunc invalida esset venditio secunda equi, e. g. facta secundo emptori, secuta traditione: invalidus esset contractus matrimonialis stante voto castitatis simplici, aut stantibus sponsalibus cum alia, aut alio impedimento tantum impediente: aut initus in statu peccati mortalis: imo invalidus esset omnis contractus, initus ex aliqua inordinata passione, e. g. ex ira, avaritia, ambitione: item initus dolo, aut ex metu injuste incusso, quia omnes hi actus & contractus sunt turpes, cum omnes involvant peccatum. Atqui hoc admitti non potest, cum habeantur pro validis.

Quales actus turpes invalidi.

Resp. Nego has sequelas. Non dixi, quod contractus, quomodocunque turpes, aut peccaminosi, sint invalidi, sed, qui vel *ex suo objecto* sunt turpes, hoc est, in quibus de re turpi & illicita facienda convenitur, vel qui alias *de se* ac *intrinsece* sunt turpes, ita, ut perpetuam contineant turpitudinem. Allati autem actus neque ex objecto suo, neque de se sunt intrinsece turpes, sed tantum vel ratione modi, vel circumstantiæ alicujus extrinsecæ.

Sic venditio equi *de se* non est mala, neque perpetuo, si sit a domino equi, sed tantum evadit mala ratione alicujus circumstantiæ extrinsecæ,

nempe

empe ratione venditionis præcedentis, ac datæ fidei priori emptori: cui, abenti jus ad rem & actionem personalem, tenetur venditor damnum ompensare: in quantum scilicet emptoris intereſt, ut venditio teneat; uia autem traditio equi priori emptori necdum erat facta, dominium man. t penes venditorem (cum non conventionibus, sed traditionibus & usu-apionibus transferantur rerum dominia) hinc, non obstante priore ven-itione, secunda eſt valida, quia facta a domino (accedente simul traditio-e equi, translativa dominii in secundum emptorem) quamvis fuerit illi-ita, non quidem *de se*, aut *ex suo objecto*, sed ratione circumstantiæ extrin-ecæ, nempe ratione præcedentis venditionis.

Idem respondendum eſt ad reliquos casus allatos: nam matrimonium g. neque de se, neque ex suo objecto eſt turpe aut illicitum, sed tantum vadit tale ratione circumstantiæ extrinsecæ, puta, ratione voti simplicis, it sponsalium cum alia persona: quæ tamen non auferunt potestatem adendi jus in proprium corpus alteri, sed eam tantum ligant, ita, ut illi-te fiat contractus matrimonialis, non tamen invalide. 44. Extrinsece tantum turpes sunt validi.

Sic etiam valet matrimonium, initum in statu peccati mortalis, quia e se & ex objecto suo non eſt malum, sed tantum fit illicitum ratione cir-umstantiæ, matrimonio extrinsecæ, nempe ratione peccati, quo infe-us eſt contrahens; quatenus scilicet eſt illicitum in statu peccati morta-suscipere Sacramentum.

Valent pariter contractus, initi ex avaritia, vanitate, ira, invidia, aut ia passione: quia contractus de se & ex objecto non sunt turpes, sed tan-im ineuntur *modo illicito*: qui tamen modus eſt contractui extrinsecus, im ad ejus substantiam non pertineat, neque objectum illius constituat.

Idem dicendum de contractu inito cum dolo accidentali; nam licet mmittens talem dolum peccet, quia tamen non versatur circa substan-am rei, habetur pro extrinseco, ita, ut neque ipsum contractum, neque us objectum constituat: ac proin contractum non reddit irritum, licet parte dolosi faciat illicitum. Aliud esset, si dolus esset substantialis, ncernens ipsam rei substantiam: aut si alter contrahens alligaret suam oluntatem certæ conditioni aut qualitati, etiam accidentali: nam tunc ntractus esset invalidus, ex defectu consensus, si ejusmodi conditio aut alitas non subsisteret. An autem contractus, extortus metu gravi in-ſte incusso, jure naturali valeat, alias eſt explicatum.

QUÆTIO VII.

In quo consistat lex naturæ irritans?

Ratio dubitandi eſt: quia ex una parte, lex naturæ præceptiva ac prohi-bitiva consistit in lege æterna Dei, necessaria ad rectam ac sapientem 45.

gubernationem naturæ rationalis: ergo idem dicendum de lege naturali irritante. Ex altera vero parte videtur actus aliquis aut contractus irritari ab ipsa natura rei: sic contractus, ubi deficit vel potestas contrahendi, vel deest aliquod constitutivum, per se ipsum est nullus: ille vero, qui versatur circa objectum turpe, aut est de se ac intrinsece turpis, videtur a Deo tantum prohiberi, non autem irritari: irritatio autem tantum oritur ex natura contractus. Consequenter lex irritans non consistit in lege Dei, sed in ipsa natura contractus. Verum

Dicendum. *Etiam lex naturæ irritans consistit in lege æterna Dei.* Nam sicut ad sanctum authorem naturæ rationalis, ejusque sapientem ac providum gubernatorem pertinet, prohibere ea, quæ sunt intrinsece mala, ac contra rectam constitutionem humanæ reipublicæ in ordine ad suum finem: ita ad eundem pertinet, actus & conventiones, in quibus promittitur aliquid turpe, vel qui de se & intrinsece sunt turpes, ita irritare quoad effectus morales, ut nullius sint momenti, nullamque obligandi vim habeant: secus enim redundaret imperfectio in ipsum Deum, ejusque sanctitatem ac sapientem gubernationem, si concederet obligationem ad illicitum, aut firmum, validum, ac ratum esse id, quod de se ac intrinsece turpe est.

Etiam lex irritans stat in lege Dei. Major videtur esse difficultas circa eos actus & contractus, qui non sunt vel ex suo objecto, vel ex se ipsis mali, sed tantum sunt irriti ob defectum alicujus constitutivi, vel potestatis, vel capacitatis in materia, præsertim si contrahens hunc defectum, vel suam inhabilitatem nesciat: e. g. si falso putans se dominum, conetur dominium in alterum transferre.

Verum etiam tales irritationes naturales ultimato refundendæ sunt in legem æternam irritantem: tum, quod lex alia naturalis irritans ostendi non possit, tum quod ad sapientem ac providum humanæ reipublicæ gubernatorem pertineat, omnibus ejusdem necessitatibus consulere, atque ea, quæ cum recta ejusdem constitutione in ordine ad suum finem pugnant, invalida decernere, ita quidem, ut, licet physice sint positi, nullum tamen effectum moralem habeant. Atqui inordinatum omnino ac rectæ constitutioni rationalis reipublicæ esset contrarium, si contractus, sine potestate, sine libertate, sine advertentia initi, essent validi, & obligationem inducerent. Æterna igitur ordinatione Deus etiam ista dispofuit, ut ex contractu, laborante defectu substantiali, nulla oriatur obligatio, nullusque effectus moralis, nec jus aliquod sic contrahenti quæratur. Alia siquidem lex naturæ irritans ostendi non potest.

46. Contractus natu- Neque dicas, ipsam contractus naturam esse legem & jus naturale, quo contractus est irritus, nempe per se ipsum, ac propter defectum substantialem vel in contrahente, vel in contractu, vel in objecto. Nam licet ex

se

e ipso sit imperfectus, tamen non potest ipse contractus esse lex, neque ta non potest esse lex.
ontrahens legislator: cum lex omnis lata esse debeat a superiore, habente
irisdictionem in subditum. Vel igitur ejusmodi actus non possunt pro-
rie dici, jure aut lege naturali irritati, vel legem aliam a contractu di-
tam oportet agnoscere: quæ videlicet sanciat, ex actibus ejusmodi, ex
ipsis imperfectis, nullam oriri obligationem, eosque vim nullam habere
ebere. Fere sicut, licet mendacium, furtum, adulterium &c. per se
sa ac intrinsece sint mala (radicaliter videlicet & fundamentaliter) ni-
ilominus tamen legem naturalem prohibentem, ab iis distinctam, opor-
et agnoscere, quia scilicet omnia, quæ ad rectam gubernationem & con-
itutionem rationalis reipublicæ pertinent, Divina ordinatione ab æter-
o sunt dispofita, exigente id sapientia ac providentia authoris ac gu-
ernatoris, omnia ad finem suum prudentissime ordinantis. Consequen-
r irritatio eorum etiam actuum, qui ex se ipsis sunt imperfecti ac de-
ctuosi, in ordinationem ac legem divinam est refundenda. Sicut irri-
tio e. g. testamenti, ob defectum certarum solennitatum imperfecti,
legem civilem irritantem est refundenda.

QUÆSTIO VIII.

Quodnam sit subjectum legis naturalis?

Post explicatam naturam & varietatem legis naturalis, facile est statuere, 47.
quodnam sit illius subjectum, seu quinam illa obligentur, videlicet
mnes & solæ creaturæ rationales, in quarum cordibus Deus legem suam
ecessariam per lumen rationis scripsit, qua dirigente ad felicitatem suam
aturalem, atque ad commendandas Divinas perfectiones ordinantur.

Difficultatem tamen aliquam movere videtur Ulpianus, qui *l.* 1. *ff. de* *J. & J.* sic ait: *Jus naturale est, quod natura omnia animalia docuit: nam jus lud non humani generis proprium, sed omnium animalium commune est.* Quam octrinam Justinianus dignam censuit, ut institutionibus Juris inserere-ur, de J. N. G. & C. Verum Jurisconsulti, sic definientes jus naturale, tiore id sensu acceperunt. Quod ut intelligatur,

Notandum, tripliciter jus naturale posse sumi, secundum triplicem inclinationem, quam habere creaturæ dignoscuntur. Et 1. quidem latissime ac valde improprie pro inclinatione seu appetitu innato ad conservandum proprium individuum, & qualitates illi proprias: & sic sumptum jus naturale rebus omnibus, etiam inanimatis est commune. Unde jus illud physicum, & appetitus innatus, quo aqua fertur ad frigus, & ignis ad calorem, in hoc sensu jus naturale dici possunt: & proprietates physicæ jure naturali substantiis deberi dicuntur: quo sensu etiam in Scriptura dicitur Deus, legem posuisse elementis.

Triplex acceptio juris naturæ.

Pro appetitu innato;

Pro instinctu. 2. Sumitur late & improprie pro instinctu, seu appetitu elicito, quo viventia cognoscitiva feruntur ad aliqua appetenda, secundum naturam suam sensitivam. Et in hoc sensu jus naturæ sumpsit Ulpianus, nihilque aliud est, quam instinctus naturæ sensitivæ, quem omnibus animalibus communem natura indidit, e. g. ad commixtionem maris & fœminæ, procreationem & educationem prolis &c.

Pro lege Dei necessaria. 3. Sumitur stricte ac proprie pro lege, creaturam rationalem dirigente secundum rectam rationem. Quo sensu Cicero pro Milone legem naturalem appellat legem, *non scriptam, quam non didicimus, legimus, verum ex ipsa natura hausimus, accepimus, expressimus: ad quam non docti, sed facti, non instituti, sed imbuti sumus.*

Clarius adhuc Seneca epist. 65. ad Lucilium ait: *Est ergo a Deo, tanquam authore naturæ, impressum inditumque cordibus nostris, per quod secundum dictamen rationis practicæ actus humanos liberos ad bonum justumque dirigimus.*

Et hanc legem, etiam ab ethnicis sub conceptu saltem generico cognitam cultamque, in actu divinæ voluntatis æterno ac necessario, atque in tempore per lumen rationis nobis intimato consistere diximus. In quem sensum Cicero lib. II. de leg. *Hanc video sapientissimorum fuisse sententiam, legem neque hominum ingeniis excogitatam, neque scitum esse aliquod populorum, sed æternum quiddam, quod universum mundum regeret imperandi probibendique sapientia.*

48. Sola creatura est subjectum juris naturæ. Ex quibus aliisque, quæ tractata sunt hactenus, facile conficitur, solam creaturam rationalem esse subjectum legis naturalis: ut enim creatura legis sit capax, oportet esse præditam usu rationis, ut legem intelligat; oportet esse liberam: ad quid enim alias præceptio vel prohibitio? oportet esse capacem obligationis & pœnæ, quam lex imponit.

Colliges 1. Bruta non esse subjectum juris naturalis, quia non sunt rationis ac directionis capacia; & multa agunt ex inclinatione & instinctu naturali, quæ in hominibus sunt contra jus naturæ, ut commixtio promiscua &c.

Non tamen infans. Colliges 2. Neque infantes obligari lege naturali, ut docet Sanchez in opere morali lib. 1. c. 12. n. 2. his verbis: *Pueri ante rationis usum nulla lege Divina, naturali, vel humana obligari possunt: quia nondum legalis vinculi capaces sunt.* Et Suarez *lib. 2 de legib. c. 15. n. 2.*

Idem videtur dicendum de amentibus propter eandem rationem: quia scilicet omnis directionis moralis & obligationis sunt incapaces; essetque idem ac bruto præcipere.

49. Putabam quidem antehac, infantes & amentes legibus naturalibus obligari in actu primo, ita, ut lex eos comprehendat, sicque illa obligentur,

non

on tamen in actu secundo, quia propter defectum rationis a transgresſione & peccato formali excuſantur.

Verum re melius perpenſa existimo, eos ne quidem in actu primo obligari. Ratio eſt: quia lex naturalis promulgatur per lumen rationis, ua carent infantes & perpetuo amentes: cum igitur promulgatio ſit de ſſentia legis, reſpectu carentium ratione non datur lex. Unde neque materialiter peccare cenſendi ſunt. Deinde plane inutilis atque imprudens eſſet lex, quæ carentes uſu rationis obligaret. Ne quidem in actu primo.

Non tamen licitum eſt, eos ad blasphemiam aut laſciviam incitare: um ne aſſueſcant, ac malos habitus contrahant; tum quia, ut ait P. Buenbaum, *talis actio tribueretur principali agenti, qui alterius opera uteretur uaſi inſtrumento*: tum quia nullus poteſt eſſe prudens finis eos incindi ad ea, quæ aliis jure naturali ſunt prohibita. In quo poteſt eſſe iſparitas cum brutis.

Dices: Si infantes non comprehenduntur lege naturali, tunc neque dulti obligantur legibus poſitivis uſu rationis alias præditi, ſi eas invinciiliter ignorent. Reſp. De his dici poſſe, quod in actu primo obligenur. Ratio eſt, quia leges poſitivæ non promulgantur per lumen rationis ed per publicam vocem legislatoris: unde ſufficienter ſunt promulgaæ, etiamſi ab aliquibus ignorentur, quare iſti etiam comprehenduntur b lege, & ſic in actu primo obligantur; quia tamen illam invincibiliter norant, in actu ſecundo non obligantur, & a peccato formali excuntur. Et in hoc ſenſu intelligendum eſt, quod authores cum Sanchez onent, bene notandum eſſe: aliud videlicet eſſe, *non obligari lege*, & *liud a legis transgreſſione excuſari*.

QUÆSTIO IX.

An non poſſunt hactenus dicta de Jure naturali per cauſas declarari & in ſynopſin redigi?

Reſpond. Poſſunt: in ſenſu tamen aliquo lato & improprio: & memoriæ gratia expedit. Cum igitur lex naturalis ſit ordinatio Divinæ voluntatis neceſſaria circa actus creaturæ rationalis, go.

Primo. Cauſa illius *efficiens* eſt Deus O. M. qui ſicut eſt rerum omnium onditor, totiusque naturæ auctor, ita tanquam ſupremus legislator, & niverſalis, ſapientiſſimus ac providentiſſimus, rebus humanis conſulit, c legibus æternis orbem terrarum temperat. Præcipue vero ad creaum rationalem, qua animare aſpectabilem hanc molem voluit, provientiam ſuam inclinat, eamque ordinatione perenni ad honeſti ac decori tionen dirigit. Cauſa efficiens.

51. Formalis, Secundo. *Causa formalis* est sanctissima ac sapientissima voluntas Divinissimi legislatoris, humanis mentibus promulgata. Promulgatur autem per lumen rationis, quo Deus legem suam & ordinationem scribit in cordibus nostris: ut adeo recta ratio ejusque usus, ab auctore naturæ nobis inspiratus voluntatem Dei ac legem naturalem nobis exhibeat: & sic, ut quidam loquuntur, lumen rationis, tanquam applicatio & promulgatio Divinæ voluntatis in nostro intellectu *subjective* & *ut quo* se habeat, ordinatio vero ipsa Divina, *objective* & *ut quod.* Poterit tamen hoc ipsum lumen rationis tanquam promulgatio, & velut complementum formale ipsam legem constituere, prout promulgatio legem positivam communius docetur constituere.

52. Finalis, Tertio. *Causa finalis* immediata, minus tamen principalis, est bonum creaturæ rationalis, seu humanæ reipublicæ, recta videlicet constitutio & felicitas ejusdem naturalis, quam Divinus legislator tanquam sanctissimus ac sapientissimus naturæ author intendit, & sic legem fert, ut hæc recta constitutio procuretur ac conservetur.

Finis vero ultimatus ac principalis est Deus ipse, infinite perfectus, ad cujus bonitatem, sanctitatem, sapientiam ac providentiam commendandam, uti omnis creatura, ita comprimis recta constitutio rationalis reipublicæ per leges naturales procuranda, a summa illa Mente intenditur ac dirigitur.

Ex quo sequitur, regulam immediatam juris naturæ, seu principium, ex quo inferimus existentiam legis naturalis, esse rectam constitutionem humanæ reipublicæ, ultimatum vero universale, & absolute indefectibile, Divinas perfectiones.

Unde etiam lex necessaria, absoluta, immutabilis & indispensabilis dicitur: quia ipsa Divina perfectio exigit illam ferri in ordine ad præcipienda intrinsece honesta, & prohibenda intrinsece mala.

53. Materialis. Quarto. *Causa materialis*, vel potius *materia* & *objectum*, circa quod jus naturæ versatur, sunt actus humani, per se ipsos radicaliter honesti vel inhonesti: hoc est, ex sua natura ita comparati, ut ad rectam constitutionem naturæ rationalis ac humanæ reipublicæ sint necessarii, vel eidem sint contrarii. Nam si ad bonum naturæ rationalis, seu in ordine ad illius finem, commendandas videlicet divinas perfectiones sunt necessarii, hoc ipso exigunt a sapientissimo authore naturæ præcipi: si vero bono naturæ rationalis sint oppositi, & cum ejus fine pugnantes, exigunt ab eodem prohiberi. Et in hoc sensu per se ipsos sunt radicaliter & fundamentaliter mali. Porro inter istos actus aliqui sunt ita intrinsece mali, e. g. mendacium, ut semper ac pro omnibus circumstantiis sint jure naturæ prohibiti:

alii

alii vero recipiunt mutationem materiæ, ita, ut ſub una ratione ſint objectum legis naturalis, non vero ſub alia: quin tamen propterea ipſum jus naturæ ſit mutabile aut diſpenſabile.

Præter iſtos autem actus ſic intrinſece honeſtos vel inhoneſtos, qui ſunt materia legis naturalis prohibitivæ vel præceptivæ, dantur inſuper actus, qui ſunt materia legis naturalis irritantis, ii videlicet, qui vel ſunt intrinſece turpes, vel metu gravi injuſto, aut vi extorti; aut qui laborant defectu aliquo ſubſtantiali vel poteſtatis in contrahente, vel requiſiti alicujus ad contractum ex natura rei neceſſarii. Exigit ſiquidem ſapientia authoris naturæ, ejusmodi actibus omnem valorem, & vim obligandi adimi ab ipſo Deo ſummo gubernatore ac legislatore.

Quinto. *Subjectum* denique legis naturalis eſt ſola creatura rationalis: quia ſola illa eſt capax directionis moralis per leges & præcepta. 54. Subjectum. Unde ne quidem homo ante uſum rationis lege naturali obligatur.

CAPUT II.

De Jure Gentium.

SUMMARIUM.

1. *Datur Jus gentium,*
2. *Stricte dictum.*
3. *Quod eſt conventio libera Gentium,*
4. *Vi conſuetudinis mutuæ per pactum tacitum introducta.*
5. *Unde ſupremos etiam Principes obligat.*
6. *Tenditque ad mutuum commercium.*
7. *Quare non eſt jus aliquod poſitivum Divinum,*
8. *Neque lex populorum,*
9. *Sed pactum tacitum, per conſuetudinem mutuam cum animo ſe obligandi initum.*
10. *Complectitur jus legationum, commerciorum, belli & pacis:*
11. *Item jus ſervitutis, ſepulturæ, aliaque plura, ut primam rerum diviſionem, jus præſcriptionum.*
12. *Datur etiam jus gentium, minus proprie dictum, ſine obligatione mutua. Ad hoc referuntur certæ conſuetudines cultus ſacri, conſtruendi ædes, muniendi civitates, uſus monetæ, contractus, qui dicuntur juris gentium.*
13. *Differt a jure naturali, quoad cauſam efficientem, formalem, materialem, & finalem.*
14. *Item quoad modum promulgandi, quoad ſubjectum, & proprietates.*
15. *Uti etiam a jure civili.*

Deus O. M. non tantum ſingulos mortales per leges rationales ad deſtinatos Mentis ſuæ æternæ fines dirigit, ſed integras etiam gentes 1. Datur jus gentium. mutuis officiorum nexibus vult obſtrictas, ac juris naturalis vinculo colliga-

ligatas. Vigent tamen inter gentes & alii quidam nexus, quos Deus li beros reliquit, pro arbitrio a gentibus introducti, altera gente alteriu ope indigente, ut quantum regionibus sejunctum, tantum communi commercio, tanquam vitæ socialis ac communis felicitatis vinculo, colliga tum sit humanum genus.

Inde enatum illud sacrosanctum populis, quos politior cultus ac di sciplina commendat, *Jus gentium*, ad quod appellare solent integræ na tiones, si forte ab altera violatum esse contigerit. Quam autem com pertum habemus, ejusmodi Jus gentium existere, tam controversum esse videtur, in quo consistat, & quousque regnum illius sese exporrigat an juri naturali, an positivo Divino, an humano sit accensendum, an vero novam ab istis speciem juris constituat.

QUÆSTIO I.

Quid sit Jus Gentium?

Resp. *Stricte sumptum est conventio libera gentium per pactum tacitum diuturni moribus introducta, ad mutuum commercium ac felicitatem socialis vitæ obti nendam ac conservandam.*

2. Stricte dictum. Dicitur 1. *Stricte sumptum*: Nam si in sensu latiore & improprie sumatur, cum jure naturali confunditur, vocaturque ab aliquibus jus gentium *primævum* vel *primarium*. Hoc sensu minus proprio Imper. §. 1. *Instit. de J. N. G. & C.* dixit: *Quod vero naturalis ratio inter omnes homines constituit, id apud omnes peræque custoditur, vocaturque Jus Gentium, quasi quo jure omnes gentes utantur.*

Illud vero, quod descripsimus, & stricte sumptum dicimus, aliqui vocant *secundarium.*

Hac distinctione in *primarium* & *secundarium* rejecta, unum duntaxat agnoscimus Jus gentium, ut contra distinctum a naturali: de quo Imperator §. 2. *Instit. eod.* dicit, jus gentium esse, *quod usu exigente, & humanis necessitatibus, gentes humanæ sibi constituerunt.*

3. Quod est conventio libera. Dicitur 2. *Conventio:* unde sicut aliæ conventiones, pacta, contractus, inducit strictam obligationem: ac jus gentium violatum gens genti jure exprobrat, & satisfactionem postulat.

Dicitur 3. *Libera*: nam hoc jus non versatur circa ea, quæ intrinsece bona vel mala sunt, sicut jus naturale. Unde libera initio fuit gentibus talis conventio: & hodiedum necdum omnes omnino gentes, præsertim barbaræ, illam inierunt, saltem quoad omnia. Facta autem semel conventione, sicut ex aliis conventionibus, pactis, & contractibus, initio libere initis, oritur obligatio naturalis illam servandi, ex communi illo

(juris

juris naturalis principio: *Fides data est servanda.* Unde non potest gens aliqua hanc conventionem revocare, rescindere aut tollere, invitis reliquis gentibus: communi autem consensu possent illam rursus abolere; sicut contingit in aliis conventionibus & pactis.

Dicitur 4. *Gentium*: nam jus gentium non est conventio privata, vel unius tantum aut alterius gentis cum altera, sed omnium aut fere omnium, earum saltem, apud quas cultior politia ac morum disciplina floret, quales sunt nationes Europeæ; & in aliis terræ partibus plures. Unde per hoc differt jus gentium tum ab omnibus conventionibus & pactis privatis, ac particularibus licet publicis, quæ unum regnum aut Princeps init cum altero; tum etiam ab omni consuetudine particulari, quæ apud unam gentem, sine respectu ad reliquas gentes, vim legis obtinet, superiore illam assensu suo confirmante. Gentium

Dicitur 5. *Vel per pactum tacitum, vel diuturnis moribus introducta.* Hic multum aliqui disputant, an jus gentium sit introductum per pactionem aliquam inter gentes initam, an vero per diuturnos mores, usum, & consuetudinem, apud gentes receptam. 4. Per pactum tacitum,

Ego neutrum modum originis rejiciendum censeo; cum utrolibet, vel etiam utroque simul potuerit introduci: imo utroque introductum esse videtur. Nam ex usu & consuetudine, mutuo observata, cum animo inducendi obligationem mutuam, ortum est pactum tacitum ac mutuum, inducens obligationem justitiæ, in foro etiam conscientiæ. Et sic tam ex diuturno usu, mutuo observato, quam ex pactione tacita, inde resultante, ortum est jus gentium. Vi consuetudinis mutuæ introducta,

Unde jus hoc gentium non tantum populos mutuo nexu adstringit, obligatque, sed supremos etiam orbis Principes: atque ex hoc jure, uti etiam ex naturali, eorum inter se lites sunt componendæ, imo etiam bella gerenda, temperanda, ac finienda: licet enim inter arma leges silere dicantur, id tamen nullatenus intelligi potest de jure gentium ac naturali: ad quæ in bello etiam merito pars læsa provocat. Sapienter hac de re Themistius apud Grotium: *Reges, quales exigit sapientiæ regula, non unius sibi creditæ gentis rationem habere, sed totius humani generis oportet.* Et Dio: *Inter hostes quidem scripta jura, id est, civilia non valent; at valent non scripta, id est ea, quæ natura dictat, aut gentium consensus constituit.* 5. Obligans supremos etiam Principes,

Dicitur 6. *Ad mutuum commercium ac felicitatem socialis vitæ obtinendam ac conservandam.* Indicatur hic finis juris gentium, ad quem a gentibus est ordinatum. In quo etiam discrepat a jure civili, quod particularem reipublicæ salutem spectat, jus gentium vero humanarum societa- 6. Ad mutuum commercium tendens.

tum inter sese commercia ac concordiam, ad communem gentium utili tatem promovendam ac stabiliendam.

QUÆSTIO II.

An Jus Gentium sit lex?

Verum hic se prodit difficultas, quæ sæpius exercuit ingenia, profun diori obtutu materiam istam rimantia: an videlicet jus gentium vim legalem accipiat? & a quo superiore ac legislatore? an a Deo, u authore socialis vitæ, ac communis felicitatis, approbatione sua diutur nos hominum mores ac receptam mutuo disciplinam corroborante in vim legis? an omnes gentes corpus quoddam morale seu magnam quandam rempublicam constituant, quæ collectim sumpta, velut in Aristocrati aut Democratia, jurisdictionem in singula illius membra exerceat, legemque imponat? an vero gentes absque interventu superioris, potestatem jurisdictionis exercentis, ac vim legis tribuentis, per solam pactionem mutuam, ex diuturno usu mutuo prognatam, consenserint, seque sibi mutuo obligarint.

Ad quam ego controversiam respondendum censeo; probabilem quidem admodum eam esse sententiam, quæ docet, Jus gentium vim legis habere a Deo, non tanquam authore naturæ, sed tanquam authore societatis humanæ, & supremo politiarum humanarum Principe, ut docent clarissimi DD. Schmier, Mezger, Franz, Schwarz, Vitriarius *in inst. J. N. & G. c.* 1. *n.* 21.

7. Non est jus positivum Divinum. Sed quia hoc jus non est naturale, versans circa ea, quæ intrinsece bona vel mala sunt: neque positivum Divinum, utpote non habens pro suo authore immediato Deum, cum non constet, quando, & ubi, & per quos ab ipso sit traditum; neque necesse sit hic ad Deum recurrere; & alias communis ferme persuasio obtinuerit, jus gentium ex integro esse positivum humanum; atque Imperator ipse §. 2. *Instit. de J. N. G. & C.* dicit, Jus gentium esse, *quod usu exigente, & humanis necessitatibus, gentes humanæ sibi constituunt*, ideo non censeo, novam hic juris Divini speciem afferendam esse.

8. Neque lex populorum. Et quamvis etiam altera sententia sit probabilis, quæ vim legalem Juris gentium a communi quadam gentium republica derivat, in qua omnes collectim imperent, singuli vero obediant: ut docuit Strykius.

Quia tamen neque ex sacris litteris, neque ex historia constat, gentes in ejusmodi universalem convenisse rempublicam democraticam, quæ potestate legislativa in singulos orbis incolas tanquam cives polleat, ac singulæ gentes se liberas putant, neque hanc sententiam amplector. Igitur

Dicen-

Dicendum cum Grotio, Gletle, Schmalzgruber, Stapfio, Böckn, ?ichler &c. probabilius Jus gentium non eſſe proprie legem aliquam, a ſuperiore quodam gentibus impoſitam, ſed ex diuturno uſu populorum, :um animo ſe mutuo obligandi continuato, atque ex reſultante inde ta-:ita pactione mutua deſcendere: ſicque non eſſe legem, a ſuperiore ali-quo latam, ſed obligationem pacto propriam inducere: ut manifeſtius pateat, ſupremos etiam orbis Principes, qui nullum in terris ſuperiorem agnoſcunt, eodem obligatos eſſe. Nam

Quamvis hoc pactum non ſit lex, tamen ſemel libere a gentibus ini-:um jure naturali obligat omnes, ſicut alia pacta, quæ licet non ſint lex, amen lege naturali ſuperveniente, & quaſi reflexa ſupra pactum pro ar-bitrio initum, jubentur ſervari, ex communi illo juris naturalis prin-:ipio: *Fides data eſt ſervanda.* Certe legis alterius hic nulla eſt ratio aut neceſſitas, cum totus finis juris Gentium ſic convenientiſſime obtineatur. 9. Sed pactum tacitum.

Neque aliquid probat, quod ſit *Jus* gentium: nam multa dantur ura, quæ ſunt lex. Unde etiam *Jus gentium*, non vero *Lex gentium* ppellari conſuevit.

QUÆSTIO III.

Quodnam ſit objectum Juris Gentium?

Reſpond. Ad Jus gentium ſpectant ea omnia, quæ quidem jure naturæ non ſunt præcepta nec prohibita, propter communem tamen gene-is humani utilitatem gentium omnium ferme uſu ac moribus cum mutua obligatione ſunt introducta & recepta. Talia ſunt

1. *Jus legatorum.* Nam jure naturali non tenetur gens una alterius egatos admittere; quia tamen communis gentium utilitas expoſcit, ut int, qui communia negotia tractent, hujusmodi legati non tantum ſunt admittendi, & incolumes dimittendi, ſed etiam ſecuri præſtandi, a Prin-:ipe vel republica, ad quam mittuntur: niſi limites ſuæ legationis exce-lant, e. g. inferendo vim injuſtam, vel concitando populum &c. 10. Ad jus gentium pertinet jus legatorum,

2. *Jus commercii*, apud exteras ac non hoſtiles nationes exercendi, ad ſublevandam mutuam indigentiam: quia non omnis fert omnia tellus. Quam in rem Grotius tractatum edidit de *mari libero:* quem tunc Batavi ambabus manibus amplexi ſunt: mutatis autem poſtea rebus, cum Oſten-dana florere inciperent commercia, deletum optabant. Commercii,

3. *Jus belli*, præſertim quoad modum illud indicendi prius per Fe-:iales, ac rite gerendi: ut videlicet fontes & arma non inficiantur vene-no; ut hoſtis non occidatur per ſubmiſſos ſicarios (quo modo a Calvini-ſtis in Gallia Franciſcus Dux Guiſius, incomparabilis ille Heros ex ſere- Belli,

 niſſima

nissima Domo Lotharingica, ad Aureliam occisus esse fertur) licet enim justum bellum sit juris naturalis permissivi, tamen quoad modum & plures circumstantias est juris gentium. Hinc illæ toties auditæ provocationes ad jus gentium.

4. *Jus pacis & induciarum*: licet enim conventiones pacis ad fœdera, postquam sunt inita, sicut alia pacta, jure naturali obligent: quoad petitionem tamen pacis, ac juste petitæ admissionem sunt juris gentium.

11. Item jus servitutis,

5. *Jus servitutis*, seu facultas liberis hominibus, justo bello captis, ac servatis adimendi libertatem, & in servitutem eos redigendi: nam visum est, utilius esse, eos servos facere, quam occidere. Cæterum non præcipit Jus gentium positive servitutem, sed eam permittit. Unde Christiani nihil agunt contra jus gentium, dum Christianos captos non redigunt in servitutem.

Sepulturæ,

6. *Jus sepulturæ*: vi cujus cadavera terræ mandari debent. Unde in urbium obsidionibus petuntur & conceduntur aliquando breves induciæ ad humanda cadavera.

Et alia.

Ad Jus gentium etiam refertur *prima rerum divisio*: imo ipsa etiam *divisio gentium ac regnorum*. Item *jus transitus*, quando non est justa causa peregrinos excludendi: *jus præscriptionis*; aliaque a quibusdam inter objecta juris gentium referuntur.

Ratio est, quia licet hæc æquitati naturali sint admodum consentanea, a jure tamen naturali non sunt introducta, tanquam intrinsece bona vel mala, aut tanquam naturæ rationali ac reipublicæ humanæ ad rectam sui constitutionem simpliciter & absolute necessaria. Potuisset enim gens quælibet absque relatione & obligatione ad alteram secum sola vivere; quin cum altera pactum inire obligata fuerit, de admittendis & tutis præstandis legatis, tractandis commerciis, certo modo gerendi bellum, ac ineundi pacem, de captis in servitutem redigendis, mortuis hostibus sepeliendis &c. Quia tamen ad utilitatem ac felicitatem populorum ac vitæ socialis sunt admodum opportuna, libero ac prudenti gentium consensu sunt introducta.

Et quamvis aliqua ex prædictis jure etiam civili sint sancita, tamen quatenus integras inter se gentes & supremos etiam Principes adstringunt, ut e. g. jus præscriptionis, juris sunt gentium.

12. Datur etiam improprie dictum.

Addunt aliqui *jus gentium minus proprie dictum*, quod inter gentes receptum quidem est, sine obligatione tamen mutua, seu, quin detur obligatio, illud inter se observandi. Huc referunt consuetudinem certam cultus sacri, construendi ædes, muniendi civitates. Huc etiam refertur jus cudendi monetam, eique valorem tribuendi, ac ipse etiam usus monetæ; contractus item non pauci, ut emptio, venditio, locatio, conductio,

uctio, qui propterea *contractus juris gentium* appellantur: modi denique cquirendi plerique. Quæ omnia in ſenſu latiore creaturæ juris gentium icuntur, quia a gentibus plerisque ſunt introducta, ac obſervantur.

QUÆSTIO IV.

Quomodo Jus Gentium differat a jure naturali?

icet Jus gentium magnam cum jure naturæ affinitatem ac convenientiam habeat, magnamque æquitatem ac congruentiam præſeferat, deo quidem, ut complures authores cum jure naturali illud confundant, ut ſaltem in *primarium* (ſeu jus naturale) & *ſecundarium*, ut ſupra memoatum dividant: in pluribus tamen ab illo diſcrepat. Nam 15. Differt a jure naturali,

1. Differunt in *cauſa efficiente*, cum juris naturalis cauſa ſit ipſe Deus, iris gentium vero gentes. In cauſa efficiente,

2. Differunt in *cauſa formali* & *eſſentia*: nam jus naturæ eſt lex Divia, ſuppoſita creatura rationali, omnino neceſſaria. Jus gentium proprie non eſt lex, ſed diuturna conſuetudine, & pactione tacita, absque iperioris conſenſu, libere a gentibus inita, conſtat. Formali,

3. Differunt quoad *cauſam materialem & objectum*: nam objectum juis naturalis ſunt, quæ intrinſecam honeſtatem vel inhoneſtatem habent: tque hinc neceſſario a Deo, ut ſapientiſſimo authore naturæ præcipiuntur el prohibentur. Objectum vero juris gentium ſunt, quæ, licet non ſint itrinſece bona vel mala, ad communem tamen humanarum ſocietatum tilitatem ab ipſis populis ſunt libere in uſum deducta. Sic jus naturæ on præcipit admiſſionem legatorum, indictionem belli præviam, comerciorum libertatem, nec prohibet hoſtem in bello juſto armis venenatis ccidi, cum ſimpliciter permittat illum occidi, quin modum determinet. Materiali,

Sic etiam diviſionem bonorum, regnorum diſcretionem, terminos grorum, ſervitutem, præſcriptionem, certos modos contractuum, ceros modos acquirendi &c. nec præcipit, nec prohibet: ſed hæc omnia entibus pro arbitrio ad majorem commoditatem mutuam ordinanda, diponenda, ac paciſcenda reliquit.

4. Differunt quoad *cauſam finalem*. Nam finis juris naturæ eſt felici as & recta conſtitutio, neceſſaria naturæ rationali qua tali, in ordine ad ommendandas Divinas perfectiones. Finis vero juris gentium eſt feliitas humanarum ſocietatum, non ſimpliciter neceſſaria, ſed ad majorem tilitatem & commoditatem mutuam. Adeoque jus naturæ ſpectat boum neceſſarium ſimpliciter naturæ rationali qua tali, jus gentium bonum, ion ſimpliciter neceſſarium communitatibus humanis. Jus naturæ intenit præcipue rectam conſtitutionem internam conſcientiæ, jus gentium ero bonum externum ac politicum. Finali.

 5. Diffe-

14. Item quoad modum promulgandi. 5. Differunt quoad *modum promulgandi*: nam jus naturæ promulga tur per lumen rationis, quo Deus in cordibus hominum legem ſuan ſcribit. Jus vero gentium per uſum & obſervantiam populorum inne teſcit.

Subjectum. 6. Differunt quoad *ſubjectum*: nam jus naturale obligat quemlibè hominem, ut uſu rationis præditum, etiam ſolitarie ſpectatum: imo li cet ſolus in mundo viveret. Jus gentium vero non obligat hominem ſolitarie conſideratum, ſed quatenus conſtituit humanam ſocietatem imo eas gentes, quæ per uſum non conſenſerunt in pactum tacitum abſolute non obligat.

Et proprietates. 7. Differunt quoad *proprietates*: nam Jus naturæ eſt neceſſarium abſolutum, immutabile & indiſpenſabile. Jus gentium vero, etiam ſup poſita humani generis exiſtentia, fuit gentibus liberum & arbitrarium poteſt eſſe conditionatum; videlicet, ſi aliæ gentes id ſervent: imo mu tuo conſenſu poſſet rurſus tolli, ſicut introductum eſt.

15. Quomodo differat a jure civili. Differt etiam Jus gentium a jure civili: nam hoc eſt jus ſcriptum habetque originem a legislatore: reſpicit neceſſitates privatas alicuju particularis reipublicæ, poteſtque ab una gente tolli ſine conſenſu alte rius. Jus gentium vero non eſt jus ſcriptum, neque eſt lex, deſcenden a ſuperiore, in gentes jurisdictionem habente: ſed moribus gentium & pactione conſtat. Reſpicit utilitates communes gentium; neque poteſ ab una gente tolli ſine conſenſu reliquarum.

CAPUT III.

De Jure Divino Poſitivo.

Præter Jus Naturæ & Gentium datur etiam *Jus Poſitivum* (aliqui vocant *Poſitum*) quod ultra Juris Naturalis ſanctiones aliquid *ponit*, ex libera voluntate legislatoris.

Unde differt a jure naturali 1. *ratione cauſæ efficientis*: nam legis naturalis cauſa, & quidem neceſſaria, eſt ſolus Deus. Legis poſitivæ cauſa eſt libera, poteſtque eſſe vel Deus, vel humanus legislator. 2. *Ratione formæ*: nam lex naturæ eſt ſcripta in corde per lumen rationis, ſicque promulgata: lex poſitiva promulgatur per ſigna externa, nempe mediate vel immediate per vocem legislatoris. 3. *Ratione materiæ*: nam lex naturæ verſatur circa ea, quæ intrinſece bona vel mala ſunt: lex poſitiva vero circa ea, quæ de ſe nec bona nec mala ſunt. Unde ea, quæ prohibentur a jure naturali, dicuntur prohibita, quia ſunt mala: ea vero, quæ prohibentur a jure poſitivo, dicuntur mala, quia ſunt prohibita. E. g. eſus carnis die ſabbati non eſt prohibitus, quia de ſe eſt malus, ſed eſt malus,

quia

uia prohibitus. Unde etiam lex positiva est mutabilis, dispensabilis, assabilis, ac varia in variis provinciis: lex naturæ immutabilis, & ubique eadem. 4. *Ratione finis*: nam jus naturæ intendit bonum naturæ ationalis qua talis: lex positiva bonum reipublicæ.

Differt etiam lex positiva a jure gentium: nam jus gentium non est ex, sed usu gentium & pactione coalescit, habetque pro fine felicitatem socialis vitæ diversarum gentium ac nationum. Neque promulgatur per vocem alicujus legislatoris: sed per traditionem usus & observantiæ.

Est autem Jus positivum aliud *Divinum*, quod nempe a Deo legislatore est conditum, & vel per se ipsum, vel per suos ministros, ut Angelos, Moysen, Prophetas, Evangelistas & Apostolos est promulgatum. Aliud vero *humanum* quod hominem legislatorem habet.

Utrumque vel est *affirmativum*, quo aliquid præcipitur: vel *negativum*, quo aliquid prohibetur. Jus Divinum ulterius dividitur in *vetus & novum*.

SUMMARIUM.

1. *Quid sit lex vetus.*
2. *Continebat præcepta moralia,*
3. *Ceremonialia,*
4. *Et Judicialia.*
5. *Ceremonialia & Judicialia sunt abrogata. Aliqua tamen rursus suscitata ab Ecclesia.*
6. *In veteri lege nullum fuit præceptum mere humanum, quia Moyses & Prophetæ tantum erant promulgatores legum.*
7. *An ante legem Mosaicam data fuerit lex positiva.*
8. *Quando lex vetus fuerit abrogata, ac mortua.*
9. *Quando facta mortifera.*
10. *Quid sit lex novi testamenti.*
11. *In ea non dantur nova præcepta moralia, nisi quæ oriuntur ex revelatione, aut pertinent ad sacramenta.*
12. *Lex nova positiva cœpit obligare post Pentecosten: quia tunc facta est promulgatio.*
13. *Quinam sint libri Canonici Divini Juris.*
14. *Quomodo dividantur.*
15. *Septem libri propugnantur contra sectarios.*
16. *Variæ editiones Juris Divini seu S. Scripturæ.*
17. *Defenditur Vulgata latina.*
18. *An contineat errores.*
19. *Quid Ecclesia statuerit circa editiones vernaculas.*
20. *An singula verba novæ & antiquæ legis sint dictata a Spiritu sancto.*
21. *Explicantur varii sensus Divinæ legis.*
22. *De interpretatione Divinæ legis.*
23. *Necessarius Judex.*
24. *De sacris Traditionibus.*

QUÆ-

QUÆSTIO I.

De Jure Divino veteri.

1. Quid jus vetus? Jus Divinum vetus eſt, quod Deus ante Chriſti nativitatem condidi & vel per Angelos, vel per Moyſen, vel per Prophetas promulgav populo Iſraelitico. Unde *lex vetus* ſeu *vetus teſtamentum*, in ſacris videl cet libris veteris teſtamenti comprehenſum dicitur.

Dixi autem: *Populo Iſraelitico*; nam ſolus ille tenebatur ſervare lege Moſaicam, non vero gentes aliæ, niſi quis ultro ad religionem Juda cam tranſiiſſet. Reliquæ igitur gentes usque ad legem gratiæ jure natu rali regebantur.

2. Continet præcepta moralia, Erant autem in lege veteri triplicis generis præcepta, nempe *moralia* ad directionem morum ſecundum rectam rationem, ut ſunt præcepta De calogi: licet enim hæc præcepta moralia juris ſint naturalis, ac proin im mutabilia & indiſpenſabilia, tamen placuit Deo per leges etiam poſitiva ea repetere, ut obfuſcato per peccatum & paſſiones inordinatas intellectu clarius illa, vivacius, & efficacius proponantur & inculcentur.

3. Ceremonialia, In altera claſſe erant præcepta *ceremonialia* circa diverſos ritus ac mo dos cultus ſacri, Deo exhibendi: ut de ſacerdotibus, Levitis, feſtivitati bus ſabbati, Paſchæ, azymorum &c. de variis ſacrificiis, hoſtiis, oblatio nibus, purificationibus. Atque hæ leges ceremoniales præcipue haben tur in libro Levitici.

4. Judicialia. In tertia claſſe ſunt *Judicialia* ſeu *Forenſia*, ad juſtitiam & politican gubernationem populi Judaici ſpectantia, circa cauſas & negotia civili & politica: prout in Exodo potiſſimum præſcribuntur.

Porro præcepta moralia antiqui teſtamenti, e. g. præcepta decalogi hodiedum vigent & obligant: non quidem quatenus ſunt præcepta vete ris legis, ſed quatenus ſunt præcepta juris naturalis, quæ abrogari nun quam poſſunt.

5. Ceremonialia & judicialia ſunt abrogata, Ceremonialia vero & judicialia poſt mortem Chriſti abrogata, exſpi rarunt: (*nam translato ſacerdotio neceſſe eſt, ut etiam legis translatio fiat.* Hebr. 7.) Et quidem primo poſt mortem Chriſti ſunt *mortificata*, ita, ut non am plius obligarent. Quia tamen Judæi non poterant ſtatim a ſuis ritibus, quibus aſſueverant, avocari, aliquamdiu permiſſa ſunt, donec cœperunt eſſe *mortifera* ſeu illicita. Unde S. Paulus ad Galatas tantopere invehitur in ſuperſtitioſos legis Moſaicæ obſervatores.

Aliqua tamen rurſus ſuſcitata. Aliqua tamen, e. g. circa decimas, conſecrationem altarium, Dedica tionem templi, circa jejunia, circa purificationem poſt partum, circa du cendas aut dotandas ſeductas virgines &c. a legislatore Eccleſiaſtico denuo ſunt ſuſcitata; & hinc etiam non amplius obligant ut præcepta Divina, ſed

tan-

:antum ut humana, (nisi simul lex naturalis concurrat) quia tantum a ure canonico, in quod sunt relata, vim legis habent.

Disputari hic solet, an in veteri testamento contineatur præceptum 6.
aliquod mere humanum? Et respondetur communiter, nullum in eo contineri, quia Moyses & Prophetæ non fuerunt legislatores, sed tantum promulgatores.

In lege veteri nullum præceptum mere humanum. Bene tamen in nova.

Aliud est de libris novi testamenti, in quibus continentur aliqua præ:epta mere humana: ut patet ex *cap.* 15. *act. Apost.* ubi Apostoli prohibent əsum sanguinis & suffocati; & ex Epistolis S. Pauli, dum ait e. g. *cæteris ego lico, non Dominus:* uti etiam ex *Canonibus Apostolorum*, juri canonico inser:is (quamvis in istis opus sit matura crisi, ut postea dicetur) constat etiam ·x traditione Apostolica, quod ipsi jam Apostoli, tanquam Prælati Ecclesiarum, legem tulerint de celebranda die Dominica loco sabbai, de jejunio quadragesimali, de bigamis non ordinandis &c.

Quæres 1. An ante legem Mosaicam data fuerit aliqua lex positiva? 7.
Resp. Data fuerunt aliqua præcepta seu leges particulares. Sic Deus prinis parentibus in paradiso dedit specialem legem non comedendi de ligno cientiæ boni & mali. Post lapsum vero datum fuit præceptum adhibendi liquod remedium, quo etiam infantes purgarentur a peccato originali. Rursus ante legem scriptam quædam animalia habita sunt pro immundis: uibus ad sacrificia uti non licuit, quæ diversitas non est a lege naturali, icut neque præceptum illud post diluvium datum Gen. 9. *Carnem cum sanuine non comedetis.* Denique lex circumcisionis multo ante Moysen data st: nam Abrahæ jam fuit imposita Gen. 17. unde Joan. 7. dicitur, non sse ex Moyse, sed ex Patribus, atque sic plures leges particulares singulares ante legem Mosaicam fuerunt.

An ante legem Mosaicam data sit lex positiva.

Hæc tamen præcepta particularia non constituebant aliquam legem, x pluribus divinis præceptis conflatam, per quam homines in peculiari tatu religionis a Deo instituti, atque ad unum corpus mysticum ac sacram empublicam, aut specialem Ecclesiam fuerint ordinati: sicut postea per egem Mosaicam, ac legem gratiæ fuerunt ordinati. Unde simpliciter icitur, quod ante legem Mosaicam non fuerit data lex positiva, intelligendo per legem collectionem præceptorum, ad statum aliquem ertum religionis pertinentium.

Quæres 2. Quando lex vetus fuerit abrogata, mortificata, & 8.
acta mortifera?

Quando lex vetus sit abrogata.

Resp. Varias hic esse sententias, ut videre est apud Suarez *lib.* 9. *de leibus.* Ubi hanc quæstionem fuse pertractat. Atque imprimis aliqui docent, quando Christus prædicationem suam cœpit, abrogatam jam esse le-

gem veterem: alii hoc factum volunt in ultima cœna, aut in morte Christi aut ejus resurrectione, aut ascensione.

Alii denique cum Suarez docent, quod id factum sit in festo Pentecostes: quæ sententia videtur reliquis probabilior. Ratio est: quia lex vetus non fuit ante abrogata, quam lex nova obligare cœpit: atqui ante Pentecosten non videtur lex nova obligasse: quia non constat, quod ante sufficienter fuerit promulgata. Igitur tunc in Judæa lex vetus abrogata est

Ac mortua. ac *mortua*, ut obligare cessaverit, ac postea successive in reliquis etiam provinciis, in quibus Judæi degebant, prout citius vel serius lex Evangelica in illis fuit promulgata. Postquam autem in omnibus provinciis sufficienter fuit promulgata, lex vetus ubique exspiravit, & cœpit quoad præcepta ceremonialia, quorum pleraque erant typica ac figurativa Christi ac legis Evangelicæ, esse *mortifera*, ita, ut sine peccato observari amplius non potuerint.

9. Quando mortifera. Dixi autem: *In quibus Judæi degebant*: nam, ut supra memoratum, lex Mosaica solos Israelitas, & Proselytos, seu eos, qui se ultro Judæorum synagogæ aggregabant, obligaverat: consequenter tantum respectu Judæorum exspirare poterat, non vero respectu aliarum gentium, utpote quæ nunquam illa lege tenebantur; quamvis quoad ceremonialia respectu omnium hominum post promulgationem legis Evangelicæ cœperit esse mortifera. Dico, quoad ceremonialia: nam quoad judicialia pariter quidem est mortua, non tamen mortifera. Et hinc ab Ecclesia in aliquibus, e. g. quoad aliqua impedimenta matrimonii, decimas, & quasdam pœnas, est resuscitata.

QUÆSTIO II.

De lege Divina nova.

10. Quid lex nova? Jus Divinum novum est illud, quod Christus novus legislator in testamento novo condidit, & per se ipsum & Apostolos promulgavit. Diversis autem compellatur nominibus: nam dicitur, *lex fidei*, *lex spiritus vitæ*, *lex Evangelica*, *lex gratiæ*, *lex amoris*, *lex nova*, *lex Christi.*

11. In lege nova non dantur nova præcepta moralia, Versatur circa fidem, spem, charitatem, aliasque virtutes præcipiendas: item circa ritus substantiales sacrificii & sacramentorum. Unde præcepta alia illius sunt moralia, alia ceremonialia: Judicialia vero in lege Christi sunt nulla: quia non instituit temporale regnum aut politicam rempublicam, sed Ecclesiam suam ad finem spiritualem per media spiritualia ordinatam. Moralia vero præcepta licet innovarit, & ad finem supernaturalem ordinarit, nova tamen non imposuit, quæ non jam prius jure naturali pro casu faciendæ revelationis fuerint lata. Sic semper data fuit obligatio naturalis credendi & amandi sanctissimam Trinitatem pro casu

factæ

factæ revelationis hujus mysterii. Quamvis ipsa revelatio sit ex voluntaria dispositione Dei, & sic dici possit pertinere ad jus Divinum positivum. Unde axiomatis instar habent Theologi in nova lege, exceptis iis, quæ ad revelationem & sacramenta pertinent, non contineri ullum præceptum Divinum, quod non sit naturale. Aliud est de Consiliis Evangelicis: nam talia a Christo noviter esse proposita, non est dubium.

Nisi quæ pertinent ad revelationem & sacramenta.

Quæres, quando lex nova cœperit obligare? Resp. Ea, quæ Christus in prædicatione sua vel per aliam revelationem proposuit, aut præcepit, statim jure naturali tenebantur omnes audientes credere & facere, absque alia promulgatione. Lex autem Christi, quatenus est proprie lex positiva Divina ac universalis cœpit in Judæa festo Pentecostes obligare; quia illa die Jerosolymæ sufficienter promulgata est, & baptismus re ipsa collatus, ut habetur act. 2. ac deinde juxta mandatum Domini successive in remotioribus provinciis, in quibus ab illo tempore Apostoli prædicarunt Evangelium. 12.

Lex nova positiva cœpit obligare post Pentecosten.

QUÆSTIO III.

De Libris Juris Divini.

Jus Divinum positivum in Sacræ Scripturæ libris contineri, nemo Christianorum est, qui ambigat. Illud tamen jam olim in Ecclesia, & nunc maxime cum Novatoribus est controversum, quot & quinam sint illi libri, in quibus verbum Divinum comprehenditur. Et quidem quoad libros Novi Testamenti, licet Lutherus cum prima sua sobole plures e Sacra Scriptura extriverit, quos novis suis inventionibus minus opportunos viderat, videtur hodie non amplius magna esse controversia, cum etiam Protestantes passim 27. Novi Testamenti libros agnoscant, videlicet quatuor Evangelia, Actus Apostolorum a S. Luca conscriptos, quatuordecim S. Pauli Epistolas, duas S. Petri, tres S. Joannis, unam S. Jacobi (quæ Luthero erat straminea) unam S. Judæ, ac denique Apocalypsin (in qua pariter Lutherus, ut ipse loquebatur, Spiritum S. olfacere non potuit) de libro Job idem Lutherus in *colloquiis mensalibus tit. de lib. Vet. & Novi Test.* ait, eum esse velut fabulæ argumentum. De libro Ecclesiastis (quem tamen nunc omnes Protestantes recipiunt) loc. cit. dixit, illum sibi videri ocreis & calcaribus destitutum, & equitare tantum in soccis, sicut ipse sit solitus, dum adhuc esset in Monasterio. 13.

Libros veteris Testamenti Catholica Ecclesia Canonicos agnoscit 45. ex quibus *legales* quinque libri Moysis, videlicet Genesis, Exodi, Levitici, Numerorum & Deuteronomii. *Historici* 17. nempe liber Josue, Judicum, Ruth, quatuor Regum, duo Paralipomenon, duo Esdræ, Tobiæ, Judith, Esther, Job, & duo Machabæorum. *Sapientiales* quinque, scilicet 14.

Libri S. Scripturæ.

licet liber Proverbiorum, Ecclesiastis, Canticorum, Sapientiæ & Ecclesiastici. *Prophetici* 18. nimirum quatuor Majorum Prophetarum, Isaiæ, Jeremiæ, Ezechielis & Danielis, 12. Prophetarum Minorum, & liber Psalmorum Davidis.

Inter libros Novi Testamenti *legales* sunt 4. libri Evangeliorum. *Historicus*, liber Actuum Apostolorum. *Sapientiales*, Epistolæ Apostolorum. *Propheticus*, liber Apocalypsis.

15. Defenduntur contra Novatores.

Calvinistæ & etiam aliqui Lutherani rejicere solent e numero librorum Canonicorum septem libros veteris Testamenti, nempe librum *Baruch*, *Tobiæ*, *Judith*, *Sapientiæ*, *Ecclesiastici*, & duos libros *Machabæorum*. Hos verbi Divini hostes fuse refutavi in *Reflexionibus meis super libros Præconum Tigurensium parte* 2. quæ tota tractat de verbo Dei; & præsertim in *Apologiæ meæ parte* 2. *observat.* 15. Ubi hanc quæstionem de septem dictis libris contra D. Joannem Heideggerum ex instituto tractavi.

Ita videlicet nos erudit Sancta Mater Ecclesia, *Magistra, columna & firmamentum veritatis*, ædificata *supra Petram*, contra quam *portæ inferi non prævalebunt*: cui Spiritus S. ex promisso Christi *suggerit omnia* & *docet omnem veritatem*; cui Christus cum Spiritu S. assistit *usque ad consummationem Sæculi*. Hæc Christi Ecclesia, fallere ac falli nescia, in Concilio Tridentino congregata hunc Canonem ac numerum librorum, quibus verbum Dei continetur, definivit. Tridentinum eum canonem accepit a Concilio Oecumenico Florentino, in Decreto Eugenii IV. pro Instructione Armenorum confecto. Eugenius eundem accepit a Concilio Romano sub Gelasio Papa celebrato. Gelasius a S. Augustino *lib.* 2. *de Doctr. Christ. cap.* 8. S. Augustinus a Concilio Carthaginensi III. can. 47. Hoc Concilium a S. Innocentio I. scribente jam ante tot sæcula ad *Exuperium* Tolosanum Episcopum cap. ult. libros 72. prædictos, ut Divinos in Ecclesia esse suscipiendos, secundum traditionem ab Apostolicis temporibus in Ecclesia Romana conservatam. Quam regulam nisi adhibeant Protestantes, probare nunquam poterunt, alios libros e. g. Canticorum esse vere Divinos, & a Spiritu S. dictatos.

Quare non obstat, quod dicti septem libri non sint in Canone Judæorum. Nam, ut bene ait Cardinalis Hosius, non Canon Hebræorum, sed Canon Ecclesiæ Catholicæ Canonicas facit scripturas. Neque obstat, quod fortassis etiam quidam ex Patribus ante Innocentium I. dubitarint. Nam post Ecclesiæ decisionem nullus amplius dubitavit. Deinde dubitarunt etiam quidam de Epistola ad Hebræos, Jacobi, Judæ, secunda Petri, secunda & tertia Joannis. Et tamen Protestantes plerique hodie illas ut vere Divinas & Canonicas agnoscunt. Denique qui dicere visi sunt, libros illos non esse Canonicos, intelligi possunt, tantum asserere, eos non exstare

in

in Canone Judæorum, & a Judæis non haberi pro Canonicis. Non autem, quod ex proprio ſenſu eos rejecerint. Certe plures Patres, quos Proteſtantes contra eos libros ſolent afferre, præciſe narrant, eos non eſſe contentos in Canone Hebræorum: qui libros numerarunt ſecundum 22. litteras alphabeti Hebraici. S. Hieronymus ſententiam ſuam, quam in prologo galeato propoſuerat, retractavit, ut videre eſt in præfatione ad Judith.

QUÆSTIO IV.

De Editionibus S. Scripturæ.

Quæres, quænam ſit authentica Sacræ Scripturæ editio? ℞. Libri veteris Teſtamenti omnes primitus ſunt ſcripti lingua Hebraica; exceptis Tobiæ, Judith, Esdræ, Danielis, qui Chaldaice ſcripti ſunt: & ſecundo Machabæorum, cujus originale Græcum fuit. Novi Teſtamenti vero libri primitus Græce ſunt ſcripti, excepto Evangelio S. Matthæi, quod Hebraica, vel potius Syriaca lingua, apud Judæos tunc communi, ſcripſit. Quod idem quidam putant de Epiſtola S. Pauli ad Hebræos. Evangelium Marci quidam exiſtimant Romæ Latine ſcriptum. 16. Variæ editiones.

Autographa ſeu originalia hodie non amplius exſtant: ſed tantum habentur apographa, ſeu exemplaria diverſarum editionum, in variis linguis; putantque aliqui, libros ante captivitatem Babylonicam ſcriptos, fuiſſe deperditos, & poſt captivitatem ab Esdra dictatos ex memoria. Quod tamen non ſatis videtur credibile.

Enata deinde eſt editio Chaldaica, Syriaca & plurimæ Græcæ, quarum prima ac præcipua fuit 70. *Interpretum*; nam 72. ſeniores Hebræi in Inſula Pharon in Ægypto, juſſu Ptolomæi Philadelphi Teſtamentum vetus ex lingua Hebraica in Græcam verterunt, optima quidem fide, ut adeo illa editione ſemper uſa ſit Eccleſia Græca, & ad 600. ferme annos Latina. Sed editio iſta non permanſit pura, teſte S. Hieronymo *in præfat. ad Par.*

Alteram ſuſcepit *Aquila* Ponticus, homo impius, nec bona fide, (anno 130.) tertiam *Theodotion* Epheſinus, homo ejusdem furfuris, primum Samaritanus, deinde Judæus, tum Chriſtianus, denique Ebionita, (an. 200.) quintam & ſextam aſſignant anonymam, ſine nomine nempe auctoris.

Septima eſt *Origenis*, qui priores editiones collegit, & in totidem columnas diſtinxit, addita etiam ſua editione. Octava *Luciani* Martyris, nona Heſychii, quæ in Ægypto erat celebris. Verſiones Latinæ multo plures fuerunt, inter quas tamen duæ eminuerunt: una *antiqua* incerto auctore, quam aliqui *Italam*, alii *communem* dixere, alii *vulgatam*, magnæ authoritatis.

Altera celeberrima suscepta est a S. Hieronymo, qui jussu Papæ Damasi vetus Testamentum ex Hebraico in Latinum vertit; novum vero Testamentum a mendis, per tot versiones & librariorum incuriam, inspersis, integrum & illime reddidit. Cumque orirentur controversiæ, quænam ex istis duabus, *antiqua* nempe & *Hieronymiana*, esset præferenda, utraque in unam coaluit, libris aliquibus ex antiqua, aliis ex nova S. Hierony-
17. Editio Vulgata Latina. mi desumptis: dictaque est hæc Editio *Vulgata*, ab Ecclesia recepta, & sequentium sæculorum usu perpetuo conservata; quamque Concilium Tridentinum sess. 4. definivit esse authenticam, ut eam nemo, quovis prætextu rejicere præsumat.

Bellarminus *lib.* 2. *de verbo Dei cap.* 9. censet, nos in editione nostra vulgata libros Novi Testamenti habere ex antiqua versione, quam tamen S. Hieronymus emendavit ab erroribus, qui irrepserant successu temporis. Psalterium desumptum esse ex versione S. Luciani, Presbyteri Antiocheni & Martyris, a S. Hieronymo pariter emendatum. Libros Sapientiæ, Ecclesiastici & Machabæorum probabiliter non esse ex versione S. Hieronymi, sed ex editione antiqua. Reliqua omnia nos habere ex versione S. Hieronymi.

Defenditur. Cum igitur hanc editionem nostram *vulgatam latinam* tanquam authenticam agnoscant SS. PP. ut S. Augustinus *lib.* 2. *de doctr. Christ.* S. Isidorus *lib.*6.*Ethymol. c.* 5. S. Gregorius l. 20. moral. c. 24. Sophronius *l.* 1. *de Divin. Offic.* S. Bernardus, S. Anselmus, Venerab. Beda, S. Petrus Damiani &c. Sicut etiam alii Ecclesiæ Doctores, Richardus a S. Vict. Rupertus, Haymo, Hugo, Alexander de Ales, Albertus M. S Thomas, Scotus, S. Bonaventura, eamque tot commentariis illustrarint, populo prædicarint: & præcipue cum Ecclesia catholica eam tanquam authenticam seu originali conformem definiverit, ac fidelibus proposuerit, dubitare prudens nemo potest, quænam editio sit præferenda. Certe S. Augustinus in epist. fundament. c. 5. asserere non dubitavit: *Evangelio non crederem, nisi me Ecclesiæ commoveret auctoritas*, quid sectarios permoveat, ipsi viderint. Hoc certum, quod ex suis principiis neque probare possint, in quibus libris contineatur verbum Dei, neque quænam inter innumeras atque inter se omnino dissimiles & pugnantes editiones, sit vera, authentica, & incorrupta, ut satis ex eorum inter se dimicationibus, exemplo Bezæ & Castalionis, susceptis, totque diversissimis versionibus, quolibet alterius inventiones repudiante, constat. Atque sic deficiente ipso fundamento, quam desperato & insanabili scepticismo eorum ædificium superstructum esse oporteat, nemo oculatus est, qui non videat. Et licet de fide integra interpretis constaret, unde constare ipsis potest, quod interpres authenticum exemplar verterit, in tanta exemplarium multitudine ac varietate?

Obji-

Objiciunt equidem nobis, etiam in Vulgata noſtra reperiri errores, eosque irrito labore corrigere conatos eſſe Sixtum V. & Clementem VIII. verum in iis, quæ pertinent ad fidei, aut morum doctrinam, in illa contineri errorem probari nunquam poteſt; quo ſenſu tanquam authenticam Concilium Tridentinum nobis illam propoſuit. Errores, quos Sixtus & Clemens emendarunt, fidei ac morum doctrinam non infecerant; ſed per deſcriptiones & typos varios tantis temporum ſpatiis errores quidam in rebus ad fidem & mores non pertinentibus irrepſerant, quos dicti Pontifices per viros doctiſſimos emendari curarunt, ita quidem, ut correctionem iſtam Sixtus cœperit, Clemens vero abſolverit, unde non niſi per calumniam dici poteſt, laborem eum fuiſſe irritum. Certum nobis omnino eſt, certos nos reddente publica voce Eccleſiæ, in Vulgata noſtra nihil fidei, moribus, aut veritati hiſtoriæ repugnans, neque quidquam aliud falſum, aut contradictorium contineri, quo minus vera, & certa atque indubitata fidei ac morum regula nobis eſſe poſſit. Quid ſectarios certos reddat, jam dudum ſolida exſpectatur reſponſio. Unde norunt editiones Hebraicas & Græcas eſſe incorruptas? 18. An contineat errores.

Jam vero, quod ad editiones *vernaculas* ſeu *vulgares* e. g. Germanicam, Gallicam &c. ſpectat, duo ab Eccleſia ſunt prohibita; 1. Ne in publico Eccleſiæ uſu, præſertim in Miſſa, legatur S. Scriptura in lingua vulgari. 2. Ne vulgares verſiones S. Scripturæ omnibus indiſcriminatim legi permittantur: eo quod ex hominum temeritate plus detrimenti, quam utilitatis inde oriri ſoleat. 19. De editionibus vulgaribus.

Quæri hic ſolet, an ſingula ſcripturæ ſacræ verba a Spiritu S. ſint dictata? Cenſent enim aliqui, non ſolum res & ſententias, ſed etiam ſingula verba usque ad minimos apices a Spiritu S. eſſe dictata. 1. Quia Prophetæ paſſim dicunt: *Factus eſt ſermo Domini ad me dicens*: vel: *hæc dicit Dominus &c.* 2. Quia *omnis ſcriptura divinitus eſt inſpirata.* 3. Quia SS. PP. aſſerunt, ſingulas ſyllabas & apices ſummopere eſſe æſtimandos. 4. Quia tota ſcriptura eſt verbum Dei.

Alii tamen putant, non ſingula verba a Spiritu S. eſſe dictata, ſed ab ipſis ſcriptoribus ſacris ad libitum expreſſa: verbis ſcilicet, quibus placuerit, aſſiſtente tamen Spiritu S. & providente, ne quid falſum, vitioſumve irreperet. Si enim, ut inquiunt, ſingula verba eſſent a Spiritu S. dictata, imprudenter imo impie egiſſet ſcriptor libri ſecundi Machabæorum, quod in fine hujus libri veniam petierit, ſi quid minus digne ſcripſerit. Neque S. Paulus 2. Cor. 11. de ſe ipſo dixiſſet: *imperitus ſermone, ſed non ſcientia.* Neque S. Lucas initio ſui Evangelii dixiſſet, ſe ſcripturum, ſicut audivit ex ore Apoſtolorum; *ſicut tradiderunt nobis, qui ab initio ipſi viderunt & miniſtri fuerunt ſermonis.* Sed dixiſſet, ſe ſcripturum omnia verba, ſicut Spiritus S. dictavit. 20. An ſingula verba ſint dictata a Spiritu S.

dictavit. Et cur diceret S. Paulus 1. Cor. 7. *Cæteris dico ego, non Dominus* cur diverso adeo stylo scripturæ libri essent scripti, si singula verba & sy labæ, ut ajunt, a Spiritu S. essent dictata?

Posset fortassis utrique sententiæ aliquid dari ac dici, quod sæpe ips verba Spiritus S. scriptoribus sacris suggesserit & dictarit: aliquando ta men tantum sensum & sententiam, permisso prophetæ arbitrio, quibu verbis vellet sententiam efferre, cum assistentia tamen, ne quid falsi au incongrui irrepat. Sic enim videntur facilius solvi difficultates, in utram que partem propositæ. Cum sic propriissime sumantur verba illa: *Hæ dicit Dominus: factus est sermo Domini ad me &c.* Deinde explicatur etiam cur scriptores potuerint petere veniam propter stylum & verba, minu digna majestate sententiarum rerumque, quas Spiritus S. suggessit.

Neque tamen sequitur, quod, si aliqua tantum ex assistentia Spiritu S. sint scripta, non sit discrimen inter sacram scripturam & Ecclesiæ defini tiones, utpote quæ pariter fiunt assistente Spiritu sancto. Nam discrimen est, tum quod in S. Scriptura multa sint ipsissima verba a Deo dictata: tun quod verba scripturæ omnia, in re etiam minima, sint prorsus infallibilia cum omnia firmentur assistentia Spiritus S. contra vero Ecclesia tantum infallibilis est in doctrina fidei, & morum, atque in iis, quæ pertinen ad salutem, non autem in quibuslibet rebus aliis. Cæterum multi sun Theologi, qui docent, locutionem Ecclesiæ esse locutionem & verbum Dei. Deinde etiam traditiones Divinæ appellantur *verbum Dei.* Et ta men non ipsa verba Spiritus sancti, sed res ipsa & sententiarum sensus tantum per sæculorum propagationem fuit ad nos transmissus. Dici pro in tota scriptura poterit verbum Dei, suntque singula verba summe æsti manda, quia cum speciali assistentia Divina sunt scripta.

QUÆSTIO V.

De interpretatione S. Scripturæ.

21. **Varii sensus S. scripturæ.**

Quæres denique, quo sensu & interpretatione Jus Divinum sit intelligendum? ℞. Sensus scripturæ alius est *litteralis* seu *historicus*, quem voces juxta suam institutionem proprie sonant. Alius vero sensus est *spiritualis* seu *mysticus*: quem res ipsæ per voces significatæ habent. Deus enim non tantum immediate per verba, sed etiam per res ipsas nobis loquitur.

Si sensus mysticus per verba significatus versetur circa fidem, & Ecclesiam militantem, dicitur *allegoricus*. Si pertineat ad morum instructionem, & officia charitatis, *tropologicus*, aut *moralis*. Si vero respiciat Ecclesiam triumphantem, & vitam æternam, quam speramus, *anagogicus* appellari consuevit: Juxta versiculos illos:

Litte-

Littera gesta docet: quid credas, allegoria:
Moralis, quid agas: quid speres, anagogia.

Sic dicunt, per vocem *Jerusalem litteraliter* significari urbem Palæstinæ: *allegorice* Ecclesiam: *tropologice* animam justi: *anagogice* cœlestem patriam. Item per verba illa *fiat lux* litteraliter lumen naturale, initio mundi productum: allegorice Christum, qui est lux illuminans omnem hominem: tropologice gratiam & Spiritum S. qui est lumen cordium: anagogice lumen gloriæ, quod precamur defunctis: *Lux perpetua luceat eis.*

Dices: sensus litteralis sæpe est falsus, e. g. Dum Christus dicitur vitis vera, agnus, petra, ostium, lapis angularis &c. Deinde S. Paulus 2. Cor. 3. dicit, quod *littera occidat.* ℞. Sensum litteralem grammaticalem quandoque falsum esse, & occidere, non autem litteralem Theologicum, nempe primario & per se a Spiritu S. intentum, & hinc, dum Christus dicitur vitis &c. sensus litteralis Theologicus est metaphoricus & improprius, primario hic intentus. Ex quo patet, sensum litteralem alium esse proprium, alium improprium seu metaphoricum & figuratum.

Præter litteralem & mysticum sensum, concionatoribus præsertim familiaris est sensus *accommodatitius*, qui scilicet non est a Spiritu S. intentus, sed ab oratore applicatur & accommodatur rei alicui, e. g. Quando ea, quæ in scriptura dicuntur de Abrahamo aliisque Patriarchis, applicantur Fundatoribus Ordinum.

Acatholici nostri temporis, cum judicem controversiarum fidei & interpretem S. Scripturæ infallibilem nullum habeant, asserunt, S. Scripturam per se ipsam esse clarissimam: ut adeo supervacaneum sit, ejus sensum interpretando, lumen in meridie accendere, & solis radios velle illustrare. 12. Scriptura in multis locis obscura.

Verum si hoc ita est, cur tot ortæ sunt & hodiedum oriuntur controversiæ, quomodo diversi scripturæ textus sint intelligendi? Cur Ariani, Nestoriani, Eutychiani, Montanistæ, Donatistæ, aliique hæretici conati sunt ex S. Scriptura suas hæreses adstruere, sicut hodie Calvinistæ, Lutherani? Cur tot contentiones inter Novatores, inter Lutherum & Zwinglium, Arminianos & Gomaristas? Cur tanta sectarum colluvies, ad quid innumeræ scripturæ translationes, explicationes, postillæ? Cur ultra 80. diversæ interpretationes hujus textus: *Hoc est corpus meum?* An Lutherus, an vero Zwinglius ad tantam lucem cæcutivit? Cur Apostoli sæpius Jerosolymæ congregati? Ad quid primitivæ jam Ecclesiæ tot Concilia? Ad quid tot libri SS. PP. in S. Scripturam? Cur Act. 8. Evnuchus Reginæ Candacis ait, se non intelligere Isaiam Prophetam? Cur Lucæ ult.

duo discipuli in via ad castellum non intellexerunt sensum scripturarum, donec Christus illas explicavit? Cur S. Petrus *Epist.* 2. *c.* 3. ait, in Epistolis Pauli esse quædam difficilia intellectu? Cur in eandem sententiam passim concessere SS. Patres? Cur in conciliandis Scripturæ locis tantopere laborarunt? Cur in multis hodiedum non potest conveniri, parte una huc, parte altera illuc trahente serram?

23. Ac proin necessarius judex controversiarum. Voluit nimirum Deus frangere humanam superbiam, eoque impellere, ut illius se institutioni subdat, quem gregem suum Doctrinæ pabulo jussit pascere, ut alieno ductu egeat mortalis infirmitas, ejusque se disciplinæ tradat, cui cœlesti munere Sancta Sanctorum est datum ingredi.

Hæc æternæ mentis consilia qui præterit, in scepticismum insanabilem ruat, necesse est. Hinc desperata apud Acatholicos in controversis scripturæ textibus certitudo, atque dubitatio sine remedio. Totam videlicet supellectilem suam si excusserint, nihil inde certi atque indubitati in dogmatibus nobiscum controversis prolicient. Sed aut uni spiritui suo privato cum innumeris aliis spiritibus pugnanti, amore profecto sui nimio, oportet confidere, aut a cæco ductore, cui nulla doctrinæ infallibilis promissio, exspectare ductum. Quæ res quam sit deploranda in salutis æternæ negotio, quis non videt? Fidenter assero, nisi Ecclesia ejusque summus Præsul tanquam infallibilis controversiarum judex audiatur, quando de ipsius S. Scripturæ intellectu est disceptatio, nullum esse controversiis finiendis, aut dubitationi persanandæ remedium; sed tristi incertitudini in rebus fidei relinquenda salus. Neque inde te extricabis, si scripturam cum scriptura, textum cum textu contuleris; cum innumeris semper ingeniis aliud quam tibi videatur, nullusque de veritate ac sensu certo sibi blandiri possit: eo quod deserta columna & firmamento veritatis nitaris contra eum sensum, *quem tenuit & tenet Sancta Mater Ecclesia, cujus est judicare de vero sensu, & interpretatione Scripturarum Sanctarum.*

QUÆSTIO VI.

De Jure Divino non-scripto.

24. Sacræ Traditiones spretæ a Novatoribus. Sicut præter leges positivas humanas dantur consuetudines & antiquæ observantiæ, quæ vim legis habent, dicunturque lex non scripta, ita etiam præter legem positivam Divinam, in tabulis utriusque testamenti scriptam, datur lex Divina non scripta; cum eo tamen discrimine, quod lex humana non scripta ex moribus hominum ducat originem, & accedente consensu legislatoris humani in vim legis convalescat, Jus Divinum vero non scriptum natales debeat ipsi legislatori Divino, qui legem tulit, aut Sacramentum instituit, aut veritatem quandam definivit verbo suo sanctissimo, non quidem libris Canonicis S. Scripturæ inserto, sed

tamen ab Apoſtolis ex Chriſti ore excepto, aut Apoſtolis a Spiritu S. dictato, ac deinde per Apoſtolos eorumque ſucceſſores tradito, & continua propagatione de manu velut ad manum ad nos usque transmiſſo.

Hoc jus Divinum non ſcriptum, ſed traditum inficiantur quidam hodierni Novatores, exemplo Arianorum, teſte S. Auguſtino *libr. 1. contra Maxim.* Pelagianorum, teſte eodem Auguſtino *Tom. 7. contra Pelag. cap. 31.* Neſtorianorum, teſte Concilio Epheſino, Eunomianorum teſte S. Baſilio *libr. de Spiritu S. cap. 27.* Euthychianorum, Donatiſtarum aliorumque hæreticorum, quos primitiva damnavit Eccleſia, prætexentes pariter, ſe ſpretis humanis inventis, ut loquebantur, uni verbo Divino per ſacram Scripturam nobis manifeſtato inſiſtere. Falſo omnino atque maligne.

Nam per legem ſuam non ſcriptam ab origine mundi gubernavit Deus humanum genus, qua enim alia ratione Conditor ille noſter Divinus ſummusque legislator orbem terrarum rexit ante diluvium? Qua alia poſt illud ad legem uſque Moſaicam? An non credebant temporum illorum fideles Deum Authorem vitæ æternæ bonorumque ſupernaturalium, venturum Redemptorem, mortuorum ad vitam tranſitum, remedium aliquod peccati originalis proviſum parvulis, & etiam poſt promulgatam legem Moſaicam remedium peccati pro fœmellis, ac maſculis quoque, ante octavum vitæ diem demortuis? 25. At ſemper in Eccleſia viguerunt,

Hæc profecto omnia multaque alia credebant, non jure naturæ dictante, ſed Divina traditione facem præferente. Unde illa Moyſis exhortatio Deuter. 32. *Memento dierum antiquorum, cogita generationes ſingulas: interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi: majores tuos, & dicent tibi.* Certumque omnino eſt, populum illum electum poſt latam etiam legem poſitivam Moſaicam, lege tamen etiam tradita fuiſſe adjutos.

Conſonant antiquis legis novæ Divina placita. Quam enim ſollicite Gentium ille magnus Apoſtolus Theſſalonicenſibus ſuis traditionum obſervationem commendat: *Tenete traditiones, quas didiciſtis ſive per ſermonem, ſive per Epiſtolam noſtram.* 2. Theſſ. 2. Ecce! Quam dilucide S. Doctor inter ea, quæ per ſcripturam, & quæ per ſermonem ſeu verbum non ſcriptum acceperunt, diſtinguat, & utrisque morem gerere præcipiat. 26. Ab ipſa ſacra Scriptura commendatæ,

Et quid aliud ſignificant pathetica illa verba, quibus S. Joannes ſuum clauſit Evangelium: *Sunt autem & alia multa, quæ fecit JESUS: Quæ ſi ſcribantur per ſingula, nec ipſum arbitror mundum capere poſſe eos, qui ſcribendi ſunt, libros.* Multa igitur non eſſe ſcripta fateri neceſſe eſt, quæ tamen Apoſtoli aut oculis uſurpata, aut ex Chriſti ore auribus percepta, viva voce gentibus prædicarunt, ſecundum Magiſtri ſui Diviniſſimi monitum: *Do-*

cete, prædicate. Et nunquid ita prædicarunt Apoſtoli, antequam Evangelia, aut epiſtolæ S. Pauli aliorumque Apoſtolorum fuerunt ſcriptæ? Evangelium Joannis primum ſcriptum fuit anno Chriſti 99. & quidem ex occaſione illa duntaxat, quod Aſiæ Epiſcopi eum rogarint ſcribere ad adſtruendam Chriſti Divinitatem adverſus Ebionis & Cerinthi hæreſin. Quo ergo ex fonte ante Evangelium illud ſcriptum hauſerunt fideles doctrinas in illo contentas, niſi ex prædicatione & traditione Apoſtolica?

Chriſtus poſt glorioſam ſuam anaſtaſin per 40. dies apparuit Apoſtolis, *loquens de regno Dei*, ut Actuum Apoſtolicorum perhibet hiſtoria: ubinam vero omnia illa ſunt ſcripta, quæ tanto tempore locutus eſt JEſus? an nullam illis reverentiam debent Chriſtianæ mentes? Profecto, ſi etiam Andreas, Bartholomæus, Philippus, Thomas, Mathias ſcripſiſſent Evangelium aut Epiſtolas, haberemus multa: quæ nunc viva voce ab ipſis prædicata per traditionem Apoſtolicam ad nos deſcenderunt.

27. Et a SS. PP. Piget in hanc rem, manifeſtam adeo certamque, conglomerare evidentiſſima Patrum teſtimonia, quæ ubique confertim in oculos incurrunt. Qui tanta in luce non videt, conſulat S. Baſilium *libr. de Spiritu S. ad Amphil. c.* 27. S. Auguſtinum *libr.* 2. *Bapt. contra Donat. c.* 7. & *Epiſt.* 118. *ad Januarium c.* 1. S. Ignatium apud *Euſeb. Hiſt. Eccleſ. l.* 3. *c.* 35. juxta editionem Baſileenſem. Dionyſium Areopagitam *Hierarch. Eccleſ. c.* 1. Cyrillum Hieroſol. *in Catech. myſtag.* Irenæum *adverſus hæreſes l.* 3. *c.* 2. 3. & 4. Clementem Alexandrinum *libr. de paſch.* Origenem *in Epiſt. ad Rom.* Greg. Naz. *Orat.* 1. *in Jul.* Athanaſium *libr.* 1. *de Decretis Concil. Nic.* Cyprianum *l.* 1. *Epiſt.* 12. Ambroſium *l.* 1. *de iis, qui initiantur.* Hieronymum *in Epiſt. ad Marullam.* Epiphanium hæreſi 55. & 61. Damaſcenum *l.* 4. *c.* 17.

Hi omnes, aliique innumeri, claris adeo ſententiis veritati huic, apud ipſos indubitatæ, ſuffragium ferunt, ut ſolaribus radiis ſcriptæ videantur. Verbum illis ſcriptum & traditum ejuſdem eſt authoritatis: quia utrumque eſt verbum Dei. Multa non eſſe ſcripta, quæ tamen jugi traditione ad poſteros transmiſſa apud Eccleſiam cuſtodiantur depoſita, unanimis illorum vox eſt.

Eadem eſt Conciliorum pariter, ut Concilii Nic. act. 7. Concilii Generalis 8. act. 8. Trid. ſeſſ. 4. imo primæva jam Concilia non tantum ex verbo ſcripto, ſed etiam, atque potiſſimum ex verbo tradito, confutarunt, ac damnarunt hæreſes, teſte Theodoreto l. 1. Hiſt. c. 8. &c.

28. Ab Acatholicis immerito ſpretæ. Certumque mihi eſt, hodiernos Novatores præcipua etiam Religionis Chriſtianæ myſteria contra veteres hæreticos probare non ſatis poſſe, niſi Divinas & Apoſtolicas traditiones in ſubſidium vocent: præſertim ſi hæretici ipſorum more ſcripturas in perverſum ſuum ſenſum, quantumvis

invi-

invitas, detorqueant. Multis hoc exemplis demonſtratum dedi in libello de verbo Dei cap. 9. Quid ? ne ipſos quidem libros S. Scripturæ probare poſſunt, niſi ope traditionis. Si enim quæras ex ipſis, unde ſciant, tot libros, nec plures nec pauciores, eſſe veteris teſtamenti, librum e. g. Canticorum, librum Ruth &c. eſſe vere Biblicos, reſpondebunt, id conſtare ex eo, quod in Canone Hebræorum ſint numerati. Ecce traditionem, & quidem mere Judaicam ! ſi tanti hæc valet, quid valere debet traditio Eccleſiæ Chriſtianæ, quæ eſt columna & firmamentum veritatis ? 1. *Timoth.* 3.

Quæſo ! ubi clare ſcriptum, quod baptismus ab hæreticis collatus, ſit validus ? Profecto S. Stephanus Papa, & S. Auguſtinus *l.* 2. *contra Donat. c.* 7. hoc dogma ex traditione adſtruxere : ubi clare expreſſum in S. Scriptura, baptiſmum iterari non poſſe, Chriſtum deſcendiſſe ad inferos, Beatiſſimam Dei Genitricem fuiſſe virginem ?

Si traditioni non eſt ſtandum, cur Acatholici loco ſabbati, in lege præcepti, colunt Dominicam ? cur non celebrant Paſcha decima quarta luna cum Judæis, ut pariter ſcriptura præcipit ? cur veſcuntur ſanguine, cum tamen etiam in lege nova Act. 19 ſit vetitum ? Certe, adeo ipſis etiam in multis neceſſarius eſt recurſus ad traditiones, ut nulli incidiſſet eas impugnare, niſi viderent, novellas ſuas ideas & conficta religionis ſyſtemata per illas penitus convelli. Sed plane nituntur contra S. Scripturam, contra Divina oracula, contra reverentiam Deo loquenti debitam, contra Conciliorum decreta, contra Patrum teſtimonia, contra ſe ipſos, contra perpetuam doctrinam ac definitionem Eccleſiæ, quam, tanquam magiſtram veritatis, qui non audierit, ſit ſicut Ethnicus & Publicanus.

Neque tamen, quod verbo etiam tradito deferamus obſequium, verbo ſcripto quidquam detractum imus. Stat utrumque ſacroſanctum, ſtabitque in æternum ; diſponente ita Domino, ut utriusque ductu ad portum vitæ illius interminabilis provehamur.

Sed neque eſt, cur nobis objiciant, aniles nos fabulas ſectari. Nam non cuilibet traditioni aſſurgimus : ſed Divinis duntaxat Apoſtolicis atque Eccleſiaſticis, quas videlicet S. Mater Eccleſia ſevera criſi, acri conſilio, maturo judicio nobis proponit. Quare nihil contra nos pugnant, quæ in ſacris litteris contra traditiones dici videntur : illa enim non dicuntur contra traditiones Divinas, Apoſtolicas, aut Eccleſiaſticas, ſed contra frivolas, vanas, ſuperſtitioſas, quas toto corde deteſtamur.

CAPUT IV.

De Jure Apoſtolico.

SUMMARIUM.

1. *Quid ſit Jus Canonicum?*
2. *Ejus cauſæ, ac dignitas.*

QUÆSTIO I.

De conſtitutionibus Apoſtolorum.

3. *Afferuntur authores rejicientes conſtitutiones Apoſtolorum tanquam ſuppoſititias.*
4. *Auctores pro illis certantes.*
5. *Non ſunt ab Apoſtolis traditæ, ut in illis octo libris continentur, neque a S. Clemente conſcripti, quia altum apud veteres earum ſilentium, etiam in controverſiis maximis, quæ per eas illico potuiſſent dirimi.*
6. *Imo vocantur apocryphæ a S. Athanaſio, Gelaſio, Humberto, Beſſarione.*
7. *Continent plura falſa.*
8. *Obſervatio in Criticam Alexandri Natalis.*
9. *Sunt tamen valde antiquæ,*
10. *A S. Epiphanio laudatæ,*
11. *Continentque multa utilia.*
12. *Recenſetur ſummatim, quid contineant. Quorum plura probabiliter per traditionem ab Apoſtolis deſcendunt.*
13. *Et quamquam olim fuerint puræ:*
14. *Poſtea tamen fuerunt corruptæ ab Arianis, Macedonianis &c.*
15. *Continentque errores de baptiſmo, feſtis &c.*
16. *Plures tamen errores falſo illis imputat Alexander Natalis.*
17. *Quid verius ipſis objici poſſit?*

QUÆSTIO II.

De Canonibus Apoſtolorum.

18. *Afferuntur argumenta contra iſtos Canones.*
19. *Canoniſtæ tamen illos agnoſcunt authenticos.*
20. *Critici vero inter ſe ſunt diviſi.*
21. *Affertur opinio Natalis, maxime illis inimica.*
22. *Ante medium tertii ſæculi fuerunt incogniti.*
23. *Alias non fuiſſet orta controverſia de Paſchate, baptiſmo &c.*
24. *Tertulliano incogniti,*
25. *Et Origeni,*
26. *Sunt tamen antiquiſſimi. Et jam ſub finem ſæculi tertii, aut initium quarti in Eccleſia cogniti.*
27. *Quod contra Natalem, Dumeſnillium, & Annatum probatur authoritate Petri de Marca, Baluzii, Albaſpinei, Pagii &c.*
28. *Sententia Natalis a cenſoribus reformata.*
29. *Hos Canones jam allegavit Conſtantinus M. & Concilium Nicænum primum.*
30. *Eccléſia Græca omnes 84. recipit: Romana autem tantum primos 50.*
31. *Ex quibus aliqui commode debent explicari.*
32. *Quinam apertius rejiciendi?*

33. *Pro-*

32. *Probabilius neque ab Apoftolis funt editi, neque a S. Clemente confcripti: ut patet ex Gelafio Papa.*
34. *Refutatur refponfio Turriani, Bellarmini & Baronii.*
35. *Roboratur affertio pluribus argumentis.*
36. *A diverfis Conciliis editi, fucceffive ab Ecclefia recepti, invaluerunt.*

QUÆSTIO III.

Quænam certa habeantur ex Jure Apoftolico?

37. *Petrus Primatus officio functus in electione S. Mathiæ.*
38. *An hæc fortibus proprie dictis fit peracta?*
39. *Electio feptem Diaconorum qualis?*
40. *Illorum officium etiam miniftrandi facræ menfæ, & quidem præcipuum.*
41. *Quid* Agapæ?
42. *Confirmationis Sacramentum a Petro & Joanne collatum Samaritanis baptizatis,*
43. *Et quidem cum ufu chryfmatis.*
44. *Confirmatio certo eft Sacramentum.*
45. *Editio fymboli Apoftolici.*
46. *Controverfia Antiochena de Legalibus?*
47. *Definita in Concilio Jerofolymitano Præfide Petro.*
48. *Quinam in eo fuerint præfentes?*
49. *Quid olim nomine Epifcoporum fit intellectum?*
50. *Poteftas Epifcoporum major, quam Presbyterorum.*
51. *Concilium Apoftolorum Antiochenum fuppofititium.*

Ecclefia Dei duplici jure regitur in terris: *Divino*, quod fuperiori capite expofuimus, & *Canonico*, de quo in præfenti tractandum. Hinc n Conciliis duplex codex prolatus, facræ videlicet fcripturæ & Canonum. Primus potiffimum erat ufui ad decidendas fidei controverfias, adhibitis etiam in auxilium facris traditionibus; Canonum vero codex ad ánciendam confirmandámque Ecclefiæ difciplinam.

Igitur poft explicatum Jus Naturæ, Gentium ac Pofitivum Divinum, ad Humanum defcendimus, atque imprimis ad *Jus Canonicum*, quod nihil aliud eft, quam *Collectio facrorum Canonum, feu regularum* (nam Canon Regulam fignificat) *quas Ecclefia proponit ad dirigendas actiones orthodoxi populi ad cultum Divinum vitamque chriftianam, in ordine ad obtinendum ultimum finem feu felicitatem fupernaturalem.* 1. Quid Jus Canonicum?

Unde etiam *Jus Sacrum*, *Jus Apoftolicum*, *Jus Ecclefiafticum*, aut *Jus Pontificium*, & aliquando etiam *Jus Divinum*, ut *c. cum de diverfis 2. de privil*. n 6. appellari confuevit.

Ex

2. Ejus caufa. Ex qua defcriptione patere videntur caufæ Juris Canonici: nam caufa illius *efficiens* funt Concilia œcumenica ac fummi Pontifices, qui in Ecclefia Dei fupremi Principis locum obtinent, quorumque authoritate latum vel approbatum, & per epiftolas decretales, conftitutiones & refcripta legitime promulgatum fuit. Unde etiam illi Canones, qui ex decretis Conciliorum particularium, aut fententiis SS. Patrum, aut ex legibus civilibus defumpti, in corpus Juris Canonici relati funt, ab approbatione fummi Pontificis vim legis Ecclefiafticæ accipiunt. Pontifex vero poteftatem legislativam accepit immediate ab ipfo Chrifto, dum vifibile caput Ecclefiæ gubernandæ propofuit, fuasque oves juffit pafcere, datisque clavibus regni cœlorum, ligandi atque folvendi poteftatem ampliffimis verbis conceffit Petro, ejusque in Cathedra fucceffloribus.

Caufa *finalis proxima* & immediata eft vita Chriftiana recte inftituenda, ultimata vero æterna beatitudo fupernaturalis obtinenda, atque refultans ex eo gloria Dei extrinfeca.

Caufa *materialis*, feu potius *materia*, circa quam verfatur Jus Canonicum, funt actiones humanæ, ad vitam Chriftianam, cultumque Dei, atque fupernaturalem ejusdem poffeffionem dirigentes: quas proin præcepit, contrarias vero prohibet. *Caufa formalis* eft intentio feu voluntas obligandi, ut legitime promulgata. *Subjectum* vero funt omnes undique Chrifti fideles.

Ex quibus dignitatem ac præftantiam Juris Canonici facile eft colligere: cum ejusdem origo referatur ad ipfum Dominum Noftrum JEfum Chriftum, a quo immediate poteftas hæc legislativa, mere fpiritualis, atque ad animarum immortalium falutem tendens, in Petrum, ejusque in Apoftolica Sede fucceffores promaneat.

Contra vero Jus civile originem fuam debet poteftati fæculari, a populo proxime in Principem translatæ: finemque habet mere naturalem ac temporalem, juftitiam videlicet legalem, quietem ac tranquillitatem reipublicæ in ordine ad felicitatem ejusdem naturalem. Unde etiam materia illius & objectum perfonas, res, & actiones temporales duntaxat complectitur. Neque omnes per orbem Chriftianos obligat, fed certam tantum nationem, aut populum, pro quo fertur, e. g. in S. R. I. conftitutum.

Jam vero, quod antiquitatem Juris Canonici concernit, refert illud ætatem fuam ad ipfa ufque Apoftolorum tempora; qui in cœtus aliquoties congregati, ut ex actibus Apoftolorum liquet, complures Canones conftituiffe traduntur, quos S. Clemens Romanus, Divi Petri Difcipulus ac Pontifex, collegiffe dicitur, & in libro, qui *Canones Apoftolorum* infcribitur, at-

itque in octo libris *Conſtitutionum Apoſtolicarum* ad poſteros tranſtuliſſe. Verum de his magna inter eruditos eſt diſceptatio, an revera ab Apoſtolis ſint tradita, & a S. Clemente conſcripta, an vero poſterioribus primum temporibus iisdem ſuppoſita & affiĉta. Unde ſit

QUÆSTIO I.
Hiſtorico - Critica.

An conſtitutiones, quæ dicuntur Apoſtolicæ, ſint ab Apoſtolis traditæ, & a S. Clemente conſcriptæ?

Alexander Natalis in *Hiſt. Eccleſiaſtica ſæc.* 1. *Diſſert.* 19. aperte pronunciat, *conſtitutiones Apoſtolorum eſſe apocryphas, ab Apoſtolorum & Eccleſiæ doctrina alienas, ipſis adeo Apoſtolis, & Clementi Romano ſuppoſitas.* 3. Authores contra Conſtitutiones Apoſtolicas, Natalis,

Antonius Pagi in *Critica in annales Baronii ad annum* 100. *n.* 9. pariter negat, auctorem illarum eſſe S. Clementem. Pagius,

Petrus de Marca *Concord. lib. c.* 2. putat, conſtitutiones iſtas ſcriptori tertii ſæculi eſſe tribuendas. de Marca,

Cardinalis Bellarminus *lib. de ſcript. Eccleſ. in Clemente Romano*, ait, licet multa in iis ſint utilia, & a Græcis antiquis magni æſtimata, in Eccleſia tamen latina nullum fere nomen eas habere: imo ab ipſis etiam poſterioribus Græcis in Concilio Trullano, tanquam ab hæreticis depravatas, rejectas eſſe. Bellarminus,

Idem ferme de iis judicium eſt Cardinalis Baronii, Perronii, Gabrielis Albaſpinæi, Petavii, Sirmondi, Labbei, Petri Annati, qui in Apparatu ad Theologiam poſitivam Methodico lib. 4. art. 6. ait: *Conſtitutionum Apoſtolicarum libri octo, qui Clementi vulgo tribuuntur, non minus ſuppoſititii ſunt quam decem recognitionum libri.* Baronius, Annatus,

Denique Chriſtianus Lupus, vir doctiſſimus *part.* 2. *ad Conc. Trullanum* ait, has conſtitutiones tanquam apocryphas rejectas eſſe a Gelaſio Papa, ejusque judicio omnem ſemper latinam Eccleſiam adhæſiſſe, cum doctiſſimis recentiorum temporum ſcriptoribus. Lupus.

Contra vero has conſtitutiones, in inſula Creta repertas, primus, quod ſcitur, in Occidente produxit anno 1551. Petrus Crabbe Ord. Minorum S. Franciſci in ſua Conciliorum editione ſecunda, in epitomen tamen contractas, inventore & interprete Carolo Capello Veneto. Poſtea anno 1567. Laurentius Surius easdem integras collectioni Conciliorum inſeruit, e Græco in Latinum verſas a Carolo Bovio, Oſtunenſi Epiſcopo. 4. Authores pro illis, Crabbeus, Surius,

Anno dein 1585. Dominicus Nicolinus in veneta editione eas collocavit ex luculentiore verſione & eruditiſſimis obſervationibus apologeticis Franciſci Turriani, Theologi Hiſpani e S. J. Easdem cum Turriani inter- Nicolinus, Turrianus,

interpretatione & obſervatione primæ ſuæ Conciliorum editioni Colo nienſi anno 1606. intulit Severinus Binius, poſtmodum in altera editio ne omiſſas.

Ducæus, Anno 1618. vir eruditiſſimus Fronto Ducæus S. J. easdem Græce & Latine edidit, una cum commentariis Joannis Zonaræ, quas deindæ ſua Conciliorum editioni adjecit Philippus Labbe S. J. anno 1662. ſuadente Petro de Marca, Archi-Epiſcopo Toloſano, ac deinde Pariſienſi.

Eædem conſtitutiones viſuntur pariter græce & latine in noviſſima Conciliorum editione Veneta, a Nicolao Coleto anno 1728. producta.

Atqui tot viri doctiſſimi non impendiſſent tantam operam in vertendis & illuſtrandis his conſtitutionibus, neque Conciliorum codicibus eas inſeruiſſent, ſi credidiſſent, eas eſſe apocryphas & Apoſtolis ac S. Clementi affictas. Accedit, quod Gabriel Albaſpinæus, Epiſcopus Aurelianenſis, lib. 1. obſervationum dicat, non dubitare ſe, quin iſtæ conſtitutiones olim Græcæ Eccleſiæ fuerint pro legibus, Manuali, Pontificali ſeu Rituali Codice.

Epiphanius, Deinde S. Epiphanius conſtitutionum Apoſtolicarum ſæpe meminit, & plura ex ipſis refert decreta, e. g. hæreſi 45. 75. & 80. præſertim vero hæreſi 70. quæ eſt Audianorum: ubi ait, conſtitutionum Apoſtolicarum librum, tametſi dubiæ apud multos fidei ſit, non eſſe tamen improbandum; nam in eo omnia, quæ ad Eccleſiæ diſciplinam pertinent, comprehendi, neque quidquam aut in fide ac catholica profeſſione depravatum, aut Eccleſiæ adminiſtrationi ac decretis contrarium contineri.

Photius. Photius vero in eruditiſſima ſua Bibliotheca codice 112. Clementis Romani opera recenſens, eidem tribuit aperte conſtitutiones Apoſtolicas, ac facile dilui poſſe, quæ contra eas opponuntur, affirmat. Afferuntur etiam pro illis teſtimonia ex Cyrillo Hieroſolymitano *catecheſi* 18. hiſtoriam de phœnice narrante ex Clemente: item ex S. Athanaſio *in ſynopſi*, ubi meminit *doctrinæ Apoſtolorum Clementinæ.* Ex Concilio item Trullano, anno 691. habito, quod conſtitutiones iſtas tanquam opus Apoſtolorum videtur agnoſcere, ſed ab hæreticis depravatum.

Ludovicus du Mesnil S. J. in recenti ſuo præclaro opere de *doctrina & diſciplina Eccleſiæ lib.* 3. *n.* 11. ait, dubium eſſe, an S. Clemens ſit auctor conſtitutionum Apoſtolicarum, Trullanam Synodum, Photium, Græcosque poſteriores, eas laudare ſub nomine Clementis: earum meminiſſe Patres antiquiores, præſertim Epiphanium, verum eas poſtea ab hæreticis eſſe corruptas.

In tanta ſententiarum, opinionum & dubiorum diverſitate ut, quid veriſimilius mihi videatur, aperiam, ſit

PRO-

PROPOSITIO I.

Octo libri Conſtitutionum Apoſtolicarum, ut vocant, non ſunt ab Apoſtolis traditi, neque a S. Clemente conſcripti.

Ita docent Petrus de Marca, Alexander Natalis, Chriſtianus Lupus, Antonius Pagi, Petrus Annatus, locis ſupra citatis: non diſſentientibus Baronio, Bellarmino, Perronio, Albaſpinæo, Petavio, Sirmondo, Labbeo &c.

Ratio eſt 1. Quia non invenitur ullus ex SS. Patribus, Conciliis, aut Scriptoribus Eccleſiaſticis, primis tribus ſæculis eas citaſſe, aut earum etiam tantum meminiſſe: ne quidem tum, cum occaſio ferebat, & materia exigebat. 5. Veteres ſilent de illis;

Sic plane videtur incredibile, quod *Victor Papa in cauſa paſchalis* celebrandi orientalibus nunquam objeciſſet conſtitutionem Apoſtolorum *lib. 5. c. 16.* ubi prohibetur cum Judæis celebrari paſcha: qua ſola producta tota illa controverſia fuiſſet compoſita. Nec credibile eſt, quod *Polycarpus, Papirius, Melito, Polycrates,* aliique Epiſcopi orientales, piiſſimi & doctiſſimi, adeo pertinaciter defendiſſent ſuum morem, 14. lunæ, cum Judæis nempe celebrandi paſcha, ſi eis nota fuiſſet dicta conſtitutio Apoſtolorum, aut pro Apoſtolica eſſet habita. Sed neque Irenæus hac de re prolixe ſcribens ad Victorem Papam, licet ſæpius citarit S. Clementis epiſtolam ad Corinthios, nec verbo tamen meminit conſtitutionis illius Apoſtolorum. In cauſa Paſchatis Victor,

Si Tertulliano nota fuiſſet conſtitutio Apoſtolorum, aut cenſuiſſet, ab Apoſtolis per S. Clementem deſcendere, quæ habetur *lib. 2. c. 12.* ubi omnes indiſtincte peccatores admittuntur ad pœnitentiam, non adeo invectus eſſet in Zephyrinum Papam, fornicatoribus aditum ad pœnitentiam concedentem: neque rigida illa nimium ſeveritate in Montani errores prolapſus eſſet, neque corpoream animam hominis aſſeruiſſet, utpote quæ *lib. 6. c. 11.* dictarum conſtitutionum dicitur incorporea. In cauſa pœnitentiæ Zephyrinus,

Sed neque S. Cyprianus, ac Firmilianus cum ſuis Epiſcopis, ſibi adhærentibus in cauſa de nullitate baptiſmi adverſus Stephanum Papam unquam citarunt conſtitutionem *lib. 6. c. 15.* in qua omnium hæreticorum baptiſmus reprobatur; qua tamen citatione vel maxime ſententiam ſuam, quam pertinaciter adeo defendebant, firmare potuiſſent, imo totam controverſiam dirimere. Baptiſmi Cyprianus,

Sic neque Origenes neque antiquiſſimi alii Patres unquam adverſus hæreticos uſi ſunt teſtimonio illarum conſtitutionum, quod plane ſignum eſſe videtur haud obſcurum, illas fuiſſe eisdem aut omnino incognitas, vel pro Apoſtolicis non fuiſſe habitas, adeoque indignas, quæ citarentur. Origenes,

Eusebius & Hieronymus. Unde etiam neque Eusebius neque S. Hieronymus, de scriptoribus ecclesiasticis diligenter tractantes, eorumque scripta genuina recensentes, de istis constitutionibus Apostolorum, a Clemente conscriptis, quidquam memorant, sed unam tantum epistolam ad Corinthios eidem tribuunt.

6. Imo declaratæ apocryphæ ab Athanasio, Ratio secunda est, quia, licet tertio jam sæculo, vel saltem quarto jam fuerint scriptæ, tamen positive fuerunt declaratæ apocryphæ. Nam S. Athanasius, qui quarto sæculo floruit, in synopsi *Doctrinam Apostolorum Clementinam* inter eos libros collocat, quibus contradicitur, additque, perverse ac falso scriptos esse, & cum circuitu Petri, Thomæ &c. comparat. Gelasio, Gelasius Papa in synodo Romana, anno 404. habita, ita ait: *Item itinerarium nomine Petri Apostoli, quod appellatur, S. Clementis libri octo, apocryphum.*

Humberto; Idem judicium, imo adhuc apertius de illis tulit Humbertus Cardinalis, Episcopus Sylvæ Candidæ, Leonis IX. Constantinopolim Legatus, Nicetæ Pectorato, Presbytero ac Monacho, constitutionum Apostolicarum quædam loca contra sabbati jejunium objicienti, sic respondit: *Hoc asserere conaris ex apocryphis libris & canonibus, pari sententia SS Patrum repudiatis. - - - Unde nos quoque omne apocryphum abjicientes, dedignamur audire eorum fabulosas traditiones: quia non sunt ut lex Domini.*

Bessarion. Tale responsum etiam dedit Bessarion, Metropolita Nicænus, ac postea propter insignia sua merita S. R. E. Cardinalis, Marco Ephesino, schismati Græcorum omnium pertinacissime in Concilio Florentino adhærenti: ut testatur Sixtus Senensis.

Horum judicium secuta semper est Romana Ecclesia: unde Bellarminus loc. cit. ait, constitutiones illas nullum fere nomen in Ecclesia Latina habere. Et merito:

7. Continent falsa. Nam plura continent, quæ prorsus incredibile est esse ab Apostolis tradita, & a S. Clemente eorum Discipulo conscripta. Sic Jacobum fratrem Joannis inducunt narrantem Historiam Concilii Hierosolymitani, ibique cum reliquis Apostolis condentem has constitutiones *lib.* 6. *c.* 14. & 22. voluntque, præsentem tunc etiam fuisse S. Paulum *l.* 4. *c.* 8. cum tamen ex Actibus Apostolorum cap. 12. constet, Jacobum jam ante ab Herode occisum fuisse.

Statuitur etiam in istis constitutionibus *lib.* 2. *c.* 57. inter alios libros legendum esse Evangelium S. Joannis; cum tamen Petrus & Paulus, cæterique Apostoli jam fuerint mortui, antequam S. Joannes Evangelium scriberet: utpote quod non scripsit ante annum Christi 97. quo a Nerva Domitiani successore ex Insula Pathmo revocatus est. L. 5. c. 7. ait author con-

onſtitutionum, Simonem Magum a Philippo Coapoſtolo eſſe baptiza-
um, cum tamen a Philippo Diacono ſit baptizatus.

Natalis in *Hiſt. Eccleſ. ſæc.* 1. *Diſſert.* 19. inſuper objicit, quod in onſtitutionibus illis *lib.* 6. *c.* 14. Jacobus frater Domini ponatur extra umerum Apoſtolorum. Sed hoc non eſt verum: nam ponitur inter Apoſtolos penultimo loco; ultimum enim ponit auctor S. Paulum. Me-us objeciſſet *lib.* 6. *c.* 7. *Conſtit.* auctorem de Jacobo fratre Domini tan-uam de Martyre cum S. Stephano colendo loqui: alias vero ſæpius ac ominatim etiam *l.* 6. *c.* 14. de eo tanquam adhuc vivente. 8. Obſervatio in Natalis Criticam.

Idem Natalis dicit, quod *conſt. l.* 8. *c.* 4. Stephanus (jam defunctus) nter ſeptem Diaconos collocetur adhuc viventes: ſed de Stephano loc-it. nulla fit mentio; intellexit enim auctor conſtitutionum ſeptem Dia-onos, qui tunc vivebant, atque inter eos illum etiam, qui S. Stepha-o jam mortuo eſt ſubrogatus. Meliori autem jure alios errores hiſto-cos & chronologicos potuiſſet objicere: e. g. quod *l.* 6. *c.* 8. S. Petrus lementem vocet *Romanum Epiſcopum*: cum tamen primum pluribus an-is poſt mortem S. Petri ſit factus Romanus Epiſcopus. Item quod ibi-em S. Petrus inducatur loquens de variis hæreticis, ut Marco, Menan-ro, Baſilide, Saturnino &c. qui tamen necdum omnes ſurrexerant vi-ente Petro. Sic etiam *l.* 7. *c.* 47. plures numerantur ſucceſſiones Epi-oporum in diverſis Eccleſiis, quæ tamen primum evenerunt poſt mor-em Apoſtolorum, imo etiam S. Clementis *l.* 6. *c.* 26. ea narrantur de udæis, quæ primum poſt everſionem Jeroſolymæ contigerunt. Quæ lane indicant, auctorem conſtitutionum illarum eſſe Apoſtolis & S. Cle-ente recentiorem: qui tamen per imprudentiam tribuerit Apoſtolis rmones de rebus, quæ primum poſt eorum mortem contigerunt. aceo, conſtitutionibus illis, prout hodie ſaltem exſtant, plura con-neri, ab Apoſtolorum & Eccleſiæ doctrina aliena.

PROPOSITIO II.

Sunt tamen dictæ conſtitutiones valde antiquæ, multaque continent utilia.

Quod conſtitutiones illæ ſint admodum antiquæ, patet ex eo, quod S. Athanaſius, qui ſub initium quarti ſæculi florere cœpit, in ſua ſyno- jam meminerit *doctrinæ Apoſtolorum Clementinæ*: per hanc autem nihil liud videtur intellexiſſe, quam conſtitutiones Apoſtolorum, ſub nomi-e Clementis ſcriptas. 9. Sunt antiquæ

Deinde, ut vidimus, Gelaſius Papa ſub finem quinti ſæculi earun-em meminit in Concilio Rom. S. Epiphanius vero jam centum annis prius on tantum earum meminit, ſed eaſdem etiam dilaudat. 10. Epiphanio teſte.

Neque dici poteſt cum Alexandro Natale, S. Epiphanium loqui d aliis conſtitutionibus Apoſtolorum, non vero de iſtis octo libris conſtitu tionum, qui hodie exſtant. Nam hoc gratis omnino eſt excogitatum, a earum antiquitatem elidendam; quænam enim fuerunt illæ aliæ conſtitu tiones Apoſtolorum, de quibus Epiphanium loqui vult Natalis? qu ſcriptor unquam aliarum meminit?

Sed neque ratio, quam affert Natalis, aliquid probat, quod ſcilice Epiphanius dicat, eas conſtitutiones ab erroribus immunes eſſe, hæ au tem, quæ hodie exſtant, erroribus ſcateant. Nam tempore S. Epiphan adhuc puræ erant, poſtmodum vero ab hæreticis fuerunt corruptæ, u Trullani Patres ſub finem ſeptimi ſæculi ſunt conqueſti.

Et aliis. Antiquitatem earum etiam probat, quod, teſte Albaſpinæo, veteribu Græcis, Concilio Trullano antiquioribus, conſtitutiones iſtæ, adhuc pu ræ, inſtar codicis legalis fuerint, ad quarum normam eccleſiaſticam diſc plinam ordinarunt. Ex quo elucet etiam veritas alterius partis:

11. Continent multa utilia. Quod ſcilicet conſtitutiones multa utilia contineant. Neque enim alias S. Epiphanius eas tantopere dilaudaſſet, neque dixiſſet, comprehend in iis omnia, quæ ad Eccleſiæ diſciplinam pertinent, neque quidquam i fide ac catholica profeſſione depravatum, aut Eccleſiæ adminiſtrationi a decretis contrarium in iis contineri. Sed neque alii veteres Græci, Lati næ Eccleſiæ adhuc uniti, tanti æſtimaſſent, ut inſtar Juris Canoni eas haberent.

12. Summa materiarum. Et certe res ad diſciplinam Eccleſiaſticam utiliſſimæ ac perquam apta in conſtitutionibus iſtis, quiscunque demum fuerit earum auctor, tractan tur: & in primo quidem libro de vitanda avaritia, inimicitia, curioſitate lectione librorum gentilium, luxuria, muliere prava &c.

In 2. De dotibus Epiſcopi, quomodo ſe gerere debeat quoad ſeip ſum, populum, pœnitentes; de dignitate ſacerdotum, de Judicibus judiciis, Eccleſia & Clero &c.

In 3. De viduis, laicis, adminiſtratione Baptiſmi &c.

In 4. De pupillis, eleemoſynis, oblationibus, parentibus, filiis, do minis, famulis, virginibus, & in quibus oporteat ſubjectos eſſe poteſta tibus ſæcularibus.

In 5. De oppreſſis propter fidem, de patientia, martyribus, paſſione Domini, celebrandis feſtis, præſertim paſchatis, vitandis peccatis &c.

In 6. De ſchiſmate, ſectis, hæreſibus, Judæis, Ethnicis.

In 7. De fuga vitiorum, & exercitio virtutum, oratione, gratia rum actione, catecheſi &c.

In 8. De miraculis, ordinationibus, Miſſæ celebratione, precationi bus,

us, benedictione aquæ, olei, fidelium defunctorum memoria, de ſin-
ulorum Apoſtolorum ſpecialibus inſtitutionibus &c.

Hæc ſummatim ſunt, quæ in octo libris harum inſtitutionum prolixe ractantur, in quibus, ut dixi, multa piiſſime atque utiliſſime ad diſcipli-
um morum dicuntur: ſimulque aptiſſima ad convincendos hæreticos. Nam licet hæ doctrinæ non ſint ita expreſſe ab Apoſtolis traditæ, & a S. Clemente conſcriptæ, auctor tamen earum eſt antiquiſſimus; & proba-ile admodum eſt, plura ex iis ab ipſis Apoſtolis, præſertim in Conciliis Hieroſolymitanis ita eſſe ſtatuta, ac deinde per traditionem ab iisdem d primos eorum diſcipulos propagata, donec circa tertium ſæculum pius u dam ſcriptor ea collegit, creſcentibus exinde per varias additiones luribus articulis, & non raro etiam ab hæreticis interpolatis ac depra-atis; ut nunc demonſtratum imus. Plura ex iis probabiliter ab Apoſtolis deſcendunt.

PROPOSITIO III.

Quamvis conſtitutiones, quæ dicuntur Apoſtolicæ, fuerint olim puræ, nihilque continuerint contrarium doctrinæ catholicæ, poſtea tamen pluribus in locis ab hæreticis fuerunt corruptæ.

Pars 1. quod ſcilicet olim fuerint ab erroribus immunes, dicere nos cogit graviſſimum S. Epiphanii teſtimonium *Hæreſi* 70. *quæ eſt Audia-orum.* Ubi, ut ſupra eſt demonſtratum, clariſſimis verbis hoc de illis rædicat. Trullana etiam Synodus can. 2. Divinorum decretorum ele-antem ac decoram ſpeciem obſcuratam dicit. Ergo cenſuit, eas prius uras fuiſſe. 13. Quamvis olim fuerint puræ,

Neque obſtat, quod S. Athanaſius & Gelaſius Papa, uti etiam poſtea Humbertus eas conſtitutiones tanquam apocryphas rejecerint. Nam pocryphæ ab ipſis dicuntur, quia Apoſtolis ac S. Clementi fuerunt ſup-oſitæ & affictæ; ſic enim in communiſſimo ſenſu libri ſuppoſitii dicuntur pocryphi, licet errores nullos contineant.

Pars altera, quod ab hæreticis fuerint corruptæ, non tantum poſterio-es graviſſimi Scriptores teſtantur, ut Baronius, Bellarminus, Perronius, Albaſpinæus, Petavius, Ducæus, Labbeus, Pagius, Annatus, Du Meſnil ocis ſupra citatis, ſed etiam antiquiores. Sic enim cit. ſynodus Trullana an. 2. ait, quia ad labem Eccleſiæ aſpergendam, adulterina quædam, & a ietate aliena ſint introducta, tanquam hæreticæ falſitatis fœtus nequa-uam admittendas. Atque ideo etiam Humbertus Cardinalis loc. cit. fa-ulosas traditiones, pari ſententia SS. PP. repudiatas appellavit. 14. Poſtea tamen corruptæ,

Juvat aliquos ex iis errores adnotare. Atque imprimis non uno loco rianiſmum & Macedonianiſmum videntur ſapere, e. g. dum *lib.* 6. *c.* 25. Ab Arianis,

hære-

hæreticis eos accensent, quia suspicantur Jesum esse Deum universi: au dum *l.* 5. *c.* 20. ajunt, Patrem genuisse filium ante sæcula, voluntate, po tentia, ac bonitate. Aut dum *lib.* 8. *c.* 37. (non vero *lib.* 2. *c.* 26. ut Na talis scribit) asserunt, Patrem esse Deum Christi, & Dominum Spiritus.

Et Macedonianis.

Ex citato *lib.* 2. *c.* 26. melius objicitur aliud absurdum, nemp quod ibi instituatur ridicula & anilis comparatio inter Diaconissan & Spiritum sanctum, quam pluribus exagitat Petavius noster *tom.* 2 *Theologicorum Dogmatum lib.* 1. *c.* 3. §. 7. ubi sic scribit: *In constitutioni bus Apostolicis ridiculum nescio quid, & hæreticum de Trinitate posuit: nan Episcopum in Ecclesia instar esse Dei Patris ait, Diaconum item ut Christum qui Patri assistit, & in omnibus ministrat. Quæ, si Christus, ut homo est, con siderentur, non improbe dicta videri possunt; sed pestilens est, quod addit, Diaco nissam figuram habere Spiritus sancti, quæ nihil sine Diacono facere debeat, au loqui: quemadmodum neque Paracletus a se ipso aliquid loquitur, aut facit, sed Christum glorificans voluntatem ejus exspectat. Quod quidem Macedonianum pus & venenum sapit.* Ita Petavius, addens Photium, de Clementis operibus agentem, in constitutionibus notasse quædam Arianæ impietatis vestigia, quæ non nisi violenter excusari possint.

15. Errores de baptismo, festis.

De baptismo *l.* 6. *c.* 15. apertus error in constitutionibus illis continetur, dum ab hæreticis collatum iterari jubent. Item *l.* 8. *c.* 33. de festivitate sabbati, dum ita loquuntur: *Ego Petrus & ego Paulus constituimus, ut servi quinque diebus opus faciant, sabbato autem & Dominico die vacent in Ecclesia propter doctrinam religionis: diximus enim, habere quidem sabbatum rationem creationis mundi, Dominicum vero resurrectionis. Tota magna hebdomada & proxima sequenti vacent servi.* Pluresque alii dies festi ibi statuuntur, quos non est credibile omnes jam tempore Apostolorum præceptos fuisse. Certe non est credibile, quod Apostoli ad honorem suum dies festos instituerint: & tamen in hoc capite Apostoli inducuntur sic loquentes: *In diebus Apostolorum vacent. L.* 3. *c.* 2. *constit.* dicitur, secundo nubere sceleratum esse, tertium connubium esse intemperantiæ indicium, quartum vero connubium & deinceps plane libidinem esse, & manifestam impudicitiam.

16. Plures tamen falso illis imputat Natalis, &c.

Alexander Natalis loc. supra cit. plures errores dictis constitutionibus tribuit. Nam ait *lib.* 8. *c.* 32. *constitutionum*, concedi ancillis, ut heris infidelibus ad libidines morem gerant, modo solis. Item *lib.* 2. *c.* 57. contineri, Episcopum debere esse 50. annorum, L. 2. c. 26. supponi, Apostolos non baptizatis Eucharistiam præbuisse.

Verum hæc non ita se habent. Nec in Latino, nec in Græco constitutionum exemplari hæc inveniuntur: nam in *lib.* 8. *c.* 32. ancillis non conceditur, ut cum heris infidelibus commercium carnale exerceant, sed tan-

tum

tum dicitur, quod concubina (quæ tunc temporis minori laborabat infamia) ad baptiſmum poſſit admitti, non autem meretrix propter infamiam & ſcandalum.

Quod Epiſcopus debeat eſſe 50. annorum loco a Natale citato omnino non habetur. Sed neque l. 2. c. 26. ſupponitur, Apoſtolos non baptizatis præbuiſſe Euchariſtiam. Imo aperte ibi dicitur contrarium; deinde autem ſubjicitur, quod ſi quis ante baptiſmum ex ignorantia accepiſſet Euchariſtiam, eum confeſtim in fide inſtruendum & baptizandum eſſe, ne Euchariſtiam contemnat.

Meliori autem jure Natalis alios errores in illis conſtitutionibus reprehendere potuiſſet, e. g. quod *libr.* 8. *c.* 2. dicatur, Epiſcopum, ignorantia aut malo animo oppletum, non eſſe Epiſcopum, ſed falſum Epiſcopum, non a Deo &c. *libr.* 6. *c.* 15. ab hæreticis baptizatos, non eſſe baptizatos, ſed inquinatos, non veniam peccatorum, ſed vinculum iniquitatis accipere. *Libr.* 7. *c.* 45. certas precationes ad eſſentiam & valorem baptiſmi requiri: alias enim non animam, ſed tantum corpus a ſordibus ablui. *Libr.* 6. *c.* 14. eum, qui uxorem adulteram retinet, eſſe violatorem legis &c. 17. Errores verius objiciendi.

Hæc aliaque ejusmodi haud dubie ab hæreticis, aut ſchiſmaticis, aut rerum ignaris fuerunt inſperſa. Unde concludendum, has conſtitutiones non eſſe quidem ab Apoſtolis factas, neque a S. Clemente conſcriptas, eſſe tamen valde antiquas, & probabilius ad pium aliquem ac ſimplicem authorem tertii ſæculi referendas: multa tamen in iis contineri admodum pia & utilia, & ad morum diſciplinam perquam accommoda, quorum aliqua ex traditione Apoſtolica deſcendere potuerunt; poſt tempora tamen S. Epiphanii varie eſſe ab hæreticis interpolata & corrupta, ut adeo in Eccleſia Romana exiguæ omnino ſint authoritatis, nec unquam vim Canonum, multo minus Juris Divini aut Apoſtolici obtinuerint.

QUÆSTIO II.

Hiſtorico-Critica.

An Canones Apoſtolorum in corpore Juris contenti ſint genuini & authentici?

Aliqui DD. maxime Acatholici cum Joanne Dallæo omnem vim legis eisdem denegant, & tanquam merces ſuppoſitas rejiciunt. 18. Argumenta contra illos.

1. Quia *c.* 3. *diſt.* 15. Apoſtolici Canones inter *apocrypha* a Gelaſio Papa numerantur.

2. Quia incertum eſt, quot ſint ejusmodi Canones Apoſtolorum. Nam *c.* 2. *diſt.* 16. numerantur ſexaginta, *c.* 3. ead. quinquaginta. *c.* 4. ead. octoginta quinque. In corpore Juris Canonici, & juris civilis octoginta

quatuor. Alii cum Baronio tantum quinquaginta duos agnoſcunt authenticos.

3. Quia doctrinam continent, ab Apoſtolis alienam. Sic can. 5. Epiſcopi, Presbyteri, & Diaconi prohibentur uxores abjicere. Can. 45. & 46. videtur ſupponi, baptiſmum ab hæreticis collatum eſſe invalidum. Can. 65. prohibetur jejunium die Dominica & ſabbato. Can. ult. ubi recenſentur libri canonici S. Scripturæ veteris ac novi teſtamenti, omittitur liber Eccleſiaſtici, Tobiæ, Judith, & Apocalypſis S. Joannis. Contra vero inter libros S. Scripturæ recenſentur Clementis epiſtolæ duæ, ſeu conſtitutiones Apoſtolorum, octo libris comprehenſæ.

19. Canoniſtæ agnoſcunt authenticos.

Contra vero plerique Canoniſtæ exiſtimant, Canones Apoſtolorum 84. prout in corpore juris hodie continentur, eſſe authenticos & vere canonizatos. Ita enim ſentiunt Turriannus, qui integro libro eorum authoritatem vindicat, Covar. Barboſa, Gonzal. Schambogen, Plettenberg, Wieſtner, Schmier, Schmalzgruber, Pichler, Reiffenſtuel. Ratio eorum eſt, *quia*, ut ait P. Schmier, *præfati Canones nihil aliud ſunt, quam conſtitutiones, ab Apoſtolis poſt exceſſum Chriſti Domini rogatæ, atque a Clemente Papa Græco idiomate conſcriptæ.* Deinde *cap. placuit* 4. *& cap. quoniam* 7. *diſt.* 16. pro canonicis ſcripturis agnoſcuntur. Citant etiam pro ſe Tertullianum libro adverſus Praxeam, & S. Athanaſium in ſynopſi, ut videre eſt apud P. Schmalzgruber in *Diſſertat. proëm.* §. 7 *num.* 257. & apud Bellarminum *de Scriptor. Eccleſiaſtic. in Clemente*, & ante hos in Sixto Senenſi in Biblioth. *l.* 2. S. Damaſcenus vero *libr.* 4. *de fide orthod. c.* 18. eos ponere videtur inter ſacras ſcripturas. Ita quidem Canoniſtæ paſſim; quibus acceſſit Severinus Binius, *tom.* 1. *concil. notis in Canones Apoſtolorum*, ubi omnes, exceptis duobus, nempe 65. & 84. pro authenticis habendos contendit.

20. Criticorum diſcordia.

Quam autem concordes eſſe videntur Canoniſtæ, in omnibus 84. vel (ut alii numerant) 85. tanquam genuinis agnoſcendis, tam diſcordes inter ſe ſunt eruditiſſimi Critici.

Baronius ad annum Chriſti centeſimum admittit ut authenticos 52. Bellarminus *de Scriptoribus Eccleſiaſticis in Clemente* dicit, *Canones legitimos eſſe ſolum* 50. *priores, reliquos non eſſe legitimos, quamvis a Græcis recipiantur.* Petrus de Marca Archiepiſcopus Pariſ. *in concordia libr.* 3. *c.* 2. ait, eos videri poſteriores anno Chriſti 258. antiquiores tamen Concilio Nicæno primo. Idem ſentit Antonius Pagi in *Critica in annales Baronii ad annum* 100. *num.* 9. *&* 10. Ludovicus du Meſnil vero *in doctrina & diſciplina Eccleſiæ libr.* 3. *num.* 9. contendit, hæc decreta nec Apoſtolorum, nec Clementis eſſe, primumque eorum meminiſſe Nectarium in ſynodo Conſtantinopolitana anno 394. Albaſpinæus, eruditiſſimus Epiſcopus Aurelianenſis, *Obſervat. libr.* 1. *c.* 13. putat, Collectionem horum Canonum nihil aliud

eſſe

esse, quam epitomen privatorum Conciliorum, & rerum a privatis Episcopis sancitarum, qui Græcas Ecclesias ante Concilium Nicænum administrarunt.

Nemo vero ex Catholicis Scriptoribus his Canonibus magis inimicum se ostendisse videtur, quam Alexander Natalis *in Historia Ecclesiastica sæculi* 1. *Dissertat.* 18. fortasse nimium tribuens Joanni Dallæo, homini hæretico, quo in ista controversia usus est; docet enim Natalis, hos Canones non esse antiquiores sæculo sexto, omnesque omnino esse Apostolis suppositos & pseudepigraphos. Ego ut mentem meam aperiam, sit 21. Natalis opinio.

PROPOSITIO I.

Canones, qui dicuntur Apostolici, ante medium tertii sæculi fuerunt incogniti.

Canones istos ante sæculum tertium, ejusque annum quinquagesimum octavum probabilius fuisse Ecclesiæ incognitos, ratio est, quia ante hoc tempus nullus unquam ex PP. aut scriptoribus horum Canonum invenitur meminisse, aut eos citasse, ne tum quidem, quando res & occasio, imo etiam necessitas exigebat eos citari. Sic 22.

Circa finem secundi Sæculi magna exurgebat inter Orientales & Occidentales controversia de celebrando paschate. Orientales, allegantes suam consuetudinem a Joanne & Philippo Apostolis haustam, & traditione propagatam, contendebant, pascha celebrandum esse decima quarta luna mensis primi cum Judæis. Occidentales vero cum Victore summo Pontifice, allegantes contrariam consuetudinem, volebant, illud celebrandum non esse cum Judæis, sed semper post æquinoctium vernum. Jam vero, si canones Apostolorum fuissent tunc temporis cogniti, facile fuisset Victori Pontifici & Occidentalibus Orientales refutare, allegando canonem septimum, qui ita habet: *Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus sanctum diem paschæ ante vernum æquinoctium cum Judæis celebraverit, deponitur.* Et Orientales Episcopi, utpote viri probi, ac plerique postmodum Martyres, non tanto conatu, consuetudini suæ innixi, obstitissent, si hos Canones Apostolicos habuissent cognitos. Cum ergo dicta gravissima controversia per citatum canonem aperte pro Occidentalibus sit decisa, nemo tamen ullam illius mentionem fecerit, signum est, illum tam Orientali quam Occidentali Ecclesiæ tunc fuisse incognitum. Si fuissent cogniti, non esset orta controversia de Paschate.

Adhuc apertius hæc ignorantia eruitur ex altera gravissima controversia, quæ Sæculo tertio circa annum 258. orta est circa Baptismum, ab hæreticis collatum. Nam Firmilianus, Episcopus Cæsariensis, cum Asiaticis, & S. Cyprianus cum Africanis, magno ardore contentebant, Baptis- 23. Neque Controversia de Baptismo.

mum ab hæreticis collatum esse nullum atque irritum, ac consequente ab hæreticis baptizatos esse iterum baptizandos. Contra vero *S.* Ste phanus summus Pontifex, allegans traditionem, constanter iis restiti ac docuit, baptismum hæreticorum, si materiam & formam a Christo institutam observent, esse validum, ideoque ab iis baptizatos non ess rebaptizandos. Quam multæ hac in causa ultro citroque scriptæ sint epi stolæ, quæ concilia instituta, eruditis notum est.

Certe cum Asiatici & Africani omnia conquirerent, quæ S. Stepha no Papæ opponerent, non omisissent pro se citare Canones Apostolorum si illos habuissent cognitos. Nam Canon 45. ita habet: *Episcopum au Presbyterum, qui Hæreticorum Baptisma aut sacrificium susceperit, deponi præcipi mus; quæ enim conventio inter Christum & Belial, aut quæ particula fideli cum infideli?* Canone sequenti jubetur deponi, qui pollutum ab impiis non re baptizaverit: ubi plane supponitur, baptismum ab impiis baptizantibu pollui. Et Can. 67. dicitur: *Qui ab hæreticis baptizati aut ordinati sunt, ne que fideles, neque clerici esse possunt.*

Jam vero, si hi Canones S. Cypriano ejusque Concilio Carthaginensi aut Firmiliano, aliisque Asiæ Episcopis fuissent cogniti, re ipsa exigente mentionem aliquam de iis fecissent, eosque Stephano objecissent. Quo cum factum non fuerit, valida inde resultat præsumptio, quod fuerint ad huc medio tertio Sæculo incogniti. Certe silentium omnium veterum apud omnes eruditos Criticos præjudicium ac præsumptionem parit, rem aliquam magni momenti (qualis est hæc de baptismo) ipsis fuisse incogni tam; præsertim si res & occasio poscebat loqui.

24. Tertullianus falso citatur pro Canonibus.

Sed objicies cum Turriano, primos Pontifices in epistolis suis Decre talibus Canonum Apostolorum fecisse mentionem. ℞. Has epistolas esse suppositītias ac Pontificibus illis falso affictas, ut alias probabitur. Oppo nunt ulterius, Tertullianum Canonum Apostolorum mentionem facere in libro, adversus Praxeam scripto; atqui Tertullianus floruit circa finem se cundi Sæculi, & initium tertii, sub Imperatore Severo. Ergo habetur testimonium scriptoris ante medium tertii Sæculi. Resp. Legi librum Tertulliani adversus Praxeam; sed nullum testimonium aut mentionem de Canonibus Apostolorum invenire potui. Unde nescio, quomodo hæc falsitas in Bibliothecam Sixti Senensis libr. 2. in *Clemente*, ac postmodum in plurium aliorum calamum irrepserit. Idem dicendum de Synopsi S. Athanasii, quam post eundem Sixtum Senensem aliqui viri, alias eruditi pro Canonibus Apostolicis citant. Nam imprimis S. Athanasius in Sy nopsi de Canonibus Apostolorum nihil habet. Imo *Doctrinam Clementi nam*, sicut Petri, Joannis & Thomæ circuitus, inter apocrypha nume

rat

rat. Taceo, quod S. Athanaſius ſæculo quarto floruerit, quo libenter concedo canones illos fuiſſe notos.

Melius ego fortaſſis in rem meam argumentum afferam ex facto Origenis, qui Tertulliano ſupervixit, ac medium tertii ſæculi attigit. De hoc teſtatur Euſebius *Hiſt. Eccleſ. libr. 6. c. 7.* quod ſe ipſum abſciderit. Hoc facturum fuiſſe Juvenem, tunc piiſſimum, & jam eruditiſſimum (utpote qui, teſte Euſebio *loc. cit.* Scholæ Alexandrinæ Eccleſiæ jam præerat) non eſt credibile, ſi notitiam Canonum Apoſtolorum habuiſſet. Nam *can.* 21. 22. *&* 23. ejusmodi abſciſſio ſub graviſſima pœna prohibetur. Deinde primum poſt hoc factum Origenes ordinatus eſt presbyter, quod tamen can. 22. prohibetur. Ergo probabilis eſt conjectura, hos canones tunc fuiſſe incognitos. 25. Origeni fuerunt incogniti.

PROPOSITIO II.

Sunt tamen Canones, qui dicuntur Apoſtolici, antiquiſſimi, & jam ſub finem Sæculi tertii vel initium quarti in Eccleſia cogniti.

Hæc Concluſio eſt contra Alexandrum Natalem, qui loc. cit. acriter contendit, hos Canones non eſſe antiquiores Sæculo ſexto. Item contra Ludovicum Du Meſnii, qui aſſerit, primam horum Canonum mentionem factam eſſe a Nectario in Concilio Conſtantinopolitano anno 394. eſt etiam contra Petrum Annatum, qui in *Apparatu ad poſitivam Theologiam Methodico tom. 2. libr. 6. art. 7.* non tantum aſſerit, eos eſſe ſuppoſititios, ſed inſuper contendit, quoties Concilia, vel SS. PP. vel Auctores Sacri laudant vel memorant Eccleſiæ Regulas, leges, decreta, definitiones, vel Canones, illorum omnium nomine non intelligi Canones, ab Apoſtolis vere delapſos, ſed ſolum leges vel regulas, in Eccleſia tunc receptas uſu, ſive a ſynodo aliqua particulari, ſive a particularibus Epiſcopis, viriſque aliis quibuscunque Apoſtolicis editas, vel ad ſummum leges ſive regulas ab Apoſtolis ipſis non ſcripto, ſed ſola traditione profectas. 26. Contra Natalem, Du Meſnil, & Annatum.

Contra hos probatur noſtra propoſitio primo ab authoritate: nam eandem non tantum propugnant Canoniſtæ omnes qui cum Binio & Turriano contendunt, quod per S. Clementem Romanum vere ab Apoſtolis ſint traditi, ſed etiam Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ ſcriptores, & critici ſeveriſſimi, ut Petrus de Marca, Archi-Epiſcopus Pariſienſis in *Concordia Sacerdotii & Imperii libr. 3 cap 2.* Ubi ait, eos eſſe anteriores Concilio Nicæno, poſteriores tamen videri anno Chriſti 258. Baluzius prolixiorem Marcæ diſcurſum contrahens ſcribit: *Conjicitur, poſt ſynodum, Iconii ea de re habitam initum fuiſſe conſilium edendæ hujus collectionis ſub nomine Clementis & Apoſtolorum, ut Stephano Pontifici opponeretur Petri Apoſtoli authoritas.* Gabriel Alba- 27. Probatur authoritate Marca, Baluzii,

Albaſpinæi, Albaſpinæus *obſ. libr.* 1. *c.* 13. putat, eos canones eſſe collectos ex variis Conciliis, ante Synodum Nicænam in variis locis habitis: Unde varius eorum numerus, & cum vocarentur *Apoſtolici*, ſenſim naſcebatur perſuaſio, eos ab Apoſtolis eſſe traditos.

Pagii. Eandem ſententiam noſtram tenet Antonius Pagius ad annum Chriſti 100. n. 10. ubi ait, jam ante Concilium Nicænum I. horum canonum notitiam eſſe habitam. Imo etiam Cenſores Alexandri Natalis reformarunt ejus ſententiam. Nam in editione Lucenſi anni 1734. *ad diſſertationem* 18. *Hiſtoriæ Eccleſ. Sæculi* 1. appoſitam invenio *notam*, in qua contra ea, quæ prius docuerat, expreſſe dicitur, licet canones illi falſo ſint adſcripti Apoſtolis, credendum tamen non eſſe, eos Concilio Nicæno, aliisque illorum Sæculorum conciliis & Patribus fuiſſe incognitos. Veriſimile Canones Apoſtolicos collectionem eſſe quam plurium canonum ante primam Oecumenicam ſynodum Nicænam in pluribus particularibus ſynodis editorum; quæ collectio cum ſucceſſu temporum novis canonibus fuerit adaucta, factum eſſe, ut aliqui ejusdem Canones non facile inter ſe concilientur: nec omnes tamen ab Eccleſia Romana eſſe receptos. Unde licet non ſint Apoſtolorum, eſſe tamen antiquiſſimos.

28. Natalis ſententia reformata.

29. Meminit horum Canonum Conſtantinus M.

Probatur 2. Conſtantinus M. in epiſt. 2. ad Euſebium Cæſarienſem, & Antiochenos Epiſcopos laudat hunc Euſebium, quod ab Epiſcopatu Cæſarienſi ad Antiochenum, totius Aſiæ Metropolitanum, ad quem fuerat electus, tranſire noluerit, & ſic Domini mandatum, & *Apoſtolicum Eccleſiæque Canonem* ſervarit; ut teſtatur ipſe Euſebius in vita Conſtantini *libr.* 3. *c.* 59. & initio epiſtolæ ad Euſebium datæ ſcribit Imperator, *Canonem* eſſe conformem traditioni Apoſtolicæ. Hic autem Canon Apoſtolicus, a Conſtantino laudatus, nullus alius eſſe poteſt, quam XIII. Canon Apoſtolorum, in quo tranſitus ab uno Epiſcopatu ad alterum prohibetur.

Et Nicænum. Concilium etiam Nicænum primum vetat Clericis transmigrationem ab una parochia ad alteram absque Epiſcopi facultate, additque hanc migrationem eſſe contra Canonem. Ergo anterior erat Canon eam prohibens: Hic autem eſt Canon XIV. Apoſtolorum.

Neque dici poteſt cum Alexandro Natali & Annato, Conſtantinum & Concilium Nicænum per Canonem tantum intellexiſſe *morem & conſuetudinem* per ſolam traditionem ab Apoſtolis propagatam, & in Eccleſia receptam. Nam ut in *Nota* ad Natalis ſententiam bene advertitur: *Difficile eſt, ſibi ſuadere, illam vocem Canon a Synodis uſurpatam ad morem tantum deſignandum, qui tunc vigeret in Eccleſia, quique eſſet regula rerum faciendarum, ſeu judiciorum inſtituendorum, cum eam vocem ſemper legem ſcriptam ſignificare omnes crediderint; Atque ipſum etiam Concilium Nicænum morem in Eccleſia vigentem ve-*

lut

lut rem, a Canonibus diſtinctam indigitarit. Quod autem hi Canones a Patribus & Scriptoribus Eccleſiaſticis rarius citarentur, cauſa eſſe potuit, quod non omnes eſſent Authentici, ſed plures adjuncti, quos Eccleſia Romana nunquam recepit: ut mox dicetur.

PROPOSITIO III.

In Eccleſia Græca omnes 84. Canones, prout in Corpore Juris Canonici & Civilis hodie extant, ſunt recepti, non tamen in Romana.

Orientales omnes eos Canones recepiſſe, videtur ex eo conſtare, quod Juſtinianus Imperator in Conſtitutione ad Epiphanium Patriarcham Conſtantinopolitanum eos prolixe commendet, & in Nomo-Canonem ab ipſo confirmatum omnes ſint relati. 13.

Unde etiam Trullana Synodus can. 2. omnes 84. tanquam ab Apoſtolis traditos laudat ac recipit. Item Photius in proëmio ſui Nomocanonis, Zonaras, Belſamon, aliique Græci Canones 85. indiſtincte referunt, ac recipiunt.

Pars altera Propoſitionis eſt quidem contra Canoniſtas recentiores: eſt tamen conformis ſententiæ Baronii, Bellarmini, Perronii, doctiſſimorum S. R. E. Cardinalium, item Petri de Marca, Alexandri Natalis, Pagii, Annati, Du Meſnilii, aliorumque eruditiſſimorum Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Scriptorum ac in critica verſatorum, qui docent, poſteriores 35. Canones non habere authoritatem in Eccleſia Latina.

Nam Dionyſius Exiguus tantum 50. primos, latine verſos, collectioni ſuæ intulit, addens: *Eis plurimos non præbuiſſe facilem conſenſum.* Creſconius Africanus Epiſcopus in Collectione ſua pariter tantum 50. refert. Romana Eccleſia tantum 50. recepit.

Unde Synodus Lateranenſis ſub Stephano IV. anno 769. act. 7. ut teſtatur Anaſtaſius Bibliothecarius, ſtatuit: *Non amplius ſuſcipiantur Apoſtolorum Canonum prolata per Clementem, niſi 50. Capita, quæ ſuſcipit Sancta DEI Catholica Romana Eccleſia.*

Hanc deciſionem confirmat Cardinalis Humbertus, Leonis IX. in Orientem legatus, in reſponſione ad libellum Nicetæ Pectorati contra Latinos editum. In qua reſponſione Humbertus ſcribit: *Clementis librum, id eſt, Petri Apoſtoli itinerarium, & Apoſtolorum Canones numerant Patres inter apocrypha, exceptis 50. Capitulis, quæ decreverunt Orthodoxæ fidei adjungenda.* Carpit hic Natalis Gratianum, quod *diſt.* 16. *can.* 3. hæc verba Humbertus adſcripſerit Leoni IX. ſed quia Humbertus ea ſcripſit tanquam Legatus autho-

authoritate, jussu, & nomine Leonis IX. merito hic a Gratiano citar potuit.

Idem Gratianus *dist.* 32. *can.* 6. hæc addit: *Sciendum vero, quod Canonum Apostolorum authoritate Orientalis, & ex parte Romana utitur Ecclesia.*

Imo ne quidem Isidorus Mercator ausus est plures quam 50. Collectioni suæ inserere.

Sed neque hi statim omnes auctoritatem legalem obtinuerunt: Unde Dionysius, ut supra memoratum, dixit, plurimos eisdem non facilem assensum præbere. Unde eos neque Ferandus, neque Martinus Bracarensis compilationibus Canonum inseruere. Et teste Hincmaro Remensi libr. 55. c. 45. anno 870 necdum exstabant in Canone Ecclesiæ Gallicanæ. Idem Hincmarus, opusc. 55. cap. 24. scribit: *Canones, qui vocantur Apostolorum, a devotis quibusque collecti, in quibus quædam receptibilia, quædam vero non sunt servanda, non ab Apostolis scripti esse creduntur.*

Paulatim autem ab Apostolica sede 50. approbati, per Occidentem authoritatem legalem obtinuerunt, ut anno 840. eos in Ecclesia Romana jam usurpatos esse in judiciis constet ex Leone IV. qui in Epistola ad Britanniæ Episcopos scribit: *Canones quibus in omnibus judiciis Ecclesiasticis utimur, sunt Canones, qui dicuntur Apostolorum.*

31. Explicantur aliqui Canones.

Neque obstat Canon quintus, in quo prohibetur, ne Episcopus aut presbyter uxorem suam abjiciat. Nam hic non conceditur Episcopo aut presbytero uxorem ducere, aut cum jam ante SS. Ordines ducta uti matrimonio, sed tantum prohibetur, ne illam, quam ante ordinationem duxerat, postea spernat, omnemque illius curam deponendo, eam omnino abjiciat, in qua prohibitione neque Romanæ Ecclesiæ Canonibus aut consuetudini dicitur aliquid oppositum, cum laudabile omnino sit, uxori ante ordinationem ductæ de necessaria sustentatione providere, illam defendere, atque illius curam gerere.

Si tamen Canon ille præciperet Episcopo, aut presbytero, ut post ordinationem actum conjugalem exerceat, dicendum esset, Canonem in hoc sensu nec esse Apostolicum, neque ab Ecclesia Latina unquam receptum, sed a Græcis insertum.

Idem dicendum de Canone 45. & 46. nam si in iis baptismus, ab hæreticis collatus, tanquam invalidus simpliciter & absolute rejiciatur, ut Natalis contendit, nec Apostolici sunt, nec recepti in Ecclesia, sed post Concilium Iconii celebratum, pro errore Firmiliani & Cypriani confirmando Apostolis affficti. Si vero dicti Canones aliud non velint, quam baptismum hæreticorum tunc tantum esse invalidum, quando debitam mate-

ateriam & formam non adhibent, ut Canonistæ explicant, veri sunt,
t doctrina in iis contenta, recepta in Ecclesia.

Manifestius adhuc rejiciendus est Canon 65. in quo jubetur Clericus eponi, & Laicus excommunicari, qui die dominica vel sabbati jejunat. Et tamen constat, quarto jam sæculo Romæ sabbato jejunatum fuisse, ut estatur S. Augustinus epist. 86. ad Casulanum & Socrates *Hist. Eccel. l. 5.* 2. Unde S. Augustinus loc. cit. ait, non constare ex Apostolis, qua die t jejunandum, vel non. Et Innocentius I. epist. 1. ad Decentium scriit: *Sabbato jejunandum evidentissima ratio demonstrat.* Deinde cum Nicetas x can. 65. contra Latinos sabbato jejunantes pugnaret, Humbertus ei bjecit, quod ex apocryphis & reprobatis Canonibus id asserat. 32. Alii rejiciuntur.

Canon etiam ultimus seu 85. plura continet, cum Ecclesiæ doctrina on consentanea. Nam in eo inter libros sacræ Scripturæ numerantur res libri Machabæorum, item duæ Epistolæ Clementis cum octo libris onstitutionum eidem Clementi ibidem attributis. Contra vero ex nuero librorum Biblicorum expunguntur, vel saltem inter Biblicos non reensentur liber Ecclesiastici, Tobiæ, Judith, Esdræ, Apocalypsis, contra cclesiæ etiam veteris definitiones, ut patet ex epist. Innocentii I. ad Exuerium, ex Gelasio in Synodo Romana &c. Ergo Canon iste neque est Apostolis traditus, neque a S. Clemente conscriptus, neque unquam Ecclesia receptus: sed potius ab hæreticis assutus.

Et hinc quando Gratianus dist. 16. can. 1. ex Isidoro scribit, Canones, i dicuntur Apostolorum, sub nomine Apostolorum ab hæreticis esse mpositos, & ab auctoritate canonica alienos, id intelligendum venit de emoratis Canonibus, in quibus aliquid contra Romanæ Ecclesiæ doctriam statutum invenitur. Quamvis judicem, Canonem 1. citatum parum bere auctoritatis, quia Gratianus eum desumpsit ex Isidoro Mercatore, jus alias fides non est firma; ut patet in Decretalibus primorum Pontifiim, ab hoc Isidoro aut male compilatis, aut omnino confictis. Accedit, od non in omnibus editionibus collectionis Isidori hoc capitulum haatur, sed potius contrarium.

PROPOSITIO IV.

Probabilius Canones, qui dicuntur Apostolorum, non sunt ab ipsis Apostolis, neque a S. Clemente scripti.

ta docent Petrus de Marca, Antoninus, Augustinus, Baluzius, Albaspinæus, Alexander Natalis, Pagius, Annatus, Du Mesnil, aliique scriptoes eruditissimi, qui hanc rem ex professo examinarunt. 33.

Ratio eſt 1. Quia uſque ad medium tertii ſæculi nulla omnino horum Canonum habentur veſtigia, aut indicia. Sed probabilius a variis Conciliis particularibus ſunt ſucceſſive conſtituti atque aucti. Unde neque a Euſebio, neque a S. Hieronymo, neque ab aliis Patribus fuerunt ſcripti Apoſtolorum, aut S. Clementis annumerati: & inter fideles dubia erat eorum auctoritas, ut patet ex confeſſione Dionyſii Exigui ſupra allata quia ſcilicet ſucceſſive plures ab Eccleſia fuerant recepti, & authoritate legali muniti.

Gelaſius dicit apocryphos.

2. Quia Gelaſius Papa in Decreto Synodi Romanæ anno 494. expreſſe dicit: *Liber Canonum Apoſtolorum eſt apocryphus.* Neque dici poteſt cum Turriano & Canoniſtis, a Gelaſio inter apocryphos non fuiſſe ablegatum librum Canonum Apoſtolorum, quos hodie in corpore Juris habemus inſertos, ſed alium quemdam librum, a Priſcillianiſtis conſcriptum & Apo-

34. Refutatur reſponſio Turriani,

ſtolis affictum. Nam Gelaſius toto illo decreto diligenter enumerat libros Biblicos veteris ac novi teſtamenti, item Canones Conciliorum, ac ſcripta Patrum, nihil autem de Canonibus Apoſtolorum aliud meminit niſi quod ſint apocryphi.

Certe ſi duo fuiſſent libri ejusdem tituli, nempe *Canonum Apoſtolorum* alter verus ac genuinus, alter falſus & ab hæreticis affictus Apoſtolis, debuiſſet Gelaſius, ubi ex profeſſo pretioſum a vili ſecrevit, facere diſcrimen & dicere: *Liber Canonum Apoſtolorum alter, a Priſcillianiſtis conſcriptus, eſt apocryphus, alter vero a Clemente Romano conſcriptus eſt authenticus.* Quod cum non fecerit, ſed ſine omni diſtinctione aut limitatione dixerit, librum Canonum Apoſtolorum eſſe apocryphum, profecto, aut nullum alium agnovit, quam a Priſcillianiſtis conſcriptum, quod eſt incredibile, aut nullum alium, quam continentem eos Canones, quos hodie habemus. Alias plane debuiſſet inter utrumque diſtinguere, ne fideles in errorem inducat. Sicut eos in errorem induceret, qui diceret: *Evangelium Lucæ eſt apocryphum*, intelligendo illud, quod a Marcione eſt confictum ac ſuppoſitum.

Bellarmini,

Unde neque omnino difficultatem tollere videtur, quod reſpondet Bellarminus *de Scriptor. Eccleſiaſt. in Clemente*, decretum Gelaſii non loqui de 50. prioribus Canonibus, ſed tantum de 35 ultimis, a Græcis ſuperadditis. Nam ſi Gelaſius aliquos habuiſſet pro vere Apoſtolicis, alios vero pro ſuppoſititiis, non dixiſſet ſimpliciter & absque diſtinctione, librum Canonum Apoſtolorum eſſe apocryphum, ſed pretioſum a vili ſeparaſſet, ubi ex profeſſo librorum authoritatem examinavit, ſuumque de quolibet judicium tulit, ne homines in errorem inducat, & occaſionem præbeat judicandi, omnes Canones, aut majorem ſaltem partem illius

libri,

ibri, eſſe apocrypham. Nullatenus tamen concedo, quod Natalis ontendit, Gelaſium librum eorum Canonum omnino rejeciſſe ab Ecleſiaſticis ſcriptis, ſed, dicendo eſſe *apocryphum*, illud duntaxat indicare voluit, Canones eos non eſſe a S. Clemente conſcriptos, ſed eidem & Apoſtolis ſuppoſitos.

Quare neque reſponſio Baronii videtur omnino ſatisfacere, dum ait: Baronii. ibrum illum a Gelaſio vocari apocryphum, quia non eſt in numero librorum ſacræ Scripturæ, nam repugnare videtur huic opinioni, quod Gelaſius *loc. cit.* tres ordines librorum aſſignet. n primo collocat libros Biblicos ſacræ Scripturæ veteris ac novi teſtamenti; in ſecundo libros Conciliorum ac ſanctorum Patrum, & epiſtolas decretales Pontificum; in tertio ibros ſuppoſititios, ſeu apocryphos: in hoc enim ſenſu hanc vocem hic cceptat, ut *apocryphi* libri idem hic ipſi ſint, ac certis perſonis ſuppoſiti, c falſo adſcripti. Atque ad tertiam hanc claſſem refert Itinerarium Peri, octo Clementis libros, actus Andreæ, Thomæ, Petri, Philippi, Evanelia Thaddæi, Thomæ, Andreæ, Bartholomæi, Barnabæ &c. librum aſtoris, actus Teclæ & Pauli, librum de pœnitentia Origenis & Cypriani: tque inter multos hujusmodi apocryphos ponit etiam nominatim librum *anonum Apoſtolorum*.

Igitur Gelaſius non tantum ideo libros in hac tertia claſſe a ſe enumeraos vocat apocryphos, quia non ſunt in numero librorum Biblicorum nam etiam libri Conciliorum & SS. Patrum, quos in ſecunda claſſe ponit, on ſunt in catalogo librorum S. Scripturæ, nec tamen eos vocat apocryhos) ſed ideo vocat apocryphos, quia non ſunt eorum Doctorum libri, uibus attribuuntur. Unde

Per hoc, quod librum Canonum Apoſtolorum Pontifex appellet apoyphum, non negavit, plura valde utilia, doctrinæ ab Eccleſia approatæ omnino conſentanea, in iis reperiri.

Præter allata hactenus argumenta, plures ſupereſſent conjecturæ, 35. uæ, Canones illos non eſſe ab ipſis Apoſtolis, neque a S. Clemente con- Alia argu- riptos, ſuadent, ac deinceps per continuam traditionem propagatos. menta. ur enim nemo illos unquam uſque ad Sæculum ferme quartum citaſſet, ræſertim in cauſa Firmiliani & Cypriani contra Stephanum Papam, circa alorem baptiſmi, ab Hæreticis collati, aut in cauſa de paſchate celebrano, inter Victorem Pontificem & Epiſcopos Orientales tantopere agita? Ubi tamdiu latuerunt? Quis primus in lucem produxit? Videntur lane res tam memorabiles non potuiſſe latere antiquitatem.

Deinde videntur non præseferre stylum Apostolis usitatum. Cum plura etiam vocabula sunt iis inserta, quæ in Apostolorum scriptis non inveniuntur, e. g. vox *Clericus*, *Lector*, *Cantor*, *Sacerdotalis administrati* &c. Neque satis credibile, quod de quibusdam extraordinariis & exoticis materiis & actibus, quorum tempore Apostolorum nullum extat exemplum, plures Canones statuerent, e. g. de iis, qui se ipsos excidunt &c.

36. A diversis Conciliis editi. Unde concludendum tandem videtur: Canones illos non esse quidem a S. Clemente ex Apostolorum ore scriptos, imo usque ad quartum ferme Sæculum Ecclesiæ fuisse incognitos, ac ne tum quidem certam obtinuisse authoritatem, multos tamen, a diversis Conciliis statutos, ab Ecclesia Romana esse receptos, authoritatem legalem obtinere, atque Apostolicos idcirco dici posse; sicut Canones Pontificum appellantur Constitutiones Apostolicæ.

QUÆSTIO III.

Quænam certa habeantur ex Jure Apostolico.

37. Præter scripturas Biblicas, quatuor videlicet Evangelia, Epistolas Petri, Pauli, Joannis, Jacobi, Judæ, Apocalypsin Joannis, eaque, quæ in Actis Apostolorum de Apostolis memorantur, constat tum ex his ipsis libris S. Scripturæ Canonicis, tum etiam ex traditione, Apostolos, sæpius congregatos, plura saluberrime pro gubernanda Ecclesia statuisse.

Petri primatus. Atque imprimis, ut in actibus Apostolorum cap. 1. v. 15. habetur, Petrus incipiens Primatus sui officio fungi, & Ecclesiæ sibi a Christo commissæ curam gerere, Apostolis in cœnaculo Jerosolymæ congregatis, post Christi in Cœlum ascensum, & ante Spiritus S. descensum, proposuit, unum aliquem eligendum esse, qui Judæ proditori succederet in Apostolatu.

Quo audito, oratione præmissa, cœptus electionis processus, ac duobus in medium statutis, *Barsaba* & *Mathia*, sors cecidit super Mathiam.

38. An sortibus electus sit S. Mathias? Quærere hic solent S. Scripturæ Interpretes, an *sortibus*, proprie dictis, hæc electio fuerit peracta? Ratio dubitandi est, quia S. Antoninus censet, signum aliquod de cœlo lapsum, e. g. radium aliquem lucis, super caput Mathiæ apparuisse: Quo modo fert fama S. Gregorium in Pontificem esse designatum. Alii cum Dionysio Carthusiano divi-

ivinant, ſignum illud fuiſſe columbam, alii aliud ſignum ſibi imagi-
antur.

At recedendum non eſt a notione propria ſortis. Quin ipſe textus
icer hoc ſatis indicat, dum ait: *Et dederunt ſortes eis: & ſors cecidit ſuper Ma-
hiam.* Neque res nova olim fuit, per ſortem eligere. Sic enim in le-
e veteri ſorte conſtituebatur Sacerdos, qui adoleret incenſum ante al-
ıre Domini. Saul ſorte electus eſt Rex. Sorte diviſa terra promiſſa.
orte deprehenſus Achan. Hoc proin uſu retento, inſtinctu etiam Divi-
o accedente, ſors data eſt duobus, virtute & merito æqualibus, quam-
is deinde hic modus electionum in deſuetudinem abierit; imo etiam ſit
rohibitus *cap. Eccleſia de ſortileg.* ipſi etiam Apoſtoli reliquas poſtmodum
lectiones, ut ſeptem Diaconorum, non commiſerunt ſorti, ſed ſuffra-
iis: ut digniores eligantur.

Haud multo poſt electionem S. Mathiæ congregati ſunt rurſus Jero- 39. Electio Diaconorum qualis.
lymis Apoſtoli, ex occaſione murmuris Græcorum, *quod deſpicerentur in
iniſterio quotidiano eorum viduæ.* act. 6. quia ſcilicet tunc viduæ, tanquam
niores, & matresfamilias, miniſtrabant Apoſtolis & fidelibus ad victum
veſtitum neceſſaria ex iis, quæ fideles in commune contulerant. He-
ræ autem honoratiora circa hoc officia ſibi arrogabant, Græcis autem
iliora tantum relinquebant; inde murmur Græcorum. Hoc ut ſeda-
ent Apoſtoli collecti, fideles hortabantur, ut eligerent ſeptem Diaco-
os, in quos a viduis munus illud menſis miniſtrandi transferretur,
uique digniores eſſent.

Sed non hoc unum profanum officium Diaconis illis fuit impoſitum; 40. Quale illorum officium?
d etiam, ut eſſent ſacræ pariter menſæ Miniſtri, vere ordinati ſunt, ſic-
t noſtri hodie Diaconi. Quorum proin inſtitutio & officium ad pri-
a Eccleſiæ tempora referendum eſt. Negant hoc quidem plures Aca-
olici: ſed

Probatur ex iis, quæ de conſtituendis iſtis Diaconis ſacra narrat hi-
oria. Nam ſeligebant viros, Spiritu ſancto & ſapientia plenos. Orave-
unt ſuper eos, & impoſuerunt eis manus, act. 6. Tantis autem & tam
cris ceremoniis non fuiſſet opus, ſi unice fuiſſent electi ad profanum
iniſterium. Quare S. Ignatius Martyr in epiſt. ad Heronem Diaconum
ripſit, S. Stephanum miniſtraſſe Jacobo Apoſtolo ſacrificanti. S.
lieronymus epiſt. 1. Nicolaum, unum ex ſeptem Diaconis miniſtraſſe
t ſacrum menſæ ſacræ miniſtrum; ac propterea Nicolai hujus apoſta-
a tantopere fuit deplorata a SS. Patribus. Accedit, quod Concili-
m Aquisgranenſe can. 7. teſtatur, Diaconos in Eccleſia ordinari in-

ſtat ſeptem primorum Diaconorum. Ergo illi etiam ordinati ſunt, ut ſacrificanti ſacerdoti aſſiſterent, & ſacræ menſæ eſſent miniſtri.

41. Quid agapæ. Obſervatus nimirum in prima Eccleſia fuit ille ritus, ut convenientes fideles quotidie S. Synaxin ſumerent, atque poſt illam ſimul cœnarent: quæ cœna ſeu convivium, poſt ſumptionem Evchariſtiæ, in ſignum charitatis & unionis, inſtitutum, appellatum eſt ἀγάπη ſeu dilectio, & convivia Chriſtianorum *agapæ*. Utrique vero huic menſæ, tam ſacræ, quam vulgari miniſtrabant Diaconi.

Imo etiam prædicandi verbum Dei, hominesque baptizandi officium Diaconis illis erat impoſitum, ut conſtat ex *cap.* 8. *act.* ubi narratur, quod occiſo S. Stephano primo Diacono, qui Judæis prædicaverat, *Philippus*, qui ſecundus erat Diaconus, diſperſis Jeroſolymæ ſæviente perſecutione fidelibus, in Samariam deſcenderit, ibique magno cum fructû publice prædicaverit, atque inter illos etiam Simonem Magum baptizarit: ac poſtea etiam Evnuchum Candacis Reginæ Æthyopiæ.

42. Confirmationis Sacramentum. Auditis Jeroſolymæ tot tantisque converſionibus, Apoſtoli mittendos in Samariam cenſebant Apoſtolos, qui baptizatis manus imponerent, & Sacramentum Confirmationis impertirent: quia Philippus, tanquam Diaconus, hoc facere non poterat. Delecti igitur ad hoc Petrus & Joannes, Epiſcopi, profecti in Samariam, *imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum ſanctum*, act. 8. ubi Simon Magus, cum oblata pecunia poteſtatem imponendi manus vellet emere, a S. Petro eſt excommunicatus. Ex quo manifeſte patet, poteſtatem illam per manuum impoſitionem conferendi Sacramentum confirmationis, atque per iſtud gratiam Spiritus ſancti neque baptizatis, qualis erat Simon Magus, neque Diaconis, qualis erat Philippus, fuerit commune. Falſum proin eſt, quod illa manus impoſitio mera fuerit orandi ceremonia. Cur enim talem Simon Magus voluiſſet emere? cur opus fuiſſet, ut Apoſtoli in Samariam deſcenderent?

43. Et quidem cum uſu Chryſmatis. Et quidem probabilius Apoſtoli conferendo Sacramentum Confirmationis una cum manuum impoſitione uſi ſunt ſacro chryſmate, aut ſaltem oleo, ut cenſet cum aliis Cornelius a Lapide *comment. in cap.* 8. *act. Apoſt. v.* 17. contra S. Thomam, Bonaventuram, Scotum, Durandum, Gabriel, Palaum, Sotum, Suarez, alioſque, qui cenſent, vere quidem Sacramentum Confirmationis eſſe collatum ab Apoſtolis, non tamen adhibitum chryſma, diſpenſante in hoc Deo, eo quod tunc loco chryſmatis fuerit ipſum ſignum viſibile, per quod illapſus eſt Spiritus S. in confirmandos. Quod confirmant ex *cap. cum veniſſet* §. *per frontis*, *de*

ſacra

ſacra unctione, ubi Innocentius III. ait: *Per frontis Chryſmationem manus impoſitio deſignatur.* Quaſi diceret, chryſmationem ſucceſſiſſe manuum impoſitioni.

Quibus tamen non obſtantibus laudatus Cornelius longe probabilius, imo quaſi certum exiſtimat, Apoſtolos nunquam Sacramentum Confirmationis contuliſſe ſine chryſmate, aut ſine inunctione, idque probat,

1. Quia in cæteris Sacramentis non habuerunt iſtam libertatem; neque alia Sacramenta adminiſtrarunt ſine ſua ordinaria materia.

2. Quia nullus veterum dicit, illos hoc Sacramentum vario modo adminiſtraſſe: nempe nunc per ſolam manus impoſitionem, nunc per chryſmatis unctionem: cum tamen multi dicant, eos uſos eſſe chryſmate, ut S. Dionyſius *Hierarch. Eccleſ. c.* 4. cui Cornelius adjungit S. Clementem *conſtit. Apoſt. c.* 44. quæ conſtitutiones, licet non ſint Clementis, ſunt tamen antiquiſſimæ. Allegat etiam Fabianum Papam *epiſt.* 2. item Hugonem de S. Vict. *l.* 2. *de Sacram. p.* 7. §. 2. Thomam Waldenſem *tom.* 2. *c.* 113.

3. Quia ſub nomine impoſitionis manuum commodiſſime etiam intelligitur inunctio; nam qui inungit, manus imponit: idque probat ex textu Hebraico: item ex Patribus, qui manus impoſitionem & inunctionem pro eodem ſumunt, ut S. Cyprianus epiſt. 70. & 73. Tertullianus l. 1. contra Marcionem. Et hoc ipſum etiam indicat citatus Canon Innocentii III. de ſacra unctione.

4. Quia familiare eſt ſcripturæ res plures conjungere una tantum expreſſa. Sic act. 8. & 19. ait Lucas, Apoſtolos baptizaſſe in nomine *Chriſti*, relinquens nobis alias perſonas intelligendas. Et act. 8. dicit, Evnuchum eſſe baptizatum, cum dixiſſet: *Credo, Filium Dei eſſe JEſum*, tamen non eſt dubitandum, quin de aliis multis fuerit interrogatus Evnuchus.

Accedit, quod Apoſtoli facile habere potuerint oleum & balſamum, utpote quod in Judæa naſcitur: ex his autem conficitur chryſma. Cur ergo hanc materiam Sacramenti a Chriſto ſancitam omiſiſſent Apoſtoli. Aliud eſt de libro Evangeliorum, qui tunc necdum ſcriptus erat: adeoque in ordinatione primorum Diaconorum adhiberi non poterat.

Hoc

44. Hoc certum, quod confirmatio vere ſit Sacramentum, a Chriſto Domino inſtitutum, prout omni tempore tenuit, tenetque S. Eccleſia, non minus, quam baptiſmus, aut Sacramentum Euchariſtiæ: quæ etiam ab Acatholicis agnoſcuntur ut Sacramenta. Sic S. Auguſtinus l. 2. contra litt. Petiliani c. 104. *Sacramentum Chryſmatis . . in genere viſibilium ſignaculorum ſacroſanctum eſt, ſicut ipſe baptiſmus.* Et Tertull. de Reſurrectione carnis confirmationem expreſſe inter Sacramenta ponit. Plurimos alios Patres recenſet Bellarminus *tom. 2. lib. 2. de Sacramento Confirmationis c. 5. & 6.*

45. Editio ſymboli Apoſtolici. Porro Apoſtoli, antequam Jeroſolymis deſcenderent ad prædicandum gentibus Chriſtum, congregati, ſumma quædam fidei capita ediderant, in 12. articulos *ſymboli Apoſtolici* diviſa, ut ſic unius labii omnes & ubique forent, & dignoſcerentur, qui vere Chriſtum prædicarent.

Quamvis enim de ſymbolo iſto nihil nobis manifeſte ex ſcriptura conſtet, perpetua tamen traditio ſatis nos de illo docet: inſtruente nos ſolenni illa S. Auguſtini regula, *lib. 5. de Bapt. contra Donatiſtas* præſcripta: *Quod univerſa tenet Eccleſia, nec Conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, non niſi authoritate Apoſtolica traditum, rectiſſime creditur.* Atqui tale eſt hoc ſymbolum.

Teſtem locupletem habemus S. Ambroſium, qui epiſt. 7. ad Siricium ait: *Credatur ſymbolo Apoſtolorum, quod Eccleſia Romana intemeratum ſemper cuſtodit & ſervat.* Uti etiam S. Leonem M. *epiſt.* 13. ad Pulcheriam ſic ſcribentem: *Siquidem ipſius Catholici ſymboli brevis & perfecta confeſſio, quæ duodecim Apoſtolorum totidem eſt ſignata ſententiis, tam inſtructa ſit in omni munitione cœleſti &c.*

Epheſinum pariter Oecumenicum Concilium in relatione ad Theodoſium Imperatorem de Neſtorii depoſitione teſtatur, *fidem initio quidem a ſanctis Apoſtolis traditam, poſtea vero A.* 318. *in Metropoli Nicæna fuiſſe expoſitam.*

Ex quibus, aliisque adeo certo in Eccleſia conſtat, hoc ſymbolum vere eſſe ab Apoſtolis editum, ut temerarium omnino foret, contrarium aſſerere.

Neque

Neque obſtat, quod S. Lucas in deſcribendis actibus Apoſtolorum nullam illius mentionem fecerit. Nam multa alia ſunt acta ab Apoſtolis, quorum Lucas non meminit. Neque enim meminit, quot & quales Apoſtoli ſcripſerint epiſtolas, in quas Provincias ſinguli ſint dimiſſi, quas regiones peragrarint ſinguli, quas gentes ſinguli converterint, quales conciones ad populum habuerint, ne quidem iter Petri Romanum refert. Sed id ſibi potiſſimum videtur habuiſſe propoſitum, ut itinera & geſta S. Pauli deſcribat.

Licet autem hoc ſymbolum vere ſit Apoſtolicum, tamen non eſt pars S. Scripturæ: quia ab Apoſtolis non eſt ſcripto editum, ſed viva voce traditum fidelium memoriæ, teſte S. Hieronymo epiſtola 6. ad Pammachium ſcribente: *Symbolum fidei & ſpei noſtræ, quod ab Apoſtolis traditum, non ſcribitur in charta aut atramento, ſed in tabulis cordis.*

Celeberrima pariter eſt Apoſtolica conſtitutio, quæ refertur in actis Apoſtolorum c. 15. cum enim Antiochiæ creſceret fidelium numerus, primique ibidem vocarentur *Chriſtiani*, venit pariter eo inimicus homo & ſuperſeminavit zizania, excitata inter eos diſſenſione ex quæſtione, an gentiles converſi tenerentur circumcidi, aliaque legalia obſervare? 46. Controverſia Antiochena.

Hoc aſſerebant converſi ex Judæis, præſertim Ebion & Cerinthus, qui ex Judæa Antiochiam delati, conturbarunt Eccleſiam, contendentes, gentiles primum fieri debere per circumciſionem Judæos, quibus ſolis gratia Meſſiæ ſit promiſſa, & deinde primum Chriſtianos: Paulo & Barnaba opponentibus, Chriſtianos non teneri ſervare leges ceremoniales Moſaicas.

Controverſia hæc Eccleſiaſtica poſcebat viſibilem Judicem, qui eandem poſſet dirimere. Quare ex utraque parte miſſi Jeroſolymam ad Apoſtolos, qui convenerunt cum ſenioribus *videre de verbo hoc*, anno poſt Chriſti mortem 16.

In hoc Concilio manifeſte primatum tenuit Petrus, ejusdem Præſes, qui cauſa examinata primus ſententiam definitivam dixit, Chriſtianos non obligari legibus ceremonialibus Moſaicis, cui ſententiæ Jacobus ac totum Concilium acceſſit; reſcriptumque fuit Antiochenæ Eccleſiæ: *Viſum eſt Spiritui S. & nobis, nihil ultra imponere vobis oneris, quam* 47. Concilium Jeroſolymitanum.

hæc necessaria, ut abstineatis vos ab immolatis simulacrorum, & sanguine & suffocato &c.

Interfuerunt autem huic Concilio (quod esset norma futurorum) Apostoli seu Episcopi, ut judicarent & definirent (*propter quod ego judico*) seniores seu presbyteri, ut inquirerent & consultarent (*cum autem magna conquisitio fieret*) laici vero ut tacerent & acquiescerent (*tacuit autem omnis multitudo*) quod deinceps in reliquis Conciliis in praxim ivit.

Circa numerum Apostolorum, qui huic Concilio interfuerunt, inter eruditos est disceptatio. Alii enim volunt, omnes 12. interfuisse. Sed hoc videtur aperte falsum, cum constet, Jacobum Majorem, fratrem nempe Joannis, jam anno a Christo nato 44. ab Herode fuisse occisum. Concilium autem hoc celebratum est anno 51.

48. Quinam præsentes.

Alii putant, præter Jacobum omnes Apostolos, jam ante per varias orbis provincias dispersos, Divino instinctu Jerosolymæ convenisse. Sed hoc vix est credibile: cum fieri vix potuisset, ut ex remotissimis orbis partibus omnes convenirent; nec sacra historia ullam de hoc mentionem facit.

Tertia igitur sententia est, Petrum, Joannem, & Jacobum Minorem Jerosolymæ Episcopum, convenisse: videtur hoc patere ex epistola Pauli ad Galatas, in qua c. 2. narrans iter suum Jerosolymam ad hoc Concilium, tantum Petri, Jacobi & Joannis meminit. Imo c. 1. ait, reliquorum Apostolorum se vidisse neminem.

Quæri hic posset, cur ea, quæ in hoc Concilio circa abstinentiam a sanguine & suffocato prohibentur, jam a multis Sæculis non observentur, cum S. Augustinus libr. 32. contra Faustum dicat, jam suo tempore hoc non fuisse observatum? Quam facilis nobis est responsio, qui sacra traditione accepimus, præceptum illud tantum ad prima Ecclesiæ initia pertinuisse, ut facilius Judæi, qui magnopere a sanguine edendo abhorrebant, cum gentibus conversis convenirent, tam difficilis videtur esse sectariis, qui traditione contempta, probare non possunt, hoc præceptum Apostolicum, primum anno Christi 51. editum, fuisse abrogatum: cum abrogatio ista nusquam in Sacra Scriptura reperiatur. Cur ergo farcimina, sanguine infarta, contra hoc tam expressum præceptum, in Sacra Scriptura contentum, comedunt.

S. Lu-

S. Lucas in actis Apostolorum præcipue enarrans gesta Pauli c. 20. refert, quod, cum Miletum venisset, vocaverit Epheso Seniores Ecclesiæ, ipsosque ad vigilem curam Pastoralem sit adhortatus: *Attendite vobis & universo gregi, in quo vos Spiritus S. posuit Episcopos, regere Ecclesiam DEI.* Ex quo patet, cujus sit regere Ecclesiam.

Verum hic quæstio se offert, quid Paulus intelligat per *Episcopos:* 49. unus enim tantum erat civitatis Ephesinæ Episcopus, nempe *Timotheus*? Quid Episcopus. Respondent aliqui, etiam Presbyteros olim sæpius appellatos esse *Episcopos* seu *Inspectores*, quia una cum Episcopis (gradu, dignitate, ordine ac potestate semper majoribus) invigilabant gregi. Unde idem Paulus scribens ad Philippenses c. 1. ait: *Omnibus Sanctis in Christo JESU, qui sunt Philippis, cum Episcopis & Diaconibus:* ubi per Episcopos videtur intelligere Presbyteros, quia non erant plures Philippis Episcopi. Verum S. Irenæus lib. 3. c. 14. expresse dicit: *Paulus in Mileto convocatis Episcopis & Presbyteris, qui erant ab Epheso, & a reliquis proximis civitatibus &c.* Quod etiam Paulus videtur indicare act. 20. v. 30: *Amplius non videbitis faciem meam, per quos transivi, prædicans regnum DEI:* videlicet, non solos Mileti adfuisse Ephesios, sed alios etiam, inter quos plures esse potuerunt vere Episcopi.

Et licet olim nomine Episcopornm' etiam quandoque fuissent com- 50. prehensi Presbyteri, nullatenus tamen sequitur, quod potestate ordinis aut Jurisdictionis fuerint æquales, ut hæresiarchæ Aërius, & Wicleffus asserebant. Certum siquidem est, quod potestas ordinandi Sacerdotes, & conferendi Sacramentum confirmationis tanquam Ministris ordinariis, nunquam competierit simplicibus Sacerdotibus. Contrarium asserentibus Tridentinum S. 23. c. 7. dicit anathema: *Si quis dixerit, Episcopos non esse presbyteris superiores, vel non habere potestatem confirmandi & ordinandi, vel eam quam habent, illis esse cum presbyteris communem, anathema sit.*

Quidam cum Baronio, Binio & Turriano censent, anno Christi 57. ab Apostolis Antiochiæ celebratum fuisse Concilium, in quo novem editi sint Canones: nempe 1. Ut fideles dicerentur Christiani. 51. Concilium Apostolorum Antiochenum supposititium.

2. Ut baptizati non circumciderentur.
3. Ut nullus excludatur a religione Chriſtiana.
4. Ut Eccleſiaſtici vitent avaritiam.
5. Ut vitent Chriſtiani gulam, ludorum theatra.
6. Ut vitent gentilium mores.
7. Ut ratum ſit præceptum de abſtinentia a ſanguine & ſuffocato.
8. Ut pingatur Chriſti effigies.
9. Ut non admittatur ciborum alius delectus more Judaico.

Verum hoc Concilium eſſe ſuppoſititium, ex eruditis multi exiſtimant, quia nulla illius in Actis Apoſtolorum mentio, nullumque veſtigium apud veteres ſcriptores Eccleſiaſticos.

APPARATUS
ERUDITIONIS
AD
JURISPRUDENTIAM,
PRÆSERTIM
ECCLESIASTICAM,
In quo reviso, auctoque
Præter Juris Universalis Principia,
JUS NATURÆ, GENTIUM, DIVINUM,
APOSTOLICUM, & PONTIFICIUM, JUS SYNODALE
OECUMENICUM, NATIONALE, AC PROVINCIALE,
Unacum
Provinciarum ac Regnorum Ecclesiastico & Politico Statu,
Disciplina Ecclesiæ, Hæresibus exortis &c. continua Sæculorum serie ad
præsens usque tempus deductum, insertisque in hac præsertim nova
editione pro re nata multis observationibus criticis, ac controversiis
Juridicis, Publicis, ac Polemicis

METHODO HISTORICO-DOGMATICA COLLIGUNTUR,
ET BREVI AC CLARA IDEA DELINEANTUR,
In utilitatem eruditionis amantium, quibus vasta Conciliorum, Decretorum,
Historiarum &c. volumina perlegendi aut occasio aut tempus deficit.

AUTHORE
P. JOSEPHO BINER, S. J.
SS. Theol. & SS. Canonum Doctore, horumque in alma Cæsareo-Leopoldina
Universitate Oenipontana, ac in celeberrima Episcopali Academia Dilingana,
antehac Professore Ordinario ac Publico.

PARS III.
De Jure Synodali Universali.
CUM FACULTATE SUPERIORUM.

Augustæ Vindelicorum & Friburgi Brisgojæ,
Sumptibus Fratrum IGNATII & ANT. WAGNER Biblipol. MDCCLXVII.

PARS III.

PRÆFATIO AD LECTOREM.

Eruditum Jurisprudentiæ cultorem non tantum oportet ſcire Canones & Leges, ſed earum etiam fontes, originem, authoritatem, antiquitatem, totamque Juris Hiſtoriam, cum obſervationibus dogmaticis ac criticis, hodierno præſertim ſæculo tantopere æſtimatis.

Huc pertinet etiam quam-maxime Jus Synodale, *Decreta nempe & Canones Conciliorum. Ex quibus multi quidem ſunt ſelecti, & corpori Juris ſparſim inſerti, plurimi tamen extra illud in Tomis Conciliorum continentur. Tractaturi itaque de hac materia eruditiſſima, & Jurisconſulto, præſertim Eccleſiaſtico, perquam utili ac neceſſaria, de Jure primum Synodali in genere diſſeremus, tum vero ad illud explanandum in ſpecie deſcendemus.*

CAPUT I.

De Jure Synodali in Genere.

SUMMARIUM.

QUÆSTIO I.
De neceſſitate & utilitate Conciliorum.

1. *Definitio & diviſio Conciliorum.*
2. *Quamvis non ſint abſolute neceſſaria,*
3. *Sunt tamen valde utilia, ad tollendas hæreſes, ſchiſmata, & reſtaurandam diſciplinam.*

4. *Atque sic suavius & efficacius Canones dantur executioni.*
5. *Ad quod etiam Synodi particulares sunt utiles,*
6. *Ut patet ex damnatione hæresis Jansenianæ.*

QUÆSTIO II.
Ad quem pertineat convocare Concilia Generalia ?

7. *Ad Papam spectat convocare Concilia Generalia: ut constat ex ipsis Conciliis, hactenus celebratis, & confessione Imperatorum,*
8. *Qui operam, auxilium & consensum præstant.*

QUÆSTIO III.
Ad quem pertineat Jus præsidendi Conciliis Generalibus ?

9. *Sententiæ Protestantium.*
10. *Præsidet Papa, idque semper observatum, etiam in antiquissimis Conciliis.*
11. *Ostenditur exemplis.*
12. *Argumenta Protestantium.*
13. *Quid in casu, si Papa accusetur ?*

QUÆSTIO IV.
Quinam sint vocandi ad Concilium Generale ?

14. *Vocandi sunt omnes Episcopi cum jure suffragii decisivi. Alii DD. vocantur ad consultandum.*
15. *Refutatur opinio Protestantium.*
16. *Quo jure vocentur Cardinales, & Abbates.*
17. *Solvuntur objectiones Protestantium.*
18. *Non debent convocari omnes Clerici: multo minus omnes Laici.*
19. *Quomodo subscripserint Imperatores ?*
20. *An sola scriptura in Concilio sit Judex ?*
21. *Concilium Apostolicum est norma cæterorum.*
22. *Quid de sententia Brentii, solos electos esse vocandos ?*
23. *Quot requirantur Episcopi ad Concilium Generale ?*

QUÆSTIO V.
An Concilia Generalia possint errare ?

24. *A Papa confirmata errare non possunt, nec in Fide nec in Moribus.*
25. *Probatur ex S. Scriptura,*
26. *Ex Patribus,*
27. *Et ratione.*
28. *Solvuntur objectiones.*

QUÆSTIO VI.
An Concilium sit supra Pontificem ?

29. *Diversæ opiniones.*
30. *Summus Pontifex est supra Concilium.*
31. *Respondetur Argumentis contrariis.*

QUÆTIO I.

De Necessitate & utilitate Conciliorum.

Concilium Ecclesiæ definitur, quod sit Prælatorum Ecclesiæ congregatio, ad Fidei controversias decidendas, vel schismata tollenda, vel fidelium mores reformandos, a legitimo capite convocata, aut saltem confirmata.

Alia

Alia autem sunt *Generalia*, seu *Oecumenica* vel *Universalia*: quæ authoritate summi Pontificis per majores saltem orbis orthodoxi Provincias indicuntur, ac confirmantur: quibusque interesse possunt (ac, nisi legitime impediantur, etiam debent) omnes Episcopi cum jure suffragii decisivi, quod in ultimis Conciliis etiam Abbatibus & Generalibus Ordinum concessum est, & sic ex consuetudine jam introducta iisdem competit.

Talia, hactenus celebrata, numerari solent 18. ex quibus Græci Schismatici tantum recipiunt prima septem. Lutherani & Calvinistæ vel quatuor, vel quinque, vel sex prima: quia non satis sciunt, quot habent. Eutychiani tantum tria prima. Nestoriani tantum duo prima. Macedoniani tantum unum. Ariani & Trinitarii nullum. Prout nimirum cuilibet spiritus suus privatus & effrænis sentiendi licentia dictat.

Alia vero Concilia sunt *Particularia*, eaque vel *Nationalia*, seu integræ alicujus Nationis, quibus Patriarcha aliquis aut Primas Regni præsidet, qualia sunt Concilia plura Romana, ex Italis congregata: Toletana ex Hispanis: Carthaginensia ex Afris.

Vel sunt *Provincialia*, ex Episcopis alicujus Metropolitani aut Archi-Episcopi Provincia collecta: qualia olim pro singulis annis fuerunt præscripta: his præest Metropolitanus, aut Archi-Episcopus.

Vel denique sunt *Diœcesana*, ab Episcopo cum Clero sibi subjecto instituta, in quibus tamen solus Episcopus habet suffragium decisivum: Clerus vero tantum consultivum.

Quamvis autem Pontifex, etiam extra Concilium, in decidendis quæstionibus fidei sit infallibilis, tanquam constitutus a Christo Judex omnium controversiarum, quæ circa fidei & morum doctrinam moventur, eique tanquam Ecclesiæ capiti ac Christi Vicario obtemperare debeat fraternitas universa, ut loquitur S. Cyprianus *lib.* 1. *epist.* 3. atque sic non absolute & simpliciter sint necessaria Concilia, præsertim generalia, utpote sine quibus primis trecentis annis bene est gubernata Ecclesia, licet multæ hæreses, schismata, vitia & abusus contra illam insurgerent. 2. Quamvis Concilia non sint absolute necessaria.

Nihilominus tamen Concilia Ecclesiæ valde esse utilia, nemo erit, qui eat inficias. Quid enim ad hæreses opprimendas atque extirpandas opportunius unquam existimatum, quam universale concilium? Unde contra hæresin Arianam, late se diffundentem, instituta Nicææ in Bithinia prima synodus Oecumenica: contra Macedonianam secunda Constantinopoli: contra Nestorianam tertia Ephesi: contra Eutychianam quarta Chalcedone: contra hæresin Origenis quinta Constantinopoli: ibidemque sexta contra Monothelitarum errorem, per magna, etiam Patriarcharum, capita grassantem: contra Iconoclastas tumultuantes septima Ephesi: sic- 3. Sunt tamen valde utilia Ad tollendas hæreses,

que aliis etiam hæresibus Concilia, tanquam utilissimum medium, sunt opposita.

Schismata, Neque utilius quidquam ad tollenda schismata. Sic synodus octava, decima, decima tertia, decima quarta, decima sexta, decima septima, Constantiensis aliæque temporibus Damasi, Symmachi, Cornelii, Sixti III. Leonis III. &c. contra diversa schismata sunt celebratæ.

Restaurandam disciplinam, Sed neque aliud efficacius remedium ad extirpandos abusus & vitia, atque ad labescentem Ecclesiasticam disciplinam restituendam. Hinc enim tot saluberrima decreta descendunt ex synodis illis generalibus Lateranensibus, præcipue sub Alexandro III. & Innocentio III. Romæ institutis, uti etiam ex utroque Lugdunensi, & Viennensi, quorum plura in corpus juris Canonici sunt illata.

4\. Et quidem suavius & efficacius. Licet enim hæc omnia remedia Ecclesiæ afferre posset summus pontifex, cui cum clavibus regni cælorum amplissimam potestatem ligandi ac solvendi, atque adeo supremam jurisdictionem, a solo Christo dependentem, concessam novimus; suaviori tamen non raro atque efficaciore ratione proceditur, si omnes undique Christiani populi videant, etiam Episcopos suos, in partem sollicitudinis vocatos, omnemque universim per eos Ecclesiam cum capite suo, Romano Pontifice, consentire. Quo sane pacto fit, ut Ecclesiæ leges atque decreta, sive ad fidei doctrinam illa pertineant, sive ad morum disciplinam, certius ac promptius per provincias innotescant, & apud fideles in usum & praxin eant, obstructo iis etiam ore, qui per hæresin Pontificem non agnoscunt, aut per schisma obedientiam eidem detrectant, aut per nescio quam sentiendi libertatem infra Concilii generalis authoritatem eum deprimunt.

5\. Etiam particularia ad hoc sunt utilia. Quia autem difficile omnino est, generales orbis terrarum cœtus colligere, tum propter locorum distantiam, itinerum molestias, sumptuum magnitudinem, aut Principum sæcularium bella ac dissensiones, tum propter alias difficultates, hisce præsertim temporibus, quibus orbis in tot potestates est divisus, quasque nimium quantum expertum est Concilium Generale ultimum; ideo plurima particularia, in Europa, Asia, & Africa sunt instituta Concilia, tum ad sanciendam conservandamque disciplinam ecclesiasticam, tum etiam ad condemnandas hæreses notorias & apertas: prout hæresin Pauli Samosateni a Synodo Antiochena comdemnatam annales referunt. Convenerant enim Patres ad depellendum lupum apertum ab ovili Christi.

Atque hac ratione Romanus etiam Pontifex majores Ecclesiæ causas adhibito Concilio, magno vel parvo, solet expedire. Quid enim aliud sunt tot Romanæ Cardinalium atque Episcoporum Congregationes, ac perpetua assistentia, quam Concilia quædam, unita Christi Vicario, quæ diligenti

genti examine, maturoque judicio causis discussis, placita sua ultimatæ Pontificis sententiæ submittunt.

Sic enim non tantum priscis temporibus plures circa fidem controversias compositas, sed novissime etiam hæresin Jansenianam a Sede Apostolica condemnatam vidimus: quam sententiam tanquam Ecclesiæ definitionem infallibilem veri fideles agnoscunt venerantur que. 6. Patet in damnatione hæresis Jansenianæ.

Atque ex his licet colligere, quid respondendum, & quomodo conciliandæ variæ Patrum sententiæ, dum aliqui Conciliorum necessitatem adstruere, alii vero eandem videntur negare. Nam negant necessitatem absolutam, adstruunt vero necessitatem *secundum quid*, ut loquimur in scholis, vel ad summum necessitatem aliquam moralem, ut suavius ad quorumdam hominum genium, & efficacius afferatur remedium. Qua de causa ipsi etiam Apostoli, licet seorsim controversias exortas Antiochiæ de legalibus potuissent dirimere, in cœtum tamen aliquoties se collegerunt, ne viderentur præterire medium ordinarium, ab ipso Christo insinuatum, dum dixit, ubi duo vel tres in suo nomine sint congregati, ibi se esse in medio eorum. Quo deinde medio ordinario semper in Ecclesia usi sunt Romani Pontifices, qui nullam unquam hæresin damnarunt absque omni Concilio, magno vel parvo, optime gnari, adhibito plurium Concilio & consilio rectissime gubernari Ecclesiam, ne Pontifex temere & absque sufficienti deliberatione videatur procedere.

QUÆSTIO II.

Ad quem pertineat Jus convocandi Concilia generalia?

Certum est Concilia Diœcesana convocanda esse ab Episcopo, Provincialia ab Archiepiscopo, Nationalia a Patriarcha vel Primate; de Conciliis autem generalibus controversia est inter Catholicos & Sectarios hujus temporis. Nam isti sicut Ecclesiasticum Regimen, ita etiam jus convocandi Concilia, tribuunt Principi sæculari, ac præsertim Imperatori. Hinc inter alios prætextus, cur ad Concilium Tridentinum, licet sæpius invitati, non venerint, fuit etiam hic, quod non fuerit indictum ab Imperatore: ideoque non recipiendum clamat Carolus Molinæus. 7.

Catholici vero tenent, jus indicendi Concilia generalia spectare ad summum Pontificem: sufficere tamen, si alius indicat cum ejus consensu, vel approbatione, vel subsequente confirmatione: alioquin non esse legitimum Concilium, sed conciliabulum, *Can.* 1. 2. *&* 5. *dist.* 17. S. Thomas 2. 2. *q.* 1. *art.* 10. Nam Christus Petrum jussit oves suas pascere. Pastoris autem est oves congregare, non autem ovium congregare pastores. Deinde solus Pontifex in rebus Ecclesiasticis est superior omnium Christianorum totiusque Ecclesiæ, non vero ullus Imperator aut Rex, quorum Papa convocat Concilia.

 Pote-

Poteſtas etiam temporalis unius vel alterius nationis finibus circumſcribitur. Unde extera regna non agnoſcerent Imperatoris mandata. Cumque Proteſtantes fateantur, Epiſcopi eſſe convocare ad Concilium Diœceſanum, & Archi Epiſcopi ad Provinciale: concedere etiam oportet, ſummi Pontificis eſſe indicere Concilia generalia.

Ut conſtat ex ipſis Conciliis,

Neque alia unquam fuit in Eccleſia perſuaſio. Canon ſiquidem habetur antiquiſſimus, quo ſtatuitur absque conſenſu Romani Pontificis non poſſe Concilia celebrari: quem renovavit Concilium Nicænum I. ut teſtatur ſynodus Alexandrina in epiſtola ad Felicem, & Julius I. in epiſtola ad Epiſcopos Antiochenos, cujus meminit Socrates *l.* 2. *c.* 13. ubi teſtatur, Julium ſcripſiſſe Antiochenis, Canonem Eccleſiaſticum vetare, ne decreta absque ſententia Romani Epiſcopi Eccleſiis ſanciantur. Idem teſtatur Sozomenus *l.* 3. *c.* 9. ſcripſiſſe nempe Julium I. ad Epiſcopos Orientales, qui Antiochiæ ad Concilium convenerant, eos contra Concilium Nicænum res novas moliri: *Nam legem eſſe, quæ pronuntiat, acta illa irrita eſſe, quæ præter ſententiam Romani Epiſcopi conſtituuntur.* Unde etiam *Can.* 2. *diſt.* 17. dicitur ex eodem Julio Pontifice ad orientales Epiſcopos, Antiochiæ contra S. Athanaſium congregatos, ſcribente, juxta Canones ſine authoritate Romanæ Eccleſiæ Concilia fieri non debere: nec ullum ratum eſſe Concilium, quod ejus auctoritate non fulcitur.

Rurſus: in Concilio Chalcedonenſi act. 1. Dioſcoro Patriarchæ Alexandrino prohibitum fuit ſedere inter Epiſcopos, eo quod ſynodum (nempe Epheſinam ſecundam) facere auſus eſſet ſine auctoritate Apoſtolicæ Sedis. *Quod* (inquit) *nunquam licuit, nunquam factum eſt.* In ſynodo vero ſeptima generali act. 6. irritum declaratum fuit Concilium, quod ſine conſenſu Romani Pontificis Imperator indixit Conſtantinopoli.

Idem ſenſus erat Patrum in Concilio Romano IV. ſub Symmacho; in quo cum Theodoricus Rex dixiſſet, ſe convocaſſe ſynodum ad judicandum in cauſa Symmachi Papæ, reſponderunt omnes Epiſcopi, a Papa non a Rege convocari ſynodum, etiamſi Papa accuſaretur: nec prius acquieverunt, quam Rex literas Papæ oſtenderet, ſe ex voluntate ejusdem Papæ ſynodum convocaſſe, ipſeque Pontifex præſens hoc teſtaretur. *c.* 6. *diſt.* 16. *cum gloſſa.* Adeo nempe perſuaſum toti antiquitati fuit, nullum legitimum celebrari Concilium, niſi Pontificis auctoritas interveniat.

Hoc ipſum teſtantur antiqui Pontifices, ut Leo I. in epiſt. ad Turibium: Pelagius II. in epiſt. ad Orientales cap. 1. in qua ſcribit: *Generalium ſynodorum convocandi authoritas Apoſtolicæ Sedi B. Petri ſingulari Privilegio tradita eſt.* Canone vero 5. diſt. 17. ex eadem epiſtola Pelagii ſic habe-

habetur: *Multis denuo Apostolicis & Canonicis atque Ecclesiasticis regulis instruimur, non debere absque sententia Romani Pontificis Concilia celebrari.*

Imo neque Imperatores hanc adulationem probarunt: Sic, cum Valentinianus rogaretur ab Episcopis quibusdam, ut permitteret eis Concilium celebrare, teste Sozomeno l. 6. c. 7. respondit: *Mihi, qui sum in sorte plebis, fas non est, talia curiosius perscrutari: Sacerdotes, quibus ista curæ sunt, quocunque voluerint, loco conveniant.* Et ipsis Imperatoribus fatentibus,

Denique de hoc argumento est tota distinctio 17. in decreto Gratiani, in qua præter allegatas jam auctoritates, citatur etiam can. 1. epistola Marcelli Papæ ad Maxentium, item testimonium Symmachi Papæ, Gregorii &c.

Cæterum apud Catholicos hæc res certa est, utpote definita in Concilio Lateranensi generali sub Leone X. sess. 11. ubi asseritur, Romani Pontificis esse, Concilia generalia indicere. Duos tantummodo casus excipiemus, in quibus Cardinales & Episcopi, etiam invito Romano Pontifice, se possent in Concilio congregare: nempe in casu, quo Papa laberetur in hæresin, & quo dubium esset, quis sit legitimus Pontifex. In his igitur casibus possent Episcopi Ecclesiæ de capite providere, non tamen articulos fidei definire, aut de aliis gravioribus causis statuere, cum ejusmodi Concilium imperfectum esset. Bellarm. *lib.* 1. *de Concil. c.* 14. *ad* 2. nisi postea illa definitio confirmaretur a Papa, ut factum in Concilio Constantiensi a Martino V.

Verum equidem est, Imperatores non raro in convocandis Conciliis generalibus suam junxisse operam: semper tamen simul intervenit auctoritas Romani Pontificis, aut consentientis, aut approbantis, aut confirmantis. Sic Nicænum I. convocasse Sylvestrum & Constantinum, habetur in 6. synodo act. 18. & Damasus testatur in Pontificali, Concilium in Nicæa esse habitum cum consensu Sylvestri: qui etiam legatos suos ad illud misit. Constantinopolitanum primum indictum fuit per litteras Damasi Papæ, quas Imperator Theodosius ad Episcopos misit, ut constat ex Theodoreto *lib.* 5. *Hist. Eccles. cap.* 9. Ephesina synodus indicta fuit authoritate Cœlestini Papæ ope S. Cyrilli ejus Legati: ut colligitur ex chronico Prosperi, & historia Evagri *l.* 1. *c.* 4. Chalcedonensis convocata est authoritate Pontificis Leonis per Martianum Imperatorem, qui Leonem per epistolam rogaverat, ut Concilium statuat, eique præsit. Extat hæc epistola Imperatoris ante Concilium Chalcedonense. 8. Qui operam & auxilium præstant.

Quamvis ergo dicatur, quatuor ista Concilia ab Imperatoribus esse convocata, tamen id semper authoritate & consensu Pontificis factum est.

De

De reliquis vero Conciliis generalibus ipsi protestantes fatentur, indicta & convocata illa esse authoritate Pontificum Romanorum.

Plures autem causæ erant, cur intervenerit Imperatorum consensus: nam vigebat adhuc lex prohibens collegia, & frequentes hominum cœtus absque Imperatoris authoritate. Deinde, quia illis temporibus Episcopi conveniebant potissimum sumptibus publicis, & quidem in civitatibus Imperatoris, decebat utique, ut ejus consensus requireretur, ejusque auxilium & protectio contra violentiam Gentilium, Hæreticorum & Schismaticorum imploraretur, ut Concilium sit liberum & securum.

QUÆSTIO III.

Ad quem pertineat Jus præsidendi Conciliis Generalibus?

9. Sententiæ Protestantium. Protestantes sicut jus convocandi Concilia tribuunt Imperatori, ita etiam jus eisdem præsidendi, vel per se ipsum vel per suos legatos, illaque gubernandi; vel certe hoc jus deferunt seniori ex Patriarchis, aut Episcopo loci. Atque imprimis afferunt varia Concilia particularia, ut Aquileiense, Constantinopolitanum sub Menna, Carthaginensia &c. quibus Episcopus Romanus nec per se, nec per legatos præfuerit. Verum hoc argumentum saltat extra rhombum: non enim hic quæstio est de Conciliis particularibus: fatemurque ultro, his præsidendi jus vel Episcopo, vel Archiepiscopo, vel Primati aut Patriarchæ competere. Deinde afferunt nomine Conciliorum quædam Conciliabula, ab Ecclesia semper rejecta, ut Ephesinum secundum, cui Dioscorus præsedit. Sed etiam de his fatemur, eis non præsidere Pontificem, sed alium quemdam.

10. Præsidet Papa. Quoad Concilia vero generalia negamus, alium eis præsidere, quam summum Pontificem oportere; quia ipsi commissa est cura ovium Christi *Joan.* 21. ac claves regni cœlorum traditæ, *Matth.* 16. & hac potestate, a Christo data, jam usus est S. Petrus in Concilio Apostolico *Act.* 15. nam ipse in eo proposuit quæstionem, illamque primus definivit, quem deinde secuti sunt Jacobus ac reliqui: quare merito S. Hieronymus in Epistola ad Augustinum affirmat, Petrum illi Concilio præsedisse. Unde etiam Concilia, Episcopi, & Principes sæculares Pontificem, tanquam Pastorem universæ Ecclesiæ, vocant Patrem, ut constat ex Epistola Concilii Chalcedonensis ad Leonem Papam, in qua Episcopi congregati se filios appellant, & Pontificem rogant, ut decretis suis eorum judicia confirmet. Quis autem dubitet, an Pater filiis, Pastor ovibus præesse debeat? Atque hinc Patres, ut Athanasius in 2. *apolog.* & in *Epist. ad solitariam vitam agentes*, reprehendunt Constantium, Imperatorem Arianum, quod in Concilio præesse voluerit.

Neque

Neque aliud unquam in Conciliis generalibus uſu ipſo eſt obſervatum. Nam, quod Romanus Pontifex ultimis decem Conciliis, quæ in occidente ſunt habita, præfuerit, neque Proteſtantes diffitentur. Quod autem etiam in octo orientalibus id factum ſit, patet ex eo, quod in primo Nicæno non præſederit Imperator, ut voluit Brentius: nam Conſtantinus non tantum ſedit loco humiliore, ſed etiam ultimus omnium ſubſcripſit, ut teſtatur Baſilius Imperator in fine octavæ ſynodi: faſſusque eſt, ſe debere ab Epiſcopis judicari. *Ruffinus libr.* 10. *c.* 2. Ambroſius *epiſt.* 32. Id ſemper obſervatum.

Præfuerunt igitur illi Concilio Hoſius Cordubenſis Epiſcopus, Vitus & Vincentius, Sylveſtri Papæ Legati; nam hi tres primi omnium ſubſcripſerunt, etiam ante Patriarchas, teſtaturque S. Athanaſius *in epiſt. ad ſolitar. vitam agentes*, Hoſium principem fuiſſe ejus Concilii, ac ſymbolum Nicænum compoſuiſſe.

Ex quo patet, quam falſo ſcripſerint Centuriatores Magdeburgici, in Nicæno præſediſſe Euſtathium, Patriarcham Antiochenum, qui tamen ne quidem inter primos ſubſcripſit. Adhuc evidentius falſa eſt opinio Calvini, quod Athanaſius præſederit: qui tunc necdum erat presbyter; & tantum Diaconus comitatus eſt Alexandrum Patriarcham Alexandrinum: unde ne quidem ſubſcripſit.

In ſecunda generali Synodo, quam ex duabus coaluiſſe diximus, Romæ præſedit Damaſus Papa, Conſtantinopoli vero Nectarius, Patriarcha. Imperator vero Theodoſius tantum miſit ad Epiſcopos litteras Damaſi, quibus ad concilium convocabantur. Theodoretus *libr.* 5. *c.* 9. & 10.

In tertia, Epheſi habita, præſedit Cœleſtinus Papa per Cyrillum, Legatum ſuum, ut teſtantur Niceph. *l.* 14. *c.* 38. Evagrius *l.* 1. *c.* 4. Photius *in libr. de ſeptem ſynodis &c.* Proſper in chron. ubi ſcribit, Neſtorio præcipue reſtitiſſe Cyrilli induſtriam, & Cæleſtini auctoritatem. Imperator vero Theodoſius Junior miſit ad Concilium Candidianum Comitem, non ut ſe miſceret quæſtionibus Eccleſiaſticis, ſed ad ſynodi defenſionem, ut ipſe Theodoſius ſcribit in epiſtola ad Concilium; quæ habetur in actis Concilii Epheſini.

II. Ut conſtat inductione.

In Chalcedonenſi in ſexta actione præſens quidem fuit Imperator Martianus, ſeditque primo loco, ſed non ut Judex controverſiarum, verum ut fidem a Patribus explicatam ope & authoritate defendat, ut firma ſit: prout ipſe teſtatur in oratione ad ſynodum habita, quæ extat actione 6. ad reliquas actiones reliquit Legatos ad defenſionem Concilii; ne ſicut in prædatorio conciliabulo Epheſino, ubi Dioſcorus per milites Epiſcopos coegit ſubſcribere, vi, metu ac tumultu res ageretur. Nunquam tamen aut Imperator, aut ejus Vicarii definitivam ſententiam dixerunt,

neque subscripserunt Vicarii (Imperator vero ultimo loco, ut consentiens) sed in omnibus Patrum sententiis acquieverunt.

Præfuerunt autem huic Concilio Paschasinus & Lucentius, Legati Papæ Leonis I. qui quoad sessionem, sententiam dicendam, & subscriptionem ubique primum locum tenuerunt, & *act.* 3. nomine Leonis universalis Ecclesiæ capitis Dioscorum deposuerunt, consentiente Concilio, ac inhærente Leonis epistolæ.

In quinta generali præsedit quidem Eutychius, Patriarcha Constantinopolitanus, qui tamen aperte confessus est primatum Vigilii Papæ, ut patet ex ejus epistola ad Vigilium data, in qua ait: *Petimus, præsidente nobis Vestra Beatitudine, de tribus capitulis quæri & conferri.* Zonaras etiam in Vita Justiniani Vigilium Papam vocat *Principem* hujus Concilii. Neque Eutychius quidquam in Concilio definiri passus est, nisi lectis prius litteris & sententia Papæ. Annatus *in appar. l.* 5. *sect.* 1. *art.* 3.

In sexta Præsides fuerunt Legati Agathonis Papæ, in omnibus actionibus habentes primatum; ut constat ex actis Concilii, & ex Zonara in vita Constantini IV. Imperatoris; qui quidem interfuit Concilio, primoque loco sedit, sed non ut Judex: nam nullam sententiam tulit, & ultimus subscripsit, non definiens, sed consentiens.

In septima & octava absque omni controversia Præsides fuerunt Legati Apostolicæ Sedis: in illa quidem Adriani I. in hac vero Adriani II. nam ubique primi nominantur, primi dicunt sententiam, primi subscribunt. In septima nullus legitur adfuisse Imperator: in octava sub finem adfuit quidem Imperator Basilius, sed aperte testatus est, non esse suum se immiscere Ecclesiasticis judiciis; ut constat ex ejus oratione, quam in Concilio habuit. Subscripsit post Patriarchas ante Episcopos, professus tamen debuisse se Constantini, Theodosii & Martiani exemplo post omnes Episcopos subscribere, nisi isti hunc honorem ei detulissent.

12. Argumenta Acatholicorum.

Opponunt quidem Protestantes cum Brentio exempla aliqua ex testamento veteri, ut Moysis, Josue, Davidis, Salomonis, Ezechiæ, Josiæ &c. qui non raro leguntur ecclesiastica negotia Religionis tractasse: cumque Principi sæculari commissa sit custodia legum, Ecclesiæ curam ad eos præcipue spectare. Sed respondetur, Moysen non tantum ducem populi, sed etiam Sacerdotem summum fuisse. Reliqui autem aliqua quandoque, quæ ad sacerdotes alias ex officio spectabant, agebant authoritate extraordinaria, a Deo concessa; non tam ut Regibus, quam ut Prophetis, ut ostendit Bellarminus *lib.* 1. *de Romano Pontifice cap.* 7. custodes autem legum sunt Principes, etiam Divinarum: quia ipsorum est edictis & pœnis coercere blasphemias, sacrilegia, hæreses &c. Quænam autem

sint

ſint hæreſes, aut quæ fides orthodoxa, ad ſedem Apoſtolicam & Epiſcopos pertinet docere.

Sed inſtant, contingere poſſe, ut ipſe Papa in Concilio ſit accuſandus: tunc autem non convenire, ut ipſe indicat Concilium, eique præſit: cum nemo debeat ſimul eſſe pars & judex, ſed reſpondetur, Pontificem non poſſe privari jure ſuo jam per 1700. annos poſſeſſio. Nec Princeps ſupremus deſinit eſſe Judex, licet cum ipſo litigetur. Unde etiam a Principe male informato ad eundem melius informandum appellari nonnunquam ſolet.

Fuitque hoc in more poſitum ab antiquiſſimis temporibus in Eccleſia, ut Pontifex, cum accuſaretur de crimine, partes rei & judicis ſimul ageret. Sic in cauſa Marcellini (ſi tamen hiſtoria de ejus lapſu, & ſynodo Sinueſſana ſubſiſtat: de quo Critici multum diſputant) Concilium unanimi voce dixit, eum non poſſe ab ullo damnari, ſed ipſum debere ſuum eſſe Judicem; ut refertur in epiſtola Nicolai I. ad Michaelem Imperatorem. Idem contigit in cauſa Sixti III. de adulterio accuſati; item in cauſa Symmachi: ubi Epiſcopi Theodorico Regi aperte dixerunt, Concilium non potuiſſe ab alio indici, quam a Pontifice, licet ipſe accuſetur. Rurſus Alexander Patriarcha Alexandrinus litigabat cum Ario, Cyrillus cum Neſtorio, Leo I. cum Dioſcoro, & tamen fuerunt Judices in Conciliis, Nicæno, Epheſino, & Chalcedonenſi. Cæterum alias diximus, ſi Epiſcopi in Concilio Papam convincere poſſent de hæreſi, poſſe eum ab illis deponi, aut depoſitum declarari: uti etiam poſſunt providere Eccleſiæ de certo capite, quando plures ſe gerunt pro Pontificibus, & dubium eſt in Eccleſia, quis eorum ſit verus Papa, ut contigit in Concilio Conſtantienſi.

13. Quid ſi Papa accuſetur?

QUÆSTIO IV.

Quinam vocandi ſint ad Concilium generale?

Reſpond. Regulariter vocandi ſunt omnes totius orbis Epiſcopi, qui actualem habent jurisdictionem in Diœceſin ſibi ſubjectam, ita, ut nullus poſitive excludi poſſit (niſi ſit excommunicatus) quia ad eos pertinet regere Eccleſiam Dei. *act.* 20. adeoque omnes gaudent jure ſuffragii deciſivi.

14. Omnes Epiſcopi.

Sufficit tamen, ut ex diverſis Provinciis compareant, & abſolute multi interſint. Nam in orientalibus Conciliis pauci ex occidentalibus comparuerunt, & in occidentalibus pauci ex orientalibus.

Epiſcopos tamen ſuffraganeos aut titulares non eſt neceſſe vocari: quia carent actuali jurisdictione. Poſſunt tamen vocari cum jure ſuffragii.

Cardinales, etiam non Episcopi, vocantur ex privilegio, vel consuetudine: uti etiam Generales Ordinum, & Abbates, habentes jurisdictionem, ab Episcopo exemptam.

Præter istos vocari etiam, aut ab Episcopis mitti solent docti Theologi, Jurisconsulti, quandoque etiam Laici; qui tamen omnes tantum habent votum consultivum, dum tantum discutiendis rebus, & examinandis adhibentur. Adesse solent etiam quidam tanquam ministri, qui videlicet neque decisivum neque consultivum votum habent in Concilio, sed ministerium tantum aliquod in eodem exercent, ut Notarii, Scribæ &c.

Alii denique intersunt, ut Concilii defensores, caventes, ut omnia in eo pacate fiant, nec quisquam violentiam ullam exerceat, ut Principes, aut eorum Legati.

15. Acatholicorum opinio

Huic doctrinæ se rursus opponunt Protestantes. Nam Lutherus vult, ex omni hominum genere viros doctos, etiam laicos habere in Concilio jus suffragii decisivi: Brentius vero & Calvinistæ hoc jus solis electis tribuunt: eo quod soli ad Ecclesiam pertineant. Alii denique contendunt, omnes Parochos de jure esse vocandos.

Confutatur.

Verum contra errorem Lutheranorum est, quod Episcopis commissum sit a Deo regimen Ecclesiæ: sic enim act. 20. dicitur: *Attendite vobis & universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* Et hinc in primis Ecclesiæ Conciliis, quæ etiam ab illis ut legitima agnoscuntur, soli Episcopi tanquam judices, & definientes subscripserunt, & quidem hac formula: *Ego N. N. Episcopus definiens subscripsi.* Quia nempe, ut S. Cyprianus scribit ad Jubaianum, *Ecclesia* (& consequenter etiam Concilium, Ecclesiam repræsentans) *est in Episcopo.* Unde celebre illud Concilii Chalcedonensis effatum: *Mitte foras superfluos, Concilium Episcoporum est.* Ergo de jure ordinario soli Episcopi ad Concilium sunt vocandi.

Confirmatur authoritate SS. Patrum, qui docent, non ad quosvis, sed ad Episcopos pertinere in Conciliis judicare, ut S. Cyprianus *in epist. ad Julianum:* Hilarius *libr. de synodis:* Hieronymus *libr.* 2. *apol. contra Ruffinum:* Ambrosius *epist.* 32. Augustinus *epist.* 119. Leo *epist.* 16. Ruffinus *libr.* 10. *Hist. c.* 1. Unde etiam Eusebius *libr.* 5. *Hist. cap.* 23. de primis post tempora Apostolorum celebratis Conciliis tempore Victoris Papæ super quæstione de paschate celebrando scribit, conventus Episcoporum per quasvis provincias esse convocatos. Et Theodosius Junior in epist. ad Ephesinam synodum, quæ habetur in actis ejusdem Concilii, ait, illicitum esse, eum, qui non est in ordine Episcoporum, Ecclesiasticis immisceri tractatibus.

Et

E ratio ulterior est: quia, ut quis in Concilio jure ordinario tanquam judex damnet hæreſes ac hæreticos, aut condat Canones pro reformanda morum diſciplina, aut de Epiſcoporum aliorumque Eccleſiaſticorum cauſis judicet, eosque condemnet vel abſolvat, requiritur jurisdictio ſpiritualis pro foro externo. Atqui ſoli Epiſcopi habent talem jurisdictionem, non vero alii docti, Parochi, aut laici, cujuscunque ſint dignitatis. Ergo ſoli Epiſcopi jure ordinario poſſunt eſſe Judices.

Accedit, quod Concilium repræſentet Eccleſiam. Ergo ſoli vocandi, qui Eccleſiam repræſentant. Hi autem ſunt Epiſcopi: nam ut ex S. Cypriano notavimus, *Eccleſia eſt in Epiſcopo.* Ergo hi ſoli jure ordinario ſunt vocandi. Confir. Sicut in comitiis Imperii Imperator tanquam caput una cum Statibus repræſentat totum Imperium, quin omnes cives aut omnia membra Imperii ad comitia vocari debeant, aut votum ab iis peti; ſic in Conciliis tanquam comitiis eccleſiaſticis ſummus Pontifex tanquam caput Eccleſiæ, una cum Epiſcopis (quorum quilibet gerit perſonam ſuæ Eccleſiæ) repræſentat Eccleſiam. Unde S. Auguſtinus *libr.* 1. *de Baptiſmo* conſenſum 318 Epiſcoporum, in primo Concilio Nicæno congregatorum, vocat *conſenſum totius Eccleſiæ.* Et Euſebius libr. 3. de vita Conſtantini Concilium eorundem Epiſcoporum appellat *Conventum orbis terrarum.* Conſequenter hi jure ordinario, hoc eſt ex officio proprio, tanquam repræſentantes Eccleſiam interſunt Concilio generali tanquam Judices ordinarii.

Cardinales vero, qui non ſunt Epiſcopi, vocantur ex conſuetudine & privilegio, uti etiam Abbates exempti, & Generales Ordinum. Ratio eſt, quia Cardinales habent jurisdictionem Epiſcopalem in Eccleſiis ſui tituli, & ſunt collaterales ſummi Pontificis, ejusque Conſiliarii & adjutores in regimine Eccleſiæ, majoresque dignitate ipſis Epiſcopis. Abbates vero exempti & Generales Ordinum in ſuos ſubditos Religioſos habent jurisdictionem quaſi Epiſcopalem. Adeoque cum ab Epiſcopo non omnimode repræſententur, eo quod ab eo ſint exempti, vocandi ſunt etiam ad Concilium generale, utpote quod eſt repræſentatio totius Eccleſiæ; adeoque etiam ſubditi horum Prælatorum debent repræſentari. 16. An & quo jure vocandi Cardinales?

Putat quidem Suarez *D.* 9. *de Concil. ſect.* 1. *n.* 7. Cardinales ſaltem, etiam jure ordinario eſſe vocandos: quia habent jurisdictionem Epiſcopalem. Verum quia iſtam habent tantum ex privilegio & conſuetudine (ſicut etiam Prælati Regulares) non videtur dici poſſe, eos *jure ordinario* eſſe vocandos. Hinc ad antiqua Concilia neque Cardinales, neque Prælati Regulares debebant vocari: quia ſcilicet nec illi jurisdictionem, nec iſti exemptionem per privilegium adhuc obtinuerant.

 Reſpon-

Reſpondetur argumentis Proteſtantium.

17. Argumenta Proteſtantium.

Objicitur a Proteſtantibus in libro, cui titulus: *Cauſa, cur Electores, & ceteri Confeſſioni Auguſtanæ addicti ad Concilium Tridentinum non accedant*, 1. Cauſam communem omnibus communibus omnium votis eſſe tractandam: cum ergo cauſa fidei ac morum diſciplinæ ſit omnibus communis, omnium, etiam laicorum, ſuffragiis eſſe judicandam. Hinc *diſt. 96. ex epiſtola Nicolai I. ad Michaelem Imper. Can. ubinam* 4. dicitur: Ubinam legiſtis Imperatores ſynodalibus conventibus interfuiſſe, niſi forte in quibusdam, ubi de fide tractatum eſt, quæ ad omnes pertinet Chriſtianos? Reſp. Sicut cauſa belli a toto exercitu eſt tractanda, non tamen ab omnibus eodem modo, ſed aliter a Ducibus, aliter a ſpeculatoribus, aliter a militibus gregariis, aliter ab aliis, ita etiam fidei cauſa tractatur ab omnibus; ab Epiſcopis quidem ut Judicibus definientibus, a Doctis, qui non ſunt Epiſcopi, ut inquirentibus, diſputantibus & conſulentibus, ab aliis vero ut audientibus, acquieſcentibus & exequentibus. Unde Theodoſius Imperator ad ſynodum Epheſinam ſic ſcripſit: *Candidianum Comitem ad ſacram veſtram ſynodum abire juſſimus, ſed ea lege & conditione, ut cum quæſtionibus & controverſiis, quæ circa fidei dogmata incidunt, nihil quidquam commune habeat (nefas eſt enim, qui catalogo ſanctiſſimorum Epiſcoporum adſcriptus non eſt, illum Eccleſiaſticis negotiis & conſultationibus ſe immiſcere) verum ut Monachos & ſæculares ſubmoveat* &c. tom. 3. Concil. edit. Venetæ pag. 990.

18. Non debent convocari omnes Laici,

Objiciunt 2. Conciliorum omnium norma debet eſſe Concilium Apoſtolorum ſuper quæſtione de legalium ceſſatione Jeroſolymis habitum. Atqui huic Concilio non tantum interfuerunt Apoſtoli, ſed etiam Presbyteri: nam *convenerunt Apoſtoli & ſeniores videre de verbo hoc, act.* 15. Imo etiam Laici dederunt ſuffragium: nam *tunc placuit Apoſtolis & ſenioribus cum omni Eccleſia.* ibid.

Neque omnes Clerici.

Reſp. Licet illi Concilio interfuiſſent etiam Laici, nullatenus tamen probatur, eos dediſſe votum deciſivum tanquam Judices: nam ex eo, quod omnibus placuerit, non ſequitur, quod omnibus eodem modo placuerit, ſed Apoſtolis, ut definientibus, Presbyteris, ut diſquirentibus, juxta illud: *cum magna diſquiſitio fieret*, Laicis vero, ut acquieſcentibus & obedientibus definitioni Apoſtolorum. Hoc ita contigiſſe, confirmatur ex conſuetudine & uſu antiquiſſimo in Conciliis, etiam primis, obſervato, qui eſt optimus ſcripturarum interpres. Deinde poſtquam Petrus in Concilio illo Apoſtolico dixit ſententiam, ſubditur: *tacuit autem omnis multitudo*: & cum Jacobus acceſſiſſet ſententiæ Petri, omnes acquieverunt.

Cæte-

Cæterum licet in illa ſynodo omnes etiam Presbyteri & Laici eſſent congregati (quod tamen eſt incredibile, quis enim credat, omnes Laicos adfuiſſe) non tamen hoc fieri potuiſſet in poſterioribus Conciliis, aucto jam in immenſum fidelium numero. Quid enim, ſi omnes Parochos totius orbis oporteret convocare? quomodo hoc eſſet poſſibile? quis tam innumerabilem turbam poſſet regere? certe ſic Concilia generalia fierent omnino impoſſibilia: vix enim nunc poſſibile eſt, omnes Epiſcopos congregare.

Deinde ſic Princeps, in cujus provincia celebratur Concilium, facile definire poſſet, quidquid vellet: poſſet enim ingentem turbam ſuæ provinciæ introducere in Concilium, quod alii Principes, longius diſſiti, non poſſent.

Objiciunt 3. *S*æpius coram populo tanquam Judice controverſiæ fidei fuerunt diſcuſſæ. Sic Ambroſius in epiſt. 32. ait: *Populus judicat.* Et in Concilio Nicæno multi erant Laici docti, teſte Niceph. l. 8. c. 14. Confirmatur ex Carolo Molinæo *in Concilio de Tridentino Concilio non recipiendo* §. 27. & Brentio in confeſſione Wirtenberg., ſæpe unius hominis, etiam Laici ſententia præpoſita eſt ſententiæ totius Concilii; quia ſcripturæ authoritate magis munita erat.

Reſp. Aliquando controverſiæ fidei fuerunt diſceptatæ coram populo tanquam Judice privato, quando aliter fieri non poterat: quod tamen judicium populi neminem obligabat. Sicut Theologi & Philoſophi diſputantes, judicium, quid quisque velit ſentire de diſputatis, auditoribus debent relinquere. Sicut etiam Elias, cum non poſſet aliter populum avocare a cultu idolorum, inſtituit certamen cum Prophetis Baal, præſente populo, dicens: *Qui exaudierit per ignem, ille ſit Deus: ſi Dominus eſt Deus, ſequimini illum: ſi Baal eſt, ſequimini eum.*

Judicium autem publicum circa fidem nunquam eſt delatum populo, tanquam Judici publice & cum authoritate jurisdictionis pronuntianti ſententiam, ita ut cæteri illi deberent acquieſcere. Ad Concilium Nicænum Laici non ſunt vocati, nec interfuerunt Concilio, ſed extra illud diſputabant, ut colligitur ex Ruff. *libr.* 10. *cap.* 3.

Ad confirmationem dico, falſum eſſe, quod unquam privati hominis ſententia fuerit prælata *definitivæ ſententiæ* Concilii *generalis* & *legitimi.* Hoc enim nunquam probabunt Adverſarii. Si igitur quis poſt ſententiam definitivam Oecumenici Concilii attentet ſententiam ſuam ex S. Scriptura probare, certum eſt, eum aut ſcripturam non intelligere, aut malitioſe contra Concilii definitionem detorquere. Sed hoc ad ſummum verum eſt, ſententiam hominis privati poſſe anteponi ante definitionem, dum cauſa adhuc diſcutitur, & diſceptatur: in diſcuſſione enim non dignitas ſed eruditio perſonæ attenditur. Obji-

Objicitur 4. In ultimis tribusConciliis generalibus, Florentino videlicet, Lateranensi V. & Tridentino, subscripserunt etiam, cum jure voti decisivi, aliqui Abbates & Generales ordinum, licet in prioribus Conciliis id factum non sit. Ergo posset id etiam fieri ab aliis. Confirmat. Etiam Imperatores, Constantinus, Theodosius, Martianus, Basilius subscripserunt. Ergo saltem ex consuetudine, aut privilegio etiam Imperatori debetur votum in Concilio.

Resp. Si Sedes Apostolica per speciale privilegium, exigente aliqua rationabili causa, etiam alios habilitaret, non negamus, eos tunc posse admitti cum jure suffragii etiam decisivi. Admittendi autem Cardinales, & quosdam prælatos regulares exemptos specialis fuit ratio, postquam ipsi a jurisdictione Episcoporum fuerunt exempti, & illi Episcopalem, hi vero quasi Episcopalem jurisdictionis potestatem sunt adepti, ut sic perfectius a Concilio tota repræsentetur Ecclesia.

19. Quo sensu subscripserint Imperatores.

Quod spectat ad Imperatores, jam dictum est, eos non subscripsisse ut Judices definientes controversias fidei, sed ut accedentes ea intentione, quod velint esse defensores, & inobedientes coercere: prout Martianus Imperator dist. 96. can. 3. ait: *Nos ad fidem confirmandam, non ad potentiam ostendendam exemplo religiosissimi Principis Constantini synodo interesse volumus, ut inventa veritate, non ultra multitudo pravis doctrinis attracta discordet.*

Objicitur a Sectariis ultimo. Solus Christus, & verbum ejus scriptum, in Concilio debet habere suffragium decisivum, ideoque plus valet unus, afferens scripturam, quam totum Concilium. Ergo Episcopi in Concilio non sunt Judices, neque Concilium est judicium, sed mera *Inquisitio*, tantumque valet, quantum ejus ratio. Unde cuilibet licet examinare decreta Concilii, recipere, vel non recipere, Ita Lutherus *in assert. art.* 29. ejusque discipuli in libello, in quo proponunt causas, cur ad Concilium Tridentinum non venerint. Kemnitius in *examin. sess.* 4. Calvinus *libr.* 4. *Instit. cap.* 9.

20. Quomodo S. Scriptura in Concilio sit judex.

Resp. Hoc ipsum adduci non raro in controversiam, in quo sensu S. Scriptura sit intelligenda, in quo sensu sit verbum Dei, quot & quinam sint libri vere canonici, quodnam sit genuinum & authenticum S. Scripturæ Exemplar incorruptum: nam hæc omnia inter Ecclesiam Catholicam & Protestanticas Ecclesias sunt controversa. Unde necesse est, in Concilio de his infallibilem ac judicialem sententiam ferri, cui stare omnes fideles debeant, audiendo Ecclesiam, quam audire Christus ipse jubet, dicens: *Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit.* Item: *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.* Matth. 18. quod propriissime de Ecclesia in Concilio collecta intelligitur. Et Deuteron.

ron. 17. jubetur in dubiis recurri ad ſacerdotum concilia: *Qui non obedierit eorum ſententiæ, morte condemnetur.*

Imo ipſe etiam Paulus Apoſt. *Act.* 15. & 16. pertranſiens civitates præcepit obſervare, quæ in Concilio Jeroſolymitano erant ſtatuta. Neque ex Scriptura, ſed ex Apoſtolorum ſuffragio definita ibi fuerat quæſtio, an circumciſio & cæteræ legales ceremoniæ Chriſtianis ſint neceſſariæ. Nuſquam enim antea continebatur in ſcriptura quod gentes non debeant ſervare legalia. Deinde illud libenter ex Sectariis diſcerem, ubinam in Scriptura legatur, quod ipſis liceat veſci ſanguine & ſuffocato, cum tamen tam in veteri, quam novo teſtamento hoc expreſſe ſit prohibitum. Si dicant cum recentiore quodam Tigurino, *quod intrat per os, non coinquinat hominem*: quæro, cur ergo Apoſtoli in memorato Concilio præceperunt abſtinentiam a ſanguine? & nunquid, pomum per os Adami intravit?

Illud adhuc notandum, definitionem Concilii Apoſtolici, quod normam cæterorum ipſi etiam Proteſtantes eſſe volunt, veram legem fuiſſe, obligantem in conſcientia, ut ſatis patet ex actis Apoſtolorum, in quibus S. Lucas eam modo vocat *præcepta*, modo *decreta*, modo *dogmata*. Neque fuit ea definitio permiſſa examini diſcipulorum, sed ſimpliciter fuit illis præceptum, ut obedirent, ut rurſus patet ex actis Apoſtolorum *cap.* 15. & 16. Unde adverſarii decreta conciliorum ſubjicientes examini hominis privati, aut populi, non tantum cum norma Conciliorum, ſed etiam cum S. Scriptura pugnant. 21. Concilium Apoſtolicum exemplum reliquorum.

Sententia Brentii, contendentis, ſolos Electos & Sanctos vocandos eſſe ad Concilium, non indiget refutatione. Sic enim nullum poſſet haberi Concilium, neque conſtaret, unquam habitam eſſe legitimam ſynodum; cum non conſtet, quinam ſint electi: quis enim electos a reprobis novit diſcernere? Ejusdem inſipientiæ eſt eorum error, qui dicunt, Concilium debere conſtare ex ſolis illis, qui habent fidem internam. Quis enim videt alterius fidem internam? Concilium eſt cœtus hominum, non Angelorum, aut Deorum, quorum Synedria finxit ſuperſtitio. 22. An ſoli electi vocandi?

Quæres, quot requirantur Epiſcopi, ut ſynodus generalis dici poſſit? Reſp. Convocatio debet eſſe generalis ita, ut innoteſcat majoribus ſaltem orbis Chriſtiani Provinciis, atque ut nullus Epiſcopus excludatur, ſi non ſit excommunicatus. Numerus autem eorum, qui conſtituere poſſunt Concilium generale, non eſt determinatus, ſed ſufficit, ut ex diverſis provinciis & nationibus tot conveniant, ut abſolute ſint multi. Hinc, ut ſupra notatum, ſufficit, ut ad Concilium occidentale ex diverſis occidentalibus nationibus tot conveniant, ut abſolute ſint multi, licet ex orientalibus pauci adſint, præſertim his temporibus, quibus ſchiſma aut hæreſis ab Eccleſia Catholica plurimos abſtraxit. Propter quam rationem non am- 23. Quot requirantur Epiſcopi?

plius est necesse, ut Patriarchæ orientales compareant. Imo hoc neque ad prima Concilia orientalia absolute erat necessarium: cum in Concilio Ephesino absque Patriarcha Antiocheno damnatus sit Nestorius, & in Chalcedonensi sine Alexandrino Eutyches. Sicut etiam ad illa suffecit, quod pauci quidam ex occidente venerint, a Pontifice missi, qui aliorum locum supplebant.

Unde non ex numero tantum colligitur, Concilium esse generale: nam concilia Nationalia possunt esse multo numerosiora, inferiora tamen quoad auctoritatem. Sic in Concilio Nationali Carthaginensi, tempore S. Augustini, fuerunt præsentes 217. Episcopi: in Concilio vero generali secundo, seu Constantinopolitano primo, contra Macedonium habito, tantum 150. comparuerunt.

QUÆSTIO V.

An Concilia Generalia possint errare?

24. Errare non possunt.

Acatholici hujus temporis in ea solent esse opinione, nullum esse Concilium, quod errare non possit. Docuit hoc Lutherus assert. artic. 28. & Calvinus lib. 4. institut. cap. 9. §. 8.

Catholici vero omnes tenent, Concilia generalia, a summo Pontifice confirmata, errare non posse, neque in fide explicanda, neque in tradendis morum præceptis, toti Ecclesiæ communibus.

Idque probant primo ex eo, quod non possit nominari ullum Concilium generale, legitime celebratum, quod aliquando erraverit. Deinde ex S. Scriptura: nam si possent errare Concilia generalia cum capite suo, summo Pontifice, unita, errare posset tota Ecclesia. Nam Concilia totam repræsentant Ecclesiam (sicut Status Imperii cum Imperatore in comitiis congregati repræsentant totum Imperium, & Status Provinciales totam Provinciam, ut adeo, quod Status in comitiis statuunt, totum Imperium statuisse dicatur) cum etenim omnia Ecclesiæ membra convenire non possint, aut consuli, utpote innumera, necesse omnino est, ut præcipua illius membra, Præsides nempe ac Pastores majores Christiani gregis, congregati totam Ecclesiam repræsentent, sicut Apostoli, cum illis, qui in concilio Jerosolymitano præsentes erant, totam repræsentabant Ecclesiam: & 3. *Reg.* 8. cœtus Principum, qui cum Salomone in templo convenerat, vocatur *Ecclesia;* ac propterea PP. ut Augustinus l. 1. contra Donat. c. 18. Athanasius, Epiphanius, Gelasius, Eusebius &c. generale concilium vocant *Conventum orbis terræ*, aut *consensum totius Ecclesiæ.* Et Martinus V. in Concilio Constantiensi suspectos de hæresi jussit interrogari, an credant, Concilium generale repræsentare totam Ecclesiam.

His

His igitur majoribus ovilis Christi Pastoribus & Ecclesiæ Prælatis atque Rectoribus obedire tenentur oves, ac subjecti Ecclesiæ filii, dicente ipso Domino: *Qui vos audit, me audit; & qui vos spernit, me spernit*: Luc. 10. Et adhortante Apostolo act. 20. *Attendite vobis & universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit regere Ecclesiam Dei*, & ad Hebr. 13. *Obedite Præpositis vestris & subjacete eis*. Ac rursus, præcipiente Domino: *Omnia, quæcunque dixerint vobis, servate & facite*. 25. Probatur ex S. Scriptura.

Si igitur hi Ecclesiarum Præsides, Episcopi nempe in unum collecti errarent in fide, aut in tradenda morum doctrina, tota in errorem induceretur Ecclesia; cum oves plane sequi pastorem debeant, ac pabulo ab eo suppeditato nutriri.

Atqui errare Ecclesia non potest in fidei ac morum doctrina: cum sit fundata supra firmam petram Matth. 16. columna & firmamentum veritatis, 1. Tim. 3. contra quam portæ inferi non prævalebunt: Matth. 16. habeatque promissam a Christo assistentiam Spiritus S. qui cum ea maneat in æternum, Joan. 14. illamque sit docturus omnem veritatem, Joan. 16. & Christus ipse cum ea sit futurus usque ad consummationem sæculi Matth. ult.

Ex hoc autem manifesta consecutione concluditur, synodos Oecumenicas, utpote totam Ecclesiam repræsentantes, in fide morumque doctrina errare non posse: quia eo ipso in errorem induceretur Ecclesia. Quare non minus, ac primum illud Concilium dicere possunt: *visum est Spiritui sancto & nobis act.* 15. cum posterioribus temporibus non minus Conciliis fuerit necessaria assistentia Spiritus S. ortis præcipue novis hæresibus; & providentia Christi erga suam Ecclesiam non tantum ad ætatem Apostolorum se extenderit, sed usque ad consummationem sæculi.

Neque dubitandum est, non tantum suggerente Spiritu S. Canones & decreta Conciliorum formari, sed ipsum etiam usum Concilia congregandi ex institutione Divina descendere: dum Dominus nobis testatus est, ubi duo aut tres sint congregati in ejus nomine, ibi se esse in medio eorum: per quæ verba Concilia a Christo esse monstrata nos edocet synodus Chalcedonensis in epist. ad S. Leonem, & sexta synodus act. 17. uti etiam Cœlestinus Papa in epist. ad Concilium Ephesinum. Si enim Deus est in medio eorum, quando duo vel tres sunt congregati in ejus nomine ad aliquid petendum, quanto magis, quando Ecclesiarum Antistites sunt congregati ad petendam sapientiam & lumen Spiritus S. ad recte judicanda ea, quæ ad totius Ecclesiæ gubernationem rectamque institutionem pertinent?

Certe non minus Ecclesiæ suæ providisse Christum censeri debet, quam Deus olim synagogæ: dum *Num.* 11. Synedrium instituit seniorum, ad quod posset esse recursus in exortis controversiis.

Et hinc jam Apostoli, ut actorum perhibet historia, in synodos aliquoties collecti, quæ Ecclesiæ gubernandæ visa fuerunt utilia, statuerunt. Sic etenim congregati sunt ad eligendum Apostolum in locum Judæ prævaricatoris: ad eligendos septem Diaconos pro ministerio mensarum & altaris, ad definiendam controversiam Antiochenam de legalibus &c.

26. Ex SS. Patribus. Cum igitur & verbi Divini oracula, & Apostolorum usus manifestum adeo lumen præferant, merito in Ecclesia Christi ea semper fuit fidelium persuasio, Concilia generalia sub capite suo legitime congregata errare non posse, estque hæc consona Patrum vox: Concilii generalis sententiam in causa fidei esse *ultimum Ecclesiæ judicium*, a quo appellari non possit. Sic enim loquitur S. Augustinus epist. 162. S. Leo epist. 50. ad Martianum.

Et hinc ipse etiam Imperator *Martianus l. nemo* 4. *Cod. de summa Trinitate* ait: *injuriam facit judicio reverendissimæ synodi, si quis semel judicata ac recte disposita revolvere & publice disputare contenderit.* Et S. Athanasius in epist. ad Epictetum miratur, quod aliqui audeant adhuc quæstionem movere de iis, quæ in Concilio Nicæno sunt definita.

Atque hinc vetustissima est Conciliorum consuetudo dicendi anathema, & tanquam hæreticos pronuntiandi eos, qui Conciliis generalibus non acquiescunt; quod manifesto est argumento, illos in ea fuisse persuasione, talia concilia errare non posse. Unde S. Leo epist. 78. docet, non posse inter Catholicos computari eos, qui Nicæno aut Chalcedonensi Concilio resistunt. Et S. Augustinus lib. 1. de baptis. cap. 18. ex hac tantum ratione ab hæresi excusandum putat S. Cyprianum, quod eo tempore a nullo adhuc generali Concilio quæstio illa de hæreticorum baptismo fuerit definita. S. Gregorius vero l. 1. epist. 24. dicit anathema illis, qui non recipiunt Concilia generalia, ante eum habita.

Accedit, quod Patres passim doceant, canones a legitimis Conciliis generalibus editos esse dictante Spiritu S. vocant eos cœlestia ac Divina mandata, Spititus sancti oracula, divinitus inspiratas sententias, Concilia in Spiritu sancto congregata, ut Athanasius *in epist. ad Episcopos Africanos*, Greg. Naz. *orat. in S. Athan.* Cyrillus *lib.* 1. *de Trinit.* S. Leo *epist.* 53. & 54. S. Nicolaus I. in *epist. ad Michaëlem Imper.*

Adduntque, potius esse moriendum, quam recedendum a Conciliorum decretis. Sic S. Ambrosius *epist.* 32. ait: *Sequor tractatum Nicæni Concilii, a quo me nec mors nec gladius poterit separare.* Et S. Hierony-

mus

mus lib. contra Luciferianos ſcribit, Athanaſium, Hilarium, Euſe-
bium aliosque Sanctos exilia ſuſtinuiſſe, quod Nicænæ ſynodo nolue-
rint contradicere. Et quot propter eandem cauſam in perſecutione
Wandalica martyrium ſubierunt?

Sed & *ratio* certæ huic ſententiæ manifeſte ſuffragatur. Si enim 27.
Concilia generalia poſſent errare, nullum eſſet firmum Eccleſiæ judicium Ex ratione.
in decidendis fidei controverſiis, ac ſervanda Eccleſiæ unitate: poſſent-
que in dubium revocari omnes a conciliis damnatæ hæreſes: cum enim
omnes hæretici ſibi blandiantur, ſe aſſecutos verum S. Scripturæ ſenſum,
poſſet Arius dicere, erraſſe ſynodum primam, Macedonius hoc prætextu
poſſet rejicere ſecundam, Neſtorius tertiam, Eutyches quartam, Orige-
nes ac defenſores trium capitulorum quintam, Monothelitæ ſextam, Ico-
noclaſtæ ſeptimam, & ſic de aliis. Nulla amplius eſſet certitudo de li-
bris S. Scripturæ, multo minus de ſenſu ejusdem, cum diverſi hæretici
diverſo omnino ſenſu ſcripturam accipiant, ſicque eſſet in Eccleſia merum
chaos, diſſenſio, incertitudo, absque omni remedio componendi con-
troverſias, tollendi ſchiſmata, tradendique morum doctrinam indubita-
tam. Deficeretque Chriſti providentia in gubernanda ſua Eccleſia, ſed
eam deſeruiſſet, ac deſperato ſcepticiſmo reliquiſſet, contra ſanctiſſimam
ſuam promiſſionem perpetuæ ſuæ aſſiſtentiæ; quod vel cogitare hor-
rori eſſe debet Chriſtianæ menti.

Denique, ſi Concilia Oecumenica errori eſſent obnoxia, actu jam
omnia, etiam prima, turpiſſime erraſſent, dum novos ediderunt fidei Ca-
nones, nova ſymbola, vel certe novas ſententias, aut explicationes,
quas haberi voluerunt pro articulis fidei, ac contrarium ſentientibus
tanquam hæreticis ſolemne dixerunt anathema: ut fecerunt etiam prima
jam generalia concilia, Nicænum, Conſtantinopolitanum, aliaque. Quid
enim erroneum magis, quam tanquam articulum fidei credendum pro-
ponere, de quo merito dubites, an verum ſit, an falſum?

Diluuntur exceptiones Acatholicorum.

Sed neque vim ullam habent, quæ ab Acatholicis contra Conciliorum 28.
infallibilitatem ſolent opponi. Licet enim Iſaias cap. 56. aliique
Prophetæ conquerantur, ipſos Paſtores & Speculatores eſſe cæcos, canes
mutos, nihil ſcire &c. per hoc tamen noluerunt omnes comprehendere:
cum, ut S. Auguſtinus de unit. Eccleſ. c. 12. obſervat, frequens ſit in S.
Scriptura propter aliquos malos reprehendi omnes. Deinde illi veteris
legis ſacerdotes, de quibus conqueruntur Prophetæ, privatim loquen-
tes errabant, non autem in Concilio univerſali publica authoritate legi-
time congregati: cum ipſæ ſacræ litteræ Deuter. 17. dubitantes de re ali-

qua ad Concilium ſacerdotum mittant, & præſertim ad Judicem, qui fuerit illo tempore, qui veritatem ſint indicaturi.

Accedit, quod non omnia, quæ reprehenduntur in Paſtoribus antiquæ legis, poſſint etiam objici ſacerdotibus novæ legis, præſertim in ſynodo generali congregatis: cum multo certiores & majores infallibilitatis promiſſiones habeat Chriſti Eccleſia, quam Judæorum ſynagoga.

Quod autem etiam tempore novi teſtamenti dentur pſeudoprophetæ, & lupi rapaces ſub veſtimentis ovium, probat potius neceſſariam eſſe infallibilitatem Conciliorum, ut detegi poſſint lupi, confutari, & ab ovili Chriſti arceri.

Gregorius Nazian. in *epiſt. ad Procopium* dicit equidem, ſe omnia Epiſcoporum Concilia fugere, eo quod nullius finem viderit fauſtum. At hoc loquitur de Conciliis ſui temporis, ut de Seleucienſi, Tirenſi, Ariminenſi, Mediolanenſi, Sirmienſi &c. quæ inter Synodum Nicænam & Conſtantinopolitanam primam (quo tempore ſcripſit) ſunt inſtituta, & propter multitudinem Arianorum Epiſcoporum, atque violentiam Conſtantii Imperatoris hæretici, infauſtum exitum habuerunt. Quæ ſane cauſa fuit, cur Gregorius ſua ætate (quando ſcilicet hæc ſcripſit) nullius Concilii optatum viderit exitum, atque a Conciliis abhorruerit, quia videlicet illo perſecutionis tempore, Arianis omnia ſus deque vertentibus, nullum ſperari poterat, legitime congregari & continuari poſſe. Sicut propter perſecutiones primis 300. annis nulla ſynodus generalis congregari poterat. Cum autem melior aura per Catholicos Principes adſpirarat, interfuit ipſe Concilio generali II. æſtimator eximius ſynodorum congregatarum legitime.

S. Auguſtinus diſputans cum *Maximino* Ariano ait quidem: *Nec ego Nicænum, nec tu debes Ariminenſe, tanquam præjudicaturus proferre Concilium &c.* Verum hoc eo tantum ſenſu dixit, quod in præſenti diſputatione ab illis Conciliis velint abſtrahere, & aliunde ſua argumenta depromere. Quod autem S. Doctor Nicæno ſummam æſtimationem tribuerit, patet ex lib. 3. contra eundem Maximinum, ubi ait, illud a Catholicis Patribus contra hæreticos Arianos *veritatis auctoritate, & auctoritatis veritate firmatum eſſe.*

Neque plus probat illud, quod ex S. Auguſtino hæretici objiciunt ex *lib. 8. de bap. cap.* 3. ubi ait: *Plenaria Concilia priora a poſterioribus emendari.* Nam Concilia priora *illegitima* dixit emendari a poſterioribus legitimis, ſicut Ariana Concilia emendata ſunt a Conſtantinopolitano I. vel ſi de legitimis locutus eſt, id intellexit de *quæſtionibus facti particularis*: in quibus Concilia errare poſſunt; quia tunc quæſtio facti contra Donatiſtas agitabatur, an nempe Cæcilianus tradiderit libros ſacros hoſtibus fidei.

Vel

Vel etiam intelligi poteſt loqui de decretis morum juris humani, ſeu de emendatione diſciplinæ, quæ pro variis temporum circumſtantiis mutari poteſt: immutatis ſemper decretis dogmaticis.

S. Leo Concilium Chalcedonenſe arguit quidem ambitionis & temeritatis epiſt. 53. ad Anatholium Patriarcham, 54. ad Martianum Imper. 55. ad Pulcheriam: at tantum in eo, quod Concilium illud illegitime egit: nempe quoad decretum ultimæ ſeſſionis, quo Patriarchatus Conſtantinopolitanus præponitur Alexandrino: quod factum eſt abſentibus Legatis Sedis Apoſtolicæ, adeoque non a plenario Concilio: nec ſine fraude, atque improbatum a Leone Papa, quia contrarium erat decreto Concilii Nicæni. Deinde hoc decretum Concilii neque circa fidem neque mores verſabatur.

Quando autem c. Domino 28. diſt. 50. dicitur, cum Concilia inter ſe diſſentiunt, *illius teneatur ſententia, cujus aut antiquior aut potior eſt authoritas*, intelligendum id eſt de Conciliis, quorum non eſt certa authoritas, quæ nempe non ſunt a Papa confirmata; vel de particularibus Conciliis. Gratianus vero collectionem ſuam vocat *Concordantiam diſcordantium Canonum*, quia conatus eſt concordare Conciliorum particularium Canones, qui apparenter ſunt contrarii. Si enim vere eſſent contrarii, concordari non poſſent; oſtendi autem non poſſunt Canones Conciliorum Generalium de fide tractantes inter ſe vere contrarii. Etiam SS. Patres laborarunt in concordandis textibus S. Scripturæ: an propterea ſunt vere contrarii? & Can. 1. diſt. 18. cum dicit, Concilia Epiſcopalia eſſe invalida ad definiendum, non ad corrigendum, loquitur de Conciliis provincialibus.

Concilium Neócæſarienſe, confirmatum a Leone IV. *c. de libellis diſt.* 50. non prohibuit ſecundas nuptias ſimpliciter, ſed vel prohibuit eas vivente adhuc prima uxore, vel tantum ſolennem *benedictionem* ſacerdotis, ut habetur *c.* 1. *&* 3. *de ſecundis nuptiis.*

Lutherus invehitur in Concilium primum Nicænum, quod in uno Canone Clericis prohibeat caſtrationem, in altero uxores. Verum hic nihil aliud probat Lutherus, quam mulieroſum & Concilii tantopere a SS. Patribus dilaudati contemptorem animum. An tale, ac tantum Concilium, an Lutherum potius errare dicendum? Militiam autem hoc Concilium non prohibet ſimpliciter, ſed illis pœnitentiam injungit, qui prius ob fidei confeſſionem militare cingulum depoſuerunt, poſtea vero fidem negant, ut militiæ cingulum recuperent, ut factum fuerat tempore Diocletiani.

S. Auguſtinus dixit, erraſſe Concilium Sardicenſe ab Arianis ſeorſim celebratum, non autem Catholicum.

Con-

Concilium Gangrense, *c. de libellis* 20. approbatum a Pontifice, reprehendit eos, qui nolunt interesse sacrificio sacerdotis, qui uxorem *habuit*: jam vero non amplius habet uxorem; quia scilicet Manichæi & Eustathius Sebastenus, contra quem Concilium fuit celebratum, dicebant, nuptias absolute esse malas & a Dæmone. Quod vero Socrates refert de Paphnutio pro conjugio Sacerdotum perorante in Concilio Nicæno, probabilius falsum est: cum Concilium Arelatense, paulo post celebratum, omnino oppositum statuerit.

Quando Concilium Toletanum I. dixit, eum, qui habet concubinam, admitti posse ad communionem, modo non sit uxoratus, per concubinam intellexit eam, quæ sine instrumentis dotalibus & solennitatibus est ducta in veram uxorem, qui modus loquendi olim frequens fuit, ut patet ex *novell.* 18. & *c. omnibus, dist.* 34.

Canones Trullani non sunt synodi VI. adeoque ex iis nihil probatur contra infallibilitatem Conciliorum generalium a Pontifice approbatorum. In synodo VII. autem tantum a privatis quibusdam fuerunt citati, & fere sicut S. Paulus citavit aliquando Poetas, quasi ad hominem, non vero approbati, saltem omnes.

Concilium Francofordiense reprobavit septimam synodum, quia deceptum a libris pseudo Carolinis putavit, in ea statutum, ut imagines adorentur cultu latriæ; eamque non esse celebratam authoritate summi Pontificis. Et sic erravit Francofordiense in quæstione facti.

Stephanus VII. in Concilio Romano, quod tantum particulare fuit, reprobavit acta Formosi Papæ, ex odio & spiritu vindictæ: nihil tamen decidit tanquam loquens ex cathedra.

Concilium Romanum sub Nicolao II. ut habetur *c. ego Berengarius dist. 2. de consecr.* dixit, corpus Christi frangi & dentibus atteri, nempe in signo seu speciebus panis; quia scilicet Berengarius dixerat, merum ac nudum signum adesse, voluit Concilium, ut profiteatur, non nudum signum frangi ac teri, sed ut habens re vera conjunctum corpus Christi.

Sed unde scimus, quod Concilia sint legitima, quod Episcopi sint re ipsa Catholici, quod non vincat pars major meliorem? ℞. Ex eo, quod alias tota Ecclesia induceretur in errorem, quod est contra promissiones Christi. Ut autem Concilia sint legitima, sufficit Episcopos externe esse Catholicos, ita, ut non constet esse hæreticos, ut docet Bellarminus *l. 2. de Concil. auct. c. 9.* Tenendum tamen indubitato, suavem Dei providentiam non permittere, ut in Concilio, quod ab Ecclesia legitimum creditur, conveniant Episcopi, aut omnes aut majore ex parte hæretici, aut non legitimi.

Deinde Concilium esse legitimum ex eo etiam est certum, quod sit convo-

convocatum & celebratum authoritate illius, cui Christus in persona S. Petri dixit: *Pasce oves meas. Tibi dabo claves regni cœlorum: quæcunque solveris &c. Ego autem pro te rogavi Petre, ut non deficiat fides tua.* Item ex eo, quod ex diversis orbis Catholici provinciis conveniant, qui ab omnibus habentur pro Catholicis & legitimis Episcopis, ac animarum Pastoribus.

Objiciunt denique: Episcopi sæpe sunt indocti: Theologi autem & Jurisconsulti non habent jus suffragii. 2. Multi sunt obnoxii Pontifici, aut sæcularibus Principibus: adeoque non satis liberi. 3. Aliqui sunt mali, turbulenti ac factionibus omnia miscentes. 4. Si Concilia essent infallibilia, essent paris cum S. Scriptura authoritatis. 5. Concilia etiam generalia errarunt, ut Ariminense, Ephesinum II. Basileense. &c.

℟. Ad primas tres objectiones: cum assistentia Spiritus S. sit promissa generali Episcoporum Concilio, non requiritur, ut omnes sint docti, probi &c. Deinde nimis maligne, & falso omnino dicitur, multos Episcopos esse indoctos, malos, aut mundanis duci rationibus, præsertim quando de fide tractatur. Taceo, quod suos habeant Theologos, & Consiliarios, viros probos & doctos.

Ad 4. N. a. Nam quæ continentur in S. Scriptura, prorsus omnia sunt de fide, non tantum quoad sententias, sed etiam verba. Contra vero non omnia contenta in Concilio: non enim sunt de fide disputationes, quæ præmittuntur, aut rationes, quæ adduntur; sed tantum ipsa nuda decreta seu Canones, iique non omnes, sed ii solummodo, qui proponuntur tanquam de fide: ut quando explicant fidem Catholicam, vel contrarium tenentes condemnantur vel declarantur tanquam hæretici, vel solenne illis dicatur anathema.

Deinde S. Scriptura quoad omnia prorsus est summe infallibilis; non autem Concilia in quæstionibus facti alicujus particularis, non connexis cum quæstione juris: neque in quæstionibus juris mere positivi, non pro tota Ecclesia, sed pro loco aliquo particulari latis, vel pro personis particularibus.

Accedit, quod Scriptura sacra indubitato contineat verbum Dei immediate revelatum. Concilia vero secundum probabilem sententiam, non loquuntur aut scribunt novas revelationes, aut ipsum formale verbum Dei, sed declarant, quodnam sit verbum Dei scriptum vel traditum, & quomodo intelligi debeat; ac insuper ex eo per rationem deducunt conclusiones. Et hinc Concilium Tridentinum ait, ad Ecclesiam spectare interpretari sacras Scripturas, verbum nempe Dei, ejusque sensum nobis proponendo, explicando, & applicando cum assistentia Spiritus S. Quamvis etiam altera sententia, quod definitio Concilii in re dogmatica sit ipsum

verbum Dei, jam olim ſcriptum aut traditum, nunc vero per Concilium repetitum, ſit vere probabilis, & a pluribus præclaris DD. tradita; cum nullatenus repugnet verbum Dei ſæpius repeti, ut patet in Evangeliſtis ſucceſſive ſcribentibus Evangelium.

Denique Concilia non ſunt rata, niſi a Pontifice ſint confirmata. Scriptura autem non accipit authoritatem a Pontifice, ſed is tantum eandem proponit & declarat, ut nobis innoteſcat.

Cæterum nihil eſt abſurdum dicere, Concilia generalia, legitime celebrata & confirmata, in definitionibus fidei eſſe infallibilia ſicut ſacram Scripturam, cum utraque ſint ſummæ infallibilitatis, & nitantur infallibilitate Spiritus S. vel dictantis, vel aſſiſtentis. Unde S. Gregorius l. 1. epiſt. 24. ſcribit, ſe venerari quatuor prima Concilia, ut quatuor libros Evangeliorum. Et S. Auguſtinus, ſe Evangelio non crediturum, niſi eum Eccleſiæ commoveret authoritas.

Objicere hic nobis ſolent Acatholici, quod in decreto Gratiani *c. in Canonicis diſt.* 19. aſſeratur, epiſtolas decretales Pontificum numerari debere inter epiſtolas Canonicas: ex quo reluceat, nos Pontificum decreta æquiparare S. Scripturæ. Quam antiquam cramben recoxerunt nuper Præcones Tigurini in opere ſuo, quod *Urim & Thummim* inſcripſerunt.

Verum præterquam, quod Gratianus deceptus fuerit corrupto codice S. Auguſtini: non enim ille aliud dixit *lib. 2. doctr. Chriſt. cap.* 8. quem locum citat Gratianus, quam judicium de Scripturis ſanctis pertinere ad Eccleſiam: dicere aliud non intendit Gratianus, quam decretales eſſe Scripta ſacra, Canonica, ſeu Eccleſiaſtica, prout diſtinguuntur a ſcriptis profanis, & ſcriptis etiam SS. Patrum, quæ non habent authoritatem Canonicam, ſeu legalem, ut ſint inſtar Canonis ſeu regulæ obligantis.

Ad quintum argumentum reſpondetur, erraſſe Concilia, illegitime congregata, neque a Papa confirmata, non autem generalia legitime celebrata, & confirmata. Atque ex hoc ipſo patet, quam neceſſaria ſit ſummi Pontificis approbatio, aut confirmatio. An autem Concilia allata, ut Ariminenſe &c. dicenda ſint generalia, eſt quæſtio de nomine; Bellarminus ea vocat *generalia*, ſed reprobata. Certe ſunt acephala, & hoc ipſo non poſſunt proprie & ſtricte dici generalia, ſaltem quoad ea decreta, quæ ſine legatis Pontificiis ſunt concepta, neque a Pontifice approbata. Nam quo jure dici poſſit corpus integrum, cui caput deeſt?

QUÆSTIO VI.

An Concilium ſit ſupra Pontificem?

29. Diverſæ opiniones. Hæc quæſtio emerſit ſæculo primum 15. occaſione diuturni ſchiſmatis, dum plures pro Pontificibus ſe gererent. Tum enim Cardinales colle-

collecti in Concilio Pisano deposito Gregorio XII. & Benedicto XIII. de Papatu contendentibus, elegerunt Alexandrum V. cum autem schisma per hoc non tolleretur, sed potius augeretur, tribus dubiis Pontificibus simul existentibus, in Concilio Constantiensi, omnibus tribus depositis, electus est Martinus V. simulque in sess. 4. & 5. cum Joannes XIII. clam aufugisset, ne Concilium dissolveretur, Patres (quorum tunc adhuc pauci præsentes erant) statuerunt, Concilium majorem habere authoritatem, quam Papam; quod plane de Pontifice dubio intellexerunt Patres illi, quales tres tunc erant, rati Christum dedisse potestatem pro tali casu Concilio providendi necessitatibus Ecclesiæ.

Ulterius progressi sunt haud multo post Patres Concilii Basileensis, qui decretum Constantiense ad verum etiam certumque Pontificem extenderunt; ac demum aliqui pauculi Eugenium IV. legitimum Pontificem deponere attentarunt, intruso in ejus locum Felice V. Antipapa, non alio operæ pretio, nisi ut novum in Ecclesia schisma excitarent. Cumque sanctio illa Galliæ Pragmatica Basileensium decreta ad tempus amplecteretur, radices apud Gallos potissimum agere cœpit illa opinio, Concilium esse supra Pontificem, etiam legitimum ac certum. Quam sententiam, ortis inter Innocentium XI. & Ludovicum XIV. discordiis, innovavit anno 1682. conventus quidam Parisiensis, parum tamen numerosus, Cleri Gallicani.

Verum communis ferme est sententia DD. Catholicorum, *Pontificem esse supra Concilium*, eamque Bellarminus adeo certam esse putat, ut dicat, fere esse de fide. Neque enim desunt valida argumenta ex ipsa S. Scriptura deprompta. Nam *Matth.* 16. dicitur, Ecclesiam supra Petrum esse ædificatam. Ergo Petrus est fundamentum Ecclesiæ; cui videlicet totius Ecclesiæ ædificium innititur; ac propterea tradidit ipsi claves regni cœlorum cum amplissima potestate ligandi & solvendi: *ibid.* curæ ac solicitudini Petri specialiter commendavit, ac tradidit pascendas suas oves. *Joan. ult.* pro Petro Christus specialiter rogavit, ut non deficiat fides ejus: voluitque, ut per eum fratres confirmentur.

30. Est supra Concilium.

Jam vero hæc aliaque tam illustria, tamque specialia Christi oracula non essent vera, si Papa esset subjectus Concilio; nam tunc non esset Ecclesia ædificata supra Petrum, sed Petrus super Ecclesiam; non ligaret, sed ligaretur: non pasceret oves, sed pasceretur: non confirmaret fratres, sed confirmaretur: deberetque fidem suam, pro qua Dominus rogavit, fidei fratrum suorum accommodare.

Probatur ex S. Scriptura.

Quod autem Christus Petro dixit, deditque, id etiam legitimis ejus in Sede Apostolica successoribus dixisse atque dedisse censendus est: cum

Ecclesiam suam usque ad finem mundi voluerit firmam, eademque ratione gubernatam persistere.

Ex Conciliis. Prælucente sacra pagina, ipsa etiam Concilia generalia veritatem eandem aperte sunt confessa. Sic Chalcedonense Concilium in epistola ad S. Leonem diserte asserit, ipsum S. Leonem fuisse *caput* totius Concilii. In eodem Concilio act 3. recitantur complures Epistolæ, ad Concilium scriptæ, hac insignitæ inscriptione: *Sanctissimo ac Beatissimo universali Patriarchæ magnæ Romæ Leoni, & sancto universali Concilio*, nemine reclamante, Pontificem præponi toti Concilio. Concilium Lugdunens. II. Pontificem vocat *Rectorem universalis Ecclesiæ:* ut habetur *c. ubi periculum 3. de elect. in 6.*

Concilium Florentinum sess. 25. ita definit: *Definimus, sanctam Apostolicam Sedem, & Romanum Pontificem in universum orbem tenere Primatum, & ipsum Romanum Pontificem successorem esse Beati Petri Apostolorum Principis, & verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiæ caput, & omnium Christianorum Patrem ac Doctorem existere, & ipsi in Beato Petro pascendi, regendi, ac gubernandi universalem Ecclesiam a Domino nostro JEsu Christo plenam potestatem esse traditam; quemadmodum etiam in gestis Oecumenicorum Conciliorum, & in sacris Canonibus continetur.*

Adhuc apertius veritatem eandem declarat Concilium Lateranense V. sub Leone X. quod sess. 11. ex professo docuit, Pontificem esse supra omnia Concilia, simulque contrarium Basileense decretum reprobavit. Nam ita loquitur: *Solum Romanum Pontificem tanquam super omnia Concilia authoritatem habentem, Conciliorum indicendorum, transferendorum ac dissolvendorum plenum jus & potestatem habere: nedum ex sacræ Scripturæ testimonio, dictis SS. Patrum ac aliorum Romanorum Pontificum, sed propria etiam eorundem Conciliorum confessione, manifeste constat.* Quid clarius dici posset, & quidem a generali Concilio? quid enim illi defuit? Indictum fuit per orbem Catholicum a legitimo Pontifice, qui etiam illi præsedit: accessus patebat omnibus. Licet ergo ne quidem centum convenerint Episcopi, generale tamen fuit, quia omnes erant vocati legitime. Neque obstat, quod quidam hoc Concilium non recipiant: nam sicut authoritas & vis obligativa legis non dependet ab acceptatione populi, sic neque authoritas Concilii.

Imo approbante ipso etiam Concilio Constantiensi edita est Bulla Martini V. in qua jubentur de hæresi suspecti interrogari, an non credant, Romanum Pontificem habere in Ecclesia *Dei supremam potestatem.* Idem Concilium damnavit propositionem Hussi, qua asseruit, Romanum Pontificem non esse caput Ecclesiæ. Si autem caput est, utique superior est.

Neque ſufficit dicere, Pontificem tantum eſſe caput ſingularum Eccleſiarum ac membrorum Eccleſiæ, non autem totius Eccleſiæ in Concilio generali collectæ. Nam cum S. Scriptura & Concilia prorſus illimitate loquantur, dicantque abſolute, Pontificem eſſe verum JEſu Chriſti Vicarium, totiusque Eccleſiæ caput, cum plena poteſtate eandem gubernandi, prorſus gratis & contra apertam Conciliorum intentionem dicitur, eum tantum eſſe caput ſingulorum membrorum, non autem totius corporis. Certe ſinguli non ſunt Eccleſia: cum Eccleſia ex ipſa ſua notione ſignificet congregationem fidelium. Si ergo caput eſt Eccleſiæ, eſt caput congregationis fidelium.

Atque hinc deſcendit ſolennis illa Conciliorum proteſtatio, primam ſedem a nemine in terris judicari. Sic in Concilio Chalcedonenſi act. 3. damnatus eſt Dioſcorus, tum ob alias cauſas, tum præcipue quia in Concilio generali Epheſino ſecundo judicare & damnare auſus fuerat Leonem Romanum Pontificem. Nam ut Nicolaus I. ad Michaëlem Imperatorem ſcripſit, Dioſcorus non tam propter hæreſin, quam propter temerariam illam præſumptionem a Concilio eſt damnatus.

Idem ſenſus erat Concilio Romano ſub Symmacho, in quo approbatus eſt liber Ennodii, in quo ſcripſerat, aliorum hominum cauſas Deum voluiſſe per homines terminare, Romanæ vero Eccleſiæ Præſulem ſuo reſervaſſe judicio.

Unde in Concilio generali octavo act. 7. legimus, Pontificem de omnium Eccleſiarum Præſulibus judicaſſe, de ipſo vero neminem. Et cum Leo III. de variis ſceleribus fuiſſet accuſatus, omnes Epiſcopi in numeroſo Concilio, præſente etiam Carolo M. conclamarunt, non eſſe licitum hominibus judicare ſummum Pontificem. Quare cum Pontifex conſcenſa cathedra juramento ſe ultro purgaſſet, omnes acquieverunt. Conſentit *c. licet de elect.* in quo dicitur: *In Romana Eccleſia aliquid ſpecialiter conſtituitur, quia ad ſuperiorem non poteſt haberi recurſus.*

Taceo Concilium Sinueſſanum ſub Marcellino, quod pronuntiaſſe fertur, primam ſedem a nemine judicari. Verum ſit, narrationem illam de Marcellini lapſu & Concilio Sinueſſano, aut dubiam eſſe aut etiam falſam; ut plures eruditi Critici recentiores exiſtimant; hoc certum, in pluribus veris Conciliis id eſſe pronuntiatum: nominatim etiam in Concilio Romano ſub Sylveſtro: in cujus Can. ult. dicitur: *nemo judicabit primam Sedem.*

Et quot in jure noſtro Canonico habemus veritatis hujus antiqua monumenta! Sic e. g. *c. ſi Papa. diſt.* 40. S. Bonifacius Moguntinus Epiſcopus ait: *Cunctos judicaturus a nemine judicatur, niſi deprehendatur a fide devius.* Item *c. Significaſti de elect.* ait Paſchalis, omnia Concilia per Ro- **Ex Jure Canonico.**

manæ Ecclesiæ authoritatem esse facta & robur accepisse, & in eorum statutis Romani Pontificis patenter excipi auctoritatem. Et in *extrav, viam sanctam de majorit. & obed.* Bonifacius VIII. *Si deviat terrena potestas, judicabitur a potestate spirituali: si deviat spiritualis, minor a majori: si vero suprema, a Deo solo, non ab homine poterit judicari*: quia scilicet in terris majorem aut superiorem non habet.

Propterea a Pontifice ad Concilium appellari non potest. Neque sancti homines id unquam leguntur fecisse: cum vice versa complures ex SS. Patribus a Conciliis ad summum Pontificem appellasse manifeste constet. Exemplum habemus in S. Athanasio, Patriarcha Alexandrino & Paulo Patriarcha Constantinopolitano, qui a Concilio depositi appellarunt ad Julium I. Papam, a quo sedibus suis sunt restituti. *Sozom. lib.* 3, *c.* 7. in S. Flaviano, pariter Patriarcha Constantinopolitano, & Theodoreto Episcopo Cyri, qui a generali Concilio Ephesino secundo appellarunt ad Leonem I. Pontificem. S. *Leo epist.* 25. Liberatus *in Breviario c.* 12. in S. Joanne Chrysostomo, itidem Patriarcha Constantinopolitano, appellante a Concilio, a quo fuerat depositus, ad Innocentium I. *Gelasius in epist. ad Episcop. Dardan.*

Ex Praxi Ecclesiæ.

Confirmatur denique sententia ex usu antiquissimo & praxi totius Ecclesiæ, ipsorumque adeo Conciliorum generalium, quæ acta sua atque decreta semper petierunt approbari ac confirmari a summo Pontifice. Testem hujus rei habemus ipsam generalem synodum Lateranensem quintam, sub Leone X. celebratam. Hæc enim, abrogata Gallica Pragmatica, sess. XI. in Bulla *Pastor æternus gregem* sic loquitur: *Consueveruntque antiquorum Conciliorum Patres pro eorum, quæ in suis Conciliis gesta fuerunt, corroboratione, a Romano Pontifice subscriptionem approbationemque humiliter petere & obtinere, prout ex Nicæna & Ephesina, ac Chalcedonensi &c. constat.*

Neque dicere fas est, ex humanitate tantum ac reverentia id factum esse; fatentur enim ipsa Concilia, se eam approbationem petere, ut decreta ac Canones accipiant firmitatem. Sic Concilium Nicænum I. in epistola, quæ habetur ad finem Concilii, scribit ad Sylvestrum Papam: *Quidquid autem constituimus in Concilio Nicæno, precamur vestri oris consortio confirmari.* Idem habetur in Concilio Chalcedonensi aliisque.

Et quodnam unquam Concilium, licet de se generale ac frequentissimum, firmitatem in Ecclesia habuit, quod a summo Pontifice non fuit approbatum? Ariminense 600. Episcoporum, Mediolanense, Seleuciense, Syrmiense, aliaque, utut numerosa, quam unquam in Ecclesia authoritatem sunt nacta? evanuerunt: quia a Romanis Pontificibus sunt reprobata. Ephesinum secundum indictum fuerat a S. Leone Papa, qui

suos

ſuos ad illud legatos miſerat, eratque generale; ſed quia abſentibus & contradicentibus legatis Apoſtolicis, Dioſcorus, ejusque fautores ſtatuere attentarunt, factum eſt Concilium ſpurium, invalidum, caſſum, enerve. Idem pluribus poſt ſæculis contigit Concilio generali Baſileenſi, Epheſino ſecundo haud multum abſimili. *Vide Francolinum Tyrocin. Theolog. p.* 2. *P. Antonium Mayr. tract.* 7. *de virtut. Theolog.*

Quodnam autem ſignum atque argumentum evidentius ſuperioritatis Pontificiæ, quam Conciliorum, etiam generalium (ſi tamen generalia eſſe poſſunt ſine capite) reprobatio? & quot reprobationis iſtius in hiſtoria eccleſiaſtica habemus exempla? ſufficiat hic unum addere. Concilium Ariminenſe, ut dictum erat, numeroſiſſimum, & plane generale, ſi ullum absque ſummo Pontifice generale eſſe poſſit.

Hoc autem reprobatum fuit primum a Papa Damaſo, ut conſtat ex ejus *epiſt. ad Epiſcopos Illyrii*, deinde etiam a S. Leone Pontifice, ut habetur *epiſt.* 55. *ad Pulcheriam*, & *lib.* 4. *epiſt.* 34. S. Gregorii, & jam S. Baſilius *epiſt.* 52. *ad Athanaſium* rogandum cenſuit Romanum Pontificem, ut legatos in orientem mittat, qui ejus nomine irritent Ariminenſe Concilium.

Prætereo argumentum negativum, quod ſcilicet ab adverſariis oſtendi non poſſit promiſſio aſſiſtentiæ Spiritus S. facta Concilio, quod absque authoritate ſummi Pontificis celebratur. Neque enim infallibilitas ejusmodi Concilii Eccleſiæ probatur neceſſaria; cum aliunde habeatur infallibilitas definitionum, nempe a Concilio per Pontificem confirmato.

Duo tamen caſus, ut alias innuimus, a doctrina hactenus tradita excipiendi veniunt, in quibus Concilio, deficiente Pontificis conſenſu, ſtatuendi atque Eccleſiæ providendi adſtruitur auctoritas. Primus eſt caſus ſchismatis, in quo plures dubii eſſent Pontifices, ita, ut de nullo legitimo Papa conſtaret in Eccleſia. Tunc enim poſſent Cardinales & Epiſcopi ſe ipſos congregare, atque de indubitato capite Eccleſiæ providere: ut in Concilio Conſtantienſi contigiſſe novimus: tota ſiquidem Eccleſia Martinum V. ibidem electum tanquam legitimum Pontificem agnovit. Exceptis duobus caſibus.

Alter eſt caſus aperta ac manifeſta hæreſis, in quam Pontificem lapſum eſſe in Eccleſia conſtaret (quem tamen caſum nunquam contigiſſe, imo propter Chriſti promiſſionem nec contingere poſſe multi docent) in hoc enim caſu, ſi pontifex in hæreſi contumaciter perſiſteret, poſſet Concilium eum etiam invitum deponere, vel potius, ut alii volunt, excideret hoc ipſo ſuo officio, poſſetque Concilium generale declarare, Pontifice a Chriſto poteſtate Papali privato, ſedem vacare: & conſequenter Eccleſiæ de capite providere. In his etenim duobus caſibus hæc poteſtas Concilio, Eccleſiam repræſentanti, eſſet neceſſaria; ut ſchiſmati afferatur

tur remedium, & ne pro Ecclesiæ capite sit habendus, qui propter hæresin manifestam ne quidem est membrum Ecclesiæ.

Possset tamen Papa arbitros in causa sua constituere.

Cæterum licet Papa superiorem non habeat in terris, imo neque cuiquam judicium coactivum in se possit committere: posset tamen velut arbitros in causa sua constituere, qui eandem discutiant: prout fecerunt Sixtus III. Leo III. Leo IV. Symmachus. Addidit tamen Sixtus, se per hoc suum factum nolle suis successoribus formam aut exemplum dare, si non ultro hoc remedium eligant. *c. mandastis* 10. *caus.* 2. *quæst.* 5. Leo autem se purgans addidit: *Hoc autem faciens non legem præscribo cæteris, qua id facere teneantur, c. auditum* 18. *ead.*

Respondetur argumentis Adversariorum.

Primo nobis objiciunt SS. Canones. Nam *c. contra caus.* 25. *q.* 1. ait Zosimus Papa: *contra statuta Patrum condere aliquid vel mutare, nec hujus quidem sedis potest auctoritas.* 2. *c. ecce dist.* 99. S. Gregorius non vult dici *Papa universalis.* 3. *c. primæ ead.* dicit Concilium Africanum: *primæ sedis Episcopus non vocetur summus sacerdos.* 4. *c. legimus dist.* 93. ait Hieronymus: *Si authoritas quæritur, orbis major est urbe: ubicunque fuerit Episcopus, sive Romæ, sive Eugubii &c. ejusdem meriti, ejusdem est & sacerdotii.* Ergo Papa ne quidem habet potestatem in Episcopos singulos, multo minus in Concilium Episcoporum.

Resp. ad 1. Zosimus tantum voluit, Pontificem non posse mutare ea, quæ circa fidem a Concilio Patrum cum approbatione Papæ sunt statuta: neque ea, quæ statuta sunt circa doctrinam morum, si versentur circa jus naturale aut Divinum. Non vero negavit, quod possit aliquando ex rationabili causa pro diversis circumstantiis & temporum exigentia mutare ea, quæ solummodo versantur circa jus humanum.

Ad 2. S. Gregorius noluit appellari Papa universalis, hoc est, singularum Ecclesiarum proprius Episcopus, quasi alii non essent Episcopi. Et hinc *Can. cit.* scribens ad Eulogium Patriarcham Alexandrinum addit: *Si enim Papam universalem vestra Sanctitas dicit, negat, se hoc esse, quod me fatetur universum.* Ipsum Concilium Chalcedonense Romanum Pontificem appellavit *Patriarcham universalem*, hoc est, habentem supremam potestatem in omnes Ecclesias.

Ad 3. Per primam sedem ibi non intelligitur Romana; sed sermo est de Primate & Metropolitanis Africanis: de quibus Concilium Africanum Nationale dicit, eos non debere uti nomine *summi Sacerdotis.* Quid enim Episcopis aliarum Nationum Concilium illud Africanum potuisset præscribere?

Ad 4.

Ad 4. S. Hieronymus l. c. loquitur imprimis *de Diaconis* quibusdam Romanis, qui se Presbyteris æquiparabant, vel etiam præferebant, consuetudinem Romanam (a Pontificibus nunquam approbatam) prætexentes. Unde Hieronymus ait, orbem majorem esse urbe, seu consuetudinem istam (aut potius abusum) non debere prævalere orbis consuetudini. Quando autem deinde addit, Episcopos æquales esse, id intelligit de charactere, & potestate ordinis Episcopalis, in quibus omnes Episcopi inter se, & etiam Papæ sunt æquales: non autem de potestate jurisdictionis & authoritatis.

Objiciunt secundo magnam authoritatem, Concilii nempe Pisani, quod duos Pontifices deposuit, & tertium elegit: Concilii Constantiensis, quod tres deposuit, & quartum elegit. Concilii Basileensis, quod etiam certum ac legitimum Pontificem deposuit, & novum elegit; simulque definivit, insistens actis Concilii Constantiensis, Concilium Generale majori pollere potestate & authoritate, quam quemvis Episcopum Papali etiam authoritate fulgentem.

Deinde, ut asserunt, hanc de superioritate Concilii supra Pontificem sententiam propugnarunt gravissimi DD. ut Petrus Alliacensis Cardinalis Atrebatensis, Nicolaus Cusanus Cardinalis, Zabarella Cardinalis Florentinus, Ludovicus Alemannus Cardinalis Arelatensis; item Abulensis, Adrianus, Major, Almainus, Gerson. S. Antoninus, & ipse etiam Æneas Sylvius, factus postea summus Pontifex sub nomine Pii II.

Quibus accessere Academia Bononiensis, Florentina, & præcipue Parisiensis, approbans Sanctionem Pragmaticam Gallicanam: in qua sententia etiam ista Concilii Basileensis erat comprehensa. Recentiori vero tempore viam eandem iniit Conventus Parisiensis Cleri Gallicani anno 1682.

Resp. Plerique ex istis, ut Concilium Pisanum & Constantiense, Doctoresque in istis præsentes ut Alliacensis, Cusanus, Zabarella, Antoninus &c. plus non voluerunt, quam penes Concilium esse potestatem providendi Ecclesiæ in casu gemino, paulo ante memorato, Schismatis nempe & hæresis. Basileense Concilium propter hunc ipsum lapsum potissimum est reprobatum. Aneas Sylvius sententiam suam retractavit. Academia Bononiensis & Florentina post turbulenta illa Schismatum tempora longe aliud docuerunt, docentque hodiedum: imo etiam plures ex Parisina.

Reliquis, si tamen non ipsi etiam de casibus supra dictis locuti sunt, opponimus vocem ferme unanimem totius propemodum orbis Catholici, cum Conciliis Generalibus antiquissimis, SS. Patribus Doctissimisque viris innumeris ex omni gente & lingua: adeo quidem, ut multi sententiam nostram certam dicant & fere de fide: cum plane in Concilio Floren-

tino & Lateranensi V. videatur definita; cumque in Concilio Tridentino hæc Quæstio fuisset agitata, ex decem partibus Patrum novem partes judicarunt, Pontificem esse supra Concilium, teste Cardinale Pallavicino in Hist. Concil. Trid. sacra tamen Synodus tanquam Articulum Fidei hoc definire noluit: quia ad finem a Concilio intentum hæc definitio minime erat necessaria.

Objiciunt 3. ipsam adeo Sacram Scripturam: quippe act. 8. dicitur, quod Petrus & Joannes missi sint in Samariam ab Apostolis. Quod plane signum est, etiam Petrum subjectum fuisse Concilio Apostolico: non enim superior mittitur ab inferiore. Deinde in Concilio Apostolico act. 15. non fit specialis mentio Petri, sed Concilii: *Visum est Spiritui S. & nobis.* Imo Jacobus finalem dixit sententiam, quam Petrus, totusque cœtus secutus est.

Resp. Missio non debet necessario fieri a superiore & per præceptum: alias Spiritus S. non posset mitti a Patre & Filio. Dantur igitur diversæ missiones, vel per emanationem aut processionem, vel per præceptum superioris vel per consilium aut preces: velut si regnum aliquod in senatu congregatum concluderet, optimum fore, si Rex ipse proficisceretur ad exercitum, ut ducum componantur dissidia, & majore auctoritate atque efficacia bellum geratur, atque, ut hoc facere velit, rogaret. Quo casu Rex dici posset mitti a Regno vel senatu. Et hoc modo, per consilium nempe & preces missus est ab Apostolis Petrus.

Quod autem in Concilio Apostolico Petri non fuerit facta specialis mentio, falsum est. Nam primus locutus est, aperuitque Concilium oratione ad illud habita, in qua explicavit finem Concilii congregati, primusque sententiam dixit; orationem autem suam cum authoritatis prærogativa sic orsus est: *Viri Fratres, vos scitis, quoniam ab antiquis diebus DEUS in nobis elegit, per os meum audire gentes verbum Evangelii, & credere.* Jacobus autem totusque cœtus assensus est Petro. Quod autem Jacobus addiderit aliquid de abstinentia a sanguine & suffocato, non probat, Petrum non fuisse superiorem toti Concilio: potest enim etiam Rex in Senatu libertatem loquendi subditis suis permittere, & deinde approbare, quod ipsi visum fuerit.

At Episcopi non sunt in Concilio meri Consiliarii, inquiunt, sed veri sunt Judices. Ergo si per unanimia, vel etiam per majora quid statuant, etiam absque Pontificis approbatione id ratum firmumque erit, teneturque Papa Concilii sententiæ se submittere. Ergo hoc ipso debent esse infallibiles; cum eorum sententia sit ultimatum Ecclesiæ judicium.

Resp. Ad hoc, ut Episcopi in Concilio sint judices, non requiritur, ut sint infallibiles, neque sequitur, quod Papa illorum sententiæ debeat se

sub-

ſubmittere, neque quod ſit ultimatum Eccleſiæ Judicium, niſi accedat conſenſus capitis Eccleſiæ. Ne quidem in profanis ac politicis ejusmodi ſequelæ locus eſt. Nam licet Status Imperii Romano-Germanici in Comitiis congregati vere ſint Judices, & non tantum Conſiliarii, non tamen ſequitur, quod ſint infallibiles, aut quod Imperator debeat ſe ſubjicere ſtatuum ſententiæ, aut quod hæc ſit ultimatum Imperii Judicium, niſi Imperatoris tanquam capitis conſenſus accedat. Hoc vero accedente fit *Receſſus Imperii*, ac conſtitutio Imperialis, habens vim legis univerſalis: cenſeturque ultimatum totius Imperii Judicium. Quanto magis hoc verum eſſe exiſtimandum eſt in Sacris: ubi tam ſpeciales prærogativæ pro ſummo Pontifice exſtant in Sancto JESU Chriſti Evangelio: ubi Eccleſia eſt ædificata ſupra Petrum: ubi Petro claves, cum ſumma poteſtate ligandi & ſolvendi ſunt traditæ: ubi Petrus illimitate oves Chriſti jubetur paſcere? An oves Chriſti eſſe deſinunt Epiſcopi in Concilio congregati? Si oves Chriſti ſunt, etiam Petri ſunt oves tanquam paſtoris. An oves paſtorem regant? An ſummus Pontifex in Concilio deſinit eſſe Caput Eccleſiæ? Vicarius Chriſti? An tunc perdit claves Regni Cœlorum? Quis ipſi tunc aufert ſupremam poteſtatem ligandi & ſolvendi? An tunc deſinit Eccleſia ſupra Petrum eſſe ædificata? Aliud profecto Sacra Evangelii clamant oracula, aliud SS. Patrum effata, aliud melioris orbis perſuaſio, aliud denique ipſorum Conciliorum Generalium, de quibus manifeſte in Eccleſia conſtat, quod fuerint legitima, confeſſio atque deciſio.

Neque dicas, Concilium repræſentare Eccleſiam: Eccleſiæ autem promiſſam eſſe Spiritus S. aſſiſtentiam: adeoque Pontificem vel nullam habere infallibilitatem, vel illam habere ab Eccleſia, aut a Concilio, Eccleſiam repræſentante: præſertim cum Chriſtus Matth. 18 dixerit, ubi fuerint duo vel tres congregati in ejus nomine, ibi ſe eſſe in medio eorum: ibi enim quid aliud deſignatur, quam Concilia Eccleſiæ Præſulum?

Hæc, inquam, non opponas; nam Concilium capite Eccleſiæ deſtitutum non ſatis totam repræſentat Eccleſiam. Tale Concilium eſt acephalum, adeoque repræſentat Eccleſiam ſine capite; cui nusquam promiſſam Spiritus S. aſſiſtentiam legimus. Promiſſa igitur eſt aſſiſtentia Divina Eccleſiæ, ſed non monſtroſæ, non meliori ac principali ſui parte truncatæ.

Neque verum eſt, quod Pontifex infallibilitatem ſuam habeat ab Eccleſia: nam habet illam immediate a Chriſto & Spiritu S. neque eſt Vicarius Eccleſiæ ſed Chriſti. Sicut claves non accepit ab Eccleſia, ſed a Chriſto. Cardinales autem, quando eligunt Pontificem, tantum deſignant perſonam, cui deinde Chriſtus, ſecundum ſanctiſſima ſua promiſſa, poteſtatem, authoritatem, & infallibilitatem tribuit.

Quando vero Christus dixit, se esse in medio eorum, ubi duo vel tres sint congregati in ejus nomine, denotat efficaciam precum & orationum, quæ fiunt a collecto populo ad aliquid a Deo impetrandum. Certe si verba illa in sensu adversariorum sumantur, sequeretur, etiam particularia Concilia esse infallibila, imo etiam duos Parochos aut duos cives in nomine Christi congregatos.

Opponunt 4. Christus censendus est optimo modo suæ providisse Ecclesiæ: at optimus est, si Ecclesia etiam absque Pontifice sit infallibilis, & Pontificis tanquam inferioris sententia a Concilio sit reformabilis. Nam sic regimen Ecclesiæ non potest fieri despoticum. Et plane, nisi Pontifex debeat obedire Concilio, ejusque judicium sit ab Ecclesia reformabile, tunc Ecclesia nullum haberet remedium adversus nefarium Pontificem, qui Ecclesiam niteretur destruere. Accedit, quod etiam ipse Pontifex sit frater, quem delinquentem Christus jubet deferri ad Ecclesiam.

Resp. Ex opposita sententia adhuc majora timenda essent incommoda. Nam sic Pontifex non amplius posset urgere efficaciter morum disciplinam, & executionem suorum decretorum; imo neque emergentes novas hæreses posset efficaciter condemnare & compescere, cum condemnati mox appellarent ad generale Concilium: ut hodiedum videmus contingere in iis provinciis, in quibus sententiam de superioritate Concilii aliqui tenent. Cum autem Concilia generalia difficillime, hoc præsertim tempore, congregari possint, faceret interea ejusmodi appellantes, quidquid ipsis effrænis licentia dictat, agerentque abusus, morum corruptio, atque etiam hæreses interim radices, non amplius postea evellendas. Et quid aliud ad frequentiora Ecclesiæ schismata viam sterneret, quam ejusmodi sententiæ persuasio? cum pronum admodum foret, ut ii, qui aversum a Pontifice gerunt animum, collectis Episcopis eundem exauctorarent, aliis eidem adhærentibus, ut in conciliabulo Basileensi factum novimus; ut adeo, dum schismati præcavere intenderent, illud quam maxime promoverent. Licet ergo ex opposita sententia aliqua fortassis viderentur sequi commoda, plura tamen & majora haud dubie sequerentur incommoda: cum nec Ecclesiæ unitas, nec disciplina, nec morum severitas, nec hæresum coërcitio satis efficax amplius haberi posset.

Falsum etiam, quod Ecclesia adversus nefarium Pontificem se ipsam tueri non amplius posset. Nam si tantum ut privata persona esset sceleratus, non posset multum adeo in publicum nocere, multo minus Ecclesiam destruere. Si autem hæresin conaretur inducere, aut morum disciplinam evertere, imo etiam si tantum ut privata persona in hæresin incideret, atque in ea pertinaciter perseveraret (quod tamen vel omnino non, vel vix fieri

fieri poteſt) poſſet Concilium generale Eccleſiæ de orthodoxo capite providere, ut alias diximus: imo poſſet etiam vi & armis Eccleſia ſe ipſam defendere adverſus quemcunque, eam deſtruere nitentem: cum ad hoc non requiratur jurisdictio.

Cæterum licet Pontifex etiam ipſe ſit frater fidelium, ſimul tamen eſt caput Eccleſiæ & Vicarius Chriſti: unde licet moneri poſſet ab Eccleſia, & etiam modeſte corripi, ut a Paulo Petrum monitum eſſe legimus, coërceri tamen pœna propter mores non poſſet, ex defectu jurisdictionis in ipſum. Si hæc doctrina difficilis aliquibus videatur, conſiderent, quales ipſi ſententias circa ſupremos Monarchas politicos foveant.

Si urges, Pontificem eſſe tantum membrum & partem Eccleſiæ: partem autem eſſe minorem toto: partem abſcindi debere, ſi inficiat reliquum corpus: mori Pontificem, Eccleſiam non mori, adeoque penes Eccleſiam, etiam ſeparatam a Pontifice, debere eſſe infallibilitatem.

Reſp. Si Eccleſia ſumatur ſine Pontifice, non eſt totum, ſed pars, quæ una cum capite conſtituit totum. Si autem Eccleſia accipiatur cum Papa, eſt major ſolo Papa extenſive, non autem intenſive. Sicut complexum ex Chriſto & puris hominibus eſt totum, majus extenſive, non autem intenſive, quam ſolus Chriſtus.

Quod dicitur de parte abſcindenda, ſi inficiat corpus, verum eſt relate ad Pontificem, ſi ſit dubius tempore ſchiſmatis, aut labatur in apertam hæreſin.

Licet autem Papa moriatur, ſatis tamen proviſum eſt infallibilitati Eccleſiæ per hoc, quod poſſit ſtatim eligere novum Pontificem, cui unita Eccleſia ſit infallibilis; & ſic radicaliter ſaltem ſemper manet infallibilis: Sede autem vacante nihil de fide poteſt definiri, de quo non jam alias in Eccleſia conſtet: ut adeo nullum ſit erroris in fide periculum.

CAPUT II.

De Jure Synodali Antiquo.

Cum Jus Synodale magnam Juris Canonici partem conſtituat, & uberrimam pulcherrimæ eruditionis copiam ſuppeditet, quæ Jurium Candidatum comprimis decet, ornatque, operæ pretium fuerit, nec ab inſtituto noſtro alienum, poſt tractatum de Jure Synodali in Genere, ad illud in ſpecie explicandum deſcendere. Quia autem tantum decreta Conciliorum generalium legitimorum vim Juris communis ſortiuntur, de iis præcipue nobis tractandum venit. Partiemur autem ampliſſimam hanc mate-

riam in Jus Synodale Antiquum, *quo octo generalia Concilia, in Oriente celebrata comprehendimus, & in* Jus Synodale Novum, *quod recentiora Concilia, in Occidente congregata complectitur.*

ARTICULUS I.

De Concilio Generali I. Nicæno I.

Contra Arium, Quarto - decimanos, & schisma Meletii, sub Sylvestro I. & Constantino M. anno 325.

SUMMARIUM.

§. I.
Synopsis Historica.

1. *Causæ Concilii tres: nempe* 1. *Controversia de Christi Divinitate contra Arianos.* 2. *Controversia de Paschate contra Quartodecimanos.* 3. *Componendum schisma Meletianum.*
2. *Quot & quinam Patres adfuerint?*
3. *Asserta Filio Dei Divinitas, & consubstantialitas, damnato Ario.*
4. *Definitio controversiæ Paschalis.*
5. *Decisa causa Meletii.*

§. II.
Summa Canonum.

6. *Numerus Canonum incertus.*
7. *Recensentur* 20. *Canones certi.*
8. *Plures tamen sunt editi, quam* 20.

§. III.
An Nicænum concesserit Sacerdotibus usum matrimonii?

9. *Proponitur quæstio.*
10. *Examinatur narratio de Paphnutio pro usu conjugii in Concilio loquente.*
11. *Probabilius falsa est. Certe statutum contrarium a Concilio.*
12. *An narratio illa prosit Protestantibus, qui toties eam contra Cœlibatum oggerunt.*

§. IV.
De Concilio Sardicensi tanquam complemento Nicæni.

13. *Cur Canones Sardicenses appellati sint Nicæni?*
14. *Furor Arianorum post Nicænum,*
15. *Præsertim in S. Athanasium.*
16. *Recensentur Canones Concilii Sardicensis, præsertim circa jus appellationum.*
17. *Secedentes Orientales a Concilio Sardicensi dicti sunt Semi - Ariani.*
18. *Duplex proin Concilium Sardicense, unum Catholicorum, alterum Semi-Arianorum.*

§. I.
Synopsis Historica Concilii Nicæni.

1. Causa Concilii. Institutum est hoc Concilium generale I. cui tota antiquitas singularem semper venerationem habuit, anno 325. sub Sylvestro I. Romano Pontifice

tifice, pro defendenda Filii Dei Divinitate contra Arium, determinando tempore celebrandi Paſchatis contra Quarto - decimanos, & tollendo ſchiſmate contra Meletium; quæ hac ratione contigere.

Anno 321. in Alexandrinum Patriarcham electus *Alexander*, vir doctus & probus: cui invidens *Arius* Alexandrinus Presbyter, homo impius, Alexandri doctrinam eſt inſectatus, aſſerens, Filium Dei *non eſſe ab æterno, nec Deum verum de Deo vero, ſed ex nihilo creatum, minorem Patre, voluntate, naturaque mutabilem:* nactusque brevi multos & magnos aſſeclas, atque inter eos duos *Euſebios*, Nicomedienſem & Cæſareenſem. Arius in Chriſtum impius.

Alexander ut peſtem maturo remedio ſuffocaret, convocato ex Ægypto & Lybia centum Epiſcoporum Concilio Arium, pertinaciter graſſantem, a communione fidelium excluſit; qui ad Euſebium Nicomedenſem fugiens, coactoque illius authoritate in Bithynia conciliabulo, juſſus eſt Eccleſiæ communioni reſtitui. Ex quo hæreſis Ariana in dies latius ſerpere cœpit, fortius aliquod & univerſalius remedium exigens.

Altera Concilii congregandi cauſa fuit antiquior controverſia, nempe jam dudum agitata, de tempore celebrandi feſti Paſchalis. Quidam enim, Aſiatici præſertim, contenderant jam tempore S. Victoris Papæ, decima quarta luna menſis primi cum Judæis celebrandum eſſe Paſcha. Unde *Quarto - decimani* dicti, jam pridem ab eodem Victore, aliisque Epiſcopis ritum Romanæ Eccleſiæ, Dominicam proximam juxta traditionem Apoſtolorum ſtatuentis, ſequi juſſi. Controverſia de Paſchate.

Tertia cauſa fuit tumultus *Meletii*, Lycopoleos in Ægypto Epiſcopi, qui funeſto ſchiſmate ſcidit Eccleſiam. Hic etenim propter plura crimina, ac præſertim idolorum cultum, a S. Petro Alexandrino Epiſcopo in frequenti ſynodo depoſitus, in eundem & ſucceſſores ejus furens, munere Epiſcopali contumaciter fungi perrexit, multis, qui propterea *Meletiani* dicti ſunt, in partes ſuas pertractis. Et ſchiſma Meletianum.

His igitur Eccleſiæ malis ut Sylveſter Pontifex, & Conſtantinus Imperator occurrerent, Concilium generale Nicææ in Bithynia celebrandum indixere, anno 327. ut Bellarminus ſentit, vel anno 325. ut alii cum Baronio exiſtimant. Convenerunt igitur, impenſas & vehicula ſuppeditante pientiſſimo imperatore, ex toto Oriente 118. Epiſcopi: inter quos eminebant, non tantum vitæ ſanctimonia, ſed etiam eruditione viri clariſſimi, *Alexander*, Patriarcha Alexandrinus, cum Diacono ſuo, Athanaſio. *Euſtathius* Patriarcha Antiochenus, poſtmodum plurium criminum ab Arianis falſo inſimulatus, pro fide Chriſti in exilio mortuus. *Macarius* Jeroſolymæ Epiſcopus, Arianorum malleus. *S. Nicolaus*, Myræ in Lycia Epiſcopus, vitæ ſanctitate ac miraculis toto orbe celeberrimus. *Jacobus Niſibenius Paphnutius* Thebaidos, Spiridion Cypri Epiſcopus, aliique multi Patres venerabiles.

Con-

Confeſſores, quorum decoras cicatrices, ab Ethnica Diocletiani Liciniique tyrannide relictas, Conſtantinus ille Magnus venerabundo non raro oſculo eſt veneratus. Neque eodem cum Epiſcopis ordine ſedere voluit, ſed inferiori loco, nec niſi illis annuentibus, non Judicem, ſed Defenſorem Concilii profeſſus.

Cum Epiſcopis multi Presbyteri & Diaconi aderant, qui tamen non ſubſcripſerunt, ſed diſputando, ac rebus diſcutiendis inſerviebant.

Ex Occidente tantum adfuerunt tres Apoſtolicæ ſedis legati, nempe *Oſius* Cordubenſis in Hiſpania Epiſcopus, *Vitus & Vincentius* presbyteri Romani cum *Nicaſio* Dinienſi in Galliis Epiſcopo.

3. Damnatus Arius. Poſtquam Patres collecti oratione per *Euſtathium* habita, ſalutaverunt Imperatorem, atque ab eodem ad pacem Eccleſiæ reducendam animati fuerant, lectæ ſunt Arii in Filium Dei blaſphemiæ, ad quas cohorruit pius cœtus; invitati nihilominus Ariani, ne conqueri poſſent, ſe non auditos damnatos eſſe. Diſputatum proin cum illis, ac præſertim ab Athanaſio, tunc adhucdum Diacono cum ipſo Ario: qui rebus probe expenſis cum aſſeclis & hæreſi ſua ab univerſo Epiſcoporum Concilio eſt damnatus, ac vindicata Filii Divinitas, conſcriptumque per Oſium *Nicænum Symbolum*, quo Dei Filius aſſeritur Deus de Deo, lumen de lumine, Deus verus de Deo vero ὁμοέσιος, ſeu conſubſtantialis Patri. Hoc Symbolum ita habet:

Symbolum Nicænum.

Credimus in unum Deum, Patrem omnipotentem, Factorem cœli & terræ, omnium viſibilium & inviſibilium: Et in unum Dominum Noſtrum JEſum Chriſtum, Filium Dei Unigenitum, genitum a Patre ante omnia ſæcula, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum, non creatum, Conſubſtantialem Patri, per quem omnia facta ſunt, qui propter nos homines & propter noſtram ſalutem deſcendit de cœlo: & Incarnatus eſt de Spiritu ſancto ex Maria virgine, & Homo factus, crucifixus pro nobis ſub Pontio Pilato, mortuus, ſepultus: Et Reſurrexit tertia die ſecundum ſcripturas. Aſcendit ad cœlos: ſedet ad dextram Dei Patris in excelſis. Iterum venturus eſt cum gloria, judicare vivos & mortuos, cujus Regni non erit finis.

Reliqua, quæ habemus in Symbolo, addita ſunt a ſecunda Generali Synodo, ſeu Conſtantinopolitana I. ad confutandam præcipue Macedonii hæreſin, Spiritui ſancto Divinitatem abnegantis.

Deciſio Quæſtionis de Paſchate.

4. Definitio controverſ. Altera dein Quæſtio expenſa, ac definitum, Paſcha non eſſe cum Judæis celebrandum decima quarta lunæ menſis primi (erat autem menſis primus, *Niſan* dictus, apud Hebræos, cujus decima quarta lunæ, ſeu dies pleni-

plenilunii, incidebat vel in ipsum diem æquinoctii verni, vel proxime post æquinoctium) statutum igitur, ut pascha semper celebretur die Dominica proxime sequente plenilunium, quod primum occurrit post æquinoctium vernum. Hoc autem æquinoctium a Concilio Nicæno fixum est (moraliter ac civiliter) in diem 21. Martii. Unde, si plenilunium incideret in 20. Martii, adeoque uno die ante æquinoctium, deberemus adhuc per integrum mensem lunarem exspectare, nempe per 29. dies, usque ad primum plenilunium post æquinoctium, nempe usque ad 18. Aprilis: & si illa dies esset Dominica, adhuc exspectandum esset per septem dies usque ad Dominicam sequentem, nempe usque ad 25. Aprilis, in quam incidit Festum S. Marci, quo die in hoc casu juxta Concilium Nicænum celebrandum esset pascha: contra vero, si plenilunium incideret in ipsam diem æquinoctii, nempe in 21. Martii, & sequens dies, nempe 22. Martii esset Dominica, hac die jam deberet celebrari. Adeoque pascha celebrari nunquam potest ante 22. Martii, neque post 25. Aprilis. Si quis ulteriorem hac de re notitiam desiderat, consulat Clavium, Petavium, Guldinum, Deschales, ac præcipue aureum opusculum P. Josephi Falck S. J. *Christianum Pascha* inscriptum ac nuper primum editum, præsertim *cap.* 3. §. 4. ubi docet, quid ratione paschatis actum sit in concilio Nicæno, & postea observatum. fiæ paschalis.

Decisa denique tertia Quæstio in causa Meletii, statutumque, ut retento nudo Episcopi nomine, maneret Lycopoli, abstinens omni Episcopali munere & functione. 5. Causa Meletii judicata.

Additi insuper saluberrimi Canones pro Disciplina Ecclesiastica, vel firmanda, vel restauranda. De quorum tamen numero magna est dissensio. Nam *can.* 12. *dist.* 16. dicitur, constare ex Epistola S. Athanasii 70. fuisse Canones. Arabice scripti habentur omnino 80. nunc etiam latine versi & impressi. Solentque plures citari, qui in 20. illis, quos omnes agnoscunt, non continentur. Communiter tamen 20. in omnibus Conciliorum Collectionibus relati, tanquam vere & extra omnem controversiam authentici numerantur. 6. Numerus Canonum incertus.

§. II.

Summa Canonum.

Horum Canonum, prout apud Dionysium Exiguum, & Ruffinum in *Hist. Eccles. libr.* 11. *cap.* 6. habentur, hæc est summa. Præmisso Symbolo Nicæno tanquam formula Fidei statuitur, 7.

1. Ne admittatur ad clerum, qui se ipsum abscidit. *Huic statuto occasionem dedit Leontius presbyter, qui se ipsum abscidit, ut libere uti possit commercio cum muliercula, depositus propterea; & Arianus deinde factus Episcopus.*

Poteſt etiam factum Origenis anſam dediſſe Canoni. Ratio autem datur can. 22. Apoſt. quia ſui ipſius homicida eſt. Unde, qui a Tyranno, aut Chirurgo eſt caſtratus, aut evnuchus natus, non eſt irregularis.

2. Neque ordinetur in Presbyterum vel Epiſcopum Neophitus, ſeu recens a gentilitate converſus. *Hic Canon objectus eſt a Synodo VIII. Photio, qui miles antea, dejecto Ignatio ſe intruſit in ſedem Conſtantinopolitanam; verum ille objecit exemplum Nectarii, Ambroſii & Tharaſii. Sed quoad iſtos ſpeciales circumſtantiæ exigebant, aut excuſabant: ut Nicolaus I. Photio reſpondit.*

3. Ne Clericus mulierem in domo habeat, præter Matrem, ſororem, amitam, materteram. *Notent hunc Canonem Proteſtantes: non excipit uxorem. Unde fabula eſſe videtur, quod de Paphnutio pro retinenda uxore loquente toties oggerunt.*

4. Epiſcopus ordinetur a totius Provinciæ Epiſcopis, aut ſaltem de eorum conſenſu a tribus, confirmatione reſervata Metropolitano. *Huic occaſionem dedit Meletius, qui ab Epiſcopatu depoſitus, nihilominus adhuc plures ordinavit Epiſcopos, non ſine magna perturbatione Eccleſiæ.*

5. Excommunicatus ab uno Epiſcopo non recipiatur ab altero. *Huic occaſionem dedit Euſebius Nicomedienſis, qui Arium, ab Epiſcopo ſuo excommunicatum, recepit.*

6. Alexandrinus Epiſcopus per Ægyptum, Libyam & Pentapolim poteſtatem habeat: quia & urbis Romæ Epiſcopo parilis mos eſt, & Antiochiæ. Unde ſi quis præter ſententiam Metropolitani ſit factus Epiſcopus, non oportet eum eſſe Epiſcopum. *Hoc Canone, occaſione Meletiani Schiſmatis condito, multum abutuntur Proteſtantes, etiam hodierni, volentes ex eo probare, Romanum Pontificem nihil juris habuiſſe in reliquos Patriarchas, eorumque Eccleſias, ſed quemlibet habuiſſe ſub ſe certas tantum Provincias determinatas. Verum hic Canon non loquitur de Romano Epiſcopo, ut eſt ſummus Pontifex, Papa Univerſalis, & Caput totius Eccleſiæ; ſub qua conſideratione habet poteſtatem in totam Eccleſiam, & in reliquos etiam Patriarchas: ſed loquitur de eo, ut eſt Patriarcha Occidentis; ſub qua ratione habet Poteſtatem in Epiſcopos & Eccleſias ſui Patriarchatus, ſicut Alexandrinus & Antiochenus in Epiſcopos & Eccleſias ſui Patriarchatus.*

7. Æliæ (hoc eſt Jeroſolymæ) Epiſcopo deferatur antiqua honoris prærogativa: ſalvo tamen jure Cæſarienſis Metropolitæ. *Hunc Canonem Ruffinus ponit octavum (ſeptimum vero de conſenſu, præſertim Metropolitani requiſito, quando eſt diſſenſio circa ordinationem Epiſcopi) Dionyſius Exiguus vero, Iſidorus Mercator, & Gentianus Hervetus, collocant eum ſeptimo loco, in ſuis interpretationibus & collectionibus. Annatus vero videtur libr. 5. ſect. 3. art. 2. per-*

peram

peram ſcribere, quod Concilium Nicænum Patriarchalem honorem vetuſta conſuetudine partum confirmarit Epiſcopo Hieroſolymitano: nam illo tempore necdum erat ſedes Patriarchalis Jeroſolymæ.

8. Novatiani, ſeu Cathari ad Eccleſiam revertentes, ſi Clerici ſint ordinati in ſua ſecta, maneant in clero, ſi promittant ſervare leges Catholicæ Eccleſiæ, & bigamis ac lapſis communicare. Si vero fuerit Epiſcopus, maneat in ordine Presbyterorum. Ne in una Civitate duo ſint Epiſcopi. *Hanc clauſulam Ruffinus ponit in Canone decimo.*

9. Criminoſi, aut ſine examine promoti ad presbyteratum rejiciantur.

Canon decimus, undecimus, duodecimus, & decimus quartus præſcribunt pœnitentiam lapſis in perſecutione.

13. Infirmis in vitæ exitu maxime neceſſarium viaticum miniſtretur. *Ubi per viaticum maxime neceſſarium videtur intelligi abſolutio Sacramentalis a peccatis, ut explicat Concilium Arauſicanum I. can. 3.*

15. Epiſcopi, presbyteri & Diaconi ab una Eccleſia in aliam non transferantur: & translatio ſit irrita, & translati ad priſtinam Eccleſiam redeant; quod ſi non fecerint, excommunicentur. *Hoc ſtatutum eſt occaſione data ab Euſebio Nicomedienſi, ab Eccleſia Berocenſi ad Nicomedienſem transeunte. Et cum poſtea etiam ad Epiſcopatum Conſtantinopolitanum ſe transferri curaſſet, pluresque Epiſcopi majoribus ſedibus inbiaſſent, a Concilio Sardicenſi diſtrictius id eſt probibitum can. 1.*

16. Idem fere prohibetur circa tranſitum ab una parochia ad alteram, Epiſcopo non conſentiente: & ne Epiſcopi alienos clericos ordinent.

17. Clerici uſurarii deponantur.

18. Diaconi tanquam inferiores presbyteris ſe exhibeant; nec presbytero Euchariſtiam porrigant. *In neceſſitate tamen poſſunt illam populo porrigere: ut explicat Concil. Carthag. IV. can. 38.*

19. Paulianiſtæ, hoc eſt ſectarii Pauli Samoſateni, ad Eccleſiam revertentes baptizentur. Et Diaconiſſæ inter laicas perſonas reputentur. *Baptiſmus Paulianiſtarum laborabat defectu ſubſtantiali circa formam.*

20. Ut ſervetur conformitas, die Dominica ſtando fiat oratio. *Ecce antiquitatem hujus moris, in honorem Chriſti reſurgentis introducti!*

Iſti ſunt celeberrimi illi 20. Canones Nicæni, quos ex interpretatione & Collectione Dionyſii Exigui, Iſidori, & Herveti, atque ex Ruffini libro ſummatim adducere viſum eſt. Quia non omnibus hi libri, aut tomi Conciliorum ſunt ad manum.

Certum tamen eſſe videtur, Canones multo plures a Concilio Nicæno eſſe editos, vel temporum injuria deperditos, vel ex Arabica editione, magnam ſaltem partem adhuc aliquatenus conſervatos. Patere id vel ex eo arbitror, quod inter 20. memoratos Canones nullus extet, qui de Paſcha-

8. Plures ſunt quam 20.

Paſchate, non decima quarta luna primi menſis, ſed Dominica prima ſequente celebrando ſtatuat; cum tamen certum ſit, hoc in Nicæno ſtatutum fuiſſe: ut conſtat ex Epiſtola S. Athanaſii de ſynodo Ariminenſi, & Euſebio lib. 3. de vita Conſtantini.

Deinde in 20. illis Canonibus nihil memoratur de Bigamis non ordinandis; cum tamen hoc in Concilio illo ſancitum eſſe aperte conſtet ex S. Ambroſio in epiſt. ad Vercellenſem Epiſcopum: in qua ſcribit, non ſolum Apoſtolum ſtatuiſſe, ut non ſit Epiſcopus aut Presbyter, qui ſecunda conjugia ſortitus ſit, ſed etiam Patres in Concilio Nicæno addidiſſe, neque Clericum talem eſſe oportere.

Denique S Hieronymus epiſt. 3. de libro Judith ſic loquitur: *Sed quia hunc librum ſynodus Nicæna in numero ſacrarum ſcripturarum legitur computaſſe, acquievi petitioni veſtræ.* Inter 20. autem dictos Canones nulla omnino fit mentio de ſacris ſcripturæ libris, nedum de libro Judith. Taceo, quod paſſim alii adhuc Concilii Nicæni citentur Canones.

De tempore, quo finita ſit hæc ſynodus, non conveniunt ſcriptores. Nam Bellarm. *lib.* 1. *de Concil. cap.* 5. cenſet, illam duraſſe tribus annis, ab anno nempe 327. ad 330. alii vero communiter ſcribunt, eſſe inchoatam anno 325. & eodem anno finitam.

Miſſa autem ſunt acta Concilii, Patribus Nicænis adhuc congregatis, a Conſtantino Imperatore ad Sylveſtrum ſummum Pontificem, qui coacto 275. Patrum ex Italia, vicinisque provinciis Concilio illa approbavit, ut habetur apud Labbeum & Coletum tum. 2. Concil. ex præfat. Dionyſii Exigui ad Concil. Nicænum.

§. III.

An Nicænum Concilium conceſſerit Sacerdotibus uſum matrimonii?

9. Quæres, quid ſentiendum de hiſtoria, quam narrant Socrates *Hiſt. Eccleſ. lib.* 1. *cap.* 8. & ex eo Sozomenus *lib.* 1. *c.* 22. quamque nobis Proteſtantes, Cœlibatum Sacerdotum impugnantes, frequenter objiciunt; quod videlicet Concilium Nicænum Clericis prohibere voluerit uſum
10. uxorum, quas adhuc Laici duxerant; interceſſiſſe autem *Paphnutium* huic Patrum Conſilio: rem nimium eſſe difficilem, & incontinentiæ occaſionem daturam: ſatis eſſe, ſi more majorum ordinati non amplius admittantur ad nuptias: tunc vero Concilium Paphnutio conſenſiſſe.

Narratio de Paphnutio examinatur.

Falſa eſt.

Reſp. Hanc narrationem probabilius eſſe a mulieroſis Græculis confictam, cum Patres & ſcriptores, antiquiores Socrate & Sozomeno, ut Athanaſius, Euſebius, Epiphanius, Ruffinus &c. nullam omnino de hac re mentionem faciant. Quamvis plures poſteriores, inter quos eſt Gelaſius

lasius Cyzicenus in sua de Concilio Nicæno historia, illam ex Socrate & Sozomeno exscripserint.

Deinde, licet Paphnutius tale quid proposuisset, falsum tamen omnino est, quod Concilium consenserit, cum Can. 3. prorsus contrarium statuerit, nempe nulli Episcopo, vel Presbytero, vel Diacono licere fœminam aliquam domi retinere, præter matrem, sororem, vel amitam, ubi satis aperte excluditur uxor, quæ primo loco nominanda fuerat, si vera esset illa narratio. 11. Statutum contrarium.

S. Epiphanius etiam paulo post Concilium Nicænum hæresi 59. quæ est Catharorum, disertis verbis scripsit, adversari sacris Canonibus, quod Episcopus, Presbyter, vel Diaconus ex uxore liberos gignat. Item S. Ambrosius lib. 1. de offic. cap. ult. & Hieronymus lib. contra Vigilantium, scribunt, neque in occidente, neque in oriente licitum esse ad sacrum ministerium assumi nisi virgines, aut continentes, aut qui, si uxores habeant, ab usu matrimonii abstineant.

Idem brevi post Concilium Nicænum in Arelatensi Can. 2. & in secundo Carthag. Can. 2. statutum est. Quomodo autem est credibile sanctos illos Patres, & ista Concilia paulo post generalem synodum Nicænam hæc scripturos aut statuturos fuisse, si narratio illa de Paphnutio subsisteret?

Unde Lutherus, more suo eodem ructu nigrum albumque exhalans, cum referens hanc de Paphnutio historiam dixisset, Concilium a conclusione destitisse, deinde aperte dicit, Concilium Nicænum prohibuisse Sacerdotibus usum uxorum, ac se non intelligere Spiritum sanctum in eo Concilio, cum & castrationem prohibeat, & contubernium fœminarum. 12. Probrosa sectariis.

Deinde licet omnia vera essent, quæ Protestantes de illa historia narrant, tamen ad nihil eis serviret, nisi ad majus probrum & dedecus, majoremque suam confusionem. Nam narratio illa aperte dicit, Paphnutium omnino institisse mori antiquo, ne illi, qui jam sunt Clerici ordinati, amplius admittantur ad nuptias. Cui mori antiquissimo & decreto primi Concilii Generalis Lutherus, aliique novi Evangelii Prophetæ prorsus contrarium egerunt, dum jam Sacerdotes sacrilegis nuptiis adhinnierunt: in venerationem videlicet Concilii Nicæni, quod arctissime se amplecti dicunt.

§. IV.

De Concilio Sardicensi tanquam Complemento Nicæni.

Appendix & complementum Concilii Nicæni fuit Concilium *Sardicense*, utpote in quo nihil novi ad fidem pertinens est statutum, sed ea tantum novis suffragiis stabilita & confirmata sunt, quæ Patres in Nicæna 13.

synodo tradiderant. Et hinc, quia Patrum in Concilio Nicæno & Sardicensi fuit una mens, unus spiritus, una sententia; ideo sæpius Concilium Sardicense citabatur nomine Concilii Nicæni: Sic Innocentius & Zosimus Pontifices in epistolis ad Concilium Carthag. VI. Sardicenses Canones appellarunt Nicænos, quin tamen propterea crimen falsi commiserint, ut sancti isti Pontifices a Præconibus Tigurinis maligne accusantur.

14. Furor Arianorum

Fuit autem Concilium hoc Sardicense omnino *Generale.* Nam post Concilium Nicænum Ariana hæresis perrexit furere, primum quidem clam, superstite Constantino, pientissimo Nicæni defensore; eo vero defuncto, in Constantio Augusto fautorem nacta in apertum prorupit, authore potissimum Eusebio Nicomediensi; qui ab Episcopatu quidem depositus, sed Nicænam confessionem simulans, iterum intrusus, ac subin etiam Constantinopolitana sede occupata, quidquid furoris virulenti in corde collegerat, incredibili rabie, immanitate ac violentia in Episcopos orthodoxos effudit, ac præsertim in S. Athanasium, Patriarcham Alexandrinum, Catholicæ veritatis propugnatorem invictissimum; cui proin implacabili odio concepto bellum perpetuum indixere Ariani. Hinc tot illæ falsæ accusationes, fraudes, condemnationes iniquissimæ in tot synedriis Arianis, illæ proscriptiones & exilia viri inflexibilis atque integerrimi.

15. Præsertim in S. Athanasium.

Appellavit ille ab iniquis Episcoporum Arianorum sententiis ad Sedem Apostolicam, Ecclesiarum omnium matrem, ac moderatricem, cui tunc Julius præfuit. Hic suscepto Athanasii Patrocinio, generalem synodum Sardicæ, Illyrici urbe, habendam indicit, anno 347. implorato Constantii atque Constantis Imperatorum auxilio.

Convenerunt Episcopi ex occidente ad 280, ex oriente 76. nomine Julii Papæ præfuit rursus Osius. Aderat etiam Athanasius cum sociis, ad crimina objecta diluenda. Quos cum occidentales Patres ejicere nollent, orientales, præsertim Asiatici, Arii sectatores aut fautores, *Semi-Ariani* dicti, *Philippopolim* abierunt, ibique soli conciliabulum conflabant, cui *Sardicensis Concilii* nomen affinxere. In hoc damnato Nicæni dogmate, Julio, Osio & Athanasio anathema dixerunt. Sardicenses vero Patres ex diversissimis nationibus congregati, Nicænum confirmarunt, damnatis rursus Arianis: additisque 20. Canonibus, Græca & Latina lingua, de disciplina Ecclesiastica. Nempe,

16. Canones Sardicenses.

Ut nullus Episcopus ad aliam Ecclesiam transeat: ut in litibus Episcoporum judicent Episcopi ejusdem Provinciæ: & si quis ab eis deponatur, relinquitur ei jus appellandi Romam ad summum Pontificem, qui Legatum potest mittere, judicium una cum Episcopis resumpturum. *Hic est Canon ille, qui a Zosimo Papa in epistola ad Africanos Episcopos, in sexta Carthag. synodo congregatos, sub nomine Canonis Nicæni citatus controversiis occasionem*

nem dedit inter Papam & Afros in cauſa appellationis : hæreticis etiam noſtri temporis anſam inde captantibus accuſandi Pontificem, tanquam falſarium. Sed paulo ante ad hoc reſponſum eſt.

Reliqui Canones tractant de modeſtia Epiſcoporum , ne temere ad comitatum, & aulam Imperatorum vagentur ; de reſidentia Epiſcoporum ; de dignis eligendis ; de non ordinandis alienis ſine conſenſu proprii Epiſcopi ; de excommunicatis non recipiendis ab alio Epiſcopo ; de Clerico, a ſuo Epiſcopo expulſo, a finitimis Epiſcopis judicando ; de recipiendis perſecutionem patientibus &c.

Nota. Orientales , qui Sardica receſſerant , & Philippis in Thracia ſeparatum conventiculum inſtituerant, in aliquibus Arium damnarunt. Nam Filium Dei nominabant quidem, ante omnia ſæcula ex Patre genitum, Deum ex Deo : negabant tamen eſſe æqualem & conſubſtantialem Patri ; ac propterea *Semi Ariani* ſunt appellati. Cum autem ſuam formulam fidei ubique diſſeminarent ſub nomine Concilii Sardicenſis, adjutore Conſtantio Imperatore Ariano, verum Concilium Sardicenſe ferme in oblivionem venit ; unde aliqui, inter quos referunt ipſum S. Auguſtinum, tantum Semi Ariani illius conciliabuli Sardicenſis mentionem fecerunt. In ultima Conciliorum editione Veneta Coleti taxatur etiam Bellarminus, quod non ſatis diſtinxerit inter duo iſta Concilia Sardicenſia, alterum Catholicum, alterum Arianum & ſuppoſititium. At ſatis ille diſtinxit libr. 1. de Concil. cap. 7. dum ſcripſit, Concilium Sardicenſe partim eſſe confirmatum, partim reprobatum, eo quod 300. Epiſcopi occidentales fidem Catholicam confirmarint, Epiſcopi orientales vero fidem Arianam ſcripſerint. 17. Semi Ariani. 18. Duplex Concilium Sardicenſe.

ARTICULUS II.

De Concilio Generali II. Conſtantinopolitano I.

Pro Spiritus S. Divinitate contra Macedonium ſub Damaſo I. & Theodoſio Seniore anno 381.

SUMMARIUM.

§. I.

Synopſis Hiſtorica.

1. *Ex Ariana hæreſi nata eſt Macedoniana contra Spiritus S. Divinitatem.*
2. *Propterea celebratum hoc Concilium. Quot, & quinam interfuerint?*
3. *Idem Concilium in Oriente & Occidente celebratum.*

§. II.

De Symbolo, & Canonibus Concilii.

4. *Exponitur Symbolum fidei Conſtantinopolitanum.*
5. *In quo variæ hæreſes damnatæ.*

6. 13.

6. *Additi 3. Canones.*
7. *Decernitur sedes Constantinopolitana prima post Romanam: contradicente Papa.*
8. *S. Gregorii Naz. abdicatio.*
9. *Ejus oratio in hunc finem habita in Concilio.*

§. I.

Synopsis Historica.

1. Ex Ariana hæresi.

Constantio & Valente Imperatoribus Arianis, Catholicam Ecclesiam persequentibus, mirum est, quantas in vires excreverit Ariana hæresis. Innumera, præsertim sub Constantio, instituta diversis in locis conciliabula, nullo alio operæ pretio, nisi ut plures perverterent, & non tantum a Catholicis, sed etiam inter se, in plures sectas divisi, dissentirent. Hinc tot tamque varia apud eos symbola Fidei, Arianorum, Semi-Arianorum, hisque ipsis in diversos rursus errores dissectis, quolibet ingenio luxuriante, ut fit apud omnes novatores, novam sibi sentiendi credendique formam procudente.

Nata est Macedoniana.

Prodiit ex infecta vitiataque hac stirpe multifaria lues: atque comprimis *Macedoniana* hæresis. Sic dicta a *Macedonio*, quem Constantius, Arianorum malis artibus depulso Paulo, in Constantinopolitanam sedem intrusit. Hic igitur non contentus cum Arianis Filium Divinum Patre minorem facere, ut novi quid parturiret, atque ulterius porrigeret blasphemiam, Spiritum Sanctum creaturam esse docebat, nulla in eo agnita Divinitate. Unde ipsius sectatores *Pnevmatomachi* appellabantur, hoc est, Spiritus Sancti oppugnatores.

2. Hæc causa Concilii,

Ut impium hoc dogma, in plures, ut fieri consuevit, propagines diffusum, eradicaretur, anno 381. ad Damasi Papæ litteras a Theodosio seniore, piissimo Principe, generale hoc concilium est convocatum, teste Theodoreto *libr. 5. Hist. Eccles. cap. 9.*

Convenerunt autem ex diversis Provinciis Orientalibus 150. Episcopi: quos inter quatuor Patriarchæ, videlicet Nectarius Constantinop. Timotheus Alexandrinus, Meletius Antiochenus, & Cyrillus Hierosolymitanus, item S. Gregorius Nyssenus, & S. Gregorius Nazianzenus. Qui pulcherrima Oratione ad Patres congregatos habita, se lubens abdicavit Episcopatu Contantinopolitano, suffecto in ejus locum Nectario, senatorii ordinis viro, jam grandævo, sed adhuc catechumeno.

3. Duobus locis celebrati.

Ex Occidentalibus nemo aderat, sed Damasus Papa eodem tempore Romæ congregavit Concilium ex Occidentalibus Episcopis, & quidem in eadem omnino causa, nimirum propter hæresin Macedonii. Atque sic duo illa Concilia, locis quidem disjuncta, animis tamen & sententiis unita, in unum Concilium Generale coaluerunt.

§. II.

§. II.

De Symbolo, Canonibus, & Abdicatione S. Greg. Naz.

Condemnata Macedonii hæreſis, editumque Fidei ſymbolum, quod hodiedum in Miſſa legitur. Quamvis autem hoc potius ſit *Symbolum Conſtantinopolitanum*, dicitur tamen communiter *Symbolum Nicænum*, quia ab hoc non differt, niſi quod aliqua verba ſint addita, aut magis explicata, ut per illud manifeſtius variæ hæreſes rejiciantur. Addita autem ſunt Symbolo Nicæno ad condemnandas præſertim Macedonii, & Eunomii hæreſes, hæc verba: 4. Exponitur Symbolum,

Et in Spiritum ſanctum, Dominum & vivificantem, qui a Patre procedit: & qui cum Patre & Filio adoratur & glorificatur; qui locutus eſt per prophetas. Et unam, Sanctam, Catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam. Confitemur unum Baptiſma, in remiſſionem peccatorum. Exſpectamus Reſurrectionem mortuorum: Et vitam futuri ſæculi. Amen.

Dicitur igitur 1. *Et in Spiritum Sanctum, Dominum & vivificantem, ex Patre procedentem, cum Patre & Filio adorandum &c.* Hoc, inquam, dicitur contra *Macedonium*, *Aetium* & *Eunomium*, Spiritui S. Divinitatem detrahentes. Quando autem addita ſit vox illa *Filioque* procedit, quod Græci Eccleſiæ Latinæ maxime objiciebant, ut patet ex Concilio Florentino, non ſatis conſtat. Hoc certum, quod hæc additio, vel potius major declaratio, ſit in Eccleſia antiquiſſima. Neque rem ipſam, hac voce ſignificatam multum negabant Græci (præſertim ubi audierunt, ſecundum noſtram doctrinam Spiritum Sanctum ex Patre Filioque tanquam uno principio, atque per unam ſpirationem procedere) ſed carpebant, ab Eccleſia Latina additionem aliquam eſſe factam contra prohibitionem primorum Conciliorum, dicentium anathema illis, qui Symbolo addere aliquid præſumpſerint.

Dicitur 2. *Factorem cœli & terræ, viſibilium & inviſibilium*, contra *Marcionitas* & *Manichæos*, qui aſſerebant duo rerum principia, unum bonum, alterum malum. 5. Contra diverſas hæreſes compoſitum.

Dicitur 3. *Natum ante omnia Sæcula*, contra *Photinum*, qui verbum Divinum, non æternum, ſed in utero virginis primo cœpiſſe docuit.

Dicitur 4. *Natus ex MARIA Virgine*: contra *Apollinarem*, delirantem, Chriſtum carnem ſuam de Cœlo tuliſſe.

Dicitur 5. *Cujus regni non erit finis*: contra *Millenarios*, temporale ac terreſtre Chriſti Regnum comminiſcentes.

Dicitur 6. *Conſubſtantialem Patri*: contra *Arianos*, *Semi-Arianos*, *Homoeouſios*, qui Filium *ſimilis* cum Patre ſubſtantiæ eſſe dicebant, &

Hetereusios, qui neque ejusdem neque similis cum Patre substantiæ, sed diversæ esse volebant. Item contra Constantium Imperatorem, qui edicto vetuit, Christum dici *Homousion*, seu consubstantialem; ut Catholici docebant: (quos propterea *Homousianos* appellabant) aut *Homœousion*, seu similem substantia, aut *Heterousion*, sive diversæ substantiæ, ut Ariani volebant: sed his vocabulis abstineri voluit, eo quod natura & substantia Dei sit inscrutabilis, nihilque hac de re expressum habeatur in S. Scriptura.

6. Additi 3. Canones.

Denique in hoc symbolo fit distinctio Divinarum Personarum; contra *Sabellium*; qui unam tantum in Trinitate Personam esse volebat.

Insuper in hoc Concilio, ut habetur *can.* 10. *dist.* 16. additi sunt tres Canones potissimum per Nectarium.

In 1. statuitur, ut Nicænum Concilium per omnia firmum maneat: atque anathema dicitur Macedonianis, Arianis, Eunomianis, Sabellianis, Photinianis, Apollinariis, &c. In 2. Patriarchis confirmatur potestas in suas Provincias, a Nicæno designatas. Vetaturque, ne Episcopi alienas Ecclesias accedant, ad faciendas ibi ordinationes, nisi sint vocati.

7. Decernitur secunda sedes Constantinopolitano.

Insuper Episcopo Constantinopolitano decernitur primus locus ac dignitatis gradus post Romanum Episcopum, eo quod sit Episcopus novæ Romæ.

Hanc clausulam non acceptavit Romana Ecclesia usque ad tempora Innocentii III. imo in Concilio Chalcedonensi Legati Pontificii sess. 16. sunt protestati, hunc Canonem in Canonicis sanctionibus non reperiri.

In tertio statuitur, *Maximum*, perperam ordinatum Constantinopoli, non esse habendum pro Episcopo.

8. Gregorii Nazianz. abdicatio.

Nam hic homo, Philosophus Cynicus, tumultuariis suffragiis quorundam Episcoporum, maxime Ægyptiorum, ad Episcopatum Constantinopolitanum fuerat intrusus: quem tunc S. Gregorius Nazianzenus, post Macedonium, Eudoxium, & Demophilum, Arianos Episcopos, sanctissime regebat. Verum, ut pax reduceretur, Gregorius, prout ante memoratum, jure suo ultro cessit, Maximo vero a Concilio deposito Nectarius suffectus est.

9. Ejus oratio in Concilio.

Exstat in tomis Conciliorum elegantissima Gregorii Nazianzeni Oratio in Concilio ad Patres habita: in qua memorat, quas persecutiones a Constantio, Juliano, & Valente, tum ipse, tum omnis Ecclesia Catholica sit passa: quomodo ipse Constantinopolitanam Ecclesiam, Arianis procellis tot annos agitatam, expurgarit, atque ad veræ doctrinæ ac disciplinæ normam per mansuetudinem suaviter flexerit. Pergit deinde ad doctrinam suam de sanctissimo Trinitatis mysterio explicandam; petitque

a Con-

a Concilio ætatis senio & laboribus confectæ præmium: sed non aliud, quam ut onere levetur, & alius pro Ecclesia Constantinopolitana subrogetur, qui dignus sit. Describit Episcoporum quorundam ambitionem & in fide etiam inconstantiam, ad quamvis auram versatilem. Diluit ea, quæ in ipso carpebantur, videlicet, quod versis rerum vicibus, cum polleret ipse favore Imperatorum, nulla tamen de hæreticis, tam atrocibus antea persecutoribus, ultio sumatur; quod abjectam nimis pro tanta dignitate humilemque vitæ rationem ineat. Tandem iterato dimissionem flagitans, in fine orationis datis salubribus monitis, urbi valedicit.

ARTICULUS III.

De Concilio Generali III. Ephesino.

Pro una in Christo Persona, contra Nestorium, sub Cœlestino I. & Theodosio Juniore, Anno 431.

SUMMARIUM.

§. I.

Synopsis Historica.

1. *Cum Nestorius Christum in duas Personas distraheret, & in DEI Matrem fureret,*
2. *In Concilio primum Romano a Cœlestino I. damnatus:*
3. *Dein etiam a S. Cyrillo per* 12. *Anathematismos,*
4. *Cumque contumax in Concilio Ephesino nollet comparere, est depositus.*
5. *At ille cum Joanne Antiocheno Conciliabulum Ephesi conflat, Cyrillum deponit, & legitimam Synodum Anathemate fulminat.*
6. *Quare Cyrillus a Theodosio, mendaciis circumvento, datus in custodiam,*
7. *At brevi liberatus, pulso in Exilium Nestorio.*
8. *Antiochena Ecclesia conciliata cum Alexandrina.*
9. *Nestorius in exilio misere perit.*

§. II.

Acta Concilii.

10. *Damnatur Nestoriana hæresis.*
11. *Vetita mutatio Symboli Nicæni.*
12. *Canones Concilii contra Nestorianos & Pelagianos.*
13. *Summa* 12. *Anathematismorum Cyrilli in Nestorium.*
14. *Crisis de doctrina Cyrilli & Nestorii.*

§. I

Synopsis Historica.

Sicut a Concilio Nicæno ad Constantinopolitanum I. intercesserunt 50. anni, ita ab hoc ad Ephesinum: nam hoc celebratum est anno 431. contra Nestorium. Quod hac ratione contigit.

Nestorio furenti,

Post Arianos sede Constantinopolitana pulsos, Ecclesiam illam Episcopi 6. Catholici gubernabant, Gregorius Nazianz. Nectarius, Joannes Chrysostomus, Arsacius, Atticus, & Sisinnius. Post hujus obitum Theodosius Junior, Arcadii Filius, *Nestorium*, Monachum Antiochenum, Theodori Mopsvesteni Discipulum, eloquentem equidem Hominem, sed incessus & supercilii gravitate, oris pallore ac macie non mediocrem nequitiam tegentem, ad Ecclesiæ illius regimen accersivit, veluti virum, qui veteris disciplinæ imaginem referret.

Venerat cum eo Antiochia *Anastasius* presbyter; qui aliquando in concione dixit, Beatam MARIAM non esse ΘΕΟ - Τόκον, seu Deiparam, eo quod DEus ab homine nasci non posset. Collaudavit impiam vocem publica oratione Nestorius, Christum in duas distrahens hypostases ac personas, in Filios duos, & Christos duos, unum quidem purum DEum ex patre DEo, alterum vero purum hominem ex homine. Unde vetuit B. V. MARIAM appellari *Theotocon* seu *DEI Genitricem*, *substituitque* vocem *Christotocon*.

Cumque Dorotheus quidam, Sacris operante Nestorio, ex Cathedra Anathema diceret illis, qui Deiparæ vocem usurparent, facinus insolens probavit Nestorius, horrescente ad impium dogma fulmenque inauspicatum urbe Catholica, Deiparæ cultrice, & justo fremitu indignante.

2. In Romano Concilio damnato,

At Nestorius, lupum induens, minis, furore, laniena, in gregem grassatus, immanitate rabida Clericos invasit, qui blasphemiæ se opponere proposuerant. Cumque contagium latius serperet, Cœlestinus Papa coacto Romæ Concilio Nestorium damnat, atque, ut idem facerent Orientales Episcopi, per Epistolas hortatur, præsertim *Cyrillum* Alexandrinum Patriarcham, cui in Concilio Orientali vices suas demandavit.

3. S. Cyrillus opponit 12. anathematismos.

Cyrillus, vir doctrinæ & sanctitatis fama clarissimus, quem Divina Providentia Nestorio Antagonistam, & veritati Orthodoxæ vindicem dedit, scriptis jam ante tribus libris ad Theodosium, Pulcheriam & Eudoxiam contra hæresin Nestorianam, Concilium ex Ægypti Episcopis Alexandriæ indixit, in quo condita 12. capita, 12. *Anathematismi Cyrilli* dicta: quia scilicet in eis anathema ferebatur in propositiones Nestorii; Nestorius in dies efferatior 12. alios opposuit Anathematismos.

Datis itaque ad Joannem Antiochenum, & Juvenalem Jerosolymitanum, aliosque Orientales Episcopos litteris, Cyrillus Concilii Generalis necessitatem ob oculos posuit, exposita etiam Cœlestini voluntate. Imploratoque Theodosii Imperatoris auxilio, Ephesus Concilio locus designatur.

4. Cum autem in Concilio

Convenerunt eo 200. Episcopi cum Cyrillo, Præside Concilii, nomine & authoritate Cœlestini, solo Joanne Antiocheno Patriarcha moram nectente. Nestorius, qui jam ante, comitantium magna stipatus caterva, Ephe-

Ephesum advolarat, accersitus tertio a Patribus, ut in Concilio causam dicat, comparere pertinaciter detrectavit, repulsis etiam per milites ignominiose Legatis Concilii; quare unanimi Patrum sententia damnatus, & ab Episcopatu ac Sacerdorio dejectus est, applaudente Ephesino populo. Subscripserunt etiam postea (quia primum post sententiam advenerant) reliqui Cœlestini Papæ Legati.

nollet comparere, depositus,

5. At *Joannes Antiochenus*, qui prolata in Nestorium sententia, cum Episcopis suis serius advenerat, accedente etiam *Candidiani* comitis, quem Imperator Concilii defensorem legaverat, instigatione, mendaciis, ac dolo contra condemnationem Nestorii, se absente factam, & approbationem anathematismorum Cyrilli, de quibus perperam sentiebat, aperte est protestatus, factaque secessione, Nestorio junctus, conciliabulum ex 30. perditis Episcopis coëgit, cui Oecumenicæ Ephesinæ Synodi nomen arrogarunt.

Cum Patriarcha Antiocheno, Conciliabulum Ephesi conflat,

In hoc impio conventiculo primum Theodoreti Cyrensis opera confutati sunt 12. Cyrilli anathematismi; Cyrillo ac Memnoni, Episcopo Ephesino, tanquam essent infecti Apollinaris hæresi, ademptus Episcopatus, reliquis Patribus veri Concilii communione privatis.

Ac fulmen in Cyrillum retorquet.

Hos impios conciliabuli ausus indignissime, ut par erat, ferens sacra Synodus, Joannem tertio ad se citat, rationem redditurum de injustis molitionibns, cumque militum armis confisus venire detractaret, ac Legatos per Clericos suos ignominiose exciperet, cum sociis suis, Nestorii, Pelagii & Cœlestii lue infectis, communione fidelium per anathema a tota Synodo motus est.

6. Verum Theodosius Imperator, pius equidem, sed decipi facilis, Joannis, ejusque sequacium litteris præventus, Nestorium, Cyrillum & Memnonem, legitime depositos credens, per Joannem comitem dat in custodiam. At missis a Concilio ad Imperatorem octo legatis Episcopis, melius informatus, Cyrillum ac Memnonem liberos dimitti jubet, Nestorium vero pelli in exilium, ejusque in locum alium eligi Ecclesiæ Constantinopolitanæ Antistitem: electusque est *Maximinianus*, vir probæ ac integræ vitæ.

Quare Cyrillus in custodiam datus; 7. At liberatus in exilium pulso Nestorio.

8. Soluta jam Synodo, per triennium adhuc tenuit Alexandrinæ Ecclesiæ cum Antiochena discordia, ex utriusque Præsulis contrariis studiis orta. Quæ dissidia, cum non nisi ad hæresum ac schismatum incrementum facerent, magno Catholicæ rei præjudicio, tandem mandato Imperatoris Joannes cum Cyrillo rediit in gratiam, & actis Ephesinæ Synodi subscripsit, damnata Nestoriana hæresi. Imperator etiam lege civili damnato Nestorii nomine, sectatorum ejus bona publicavit, ejusque scripta legi severissime prohibuit.

Antiochenus conciliatus Alexandrino.

9. Mors Nestorii.

Nestorius vero in Libyæ desertis exulare jussus, calamitate non melior factus, quocunque venerat, blasphemias in Christum, & sanctissimam DEI Matrem non destitit evomere, donec, vermibus linguam impiam depascentibus, misere interiit, documento cum Ario futurus posteris, non impune os impium in cœlum poni.

§. II.
Acta Concilii.

10. Damnatio Nestorianæ hæresis.

Cæterum hæc Synodus absoluta fuit septem *actionibus*. In 1. cum Nestorius citatus Legatos proterve abigeret, & Joannes Antiochenus moras ex moris traheret, itum est ad judicium, atque prælecto Nicæno symbolo discussisque Cyrilli ad Nestorium, & hujus ad illum litteris, scriptisque, damnata est cum auctore suo Nestoriana hæresis, ac definitum, in Christo unicam duntaxat esse personam, ac B. V. Mariam esse Deiparam. Quare in hoc Concilio, vel ab illius tempore addita creditur salutationi Angelicæ illa clausula: *Sancta Maria Mater Dei &c.*

In 2. actione, cum gaudio a Synodo excepti Legati Cœlestini Papæ: cui publice acclamatum & actæ gratiæ. (*missi autem a Papa alii Legati, quia Cyrillus apud Imperatorem mala suspicione laborabat, adeo, ut eum custodire jusserit tanquam depositum.*)

In 3. lecta sunt Synodi gesta in causa Nestorii coram Legatis Papæ, qui eadem approbarunt, & subscriptione firmarunt.

In 4. & 5. actum de Joanne Antiocheno: contra quem questus Cyrillus de lata injuste in se & Memnonem depositionis sententia, & affictione hæresis Appollinaristarum.

11. Vetita mutatio symboli Nicæni.

In 6. damnato novo ac impio Theodori Mopsvesteni Symbolo, prohibita est novi Symboli confectio, & Nicæni mutatio.

12. Canones Concilii, contra Nestorianos & Pelagianos.

In 7. præter 12. Cyrilli anathematismos, jam in prima actione lectos & probatos, additi sunt octo Canones de modo procedendi contra Pelagianos & Nestorianos. Videlicet 1, qui cum *Cœlestio* sentiunt, deponantur & communione priventur, (*tales plures fuere ex illis 30. Episcopis, qui cum Joanne Antiocheno in conventiculum privatum secesserant*) 2. Adhærentes deficientibus a Concilio deponuntur a Sacerdotio. 3. a Nestorio depositi restituantur. 4. Sectatores Nestorii & Cœlestii deponuntur. 5. Prohibentur restitui a Synodo condemnati. 6. Deponuntur perturbatores Synodi. 7. Nullum aliud symbolum, quam Nicænum proferatur. 8. Nullus Episcopus in aliena Diœcesi ordinationes faciat.

13. Summa 12. ana-

Duodecim autem capitum, seu anathematismorum Cyrilli hæc est summa. In 1. dicitur anathema illi, qui negaverit B. Virginem esse Dei Genitricem, cum Verbum caro factum sit. 2. Qui negaverit, unum esse Chri-

Chriſtum, Deum ſimul & hominem. 3. Qui aſſerit inter Verbum & humanitatem unionem tantum moralem, ſecundum dignitatem, authoritatem & poteſtatem. 4. Qui prædicata Chriſti duabus perſonis tribuunt, Divinæ & humanæ. 5. Qui Chriſtum dixerit *Theophoron* ſeu *Deum ferentem*, non autem Deum veraciter. 6. Qui dixerit, Verbum eſſe Dominum Chriſti. 7. Si quis gloriam Unigeniti tribuit duobus. 8. Si quis dixerit Chriſtum hominem tantum coadorandum cum Verbo, tanquam alterum cum altero, & non una veneratione adorandum. 9. Si quis negaverit, Chriſtum ex propria virtute Divina ſigna feciſſe. 10. Si quis dixerit, quod Chriſtus pro ſe ipſo ſe obtulerit oblationem. 11. Si quis dixerit, carnem aſſumptam non eſſe Verbi Divini, ſed alterius conjuncti eidem Verbo per dignitatem. 12. Si quis negaverit, Dei Verbum paſſum carne, & crucifixum carne &c.

thematiſmorum Cyrilli.

14. Criſis.

Ex quibus patet, Cyrillum perpetuo doctrinæ ſuæ inſtitiſſe, quod ſcilicet in Chriſto duplex natura, Divina nempe & humana, per unam ſubſiſtentiam, eamque Divinam, in unitate perſonæ ſubſiſtat, ut adeo prædicata naturis propria, non duabus, ſed uni Theandro ſeu Deo-homini ſint tribuenda, ac proin dicendum: *Verbum caro factum eſt*, *natum*, *paſſum*, *mortuum & ſepultum*: *item hic homo* (*Chriſtus*) *eſt Deus immortalis*, *æternus*, *omnipotens*: quia ſcilicet prædicata duabus naturis propria, uni perſonæ ſunt communia, atque de ea propter communicationem idiomatum prædicabilia; nequaquam vero prædicata unius naturæ de altera in abſtracto: ſic, ut dici poſſit: *Deus eſt paſſus ac mortuus*; *hic homo* (Chriſtus) *eſt Filius DEI unigenitus ac naturalis*, *æternus*, *immenſus*: non vero: *Deitas ſeu natura Divina eſt paſſa, aut mortua; humanitas eſt æterna, immenſa &c.* ſicut non dici poteſt: *B. V. Maria eſt mater Deitatis*: bene vero, *eſt mater Dei.* Ratio eſt, quam dixi, nempe unitas perſonæ, & duplicitas naturæ in Chriſto.

Contra vero Neſtorius, melior Philoſophus, quam Theologus, naturali, humanæque rationi, atque ingenio ſuo nimium confiſus, naturam inter & perſonam neſciens diſtinguere, ac propterea duas in Chriſto perſonas adſtruens, Divinam unam, humanam alteram, in graviſſimum errorem eſt prolapſus, ex quo variæ propoſitiones ipſius hæreticæ pullularunt.

ARTI-

ARTICULUS IV.

De Concilio Generali IV. Chalcedonensi,

Pro

Duabus in Christo naturis, contra Eutychen & Dioscorum, sub Leone I. & Martiano Anno 451.

SUMMARIUM.

§. I.

Synopsis Historica.

1. *Hæresis Eutychis de una in Christo natura,*
2. *A Flaviano in Concilio Constantinopolitano damnata.*
3. *Eutyches appellat ad S. Leonem Papam, deinde ad Theodosium Imperatorem;*
4. *Denique Dioscorum malæ causæ patronum implorat,*
5. *Qui decepto imperatore conciliabulum Ephesi congregat,*
6. *S. Flavianum Patriarcham occidit,*
7. *S. Leonem Papam excommunicat, omniaque inaudito furore miscet,*
8. *Theodosio etiam favente; at non impune.*
9. *Post ejus mortem indictum Chalcedone Concilium a S. Leone,*
10. *Auxilio Martiani Imperatoris.*

§. II.

Acta Concilii.

11. *Accusatus Dioscorus a Dorylæi Episcopo, damnatus ac depositus.*
12. *Dogmatica definitio fidei de duabus in Christo naturis.*
13. *Imperator Concilium ingressus tria capita circa Disciplinam Clericorum proponit.*
14. *Theodoretus & Ibas restituti ejurato Nestorio.*

§. III.

Summa Canonum.

15. *Cœlibatus Sacerdotum.*
16. *Anatolius obreptitie inserit Canonem de prima Sede Constantinopolitana post Romanam,*
17. *Protestantibus Legatis Romanis, & S. Leone.*
18. *Turbæ Alexandrinæ propter damnatum Dioscorum excitatæ per Timotheum Ælurum.*
19. *An Dioscorus vere fuerit hæreticus?*
20. *Ratio dubitandi est, quia non videtur esse damnatus ob hæresin.*

§. I.

Synopsis Historica.

1. Eutyches

Eutyches, Archimandrita Monasterii cujusdam Constantinopoli, ut ab errore Nestorii de duabus in Christo personis deflecteret, in extreme oppositum scopulum impegit, unamque tantum in Christo naturam post unionem adstruebat. Sic enim ille arguit: in Christo una tantum datur per-

persona: atqui natura & persona sunt idem: ergo etiam una tantum datur natura: quia videlicet natura Divina & humana ita sunt inter se confusæ, ut Divina natura humanam absorberet, sicque post unitionem sola Divina natura in Christo existeret.

Hujus novæ hæresis accusatus est Eutyches in Concilio Constantinopolitano, quod Flavianus, post Maximinianum & Proclum, Patriarcha, indixerat ad judicandam causam Florentii Episcopi. Ab hac igitur Synodo citatus ad dicendam causam Eutyches, obedire renuit, obtendens excusationem valetudinis, senii, & claustralis solitudinis. Citatus tertio, stipatus Monachorum & militum turba comparuit, atque interrogatus de fide sua in Christum, quæsito primum effugio, denique respondit, ante unionem duas fuisse naturas, post unionem vero unam tantum esse in Christo. Cumque pertinaciter errori suo inhæreret, damnatus est a Concilio anathemate, 30. Episcopis, & 23. Abbatibus damnationi subscribentibus.

2. A Flaviano damnatus.

At ille furens, affixis per urbem libellis, injuriam questus, scriptaque ad Leonem I. Romanum Pontificem mendaci epistola, appellationem suam ad sedem Apostolicam rejectam, seque injustissime oppressum dictitans, commovit primo Leonis animum, donec Flaviani litteris & actis Concilii missis Romam, veritas patuit. Hoc igitur asylo erepto a Pontifice ad Imperatorem Theodosium provocat. Hujus jussu (adnitente *Chrysaphio*, apud Augustum gratioso, & Eutychem jam tum redolente) releguntur acta Concilii; ex quibus integerrima Flaviani fides, Eutychis vero fallacia eluxit.

3. Appellat ad S. Leonem & Imperatorem.

Tertiam igitur scenam aperit, ac *Dioscori* Patriarchæ Alexandrini opem implorat. Hic, vir improbus, & alioquin Flaviano infensus (utpote cui Ecclesiam Constantinopolitanam invidebat) suscepto causæ profligatæ patrocinio, suadet Imperatori, rem istam in Concilio Oecumenico definiendam esse. Decernitur invito Leone & Flaviano synodus, celebranda rursus Ephesi, ubi ante 19. annos contra Nestorium erat habita: convolat eo Dioscorus cum Eutyche & 130. Episcopis.

4. A quibus rejectus Dioscorum imploravit.

Nihil in eo Conventu actum ex lege, nihil moderatum; turbida omnia, violenta, & a more Majorum abhorrentia. *Elpidius* comes, quem Imperator Concilii defensorem legaverat, potestatem supergressus, pro gubernatore se gerebat; de actis memorati Constantinopolitani Concilii quæstionem jubet institui; Legatis, quos, petente Imperatore, Leo miserat, negatus in sedendo primatus, quem invasit Dioscorus: imo ne lecta quidem Pontificis epistola, in qua doctrinam orthodoxam contra Eutychis errorem exposuerat; in suspicionem ab Eutyche tracti Legati, quod

5. Qui conciliabulum Ephesinum II. cogit.

apud Flavianum pransi, plus justo Flavianum olerent. Excessere proin ex hoc conciliabulo.

6. In quo occidit S. Flavianum,

Tum vero sursum deorsum ibant omnia. Dioscorus cum Barsuma Archimandrita, globo militum coacto, in Synodum armatus irrumpit, Episcoporum suffragia per vim extorquet, Theodoretum Cyri, Ibam Edessæ, & Domnum Antiochiæ Episcopos, indicta causa absentes condemnat, & Episcopatu dejicit, expungit e symbolo verba illa: *Qui conceptus est de Spiritu sancto ex Maria Virgine*: Flaviani comites conjicit in vincula; laudatur Eutychis error; Flavianus tanquam hæreticus, compedibus ligatur: & cum ad sedem Apostolicam appellaret, a Dioscoro adeo pugnis calcibusque contusus est, ut post triduum veritatis Martyr obierit: sanguineum vexillum, tanquam victor esset, rotante impio, & postquam *Anatolium* clientem suum Flaviano suffecerat, inaudito exem-

7. S. Leonem Papam excommunicavit,

plo anathema in ipsum S. Leonem, Ecclesiæ caput, evomente. En! dignam impietate stropham, versasque rerum vices! paucis ante annis, sub eodem Imperatore, eadem in urbe Ephesina, Alexandrinus Patriarcha sanctissimus, proborum Præses, blasphemum Patriarcham Constantinopolitanum damnaverat: jam vero impiissimus Patriarcha Alexandrinus, sceleratorum ductor, sanctissimum Constantinopolis Præsulem, tyranno quovis immanior, cruentis manibus interficit. Non aberravit profecto antiquitas, dum hoc conventiculum, *erraticam* & *prædatoriam synodum* nuncupavit.

Omniaque miscuit;

Depositus etiam in hac Pseudo-Synodo *Eugenius* Dorylæi Episcopus, eo quod primus in Concilio Constantinopolitano Eutychem de hæresi accusaverit. Restitutus contra hæresiarcha Eutyches, ejusque insania de una post incarnationem natura approbata: minis & terroribus omnia extorquente Dioscoro, nec parum auxiliante Elpidio, Legato Theodosii, Chrysaphii aulici artibus dolosis, in Dioscorum & Eutychetem nimium propensi. Quamquam autem in conciliabulo illo omnia per iniquissimam vim sint acta, videas tamen ex latrocinio isto, ac furioso sicariorum agmine, hodiernos Sedis Apostolicæ hostes sua arma depromere.

8. Ac ipsum etiam Imperatorem corripit.

S. Leo, ut tantam abominationem ex loco sancto exturbaret, Romana in synodo acta Ephesina barbaræ illius Synagogæ damnavit ac rescidit, a Theodosio tamen (accedente licet Valentiniani Occidentis Imperatoris commendatione) impetrare non potuit, ut in Italia Concilium Generale haberetur. Quin ille, desciscens a se ipso, Eutychianis fraudibus, præsertim Chrysaphii, circumactus, damnato publica lege Flaviano, synodum secundam Ephesinam Nicænæ jussit æquari. At brevi vindictam sensit infelix Princeps, qui innocentem juventutem non æqua senectute commaculans, atque tumultus inter domesticos & externos, vitam inquietam degens,

gens, porrecta etiam plus æquo ad thuribulum profana manu, absque liberis interiit, collapso ejus equo.

Pulcheria, Soror Theodosii, succedens in Imperio, Martianum, ignobili equidem stirpe in Thracia prognatum, at virtute militari virum clarissimum, & apprime Catholicum, in sponsum & consortem Imperii assumpsit. Ab his Leo Pontifex facile obtinet, quod Theodosius negaverat, Concilium videlicet Oecumenicum, ad quod celebrandum Martianus Pontificem invitavit, his inter alia verbis ad eum scribens: *Superest, ut si placuerit tuæ Beatitudini in has partes advenire, & synodum celebrare, hoc facere religionis affectu digneris, nostris utique desideriis sua sanctitas satisfaciet, & sacræ religioni quæ sunt utilia, decernet &c.* 9. Quo mortuo alia facies.

Convocatum itaque a Martiano, ex consensu & adhortatione Pontificis Concilium, primo quidem Nicæam, dein vero, ut etiam Imperator interesse possit (quod magnopere necessarium fore ad comprimendos tumultus legati Apostolici censebant) Chalcedonem translatum, anno 451. post generalem synodum Ephesinam 20. 10. Indictum Concilium.

Præsidebant pro more Concilio Legati sedis Apostolicæ, *Paschasinus* nempe, *Lucentius*, & *Julianus*, Episcopi, cum *Bonifacio* & *Basilio* Presbyteris. Aderat etiam actione 6. Martianus cum Pulcheria, non ut tanquam Judex in Fidei controversiis suffragium ferret, sed ut tanquam Defensor, turbas compesceret, ut ipse innuit actione 6. Patres alloquens.

Nulla unquam ad id tempus synodus frequentior; adfuere siquidem, ut quidam supputant, 636. Episcopi, duplo videlicet majore numero, quam in Nicæno comparuerant.

Venerunt insuper quidam Proceres, qui *Judices* in Concilio nominantur, ab Imperatore præfecti, non ut de rebus ad fidem & religionem spectantibus decernant, sed ut sua authoritate Concilium moderentur, & strepitus ac turbas comprimant, nam in act. 2. doceri se debere ab Episcopis profitentur. Et cum Dioscorus act. 3. Judicum præsentiam requireret, responderunt Episcopi, quando regularia tractantur, nullos Judices Laicos interesse posse: solisque Episcopis datam esse authoritatem Episcopos judicandi.

§. II.
Acta Concilii.

Celebrata autem est hæc Synodus 16. Actionibus. In prima, longissima, Legati Apostolici protestati sunt, fas non esse, ut Dioscorus, qui 11. Accusatus Dioscorus

qui reus sit, inter Episcopos sedeat tanquam Judex: ipsum generalem Synodum convocasse non consulta Romana sede, eique præsidere ausum contra fas omne: *Hos nunquam factum, nunquam licuisse.* Orientales etiam Episcopi ejectum volebant Dioscorum: Ægyptii vero *Theodoretum*: unde multi clamores. Dioscorus tanquam reus jussus in medio sedere: ad quem accusandum Eusebius Dorylæi Episcopus (qui primus in Concilio Constantinopolitano Eutychetem hæresis accusaverat, depositus propterea a Dioscoro Ephesi) in medium progressus est: & cum Dioscorus tractandum primo de fide dixisset, Eugenius ad impia acta Ephesina provocavit: quæ proin lecta sunt. Iisque convictus Dioscorus, aliud, quod responderet, non habuit, nisi, non tantum a se, sed etiam a *Juvenale* Jerosolymitano, *Thalassio* Cæsareensi, aliisque multis Episcopis acta Concilii approbata & subscripta esse. Responderunt Episcopi, se minis, fustibus & gladiis coactos subscripsisse, atque erroris ac peccati veniam precari. Lecta dein acta Concil. Constant. in quo primo damnatus Eutyches: cumque ad Flaviani causam ventum esset, dixit Dioscorus, eum jure damnatum esse, eo quod duas in Christo naturas asseruisset: (quo ostendit, se etiamnum in hæresi perseverare.)

In 2. cœptum de fide tractari: lectum symbolum Nicænum & Constantinopolitanum: lectæ insuper plures Epistolæ atque inter eas Epistola Leonis ad Flavianum de Verbi incarnatione, in qua duas esse in Christo naturas declaravit. Hac lecta acclamavit Synodus: *Hæc est Patrum Fides: hæc Apostolorum fides: omnes ita credimus, Orthodoxi ita credimus: Anathema, qui non ita credit: Petrus per Leonem ita locutus est.*

Depositus. In 3. post trinam citationem non comparens Dioscorus, de gravissimis insuper flagitiis accusatus ab Alexandrinis, & ex publicis Ephesini Synedrii actis convictus, ex Leonis sententia, Episcopali honore & Sacerdotum functionibus privatus pronunciatur, acclamante Choro Patrum, quia Eutychen a proprio Episcopo excommunicatum in communionem receperit, Epistolam Leonis in Concilio Ephesino secundo legi prohibuerit, ac Leonem ipsum excommunicarit, atque ter citatus ad Concilium venire detrectarit.

In actione 4. Juvenalis Patriarcha Jerosolymitanus, Thalassius Cæsareensis aliique Episcopi, qui cum Dioscoro subscripserant Ephesino Conciliabulo, & jam in prima actione veniam fuerant precati, ad secundam autem & tertiam sessionem non fuerant admissi, ubi de fide, ac duabus Christi naturis tractatum, & causa Dioscori di-

scussa

ſcuſſa eſt, poſtquam epiſtola S. Leonis ſuſcepta Eutychi anathema dixerunt, veniam iterum precati, ad Concilium rurſus & ſedes ſuas ſunt admiſſi. Tum Ægyptii Epiſcopi, juſſi ſubſcribere Leonis Epiſtolæ, inſtanter petierunt, eligi prius Patriarcham Alexandrinum, quem ducem ſequi poſſint (hoc enim in Ægypto eſſe moris, ut ſine Patriarcha nihil decernerent) idque tandem impetrarunt.

Varii dein Clerici & Monachi in Concilium ingreſſi poſtulant, Dioſcorum reſtitui communioni, & dignitati. At unanimi voce Concilium clamat: *Anathema Dioſcoro: Dioſcorum Chriſtus depoſuit: mitte foras ſuperfluos: Concilium Epiſcoporum eſt.*

In 5. lecta & approbata definitio, qua *unum, eundemque Chriſtum, Filium Dei unigenitum, perfectum Deum, & perfectum hominem, Divinitate quidem Deo Patri, humanitate vero nobis conſubſtantialem, in duabus naturis inconfuſe, immutabiliter, indiviſe, inſeparabiliter ſubſiſtere declaratur.* 12. Dogmatica definitio.

In 6. Imperator, ubi per Legatos fidei definitionem intellexit, Chalcedonem venit, & ad Concilium orationem habuit, in qua dixit, ſe cum Pulcheria *veniſſe ad Concilium, ad fidem roborandam, non ad aliquam potentiam oſtendendam ſive exercendam, exemplo Conſtantini, ut veritate inventa, multitudo non ultra pravis doctrinis attracta diſcordet.* Poſt orationem Epiſcopi applaudentes acclamarunt Auguſtæ & Auguſto multos annos. Recitata dein iterum definitio fidei, cui Epiſcopi ſubſcripſerunt, & quidem primo loco Legati Leonis his verbis: *Paſchaſinus Epiſcopus, Vicarius Domini mei Beatiſſimi atque Apoſtolici univerſalis Eccleſiæ Papæ urbis Romæ Leonis, Synodo præſidens, ſtatui & ſubſcripſi.* 13. Imperator Concilium ingreſſus,

Repetitum etiam ſæpius anathema in Neſtorium, Eutychem & Dioſcorum.

Propoſuit denique Imperator tria capita, quæ potius a Concilio, quam lege Imperiali ſint ſancienda. Tria propoſuit capita.

1. Nullum ædificandum Monaſterium præter voluntatem Epiſcopi: nec ſervos ſuſcipiendos in Monaſterium præter voluntatem Dominorum.
2. Clerici negotiis ſæcularibus ſe non immiſceant.
3. Clerici ne tranſeant ab Eccleſia unius civitatis ad alteram.

Acclamavit Synodus approbando hæc capitula.

In actione 7. Compoſitio amicabilis inter Maximum Antiochenum & Juvenalem Jeroſolymitanum circa terminos eorum Patriarchatuum facta, Synodi ſubſcriptione approbatur ac confirmatur.

In 8. *Theodoretus* Cyrenſis Epiſcopus, qui 12. Anathematiſmos Cyrilli refutaverat, & ſic in hæreſin Neſtorii videbatur prolapſus, cum Ana- 14. Theodoretus,

 thema

thema diceret Nestorio, sedi suæ Episcopali est restitutus, a qua dejectus fuerat a Dioscoro in conciliabulo Ephesino, jam antea a Leone in communionem admissus.

Et Ibas restituti ejurato Nestorio.

In 9. & 10. *Ibas* Edessenus Episcopus, a Dioscoro in Synedrio Ephesino pariter depositus, auditis ejus accusatoribus, lectaque Epistola, ad *Marim* Persam data, in qua in Cyrilli Anathematismos invehitur, restitutus est suæ Ecclesiæ, postquam Nestorio & Eutychi anathema dixit. Etiam Iban jam ante Leo in communionem receperat. Quæ tamen restitutio magni deinceps incendii fomitem ministrabit.

In 11. & 12. discussa causa Bassiani & Stephani, quorum illo deposito ab Episcopatu Ephesino, hic suffectus est. Concilium decrevit, utrumque contra Canones venisse ad Episcopatum: adeoque tertium eligendum, utrique tamen retenta Episcopali dignitate, & reservata annua pensione 200. aureorum solidorum, ex Episcopatus Ephesini reditibus persolvenda. *Ecce originem pensionum; antiquiores enim non leguntur.*

In 13. & 14. aliæ causæ particulares Episcoporum decisæ, ut Eunomii Nicomediensis & Anastasii Nicæni Episcopi circa Jus Metropolitanum &c.

§. III.

Summa Canonum.

In 15. Seff. editi sunt Canones 27. disciplinam spectantes.

1. Canones Conciliorum serventur.
2. Nemo ordinationem pecunia obtineat.
3. Clerici non conducant aliena prædia.
4. Monachi alienis negotiis se non immisceant.
5. Clerici non migrent ad aliam Ecclesiam.
6. In ordinandis delectus habendus.
7. Clericis prohibentur mundanæ dignitates.
8. Clerici obediant Episcopo.
9. Clericus non conveniat Clericum coram laico tribunali.
10. Non habeant plura beneficia.
11. Litteræ commendatitiæ dignioribus tantum dandæ.
12. In una Provincia tantum unus sit Metropolitanus.
13. Peregrini Clerici non ministrent sine commendatitiis.

15. Cœlibatus Sacerdotum.

Notabilis est Canon 14. qui sic habet: *Quoniam in quibusdam Provinciis concessum est, Lectoribus & Psalmistis uxores ducere, statuit S. Synodus, non licere cuiquam ex his accipere sectæ alterius uxorem.* Ex quo manifeste patet, non licuisse tunc temporis, ne quidem apud Orientales, Subdiaconis, Diaconis, Presbyteris, & Episcopis uxores ducere, cum ne quidem Lecto-

Lectoribus & Psalmistis fuerit ubique concessum. Prohibet deinde idem Canon, ne persona Catholica nubat hæretico, Judæô, aut Pagano.

15. Canon statuit, ne Diaconissa fiat ante 40. annos; neque nuptias postea contrahat.

16. Nec Monachi nec Virgines DEO dicatæ, matrimonium ineant.

17. Qui parochiam 30. annis quiete possedit, retineatur. Læsus a Metropolitano vel apud Primatem vel Patriarcham agat.

18. Prohibentur conspirationes contra Episcopos & Clericos.

19. Bis in anno celebretur Synodus Provincialis.

20. Episcopus alienum Clericum suscipiens excommunicatur.

21. Accusatores Episcoporum aut Clericorum non admittantur passim & sine probatione.

22. Clerici post obitum Episcopi res ipsius non diripiant.

23. Clerici & Monachi non facile ad urbem regiam accedant, ibique vagentur, aut turbas concitent.

24. Monasteria ne fiant diversoria sæcularium.

25. Ordinationes Episcoporum ne differantur ultra tres menses. Oeconomus vero interim reservet res Ecclesiæ.

26. Occasione Ibæ, de administratione Ecclesiæ accusati, præcipitur in qualibet Ecclesia Episcopali Oeconomum constitui ex Clero.

27. Raptores mulierum, & Cooperatores, si Clerici sint, deponantur, si Laici, excommunicentur.

Hos 27. Canones ex Collectione Dionysii Exigui in epitomen redegi. Nec plures in Latinis codicibus antiquis extant.

16. Anatolius Canonem obreptitie inserit.

Postquam tamen Judices cum Legatis sedis Apostolicæ ex ista sessione excesserant, *Anatolius* Constantinopolitanus Patriarcha Episcopos adhuc retinuit, & Canonem Constantinopolitani I. Concilii referens, de proxima sede Patriarchæ Constantinopolis post Romanum, curavit hunc confirmari: non tamen sine fraude; quia dixit: Romanam sedem Primatum accepisse a Concilio Nicæno, & quidem ex eo capite, quod vetus Roma fuerit orbis Domina.

17. Protestantibus Legatis Romanis,

In actione 16. Legati Romani contra hunc Canonem adjectum sunt conquesti & protestati: eo quod rejectis statutis 318. Patrum Nicæni, novare quid attentarit Anatolius circa dignitatem Patriarcharum, sub prætextu, quod 150. Patres in Concilio Constantinopolitano huic sedi post Romanam primatum dederint, quod tamen in synodicis Canonibus non inveniatur. Cum autem Episcopi omnes dicerent, se ultro subscripsisse, protestationis nulla est ratio habita.

Et S. Leone.

Rejectus tamen est ille Canon a S. Leone, ut patet ex ipsius epistola 61. ad Episcopos Concilii. Deinde Canon ille adjectus continet duo falsa; nempe

nempe 1. Sedem Romanam a Synodo Nicæna accepiſſe primatum : cum tamen ſextus Nicæni Canon in genuinis codicibus ſic habeat: *Eccleſia Romana ſemper habuit primatum, antiqua autem conſuetudo ſervetur &c.* alterum falſum eſt, quod ideo Romana Eccleſia habeat primatum, quod ibi ſit urbs regia, ut oſtendit S. Leo *in epiſt. ad Martianum*, & S. Gelaſius *in epiſt. ad Epiſcopos Dardaniæ.* Mediolanum, Ravenna, Sirmium, Treviri, Nicomedia fuerunt ſedes Imperii, nihil tamen prærogativæ propterea datum iis Eccleſiis.

Petiit quidem Concilium per epiſtolam confirmationem hujus præſertim Canonis a S. Leone : ubi inter alia ſcripſerunt : *Rogamus igitur, & tuis decretis noſtrum honorare judicium ; & ſicut nos capiti in bonis adjecimus conſonantiam, ſic & Summitas tua filiis, quod decet, adimpleat.* Verum S. Leo Anatolii ambitionem, datis ad Martianum & Pulcheriam atque ad ipſum etiam Anatolium litteris vehementer reprehendit.

18. Turbæ Alexandrinæ poſt Concilium.

Poſt Concilium Chalcedonenſe Alexandriæ Epiſcopus electus eſt *Proterius*, qui cum Epiſcopis Ægypti acceptavit Concilium. At brevi poſt *Timotheus* Ælurus pulſo Proterio, & interempto, Patriarchalem ſedem invaſit, Chalcedonenſem Synodum damnavit, & Patriarchis omnibus anathema dixit, depoſitis etiam Epiſcopis, qui Chalcedonenſi Concilio adhæſere, habuitque ſibi conſentientes paucos Epiſcopos, ac plebem Alexandrinam, Eutychianam, quæ audita Dioſcori ſui exauctoratione, ingentes Alexandriæ turbas excitavit, auctore potiſſimum memorato Timotheo, Æluro, Eutychiano Monacho.

Occaſione hujus tumultus Alexandrini multæ in tomis Conciliorum extant Epiſcoporum totius orientis epiſtolæ *ad Leonem Imperatorem*, qui Martiano ſucceſſerat: in quibus Concilium Chalcedonenſe defenditur, & Timotheus graviter accuſatur. Sed & in Palæſtina adverſus Concilium Chalcedonenſe quidam Eutychiani inſurgebant, usque adeo, ut etiam Juvenalem Patriarcham deponerent, & Eutychianum intruderent.

Porro, quo Eutyches in Concilio damnatus, devenerit, non ſatis conſtat : de Dioſcoro autem memoratur, quod militari manu Gangram in Paphlagoniam ſit abductus in exilium, in quo brevi poſt interierit.

19. An Dioſcorus fuerit hæreticus?

Quæres, an Dioſcorus vere fuerit hæreticus, an vero tantum ſpiritu ambitionis & ſuperbiæ impellente, Eutychetis cauſam tam ferociter propugnarit? Ratio dubitandi eſt, quia a Concilio Chalcedonenſi non videtur, ſaltem aperte, damnatus eſſe ut hæreticus : licet enim legantur quandoque aliqui Epiſcopi exclamaſſe : *anathema Dioſcoro !* in depoſitione tamen illius ab Epiſcopali dignitate, & functionibus ſacerdotalibus, non aſſignatur pro cauſa hæreſis : ſed quod Eutychen in communionem receperit,

perit, epiſtolam Leonis legi vetuerit Epheſi, Leonem excommunicarit, & ter citatus ad Concilium non venerit. Deinde Anatolius actione 5. aperte dixit in Concilio, Dioſcorum non eſſe depoſitum propter fidem.

29. Rationes dubitandi.

Reſp. Non eſſe dubium, quin Dioſcorus fuerit hæreticus Eutychianus: nam in Chalcedonenſi act. 1. aperte dixit: *Duas naturas in Chriſto non ſuſcipio*: item, *poſt unitionem non ſunt duæ naturæ*. Et propterea damnavit Flavianum ac Synodum Conſtantinopolitanam, quod duas in Chriſto naturas adſtruerent: hocque ipſum in Chalcedonenſi actione 1. repetiit, nempe Flavianum propterea jure eſſe damnatum. Imo propter hanc cauſam totam illam Epheſinam tragœdiam excitavit, in qua Eutychem abſolvit. Quod autem in decretum damnationis illius non fuerit aperte inſerta cauſa hæreſis, fieri potuit ex ea ratione, ut parceretur Juvenali Patriarchæ Jeroſolymitano, Thalaſſio Cæſareenſi, Euſebio Ancyrano, Euſtathio Beritenſi, Baſilio Seleucienſi, qui cum Dioſcoro Epheſinæ pſeudoſynodo præfuerant, ac ſubſcripſerant, nunc vero in Chalcedonenſi Synodo pœnitentes veniam rogarunt, dicto anathemate Eutychi. Unde ne etiam ipſi hæreſis damnati viderentur, utpote in cauſa fere communi, ut Dioſcorus in prima actione objecerat, particulares depoſitionis cauſæ, eæque Dioſcoro propriæ, ſufficientes tamen, ſunt allegatæ, & a cauſa hæreſis in ipſa depoſitione abſtractum. Poſt receptos autem actione 4. pœnitentes Epiſcopos, cum ingreſſi Archimandritæ Dioſcorum reſtitui peterent, non tantum pauci Epiſcopi, ſed totus chorus, exceptis Epiſcopis Ægyptiis, clamavit: *Dioſcoro anathema*.

Quod autem Anatolius in Concilio dixerit, Dioſcorum non eſſe propter fidem damnatum, adſcribendum videtur affectui adhuc cuidam erga ſuum Patriarcham, cujus olim erat Apocriſiarius, ejusque favore, interempto Flaviano, ad Conſtantinopolitanum Patriarchatum promotus.

ARTICULUS V.

De Concilio Generali V. Conſtantinopolitano II.

Contra tria capitula, & errores Origenis, ſub Vigilio & Juſtiniano Seniore anno 553.

SUMMARIUM.

§. I.
Synopſis Hiſtorica.

1. Theodorus *Mopſveſtiæ Epiſcopus, Neſtorii Magiſter, plures hæreſes libris ſuis inſperſerat: non tamen expreſſe a Chalcedonenſi Concilio fuit condemnatus in perſona, in Synodo vero iſta fuit damnatus in perſona.*

2. *Ejus, uti etiam Neſtorii, fautores erant* Theodoretus, *qui contra* S. Cy-

S. Cyrillum scripsit, non satis orthodoxe:

3. *Et* Ibas, *qui erroneam ad Marin Persam scripsit epistolam. Uterque autem retractato errore a Concilio Chalcedonensi fuit restitutus.*

4. *Et hæc sunt famosa illa* tria capitula,

5. *Quæ tantas controversias in Ecclesia excitarunt:*

6. *Primum quidem in Ægypto per Timotheum Ælurum, & Petrum Moggum, Pseudo-Patriarchas, Dioscori assèclas:*

7. *Dein Antiochiæ per Petrum Gnapheum, & Severum, pariter Pseudo-Patriarchas hæreticos:*

8. *Denique Constantinopoli per Acacium Patriarcham, qui* Henoticon *procudit, Zenonis edicto roboratum, quo unius aut duarum naturarum in Christo nuncupatio abrogatur.*

9. *Atque etiam per Anthimum; quem tamen Agapetus Papa amovit, suffecto Menna.*

10. *Accessere Origenistæ, aliæque pestes.*

11. *Ut adeo calamitosissimus esset Ecclesiæ status: nullo Principe Catholico, sedibus etiam Patriarchalibus hæresi infectis.*

12. *Justiniani Imperatoris imago.*

13. *Vafrum ei datum consilium.*

14. *Indicitur Synodus V.*

15. *Consentiente quidem Vigilio Papa, sed non comparente in Concilio: licet tunc esset Constantinopoli.*

16. *Cur noluerit comparere?*

§. II.

Acta Concilii & Canones contra varias hæreses.

17. *In collatione* 1. *legati a Concilio ad invitandum Vigilium.*

18. *Damnantur scripta Mopsvesteni cum auctore,*

19. *Item scripta Theodoreti contra S. Cyrillum, cum epistola Ibæ; non tamen auctores, post retractationem a Chalcedonensi restituti. Sicque damnata sunt* tria capitula.

20. *Editi* 14 *Canones seu anathematismi contra varias hæreses.*

21. *In tribus ultimis dicitur anathema illis, qui defendunt Mopsvestenum aut ejus scripta: qui defendunt Theodoreti scripta, aut Ibæ Epistolam.*

§. III.

Canones contra Origenistas.

22. *Errores Origenis damnati, ab asseclis illius collecti,*

23. *Qui eo vivente jam fuerunt damnati.*

24. *Postea autem magnas tragœdias excitarunt, dum S. Joannem Chrysostomum, qui Origeni favere videbatur, colliserunt cum Theophilo Alexandrino Patriarcha, & S. Epiphanio.*

25. *Qua occasione Chrysostomus a Theophilo in Synedrio depositus, & in exilium ejectus est.*

§. IV.

Crisis circa controversiam de tribus capitulis.

26. *Vigilius Papa damnationi trium capitulorum subscribere noluit. Crudeliter propterea a Justiniano habitus, tandem subscripsit.*

27. *Nec tamen instabilis erat in iis, quæ pertinent ad fidem: quia quæstio de tribus*

bus capitulis non verſabatur circa fidem: in qua omnes Catholici conveniebant;

28. *Sed tantum circa perſonas trium illorum Epiſcoporum, quid de illis ſentiendum.*

29. *Doctrina autem eorum nunquam approbata, ne quidem a Concilio Chalcedonenſi.*

30. *In hoc vero Concilio expreſſe damnata, una cum perſona Theodori,*

31. *Non vero perſona Theodoreti & Ibæ: ſed tantum eorum ſcripta, quæ ab ipſis in Chalcedonenſi fuerunt tractata.*

§. 5.

Schiſmatis ob *tria capitula* etiam poſt Synodum V. continuatio.

32. *Complures occidentales Epiſcopi, exiſtimantes, damnationem trium capitulorum ſynodo Chalcedonenſi eſſe præjudicioſam, Aquileiæ conciliabulum conflant contra Synodum V.*

33. *Et licet Pelagius Papa eis oſtenderet, merito damnatum Mopſveſtenum,*

34. *Epiſtolam Ibæ, & ſcripta Theodoreti contra Cyrillum a Chalcedonenſi non fuiſſe approbata, ſed tantum perſonas pœnitentes eſſe receptas;*

35. *Aliqui tamen pertinaciter in ſchiſmate perſtitere,*

36. *Quamvis aliqui ferventer ſe eidem opponerent.*

37. *Donec tandem ſub Sergio Papa eſt extinctum.*

38. *S. Gregorii M. hac de re epiſtola.*

§. I.

Synopſis Hiſtorica.

Poſt explicata breviter quatuor prima Concilia generalia, quibus tanquam quatuor Evangeliis venerationem impertiendam eſſe dixit Gregorius M. memorandum venit Concilium generale quintum; cui occaſionem aliquam dediſſe viſum eſt Concilium Chalcedonenſe, paulo ante exhibitum; quod hac ratione contigit: 1.

Theodorus, Mopſveſtiæ Epiſcopus (qui plus quam decem millia librorum ſcripſiſſe dicitur) jam ante Concilium I. Epheſinum contra Eunomium & Apollinarium ita ſcripſerat, ut in novum ipſe errorem hæreſinque incideret, unam tantum in Chriſto perſonam aſſerens, ac B. V. Mariam Deiparam eſſe inficians. Ex Theodori libris Neſtorius hæreſin ſuxiſſe dicitur: unde Theodori diſcipulus appellatur. Cum igitur Neſtorio Epheſi damnato, ejus ſcripta imperialibus etiam edictis eſſent prohibita, Neſtoriani per libros Theodori, in varias linguas verſos, hæreſin ſuam propinarunt. Theodorus Neſtorii Magiſter.

2. Ejus fautor Theodoretus, Theodori laudatores erant duo præcipue Episcopi, nimirum *Theodoretus* Cyri Episcopus, qui pugnans pro Nestorio 12. anathematismos S. Cyrilli refutavit, & tanquam hæreticos perstrinxit. Alter fuit *Ibas*, Episcopus Edessenus, qui in prima Ephesina Synodo cum Joanne Antio-

3. Et Ibas. cheno secessione facta, eandem Synodum carpebat, præsertim in epistola ad Marim Persam scripta, in qua Theodorum Mopsvestenum laudat, anathematismos vero Cyrilli vituperat. Hic uterque, Theodoretus nempe & Ibas, a Dioscoro in conciliabulo Ephesino, quod duas in Christo naturas propugnarent, depositus, a Concilio vero Chalcedonensi restitutus est.

4. Tria capitula. Et hæc sunt famosa illa *tria capitula*, nempe scripta *Theodori*, *Theodoreti*, & *Ibæ*, quæ ultra duo sæcula ingentes turbas & schismata excitarunt in Ecclesia, aliis ea tanquam Catholica propugnantibus, aliis vero ut hæretica damnantibus.

5. Inde turbæ Dubium inde oriebatur, quod nullus ex istis tribus in Concilio Chalcedonensi fuerit damnatus, licet in eo singulorum specialis facta sit mentio, imo Theodoretus & Ibas, tanquam orthodoxi, Ecclesiis suis Episcopalibus fuerint omnino restituti. Unde Catholici in contrarias istas, de quibus dictum, circa tria capitula abiere sententias, Nestoriani vero, tanquam victores essent, triumphum canebant, quod Episcopi, quos fidei suæ addictos sparserant, synodali judicio tanquam orthodoxi sint absoluti, Eutychiani contra damnabant Chalcedonense Concilium, asserentes, ab eo Nestorianos absolutos, & communioni restitutos, adeoque ipsam etiam Nestorianam hæresin esse approbatam. Ecce turbarum, ac schismatum prætensos fontes!

Equidem vivente *Martiano*, Imperatore Christianissimo, atque acerrimo scelerum vindice, attollere in altum caput non ausa est hæresis: at vero illo post octo annos imperii ab *Aspare* Patritio, Eutychiano, per venenum sublato, vexillum illico cœpit rotare: per sublimes etiam tiaras grassante insania.

6. Primum in Ægypto per Timotheum & Moggum, Prima furoris scena sese in Ægypto aperuit; ubi, ut ante insinuatum, pars magna Dioscoro suo, quem depositum, atque in exilium deportatum ægerrime ferebat, contumaciter adhærens, ferali tragœdiæ per cædem *Proterii* Patriarchæ, viri optimi, in ipsa sacra æde patratam, & intrusionem Timothei Æluri, hominis impii, atque ex asse Eutychiani, prælusit, in excidium Chalcedonensis Synodi vi iniquissima debachata.

Leo Imperator, qui Martiano successerat, ut læsæ religionis vindicem se præberet, acceptis orientalium Episcoporum litteris, quibus Concilii Chalcedonensis authoritatem defendebant, Alexandrino furori se quidem opposuit, impedire tamen (turbis dein etiam aliis per Basiliscum, Augustæ fra-

fratrem, concitatis) non potuit, quo minus, præter Catholicum Patriarcham, Eutychianus etiam per plures annos conftitueretur, intrufo, poft Timothei obitum, Petro *Moggo*, præcipuo cum Timotheo tumultus auctore.

7. Dein Antiochiæ per Gnapheum.

Nec fegnius Antiochenam Ecclefiam Eutychianus turbo concuffit: dum Petrus *Gnapheus* feu Fullo, *Theopafchitarum* parens, Deitatem paffam delirantium, concitata adverfus *Martyrium* Patriarcham multitudine, in fedem illam violente fe intulit. Quod iniquitatis exemplum aliquot poft annis imitatus eft *Severus*, qui propter hærefin Eutychianam a Monafterio pulfus, Anaftafii Imperatoris favore, dejecto Flaviano Epifcopo Catholico, fedem Patriarchalem occupavit, atque ut fe dignum ferret impietas operæ pretium, Chalcedonenfem Synodum execratus, direptionibus, verberibus, carcere, exiliis, cædibus, in Ecclefias atrociffime defæviit, trecentis & ultra Monachis immanitate plus quam barbara trucidatis.

8. Denique Conftantinopoli per Acacium Henoticon procudentem,

Sed, ut nullum Patriarchatum præteriret Eutychiana lues, Conftantinopolitanum etiam invafit, ubi *Acacius*, ambitione turgens, Synodi Chalcedonenfis proditor, *Henotico* fuo, feu prætenfa hæreticos inter & Catholicos concordia, *Zenoni* Imperatori porrecta, magis adhuc perturbavit Ecclefiam, dum Concilium Chalcedonenfe everfum ibat; hodiernorum Novatorum more indifferentifmo quodam viam mediam pertentans. Felix Papa habito Romæ Concilio fe oppofuit Henotico, miffis Conftantinopolim tribus Legatis; quorum duo Acacii artibus feducti, tertius renitens in vincula datus eft. Quare Felix Acacium anathemate perculit: qui viciffim Felicis nomen e *diptychis*, hoc eft Ecclefiafticis tabulis erafit. Petrum Moggum vero in retinenda impie Alexandrina fede, fidelis fcelerum minifter, adjuvit, ne Eutychianus æftus deferberet. Ad hoc operam fuam gnaviter impendit etiam *Anthimus*, qui Trapezuntinum Epifcopatum in Conftantinopolitanum mutavit, ut utrumque inquinaret. 9. Et Anthimum.

At *Agapetus* Papa, qui propter Theodatum Gothorum Regem (pacis impetrandæ gratia) ad Juftinianum Imperatorem Conftantinopolim venerat, hæreticum, obfiftente licet Theodora Augufta, eadem Eutychiana lue infecta, Patriarchatu amovit, fuffecto in ejus locum *Menna*, viro bono & ex integro Catholico, quem Papa propriis manibus confecravit, plaudente populo Catholico.

10. Errores Origenis.

Neftorianæ & Eutychianæ hærefi ut nihil calamitatis deeffet, tertia peftis acceffit, ex Origenis libris collecta a *Nonno* & *Leontio* Monachis in Palæftina, atque exinde in omnem orientem fparfa. Docuerant ifti, ante corpus productum animam hominis exftitiffe in cœlo, ubi varia peccata commiferit: cœlum, folem, lunam &c. effe animatas & rationales creaturas:

in resurrectione corpora fore rotunda. Dæmonum ac hominum damnatorum pœnam esse finem habituram: pro eorum salute Christum rursus crucifigendum.

11. Tristis Ecclesiæ status sub Zenone & Anastasio.

Tot mala profecto agglomerata undique incubuerant, ut nullo unquam tempore Ecclesiæ facies sit visa tristior. Hæreses Origenis, Arii, Nestorii, Eutychis, occupatis sedibus Patriarchalibus, dominabantur. Exciso occidentis imperio, Barbari undique irrumpentes, non tantum florentissimas Provincias devastabant, sed in ruinas etiam veræ religionis collaborabant, universo Christiano orbe sub hæreticorum Principum gemente dominio. Orientale siquidem Imperium obtinuit Zeno, tam animo, quam corpore homo deformis; & post ipsum Anastasius Zenone pejor, uterque Eutychiana raptus procella, & in monstrosum illud *Henoticon* orbem deturbans, quo a voce unius aut duarum naturarum abstinendum esse statuebatur. Italiam Odoacer Herulorum Rex Arianus invasit: Galliam inter se partiti sunt Franci adhuc gentiles, & Burgundiones ac Gothi, Ariana impietate imbuti: Gothi Hispaniarum Reges pariter Ariani: Africa Vandalos, itidem Arianos passa est dominos, & immanes persecutores: Catholicos infelix schisma propter memorata tria illa capitula scindebat, orientalibus illa passim damnantibus, occidentalibus vero defendentibus.

Melior equidem radius Ecclesiæ affulgere visus est, dum post Zenonem & Anastasium Justinus & Justinianus Imperii habenas capessiverant: sed brevior erat Justini gubernatio, quam ut tantis Ecclesiæ & Imperii morbis, ut ut vellet, mederi posset.

12. Imago Justiniani Imperatoris.

Justinianus equidem, & pacis artibus domi clarus, & orbem terrarum signans victoriis, per Belisarium in Asia Cosroën Persarum Regem, in Africa Gilimerem, extincto Vandalorum imperio, in Europa Gothos devicit, tota tandem per Narsetem exactos Italia. Nec minor legum, ac religionis cura; nam & exauctorationem Anthimi, & electionem Mennæ habuit ratam, & Synodum quintam generalem cura sua ac religionis studio promovit; & Sophiæ templo, Dianæ Ephesiæ & Jovis capitolini magnificentiam extinxit, & severis legibus extinguere velle hæreses est visus.

Summus profecto Princeps, & Magno Constantino comparandus, nisi conjugem habuisset *Theodoram*, ex meretricii quæstus sordibus ad id fastigii evectam, neque aliam dotem afferentem, quam formæ illecebram, libidine, superbia, hæresi Eutychiana conspurcatam. Huic mulierculæ obnoxius orbis domitor, & legum vindex, Sylverium Papam throno dejectum per Belisarium, in Palmariam relegatum, in ærumnas exilii & mortem compulit, ac *Vigilium*, hominem prius arrogantem, nec purum, ut fertur, a labe Eutychiana, male surrogatum pro mancipio habuit;

qui

qui tamen (quæ Dei in Eccleſiam ſuam eſt cura provida) poſt mortem Sylverii legitime electus, alius a ſe homo, & ex integro Catholicus, fortiter obſtitit periculoſis conatibus, & hæreſi Eutychianæ; in quam ac præcipue in Severi errorem (de corrupta Chriſti carne, aliaque poſt reſurrectionem aſſumpta, aliaque item a nobis poſt reſurrectionem aſſumenda) teſte Evagrio, Juſtinianus tandem prolapſus creditur, præclara juvenilis virilisque ætatis geſta corrumpens, ſtultæ ſenectutis exemplar novum coronatum, cumque Eutychius ſe vellet opponere, ſede Patriarchali eum dejecit.

Verum ut ad ea, quæ huc maxime pertinent, redeamus, Juſtinianus adhuc ſapiens, Eutychianos & Origeniſtas ſevero coercuit edicto, Vigilii Papæ & trium orientis Patriarcharum conſilio & ſuffragio probato. Hoc edictum ægerrime ferens *Theodorus*, Cæſareæ in Capadocia Epiſcopus, Origeni devotus ex aſſe, ſectaque Acephalus (quæ, ut hæreſis fœcunda eſſe ſolet, ramus & propago quædam erat Eutychianæ hæreſis) Juſtiniano, cujus pollebat gratia, ſuadet, ne tot ſe curis conficiat in defendenda Chalcedonenſi Synodo: totum facile negotium poſſe componi, ſi tria capitula, Theodori nempe Mopſveſteni libros, Theodoreti adverſus Cyrillum ſcripta, & epiſtolam Ibæ publico edicto condemnet: non enim aliam ob cauſam Eutychianos a Concilio Chalcedonenſi abhorrere, niſi quod Theodoretum & Ibam ob hæreſin Neſtorianam juſte depoſitos reſtituiſſet, & ad Synodum admiſiſſet, atque hoc ipſo Theodori Mopſveſteni doctrinam videatur approbaſſe, in epiſtola Ibæ tantopere collaudatam. His maculis deterſis omnes Concilio illi ſubſcripturos.

13. Vafrum Conſilium Theodori Cæſareenſis.

Hæc Cæſareenſis Eutychianus vafre ſuggeſſit, ut ſic Concilio Chalcedonenſi fides abrogetur, & Catholici inter ſe ſchiſmate ſcindantur, Eutychianis vero robur accederet. Hæc ſapienter apud ſe ponderans Vigilius Pontifex Theodorum iſta molientem epiſtola redarguit. Juſtinianus tamen Theodoro morem gerens, miſſis in omnem partem epiſtolis Epiſcopos ad damnationem trium capitulorum urget. Pars eorum acquieſcit, pars vero metuens Synodo Chalcedonenſi hoc præjudicioſum fore, rem non aliter niſi per Concilium novum generale decidi poſſe reſpondit.

Igitur anno 553, poſt Concilium Chalcedonenſe 102. annos indicitur Synodus Conſtantinopolitana ſecunda, inter Generales quinta. Interfuerunt *Eutychius* Conſtantinopolitanus, Apollinaris Alexandrinus, & Domnus Antiochenus: Jeroſolymitanus vero Patriarcha per tres Legatos comparuit: omneſque ſimul erant 160 Epiſcopi.

14. Indicitur Concilium,

Vigilius Pontifex, licet accitus a Juſtiniano Conſtantinopoli tunc verſaretur, & in celebrationem Concilii conſenſiſſet, accedere tamen noluit,

15. Consentiente quidem Vigilio sed non comparente: licet tunc esset Constantinopoli.

noluit, quamvis nomine totius Concilii sæpius invitatus; primo quidem a tribus Patriarchis, & 17. Episcopis, deinde vero a tribus Patriciis, ab Imperatore missis, pluribusque Episcopis: obtenditque eam excusationem, Præcessores suos, Romanos Pontifices nunquam solitos interesse Conciliis orientalibus. Prolixe tamen consensum suum est pollicitus in iis, quæ pro Ecclesiæ bono tunc decernenda erant; re ipsa autem ideo neque per se, neque per Legatos interesse voluit, ne per secularem potestatem adigeretur ad aliquid, quod in præjudicium Ecclesiæ aut potestatis Ecclesiasticæ cederet, & occidentales, tria capitula defendentes, ab orientalibus, atque a se abscinderet schismate.

16. Et cur?

Unde sibi, sine cujus authoritate nihil firmum ratumque sciebat posse decidi, totius rei eventum exspectandum esse ducebat: maxime cum abessent occidentis Episcopi (quos pari numero venturos Justinianus promiserat, cum eorum etiam causa hic maxime verteretur) quam etiam causam coram Legatis, ipsum invitantibus, & ut Concilio præsidere dignetur, rogantibus allegarat: ut hac ratione integrum sibi foret approbare aut reprobare, quæcunque in causa, tot schismatum fonte, Synodus decrevisset. Quam Vigilii circumspectam in tanto discrimine prudentiam magnopere dilaudat Baronius, utpote temporibus illis, & in causa adeo delicata oppido necessariam.

Cæptum itaque est Concilium, præsidente ex consensu Vigilii Eutychio Constantinopolis Patriarcha (non vero Menna, ut errat Calvinus) absolutumque octo collationibus seu sessionibus.

§. II.

Acta Concilii & Canones contra varias hæreses.

17. Legati ad invitandum Vigilium.

In collatione prima a Concilio tres Patriarchæ præsentes cum 17. Episcopis Metropolitis deputati sunt ad Vigilium, rogaturi, ut ad Concilium venire, eique præesse dignetur. Quibus respondit, quæ paulo ante memoravimus, addiditque se suam de tribus capitulis sententiam scripto publico dicturum, & ad Imperatorem missurum.

In secunda, qui iterato legati fuerant ad Vigilium Patres cum Patriciis ab Imperatore missis, referunt Concilio responsum Vigilii: quod idem fuerat cum priore: addita tamen mentione de absentia Episcoporum occidentalium.

In tertia profitentur fidem Catholicam, ab Apostolis traditam, & a quatuor Conciliis generalibus declaratam: damnantque hæreticos ab iisdem damnatos.

In

In quarta lecta ſunt impia ſcripta ex libris Theodori Mopſveſteni, conclamante Synodo in eum & ejus ſectatores anathema. 18. Damnatur Mopſveſtenus.

In quinta lecta ſunt ea, quæ contra eum a SS. Patribus, præſertim S. Cyrillo Proclo & Rabbula ſunt ſcripta. Definitumque, etiam mortuos jam hæreticos ab Eccleſia poſſe damnari tanquam hæreticos, eorumque nomen e ſacris diptychis eradi. Tranſitum deinde ad Theodoreti impia ſcripta adverſus 12. anathematiſmos S. Cyrilli, laudatumque Concilium Chalcedonenſe, quod Theodoretum non prius ad communionem admiſerit, niſi, poſtquam Neſtorio dixit anathema. 19. Damnantur ſcriptaTheodoreti contra Cyrillum,

In ſexta recitata eſt Ibæ ad Marim epiſtola, conclamatumque, eſſe hæreticam. Et epiſtola Ibæ.

In ſeptima lectæ ſunt plures Vigilii Pontificis litteræ, in quibus condemnarat tria capitula. Factum hoc eſt juſſu Imperatoris, ut Vigilium prævaricationis & inconſtantiæ poſſet arguere, quaſi modo damnaſſet, modo defendiſſet illa capitula. Tum oſtenſum, quod Neſtoriani Theodoretum ſibi vendicent ac honorent. Et ſic damnantur tria capitula.

In octava, poſt recenſita hujus Concilii acta, & iterum ſuſcepta ac laudata quatuor priora Concilia, concepta eſt definitiva damnationis ſententia in tria capitula.

Ad finem hujus condemnationis adduntur 14. anathematiſmi ſeu Canones, non tantum contra tria capitula, ſed etiam contra Origeniſtas, Arium, Eunomium, Macedonium, Neſtorium, Eutychem, aliosque hæreticos, a primis quatuor Conciliis damnatos. 20. Editi 14. anathematiſmi contra hæreſes.

In primo Canone anathematizatur, qui non confitetur unam eandemque eſſe naturam, eſſentiam, virtutem & potentiam Patris, Filii, & Spiritus ſancti, Trinitatem conſubſtantialem, unam Deitatem in tribus ſubſiſtentiis, ſive perſonis adorandam.

Hoc definitum eſt contra Sabellianos, Arianos, & Macedonianos, ſanctiſſimæ Trinitatis hoſtes.

In 2. Ille, qui non confitetur Dei Verbi duas eſſe nativitates, unam ante ſæcula incorporabiliter ex Patre, alteram ejusdem in tempore Incarnati ex ſancta glorioſa Dei Genitrice. *Hic damnantur Neſtoriani, qui negarunt, B. V. Mariam eſſe Dei Genitricem.*

In 3. Qui dicit, alium eſſe Dei Verbum, qui miracula fecit, & alium, qui paſſus eſt. *Hic rurſus fulminantur Neſtoriani.*

In 4. Qui non confitentur veram ac realem unionem inter Verbum & humanitatem, manente inconfuſa tam humanitatis, quam Verbi ſubſtantia poſt incarnationem. *Hoc eſt contra Neſtorium & Eutychetem.*

In 5. Qui plures ſubſiſtentias ſeu perſonas conatur introducere in Chriſto. *Damnatur hic Neſtorius & Theodorus.*

In 6. Qui dicit, tantum abusive & non vere B. V. Mariam esse Dei Genitricem. *Est contra eosdem.*

In 7. Qui non confitetur duas naturas, Deitatem nempe & humanitatem post incarnationem inconfuse unitas in unitate personæ. *Est contra Eutychianos & Nestorianos.*

In 8. Contra eosdem definitur, Verbum secundum subsistentiam esse unitum carni, unumque esse Christum, consubstantialem Patri quoad Deitatem, nobis vero quoad humanitatem.

In 9. Damnantur, qui duas introducunt adorationes, alteram Dei Verbi, alteram hominis. *Est rursus contra Nestorianos.*

In 10. Qui non confitetur Christum crucifixum carne esse verum Deum. *Est contra eosdem.*

11. Qui non anathematizat Arium, Eunomium, Macedonium, Apollinarem, Nestorium, Eutychen & Origenem, cum impiis eorum scriptis, aliosque hæreticos ab Ecclesia, ac præcedentibus Conciliis damnatos.

21. Anathema illis, qui defendunt Theodorum, scripta Theodoreti, aut epistolam Ibæ.

12. Qui defendit impium Theodorum Mopsvestenum.

13. Qui impia Theodoreti scripta propugnat, quæ contra primam Ephesinam Synodum, ac contra doctrinam Cyrilli pro Theodoro & Nestorio scripsit.

14. Qui defendit Epistolam Ibæ ad Marim Persam.

§. III.

Canones contra Origenistas.

Præter Anathematismus istos in hoc Concilio compositi sunt insuper 15. Canones contra Origenem, quos primo ex vetustissimo Codice manuscripto Bibliothecæ Cæsareæ Græce edidit clarissimus vir Petrus Lambecius, ac postea Joannes Harduinus S. J. Latine est interpretatus.

22. Errores Origenis damnati.

Damnantur in istis, qui dicunt, animam ante corpus exstitisse; astra fuisse animata ac rationalia; ex Angelico statu fieri animalem, ex animali dæmoniacum, & humanum, ex humano rursus Angelos, & dæmones; dæmones constare ex animabus hominum; Christum ante omnia Sæcula esse Deo verbo unitum: Dein de Angelis Angelum, hominibus vero hominem factum: Corpus Christi post resurrectionem fuisse æthereum, & figura Sphærica, ac talia post resurrectionem aliorum etiam corpora futura, ac denique omnia corpora annihilanda, sola mente remanente, quæ tantum una sit futura, coalescentibus omnibus in unam. Et quæ sunt aliæ ejusmodi fabulæ ac deliria.

23. Eo adhuc vivente jam damnati.

Ut autem de Origene aliquid addamus, notandum est, ipsius adhuc viventis scripta, tanquam hæretici, damnata esse a Demetrio Alexandrino Patriarcha: ut constat ex S. Hieron. *libr. 2. adversus Ruffinum.* Origenes

nes vero pro fui defenfione ad omnes Ecclefias fcripfit, non effe fuam illam doctrinam, fed ab hæretico quodam fuperfeminato lolio vitiatam. Verum cum in omnibus fere libris Origenis eædem hærefes infperfæ legantur, oportuiffet ipfum exprimere errores fibi affictos, illosque damnare, fi fufpicionem hærefis voluiffet a fe amoliri.

Anno 399. *Theophilus Alexandrinus* in Synodo fuorum Epifcoporum damnavit libros Origenis ejusque fautores communione privavit. Quod idem Romæ factum ab *Anaftafio Papa.* Tum vero Monachi Origeniftæ a Theophilo Ægypto pulfi, Conftantinopolim ad Arcadium Imperatorem confugientes, Theophilum graviffime accufarunt, adeo quidem, ut in difcrimen adduceretur. Credidit Theophilus, *Joannis Chryfoftomi* Conftantinopolitani tunc Epifcopi fuafu factam delationem, ipfumque Origeniftis favere. Unde ad Chryfoftomum fcribit de cogenda Conftantinopoli Synodo ad condemnandos Origeniftas, ficut ipfe Alexandriæ & Anaftafius Romæ feciffet. Refcripfit Chryfoftomus, plerosque Ecclefiæ Doctores magna ferri in Origenem veneratione, cumque ea caufa a nulla Oecumenica Synodo fit definitia, timendum effe, ne majus inde diffidium oriretur.

24. Diffidia Theophili & Epiphanii cum Joanne Chryfoftomo,

Propter libros Origenis.

Epiphanius Conftantiæ in Cypro Epifcopus, amicus Theophili fingularis, & adverfus Origeniftas focius, fuadente Theophilo Conftantinopolim profectus, atque a Chryfoftomo perhumaniter exceptus, negavit, fe communionem cum eo habiturum, donec Origenis libros damnaret, & Monachos Origeniftas expelleret. Cumque difceptando fruftra conaretur Epifcopos & Clerum a Chryfoftomo avellere, re infecta in Cyprum reverfus eft.

Theophilus dein, collectis pluribus Epifcopis, acceffit urbem, atque Eudoxiæ Auguftæ, Chryfoftomo infenfæ, patrocinio collegit Concilium in Chalcedonis fuburbio: Cumque in eo citatus Chryfoftomus non comparuiffet, damnatur, & a fede Patriarchali depofitus, urgente Eudoxia ab Arcadio in exilium mittitur, Theophilo triumphali veluti pompa urbem regiam fubeunte.

25. Unde Chryfoftomus depofitus & pulfus in exilium.

§. IV.

Crifis circa Controverfiam de tribus Capitulis.

Hæ igitur turbæ, propter hærefes Origeniftarum, & trium Capitulorum Controverfiam exortæ, durarunt ufque ad quintam generalem Synodum: Imo neque per hanc fuerunt finitæ, multis Epifcopis, præfertim in Occidente eidem reclamantibus, eo quod exiftimarent, eam per potentiam fæcularem Juftiniani Imperatoris coactam in fubverfionem Concilii Chalcedonenfis, atque damnationem trium Capitulorum ab Eutychianis, ac præfertim a Theodoro Cæfareenfi, Imperatori perfuafam.

26. Quia Vigilius confirmare noluit Synodum,

crudeliter habitus. Sed neque Vigilius Pontifex confirmare eandem voluit. Unde, ut testatur Cabassutius *de notitia Conciliorum in Concil. Const. II.* a Justiniano carceri inclusus, ac crudeliter habitus, fune ad collum alligato, & comitibus ejus, clericis Romanis, ad metalla damnatis; atque sæviente insuper in omnes, qui acceptare eandem noluerant, sæva tyrannide, ad majora Ecclesiæ mala evitanda, satius duxit, eandem confirmari, ne alias totus Oriens infelici schismate ab Occidente scindatur, & Justiniana persecutio gravem Ecclesiæ cladem afferret.

Tandem eam confirmavit.

Non est vero, quod quisquam Vigilium Papam, qui ante cum Occidentalibus Episcopis condemnationi trium Capitulorum obstiterat, aut inconstantiæ arguat, aut in hæresis suspicionem vocet. Non enim disceptatio, quæ inter Catholicos de tribus Capitulis fervebat, de fide erat (in qua omnes Catholici convenerant) sed tantum de personis, an videlicet

27. Quia controversia non erat de Fide,

Theodorus, *Theodoretus* & *Ibas* habendi sint pro hæreticis. Quia igitur Concilium Chalcedonense eos non damnaverat, sed Theodoretum & Ibam sedibus suis, a quibus a Nestorio depulsi fuerant, restituerant, Vigilius Papa cum Occidentalibus Episcopis damnare eos noluit: nunquam vero eorum scripta approbavit.

28. Sed de personis.

Non est equidem dubium, quin in libris Theodori Mopsvesteni plura contineantur impia, plane hæretica (ut Vigilius ipse in sua confirmatione quintæ Synodi fatetur) dum inter alia Theodorus scripsit, alium esse Deum Verbum, alium Christum, ad exemplum imaginis Imperatoriæ adorandum, post resurrectionem primum impeccabilem factum, talique unione verbum esse unitum Christo, qualem Apostolus dixit de viro & muliere: *Erunt duo in carna una.* 1. *Cor.* 6. Thomam, dum exclamavit, *Dominus meus, & Deus meus*, ea verba non retulisse ad Christum, sed ad Deum, Christum enim, qui passus ac mortuus est, non esse Deum. Hæc proin aliaque

29. Quæ licet non sint condemnatæ a Chalcedonensi,

impie a Theodoro scripta, a quinta Synodo & Vigilio Papa in ejusdem confirmatione, una cum ipsa persona Theodori, sunt damnata & anathematizata, neque unquam aut a Concilio Chalcedonensi, aut a Vigilio, aut alio Catholico approbata.

30. Doctrina tamen nunquam approbata:

Quod autem a Concilio Chalcedonensi non fuerit aperte condemnatus, inde erat, quod ibi tantum hæresis Eutychiana de una Christi natura examini fuerit subjecta, atque ad eum solum finem congregata Synodus: licet ergo ibidem aliqua scripta Theodori incidenter fuerint recitata, non tamen ex silentio Concilii in hac parte inferri potest, ea scripta, aut ipsam personam Theodori tanquam orthodoxam fuisse approbatam: quia scilicet ea quæstio tunc non movebatur; & infinitum esset, omnia, quæ incidenetr in Concilio dicuntur aut leguntur, examinare.

In-

Inſuper Synodus quinta & Vigilius in ſua confirmatione damnarunt, *quæ a Theodoreto ſcripta ſunt contra rectam fidem, & contra* 12. *capitula S. Cyrilli, & contra Synodum Ephesinam primam, quæque ab eo ſcripta ſunt defenſione Theodori & Neſtorii: præterea epiſtolam ad Marim Perſam hæreticum, quæ ab Iba ſcripta dicitur, quæ Chriſtum Verbum ex ſancta Deipara, & ſemper Virgine Maria incarnatum, hominem factum fuiſſe negat, nudum vero hominem ex ea natum, ita, ut ex hoc intelligitur, alium eſſe Verbum Deum, alium Chriſtum: S. Cyrillum vero, veræ fidei Magiſtrum ut hæreticum, & ſimilia Apollinari ſcribentem calumniatur; & reprehendit primam Synodum Ephesinam, quaſi absque judicio & disquiſitione Neſtorium damnaverit: tum capita* 12. *Cyrilli impia & rectæ fidei contraria appellat: defendit autem Theodorum & Neſtorium, & impia eorum dogmata atque ſcripta.* 31. In hac vero Synodo expreſſe damnata

Verba hic recitata ſunt ipſius Papæ Vigilii, quibus addit ſequentia: *Prædicta itaque tria impia capitula anathematizamus & condemnamus, ſcilicet impium Theodorum Mopſveſtiæ, una cum impiis ejus ſcriptis: & quæcunque impie Theodoretus ſcripſit, atque etiam epiſtolam, quæ dicitur ab Iba ſcripta fuiſſe.* Deinde eos etiam, qui tria capitula ſuſceperint, aut defenderint. *Quæ autem a me* (ſubjungit Vigilius) *aut ab aliis ad defenſionem illorum facta ſunt, præſentis hujus ſcripti noſtri definitione evacuamus.* Una cum perſona Theodori;

Denique addit, Concilium Chalcedonenſe nunquam approbaſſe prædictas blaſphemias, neque admiſiſſe ullum, qui illas non rejeciſſet. Unde cauſam de perſona Theodori indeciſam quidem reliquit, utpote in quæſtionem tunc non deductam, Theodoretum vero & Ibam admittere prius ac reſtituere noluit, donec anathema dixerunt Neſtorio; & poſtquam recepto Concilio Epheſino primo Catholicam fidem profeſſi ſunt. Nihil autem abſurdi habet, aut erroris, pœnitentes ab hæreſi ad Eccleſiam redeuntes recipere, ac ſedibus ſuis reſtituere. Confeſſi ſunt Chalcedone Theodoretus & Ibas, ſe tunc illa ſcripſiſſe, quando orientales cum Joanne Antiocheno, infelici illo ſchiſmate, a Concilio primo Epheſino & Cyrillo Alexandrino diffidebant: poſt factam autem ſuorum capitum a Cyrillo declarationem, & reſtitutam Cyrillum inter & Joannem concordiam, ſe ac orientales idem cum ſancta Epheſina Synodo & occidentalibus ſentire. Unde nec Synodus quinta, nec Vigilius Theodoretum & Ibam condemnarunt, ſed tantum eorum ſcripta, quæ ipſimet etiam Chalcedone revocarunt, confitentes unam perſonam, duas vero naturas in Chriſto, totique Concilii definitioni ſubſcribentes. 32. Non autem Theodoretus & Ibas, Sed tantum eorum ſcripta.

§. V.

Schismatis ob tria capitula etiam post Synodum quintam continuatio.

33. Cæterum per Synodum quintam necdum extinctæ sunt dissensiones, sed ultra centum adhuc annos, usque ad Sergium I. Pontificem perdurarunt. Quamvis enim circa fidei definitiones, quas edidit, omnes convenirent Catholici, attamen circa ea, quæ facta & personas concernunt, acerrime adhuc dimicatum est.

Inter eos autem, qui damnationi trium capitulorum, in quinta Synodo factæ, pertinacissime se opposuerunt, complures erant Istriæ, Venetiarum, Liguriæ, atque Insubriæ Episcopi, atque comprimis *Paulinus* Aquileiensis, & *Honoratus* Mediolanensis Antistes, persuadentes sibi, vel scripta illa prædictis Episcopis falso esse imputata, vel Synodo Chalcedonensi damnationem illam esse præjudiciosam.

Conciliabulum Aquilejense

Hi itaque Synodum quintam, licet authoritate Vigilii Papæ jam confirmatam, coacto *Aquileiæ conciliabulo* reprobarunt, adversante *Pelagio secundo* Romano Pontifice; qui pariter Synodum quintam & damnationem trium capitulorum approbaverat, ut patet ex ejus epistola, plena sanctitate & eruditione, ad Eliam Aquileiensem, aliosque Istriæ Schismaticos Episcopos, quæ actis quintæ Synodi inserta est.

Contra Synodum quintam pro tribus capitulis,

34. Refutatur a Pelagio II. Papa.

Merito damnatum Mopsvestenum,

In hac epistola conqueritur Pontifex primo de eorum pertinacia: solvit deinde illorum objectionem, ostenditque, per Synodum Constantinopolitanam Chalcedonensem non esse convulsam, cum in illa tantum de fide sit tractatum, in qua Synodus quinta illi non dissentiat. Vigilium & occidentales, Græcæ linguæ minus peritos, non satis intelligentes tria capitula, damnationi eorum initio restitisse, dein vero exemplo Petri & Pauli Apostolorum, cognita melius veritate, atque Ecclesiæ rebus id exigentibus, mutasse sententiam, in re non dogmatica. Theodorum Mopsvestenum jam ab Ephesina prima Synodo fuisse damnatum, & quidem jam mortuum, nihil proin absonum fecisse quintam Synodum, eundem mortuum rursus condemnando: desisterent proin defendere hominem, cujus scripta adeo essent impia atque in Christum blasphema: neque dubitandum, quin ea sint Theodori scripta; hoc enim manifeste Procli Constantinopolitani, Cyrilli Alexandrini, aliorumque testimoniis comprobari: ac proin damnationi primi capituli, damnationi videlicet Theodori, ejusque scriptorum impiorum ab omnibus subscribendum esse: neque obstare, quod Mopsvestenus ab uno vel altero sit laudatus, quando necdum satis fuit cognitus; etiam Origenem hæresiarcham ab Eusebio, Gregorio Nysseno, & Hieronymo fuisse laudatum, nec tamen injuste a Synodo quinta & a summis Pontificibus esse damnatum.

Pro-

Progreditur deinde Pelagius Papa in litteris ſuis ad alterum capitulum, oſtenditque, falſum omnino eſſe, quod Ibæ Epiſtola a Chalcedonenſi Synodo ſit approbata, cum plura eidem omnino contraria definiverit. Si defendere pergant impiam epiſtolam Ibæ, reprehendere eos Synodum Epheſinam primam, utpote quæ in epiſtola prævaricationis arguitur: Ibam rejecta hæreſi pœnitentem eſſe a Chalcedonenſi reſtitutum, nullatenus vero ejus epiſtolam approbatam, ſed reprobatam: damnarent proin ipſi etiam ſecundum capitulum, illam nempe Ibæ epiſtolam, & concordaturos fore cum Concilio generali tertio, quarto, & quinto. 35.

Epiſtolam Ibæ,

Denique Pelagius de tertio tractat capitulo, aitque, ſe non omnia Theodoreti ſcripta damnare, ſed illa duntaxat, quæ contra 12. Cyrilli anathematiſmos & rectam fidem edidit, quæque ab ipſo Theodoreto in Chalcedonenſi ſint retractata. Negari non poſſe, ſcripſiſſe Theodoretum plura, quæ nulla excuſatione probari poſſint, ſcripſiſſe ipſum ad Neſtorium poſt ejusdem in Epheſina prima Synodo condemnationem: *In his, quæ in te injuſte atque inique prolata ſunt, nec ſi mihi quis utramque manum abſciderit, potero præbere aſſenſum.* Scripſiſſe inſuper illum contra Cyrillum, Chriſtum, ſi æternus ſit, temporalem non eſſe; ſi vero temporalis ſit, æternum non eſſe, multaque alia, Neſtorianam hæreſin olentia. Verum hæc ab eo in Concilio Chalcedonenſi retractata, dum Neſtorio, quem ante defenderat, dixit anathema, & toti Concilio ſubſcripſit; temerarium proin eſſe, Theodoreti ſcripta defendere, quæ ipſemet damnaſſet. Dum igitur ejus ſcripta quædam damnantur, & perſona recipitur, nullius Synodi ſententiæ contrairi: etiam a Chalcedonenſi ſcripta ejus quædam reprobata, ipſum autem pœnitentem, & male ſcripta retractantem receptum eſſe. Ad calcem denique Apoſtolicæ hujus epiſtolæ S. Pelagius paterno zelo adhortatur Schiſmaticos ad unitatem, cum iterata proteſtatione, ſe in nulla prorſus re a fide Chalcedonenſis Concilii, ejusque definitionibus dogmaticis deflectere.

Et ſcripta Theodoreti, neque a Chalcedonenſi fuiſſe approbata, Sed tantum perſonas pœnitentes fuiſſe receptas.

Accepta hac præclara epiſtola, complures adhuc Epiſcopi pertinaciter in ſchiſmate hærebant, ut adeo Pelagius, tentatis fruſtra paternis remediis, cum Narſete, Juſtiniani in Italia duce agere coactus ſit, qui *Paulinum* & *Honoratum* obſtinatos militari manu Conſtantinopolim abduci juſſit ad Imperatorem, a quo alias nova tyrannidis procella erat pertimeſcenda. 36.

Schiſma tamen necdum ſublatum,

Sed neque ſic ſchiſma ſublatum: quamvis enim aliqui Epiſopi, Sedi Apoſtolicæ invicta conſtantia adhæſerint, dictaque tria capitula condemnarint, non pauci tamen pertinaciter ſe opponere perrexerunt: donec tandem ſtudio & opera Gregorii Magni & Sergii Pontificum, extinctis Eccleſiarum diſcordiis, Synodum quintam tanquam Oecumenicam omnes acceptarunt, ſicque unitas & pax Eccleſiæ eſt reſtituta. 37.

Quod tandem ſub Sergio extinctum.

Memo-

38. Epiſtola S. Gregorii de tribus capitulis.

Memorabilis etiam in hac re eſt epiſtola Gregorii Magni ad Joannem Epiſcopum Conſtantinopolitanum data, in qua quintam etiam Synodum approbat. Inter alia in illa ſic loquitur:

„ Sicut S. Evangelii quatuor libros, ſic quatuor Concilia venerari me „ fateor - - - quintum quoque Concilium pariter veneror, in quo epiſtola, „ quæ Ibæ dicitur, erroris plena, reprobatur, & Theodorus perſonam „ Mediatoris in duabus ſubſiſtentiis ſeparans ad impietatis perfidiam ceci- „ diſſe convincitur. Scripta quoque Theodoreti, per quæ S. Cyrilli fides „ reprehenditur, auſu dementiæ prolata refutantur. Cunctas vero, quas „ præfata veneranda Concilia perſonas reſpuunt, reſpuo, quas venerantur, amplector; quia dum univerſali conſenſu ſunt conſtituta, ſe & non „ illa deſtruit, quisquis præſumit aut ſolvere, quos ligant, aut ligare, „ quos ſolvunt. Quisquis ergo aliud ſapit, anathema ſit.

Aliam epiſtolam celebrem Gregorius ſcripſit ad Hiberniæ Epiſcopos, in ſchiſmate ob cauſam trium capitulorum perſiſtentes, in qua repetita ea, quæ Vigilius & Pelagius, præceſſores ipſius aſſeruerant, videlicet: in quinta Synodo de quibusdam tantummodo perſonis eſſe actitatum, in fide autem nihil omnino convulſum aut immutatum, nec quidquam Concilio Chalcedonenſi contrarium ſtatutum.

ARTICULUS VI.

De Concilio Generali VI. Conſtantinopolitano III.

Pro duabus in Chriſto voluntatibus contra Monothelitas ſub Agatone & Conſtantino Pogonato Anno 681.

SUMMARIUM.

§. I.

Synopſis Hiſtorica.

1. *Eutychianæ hæreſis, in varias ſectas diffuſæ, ingens propago fuit* Monothelitiſmus, *ſeu hæreſis de una in Chriſto voluntate,*
2. *Per ſumma utriusque ordinis capita graſſata;*
3. Ecthesi *Heraclii hæretica roborante,*
4. *Sophronio reſiſtente,*
5. *Honorio Papa connivente,*
6. *Conſtante Imperatore per* Typum *non medente,*
7. *Donec Martinus Papa ſtrenue ſe oppoſuit,*
8. *Et Agatho indicta Synodo VI. feram belluam tandem confecit.*

§. II.

Acta Concilii.

9. *Macarius Patriarcha Antiochenus contumax*
10. *Damnatus, & depoſitus: reſipiſcente Georgio Conſtantinopolitano.*
11. *Etiam Honorii nomen inter Monothelitas relatum.*

12. *Da-*

12. *Damnatur Polychronius impoftor.*
13. *Quinam nominatim damnati?*
14. *Subfcribit etiam præfens Imperator Concilio, illudque edicto firmat.*

Controverfia critica de lapfu Honorii.

§. III.

Argumenta, quibus probari videtur Honorii lapfus in hærefin.

15. *Probare nituntur ex epiftolis Honorii ad Sergium.*
16. *Ex Synodo VI. VII. & VIII. Honorium damnantibus.*
17. *Ex epiftola Leonis II.*
18. *Ex Anaftafio Bibliothec.*
19. *Ex variis fcriptoribus.*

§. IV.

Honorius non fuit lapfus in hærefin.

20. *Quia pro Sancto habitus.*
21. *Quia ejus epiftolæ nihil continent hæreticum.*
22. *Quia tantum erravit languidius fe opponendo.*
23. *Quia Nicolaus I. & Agatho fcripferunt Orientalibus, nullum unquam Romanum Pontificem effe lapfum in hærefin.*
24. *Quia nunquam negavit duas in Chrifto voluntates.*
25. *Sed tantum duas in humanitate negavit. Teftimonium S. Maximi.*
26. *Imo profeffus eft duas operationes, Divinam & humanam.*
27. *Quia Scriptores plurimi ftant pro Honorio.*

§. V.

Acta tamen Synodi VI. &c. referentia nomen Honorii probabilius non funt corrupta.

28. *Argumenta, quod acta fint corrupta.*
29. *Sed non eft fatis credibile, omnia exemplaria effe corrupta, aut potuiffe corrumpi.*
30. *Quod probatur.*

§. VI.

An Synodus VI. erraverit in damnando Honorio.

31. *Cenfent aliqui, erraffe Synodum in quæftione facti.*
32. *Sed hæc fententia eft difficilis.*

§. VII.

Quomodo ergo Honorius abfolvendus ab hærefi?

33. *Tertia fententia Criticorum recentiorum media.*
34. *Erravit conniventia, & diffimulatione veritatis, non fatis coercendo Sergium & Cyrum.*
35. *Hæc fententia media abfolvit a corruptione acta Concilii: ab hærefi Honorium, & ab errore Concilium.*
36. *Cabaffutius male comparat epiftolas Honorii, in quibus voluit abftineri a vocibus unius aut duplicis voluntatis, cum Henotico Zenonis, & Typo Conftantis Imperatoris.*
37. *Neque locutus eft ex Cathedra. Sed tantum duas privatas ad Sergium fcripfit epiftolas.*
38. *Neque ut homo privatus incidit in hærefin proprie dictam. Imo ne quidem videtur peccaffe formaliter.*

39. *Errores Historici Melchioris Cani, & Bartholomæi Caranzæ, in hac re.*

§. VIII.
De Diptychis.

40. *Quid sint: Quid contineant: Quænam nomina lecta.*
41. *Diptycha Sanctorum. Utraque antiquissima.*
42. *Schisma ortum, quia Acacius nomen Felicis Papæ e Diptychis erasit.*

§. IX.
Appendix de Synodo Trullana.

43. *Hæc post Synodum VI. a solis Orientalibus coacta 102. Canones edidit. Sed reprobata est a Sergio Papa.*

44. *Aliqui tamen Canones sunt probi: Et aliunde in Ecclesia recepti: Serviuntque, tanquam argumentum ad hominem adversus hæreticos, hoc synedrion multum dilaudantes.*

§. I.

Synopsis Historica.

1. Eutychianæ hæresis

Eutychiana hæresis, a Martiano Principe repressa, per Zenonis & Acacii henoticon vires resumens, per Anastasii, eidem henotico insistentis, impietatem adolescens, in varios se se ramos diffudit. Ex ea enim orti *Theophaschitæ*, *Severiani*, *Jacobitæ* per totum Orientem sparsi, *Acephali*, sic dicti, quod sine certo capite delirabant. Sed instar amnis in multos rivulos divisi exaruit propemodum illa hæresis, ut adeo sub Justino II. Tiberio, Mauritio & Phoca sat tranquilla pace sit gavisa Ecclesia. Quod indigne ferens humani generis hostis, novas ex orco misit suppetias. Cum enim Eutychiani viderent suam de una tantum in Christo natura hæresin damnatam esse a Chalcedonensi Synodo, cumque nec per trium capitulorum damnationem convellere, ut sperabant, possent authoritatem ejusdem Chalcedonensis Concilii, ad alias artes versi, *unam* tantum in Christo *voluntatem, unamque operationem* esse dicebant: Cum enim una tantum in Christo sit persona, unus volens, unus operator, unam quoque voluntatem, unamque operationem esse oportere, eamque non humanam sed Divinam duntaxat, cum etiam Persona tantum sit Divina. Perinde autem est, sive hanc hæresin omnino novam dicamus, sive novam quandam hæresis Eutychianæ propaginem, Lernæa velut hydra in nova capita renascente, dum videlicet, cum aperte unam tantum in Christo voluntatem assereret, unam pariter naturam tacita illatione persuaderet. Novo tamen nomine novatores isti signati sunt, atque ab *una voluntate*, quam adstruebant, *Monothelitæ* dicti.

Propago est Monothelitismus;

Ingen-

Ingentem ftragem hæc peftis edidit: utque majores ederet, per fublimes vertices graffata, magnos viros aut auctores aut patronos nacta eft: *Theodorum* comprimis Pharanitanum Epifcopum, *Athanafium* Jacobitarum Patriarcham, *Cyrum* Alexandrinum, & *Sergium* Conftantinopolitanum Patriarcham, hujusque fucceffores *Pyrrhum*, Petrum, *Paulum*: pertracto etiam in partes fuas *Heraclio* Imperatore, qui Perfico confecto bello, ab Athanafio primum, deinde etiam a Cyro & Sergio, perfuafus hanc hærefin vulgavit publico edicto, quod *Ecthefin*, feu expofitionem fidei appellavit; quam dein Sergius in Conciliabulo Conftantinopoli coacto Epifcoporum fubfcriptione firmavit, anno 639. fevero præcepto omnibus impofito, unicam in Chrifto voluntatem profitendi; quæ hærefis in Ecthefi erat contenta.

2. Per fublimia capita graffatus,

3. Ecthefi Heraclii promovente,

Exhorruit melior orbis ad novum hoc monftrum. Nec defuere heroës, qui cum illo decertarent. Hos inter primo loco celebrandus venit *Sophronius*, magnæ probitatis atque eruditionis Monachus, factus poftea Patriarcha Jerofolymitanus, qui datis primo ad Cyrum ac Sergium litteris, convocata deinde Jerofolymis Epifcoporum Synodo, errorem iftum damnavit.

4. Refiftente Sophronio,

Hoc cum ægre ferret Sergius, Sophronium apud Honorium Papam accufavit, quod novis *duarum voluntatum* vocabulis Ecclefiam turbet. Scripfit etiam Honorio Sophronius. Vifum nonnullis, ut diffidia ifta tollantur, novisque Ecclefiæ perturbationibus obviam eatur, abftinendum ab iftis *unius* vel *geminæ voluntatis* nominibus. Confenfit, immaturo & præcipiti judicio, etiam *Honorius*, datis ad Sergium, quem virum bonum crediderat, litteris. At fidem datam fallens Sergius (qui tamen Honorium induxerat) cum Cyro aliisque fectariis, unam in Chrifto voluntatem afferere perrexit, feque ex fententia Honorii hoc facere mendaciffime prædicabat.

5. Languente Honorio,

Conftans Imperator, rejecta Avi fui Heraclii Ecthefi, novam fidei formulam, per *Paulum* Patriarcham Conftantinopolitanum, Monothelitam, compofitam, quam *Typum* vocarunt, ad Martinum Papam tranfmifit. In hoc Typo prohibetur utraque affertio, tam unius, quam duarum voluntatum & actionum, ut fic difcordiæ præcidantur. Martinus Papa, coacta Romæ Synodo, conclufit, laudabile quidem effe pacis ftudium, verum hanc non effe viam ad pacis Orthodoxæ decus: Non effe fupprimendam Catholicam veritatem; præter Divinam, humanam etiam in Chrifto effe naturam, ex Chalcedonenfibus haberi tabulis: ubi autem humana natura eft, ibi humanam etiam effe voluntatem: Neque enim humanam poffe effe naturam, quæ intellectu & voluntate careat humana: Non igitur cum impiis conticefcendum in tenebris, fed dogma Orthodoxum in apertam orbis

9. Conftante Imperat. per Typum non medente.

lucem producendum. Hæc Synodus: ſimulque Cyrum, Sergium, Pyrrhum, Paulum, Theodorum damnat, rejecta Heraclii Ecthesi & Constantis Typo, in hæreticorum officinis fabricatis.

7. Martinus se opposuit, Cumque Martinus Papa de his Concilii decretis Apoſtolicas ad omnes fideles litteras miſiſſet, excandeſcens Imperator Conſtans per Theodorum Calliopam S. Pontificem Conſtantinopolim abductum, in Cherſoneſum jubet deportari; ubi ærumnis confectus obiit, veritatis Orthodoxæ Martyr. Relegatus pariter in Exilium poſt exſectam linguam ab eodem tyranno *Maximus*, Monachus ſanctitatis & eruditionis fama celeberrimus.

Poſtquam autem Conſtans, probis omnibus inviſus, Roma propemodum expilata, in Siciliam digreſſus, eſt interemptus in balneo, ſucceſſit in Imperio Filius *Conſtantinus Pogonatus*, a Patre pie degener, juſtitiæ & religionis cultor eximius, qui laceratas tot diſſidiis atque hæreſibus Provincias ut repararet, cum Agathone Pontifice conſilium tot malis amovendis opportunum iniit. Cumque lues per tot annos jam depaſcens Romanum Imperium non aliter extinguenda videretur, niſi ope generalis Concilii, indictum illud eſt anno 680. authoritate *Agathonis* Papæ, atque conſilio

8. Agatho indicto Concilio extinxit. & auxilio *Conſtantini*. Habita itaque Romæ Synodo particulari 125. Epiſcoporum Occidentalum, qui tam longo itinere ad Concilium generale Conſtantinopolim proficiſci non poterant, cum legatis Agathonis miſerunt nomine Romanæ Synodi tres Epiſcopos, qui ſententiam Occidentalis Eccleſiæ exponerent. Inſtruxit etiam Agatho legatos ſuos litteris, quibus fidem Orthodoxam de Chriſto non minus clare quam erudite expoſuit.

Convenerunt itaque anno 680. Conſtantinopoli ex variis Provinciis Epiſcopi 289. (quidam pauciores numerant) præſidentibus Concilio Legatis Sedis Apoſtolicæ, *Theodoro* & *Georgio* Presbyteris, & *Joanne Diacono* præſente etiam Imperatore, ut Defenſore & Protectore Synodi. Ex Patriarchis duo tantum per ſe ipſos aderant, nempe Georgius Conſtantinopolitanus, & Macarius Antiochenus: Nam Alexandrinus & Jeroſolymitanus miſerunt Legatos.

§. II.
Acta Concilii.

9. Macarius Antiochenus contumax, Octodecim autem actionibus conſtabat Synodus. In prima propoſitus eſt finis Concilii, nempe ut hæreſis Monothelitarum, a Sergio & ſucceſſoribus ejus invecta damnetur. *Macarius Antiochenus* Patriarcha, Monothelita, negavit eſſe hæreſin, ſed eſſe doctrinam, acceptam a Conciliis & Patribus, præſertim ab Honorio Papa & S. Cyrillo; cumque ex Cyrillo legeretur, omnipotentem eſſe Chriſti voluntatem, atque Marcarius ex

ex hoc loco vellet inferre unitatem voluntatis, Legati Agathonis repofuerunt, Cyrillum loqui de Divina Chrifti voluntate.

In fecunda actione Legati Apoftolici ex epiftola S. Leonis a toto Concilio Chalcedonenfi acceptata oftenderunt, duas in Chrifto effe naturas & operationes.

In tertia oftenfum eft, Monothelitarum fraude actis quintæ Synodi infertam effe epiftolam Mennæ ad Vigilium, fuppofititiam ac commentitiam: cum quinta Synodus fex annis poft mortem Mennæ fit habita.

In quarta præter Synodi Romanæ epiftolam lecta eft, quam Agatho per Legatos fuos miferat, in qua oftendit, duas effe in Chrifto voluntates, nullumque ex Romanis Pontificibus unquam a Catholica fide aberraffe. *Quomodo hoc fcribere potuiffet S. Agatho ad Oecumenicum Concilium, fi S. Honorius paulo ante in hærefin Monothelitarum fuiffet prolapfus?*

In pluribus deinde actionibus lecta funt, quæ Macarius pro fuo errore ftabiliendo, & quæ Legati pro fua fententia allegarunt; cumque deprehenfa effet impoftura Macarii ac Monothelitarum in falfificatis ac depravatis textibus, integra vero fides Legatorum in citandis teftimoniis ex authenticis codicibus eluceret, Georgius Conftantinopolitanus, pluresque alii Epifcopi, deferta Monothelitarum perfidia, ad veritatem orthodoxam reverfi, epiftolam Agathonis, Spiritu S. dictante per os Petri fcriptam conclamabant. Macario vero pertinaci unanimi voce dictum anathema, lataque in eum depofitionis fententia, uti etiam in Stephanum ejus Diaconum. Sophronii vero Jerofolymitani doctrina comprobata: Macario in Monafterium detrufo.

10. Damnatus & depofitus, Georgio Conftantinopolitano refipifcente.

In actione 12. & 13. lectæ Sergii ad Honorium & Cyrum litteræ: Macario depofito fubrogatus Patriarcha Antiochenus *Theophanes.* Lecta damnationis fententia in omnes Monothelitas, & nominatim in Cyrum, Sergium, Pyrrhum, Honorium, Paulum, Petrum.

11. Honorii nomen etiam inter Monothelitas relatum.

In actione 14. epiftolæ aliquæ a Monothelitis confictæ, & fuppofitæ Mennæ & Vigilio, rejiciuntur.

In actione 15. Polychronius Presbyter & Monachus citatus ad Concilium, poftquam ad fidem Monothelitarum demonftrandam in mortuo refufcitando fruftra laboraffet, tanquam contumax hæreticus & impoftor damnatus eft.

12. Damnatur etiam Polychronius.

In actione 16. Gregorius Conftantinopolitanus cum Epifcopis fuæ fedi fubjectis rogat, ne fui anteceffores, Sergius, Pyrrhus, Paulus, Petrus &c. nominatim anathemate feriantur; fed a Synodo preces funt rejectæ.

In 17. concepta fidei definitio, anteriorum etiam Conciliorum symbolo roborato, & repetita condemnatione omnium Monothelitarum, eorumque defensorum ac fautorum.

13. Quinam nominatim damnati? Denique in 18. actione definitio fidei coram Imperatore iterum lecta approbatur; clamantibus omnibus, se ita credere: renovatumque anathema in Theodorum Pharonitanum, Sergium & Honorium, Pyrrhum & Paulum, Cyrum & Petrum, Macarium, Stephanum & Polychronium; rogatusque Imperator, ut Concilium firmet edicto imperiali, ut contumaces efficacius coërceri possent.

14. Subscribit Imperator præsens, Et edictio firmat. Subscripserunt Concilio primo Legati Apostolici, tum Patriarchæ, dein Legati Synodi occidentalis, & reliqui præsentes Episcopi, & post istos Imperator his verbis: *Constantinus in Christo Deo Rex ac Imperator Romanorum, legimus, & consensimus.* Cumque paulo post S. Agatho Papa migrasset e vita, *Leo secundus*, ejus Successor, hanc Synodum confirmavit: simulque Constantinus edicto imperiali mandat, ut omnes sexto huic Concilio generali venerationem dependant, decreta in pervicaces pœna.

Controversia critica incidens: An Honorius Papa in Monothelitarum hæresin sit lapsus?

§. III.

Argumenta, quibus probari videtur Honorii lapsus.

15. Probant lapsum ex 2. epistolis Honorii, Eas inter objectiones, quibus varii Pontifices Romani in hæresin incidisse arguuntur, hæc omnium difficillima merito videri potest. Nam duas ad Sergium Patriarcham C. P, Monothelitam scripsit epistolas, in hac Synodo VI. act. 12. & 13. publice lectas, in quibus cum Sergio & Cyro contra Sophronium visus est convenire, & unam duntaxat in Christo voluntatem atque operationem asserere. Propterea ab eadem Synodo Oecumenica una cum Sergio, Cyro, Pyrrho, Paulo &c. damnatur: hæcque eadem damnatio in sequentibus actionibus sæpius repetitur.

16. Ex Synodo VI. VII. & VIII. Septima item Synodus generalis *act. ult.* & octava Synodus *act.* 7. inter Monothelitas hæreticos retulerunt etiam nominatim Honorium, eique anathema dixerunt. In eadem Synodo octava *act.* 7. lecta & probata est epistola Concilii Romani sub Adriano II. in qua asseritur, Honorium in sexta Synodo de hæresi fuisse accusatum & judicatum post mortem.

17. Et Leone II. Deinde *Leo secundus* Papa, qui Synodum VI. confirmavit, & in Latinum transtulit, in Epistola ad Imperatorem Constantinum, quæ ad finem actorum hujus Concilii exstat, inter alios anathema dicit etiam Honorio, quia Apostolicam Ecclesiam Romanam non Apostolicæ traditionis doctrina

na luſtraverit, ſed immaculatam fidem ſubvertere permiſerit, eandem Honorii damnationem etiam in epiſtola ad Hiſpaniæ Epiſcopos repetit S. Leo.

Anaſtaſius etiam, Bibliothecarius Eccleſiæ Romanæ, qui ſeptimam & octavam Synodum in Latinum vertit, & octavæ Synodo præſens interfuit, in hujus actione 10. recenſet, etiam Honorium a S. Synodo eſſe damnatum; idemque invenitur in omnibus antiquiſſimis exemplaribus tam Latinis quam Græcis, omnibus quinque Patriarchalibus Sedibus communicatis; ut conſtat ex act. 18. 18. Ex Anaſtaſio Bibl.

Denique Honorium fuiſſe hæreticum varii ſcriptores Latini & Græci aſſerunt; ut Tharaſius Patriarcha C. P. in epiſtola: quæ habetur actione 3. Synodi ſeptimæ: Theodorus Jeroſolymitanus Patriarcha in epiſtola ſynodica, quæ extat in eadem Synodo actione 3. Epiphanius Diaconus in diſputatione cum Gregorio hæretico, quæ habetur in ſexta Synodo, Pſellus in carm. de 7. Syn. Beda de 6. ætat. in vita Conſtantini IV. liber Pontificalis in vita Leon. II. ſeu *liber Diurnus Romanorum Pontificum*, in quo exſtat formula, qua recens electi Pontifices olim hæreticis anathema dicebant; ubi inter alios etiam Honorius inſertus erat. 19. Et variis Scriptoribus.

§. VI.

Honorius non fuit lapſus in hæreſin.

Propter hanc difficultatem Auctores in varias abeunt ſententias. Honorium, tanquam perſonam privatam, fuiſſe hæreticum affirmat Melchior Canus libr. 6. de locis, verum hoc videtur non poſſe dici: Nam Occidentalis Eccleſia eum nunquam pro hæretico habuit, ſed potius ut virum Sanctum. Deinde, ſi fuiſſet hæreticus, id deſumeretur ex gemina ejus ad Sergium epiſtola, ut volunt adverſarii. Sed ex iſta hoc non poteſt deſumi: nam in hac nihil invenitur hæreticum; ſed cum controverſia de una vel duabus voluntatibus in Chriſto aſſerendis tunc ſuſcitaretur & Sergius eſſet conqueſtus, Sophronium per vocum illarum novitatem totum Orientem turbare, ac de novo collidere inter ſe Eccleſias, Honorius, Sergii fraudibus circumventus, nec unam, nec duas dicendas eſſe voluntates ac operationes ſcripſit, ſed ab ejusmodi contentioſis vocabulis omnino abſtinendum: ne dum una dicitur, Eutychiani inde inferant, unam etiam tantum naturam eſſe: & ſi duæ dicantur, Neſtoriani inde anſam arripiant dicendi, duos eſſe operantes, ſeu duas perſonas. Unde ſtandum iis, quæ a quinque Conciliis & Patribus ſunt definita, videlicet, unum eſſe Chriſtum, unum volentem & operatorem, ſeu unam perſonam, in Divina & humana natura operantem, in Deitate quidem Divina, in humanitate vero humana. In quibus plane nihil eſt hæreticum. 20. Quia colitur ut Sanctus. 21. Quia ejus epiſtolæ nihil hæreticum continent.

In

22. In quo erraverit. In eo tantum Honorius videtur peccasse, quod Sergio & Cyro faciles nimium aures adversus Sophronium præbuerit, nec ea se constantia, qua pastorem summum decebat, se opposuerit, & sic veritatem de duplici voluntate (in illis controversiæ initiis necdum, expresse saltem, decisam, neque satis adhuc discussam) non quidem negarit, sed tamen reticendam esse putarit, timore perculsus, ne Ecclesia de novo scindatur, & hæretici inde occasionem sumant, Chalcedonensem aut Ephesinam primam Synodum cavillandi, ac propterea silentium utrique parti imponendum duxerit. Quæ quidem bono animo bonaque fide Honorium egisse non dubito: Ut adeo non tantum in hæresin Monothelitarum non sit prolapsus, cum unam tantum voluntatem asserere, expresse prohibuerit, sed ne quidem peccatum formale commisisse videatur.

Verum sit, peccasse eum timore, silentio, vel etiam præpropera, re necdum satis discussa, responsione privata ad Sergium deceptorem data: in hæresin propterea incidisse nego. Ex cathedra locutus est nihil, cum responsionem suam non direxerit ad totam Ecclesiam, sed ad privatam Sergii epistolam. Deinde neque ut privatus Doctor propositionem ullam hæreticam epistolæ suæ inseruit. Quis S. Hieronymum hæreticum dicat, quod ante Ecclesiæ definitionem in epistola ad Damasum censuerit, non esse dicendas tres in Deo hypostases? nec Stephanus Papa S. Cyprianum hæreticum censuit, licet (ante Ecclesiæ definitionem) sententiam suam de nullitate baptismi ab hæreticis collati, pertinaciter defenderit.

23. Nicolaus I. & Agatho scripserunt nullum unquam Pontificem esse lapsum in hæresin. Rursus: Si Honorius in hæresin est prolapsus, quomodo Nicolaus I. in sua ad Michaelem Imperatorem epistola scribere potuit de Romanis Pontificibus: *Hos enim nec tenuis saltem rumor aspersit, aliquando cum prava sapientibus sapere, quanto minus concertare.* Quomodo S. Agatho in sua ad Constantinum Imperatorem epistola I. scribere potuit, Romanam Ecclesiam a tramite Apostolicæ traditionis nunquam aberrasse, nec hæreticis novitatibus depravatam succubuisse, sed ab exordio fidei illibatam permansisse, secundum ipsius Christi promissionem, Apostolorum Principi in Evangelio factam: *Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conversus confirma fratres tuos.* Hoc Apostolicos ipsius Antecessores semper fecisse, hocque omnibus esse compertum, nempe eos semper fratres in fide confirmasse: Quomodo, inquam, hæc scribere S. Agatho potuit in re tam recenti, si Honorius paulo ante in hæresin est prolapsus? Quomodo scribere potuit epistola 2. ad Constantinum, quæ actione 4. Synodi VI. est recitata, fidei lumen per Apostolicos successores Petri & Pauli usque ad eum (Agathonem) servatum esse, *nulla hæretici erroris tetra caligine tenebratum, nec falsitatis nebulis confœdatum, nec intermixtis hæreticis pravitatibus perumbratum, immune atque sincerum*? Quomodo scribere potuisset eadem epistola

la : *Noſtræ parvitatis prædeceſſores --- Apoſtolicam Confeſſionem --- abque cujuspiam novitatis errore citra ambiguitatem determinarunt* ? Et cur Agatho, vir adeo Sanctus non poſuiſſet Honorium in numero Monothelitarum, quos nominatim enumerat ?

Neque dicas, Honorium in epiſtola ſecunda ad Sergium expreſſe dicere : *Unde & unam voluntatem fatemur Domini noſtri JEſu Chriſti.* Nam hic non dicit, in Chriſto unam tantum eſſe votuntatem, ſed in *humanitate* Chriſti tantum unam eſſe. Scripſerat nempe Sergius Honorio, quosdam in Oriente aſſerere contrarias in humanitate Chriſti voluntates, unam carnis, alteram Spiritus, inter ſe pugnantes. Hunc errorem rejecit Honorius, ſcripſitque, in Chriſti humanitate non exiſtere duas voluntates, ſed unam tantum, & quidem voluntati Divinæ perfecte ſubjectam & obedientem; ut adeo in eo caro non concupierit adverſus ſpiritum, (contra ac in nobis poſt originale peccatum contingit) ut ex contextu manifeſte patet.

24. Nunquam ſimpliciter negavit duas voluntates,

Confirmatur authoritate *S. Maximi*, Honorio coævi, qui in dialogo contra Pyrrhum, Sergii ſucceſſorem, Monothelitam, proferentem pro ſe teſtimonium Honorii, reſpondet, Honorium ſemper fuiſſe Catholicum, mentemque ejus nunquam fuiſſe, negandi duas in Chriſto voluntates, ſed tantum negandi duas contrarias & pugnantes in natura humana : idque probat ex teſtimonio Joannis (poſtea Papæ Joannis IV.) Secretarii ipſius Honorii, qui epiſtolas illas ab Honorio dictatas ſcripſerat, atque tunc adhuc ſuperſtes erat. Hic igitur Secretarius, qui a S. Maximo multum dilaudatur, ad Conſtantinum Imperatorem ſic inter alia ſcripſit ex mente Honorii, ſibi perſpecta : *Sane quod unam Domini noſtri voluntatem diximus, non eſt accipiendum, quaſi de duabus, Divinæ & humanæ naturæ dictum voluntatibus, ſed humanæ tantum. Cum enim Sergius ſcripſiſſet, prædicare quosdam, duas eſſe Chriſti voluntates contrarias, nos reſcripſimus, Chriſtum duas voluntates contrarias non habere.*

25. Sed tantum negavit in humanitate duas voluntates; Teſte S. Maximo.

Denique cum Honorius in tota illa Epiſtola contendat, non eſſe dicendam unam in Chriſto Deo & homine voluntatem, neque duas, ſed ab his vocabulis abſtrahendum, quis credat, eum ſibi ipſi adeo manifeſte contradicere, & unam tantum in ſuppoſito illo Theandrico voluntatem aſſerere ? Igitur unam dixit voluntatem humanæ naturæ.

Sed quid opus hoc pluribus comprobare, cum veritatem Catholicam circa duas voluntates in Chriſto in ipſis illis epiſtolis, quæ Honorio objiciuntur, ſatis aperte fateatur, ſolumque a vocabulis abſtinendum aſſerat, ne Eccleſia novis ſcindatur diſſidiis ? Sic in 2. epiſt. ait : *Utrasque naturas*

26. Imo profitetur duas operationes.

in uno Christo, unitate naturali copulatas, cum alterius communione, operantes atque operatrices confiteri debemus: & Divinam quidem, quæ Dei sunt, operantem, & humanam, quæ carnis sunt, exequentem. Quæ plane verba sunt Catholica, & hæresi Monothelitarum directe contraria.

27. DD. plurimi stant pro Honorio.

Omitto proin Honorii fidem pluribus vindicare; possent enim plurimi testes, non tantum recentiores, sed antiquissimi etiam adduci, qui Honorium semper Catholicum fuisse scribunt: ut Theophanes Isaurus in historia, quam citat Emanuel Calleça in libro, quem scripsit pro Latinis contra Græcos. Photius etiam, licet Romanæ Ecclesiæ hostis, in libello de septem Synodis, & Zonaras in vita Constantini IV. quamvis nominatim referant damnatos a VI. Synodo, Honorium tamen inter eos non ponunt.

Taceo Scriptores Latinos, qui fere omnes, cum Blondo, Nauclero, Sabellico, Platina &c. Honorium tanquam Catholicum & sanctum Pontificem agnoscunt; imo etiam Beda, licet eum Canus contra Honorium citet: nam Beda illum modo ut beatum, modo ut sanctum dilaudat, ut videre est *in Historia Anglorum l. 2. c. 17. &c.* Unde Bellarminus putat, in librum de sex ætatibus mundi ab aliquo sciolo nomen Honorii esse insertum, eo quod in Synodo VI. sæpius invenerit ejus nomen positum inter Monothelitas damnatos.

§. V.

Acta tamen Synodi VI. &c. referentia nomen Honorii probabilius non sunt corrupta.

28. Argumenta, acta esse corrupta.

Sed quid dicendum ad difficultatem initio propositam? est enim innegabile, nomen Honorii in editionibus Synodi VI. VII. & VIII. inter Monothelitas damnatos inveniri, uti etiam in epistola Leonis secundi, qua Synodum sextam confirmavit.

Baronius, Bellarminus, Spondanus, Binius, Ant. Mayr. *Theol. tract. 7. d. 3. art. 13.* censent, acta Synodi VI. esse corrupta, & Honorii nomen fraude Græca esse insertum. Probant id 1. ex eo, quod epistolæ Honorii nihil contineant dignum damnatione: consequenter si Concilium ipsum tanquam hæreticum damnasset, in absurdum errorem vel iniquitatem esse prolapsum; quod dici non potest. 2. Quia S. Agatho asseruit, nullum unquam ex suis Prædecessoribus fidem hæretica pravitate miscuisse, vel hæreticum fuisse.

3. Quia Concilium Agathonis epistolam act. 3. recipit, tanquam a Spiritu S. per os Petri dictatam. Si autem Concilium Honorium toties tanquam hæreticum damnasset, manifeste sibi ipsi contradiceret; imo Spiritus

ritus S. ſecum ipſo pugnaret: qui per epiſtolam Agathonis omnes Anteceſſores Romanos Pontifices, adeoque etiam Honorium, ab hæretica pravitate immunes pronuntiaret, ſimulque per Concilium Honorium hæreſeos damnaret.

4. In Concilio Romano ſub Martino I. cui notiſſima erat Honorii doctrina ac fides, damnantur nominatim alii Monothelitæ, nunquam autem Honorius. Item quia Synodus VI. in epiſtola ad Agathonem ſcribit, ſe damnaſſe Monothelitas *ex ſententia Agathonis per litteras de iis prius lata.* Atqui Agatho in ſuis litteris non damnavit Honorium: ergo neque Concilium: ſed nomen Honorii obreptitie fuit actis inſertum.

5. Quia plures Scriptores, etiam Græci, Honorium omittunt, dum damnatos a Concilio VI. recenſent.

6. Quia alias conſuetudo fuit Græcorum corrumpendi libros: & in hac ipſa VI. Synodo act 12. & 14. deprehenſæ fuerunt plurimæ corruptiones Concilii V. ab hæreticis factæ, adeo ut tres quaterniones ſpurii inſerti fuerint. Idem manifeſte oſtenditur de multis aliis epiſtolis, Græca perfidia corruptis: uti etiam de Synodo tertia, quarta, quinta & ſeptima corruptis, ut conqueruntur Pontifices Leo I. & Nicolaus I. cur ergo id dici non poſſit de Synodo VI. eam videlicet inſerendo nomen Honorii eſſe corruptam a Græcis, ut inter tot orientales Patriarchas condemnatos exſtaret etiam nomen unius Romani? præſertim cum poſt Synodum VI. multi rurſus orientales Epiſcopi Conſtantinopolim redierint, ibique ediderint Canones *Trullanos*: quorum non alius ſcopus videtur fuiſſe, quam taxandi ac reprehendendi Romanam Eccleſiam; vide Bellarminum *tom.* 1. *controver.* 3. *de Roman. Pont. l.* 4. *c.* 11. ubi etiam adducit teſtimonium Anaſtaſii Bibliothecarii, qui ex Theophane Iſauro Græco refert, nomen Honorii poſtea primum actis Concilii inſertum eſſe.

Jam vero corrupta ſemel ſexta Synodo, facile fuit, errorem illum etiam in ſeptimam & octavam Synodum irrepere, repetitum enim in eis fuerat, quod in actis Synodi VI. legerant. Accedit, quod etiam acta Synodi VII. & VIII. non ſint incorrupta. Unde etiam idem reſponderi poteſt ad allatam authoritatem Concilii Romani ſub Adriano II. quando dicit, Honorium in Synodo VI. eſſe judicatum: nam aſſeruit id, quod in actis Synodi VI. corruptis legerat. Confirmatio Leonis II. corrupta ab illis ipſis eſt, a quibus Synodus VI. fuit corrupta: cum epiſtola Leonis ſit pars actorum illius Concilii: niſi omnino ſit ſuppoſititia; nam, ut notant Baronius & Binius, tempus, quo data dicitur, non concordat, cum illo tempore necdum fuerit Pontifex, & tantum decem menſes ſederit.

Addit Spondanus *ad an.* 681. probabiliſſime Theodorum Monothelitam (qui alius fuit a Theodoro Pharanitano, condemnato a Synodo

VI.) prius depositum a Patriarchatu Constantinopolitano, sed post mortem Georgii, ob simulatam pœnitentiam rursus restitutum, illa acta in manus recepisse, suumque nomen delevisse, ac Honorii supposuisse; non enim esse credibile, hunc Theodorum nunquam in Concilio nominari, cum tamen etiam reus fuerit.

29. Sed non est satis credibile, omnia exemplaria esse corrupta.

Ita quidem isti Doctores. Verum alii magnam in his difficultatem inveniunt; non enim videtur ipsis satis credibile, omnia omnino exemplaria Synodi VI. esse corrupta, seu potuisse corrumpi: nam, licet ea quæ Constantinopoli asservabantur, potuerint corrumpi, quomodo autem corrumpi potuerunt illa, quæ alii Patriarchæ, ut act. 18. insinuatur, ad finem Concilii, secum asportarunt, & præsertim illud exemplar, quod Romam deferebant Pontificii Legati? Quomodo ista Theodorus corrumpere potuit, præsertim cum primum triennio post Synodum VI. Georgio mortuo in sedem C. P. fuerit restitutus? Cur nemo corruptionem illam tunc advertit, & redarguit, in re tanti momenti, sicut alias corruptiones? cur Romani non vindicarunt innocentiam sui Pontificis? cur Legati Romani in septima & octava Synodo non sunt protestati? cur Anastasius Bibliothecarius Pontificius in VIII. Synodo Legatus, in hujus versione actione decima recenset, etiam Honorium a Synodo VIII. esse damnatum? An credibile, septimam & octavam Synodum generalem tam facile per imposturam corrumpentium acta Synodi VI. in errorem inductas, immaturo judicio Honorio dixisse anathema? cur idem Anastasius *in præfatione in sua collectanea ad Joannem Diaconum scribit*: NB. Honorium a Synodo VI. esse damnatum, non tamen fuisse hæreticum? cur Humbertus Cardinalis doctissimus, Leonis IX. ad Imperatorem orientis Legatus, ac in libro adversus Nicetam Pectoratum ingenue fatetur, a Synodo VI. anathema dictum esse Honorio? cur Ado Viennensis in chronico: Hincmarus Remensis *lib. de non trina Deitate*, pag. mihi 446. Cedrenus, aliique vetusti scriptores idem affirmant? cur usque ad Baronium imposturam illam nemo advertit? cur ipsi Pontifices Leo II. & Adrianus II. acta illa circa Honorium vera supponunt, imo testantur? Epistola Leonis II. qua confirmavit Synodum VI. ubique est recepta: aut qua alia epistola confirmavit illam Synodum, si hæc est supposititia? cur omnes Conciliorum collectores tam Latini quam Græci hanc imposturam actis Conciliorum intulerunt? cur hodiedum id faciunt in tot novis Conciliorum editionibus? & quidem spectante Roma? Si impostura est, cur non rejicitur: ut acta pura habeantur?

30. Probatur.

Facile equidem fuit Græcis, aliqua epistolarum, & actorum Conciliarium exemplaria corrumpere. At quomodo potuerunt omnia exemplaria, per orbem dispersa, corrumpere, ut nec unicum manserit integrum?

grum? certe fraudes Græcorum, quibus varias epiſtolas, & Synodum V. in aliquibus exemplaribus corruperunt, per adducta alia exemplaria, pura ac integra, in Synodo VI. detecta ſunt. Cur ergo corruptiones Synodi VI detegi non potuerunt in Synodo VII. & VIII. adductis exemplaribus incorruptis, & recentiore adhuc rei tam magnæ ac novæ memoria? deinde an non ſic etiam alia veterum Conciliorum acta ſuſpecta reddi poſſunt? & cur Græci non potius corrupiſſent ipſas Honorii epiſtolas, ut ſic hæreſis illius eſſet manifeſta?

§. VI.

An Synodus VI. erraverit in damnando Honorio?

Propter has difficultates aliam adhuc adducit Bellarminus ſententiam ex Turrecremata *lib. 2. de Eccleſia cap. 93.* damnatum quidem in Synodo VI. eſſe Honorium, ſed ex falſa informatione, ac proinde in eo judicio erraſſe. Licet enim Concilium generale legitimum errare non poſſit in definiendis fidei dogmatibus, errare tamen poſſe in quæſtionibus facti: atque ſic a Concilio, falſis rumoribus, & non intellectis Honorii epiſtolis, immerito cum hæreticis Honorium eſſe connumeratum: meliusque illas epiſtolas eſſe intellectas a Joanne IV. Martino I. Agathone & Nicolao I. ſummis Pontificibus, quam a Græcis in Synodo VI., Legatos autem Agathonis non reclamaſſe ad evitandum majus malum, ne ſcilicet impediretur definitio rectæ fidei, & non poſſet tolli ſchiſma, quod annis 40. jam duraverat: cum enim in eo ſint Concilio damnati Sergius, Pyrrhus, Paulus & Petrus, Patriarchæ Conſtantinopolitani, Cyrus Patriarcha Alexandrinus, Macarius Patriarcha Antiochenus, non facile acquieturos fuiſſe Græcos, niſi etiam Honorius damnaretur, qui una cum illis accuſatus fuerat.

31. Aliqui cenſent Synodum erraſſe

In quæſtione facti.

Verum etiam hæc ſententia magnam patitur difficultatem, neque eam Bellarminus tam ex ſua quam Turrecrematæ mente protulit. Nam admodum difficulter videtur dici, Concilium ex falſis informationibus, & non intellectis litteris Honorii in negotio tanti momenti leviter proceſſiſſe, & ita erraſſe. Et quomodo eſt credibile, Romanam Eccleſiam, ipſosque Pontifices Synodum in re tanti momenti errantem absque ulla limitatione approbaturos fuiſſe, cum alias in rebus minoris momenti reclamarint? Viderint, qui ita reſpondent, an non anſam aliquam præbeant hæreticis dicendi, Concilia & Pontifices in damnandis hæreticis non eſſe infallibiles, e. g. Concilium Tridentinum in damnando Luthero & Calvino, Innocentium X. in damnando Janſenio tanquam hæretico. Quamvis magna ſit diſparitas; cum horum libri in ipſiſſimo ſenſu ab auctoribus intento ſint manifeſte hæretici, adeoque etiam ipſi cenſendi ſint hæretici; Doctrina

31. Sed hoc habet difficultatem.

autem Honorii nihil hæreticum in se continebat in sensu ab ipso intento.

§. VII.

Quomodo ergo Honorius absolvendus ab hæresi, si Synodus eum damnando ut hæreticum non erravit?

33. Tertia sententia criticorum.

Tertia proin est sententia Ludovici du Mesnil de *Doctr. & Discipl. Eccl. ad an.* 681. *libr.* 33. *n.* 30. Joannis Cabassutii de *Notitia Conciliorum in Syn. VI. Oecum.* Petri Annati in *Appar. ad Theol. l.* 5. *art.* 7. Antonii Pagi *Crit. in Annales Baronii ad* 633. Alex. Natalis *Dissert.* 2. *ad sæc.* 7. Joan. Garnerii S. J. *Dissert.* 2 *ad Diurnum librum Rom. Pontif.* Petri de Marca, ut testatur Baluzius in ejus vita, quam præfixit ejus operi de concordia Sacerdotii & Imperii.

34. Erravit dissimulatione veritatis,

Scriptores isti eruditi agnoscunt quidem veritatem & integritatem actorum Synodi VI. negant tamen Honorium fuisse vere hæreticum, nec propterea in eo damnando errasse Concilium; quia Honorium vocavit hæreticum, damnavitque, non quod epistolæ ejus fuerint hæreticæ, aut propositio aliqua hæretica in iis fuerit inventa, aut quod proprio judicio & sententia animi proprii hæresis fuerit auctor, sectator aut defensor, sed ideo, quia silentio, dissimulatione, & negligentia, Sergio & Cyro nimium indulgendo: sicque nascenti hæresi se non opponendo, ut debebat, hæresi & hæreticis faverit, ut adeo ex ipsius dissimulatione & veritatis silentio hæresis in majores vires excreverit, ut patet ex epistola Leonis II. ad Episcopos Hispaniæ; in qua de Honorio scribit: *Qui flammam hæretici dogmatis non, ut decuit, Apostolica authoritate, incipientem extinxit.*

Non satis coërcendo Sergium & Cyrum.

Quare non fuit hæreticus, hæresin aliquam docendo, aut tenendo, aut defendendo, sed in sensu latiore & minus proprio, tunc tamen non inusitato, a Concilio dictus fuit hæreticus, tanquam hæresis fautor, quia non restitit hæreticis, eos coërcendo, ut summi ejus Officii ratio poscebat, ejusdem autem culpæ rei censentur erroris Authores & Fautores, scribente Cœlestino Papa ad Galliæ Episcopos: *Merito namque nos causa respicit, si silentio faveamus errori*; quare in sensu aliquantum ampliore hæresum auctores, sectatores, defensores, & fautores conniventes, promiscue hæreticorum nomine sunt appellati & condemnati.

35. Hæc sententia media absolvit a corruptione acta,

Hæc sententia, quamvis etiam ipsa difficultate non careat, videtur tamen expeditius controversiam istam dirimere, media quasi via incedendo. Nam absolvit a corruptione acta Concilii, ab hæresi Honorium, & ab errore Concilium. Salvat epistolam Agathonis, in qua scripsit, nullum suorum antecessorum a fide defecisse: nam Honorius non defecit a fide.

Quod

Quod autem Concilium VI. approbarit epiſtolam Agathonis, in qua Honorius non fuerat damnatus, nulla eſt contradictio; nam Agatho tantum damnavit præcipuos auctores Monothelitiſmi, Concilium vero omnes Monothelitas, eorumque fautores: Unde Concilium damnavit etiam Macarium & Polychronium, quos Agatho non nominavit. Salvari etiam videtur id, quod dicit Concilium, nempe, Honorium in omnibus ſecutum eſſe ſententiam Sergii, ejusque impia confirmaſſe dogmata. Nam ſecutus eſt ejus ſententiam de abſtinendo a vocabulis unius ac duplicis voluntatis & operationis, atque de imponendo Sophronio ſilentio, hæreſin vero Sergii, quam ille de una tantum in Chriſto voluntate conſtanter tenuit, impiaque ejus dogmata Honorius non eſt ſecutus, nec confirmavit ea poſitive: nam de hac confirmatione in ejus epiſtolis nihil invenitur, ſed ſecutus eſt, & confirmavit ea negative, ſilendo, connivendo, diſſimulando, negligendo, ac non reſiſtendo, prout oportuit. Et in hoc ſenſu dixit Concilium, Honorium ſecutum eſſe ſententiam Sergii, ejusque impia dogmata confirmaſſe: Cum hac conniventia puſillanimi, ac meticuloſa, majores vires acceperit hæreſis; præſertim dum Monothelitæ falſo ſpargerent, Honorium ſecum ſentire, occaſione inde arrepta, quod Sergio & Cyro, non reſiſteret, & in ſuppreſſionem vocabulorum de una & duplici Chriſti voluntate conſentiret contra Sophronium, ſtrenue ſe opponentem.

Ab hæreſi Honorium, Ab errore Concilium.

At vehementer hic inſurgit contra Honorium Cabaſſutius loc. cit. quamvis enim dicat, Honorium hæreticum non fuiſſe, adeo tamen acriter in eum invehitur, reprehendendo illius epiſtolas, quibus prohibuit vocabula unius ac duplicis voluntatis, ut videatur, aſſertionem ſuam rurſus velle evertere, & probare, Honorium fuiſſe re vera hæreticum. Maxime autem urget paritatem epiſtolæ Honorii cum *Henotico* Zenonis, & Conſtantis *Typo*, in quibus pariter nihil aliud ſancitum ſit, quam in illo quidem ſilentium de una vel duplici natura, in hoc vero de una vel duplici voluntate: & tamen utrumque tanquam nefarium eſſe rejectum. Sed

36. Diſparitas cum Henotico, & Typo.

Reſp. Henoticon contrarium fuiſſe Synodo Chalcedonenſi, fabricatum videlicet, poſtquam hæc Synodus jam definierat, duas in Chriſto eſſe naturas, adeoque erat hæreticum. Typus vero Conſtantis ante Synodi VI. definitionem de duabus in Chriſto voluntatibus, non erat proprie hæreticus per hoc præciſe, quod vellet, abſtinendum eſſe a vocabulis unius & duplicis voluntatis. Sed rejectus a Martino I. & Concilio Romano: tum quod imprudens eſſet & improbandum ejusmodo ſilentium, & veritatis diſſimulatio, tum quod Monothelitæ hoc ſilentio abuterentur ad ſtabiliendam ſuam hæreſin. Econtra Honorius ſub initium illius controverſiæ, & ante illius deciſionem ſilentium de una & duplici voluntate imponendum putavit, ex fine, ut ipſi videbatur, bono, nempe ne nova in

Eccleſia

Ecclesia oriantur schismata & dissidia. In quo tam parum in sensu proprio & stricto fuit hæreticus, quam parum hæreticus fuit S. Hieronymus, dum ante Ecclesiæ definitionem putavit abstinendum a dicenda trina in Deo hypostasi: imo ne quidem S. Cyprianus censendus est fuisse hæreticus, licet ante Ecclesiæ definitionem positive assereret nullitatem baptismi ab hæreticis collati. Nam hæresis proprie est judicium intellectus pertinax contra veritatem, de cujus revelatione in Ecclesia sufficienter constat.

37. Neque est locutus ex cathedra, Cæterum notandum, licet Honorius re ipsa fuisset prolapsus in hæresin, & in stricto omnino ac proprio sensu damnatus fuisset a Concilio ut hæreticus, nihil tamen inde evincerent hæretici contra infallibilitatem Pontificis, loquentis ex cathedra, seu docentis totam Ecclesiam circa dogmata fidei. Non enim ille epistolam scripsit encyclicam, aut eam ad totam Ecclesiam seu omnes fideles direxit, neque ullum dogma fidei definivit, sed tantum ad privatam epistolam Sergii privata pariter epistola respondit, consequenter tanquam privatus Doctor. Neque verum est, quod P. Anton. Mayr. *Theol. tract.* 7. *disp.* 3. *art.* 13. *num.* 389. asserit, Pontifices semper loqui ex cathedra, quando responsa ad quæstiones fidei spectantia, privatis tantum Episcopis mittunt, quia non raro privatam tantum sententiam suam exponunt, absque definitione Papali, ut in hoc negotio fecit Honorius, nihil circa fidei dogmata definiendo. Si talia responsa, Juri Canonico inserta, totam Ecclesiam ad credendum obligant, id contingit ideo, quia constat, vel aliunde jam illa ab Ecclesia esse definita, vel Papam illa non tantum ad privatum Episcopum, sed ad omnes fideles direxisse, iisque sufficienter definitionem suam intimasse, quod non fecit Honorius: adeoque nullatenus inferri potest, eum locutum esse ex cathedra. Unde Cardinalis Sfondrati in Gallia vindicata differt. 3. §. 1. num. 9. ait: *Utcunque Honorii res se habeant, certum est, nihil causæ nostræ ejus exemplum aut errorem obstare, si quis fuit: quis enim nescit, epistolas Honorii ad Pyrrhum & Sergium, ob quas hæresis accusatus dicitur, privatas fuisse non publicas, nec dogmaticas, & in quibus nihil Honorius definivit, sed mentem tantum suam privatamque sententiam aperuit &c.*

Sed privatam scripsit epistolam.

Et plane constat aperte, Honorium in suis ad Sergium epistolis censuisse, abstinendum a vocibus unius vel duarum voluntatum; si ergo responsum ejus ad quæstionem fidei spectat, & ex cathedra locutus est, vereor, ne inde inferri possit id, a quo laudatus supra auctor, Pontificiæ infallibilitatis Defensor eximius, quam maxime abhorret. Deinde, si Honorius censendus est locutus ex cathedra, inferre fortassis quis posset, etiam alios pontifices, quibus varii errores objiciuntur, ex cathedra esse locutos, e. g. Vigilium, dum initio censuit, tria capitula non esse damnanda: Stephanum

phanum VI. & Sergium III. dum ordinatos a Formoſo iterum ordinandos decreverunt: Joannem XXII. dum animas ante diem judicii in cœlum non venire docuit.

Cæterum, ut dixi, Honorium neque ut perſonam privatam in hæreſin incidiſſe exiſtimo, cum illius epiſtolæ nihil hæreticum contineant. Imo ne quidem formaliter peccaſſe videtur; cum in illis controverſiæ initiis, a Sergio & Cyro deceptus, ea intentione ſcripſerit, ne Eccleſia novo ſcindatur ſchiſmate, & ne Neſtoriani & Eutychiani inde hæreſi ſuæ prætextum quærant. 38. Imo neque formaliter peccaſſe videtur.

Falſum etiam eſt, quod idem auctor aſſerit in ſua Theologia loc. cit. num. 389. quod Agatho ut Pontifex Synodum VI. confirmaverit. Nam Agatho neque ut Pontifex, neque ut perſona privata Synodum illam confirmavit, cum jam fuerit mortuus, quando Legati ipſius a Synodo Romam cum actis Synodi reverſi, ut patet ex epiſtola Leonis II. ad Conſtantinum Imperatorem ſcripta, in qua Synodum VI. confirmavit; exſtat hæc epiſtola ad finem actorum Synodi VI. Unde non Agatho, ſed Leo II. ejus ſucceſſor, Synodum illam confirmavit.

Multo autem magis contra fidem hiſtoricam peccavit *Melchior Canus*, dum ſcripſit, Agathonem in ſua ad Conſtantinum Imperatorem epiſtola, quæ actione VI. habetur, anathema dixiſſe Honorio, tanquam Monothelitæ. Sed forte Canus recurſum habet ad *Bartholomæum Carranzam*, conſodalem ſuum, qui in ſumma Conciliorum *Actione IV.* dum in epitomen contraxit Agathonis epiſtolam, ante Synodi VI. initium ſcriptam, inter hæreticos nomen Honorii eidem inſeruit, falſo omnino; ab hoc proinde deceptum dicere Canus potuit. Taceo alterum Cani lapſum, leviorem, dum ſcripſit, hanc epiſtolam Agathonis datam eſſe ad Synodum VI. non enim ad Synodum, ſed ad Imperatorem Conſtantinum Pogonatum ſcripta eſt, antequam Synodo VI. initium erat datum. Taceo etiam alterum Carranzæ lapſum hiſtoricum, dum ſtatim ad initium Synodi VI. ſcribit, *Cyrum* & *Theodorum*, qui a Synodo VI. ſunt damnati, fuiſſe Archiepiſcopos Conſtantinopolitanos: cum Cyrus fuerit Patriarcha Alexandrinus, Theodorus vero Epiſcopus Pharanitanus. 39. Error Cani. Et Carranzæ.

§. VIII.

De Diptychis.

Cum in hoc VI. Concilio de Eccleſiæ Diptychis ablata ſint nomina Cyri, Sergii, aliorumque Monothelitarum, quæres, quid ſint illa *Diptycha*? 40. Quid contineant?

Reſp. *Diptycha* ſeu *Duplicata* dicebantur geminæ tabulæ, quarum una continebat nomina fidelium vivorum, altera mortuorum; cumque

pro utrisque in Ecclesia sacrificia & preces offerrentur, ea nomina ex Diptychis publice legebantur e pulpito; excommunicatorum autem nomina ex iis delebantur. Cum autem fidelium omnium nomina propter multitudinem recitari non possent in quotidianis fidelium collectis, præcipua tantum, nempe Episcopi Romani, Patriarcharum viventium, Episcopi loci & Imperatoris legebantur, reliquorum nominibus generali memoria comprehensis.

Usus est antiquissimus, cujus meminerunt S. Dionysius Eccles. Hier. c. 3. Cyprianus epist. 10. Liturgiæ Basilii, Innocentii I. Chrysostomi. Erant autem præter hæc fidelium vivorum & mortuorum Diptycha, pro
41. Diptycha Sanctorum. quibus orabat Ecclesia, etiam *Diptycha Sanctorum*, quos publice colebant & invocabant fideles inter Missarum solennia, ut constat ex omnibus veterum liturgiis, ac Patribus, ut Cyrillo Jerosol. catechesi 5. ubi ait: *Postea mentionem facimus eorum etiam, qui ante nos obdormierunt, Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Martyrum, ut Deus orationibus illorum & deprecationibus suscipiat preces nostras.* Viderint hic Acatholici morem antiquissimum, solennem & publicum colendi & invocandi Sanctos, ac pro defunctis sacrificia & preces offerendi: qui mos hodiedum continuatur in Ecclesia Catholica in Missæ Canone.

Utraque antiquissima.

42. Schisma occasione Diptychorum. Cæterum propter deletionem nominum ex prædictis Diptychis sæpius magni tumultus sunt excitati, præsertim vero cum *Acacius* Patriarcha C P. Henotici (in quo abstinendum a vocibus unius aut duplicis in Christo naturæ decernebatur) auctor & suasor Zenoni, a *Felice* Papa tertio damnatus fuerat: nam Acacius nomen ipsius Felicis e Diptychis Ecclesiarum, sibi subjectarum erasit, ex quo schisma 36. annorum est exortum, urgentibus Romanis Pontificibus, ut nomen Acacii e sacris Diptychis deleretur, obstantibus cum Anastasio Imperatore Patriarchis Constantinopolitanis: donec sub Hormisda Papa, & Justino Principe inter orientalem & occidentalem Ecclesiam restituta est concordia, damnatis Zenone, Anastasio & Acacio, ablatis eorum nominibus e sacris Diptychis, ac Felicis nomine restituto.

§. IX.

Appendix.

De Synodo Quini-Sexta Trullana.

43. Synodus Trullana. Cum in quinta & sexta generali Synodo nulli essent editi Canones, ad Ecclesiasticam disciplinam spectantes, Orientales Episcopi post plures annos ab habita Synodo VI. convenerunt rursus Constantinopoli in Secretario palatii Imperatoris, quod *Trullum* dicebatur, ibique 102. Canones condidere, tempore Justiniani secundi Rhinotmeti. Hæc Synodus, quam
Reprobata. Græci *Penthecten* seu *Quini-Sextam*, tanquam supplementum quintæ & sextæ

ſextæ generalis Synodi appellarunt, a Sergio Papa reprobata eſt, ut teſtantur Anaſtaſius Bibl. in Sergio, Beda de ſex ætat. Paulus Diaconus l. 6. c. 4. Otho Friſingenſis l. 5. c. 13. Ado Vienn. in Chron. quia nec auctoritate Papæ fuit convocata, nec præſente illo, aut ejus Legatis; & quia plures ſunt inter eos canones merito reprobandi.

Sic Canone 2. recipiuntur 85. Canones Apoſtolorum, de quibus ſupra diximus, aliquos ab Eccleſia nunquam eſſe receptos, c. 13. permittitur uſus matrimonii Presbyteris & Diaconis, jam ante ordinationem conjugatis, can. 36. Conſtantinopolitanum Epiſcopum æqualem faciunt Romano. Can. 55. Sabbatorum jejunium etiam in quadrageſima reprobatur, damnato Eccleſiæ Romanæ uſu. Prohibentur etiam omnes alii Canones, exceptis iſtis Trullanis. Sicque hoc conventiculum videtur prima ſparſiſſe ſemina erumpentis poſtea ſchiſmatis.

Iſti proin Canones hujus Conciliabuli vim legis non habent, ab iſto ſaltem Synedrio. Multi tamen ſunt ex iis probi admodum, & Eccleſiaſticæ Diſciplinæ perquam opportuni, qui aliunde authoritatem habent, vel quod jam ante ab œcumenicis Conciliis ſint editi, vel ab Eccleſia poſtmodum recepti. Saltem ſerviunt, tanquam argumentum ad hominem, ad convincendos hæreticos, qui hoc Concilium non raro nobis objiciunt: plerique enim Canones ſunt omnino Catholici, & Novatorum doctrinæ prorſus contrarii. 44. Aliqui tamen Canones,

Sic Canon 12. uſum conjugii Epiſcopis conjugatis interdicit. Canon 32. reprobat uſum Armenorum, qui in SS. Miſſæ ſacrificio vinum non miſcebant aqua, ritumque vinum modica aqua permiſcendi ex liturgia S. Jacobi Apoſtoli, & S. Baſilii probat. Canon 82. venerabiles imagines pingi præcipit, præſertim etiam Chriſti ſub agni ſpecie. Et aliunde in Eccleſia recepti.

ARTICULUS VII.

De Concilio Generali VII. Nicæno II.

Pro

Cultu SS. Imaginum, contra Iconoclaſtas, ſub Hadriano I. Conſtantino & Irene. Anno 787.

SUMMARIUM.

§. I.
Synopſis Hiſtorica.

1. *Leo Iſaurus contra ſacras imagines cœpit rugire,*
2. *Dejecto S. Germano, & S. Joanne Damaſceno iniquiſſime accuſato;*
3. *Excommunicatus propterea a Papa, ſpirans minarum miſere perit.*

4. *Revixit impietas adhuc immanior in Copronymo filio, altero velut Antiocho,*

5. *Qui Conciliabulum cogit Constantinopoli contra SS. imagines.*

6. *Leo IV. Patris, Avique insistit vestigiis.*

7. *Eo mortuo, sub Irene & Constantino indictum Concilium Nicænum. In quo vindicata SS. Imaginum religio.*

§. 2.

Acta Concilii.

8. *Recepti plerique pœnitentes Episcopi, qui Conciliabulo Copronymi interfuerant.*

9. *Ac tandem etiam Gregorius Neocæsariensis, fax ante & tuba Iconoclastarum, atque Conciliabuli illius Præses.*

10. *Ostensa antiquitas cultus SS. Imaginum.*

11. *Angelos posse depingi.*

12. *Definitio cultus SS. Imaginum.*

13. *Lecta in Concilio sententia Joannis Thessalonicensis, quod Angeli depingi possint,* quia sunt corporei.

14 *Esse corporeos plures olim putabant Patres.*

15. *Concilium autem definivit quidem eos posse depingi: rationem tamen, quod sint corporei, non approbavit: imo decidit eos esse incorporeos.*

§. 3.

Canones Concilii.

16. *Electio Episcopi non fiat per sæculares &c.*

17. *Sacræ Reliquiæ exponendæ in templis.*

18. *Prohibiti libri hæretici.*

19. *Quod infertur Monasterio, non restituendum, licet exeant.*

§. 4.

De Concilio Francofordiensi, in quo damnata Synodus VII.

20. *Hæresis Elibandi & Felicis Urgelitani damnata.*

21. *Item Synodus VII. ex duplici falso supposito; quia putabant, coactam sine consensu Papæ: & in ea decretum Imaginibus supremum cultum Latriæ.*

22. *Nomine adorationis, cum agitur de cultu Imaginum, propter pusillos caute utendum.*

23. *Exemplo Concil. Trid.*

24. *Non tamen Francofordienses PP. abjecerunt SS. Imagines, ut faciunt novi Iconoclastæ.*

§. 5.

Crisis de libris Carolinis.

25. *Hi libri nuper detecti multum dilaudantur a Præconibus Protestanticis.*

26. *Sed sunt mere suppposititii;*

27. *Nam Carolus M. fuit doctus. Hi autem libri rudissimi & ineptissimi,*

28. *Scatentque falsitatibus.*

29. *Plura argumenta contra istos libros.*

30. *Confundunt tamen ipsos Sectarios.*

31. *Horum indoles.*

§. 1.

§. I.
Synopſis Hiſtorica.

Poſtquam hæreſis in Oriente adverſus Chriſtum Dominum per plura ſæcula rabiem ſuam exprompſerat, modo cum Arianis eum Patri conſubſtantialem negans, modo cum Neſtorio in duas eum perſonas dividens, modo cum Eutychianis in unam naturam, aut cum Monothelitis in unam voluntatem conſtringens, Nicænis, Epheſinis, Chalcedonicis, ac Conſtantinopolitanis fulminibus contrita fuerat; tandem ut reviviſceret, adverſus Chriſti Sanctorumque imagines furere cœpit, idoneum ac potentem ad hoc nacta adjutorem, *Leonem Iſauricum* Imperatorem, præſtigiis quibusdam dementatum.

Leo Iſaurus contra SS. imagines, rugit

2. Dejecto S. Germano,

Hic quippe ſacras imagines edicto imperiali proſcripſit: cumque ſe populus Conſtantinopoli opponeret, immani perſecutione ſævIt, ſancto *Germano* Patriarcha dejecto & in exilium pulſo, inque ejus locum ſuffecto Anaſtaſio Iconoclaſta. Atrociorem adhuc tragœdiam luſit cum *S. Joanne Damaſceno*, ſacrarum imaginum defenſore eximio. Hunc enim Leo apud Damaſci Principem falſo accuſat, quod Damaſcum, cui præfectus erat, ſibi vendere voluerit; unde Princeps manum ei dexteram juſſit amputari, quam tamen Deipara eidem reſtituit.

3. Excommunicatus propterea, ac miſere periens.

Gregorius II. Pontifex, cum fruſtra huic Leoni per litteras ſe oppoſuiſſet, contumacem a communione fidelium abſcindit, Italia (ut fertur) imperio ejus ſubtracta, & tributa pendere prohibita; cumque claſſe armata immineret Italiæ devaſtandæ, ad Adriatici litora eandem turbo alliſit: defectionibus, fame, peſte, aliisque malis imperium ejus prementibus, & læſum imaginum honorem vindicantibus: donec dira inter tormina rugire ac furere deſiit.

4. At revixit impietas in Copronymo filio,

At revixit ſacrilega rabies in pejore filio Conſtantino, cui ob fœdatum, cum ſalutaribus undis tingeretur, ſacrum lavacrum *Copronymi* nomen adhæſit. Hic quippe magicis flagitiis præſtigiisque totus deditus, cum immani crudelitate ſacras icones Sanctorumque perſequi cultum pergeret, a populo depulſus eſt throno, deſignato Imperatore *Artabasdo Curopalate*, ejus affine.

At Copronymus expugnata Conſtantinopoli, quam terra marique obſederat, plenas furori habenas laxans, cædibus, ruinis, proſcriptionibus urbem complevit, effoſſis Curopalati oculis, ac liberis ejus interemptis, ne unquam ex illis vindex adoleſceret.

5. Qui contra SS. Imagines ſynedrion cogit.

Cum autem Romanus Pontifex, graſſanti malo quæſiturus remedium, diverſa in Occidente contra Iconoclaſtas celebraret Concilia, Copronymus pſeudoſynodum 330. Præſulum Conſtantinopoli collegit adverſus ſacras

ſacras imagines: quas abjiciendas ſynagoga iſta decrevit, ſub nomine Concilii generalis ſeptimi ſe ipſum efferens. Tum vero nihil tam ſanctum erat in urbe, quod non deturbaret, confringeret, atque pollueret feralis impietas, facem præferente utroque Conſtantino, imperatore videlicet & pſeudo-Patriarcha. Verum hic mox debitam locatæ operæ mercedem ab illo retulit, per urbem flagellari & jugulari juſſus, ob evulgatam de abroganda Chriſti Divinitate mentem Copronymi: qui & ipſe, amiſſo exarchatu atque Pannonia (quam Hunni dixere Hungariam) ultrices inter flammas exæſtuans, horrendo cum ejulatu, alter velut Antiochus, infelicem animam exſpuit, feræ pœnitentiæ non ſeriæ novum paradigma.

Abſterrere debuerat *Leonem IV. Porphyrogenitum* Copronymi filium tremenda Patris, Avique mors ab eorum vita. At is non minus impietatis quam imperii hæres, ſimulata, donec ſolium firmaret, orthodoxa fide, mox totus in ſacrilega illorum ivit veſtigia, ſacrarum imaginum hoſtis profeſſus. Sed & ſimili exitu finem vitæ impoſuit; dum enim radiantem gemmis coronam, a Mauritio Principe ſacris ædibus dedicatam, inde abſtraheret, eaque caput ſuum incingeret, venenatis velut carbunculis ex eadem erumpentibus eſt exuſtus, in eo duntaxat laudandus, quod *Irenem* reliquerit viduam, & ſub ejus tutela *Conſtantinum* filium, decennem adhuc puerum, mali corvi bonum ovum.

6. Leo IV. patris avique inſiſtit feſtigiis.

7. Hos mortuo melior facies,

Sub his enim Principibus pax reducta Eccleſiæ: dum abdicante ſe Paulo Patriarcha & ad pœnitentiam agendam, quia impio Copronymi conciliabulo ſubſcripſerat, monaſterium ingreſſo, *Tharaſium*, Auguſtorum Secretarium, laicum hactenus, & politicis aulæ ſtudiis innutritum, virum tamen Catholicum, ac rerum uſu clarum, eidem ſurrogarunt: qui tamen dignitatem illam non ante acceptavit, quam Principes curam univerſalis Concilii convocandi adpromitterent.

Indicto Concilio.

Communicato igitur cum Adriano I. Pontifice conſilio Tharaſius, Conſtantinus & Irene per litteras rogant, ut Synodum convocet, ſuosque, ſi venire ipſus nequeat, pro more ad eam Legatos mittat. Magnum hæ litteræ Pontifici ſolatium attulere. Unde mox Archi-Presbyterum Eccleſiæ S. Petri & Abbatem S. Sabæ Legatos deſignat, ſuo nomine præfuturos Concilio; cumque Conſtantinopolis Iconoclaſtarum furoribus adhucdum turbaretur, Nicæam Bithyniæ illud convocatur anno 787. ubi convenere 350. orientales Epiſcopi: inter quos licet præſiderent Legati Apoſtolici, de horum conſenſu, eminebat Tharaſius, linguæ Græcæ peritia, ac doctrina præſtans; Patriarchæ reliqui per Legatos adfuerunt. His acceſſere multi Abbates cum Monachis, doctrina & ſanctitate fulgentibus. Menſe uno Concilium tenuit, actionibus ſeptem abſolutum.

§. II.

§. II.

Acta Concilii.

In prima actione poſt lectas Auguſtorum litteras ad Côncilium datas, cauſa lapſorum Epiſcoporum, qui conciliabulo Copronymi ſubſcripſerant, in utramque partem eſt agitata: reſtitutis quibusdam ejurata hæreſi in ſedes ſuas: aliis vero, qui diutius ac pertinacius hæreſi inhæſere, in aliam ſeſſionem dilatis.

In 2. tanquam reus adducitur in Concilium *Gregorius Neocæſareæ* E- 8.
piſcopus, Iconoclaſtarum Coryphæus, & conciliabuli prædicti veluti Recepti pœ-
Præſes. Rogat veniam & gratiam, ſed rejicitur in ſequentem actionem. nitentes.
Legitur Adriani Papæ epiſtola ad Auguſtos & Tharaſium, cui honorifice a Concilio acclamatur & ſubſcribitur. Sed epiſtola ad Auguſtos non eſt lecta quoad eam partem, in qua Tharaſii a ſtatu laico ad Patriarchatum aſſumptionem improbavit, & nomen univerſalis Patriarchæ (quæ jam tunc, imo præcedentibus etiam temporibus Præſulum C P. erat arrogantia) reprehendit.

In tertia Gregorius Neocæſareenſis aliique Epiſcopi lapſi, pœniten- 9.
tes ſedibus ſuis reſtituuntur. Leguntur Tharaſii litteræ ad Patriarchas, Etiam Grego-
quibus eos ad Synodum invitaverat. riusNeocæſa-
reenſis.

In quarta S. Scripturæ & Patrum teſtimoniis oſtenditur uſus ac ve- 10.
neratio ſacrarum imaginum, jam inde ab Eccleſiæ exordiis recepta ac tra- Cultus SS.
ditione continua propagata. Tum lectis Gregorii III. ad S. Germanum, imaginum
hujusque ad plures Epiſcopos litteris, in Iconoclaſtas a Concilio prola- antiquiſſi-
tum eſt anathema, editæque fidei profeſſioni ſubſcriptum. mus.

In quinta demonſtratum impium de abolendis ſacris imaginibus do- 11.
gma ab hæreticis, Judæis & Saracenis hauſtum. Ubi Concilium definivit, Angelos de-
Angelos etiam depingi poſſe, quos *Joannes Theſſalonicenſis*, in diſputatione pingi poſſe.
cum homine gentili, docuerat eſſe corporeos. Verum hanc Joannis rationem, quod ſcilicet Angeli ſint corporei, Concilium non definivit, aut approbavit, nec ad illam attendit, ſed ſimpliciter decrevit, de quo ſolo erat quæſtio, imaginum uſum eſſe retinendum. Imo Angelos *Actione* 4. in confeſſione ſua Concilium expreſſe dixit *incorporales*. Quare rurſus præeuntibus Legatis Sedis Apoſtolicæ editum eſt decretum de reſtituendis ſacris imaginibus: renovatumque in Iconoclaſtas anathema.

In ſexta conciliabuli Copronymi argumenta frivola, a Gregorio Neocæſareenſi, jam converſo, recitata, impugnantur & profligantur: damnato illo conciliabulo. 12.

In ſeptima comprobatis ſex Conciliis Oecumenicis, editur fidei defi- Definitio de
nitio, ac recitatur ſymbolum fidei: damnatis omnibus hæreticis, quos Sancto.

prio-

rum imaginibus. priora sex Concilia damnaverant; fitque simul professio de omnibus traditionibus Ecclesiasticis, sive ex scriptura, sive ex consuetudine descendentibus retinendis. De sacris vero imaginibus definitur, eas *in templis esse collocandas, ut omnes, qui eas contemplantur, in prototyporum memoriam veniant, illis salutationem & honorariam adorationem exhibeant: imaginis enim bonor in prototypum resultat.* Decretum pariter, ut fideles debito cultu Sanctorum reliquias prosequantur; hisque contradicentes declarantur hæretici. Nota: in aliquibus Conciliorum collectionibus subjungitur actio octava, sed in hac nihil aliud actum, quam quod Patres Concilii Constantinopolim evocati ab Imperatoribus, definitionem Nicææ factam coram illis repetierint, cum iterata damnatione Iconomachorum, & acclamatione Augustis facta.

13. Joann. Thess. docuit Angelos esse corporeos.

Circa ea, quæ in actione quinta ex *Joanne Thessalonicensi* de Angelis sunt lecta, notandum, authorem illum pro ratione, quod Angeli & animæ Sanctorum figuris corporeis possint repræsentari, hanc attulisse, quod utrisque Ecclesia Catholica corporeas substantias attribuat, sed tenuissimas, igneas nempe aut aereas, idque probare nisus est ex illo scripturæ: *Qui facit Angelos suos Spiritus, & ministros suos flammam ignis*: item authoritate Athanasii, Basilii, aliorumque Patrum. Noluit tamen asserere Joannes Episcopus, hoc ab Ecclesia Catholica esse definitum, sed tantum a pluribus Patribus sententiam eam traditam prævaluisse tunc temporis: idque non tantum apud Græcos, sed etiam Latinos.

14. Idem senserunt plures PP.

Certe de S. Augustino testatur Vasquez tract. de Angelis, eum non dubitasse Angelos esse corporeos, sed tantum, an eorum corpora contrectari possint; vide Cabassutium *in Notit. Concil. pag.* 506. ubi multos Patres affert, opinionis illius Patronos. Complures etiam adducit, qui putarint, Angelos, antequam cœlo essent exclusi, ex mulieribus gigantes genuisse, ut Justinum, Irenæum, Clementem Alexandrinum, Eusebium Cæsareensem, Tertullianum, Lactantium &c. prævaluerat etiam tunc apud Patres Philosophia Platonis, dæmones ex elementis, & Animas ex igne constituentis. Cui oppositum docuit Aristoteles 12. *metaph. cap.* 6. 7. & 8. Videlicet Intelligentias ab omni materia & quantitate esse im-

15. Sed hæc Synodus definivit esse incorporeos.

munes. Quam sententiam post Lombardum & S. Thomam amplexi sunt Theologi scholastici, probantque illam ex Jure Canonico, videlicet ex *cap. firmiter de summa Trinit.* ubi Innocent. III. ait: *Deus utramque de nihilo condidit naturam, spiritualem & corporalem, Angelicam videlicet & mundanam, deinde quasi communionem ex spiritu & corpore constitutam &c.* Clarius adhuc certa hæc sententia probatur ex hac ipsa septima generali Synodo, quæ actione quarta in sua Confessione, in qua profitetur, se honorare, salutare, ac honoranter adorare venerabiles Icones Christi, Dei Genitricis, San-

Sanctorum Apostolorum, Prophetarum, Martyrum, *Sanctorum etiam & incorporalium Angelorum : ut homines enim justis apparuerunt.*

Quamvis autem priscis illis sæculis licuerit dicere, Angelos esse corporeos, imo etiam cum mulieribus habuisse commercium, antequam cœlo exularent, his tamen temporibus absque temeritatis nota hæc asseri non possent. *Multa nunc scimus, quæ a primis Patribus aut dubitata, aut prorsus ignorata fuerunt*, ait Alphonsus a Castro *libr.* 1. *de hæres. cap.* 17. & ut inquit Serlogus *anteloq.* 3. *in cant. sect.* 3. *multa didicit mater Ecclesia; processu temporum multa stabilivit, declaravitque Fidei dogmata, quæ licitis olim opinionibus jactabantur.*

§. III.

Canones Concilii.

Sub finem Concilii hujus septimi Patres 22. Canones, ad disciplinam Ecclesiasticam spectantes, ediderunt. Summa est hæc. 16. Electio Episcopi.

1. Canones Apostolorum, Conciliorum & Patrum serventur.

2. Episcopus ordinandus calleat S. Scripturam & Sacros Canones.

3. Irrita sit electio Episcopi, Presbyteri & Diaconi facta a sæcularibus. Episcopus ordinetur ab Episcopis comprovincialibus aut saltem a tribus ipsorum. Confirmationis autem jus maneat apud Metropolitanum.

4. Episcopi a Clericis non exigant pecunias turpis lucri gratia.

5. Vetatur Simoniaca ordinatio propter pecuniam.

6. Episcopi singulis annis Synodum Provincialem celebrent.

7. In templis Sanctorum Reliquiæ reponantur. 17. SS. Reliquiæ.

8. Judæi deceptores non admittantur ad Baptismum & Ecclesiam, nisi serio sint conversi.

9. Prohibentur omnes libri Iconoclastarum, jubenturque cum aliis libris hæreticis ad Episcopum Constantinopolitanum deferri, decreta in clericos pœna depositionis, in alios anathematis, si tales libros occultent. *Videant hic Novatores, non esse novum in Ecclesia præceptum, prohibens legere aut asservare libros hæreticos. Imo jam ante hanc Synodum hæc lex vigebat.* 18. Prohibitio librorum hæreticorum.

10. Clericus ad aliam Parochiam ne transeat sine consensu Episcopi. Nec negotiis sæcularibus se immisceat.

11. Quælibet Ecclesia suum habeat Oeconomum.

12. Episcopi & Abbates alienantes bona Ecclesiarum deponantur.

13. Monasteria ne fiant sæcularium habitacula. Profanata ab Iconomachis restituantur.

14. Prima tonfura infigniti non legant publice, donec fint ordinati Lectores ab Epifcopo, vel Abbate in Monafterio.

15. Clericus duo beneficia ne habeat: nifi fit clericorum penuria. *Hunc Canonem Gratianus in Decretum fuum retulit. cauf.* 21. *quæft.* 1. *c.* 1.

16. Clericis interdicuntur fulgidæ ac pretiofæ veftes, uti etiam unguenta odorata.

17. Monachi ne incipiant ædificare domos & oratoria, fi non poffunt confummare.

18. Fæminæ in Epifcoporum domibus vel Monafteriis virorum non tolerentur.

19. Dos illata monafterio non reftituitur exeuntibus.

19. Ne exigatur pecunia pro admiffione ad Sacros Ordines, aut ad vitam religiofam. Si quid autem a Parentibus datur Filiis more dotis, vel fi ipfi ingredientes ex propriis rebus offerant, manent illa monafterio, five perfeverent in illo, five exeant.

20. Prohibentur duplicia monafteria, fimul cohærentia, Monachorum hinc, inde Monialium. Non cubet Monachus in muliebri monafterio. Nec Monachus aditum habeat ad Monacham, nec hæc ad illum, fecreto ad collocutionem. Cibaria fubmiffa ad portam recipiat Abbatiffa cum vetula moniali. Si Monachus velit colloqui alicui fuæ propinquæ, in præfentia Abbatiffæ id fiat brevi fermone; & mox recedat.

21. Nullus Monachus aut Monialis relicto Monafterio proprio ad aliud fe conferat.

22. Chriftianorum convivia fint modefta: Clerici ac Monachi cum mulieribus non manducent fecreto.

Abfoluto Concilio fcripfit Tharafius ad Adrianum Pontificem, qui Concilii acta accepit, & approbavit; licet ritu folenni, aut data ad Ecclefias aut ad Imperatores epiftola illud fpecialiter non confirmarit. Approbatum autem rurfus fuit poftea a Leone III. ut patet ex Ivone *part.* 4. *cap.* 147.

§. IV.

De Concilio Francofordienfi, in quo damnata Synodus VII.

20. Hærefis Elipandi & Felicis damnata.

Quia Proteftantes frequenter contra cultum SS. Imaginum ac Synodum Nicænam fecundam iftam nobis objiciunt, brevem hic de iis mentionem fubjungendam duxi. Celebrata eft Synodus a trecentis & ultra Patribus Francofordiæ ad Mœnum anno 794. tempore Adriani I. & Caroli Magni Francorum Regis. In hac damnata fuit hærefis *Elipandi* Epifcopi Toletani, & *Felicis* Epifcopi *Urgelitani*, qui in hærefin Neftorii deflectentes Chriftum hominem afferebant effe Filium DEI adoptivum tan-

tantum, Deique servum, non autem Filium Dei naturalem, & quoad hujus damnationem hæresis approbata est a Pontifice Adriano Synodus Francofordiensis, non autem quoad eam partem, qua damnavit Synodum Nicænam secundam.

Damnarunt autem Francofordienses Patres illam Synodum ex duplici falso supposito circa quæstionem facti: Quia Græcæ linguæ ignari, & ab Orientalibus Iconomachis, aut etiam ab auctore librorum Carolinorum decepti, existimarunt, Concilium Nicænum decrevisse Imaginibus adorationem & cultum latriæ, soli Deo debitum, & Concilium illud habitum esse sine consensu Pontificis: Quod utrumque est falsissimum. Nam Nicænum expresse cavit, ne cultus latriæ Sanctorum Imaginibus deferatur, sed inferior quidam, ac præcise respectivus, ut constat ex actione 3. 4. & 7. cum honor delatus Imagini referatur ad prototypon, quod per Imaginem repræsentatur. Cum igitur Deo soli exhibendus sit cultus latriæ, Dei Genitrici cultus hyperduliæ, ac reliquis Sanctis cultus duliæ, & quidem absolutus, eorum Imaginibus cultus deferendus est respectivus, ac pro ratione prototypi seu exemplaris per Imaginem repræsentati; Imaginibus videlicet Divinarum Personarum, ac Christi crucifixi cultus latriæ respectivus, Imagini Deiparæ cultus hyperduliæ, & Imaginibus Angelorum ac reliquorum Sanctorum cultus duliæ, uterque tantum respectivus, respectu nempe semper habito ad prototypum per Imaginem propositum.

21. Item Synodus VII.

Ex duplici falso supposito.

Et licet Nicænum usum sit etiam voce *adorationis*, Imagines scilicet Sanctorum esse adorandas, tamen hæc vox in sensu Concilii, & multorum adhuc hodie auctorum non tantum significat supremum latriæ cultum, soli Deo proprium, sed ampliori significatione & generica cultum, etiam multo inferiorem Sanctis debitum comprehendit. Unde quia hæretici vocem *adorationis* (& in vernacula nostra anbethen) sumere solent pro cultu latrevtico, non vero pro adoratione honoraria: & propterea ob sinistrum vocis intellectum nos idololatras clamant, quasi Numen aliquod Imaginibus inesse credamus, prout ethnici in suis idolis: ideo, ne voce (licet innocua) offendantur, ab ea temperandum censerem, quando de cultu Imaginibus Angelorum & Sanctorum hominum deferendo loquimur, dicendumque nos non adorare (in eorum sensu) Angelorum & Sanctorum hominum Imagines, sed eas colere ac honorare propter Sanctos, qui nobis per eas repræsentantur, ad quos honor ille ac cultus refertur.

22. Nomen adorationis

Caute usurpandum.

Hanc cautelam (ob pusillos fortassis, eorumque pravam vocis acceptionem) adhibuisse video ipsum etiam Concilium Tridentinum, dum *Sess.* 25. *de Invocatione & veneratione & reliquiis Sanctorum, & Sacris Imaginibus*, vocem *adorationis* nunquam usurpavit, quando de Imaginibus Angelorum

23. Exemplo Tridentini Concilii.

gelorum aut sanctorum hominum est locutum, sed voces *honorationis, venerationis &c.* dum ait, Sacras imagines, *in templis præsertim habendas, & retinendas, eisque debitum honorem & venerationem impertiendam, non quod credatur inesse aliqua in iis Divinitas, vel virtus, propter quam sint colendæ, vel quod ab iis aliquid sit petendum, vel quod fiducia in Imaginibus sit figenda velute olim fiebat a gentibus, quæ in idolis spem suam collocabant, sed quoniam honos, qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quæ illæ repræsentant, ita, ut per Imagines, quas osculamur, & coram quibus caput aperimus, & procumbimus, Christum adoremus, & Sanctos, quorum illæ similitudinem gerunt, veneremur.* Ecce. Quomodo Concilium, ubi de Christo est sermo, *adorationis* utitur vocabulo; & quando de Sanctis, vocabulo *venerationis.* Et eodem omnino sensu locutum est Concilium Nicænum, quamvis Προσκύνησις adhibuerit, quæ adorationem significat: per hanc enim vocem noluit significare veram latriam, ut Sess. 7. in sua confessione Fidei expresse protestatur, sed honorem & venerationem longe inferiorem, & duntaxat honorariam: Τιμητικὴν Προσκύνησιν, ȣ μὴν ἀληθινὴν τὴν λατρείαν: Honorariam adorationem, non tamen veram latriam. Unde etiam Tridentinum loc. cit. ad Nicænum se refert his verbis: *Id quod Conciliorum, præsertim vero secundæ Nicænæ Synodi decretis contra Imaginum oppugnatores est sancitum.*

24. **Non tamen abjecit imagines.** Cæterum Concilium Francofordiense non abjecit Sacras Imagines; nec eas frangi, aut e templis exturbari jussit, ut faciunt Calvinistæ & Zwingliani, sed adorandas esse negarunt, persuasi, Synodum secundam Nicænam, (quam ignari eam authoritate Papæ esse celebratam, pro particulari tantum Græcorum Concilio habebant) Divinam eis adorationem veramque latriam, SS. Trinitati debitam, eisdem decrevisse. Hanc igitur adorationem eis denegavit Synodus. Persuasio autem illa falsa orta fuit, ut ante insinuatum, vel ex libris illis pseudo Carolinis, vel, ut Ludovicus du Mesnil cum pluribus aliis putat, ex falsis epistolis Iconomachorum Orientalium, qui apud Gallos Nicænum perfide accusabant, falsamque doctrinam ei affingebant, vel etiam ex imperitia linguæ Græcæ: nam licet Nicænum translatum fuerit jam tunc in latinum, tamen teste Anastasio Bibliothecario ea versio adeo erat confusa, ut intelligi non posset, quid statuerit Nicænum; unde idem Anastasius aliam postea ac meliorem versionem suscepit.

§. V.

Crisis de libris Carolinis.

25. **A Sectariis laudati.** Anno 1549. prodiit in lucem novum opus, alter velut Melchisedech, sine patre, sine matre, sine genealogia, absque ulla scilicet loci ac Typo-

pographi notatione. Adſcribitur Carolo Magno, in quatuor libros diviſum: unde, a Proteſtantibus præſertim, *libri Carolini* appellantur: multumque ſe iis jactant, quando de imaginibus ſcribunt. Et quidem Calvinus *lib. 1. Inſtit. cap.* 11. ex iis duo concludit: primo Nicænum Concilium fuiſſe ſtatim refutatum ab orthodoxo Principe. Secundo, in Concilio illo manifeſtam impietatem definitam, nempe imaginibus deberi honorem ſacrificiorum, & eum cultum, qui tribuitur vivificæ Trinitati.

At eſto, libros iſtos a Carolo M. ad Hadrianum I. Pontificem eſſe miſſos (nam ipſe Hadrianus eos refutavit, ut patet ex epiſtola ipſius Hadriani ad Regem Carolum, in qua doctiſſime omnia diſſolvit, quæ in libris illis Concilio Nicæno fuerat objecta) nego eſſe partum Caroli: patet ex laudata epiſtola, ab hæretico Iconoclaſta eſſe compoſitos, & a Carolo ad Papam miſſos, ut eos refellat; ſicut etiam fecit. 26. Non ſunt Caroli.

Deinde Carolus M. homo fuit, græce & latine peritus, prudens, ingenioſus: libri autem iſti ſunt hominis mendacis, barbari, levis, & oppido imperiti: ut patet ex epiſtola citata Hadriani Papæ, in qua illos confutat. Scribit enim inter alia inepta, Græcorum Synodum Conſtantinopoli in Bithynia pro adorandis imaginibus eſſe celebratam ſine conſenſu Romani Pontificis, & eundem iis cum Deo cultum decreviſſe. En! uno halitu duas ineptias, & quatuor mendacia. Quid enim ineptius atque imprudentius, quam Conſtantinopolin ex Thracia in Bithyniam transferre? quid rudius, quam ſcribere, Synodum illam Conſtantinopoli eſſe celebratam? Carolus M. utique ſcivit, ubi terrarum ſit Conſtantinopolis, Imperatoria civitas, nova Roma, ubi ſit Bithynia, ubi Thracia: Concilium illud Nicææ in Bithynia, jam a prima generali Synodo urbe adeo celebri, eſſe habitum. Præter hæc duo mendacia falſiſſimum eſt, Synodum illam celebratam eſſe ſine conſenſu Romani Pontificis; cum miſerit duos ad eam Legatos, qui ſeſſionibus omnibus præſidebant, & nomine Pontificis primi ſubſcripſerunt. Falſiſſimum pariter eſt, quod illa Synodus imaginibus parem Deo cultum attribuerit, ut ex dictis patet, & manifeſte tum ex aliis ejusdem actis, tum ex confeſſione illius conſtat. Quintum mendacium eſt, Synodum illam definiiſſe, Eucharistiam eſſe imaginem Corporis Chriſti: quod Concilium non tantum non definiit, ut auctor iſte larvatus ſomniat, ſed prorſus contrarium. Sextum mendacium eſt, quod Conſtantinus, Conſtantiæ Cypri Epiſcopus, in Nicæno anathema dixerit iis, qui non adorant imagines eo cultu, quo adoratur SS. Trinitas. Taceo multa alia, quæ in iſtis libris Synodo Nicænæ tribuuntur, de quibus aut nunquam cogitavit, aut ab Adverſariis ſunt dicta. Quis ejusmodi impoſturas, & ineptias Carolo M. tanquam auctori tribuat, niſi ineptus ipſe ſit aut impudens.

27. Quia ſunt inepti ac rudes.

28. Scatent falſitatibus.

29. Alia argumenta.

Et profecto Carolus M. semper fuit apprime Catholicus, & cum Adriano I. & Apostolica Sede conjunctissimus; scripsitque Jonas Aurelianensis (tempore Ludovici Pii Caroli filii) Claudium Taurinensam, Iconomachorum hæresis fautorem, toto tempore, quo vixit Carolus, non ausum fuisse mutire. Constat insuper ex Paulo Æmilio, quod, cum Stephanus Papa Romæ celebraret Synodum contra Græcos Iconoclastas, Carolus ad eam miserit 12. Episcopos. Quis ergo credat, eum fuisse auctorem librorum hæreticorum, qui errorem illum Græcorum contra sacras imagines propugnent? quomodo credibile, eum, quem Catholici pium sanctumque semper vocabant, fuisse Iconomachum?

Constat ex historiis Græcorum & Latinorum, ut Zonaræ Cedreni, & Pauli Diaconi in vita Leonis Isauri, Romanos Pontifices, Gregorium III, Adrianum I. & Leonem III. defecisse a Græcis Imperatoribus, eos excommunicasse, & vectigalia eis tribui ex Italia prohibuisse, seque in tutelam Regum Francorum contulisse, atque in eos tandem ac specialiter in Carolum M. imperium transtulisse, ea præcipue de causa, quod Græci Imperatores hæresin Iconomachorum foverent, Franci vero in fide antiqua constantes essent. Quomodo ergo verisimile Carolum M. iisdem Pontificibus amicissimum Græcorum hæresi laborasse, & pro ea quatuor libros scripsisse? Alia profecto fuerant publica privataque negotia, quibus tantus Princeps tempus dependeret, quam libris scribendis.

At quid? si daremus, ea scripsisse, quid aliud sequeretur, quam unum hominem, eumque laicum ac militem in re prorsus Ecclesiastica, & ad Episcopos atque Pastores Ecclesiæ pertinente se opposuisse generali Concilio?

30. Ostentant Protestantes novellum hoc inventum, sed suam in perniticm.

Ostentant quidem hos libros Protestantes, deque iis tanquam de invento raro thesauro sibi gratulantur; non tamen incauti isti homines considerant, si standum sit istis libris, novella Lutheri Calvinique sphalmata penitus eversum iri. In his enim libris aperte docetur, ultimum judicium de controversiis fidei pertinere ad Romanum Pontificem: eumque non a Conciliis, sed a Deo habere primatum: exorcismum esse adhibendum in baptismo: templa dedicanda certo ritu: orandum pro defunctis, Sanctos invocandos, Reliquias venerandas, Chrysmatis, aquæ ac salis benedicti usum in Ecclesia retinendum: in Evcharistia vere esse corpus Christi, idque adorandum, & tanquam verum ac proprium sacrificium offerendum. Ecce! qualem thesaurum Novatores effoderint, in quo tot continentur Catholica dogmata, quæ apud ipsos sunt hæreses. Si volunt, ut his libris credamus, cum dicunt, Nicænam Synodum errasse, jure merito etiam nos exigimus, ut credant & ipsi iisdem, quando Catholica dogmata adstruunt.

Sed

Sed hæc eft hominum iftorum indoles : quando in conciliabulo aut libro aliquo vel minimum quid reperiunt, quod vel Sedi Apoftolicæ, vel ufui alicui noftro particulari contrarium putant, mox altum glocitant, librumque illum aut Concilium extollunt, e. g. conciliabulum Copronymi, Trullanum &c. nec confiderant miferi, fi illis ftandum, novella fua inventa penitus effe fubverfa : eo quod pleraque in iis contineantur, quæ eorum erroribus funt omnino contraria. 31. Indoles Sectariorum.

Denique neque libri Pfeudo-Carolini dicunt, abjiciendas a templis, confringendas, aut comburendas effe Sanctorum imagines, fed retinendas in templis pro memoria Sanctorum, qui repræfentantur, & inftructione circa Sanctorum vitam, virtutes, martyria &c. ut notat eruditiffimus Sirmondus in Canonem fecundum Concilii Francofordienfis, in quo ex falfo fuppofito, ut dictum, reprobatum eft Concilium fecundum Nicænum. Igitur neque quoad Imagines libri illi cum Calviniftis & Zwinglianis conveniunt. Certa mihi manet fententia, non poffe eos adverfum nos uti armis, nifi quibus fe ipfos conficiant.

ARTICULUS VIII.

De Concilio Generali VIII. Conftantinopolitano IV.

Pro reftituendo S. Ignatio contra Photium. Sub Hadriano II. & Bafilio Anno 869.

SUMMARIUM.

§. I.

Synopfis Hiftorica.

1. Irene *dejecta Imperio, illo recepto, crudelis Mater, a Nicephoro rurfus dejicitur & relegatur.*
2. Nicephoro *poft male geftum Imperium cæfo furrogatur* Michael Curopalates,
3. *Hunc* Leo Armenus *mox pulfum deportat, ac bellum adverfus SS. Imagines inftaurat,*
4. *Interemptus in æde Sacra, quam Iconomachia polluerat, opera* Michaelis Balbi,
5. *Qui ex carcere fcandit Thronum; pariter Iconoclafta,*
6. *Uti etiam* Theophilus *Filius, Parente immanior.*
7. Theodora *ejus vidua reducit cultum Imaginum,*
8. *Atque* Ignatium *ad Patriarchatum promovet.*
9. *Sed inde a* Barda *Theodoræ Fratre dejicitur, intrufo Photio.*
10. *Imago Photii. Nunquam majores dotes majoribus vitiatæ flagitiis.*
11. *Furore in Ignatium æftuans, impofturis Thronum firmare nititur.*
12. *Legatos Nicolai Papæ, fraudibus impetratos, fraudibus ac minis prævaricatores facit.*

13. Et

13. *Et iis assentientibus in Concilio spurio deponit Ignatium, frustra ad sedem Apostolicam appellantem.*
14. *Intellecta fraude & prævaricatione reclamat Nicolaus, & assistit Ignatio.*
15. *Celeberrima ejus ad Michaelem Imperatorem Theophili & Theodoræ Filium, epistola.*
16. *Photius in Nicolaum Papam fulmen vibrat. Variosque errores Ecclesiæ Romanæ objicit.*
17. *Confutatur ista objectio.*
18. *Protestantes dum eadem contra nos adducunt, se ipsos conficiunt.*
19. *Bardas columen Photii, occiditur a* Basilio,
20. *Ac brevi post etiam Michael Imperator; sæculi sui Heliogabalus.*
21. *Basilius dejecto mox Photio restituit Ignatium,*
22. *Qui Romanæ sedis Primatum agnoscit, Divinis assertum litteris.*
23. *Authoritate Hadriani II. & opera Basilii indicitur ac celebratur Concilium.*

§. II.

Acta Concilii.

24. *Recepti pœnitentes. Pauci tamen resipuerant.*
25. *Photius adductus in Concilium, Christi coram Judicibus consistentis verbis & persona abutitur, veterator versipellis.*
26. *Adducti Photiani Episcopi, pariter effrontes & contumaces.*
27. *Anathema in Photium.*
28. *Et Iconomachos.*

§. III.

Canones Concilii.

29. *Servandæ Sacræ traditiones.*
30. *Ordinationes Photii declarantur irritæ. Et quo sensu.*
31. *Decernuntur Interstitia SS. Ordinum.*
32. *Iterata damnatio Photii & Iconoclastarum.*
33. *Et opinionis de duabus animabus. Reflexio super hunc Canonem.*
34. *Res Ecclesiæ ne alienentur.*
35. *Concilia celebranda ad solos Ecclesiasticos pertinere.*
36. *Quando bona in emphitevsin concessa possint repeti.*
37. *De electionibus Episcoporum.*
38. *Jus appellationum.*
39. *Jus Pallii explicatur.*
40. *Etiam in hoc Concilio Papæ datur titulus* Summi Pontificis & Universalis Papæ.

§. IV.

Bellum Photianum recrudescens post Concilium.

41. *Photii conatus turbulenti.*
42. *Basilius refrigescens aufert Legatis Romanis Græcorum Chirographa & Subscriptiones, factas in Concilio. Tandemque restituit.*
43. *Causa Bulgariæ, cui Patriarchatui subesse debeat, novas tricas & dissensiones excitat.*
44. *Photius & Santabarenus Basilium Imp. novis imposturis dementant.*
45. *Ut revocatus in aulam, & in ea gratiosus, mortuo Ignatio, rursus ad Patriarchatum promoveretur.*

46. *Jo-*

46. Joanne VIII. fraudibus circumvento, conſentiente, ſub certis tamen conditionibus.

47. Indicto propterea Concilio, in quo Legati Romani rurſus ad prævaricationem impulſi.

48. Cum autem Photius litteras Papæ corrupiſſet, & conditiones non ſervaret, a Joanne VIII. anathemate eſt percuſſus,

49. Uti etiam a pluribus ejusdem ſucceſſoribus.

50. Mortuo Baſilio Principe domi forisque præclaro, ſed inconſtante, Leo ipſius Filius mox Santabareno impoſtore multato, & Photio iterum dejecto,

51. Ad Patriarchatum promovet Stephanum Fratrem ſuum: Sed non ſine tricis; quia a Photio ordinatus fuerat Diaconus. Quam ob cauſam Stephanus V. & Formoſus Pontifices difficultatem initio moverunt, promotionem Stephani ratam habendi.

52. Mors Photii in exilio, hominis, uti doctiſſimi, ita Eccleſiæ ſumme noxii.

53. Ejus libri recenſentur.

54. Matthæi Raderi docti labores in collectione, verſione, & explanatione hujus Synodi VIII.

§. I.

Synopſis Hiſtorica.

Irene, cum per *Stauratium* adminiſtraret Imperium indignante aula & exercitibus, in ipſo palatio, quod ædificaverat, carcerem patitur, admoto ad gubernacula Filio, & Stauratio dato in vincula. At Filius geſto male Imperio laudavit Matrem; quæ proin octo poſt annos reſumpto Sceptro, vindictæ impotens, matremque exuens, Filium effoſſis oculis in mortem adegit: Quatuor adhuc annos rerum potita. 1. Irene recepto Imperio, Crudelis Mater,

Tum enim a *Nicephoro* ſolio dejecta, & in Lesbum Inſulam relegata, obſcuro fine interiit: Fæmina exceptione major, ſi aut non fuiſſet Mater, aut Matrem ſe exhibuiſſet. Nicephoro, poſt novem annorum Imperium crudeliter & ignave geſtum, a Crunno Bulgarorum Rege, cæſo, *Michaeli Curopaleti* Nicephori genero defertur Sceptrum, viro pietate, conſtantia, Fide ornatiſſimo, dignoque Parenti Ignatii, propter quem octava Synodus poſtea eſt celebrata. Iterum dejicitur a Nicephoro, 2. Michael a Leone.

Verum non ultra biennium ad rerum clavum ſedere eidem licuit. Mox enim a *Leone Armeno*, quem legionibus in Oriente præfecerat, perfide proditus, cum uxore Procopia, Nicephori Imperatoris Filia, & liberis Regiis Theophilacto, jam dicto Cæſare, & *Ignatio*, caſtratis, in diverſas Inſulas deportatus, arctiſſimo Monaſterio incluſus eſt, triginta duos annos ruinæ ſuæ ſuperſtes.

3. Qui instaurat bellum contra Imagines, Sub Irena, & Curopalate Catholicis Principibus fremere non ausa est Iconoclastarum rabies. At novo hoc Leone rugiente in apertum prorumpens furor, dignas sua indole Ecclesiis calamitates & Sacris Imaginibus clades attulit, coacto Constantinopoli impio Synedrio, prædatorio Ephesino parum absimili. Sed ferrum infelix acuit, quo ipse interiret: Nam post septem annos tyrannidis, qua Nicephorum Patriarcham, Theodorum Studitam, Nicetam, aliosque viros sanctissimos, Sacrarum Iconum defensores eximios, omni crudelitatis genere est persecutus, odio populi flagrans, ipsa nocte Nativitatis Christi a conjuratis in Ecclesia est interemptus.

4. At non impune.

5. Michael Balbus e carcere ad Thronum, Videre tunc licuit volubilem ludentemque rerum humanarum rotam. *Michael Balbus*, ob conjurationem a Leone jam ante in carcerem conjectus, alteraque die occidendus, proditurum se conjurationis socios minitans, nisi Leonem interficerent, ex carcere ad Thronum ducitur, Leonis Armeni Iconoclastæ immanissimi, in frustra dissecti, tota excisa progenie.

Iconomachus, Necdum tamen cum fero illo Leone calamitas Ecclesiæ desiit. Licet enim Balbus, pariter Iconomachus, mitius sæviret, cultum tamen SS. Imaginum extirpare conatu omni est adnisus: Scripta etiam ad Francos epistola, qui utramque damnaverant Synodum, & Copronymi, quæ Imagines abjiciendas statuerat, & Nicænam, quam adorationem latrevticam iisdem decrevisse putabant.

6. Uti etiam Theophilus. Post annos octo Balbum mortuum excepit Filius *Theophilus*, paternæ impietatis & solii hæres, Tyrannus crudelior Patre. Quippe & Monachos, Catholicorum triarios, sævissimis tormentis excruciavit, & omne pictorum genus excisum volebat, ne superesset manus nutriendæ religioni Imaginum.

7. Reductus cultus sub Theodora. Duodecim annos, quoad videlicet vixit, adversum Sacras Imagines bellum gessit, & in earum defensores lanienam exercuit: Cum sub tutela *Theodoræ* Augustæ, ejusque Fratris *Bardæ* ac *Theoctistis* reliquit *Michaelem* triennem Filium. His adnitentibus reducta est Imaginum religio, pulso Joanne Pseudo-Patriarcha impio, & *Methodio* viro sanctissimo, a Balbo relegato, iterum restituto. Ut adeo, sicut Deus per Irenem trium Imperatorum Iconoclastarum, Leonis Isauri, Constantini Copronymi, & Leonis Porphyrogeniti vindicavit impietatem, ita per Theodoram, fæminam pientissimam, trium pariter Imperatorum, Leonis Armeni, Michaelis Balbi, & Theophili hæresin Iconoclasticam profligavit: emendantibus fæminis, ut Numinis dextera se signet patentius, virorum scelera.

8. Ignatius Patriarcha, Methodio paulo post defuncto, Theodora *Ignatium*, Michaelis Curopalatæ Imperatoris Filium (Nicetam antea dictum) a Leone Armeno, in Monachum detonsum, Constantinopolitano Patriarchatui admodvendum cura-

curavit, virum plane integerrimum, atque per omnia recti tenacem. Undecim annos tanto ſub Præſule tranquilla pace conquievit Orientalis Eccleſia, cum repentinus turbo turbavit malaciam.

Concitavit illum *Bardas* Theodoræ Auguſtæ Frater: Qui ambitione turgens, perſuaſit Imperatori Michaëli, ut amota a gubernaculis matre, habenas ipſe capeſſat, præſumpta ſpe ex nota Principis vecordia, Imperii poteſtatem in ſe unum transferendam. Cumque Ignatius Patriarcha detrectaret Theodoram Monaſterio invitam includere, Bardas Majeſtatis reum apud Michaëlem poſtulavit, ac ſede deturbatum deportavit in Inſulam Terebinthum aliasque, ſurrogato in ejus locum *Photio*. Cauſa autem præcipua furendi in Ignatium Bardæ erat, quod ejus turpem conſuetudinem cum nuru propria reprehenderit, eumque propterea ab Euchariſtica communione excluſerit. 9. A Barda dejectus, Intruſo Photio.

Photius erat illuſtris natalibus, Tharaſii Patriarchæ nepos, conſpicuus inter aulæ proceres, primusque a ſecretis; vir immenſæ lectionis, omnium prope liberalium diſciplinarum ſtudio & cognitione clariſſimus, rerumque civilium & politicarum uſu, prudentia & ſcientia tantopere florens, ut ævi ſui facile Princeps haberetur, imo & cum veteribus certare jam poſſet. Omnia quippe in eo concurrebant: Aptitudo quædam, & mentis incredibilis vis, ac facilitas, ſtudium, opes, quibus magnam librorum ſupellectilem ſibi comparabat, totasque ſæpe noctes, ut lectioni vacaret, ducens inſomnes, ut inter ejus opera, eruditione omnigena referta, vel Bibliotheca ipſius, locupletiſſima, quam ex innumeris ſcriptoribus concinnabat, abunde oſtentat. Et quoniam Eccleſiæ Thronum conſcenſurus erat, Sacra quoque & Eccleſiaſtica volumina cœpit lectitare. Sed tantas naturæ, ingenii atque induſtriæ dotes corrupit immenſa ambitio, faſtus, ac gloriæ cupiditas, ſimulque perfidia, ſimulatio, & verſatilis ad omnia genius. 10. Imago Photii. Dotes præclaras Majoribus vitiis corrupit.

Hic ergo homo hoc apparatu ſuccinctus Patriarchalem Conſtantinopoli ſedem, detruſo Ignatio, optimo, ac priſci moris viro conſcendit (ordinatus a Gregorio Epiſcopo Syracuſano, ab Ignatio propter ſcelera depoſito) implacabili odio, crudelitate, calumniis, quoad vixit Bardas, in eundem Ignatium exæſtuans. Neque illius exilio nocendi ſitim explevit, ſed vita etiam exturbare eundem tota virium contentione laborabat.

Hoc cum evincere non poſſet, multique adhuc Orientis Epiſcopi Ignatio adhærerent, fraudum artibus, quibus pollebat, agendum ratus, Sedis Apoſtolicæ authoritate ſedem ſuam firmare ſperabat. Mittit proin cum Michaelis Imperatoris litteris, per duos Epiſcopos Legatos Romam confeſſionem ſuam, ex integro Catholicam, ad Papam Nicolaum I. ſignificans (falſo omnino) Ignatium morbis ac ſenio confectum munere ſuo 11. Sedem impoſturis firmare tentans.

se abdicasse, se vero reluctantem eidem subrogatum esse communi omnium consensu: simulque a Papa Legatos petit ad restituendam collapsam Ecclesiæ disciplinam, & damnatas Iconoclastarum reliquias penitus extinguendas. Has litteras pretiosis insuper donis ad Pontificem communiit.

12. Legatos Nicolai. Nicolaus duos pariter Episcopos, *Rhodoaldum* & *Zachariam*, Constantinopolim Legatos mittit, cum litteris ad Michaëlem Imperatorem, in quibus suum jurisdictionis primatum stabilit, conquestus, ausam fuisse Synodum (ut scripserat Imperator) Ignatium deponere, ac Photium substituere absque authoritate Sedis Apostolicæ; simulque ostendit, contra SS. Canones factum esse, ut homo laicus repente ad summum Sacerdotium ascenderet. Hoc idem reprehendit Papa in scripta ad Photium epistola: consentire se non posse, donec ex Legatis suis intelligat, quomodo res ista se habeat.

Corrumpit. Verum Legati Romani datam sibi potestatem supergressi, partim minis impulsi, partim donis illecti perfide ad Photii partes transeunt, & conciliabulo adversus Ignatium coacto intersunt; adductus ad hoc synedrium ex Insula Therebintho Ignatius, ac vehementer impulsus, ut Patriarchatu se abdicet, constanter detrectavit, ad Papam provocans, ejus judicium se subiturum. Verum ab impio & cruento conciliabulo, præsentibus Michaële & Barda tyrannis, consentientibus etiam Romanis Legatis, iniquissime omnique calumniarum, verberum & tormentorum genere, ut ante in exilio, ita etiam nunc Constantinopoli excruciatus; cumque Photius in mortem etiam ejus machinaretur, vili ac servili lacernula tectus se subduxit, per solitudines, montes & speluncas & cavernas terræ oberrans, victum ad mortem arcendam emendicabat & Patriarcha & filius Imperatoris, Photio nequidquam quaqua versum ad eum aut capiendum aut occidendum emittente sicarios.

13. In synedrio Ignatium ad Sedem Apostolicam appellantem deponit & persequitur.

Photius, versipellis veterator, scribit rursus epistolam ad Papam eloquentissimam equidem, sed fraudibus & imposturis plenam, coactum se minis & carcere consentire: Canones (Concilii Sardicensis) & decretales, quos citet Nicolaus, in Constantinopolitana Ecclesia nunquam esse receptos: variarum Provinciarum varios esse mores: etiam Ambrosium, Nectarium, & avunculum suum Tharasium a laicali statu ad Episcopatum esse promotos: paratum se tamen a sede descendere. *Nota hic incidenter in hac epistola Photium, dum confessionem suam exponit, aperte asserere, communem panem per miraculum in Corpus Christi mutari, & commune vinum sanguinem ejus fieri.*

14. Resistente Nicolao. Nicolaus Papa ex epistola ista intellexit prævaricationem suorum Legatorum; ac Photio (quem non Patriarchæ, sed *prudentissimi viri* titulo compellat) rescribit, Legatos suos contra mandatum egisse: se eos pro dejecto-

dejectione Ignatii & promotione Photii non miſiſſe, neque ſe in hoc conſenſiſſe, nec conſenſurum unquam. Nectarium a ſtatu laicali ad Epiſcopatum aſſumptum propter neceſſitatem temporum, & inopiam ſacerdotum idoneorum: Tharaſium propter defendendam Eccleſiam adverſus Iconoclaſtas; Ambroſium miraculorum ſignis ac Divino præſagio. Nihil horum hic ſubeſſe; caſus proin illos extraordinarios non trahendos eſſe in exemplum, contra placita SS. Canonum; Concilium Sardicenſe, in Oriente habitum, ejusque Canones ab omni Eccleſia recipi: Decretales Romanorum Pontificum ſi Conſtantinopolitani non habeant, de incuria & neglectu eſſe arguendos; ſi habeant, & non obſervent, de temeritate corripiendos: authoritate & ſanctione ſummi Pontificis omnes Synodos roborari, & ſtabilitatem ſumere. Similia reſcripſit Michaëli Imperatori, qui ſignificarat, Ignatium a 318. Epiſcoporum Concilio fuiſſe depoſitum. Repoſuit Nicolaus, Romanos Antiſtites in Synodis non tantum perſonarum numerum, ſed pondera ſententiarum perpendere ſolitos: Synodi, quantumvis numeroſæ, non eſſe irreformabile judicium, niſi primæ ſedis conſenſus accedat.

Dedit inſuper encyclicam ad omnes fideles orientales epiſtolam, in qua Legatorum ſuorum prævaricationem ſignificat, ſe Ignatium non damnare, nec Photium recipere. Alloquitur deinde tres reliquos Orientis Patriarchas his verbis: „Ut vos hujus ſedis privilegium rite ſervantes, „ pari religione Catholici, pari etiam nobiscum ſuper venerabilis Patri- „ archæ Ignatii ſacerdotii recuperatione, & Photii pervaſoris expulſione „ eadem ſentiatis, Apoſtolica authoritate vobis injungimus atque jube- „ mus. Et ut hujus Præſulatus noſtri paginam in cunctis Parochiis ve- „ ſtris ad omnium faciatis notitiam pervenire, atque de hac re juxta A- „ poſtolicæ ſedis definitionem prædicare curetis aliis, ipſique ſimiliter „ incommutabiliter teneatis, paterno more præcipimus.

15. Celebris ejus ad Michaëlem Imper. epiſtola.

Photius ad artes ſuas reverſus epiſtolas iſtas intercepit, mutatasque & paſſim corruptas Imperatori obtulit. Unde Nicolaus fraude deprehenſa novam, eamque omnium celeberrimam, a Bellarmino, aliisque Polemicis paſſim citatam, ad Michaëlem mittit: in qua prolixe atque erudite de ſacerdotii dignitate, de Romanæ Sedis primatu ac poteſtate &c. differit, ſimulque ea, quæ Michaël, dictantibus Photio & Barda, objecerat, diluit: ac inſtat, ut Photius & Ignatius ad dicendam cauſam Romam mittantur, aut Legatos mittant. Scriptis denique pluribus aliis litteris ad varios in Oriente hortatur, ut Ignatio adhæreant.

16. Quæ Photius Romanæ Eccleſiæ objecit.

Quibus auditis Photius in Nicolaum Pontificem anathema regerit, depoſitumque a generali Synodo, datis ad Ludovicum II. Imperatorem litteris, confingit; ſcriptis inſuper ad orientales Patriarchas encyclicis, Roma-

Romanæ Ecclesiæ objicit. 1. Quod contra Canonem Apostolorum 64. & 55. sextæ Synodi (Trullanæ) sabbatis jejunet. (*Supra dixi, hunc Canonem non esse Apostolorum, nec generalis Synodi VI., nec unquam in Ecclesia Romana receptum.*) 2. Quod prima quadragesimæ hebdomade non rite jejunet. *Verum quia occidentales etiam sabbatis jejunabant, jejunii dies non minus complebant, quam orientales, cum sex sabbata septimæ Græcorum hebdomadæ æquivaleant.* 3. Quod contra Canonem 4. Synodi Gangrensis & 13. Trullanum, sacerdotibus usum uxorum prohibeat. *Verum Græcos in ea re a disciplina primitivæ Ecclesiæ & Parum doctrina deflexisse, alias demonstravimus.* 4. Quod Confirmationis Sacramentum iteret. *Sed hoc est falsum, quod valide collatum iteret. Erat tunc magna controversia, ad quem Patriarchatum Bulgari, recens conversi pertinere debeant, an ad Romanum, an vero ad Constantinopolitanum. Misit Photius, Pseudo - Patriarcha & depositus, Presbyteros simplices, qui confirmationis Sacramentum conferrent Bulgaris: quod cum esset irritum, Legati Papæ, qui erant Episcopi, sacro eos Chrysmate rursus inunxere. Hoc tamen factum non probat, falsam esse illam sententiam, quæ dicit, ex commissione summi Pontificis etiam a simplici sacerdote valide posse conferri Sacramentum Confirmationis. Nam Photius non erat summus Pontifex, imo ne quidem habendus erat pro Episcopo.*

17. Refutantur.

5. Quod sacro Symbolo addiderit, Spiritum S. non tantum a Patre, sed etiam a Filio procedere: adeoque illud contra decretum Nicænæ Synodi mutarit. At hæc non tam est mutatio, quam uberior declaratio. Sic licet prima Synodus (Nicæna) prohibuerit mutari suum Symbolum, tamen secunda Synodus plura verba addidit, ut est notorium, hancque non esse mutationem, sed majorem declarationem est professa. Idem circa vocem *Filioque* responsum est Græcis in Concilio Florentino, ostensumque ex Conciliis & Patribus, etiam Græcis, hanc perpetuo fuisse Ecclesiæ doctrinam; quibus convicti Græci acquieverunt. Cæterum in antiquissimis latinis actis Synodi VII. in Symbolo jam exstat vox *Filioque.*

18. An Protestantibus prosint?

Hæc omnia sunt, quæ Photius infensissimus Ecclesiæ Romanæ hostis objecit post suam damnationem (nam ante illam omnia probaverat, & communionem cum Ecclesia Romana modis omnibus quærebat) viderint hic Acatholici nostri temporis, qui secessionem orientalis Ecclesiæ ab abusibus Romanorum tantopere exaggerant, quos abusus capitalis eorum hostis, studiose omnia excutiens, invenire potuerit. Et quidem nec in unico puncto ex his objectis Protestantes cum Græcis conveniunt. Non enim in primo & secundo circa jejunia: nam Photius observata voluit

qua-

quadragefimæ aliaque jejunia (dempta duntaxat circumftantia fabbati) & hodiedum Chriftiani orientales rigide illa obfervant. Proteftantes jejunium quadragefimale explodunt; in honorem fortaffis Chrifti Domini, qui 40. dies jejunavit: & exemplum nobis dedit, ut, quemadmodum ipfe fecit, ita & nos faciamus. Sed quid? complanandæ erant rugæ afperæ ac feveræ difciplinæ, ut procos inveniat.

Sed neque in tertio puncto cum Græcis conveniunt. Illi enim Epifcopis non concedunt ufum uxorem: neque Sacerdotes admittunt ad connubia; quam alia habemus in Luthero, Zwinglio, Vermilio &c. exempla?

Neque in quarto. Photius enim Confirmationem habuit pro vero Sacramento: habetque hodiedum orientalis Ecclefia. Quam hoc cum Novatorum phantafmate conveniat, fatis compertum eft.

Neque in quinto: nam Proteftantes nobiscum confitentur, Spiritum S. a Patre *Filioque* procedere.

Dum Photius Conftantinopoli tumultuatur, atque infana rabie in Ecclefiam Romanam graffatur, fuffultus favore Bardæ Cæfaris, ac Imperatoris Michaelis vecordia, magna rerum mutatio turbulenta illius confilia afflixit. Nam Bardas avunculus Michaelis, jam dudum Cæfar 19.
dictus, & in confortem Imperii affumptus, cum ageret omnia, & popu- Bardas occifus,
lari aura fupra ipfum Imperatorem efferretur, a Bafilio Macedone interimitur: hoc uno commendatus pofteris, quod litteratos amaret & coleret, plusque aliis confuleret, quam fibi.

Bafilius, cubiculi Præfectus, operæ præmium mox cœpit, a Michaele Cæfar dictus & confors Imperii. Magnum in Barda columen amifit Photius; fed homo in partem omnem verfatilis, ut ambitioni fuæ lenocinetur, cædem laudavit, & Bardam vituperavit; cumque nefanda Michaelis fcelera, ftupra, impietatem, projectamque vitæ mollitiem diffimularet, auræ blandienti rebus fuis ubique captandæ intentus, ejusdem gratia increfcens, furere non defiit, donec inopinus eum turbo fregit.

Michael fiquidem Imperator, cum fana Bafilii Cæfaris confilia non 20.
ferret, vitæ illius infidias ftruxit, defignato fucceffore *Bafilifco*. At Ba- Et Michael Imperator a Bafilio.
filius cædem præveniendam ratus, Michaelem vino obrutum per excubitores interemit. Nihil hic novus Heliogabalus præter nomen Imperatoris geffit, nifi inter gefta ejus recenfeas fcurrilitates, temulentiam, crudelitatem, fpurcitias, impietatem, flagitia: dicere folitus, tres effe Conftantinopoli Patriarchas, Ignatium Catholicorum, Photium Bardæ, fuum vero effe Theophilum: hominem videlicet fpurciffimum, & fcelerum ejus adminiftrum.

Bafilius, humili licet loco natus in Macedonia, vir tamen fortis, pro- 21. Bafilius Photio dejecto
bus, & initio faltem apprime Catholicus, regia occupata, Imperator con-
falu-

restituit Ignatium. salutatus, illico Photium throno suo deturbatum cœnobio inclusit, atque Ignatium, novem annorum dirissimum exilium passum, restituit. Qui, ut dispersas Ecclesiæ reliquias colligat, morbosque sanet, Oecumenicum a Basilio Concilium flagitat; missique ad Romanum Pontificem ab Imperatore & Ignatio Legati cum epistolis. Basilius in sua petit, ut Papa de Photii asseclis sententiam ferat, atque restitutionem Ignatii ratam habeat, addiditque: *Ut autem Divinum & Apostolicum judicium de sanctissimo Patriarcha Ignatio, & infelicissimo Photio, Photianis quoque palam fiat, ab utraque parte missi sunt Legati, ut præsentibus illis causa a te definiatur, tuique Legati una cum nostris certissimam toti Ecclesiæ fidem facturi mittantur.*

22. Primatus. Ignatius vero in sua inter alia sic scripsit: *In membris autem Christi, DEI ac Salvatoris* (consanandis) *unum tantum ac solum selectum, ac universalissimum medicum, tuam nempe fraternam paternamque Sanctitatem supremum Dei Verbum constituit, cum Petro, supremo sanctissimoque vertici dixit: tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam: tibi dabo claves regni cœlorum, & quod ligaveris super terram, ligatum erit in cœlis, & quod solveris, erit solutum. Hujuscemodi enim beatas voces non soli Apostolorum Principi privata quadam sorte transcripsit & assignavit, sed per illum ad omnes Romanæ Sedis Pontifices illi successuros transmisit. Hinc retro olim semper, cum hæreses & scelera pullularent, noxias illas herbas & zizania Apostolicæ Sedis Vestræ successores extirparunt.*

En! quid nono adhuc sæculo sanctissimus Constantinopolis Patriarcha, ac pientissimus orientis Imperator de primatu Apostolicæ Romanæ Sedis, jure divino constituto, senserint. Profecto hæc confessio non tantum confundit subsequentes orientales Schismaticos, sed etiam modernos Novatores, eorum Advocatos.

Nicolaus I. interim obiit; unde successor ejus *Hadrianus II.* missis Constantinopolim Legatis, Donato Ostiensi Episcopo, Stephano Nepesino, & Marino (postea Pontifice) adhucdum Diacono, Basilium laudat: toti occidentali Ecclesiæ placuisse restitutionem Ignatii, significat, ac grates agit. Lapsos, Photio excepto, si pœniteant, restitui conce-

23. Indictum Concilium. dit; additque: *Volumus ergo, per vestræ pietatis industriam illic numerosum celebrari Concilium, cui nostri quoque missi præsidentes, & culparum personarumque differentias liquido cognoscentes, juxta quod in mandatis acceperunt, singulorum libere discretiones exerceant.*

Magna omnino veneratione excepti sunt Legati Apostolici, cœptumque Concilium in templo S. Sophiæ anno 869. 5. Oct. finitumque ultima Febr. anni sequentis. Nulla autem generalis Synodus fuit hac infrequentior; initio enim præter Legatos Romanos, Ignatium, & Legatos orientalium Patriarcharum pauci aderant Episcopi, nec postea plures, quam

102.

102. convenere (receptis etiam aliquot Photianis pœnitentibus) ut ex Niceta & omnibus Conciliorum collectionibus conſtat. Unde neſcio quo facto apud Bellarminum libr. 1. de Concil. cap. 5. ſcriptum inveniatur, adfuiſſe Epiſcopos 383. *e quibus unus Patriarcha Photius, ac deinde Ignatius.* Nam plures non erant, quam 102. & Photius nunquam ut Patriarcha interfuit, utpote ab Imperatore jam depulſus, & a Nicolao Papa depoſitus & anathemate percuſſus: ſed omnibus actionibus aderat Ignatius. Photius autem in quinta primum actione a Laicis tanquam reus adductus ad dicendam cauſam ad Judices Concilii; quos tamen vix reſponſo dignatus eſt.

Conſtat autem hoc Concilium actionibus decem: Canonibus editis 27.

§. II.

Acta Concilii.

In actione 1. præſidentibus Legatis Romanis lecta eſt Adriani epiſtola ad Baſilium, ac libellus, in quo continetur definitio Synodi Romanæ ſub Nicolao, qua Iconoclaſtarum hæreſis cum Photio damnatur.

In 2. ingreſſi ſunt lapſi Epiſcopi illi, qui a Methodio & Ignatio ordinati, Photii poſtea partes ſunt ſecuti, deprecantes veniam & pœnitentiam; ac poſtquam libello Romanæ Sedis ſubſcripſerunt, recepti ac ordine ſuo ſedere juſſi ſunt. Recepti etiam alii Clerici lapſi, injuncto tamen iis *epitimio*, ſeu pœna Eccleſiaſtica certi jejunii & precum usque ad Nativitatem Domini, ante quod tempus non licebat eis ordinibus fungi. 24. Recepti pœnitentes

In 3. duo Archi-Epiſcopi, Ancyranus nempe & Nicænus, a venia excluſi, quod libellum, a Papa miſſum, nollent ſubſcribere. Lectæ dein plures litteræ de Photii damnatione, ut Adriani ad Ignatium, Baſilii ad Nicolaum, Ignatii ad eundem.

In 4. duo Photiani Epiſcopi ex litteris Nicolai ad Michaelem & Photium de mendaciis convicti, ejecti ſunt.

In 5. per laicos citatus Photius adducitur ad Concilium: interrogatus de ſceleribus ſuis, reſpondit: *poſui ori meo cuſtodiam*: *quod ſequitur, ipſi legitote*: intelligi volens: *Cum conſiſteret peccator adverſum me.* Inſtant Legati, per obſtinatum ſilentium non evaſurum damnationem; reponit ille: *Neque JEſus tacendo evaſit damnationem.* Juſſus iterum, ut ſe juſtificet, ait verſipellis hypocrita: *Juſtificationes meæ non ſunt de hoc mundo*: Nihilque aliud exprimi potuit. 25. Photius adductus in concilium. Verſipellis veterator.

In 6. præſente Baſilio lecta ſunt, quæ a Nicolao I. & Adriano II. contra Photium ſunt decreta. Orientales dixere, a ſuis Patriarchalibus ſedibus 26. Adducti

Photiani Episcopi, bus nunquam receptum Photium. Episcopi a Photio ordinati, quorum magnus erat nnmerus, jussu Imperatoris ingressi condemnationi Photii non acquiescunt, sed Ignatii depositionem justam fuisse prolixa oratione conantur ostendere. Quos refutat Metrophanes Sirmiensis Episcopus.

Contumaces. Imperator hortatur eos ad pœnitentiam concesso novem dierum spatio.

27. Anathema, In 7. reversus in Concilium Photius, pedo instructus, cum Gregorio Syracusano (a quo dudum propter scelera excommunicato & deposito contra SS. Canones ordinatus fuerat Photius sex continenter diebus) atque avulso ex manu ejus pastorali baculo, interrogatus, an pœniteat, respondit, ipsos potius pœnitere debere, reliquis pariter in contumacia persistentibus. Unde in Photium ejusque asseclas a Concilio pronunciatur anathema.

28. Etiam in Iconomachos, In 8. combustis Basilii jussu scriptis Photii adversus Nicolaum & Ignatium, actisque conciliabulorum tum veris, tum suppositititiis, lectisque in falsarios decretis, actum est de Iconomachis, aliquot eorum introductis. Cumque ostenso numismate, cui Imperatoris Imago erat insculpta, ex uno illorum quæreret *Babanes* Patricius, an illam veneretur, & ille annueret, reposuit Bahanes: *Si mortalis Regis Imaginem veneraris, cur venerari renuis ImaginemChristi, Regis immortalis, Sanctissimæque Matris ejus & omnium Sanctorum?* Veneraturum se, replicat ille, si Præceptum Christi ostendatur: Responsum fuit, de eo, quod ab Ecclesia Catholica est definitum, non esse quærendum Christi præceptum. Receptis tum aliquibus pœnitentibus in reliquos Iconomachos ac Photium repetitum anathema.

In actione nona Josephus sedis Alexandrinæ Legatus, tunc primum adveniens, approbavit gesta Concilii. Examinati falsi in Ignatium testes, & pœnitentes recepti: Uti etiam tres laici, Sacerdotii illusores, qui Michaelis Imperatoris jussu habitu Sacerdotali & Episcopali ad ludibrium induti per urbem incedere consueverant, gesticulatores levissimi.

§. III.

Canones Concilii.

29. In act. 10. præsentibus Basilio Imperatore Orientis, & Legatis Ludovici Imperatoris Occidentis una cum *Anastasio Bibliothecario* Ecclesiæ Romanæ, atque Legatis Bulgariæ Principis, & 102. Episcopis, editi ac promulgati 27. Canones. Lecta Fidei definitio: In qua damnatæ jam ante hæreses rursus damnantur, cum Photio. Subscripsere Legati Apostolici, Imperator, cæterique Patres, calamis, non atramento, sed ipso Salvatoris Sanguine tinctis, ut testatur Nicetas in vita S. Ignatii Patriarchæ,

chæ. Baſilius Imperator poſt Epiſcopos volebat ſubſcribere exemplo Conſtantini M. ſed rogatus a Patribus poſt ſedium Patriarchalium Legatos ante Epiſcopos ſubſcripſit, non definiens ut proteſtabatur, ſed ſuſcipiens & conſentiens.

Canonum autem hæc eſt epitome.

1. Servandi Canones: Traditiones item non ſcriptæ, ſecundum illud Apoſtoli: *ſtate & tenete traditiones &c.* Traditiones ſervandæ.

2. Et Nicolai I. & Adriani II. decreta.

3. Sacræ Imagines honorandæ.

4. Ordinationes & Conſecrationes factæ a Photio invaſore declarantur irritæ, ipſumque nunquam fuiſſe verum Epiſcopum. *Hic exſurgit dubium, quo ſenſu Concilium ordinationes Photii declararit irritas, eumque non fuiſſe verum Epiſcopum: nam licet contra SS. Canones a ſtatu laicali ad Patriarchatum fuerit intruſus, & quidem per Laicos, licet etiam a* Gregorio *Syracuſano Epiſcopo excommunicato & depoſito fuerit ordinatus Monachus, Lector, Subdiaconus, Diaconus, Presbyter & Epiſcopus, ſex continenter diebus, ipſius tamen ordinatio erat valida, eratque vere Epiſcopus, conſequenter etiam ordinationes, quas ipſe fecit, erant validæ. (Similis poſtea Romæ orta eſt difficultas circa ordinationes Formoſi Pontificis, quas Stephanus VI. & Sergius III. declararunt irritas)* Plura hujusmodi exempla afferunt Morinus & Cabaſſutius, Congregationis Oratorii presbyteri: Sic irritas eſſe declaratas ordinationes Conſtantini, invaſoris Romanæ Sedis, & absque interſtitiis tumultuarie ordinati: Ebbonis item Archi-Epiſcopi Remenſis (ob conſpirationem cum Filiis Ludovici Pii) depoſiti ac poſtea per Lotharium reſtituti, ordinationes irritas & repetendas eſſe declaratas ab Hincmaro illius Succeſſore, & Concilio Sueſſionenſi. Unde iſti auctores putant, ſicut olim dubium erat in Eccleſia, an validus ſit baptiſmus ab hæreticis collatus, ſic etiam fuiſſe dubium, an valeat ordinatio accepta ab Epiſcopo depoſito & excommunicato. Sed melius

30. Quo ſenſu ordinationes Photii irritæ.

Reſpondetur: Has ordinationes Photianas re ipſa omnes fuiſſe validas, cum factæ ſint ab Epiſcopo, cujus character & poteſtas ordinis eſt indelebilis. Sed quia erant ſuſceptæ contra SS. Canones, & ſic illicite & illegitime, a Concilio declaratæ ſunt irritæ, hoc eſt illicitæ, & illegitimæ, conjunctæ cum irregularitate, ut adeo nec Gregorius, nec Photius, neque ab hoc ordinati potuerint licite functiones Sacrorum ordinum exercere. Et ſic in ſenſu latiore, uſitato tamen in antiquioribus Sacris Canonibus, non tantum id dicitur irritum, quod in ſe ipſo eſt invalidum ac nullum, ſed etiam, quod nullum effectum licite poteſt producere. Et hinc etiam Adrianus II. in ſua ad Ignatium epiſtola, quæ actione 3. eſt recitata, ſcribit: Quia Photius vir Forenſis, Curialis, Neophytus, invaſor atque adulter, nec non & anathemate condemnatus exiſtens nihil habuit, nihil dedit, niſi

forte damnationem habuit, quam se sequentibus propinaverit: *Nempe nihil habuit, nihil dedit licite, canonice, legitime. Quo sensu etiam dicitur a Concilio, Photium nunquam fuisse verum Episcopum, hoc est, eum tanquam irregularem nunquam potuisse licite exercere functiones Episcopales, & sic nunquam habendum fuisse pro vero Episcopo. Eodem sensu a SS. Canonibus dicitur, eum non esse Episcopum, qui non sit consecratus a tribus Episcopis.*

Fuisse autem Photium valide ordinatum & consecratum, ac consequenter ordine & charactere Episcopali re ipsa insignitum, patet etiam ex eo, quod Joannes VIII. eum postea restituerit absque nova ordinatione: Quia priorem supponebat validam. Quod de Formoso additum fuit, illius ordinationes non tantum validæ, sed etiam licitæ & legitimæ fuerunt: Quæque a Stephano & Sergio contra eum acta sunt, ex ira & odio peccaminose contra eum sunt acta, peccato facti, non erroris in Fide.

31. Interstitia. Quinto Canone vetatur, ne quis Laicus, nuper primum tonsus assumatur in Episcopum, & nisi probatus fuerit per varia temporum interstitia, nempe

Per annum in ordine Lectoratus,
Per duos annos in Subdiaconatu,
Per tres in Diaconatu,
Per quatuor in Presbyteratu. Permittit tamen Concilium Episcopo potestatem ex justa causa dispensandi. *Concil. Tridentinum interstitiorum annum constituit a Minoribus ordinibus ad Subdiaconatum, & sic ulterius, nisi necessitas aut Ecclesiæ utilitas judicio Episcopi aliud exposcat. Vetat autem duos ordines majores eidem conferri uno die. Quod antiquitus etiam observatum; hinc ne quidem Photio plures eodem die sunt collati, sed singuli sex diebus singulis.*

32. Iterata damnatio Photii, Iconoclastarum. In 6. iterum damnatur Photius ob multiplex crimen falsi.

7. Imaginum hostes damnantur: Et a docendis Divinis humanisque scientiis arcentur.

8. Episcopi non extorqueant more Photii ab ordinandis subscriptiones, quibus sibi adhæsuros promittant.

9. Subscriptiones a Photio extortæ neminem obligent.

10. Ne quis ante Synodicam sententiam, a suo Patriarcha, Metropolita, vel Episcopo se separet.

33. Et opinionis de duabus animabus. 11. Opinio de duabus hominis animabus, quam Photius tenuisse dicitur, damnatur; tanquam S. Scripturæ & SS. Patribus contraria. *Hanc tenuerunt etiam Manichæi, præter animam rationalem, aliam distinctam sensitivam asserentes, eamque ex natura sua malam, & a malo principio exortam. Contra quem errorem S. Augustinus librum scripsit de duabus animabus contra Manichæos. Et jam ante Augustinum Aristoteles lib. 1. de anima text. 66. & 91.*

Con-

Contra quosdam veteres Philoſophos, unam tantum in homine animam aſſeruit, quæ ſimul ſit rationalis, ſenſitiva & vegetativa. Fortaſſis tamen Concilium iſtud tantum eos damnat, qui duas animas rationales in homine aſſerunt. Licet enim videatur, univerſaliter duas animas rejicere, ratio tamen, quam affert ex S. Scriptura, tantum contra duas animas rationales pugnat. Sic enim Canon iſte, ex Anaſtaſii verſione incipit: Veteri & novo Teſtamento unam animam rationalem & intellectualem habere hominem docente, & omnibus Deiloquiis, Patribus & Magiſtris Eccleſiæ eandem opinionem aſſeverantibus, in tantum impietatis quidam, malorum inventionibus dantes operam devenerunt, ut duas eum habere animas impudenter dogmatizare &c. *Ubi tantum de duabus animabus rationalibus videntur loqui, nihil cogitantes de principio ſenſationum & vegetationum.*

12. Ne Tyrannica Principum poteſtate eligantur Epiſcopi.

13. Ad Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ dignitates nemo aſſumatur: niſi ex illius Clero, ſi in eo inveniantur digni.

14. Condigne honorentur Epiſcopi, etiam a Principibus.

15. Bona Eccleſiaſtica non alienentur, nec in emphyteuſin concedantur, niſi pro redimendis captivis. 34. Bona Eccleſiæ ne alienentur.

16. Damnantur illuſores rerum ſacrarum.

17. Metropolitæ ad Synodum vocati a Patriarcha compareant: reprobaturque imperitorum excuſatio, ſine Principis præſentia celebrari non poſſe Synodum; cum nusquam SS. Canones ſanxerint, convenire in Conciliis ſæculares principes, ſed ſolos Eccleſiarum Præſules. 35. Concilia ad ſolos Eccleſiaſticos pertinere.

18. Bona & privilegia, ab Eccleſia 30. annos quiete poſſeſſa, firma maneant.

19. Ne prætextu viſitationis Metropolita ſibi ſubditos gravet Epiſcopos.

20. Bona Eccleſiæ in emphyteuſin jam conceſſa non repetantur prætextu non ſoluti Canonis annui, niſi per tres annos continuos non fuerit ſolutus. Idque fiat ordine judiciali coram Judice competente. 36. Emphyteuſis.

21. Nec Synodus univerſalis ſententiam audacter dicat contra Romanos Pontifices, nec alii more Photii & Dioſcori contra eos inſurgant. Anathema dicitur Magnatibus & Principibus ſeculi, qui Patriarchis, & præſertim Romano Pontifici debitam reverentiam & honorem violaverint.

22. Principes ſæculares Epiſcoporum electionibus ſe non immiſceant. *Hoc Canone uſi deinde ſunt Pontifices in controverſia circa Inveſtituras.* 37. Electiones.

23. Epiſcopi alienæ Eccleſiæ poſſeſſiones non invadant, conferant, aut locent.

24. Metropolitæ ipsi fungantur suo munere: neque per suffraganeos tantum illud obeant.

25. Clerici Photio pertinaciter adhærentes depositi declarantur, absque ulla spe restitutionis.

38. Appellatio. 26. Cuilibet Clerico læso ad majores sedes gradatim appellare licet, nempe a proprio Episcopo læsis ad Metropolitam, Episcopo per Metropolitam gravato ad Patriarcham.

39. Jus pallii. 27. Episcopi, qui habent jus pallii, ne illud gestent extra tempora & loca, a SS. Canonibus statuta. Monachi autem ad Episcopatum assumpti retineant ordinis habitum. *Cap. 1. de authoritate & usu pallii statuitur, intra quamlibet Provinciæ suæ Ecclesiam posse Archi-Episcopum uti pallio, non vero extra suam Provinciam. Et cap. 3. non esse vocandum Archi-Episcopum quamvis consecratum, nisi a Pontifice acceperit pallium: conferrique per illud plenitudinem pastoralis officii & Archi-Episcopi appellationem. Cap. 4. Soli Papæ esse licitum ubique uti pallio.*

40. Titulus Papæ. Nota etiam in hoc Concilio Romano Pontifici a Græcis quoque datum esse titulum *Summi Pontificis, & universalis Papæ*: atque hunc titulum ejusdem Legatus subscriptionibus suis inseruisse.

§. IV.

Bellum Photianum recrudescens post Concilium.

41. Artes Photii. Confectum videri poterat hoc bellum Photianum, paxque reducta Ecclesiæ. At quis crederet, hominem, a Nicolao I. Adriano II. ac novissime ab Oecumenico Concilio, atque ab omnibus sedibus Patriarchalibus anathemate profligatum, atque ab ipso adeo Imperatore Basilio dejectum & in exilium pulsum, ab eodem Basilio, & quidem annuente Romano Pontifice Patriarchali Cathedræ, quasi jure postliminii, restituendum, & quidem non emendatum, sed contumaciæ suæ insordescentem? debentur hæc paradoxa artibus Photii.

Cum enim post Concilium mitius cum eo & contumacibus Episcopis, quam tempora ferebant, ageretur, datis quaqua versum ad asseclas suos litteris Synodum istam tanquam inauditum latrocinium, in quo omnia per vim, nihilque ex lege actum esset, infandis calumniis proscidit.

42. Ablata chirographa. Tum ad collidendam Constantinopolitanam Ecclesiam, ipsumque Imperatorem cum Ecclesia Romana ejusque Præsulibus conversus, Græcos sollicitat, ut apud Imperatorem conquererentur, quod Constantinopolitanam Ecclesiam velut famulam Romanæ subdi permiserit, traditis tot

tot Epifcoporum orientalium chirographis; quibus Imperator commotus, Legatis Romanis chirographa clam fubtrahi jubet. At iis amare de hoc queftis, ac fine authenticis chirographis fe Romam non redituros proteftantibus, ficque totum negotium, tanto molimine confectum, collapfurum afferentibus, illa reftituit: deportata cum actis Græcis Romam ab Anaftafio Abbate Benedictino, celeberrimo Romanæ Ecclefiæ Bibliothecario, qui inter tres Ludovici II. Imperatoris Legatos Concilio interfuit, & Synodum poftea in Latinum tranftulit.

Alterum caput, quod utramque Ecclefiam cæpit collidere, quoque 43. Caufa Bulgarica.
in rem fuam gnaviter uti novit Photius, dabat *Bulgaria*, quæ ad Leonis Ifauri ufque tempora fubjecta fuerat Patriarchatui Romano. Hæc nuper, converfo ope Imaginis, extremum judicium exhibentis, Bogore ejus Principe, ad Ecclefiam recepta, petitis impetratisque a Nicolao I. Sacerdotibus & Epifcopis, Archi-Epifcopum etiam primum quidem a Nicolao, tum etiam illo moram trahente a Synodo octava Conftantinopoli petiit. Jurgio tunc orto, ad quem Patriarchatum Bulgaria pertinere debeat, Græca fraude, & orientalium Legatorum ftudio, Bafilio blandientium, Conftantinopolitano adjudicata eft, miffo illuc per Ignatium Theophilacto Archi-Epifcopo, proteftantibus Legatis Romanis; ac poftea Adriano Pontifice, Bulgariam fruftra repetente. His actis dimiffi Legati, fed non ea veneratione, qua venientes excepti fuerant. Miffus fub id tempus ab Ignatio Archi-Epifcopus etiam Ruffis, in fœdus cum Bafilio pertractis; unde tam Bulgaros quam Ruffos Græcorum fchifma poftea involvit.

Photius, licet in exilium relegatus, pifcatus in turbido, confirmans 44. Impoftura Photii.
identidem Epifcopos fibi adhærentes, tum per eos tum per litteras in aulam clam proferpere, feque infinuare non defiit; utque fe totum expromeret, fabulam adornat, placituram Bafilio; Genealogiam texit plenam myfteriis & vaticiniis, atque ut antiquitatis fpeciem præferret, litteris Ægyptiacis, ac Logogryphicis fucatam. In hoc Bafilii genus refert ad Tiridatem, Armeniæ Regem; imperium ei prædicit, quantaque cum gloria fit regnaturus exponit; utque auctor lateret, Theophanem Bibliothecæ Regiæ Præfectum actorem conftituit. Is acceptam Photii Genealogiam in Bibliotheca reponit, eamque tanquam inventum thefaurum Bafilio, Bibliothecam obeunti, exhibet & laudat, ejus ftirpem Regiam, Majores, atque ipfum etiam, ejusque gefta myfteriofo præfagio adumbrari affirmans.

Bafi-

Basilius curiositate ductus librum legit, ac mysteria recondita explanari sibi postulat. Theophanes reponit, videri sibi non alium illa posse exponere, nisi Photium, in omni litteratura & a canorum sensu versatissimum. Ecce bellum atque quæsitum fabulæ epilogum! Accersitur ab exilio in aulam Photius, rem suam personamque strenue agit, accito etiam in societatem *Theodoro Santabareno*, homine sibi simili, nisi quod insuper magicis artibus operam suam locaret. His igitur auctoribus ita immutata est rerum scena, ut Photius rursus in aula & apud Basilium gratiosus, dominari adeo videretur, ut Episcopali rursus potestate uteretur, & Ignatius de cathedra sua periclitaretur iterum.

Et Santabareni.

45. Mortuo Ignatio invadit rursus Patriarchatum.

Cum autem decennio post restitutionem exacto, octogenario major is decessisset, viam omnino planam ad resumendum summum sacerdotium Photius habuit, rescissis Ignatii actis; cumque is ad Joannem VIII. Adriani II. successorem litteras, sua indole plenas, hoc est, fraudibus & mendaciis, direxisset, significans, se a tota Ecclesia Constantinopolitana coactum ad reditum in Patriarchatum, accedente insuper Basilii commendatione, approbationem ab eo obtinuit, ea tamen adjecta conditione, ut in Synodo, hac de re celebranda, veniam postulet, & Bulgaricam Ecclesiam Ecclesiæ Romanæ restituat, neve deinceps post ejus obitum quisquam ex laico statu ad Episcopatum admittatur.

46. Joannis VIII. languor.

Mittit proin Papa ad illam Synodum duos Legatos, qui minis ac muneribus Photii atque Basilii corrupti (corruptis etiam Pontificis litteris) quidquid his libuit, concessere, Episcopis pluribus, Photium toties depositum & ab Ecclesia ejectum execrantibus. Numerosa tamen fuit illa conciliabuli colluvies, ut gloriaretur Photius, grandi miraculo ex trecentis, quos ipse consecraverit, Episcopis, nec unicum a se defecisse. Adfuere etiam Legati Patriarcharum orientalium; unde Græci Schismatici, loco Concilii, ante decennium sub Adriano II. celebrati, hoc conciliabulum Synodum generalem octavam vocitant, ut videre est in Zonara, Nilo, Balsamone, aliisque Græcis, ac Conciliorum collectoribus.

47. Conciliabulum Photianum.

Merito etiam Baronius conqueritur de Juliano Cæsarino Cardinale, quod in Concilio Florentino contra Marcum Ephesinum disputans, veram illam octavam Synodum, sub Adriano II. celebratam, quasi eripi sibi passus: neque obstiterit contumaci illi Schismatico, cum diceret, Synodum sub Adriano II. celebratam rescissam esse tempore Joannis VIII. ita est; rescissa est, sed a conciliabulo Photiano, prorsus reprobato.

Joan-

Joannes VIII. intellecta prævaricatione fuorum Legatorum, nihilque in fynedrio illo Photiano fervatum effe eorum, quæ ipfe præfcripferat, accepto in manus Evangelio ambonem afcendit, ubi reprobato illo conciliabulo Photio dixit anathema. Quia tamen initio Photii fraudibus induci fe paffus, remiffiorem, quam decuit, exhibuit, notam aliquam imbellis animi apud Occidentales contraxit: ut adeo non pauci fint fcriptores, qui putent, facilitatem ipfius, qua Photio Evnucho ceffit, ridiculæ fabulæ de Joanna Papiffa occafionem dediffe. 48. Cum Photius conditiones non fervaret, Joannes VIII. ei dixit anathema,

Cæterum non tantum Joannes VIII. anathema dixit Photio, fed etiam ipfius Succeffores, Marinus, Hadrianus III. Stephanus V. Formofus, Bonifacius VI. aliique, Bafilio Imperatore acerbis de hoc litteris conquefto. 49. Ejusque Succeffores.

Sed anno 886. obiit Bafilius, a cervo, ut fertur, in venatione raptatus ac vulneratus; fucceffit Leo, cognomine *Sapiens* vel *Philofophus*, qui mox Santabarenum, cujus fraudibus in fufpicionem infidiarum apud Patrem Bafilium vocatus, atque in captivitatem datus fuerat, oculis orbatum in exilium relegat; ejus vero fautorem & confiliorum focium, imo authorem, Photium Patriarchatu iterato dejectum, monafterio includit, fuffecto in ejus locum *Stephano*, fratre fuo. Quia autem hic a Photio ordinatus fuerat Diaconus, fcripfit Leo Imperator ad Stephanum V. Papam, ut tam fratrem fuum, quam alios, qui a Photio ordinati fuerant, anathematis vinculo exfolvat, ac reftituat; addiditque, eos veniam mereri, eo quod a quatuor Legatis Romanis, Photium bis reftituentibus, fuerint decepti. 50. Photius a Leone iterum dejectus, 51. Suffecto Stephano fratre Leonis,

Stephanus Papa timens Græcorum fraudes (Leonis enim litteræ nuntiabant, Photium fe abdicaffe, *Stiliani* autem Neo-Cæfarienfis, eum vi dejectum) per Legatos caufam decidendam fcribit. Venerunt illi Romam primum tempore Formofi, cujus mirabile refponfum, ex Synodo VIII. repetitum, exftat, *nihil potuiffe dare Photium præter damnationem.* Unde etiam decernit, ut anathematis fententia, a Romanis Pontificibus & Synodo VIII. lata, in ævum firma permaneat, ordinati vero ab eo, fi pœnitentes veniam rogent, ut Laici ad communionem recipiantur; fed non conftat, hæc a Græcis effe fervata. Sed non fine tricis.

Photius in hoc fecundo fuo exilio vivere defiit anno 891. homo, fi quis alius, Ecclefiæ noxius: a novem fummis Pontificibus excommunicatus. Jecit fundamentum grandi illi diroque Græcorum fchifmati cum Romana Ecclefia. Unde plures infelicem ejusdem apocham ducunt a Photio. Licet enim usque ad Michaelem Cerularium utcunque unio tenuerit, tamen illa non amplius ex parte Græcorum fatis erat fincera: fæpius poftea reftaurata femper tamen iterum Græculorum levitate & perfidia fracta. 52. Mors Photii.

53. Ejus libri. Cæterum Photius, homo licet pessimus, magnam tamen apud eruditos famam reliquit. Composuit *Bibliothecam*, in qua 280. libros, a se lectos, recenset, censorem in eos agens. Multaque antiquitatis monumenta cum fontibus deperdita, hoc pacto posteritati transmisit. Edidit etiam *Nomocanonem*, titulis 14. distinctum, ac Canones Apostolorum, Conciliorumque veterum, cum legibus Imperialibus collatos exhibentem. Septem item Conciliorum generalium epitomen adumbravit; quatuor libros contra Manichæos, a Christophoro Wolfio haud ita pridem Hamburgi editos. Taceo plurimas illius epistolas; uti etiam descriptas quinque ipsius Pseudo-Synodos, contra Ignatium habitas. Quarum duabus Legati Romani prævaricatores subscripserunt: Condemnati propterea Romæ, & ab Episcopatu depositi.

54. Raderi labor circa Synodum VIII. Denique nota, octavæ Synodi, totiusque controversiæ, Ignatium inter ac Photium tantopere agitatæ historiam optime descriptam esse a *Niceta Davide* Paphlagone in vita S. Ignatii Patriarchæ, quam Matthæus Raderus noster in Latinum vertit: Eamque Binius, Labbeus, Harduinus, Coletus, Conciliorum collectioni actisque hujus Concilii inseruerunt, cum notis eruditissimis ejusdem Raderi, de collectione, versione & explanatione hujus octavæ Synodi quam optime meriti.

CAPUT III.

De Jure Synodali Novo.

Amplior fortassis, quam institutum postulet, hæc de Jure Synodali videri posset tractatio. Verum, cum res sit momenti sane maximi, atque ad apparatum Jurisprudentiæ, præsertim Canonicæ, comprimis pertinens, æqui bonique Lector, eruditionis æstimator, consulet, si cæptam telam prosequamur & Jus Synodale etiam *Novum*, in decem Occidentalibus Conciliis Oecumenicis propositum, subjungamus: Totum Jus Synodale sub unum velut aspectum daturi.

ARTICULUS I.

De Concilio Generali IX. Lateranensi I.

Pro

Reducenda Concordia iuter Sacerdotium & Imperium, propter Investituras turbata sub Callisto II. & Henrico V. Anno 1122.

SUM-

SUMMARIUM.

§. 1.
Synopsis Historica.

1. *Origo feudorum sæcularium in Germania,*
2. *Ecclesiasticorum, cum* Investitura *Cæsarea.*
3. *Usus in abusum & Simoniam degenerans, præsertim tempore Henrici IV.*
4. *Cui se opponit Gregorius VII. & Proceres Imperii.*
5. *Henricus Canusii supplex Pontifici: Mox recidit.*
6. *Unde abdicatur Imperio, electo Rudolpho.*
7. *Hoc mortuo Henricus Guibertum Antipapam excitat.*
8. *At fato suo infelici.*
9. *Instaurata discordia sub Henrico V. ratione* Investituræ, *intruso Burdino Antipapa, ac Paschali II. capto.*
10. *Tandem sub Callisto II. pax sancita, sopitaque tantisper Investiturarum controversia.*
11. *Conditiones pacis ex parte Imperatoris.*
12. *Conditiones ex parte Pontificis.*
13. *Crisis de isto bello Ecclesiastico, propter Investituras susceptio.*
14. *Vanæ Protestantium querelæ adversus Henricum V. quem ajunt, dimidium Imperii perdidisse.*
15. *Canones antiqui circa electiones Ecclesiasticas.*
16. *Per illos tamen nihil derogatum Privilegiis variorum Principum: Nec potestati Pontificiæ concedendi ejusmodi Privilegia.*

§. 2.
Canones Concilii.

17. *Concubinatus proscriptus.*
18. *Bellum Sacrum promulgatum.*
19. *Alienationes rerum Ecclesiasticarum vetitæ.*
20. *Finis Concilii pacem cum imperio sancire & confirmare &c.*

§. I.
Synopsis Historica.

Post Caroli M. & Ludovici Pii obitum, maximeque post extinctam per mortem Ludovici infantis Carolingicam stirpem Teutonicam, Provinciarum Præfecti, qui Duces, Marchiones, Comites appellabantur, Provincias, quas pro Imperatore administraverant, hæreditarii paulatim juris fecere, non quidem absoluti & independentis, sed feudalis, agnito nempe supremo ac directo Imperatoris dominio, cui homagium ac fidelitatis sacramentum præstiterunt, exhibitis etiam certis obsequiis in aula & militia. Sic filius successit patri, atque sub hisce conditionibus feudum regale ab Imperatore accepit; dictaque est solennis hujusmodi feudi acceptio *Investitura.* 1. Origo Feudorum sæcularium.

2. Ecclesiasticorum.

Episcopi Germaniæ, sub Carolina jam stirpe temporalibus etiam administrationibus admoti, cum viderent Proceres propria jam facere, quæ alieno prius nomine administrarant, secuti exemplum, Episcopales urbes cum terra adjecta feudali pariter jure ab Imperatoribus acceperunt; aucta plurimum per Henricum Aucupem, Othonem M. Henricum Sanctum, aliosque subin Cæsares liberales Ecclesiarum fundatores, temporali Episcoporum & Abbatum potestate, reservato tamen consensu Cæsareo in electione, & jure dominii directi, ac potestate regalia feuda iis conferendi. Quæ collatio seu concessio per traditionem annuli & baculi Pastoralis fieri consueverat.

3. Usus in abusum ac simoniam degenerans.

Hic usus toleratus aliquamdiu in magnum degeneravit abusum. Nam per eum factum est, ut non amplius libera esset Cleri electio, sed Episcopatus & Abbatiæ venales prostarent cuique concubinario & indignissimo, plus offerenti, imposita etiam pensione Ecclesiis.

Cumque nefanda hæc sacrorum nundinatio, labesque simoniaca Henrici IV. præsertim tempore adeo in Germania dominaretur, ut vix quinque essent Episcopi, qui absque simonia ad Episcopatum pervenerint, Gregorius VII. tandem efficax tanto malo adhibiturus remedium, quas diximus *Investituras*, occasionem velut simoniæ proximam, severe interdictas voluit: indignum etiam ratus, & Ecclesiasticæ libertati pugnans, quod Episcopi annulum & Pastorale pedum, quæ potestatis spiritualis sunt insignia, a laicali manu reciperent.

4. Cui cum se opponeret Gregorius VII.

Monitus propterea a Gregorio Henricus Cæsar, cui jam depravato nundinatio illa simoniaca familiaris erat, cum Pontificiam authoritatem sperneret contumax, excommunicationis fulmine percussus est; quod tamen ipse in Pontificem per Episcopos, luxuria & simonia insignes, in conciliabulo Wormatiæ coacto, retorquere ausus est. At pessime insolenti hoc facinore rebus suis consuluit.

Ortæ turbæ.

Nam cum Gregorius regni eum jure excidisse declarasset, populosque sacramenti religione exsolvisset, Imperii Proceres ei denuntiant, nisi intra anni spatium cum Pontifice rediret in gratiam, & Ecclesiæ communioni redderetur, statutum sibi esse de alio capite providere Imperio.

Cumque hac de causa comitia Imperii a Principibus jam essent Augustam indicta, atque Gregorius Papa ad ea jam iter iniisset, Henricus regni amittendi timore perculsus, ne annus præfixus elaberetur, in Italiam difficillimis itineribus advolans, *Canusii* vili omnino habitu ac nudis pedibus incedens, ad Pontificem tandem post triduum admissus, scelerum veniam petiit promissaque emendatione, & abjuratis investituris, impetravit, ab excommunicatione absolutus.

5. Henricus Canusii supplex.

Tempe-

Tempestate hac depulsa, exprobrantibus ei humilem adeo coram Gregorio abjectionem Longobardiæ Episcopis, simoniæ & concubinatus sordibus contaminatis, ad ingenium rediit, atque fractis, quæ juraverat, pactionibus, in Gregoriun insurgens, Forchemii ab Imperii Principibus est exauctoratus, electo in ejus locum *Rudolpho* Sueviæ Duce: qui tamen haud multo post altero in prælio cecidit, quamvis in utroque Victor. Henricus vero coacto Brixinæ conciliabulo, dejecturus Gregorium, *Guibertum* Ravennatensem Episcopum, hominem impium & excommunicatum, sub nomine Clementis III. creat pseudo. Pontificem; cumque Romam advolaret, eamque caperet, Duce Bullionio, feliciore postmodum Jerosolymæ expugnatore, subductus furori Gregorius Salerni haud ita multo post sancte obiit. Visus tunc quidem Henrico hostis prostratus: sed mox ab Urbano II. diræ in perduellem renovatæ: & post mortem Urbani, cum obstinatum pectus cum cœlo luctans persisteret, a Paschali II. Sed maturus tandem pœnæ filiis propriis debellandus traditur, primum quidem Conrado, eo autem sublato, Henrico, Moguntiæ patrem adigenti, ut sceptrum poneret, profugum postea, exosum, ac egenum, miseriis suis obstinate immortuum Leodii, anno 1106. Capacem equidem imperii animam natura dedit: sed dotes infelix vertit in crimina. Regni annos 50. bellis implevit; tres procos imperii, tres Pontifices passus sacris fulminibus in se tonantes, duos filios in se pugnantes: bis corona exutus; sæpius a Saxonibus & Suevis bello appetitus: bis etiam acie cæsus: nunquam tamen tot malis se factus melior: quamquam aliqui pœnitentem obiisse scribant.

6. Abdicatur

7. Guibertus Antipapa.

8. Fata Henrici.

At necdum quies Ecclesiæ. Amavit in se ipso filius Henricus V. quod in patre odisse ac persequi visus est. Is siquidem, projecto licet patris cadavere, quod diris devotus obiisset, fatale mox bellum cum summo sacrorum Antistite restauravit: nam postquam in Germania prælusit, exercitu in Italiam trajecto, Paschalem II. magna veneratione eum excipientem Romæ, subito oppressum in castra sua abducit, & a captivo per vim extorquet jus *Investituræ*. At post ejus discessum a Paschali rescissa coacta pactio in Concilio Romano, urgentibus Cardinalibus & Episcopis, illigatusque anathemati Imperator, nisi male extorta ejuraret, maluitque Paschalis, ut Episcopi Germaniæ omnino restituant dominia sua ac bona temporalia, quam ut investituram a Cæsare accipiant.

9. Instaurati motus sub Henrico V.

Verum ille defunctus bello Saxonico, armatus Italiam repetiit: ubi post mortem Paschalis *Burdinum* Archi-Episcopum Bracharensem, patria Lemovicensem, Antipapam opposuit Gelasio II. in Galliam profugo, ibique paulo post demortuo.

10. Tandem pax. Tandem ſub Calliſto II. pax dudum exul rediit. Burdinus captus Sutrii: Saxones denuo arma minitantes, Proceres turbarum pertæſi, expugnarunt Henrici animum, adnitente potiſſimum Adalberto Moguntinorum Archi-Præſule, Pontificis Legato ad Germaniæ Principes. Cum enim geminus exercitus prope jam ſtans congreſſurus videretur, duodecim utrinque viri delecti convenere tandem de pace, & tollendo pertinaci ſchiſmate.

11. Conditiones Cæſaris. Incredibili cnm gaudio Papa accepit hoc nuntium, miſſisque illico tribus Cardinalibus Legatis in Germaniam, Wormatiæ conventus eſt habitus: ubi pax his utriusque partis conditionibus coaluit: & quidem ex parte Imperatoris:

Ego Henricus, DEI gratia Romanorum Imperator Auguſtus, pro amore Dei & S. Romanæ Eccleſiæ, & Domini Papæ Calliſti, & pro remedio animæ meæ, dimitto Deo & Sanctis ejus Apoſtolis Petro & Paulo, ſanctæ Catholicæ Eccleſiæ omnem inveſtituram per annulum & baculum, & concedo in omnibus Eccleſiis fieri electionem & liberam conſecrationem, poſſeſſiones & regalia S. Petri; quæ a principio hujus diſcordiæ usque ad hodiernum diem ablata ſunt, quæ habeo, eidem S. Romanæ Eccleſiæ reſtituo, quæ autem non habeo, ut reſtituantur fideliter juvabo. Poſſeſſiones etiam omnium aliarum Eccleſiarum & Principum, & aliorum tam Clericorum quam Laicorum, conſilio Principum & juſtitia, quæ habeo, ut reddantur, fideliter juvabo; & do veram pacem Domino Papæ Calliſto, Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, & omnibus, qui in parte ipſius ſunt, vel fuerunt; & in quibus S. Romana Eccleſia auxilium poſtulaverit, fideliter juvabo.

12. Conditiones papæ. Ex parte vero Pontificis: *Ego Calliſtus, Servus ſervorum Dei, tibi dilecto Filio Henrico, Dei gratia Romanorum Imperatori Auguſto, concedo electiones Epiſcoporum & Abbatum Teutonici Regni, quæ ad Regnum pertinent, in præſentia tua fieri absque ſimonia & aliqua violentia; ut ſi quæ inter partes diſcordia emerſerit, Metropolitani & Provincialium conſilio vel judicio, ſaniori parti aſſenſum & auxilium præbeas. Electus autem Regalia per ſceptrum a te recipiat, exceptis omnibus, quæ ad Eccleſiam Romanam pertinere noſcuntur, & quæ ex his jure tibi debet, faciat: ex aliis vero partibus imperii conſecratus, infra ſex menſes regalia per ſceptrum ad te recipiat. De quibus vero mihi querimoniam feceris, ſecundum officii mei debitum, auxilium meum præſtabo. Do tibi veram pacem, & omnibus, qui in parte tua ſunt, vel fuerunt, tempore hujus diſcordiæ.*

Hæ pacis conditiones, utrinque initæ, propter innumeram populi multitudinem in publico campo ad Rhenum ſunt lectæ, ac mutuo extraditæ.

ditæ. Tum vero Lambertus Cardinalis, Oſtienſis Epiſcopus, primus ex Legatis, Imperatorem cum exercitu ejus, omnibusque eidem adhærentibus, Pontificis nomine ab anathemate abſolutos in Eccleſiæ communionem recepit.

Ut autem hæc ſacerdotium inter & Imperium concordia firmius perſiſteret, conventum eſt, ut Papa univerſale indiceret Concilium, in quo a toto orbe Catholico confirmaretur. Indictum proin eſt a Calliſto *Concilium generale Lateranenſe I.* in quo unanimi conſenſu 300. & ultra Epiſcoporum, concordata, Wormatiæ inita, ſunt approbata & confirmata: declaratis ſimul omnibus Burdini Pſeudo-Pontificis actis irritis.

Mirari hic profecto ſubit, quomodo fieri potuerit, ut controverſia 13.
iſta de Inveſtituris tantas, tam diuturnas, tamque cruentas excitare po- Criſis de iſto
tuerit tragœdias. Non enim perſuadere mihi poſſum, ut credam, voluiſ- bello Eccle-
ſe Imperatores Catholicos, ſimoniam aut ſacrorum nundinationem fieri ſiaſtico.
licitam: neque voluiſſe eos per traditionem baculi & annuli ſpiritualem Epiſcopis poteſtatem conferre. Sed neque credere poſſum, voluiſſe Pontifices omni poteſtate etiam temporali quoad inveſtituras privatos Imperatores, liberaliſſimos Eccleſiarum, Epiſcopatuum & Abbatiarum fundatores, ut nullum omnino jus ſibi reſervare potuerint, cum jus Patronatus SS. Canones Laicis etiam ab antiquis temporibus concedant.

Uſi fuiſſent initio moderamine, hac in pace invento, ut loco annuli & baculi Imperator per ſceptrum feuda regalia Epiſcopis & Abbatibus contuliſſet, nunquam opus fuiſſet tanta colliſione Sacerdotii & Regni. Quid enim intereſſe poterat Cæſaris, an per hoc vel illud inſtrumentum, tanquam ſignum conceſſi feudi, eos in fidem, & ad clientelare obſequium reciperet? & quid obeſſe poterat Romanæ Eccleſiæ, quod Imperatores Epiſcopis Germaniæ ampla bona temporalia in feudum elargirentur, requiſitis ac reſervatis ſibi iis, quæ feudi naturam conſequuntur, nec ſtatum Eccleſiaſticum dedecent? Unde non video, cur alia ex ratione Gregorius VII. aliique poſt ipſum Pontifices tantopere inveſtituris ſe oppoſuerint, niſi quod ſint experti ex hoc fonte, ſæculi corrupti vitio, promanaſſe ſimoniacas illas nundinationes, & indignorum intruſiones in Eccleſiarum ſacraria, adempto ferme penitus Clericis electionum arbitrio. 14.

Sed neque video, qua veritate ſcribere poſſint Proteſtantes, Henri- Vanæ Prote-
cum V. dimittendo inveſtituras Eccleſiaſticorum, dimidium amiſiſſe Im- ſtantium
perii: nam imprimis falſum omnino eſt, quod inveſtituras dimiſerit: has querelæ.
enim ſuper temporalibus feudis Calliſtus Papa Imperatori conceſſit: *Electus autem Regalia per ſceptrum a te recipiat.* An mutando cæremoniam annuli & pedi in uſum ſceptri dimidium Imperii amiſit? profecto abjecte nimium ſentiunt de Majeſtate Imperii, qui ita ſcribunt. Et quid conveni-

venientius Imperatori, usus sceptri, an Pastoralis baculi? utinam non magis circumscripsissent Protestantes potestatem Imperatoris, gestis tot cruentis adversus eundem bellis, ut quod vellent, extorquerent.

Neque dicere possunt, amisisse tunc Cæsarem jus conferendi pro libitu Episcopatus & Abbatias quoad potestatem spiritualem, per annulum & pedum significatam. Nam potestatem illam spiritualem nunquam habuerunt Imperatores, neque arrogarunt sibi unquam Constantinus M. Gratianus, Valentinianus, Theodosius, Arcadius, Honorius, Carolus M. Ludovicus Pius, Othones, Henricus Sanctus, aliique vere Catholici Cæsares. Imo ne quidem primis 300. annis, quibus sub Ethnicorum tyrannide pressa gemebat Ecclesia, Episcopi ab Imperatoribus sunt constituti, sed a Clero electi, præsente & assistente populo. Tum vero crescente fidelium multitudine ad solum Clerum potestas illa est devoluta: his etiam numero auctis ad Metropolitanum & Comprovinciales Episcopos, vel ad primarios ex Clericis, pro diversitate temporum & circumstantiarum.

15. Canon circa electiones.

Unde etiam Canone 3. Concilii Nicæni II. sic decernitur: *Omnis electio Episcopi, Presbyteri & Diaconi a Magistratibus facta maneat irrita, juxta Canonem* (Apostolorum 31.) *expresse dicentem: Si quis Episcopus sæcularibus Magistratibus usus, per eos Ecclesiam obtinuerit, deponatur & segregetur, & omnes, qui cum eo communicant. Oportet enim eum, qui est promovendus ad Episcopatum, ab Episcopis eligi, quemadmodum a sanctis Patribus Nicææ decretum est in Canone* (quarto) *qui dicit: Episcopum oportet maxime quidem ab omnibus, qui sunt in Provincia, constitui, si autem hoc difficile fuerit, tres omnino eodem convenientes, iis quoque, qui absunt, suffragium ferentibus, & assentientibus per litteras, tunc facere electionem: eorum autem, quæ a se fiunt, confirmationem in unaquaque Provincia dari Metropolitano.* Ita Concilium Oecumenicum Nicænum II. citans Nicænum I. & Canonem Apostolicum adhuc antiquiorem.

Consonat Canon 22. Concilii Constantinopolitani IV. Generalis VIII. qui ex versione Anastasii ita habet: *Promotiones atque consecrationes Episcoporum, concordans prioribus Conciliis, electione ac decreto Episcoporum Collegii fieri, sancta hæc & universalis Synodus definit & statuit; atque jure promulgat, neminem Laicorum Principum vel potentum semet inserere electioni vel promotioni Patriarchæ, vel Metropolitæ, aut cujuslibet Episcopi: ne videlicet inordinata hinc & incongrua fiat confusio.*

Et post pauca: *Quisquis autem sæcularium Principum & Potentum, vel alterius dignitatis Laicus adversus communem & consonantem atque Canonicam electionem Ecclesiastici ordinis agere tentaverit, anathema sit, donec obediat & consen-*

sen-

ſentiat in hoc, quod Eccleſia de electione ac ordinatione proprii Præſulis ſe velle monſtraverit.

Qui Canones cum a nemine erudito ignorari poſſint, in medio relinquo, an Proteſtantes quidam ex inſcitia, an ex ſpiritu mendacii ſcribant, primum fuiſſe Gregorium VII. qui poteſtatem Epiſcopos eligendi Imperatoribus negarit. 16. Non derogatum Privilegiis Principum.

Per Canones tamen iſtos tantum interdicitur, ne Principes Epiſcopos pro arbitrio ejiciant, aliosque intrudant, ut contigit in caſu Ignatii depoſiti, & Photii ſuffecti, & ne, ſecluſo privilegio Apoſtolico, Epiſcopos pro lubitu conſtituant, tanquam jure regali hanc poteſtatem haberent. Unde nequaquam reprobatur jus inveſtituræ in feudis & bonis temporalibus, quale in Conventu Wormatienſi, ac dein in Concilio Lateranenſi Imperatoribus fuit conceſſum, cum jure præſentiæ in electionibus, & ſi quæ diſcordia inter partes emerſerit, ſaniori parti aſſentiendi absque ſimonia & violentia.

Neque derogatum eſt poteſtati ſummorum Pontificum Principibus, aliisque ſæcularibus concedendi jus patronatus, nominandi, & præſentandi Epiſcopos & Abbates, a ſuperiore Eccleſiaſtico inſtituendos (prout conceſſum pluribus Principibus, & nominatim per concordatum inter Leonem X. & Franciſcum I. Galliæ Regem initum) aut Imperatori concedendi jus primarum precum &c.

Imo non raro ipſos etiam ſummos Pontifices nominandi Imperatoribus eſt conceſſa poteſtas extraordinaria ac veluti delegata, tum præcipue, cum libera eorum electio violentis partium ſtudiis eſt turbata, aut ſchiſma fatale pertimeſcendum fuerat, ut contigit tempore Henrici III. quo Tuſculani Comites homines indignos ſæpius intruſere. Tum enim ad Imperatorem, ſupremum Eccleſiæ Advocatum ac Protectorem eſt recurſum, ut ipſe dignum aliquem nominet, ac proponat, qua ratione factum, ut plures ex inclyta natione Germanica inſignes viri ad Sedem Apoſtolicam ſint evecti.

Cæterum concordia, per Concilium Lateranenſe cum Henrico V. inita, non adeo firma fuit, ut ſubſequentibus temporibus non recruduerit, præſertim ſub Fridericis, primo & ſecundo, colliſo rurſus Imperio cum ſacerdotio: donec tandem ſub Auguſtiſſimæ Domus Auſtriacæ Imperatoribus ſicut Imperio, ſic etiam Eccleſiæ pax alma rediit, poſito per Rudolphum I. fundamento, per Fridericum vero tertium, erectis concordatis Germaniæ, perfecto opere.

§. II.

Canones Concilii.

Editi in Concilio Lateranensi I. 22. Canones, quorum multos Gratianus Decreto suo inseruit.

In 1. vetantur simoniacæ promotiones & consecrationes.

2. Nullus fiat Præpositus aut Decanus, nisi sit Presbyter.

17. Cœlibatus. 3. Innovatur Canon Nicænus, quo contubernium cum concubinis aut uxoribus penitus interdicitur Clericis. *Multum invaluerat concubinatus tunc temporis, præsertim in Germania & Longobardia, unde Episcopi ejusmodi & Presbyteri uxorati Antipapis adhærere solebant, qui labem illam permittebant.*

4. Laici de Ecclesiasticis rebus non disponant.

5. Consanguineorum matrimonia, Divinis humanisque legibus contraria, contrahentes reddunt infames.

6. Burdini Antipapæ ordinationes declarantur irritæ.

7. Sine consensu Episcopi nemo conferat curam animarum.

8. Nemo Beneventum invadat.

9. Excommunicati a suis Episcopis ab aliis non recipiantur in communionem.

10. Nemo Episcopum consecret, nisi canonice electum. Secus uterque deponatur.

18. Bellum sacrum. 11. Conceduntur indulgentiæ profecturis Jerosolymam ad Bellum sacrum: & bona eorum in tutelam Romanæ Ecclesiæ recipiuntur, lato in invasores anathemate.

12. Peregrinorum bona non invadantur.

13. Pœnam excommunicationis statuit in eum, qui pertinaciter treugam, seu inducias ab Ecclesia indictas violat.

14. Oblationes Ecclesiis factas a Laicis auferri vetat.

15. Falsarii monetæ excommunicantur.

16. Romipetæ non molestentur.

17. Religiosi Chrysma, oleum infirmorum, consecrationes altarium, ordinationes Clericorum ab Episcopis accipiant. Externos oleo non inungant.

18. Parochi constituantur ab Episcopis, hisque respondeant de cura animarum. Decimas & Ecclesias non recipiant a Laicis sine consensu Episcoporum.

19. Confirmatur facultas, a Gregorio VII. Religiosis concessa faciendi servitium Episcopis.

20. Ana-

20. Anathema fertur in eos, qui Ecclesiis, Clericis, Religiosis, eorumque bonis molestiam intulerint.

21. Episcopis, Presbyteris, Diaconis, Subdiaconis, Religiosis concubinas habere, seu matrimonia contrahere omnino interdicit: contracta dissolvantur, & contrahentes secundum Canones puniantur.

22. Alienationes exarchatus Ravennatensis, omnesque universim aliorum etiam bonorum Ecclesiasticorum irritæ declarantur: ordinationes item, sine communi Clericorum illius Ecclesiæ consensu, aut per simoniam factæ. *Intelligendum hoc sensu, supra explicato, ordinationes videlicet illas esse illicitas, prohibito omni usu, executione & exercitio ordinum, sic susceptorum.* 19. Alienationes.

Hi sunt Canones Concilii Lateranensis I. quorum plures, ut dixi Gratianus, qui hoc sæculo vixit, in Decretum transtulit. Sic

Primus habetur	1. *q.* 1. *c.* 10.
Secundus ...	*dist.* 60. *c.* 2.
Tertius ...	*dist.* 27. *c.* 8.
Quartus ...	16. *quæst.* 7. *c.* 25.
Quintus ...	35. *q.* 2. *c.* 2.
Septimus ...	16. *q.* 7. *c.* 11.
Decimus ...	*dist.* 62. *c. ult.*
Decimus quartus ...	10. *q.* 1. *c.* 14.
Decimus sextus ...	24. *q.* 3. *c.* 33.
Decimus septimus ...	16. *q.* 1. *c.* 10.

Citantur autem isti Canones a Gratiano sub nomine Calixti II. reliqui autem in Gratiani decreto citantur sub nomine Urbani II. desumpti ex collectione Anselmi.

Ex quibus colliges, finem primarium hujus Concilii fuisse, ut confirmetur concordia inter Sacerdotium & Regnum, & terminetur discordia circa investituras, in Germania præcipue & Anglia per multos annos, tantos inter tumultus, agitata. Alter finis erat, tollere vitium simoniæ & concubinatus Sacerdotum, temporibus illis passim grassatum. Tertius finis erat expeditio nova adornanda pro recuperanda ex integro terra sancta: in qua Godefredus Bullionius Jerosolymam jam expugnaverat. 20. Fines concilii.

ARTICULUS II.

De Concilio Generali X. Lateranensi II.

Contra

Petrum Leonis Antipapam, Hæreticos Petrobusianos & Arnaldistas sub Innocentio II. & Lothario II. Anno 1138.

SUMMARIUM.

§. I.
Synopsis Historica.

1. *Intrusi Antipapæ frequentium causa schismatum.*
2. *Sæculo tertio Novatianus intrusus.*
3. *Sæculo quarto Felix & Ursicinus. Sæculo 5. Eulalius & Laurentius.*
4. *Sæculo 6. Dioscorus & Vigilius.*
5. *Sæculo 7. Theodorus & Pascalis.*
6. *Sæculo 8. Constantinus.*
7. *Tum vero sub finem sæculi noni ac decimo omnium luctuosissima Ecclesiæ facies.*
8. *Sedes Pontificia violentiæ infelix præda.*
9. *Illibata tamen semper fidei morumque doctrina,*
10. *Manifesto Divinæ Providentiæ argumento.*
11. *Unde frustra Novatores nobis objiciunt aliquorum Pontificum malos mores.*
12. *Joannes XII. opem Othonis I. adversus tyrannos implorat.*
13. *Imperator ab eo salutatus & coronatus At deficiente Joanne ad Lambertum, per eundem Othonem Leo VIII. Antipapa eidem est oppositus.*
14. *Sub Othone II. intrusus Bonifacius. Otho III. vero Gregorium V. eligi curavit, & adversus Antipapam a Crescentio intrusum protexit.*
15. *Cum tempore Henrici III. tres Pontifices simul diversas Romæ regiones & Ecclesias tenerent, Imperator Clementem II. curavit eligi, & post eum plures Germanos, insignes viros, eosque contra Tusculanos Comites protexit.*
16. *Henricus IV. Alexandro II. Cadaloum Antipapam opposuit:*
17. *Gregorio VII. vero Guibertum.*
18. *Henricus V. Gelasio II. Burdinum.*
19. *Sub Lothario Cæsare Petrus Leonis, & alius quidam sub nomine Victoris IV. intrusus, at opera S. Bernardi Innocentio II. legitimo Pontifici se subjecit.*
20. *Ad penitus extinguenda schismata indictum hoc Concilium; uti etiam ad condemnandam hæresin Petri de Bruis, & Arnaldi Brixiensis.*
21. *Summa Canonum hujus Concilii.*

§. I.

§. I.

Synopsis Historica.

Uti fatale propter *Investituras* dissidium, ita sæpius varii Pseudo-Pontifices turbarunt Ecclesiæ pacem, eamque in tristia non raro schismata discidere. Et nescio, an quidquam Ecclesiæ funestius. Persecutiones tyrannorum fæcundarunt agrum Ecclesiæ, rigante illum Martyrum sanguine. Hæreses putrida membra absciderunt. At schismata in ipsa Ecclesiæ viscera grassata, dum membra cum capite colliderent, totam corporis compagem deplorandum in modum concusserunt. 1. Schismata propter Antipapas.

Signum prætulit reliquis sæculo tertio *Novatianus*, Romanus Presbyter, a *Novato* Episcopo Africano, *Felicissimi* infelicis Presbyteri fautore, in sedem Romanam intrusus contra Cornelium Papam, electum legitime; primus Antipapa, non tantum Schismaticus, sed etiam hæreticus, ut qui doceret, lapsos in fide, ut ut pœnitentes, recipiendos non esse. 2. Novatianus.

Quarto sæculo præter *Felicem* pro Liberio intrusum, & post hujus lapsum, (saltem præsumptum) ab Ecclesia acceptatum, adversus Damasum insurrexit *Ursicinus* Diaconus, magna quorumdam violentia intrusus. 3. Felix. Ursicinus.

Quintum vidit duos pseudo-Pontifices, *Eulalium* nempe Romanum Archidiaconum, a minore Cleri parte contra Bonifacium electum. Honorius ipse Imperator, Symmachi urbis Præfecti litteris deceptus, initio adhæsit Eulalio, & Bonifacium urbe pelli præcepit. At melius edoctus vices mutavit, depulso Eulalio. Alter erat *Laurentius*, Symmacho legitime electo a quibusdam pecunia corruptis subintroductus; imploratur, ne Ecclesia schismate scindatur, Theodoricus Rex Italiæ, qui pro Symmacho prius, & majori suffragiorum numero electo tulit sententiam. Eulalius. Laurentius.

Sexto sæculo, præter *Dioscorum* quemdem Bonifacio II. oppositum, paucosque intra dies mortuum, *Vigilius* a Theodora, Justiniani conjuge, Sylverio per Bellisarium relegato, intrusus, post mortem Sylverii, ultro cedens Papatu, liberis Cleri suffragiis eligitur: strenue resistens inde malesanis Theodoræ conatibus, cujus ante favore intrusus fuerat. 4. Dioscorus. Vigilius.

Septimo S. Sergius invitus adeptus est, quod ambiebant *Theodorus* & *Pascalis*; ille æquior facile cessit, hic pertinacior monasterio includi debuit. 5. Theodorus. Pascalis.

Octavo, mortuo Paulo I. per 13. menses sedes vacavit; quia *Constantinus* quidam intrusus fuerat: quo tamen brevi in pœnam exarescente legitime electus est Stephanus IV. 6. Constantinus.

Tum vero sæculo nono finiente, ac decimo luctuosissima multo Ecclesiæ facies: intrusis non raro profana potestate in Sedem sanctissimam sceleratis hominibus; quin (quod dictu fœdum atque horrendum) scortis etiam 7. Luctuosus Ecclesiæ status.

iam ac meretricibus sacratissima per orbem dignitas deberi debuit. Mali origo Tusculani Comites; ac præsertim Adalbertus ejusque conjux Theodora, cum propudiosa sua sobole gemina, Marozia & Theodora; quarum libidinis Roma facta est præda, & tyrannicæ dominationis infelix spolium.

Sergius. Bonifacius.

Et primo quidem contra Formosum intrudere conati sunt *Sergium*, Maroziæ procum. Tum vero *Bonifacius* sanctam Sedem invasit; hunc post 15. dies Stephanus VI. Tusculanorum armis dejecit, qui vel in cadaver Formosi furorem exercuit, quod is Arnulphum Imperatorem adversus Lambertum aliosque tyrannos (qui post Caroli Crassi mortem Italiæ Regnum invaserant ac lacerarant) in Italiam accivisset, & Imperatorem coronasset. Verum Stephanus meritas brevi violentiæ pœnas dedit, anno sequenti in carcerem conjectus & strangulatus.

8. Romana Sedes violentiæ spolium.

Post brevem deinde Pontificatum Theodori II. Joannis IX. Benedicti IV. & Leonis V. laudabilium admodum Pontificum, *Christophorus* se intrusit conjecto in carcerem Leone V. ibique haud multo post mortuo, Christophorum Sergius dejecit, factione Tusculana prævalente.

Hic est ille Sergius, qui jam ante octo Pontifices Sedem Apostolicam invadere tentaverat, cum Formosus eligeretur: unde hostem in eundem capitalem professus, acta illius, a pluribus Pontificibus optimis approbata, rescidit ad exemplum Stephani VI. Tusculanæ pariter factionis homo: mortuo vero Christophoro Pontifex agnitus, sub nomine Sergii III. filium reliquit ex famosa illa Marozia, Adalberti Tusculani Comitis potentissimi filia; sub nomine Joannis XI. intrusum postea a matre Marozia: quæ Joannem X. in carcere suffocaverat. Sed & Joannes XI. cum impura & impia matre ab Alberico fratre suo Pontificatu dejectus in carcere obiit. Hujus postmodum Alberici Comitis Tusculani filius suorum armis Sedem Pontificiam occupavit 18. annorum juvenis, nomenque Joannis XII. assumpsit.

Hos tamen contra SS. Canones intrusos Romanæ Ecclesiæ Præsules Ecclesia agnovit acceptavitque, acceptatione sua supplens defectus electionis Canonicæ: satiusque ducens, malos etiam homines ac male obtrusos tanquam veros Pontifices agnoscere, quam iis se opponendo funesto Ecclesiam schismate scindere; mirumque sane, & Divinæ providentiæ opus singulare, decimo illo corruptissimo tyrannidis sæculo nullam omnino hæresin emersisse, quæ alias omnium sæculorum fastos infecerat. Nec minus ejusdem, Ecclesiæ suæ assistentis, providentiæ argumentum fuit, quod scelerati etiam Pontifices in iis, quæ ad Ecclesiam in spiritualibus gubernandam pertinuerant, nihil unquam perversi dogmatis sparserint; quin multa laudabilia ordinarint, ut ex eorum, ac nominatim Joannis X. & Sergii III. epistolis constat.

9. Illibata tamen semper fide.

Pro-

Profecto hæc bene perpendenti vel ipsi mali Pontifices, per sæcularem tyrannidem intrusi, & ab Ecclesia ad eventandum majus malum acceptati, fortissimum argumentum suppeditant, non tantum Ecclesiam, sed ipsos etiam summos Pontifices ex cathedra loquentes, seu Ecclesiam circa fidem aut mores instruentes Divino munere, in S. Evangelio tam sancte promisso, esse infallibiles: ut adeo Novatores Pontificum Romanorum vitiis omnes ferme pagellas suas conspurcantes, eaque in immensum adaugentes, prudenti, omniaque rite perpendenti intellectui non aliud judicium possint ingerere quam aliud esse hominem, aliud Christi Vicarium, illoque sibi malo, hunc bonum esse Ecclesiæ: signante se patientius Numine in malo licet homine, bono tamen Pontifice.

Neque hæc mea est animadversio, sed illius doctrina, qui dixit: *super Cathedram Moysi sederunt scribæ & Pharisæi: Quæcunque dixerint vobis, servate & facite; secundum opera vero eorum nolite facere.* Ipsa sanctissima Sacræ Scripturæ oracula per eos etiam homines placuit Deo nobis proponere, qui non semper fuerunt boni. Quis nescit Davidis, Salomonis &c. scelera? Ipsos Apostolos, alios dubitantes, alios incredulos, alios negantes, omnes fugientes legimus. Est hæc Numinis providentia, qui vel ex persecutore vas electum novit facere. Divinos inter satus crescere nonnunquam sinitur infelix lolium. Plerosque Sacrorum summos Antistites invenimus bonos, integritate, virtute, constantia, probitate, martyrio, Sanctitate conspicuos: Horum intuere ideas, & sectare exempla: malignæ mentis est, tot pulchras præterire Imagines, & non nisi deformes suis & alienis oculis objicere, aut potius haud bona fide studiose eas deformare, ut deformes appareant. Est sane, quod homines isti domi expurgent. Quis unquam Novatorum, quos sectantur, probam castamque vitam duxit? Nota sunt nimium rupta sacra fœdera, spurcitiæ sacrilegæ, gentes integræ in tot bella armatæ collisæque; & tamen non erant custodes duntaxat eorum, quæ acceperunt, ut Romani Pontifices, sed speciosi, si superis placet, Reformatores Christi Ecclesiæ, prævalentibus inferorum portis de petra sua excussæ ac prostratæ.

10. Assistens Providentia.

11. Nil prodest Novatoribus malos fuisse Pontifices.

Cæterum turbæ illæ Romanæ ortæ potissimum sunt post mortem Arnulphi Imperatoris, tempore Ludovici IV. Conradi I. Henrici I. quos Itali non agnoverant Imperatores, sed proprios sibi elegerant, factionibus per Italiam sus deque vertentibus omnia.

Quare fessis tandem tyrannide rebus Italiæ, *Joannes XII.* (Alberti comitis Tusculani Filius, qui primus Pontificium nomen mutavit, Octavianus antea dictus) ad Othonem I. Germaniæ Regem respexit, ejusque adversum Tyrannos opem imploravit.

12. Joannes XII.

Otho,

13. Otho. Otho, trajecto in Italiam valido exercitu, domitis invasoribus, Romæ exceptus, Imperator a Joanne est salutatus & coronatus: Atque ut vices rependeret, perpetuam Sanctæ sedi protectionem addixit, confirmatis novo diplomate Pipini & Caroli M. donationibus, Romanæ Ecclesiæ factis novisque adjectis.

Leo VIII. Verum Joannes Papa, homo versatilis, ad hostes Othonis deficiens, in Conciliabulo Romæ coacto, præsente Imperatore, depositus est suffecto in ejus locum Romano Presbytero, sub nomine *Leonis VIII.* Factum pessime. Licet enim Joannes fidem datam fregerit, & alias etiam (ut equidem assentator quidam Othonis sub mentito Luitprandi nomine scribit) homo fuerit nefarius, admodum juvenis factione Tusculana intrusus; quia tamen a tota per orbem Ecclesia fuerat acceptatus, deponi non potuit: nullumque est dubium, quin Leo VIII. fuerit Antipapa. Mortuo Joanne XII. electus est Benedictus V. qui adnitente Pseudo-Pontifice Leone VIII. sede dejectus, Hamburgum est deportatus, ubi pie vitam duxit ac finiit, electo post ejus & Leonis mortem Joanne XIII. postea in carcerem conjecto a suis Romanis, ab Othone propterea multatis.

14. Bonifacius. Mortuo Othone I. cum Itali quidam, Cincio duce, ætatem Othonis II. spernerent, tumultuari rursus cœperunt. Nam Benedicto VI. strangulato, intrusus est *Bonifacius* quidam, qui Vaticana Basilica direpta Constantinopolim profugit: Electo vero Pontifice Benedicto VII. eo vero defuncto impius Bonifacius, Constantinopoli redux, occiso Joanne XIV. rursum se intrusit, duorum Pontificum parricida.

Cumque deinde Joannis XV. tempore Crescentius Romanus tyrannidem exerceret, Otho III. in Italiam movit, ac mortuo Joanne *Brunonem* affinem suum Pontificem eligi curavit, sub nomine *Gregorii V.* (cui institutionem septemviratus plures tribuunt) at Crescentius Placentinum Episcopum sub nomine *Joannis XVI.* Antipapam eidem opposuit; ab Othone mutilatum postea cum ignominia, interfecto Crescentio.

15. Tres simul Pontifices. Sub Imperatoribus Henrico II. & Conrado II. utcunque Ecclesia ab Antipapis fuit libera. Nisi quod Benedictus VIII. a Gregorio quodam pulsus, ab Henrico Sancto est restitutus. At tempore Henrici III. novum rursus schisma erupit: Nam Benedictus IX. Alberici Comitis Tusculani Filius homo nefarius, in sedem Apostolicam intrusus, receptus tamen est ab Ecclesia metu majoris mali. Romani morum ejus pertæsi Antipapam *Sylvestrum III.* substituunt. Benedictus IX. cum omnibus exosum se videret, accepta pecunia, Pontificatu se abdicavit, electo in ejus locum Gregorio VI. At cum Benedicto rursus se intrudente, tres in diversis urbis regionibus pro Pontificibus se gererent, Imperatore Italiam ingresso Gregorius VI, in Concilio Sutrino, ut pacem Ecclesiæ conciliaret, Gregorii

Naz.

Naz. exemplo, jure suo cessit; electusque est Clemens II. Saxo, Bambergensis Episcopus, *Suidgerus* ante nominatus, quo altero anno demortuo, cum Benedictus factione Tusculana se rursus vellet intrudere, Imperator Popponem, Bavarum, Brixinensem in Tyroli Episcopum Romam misit, ubi Pontifex electus est ac Damasus II. appellatus; cui post 23. dies successit Bruno Lotharingus, Tullensis Episcopus, sub nomine Leonis IX. atque huic Victor II. Gebhardus antea dictus, Eustettensis Episcopus.

Sub Henrico IV. a Cardinalibus libere electus est Stephanus IX. Abbas Cassinensis, Lotharingiæ Ducis Frater, vir Sanctissimus. Post ejus mortem Sacram Sedem invasit *Mincius*, qui Benedictus X. dici voluit. At ubi vidit legitime electum Gerardum, Episcopum Florentinum, sub nomine Nicolai II. accedente etiam consensu Henrici IV. Imperatoris, insignia Pontificia deposuit.

Gravius schisma exortum est, cum mortuo Nicolao a Cardinalibus 16. Cadalous.
electus consecratusque est Alexander II. Nam Henricus IV. Imperator ægre ferens, absque Legatorum suorum præsentia hæc acta, *Cadaloum*, Parmensem Episcopum, hominem impium, sub nomine Honorii II. ab Episcopo Mediolanensi & Vercellensi eligi curavit, ejusque electionem in Conciliabulo Basileæ habito confirmavit. Sed ope Annonis Episcopi Coloniensis receptus Alexander, damnatusque Cadalous: qui Romam armatus ingressus, victus est, ac postea misere periit: Alexandro etiam in Concilio Mantuano approbato.

Alexandro Cardinalium suffragiis subrogatus est Hildebrandus, Gregorii VII. nomine assumpto, cui postea, ut alias memoratum, Henricus 17.
Guibertum Antipapam opposuit, Clementem III. dictum: qui Bennonem, Guibertus.
mendacissimum scriptorem, aliosque Cardinales nominavit.

Recruduit schisma, cum opera Henrici V. Gelasio II. Pontifice intru- 18.
sus est Antipapa Mauritius *Burdinus*, Gregorii VIII. nomine usurpato. Burdinus.

Denique cum Calistus II. & Honorius II. Gelasii successores absque Antipapis gubernassent Ecclesiam, a majori Cardinalium numero electus 19.
est Innocentius II. a minori vero parte *Petrus Leonis*, qui Anacletus II. Petrus Leo-
dici voluit, ac urbe vi occupata, Innocentium legitimum Pontificem in nis.
exilium ejecit; quem tamen, ab omnibus Principibus (excepto Rogerio Siciliæ duce) agnitum, studio, industria & eloquentia S. Bernardi, Lotharius piissimus Imperator cum exercitu ingressus Italiam restituit. At Petro Leonis mortuo Schismatici alium quemdam sub Victoris IV. nomine obtrudere conabantur. Verum is a S. Bernardo, hujus diuturni schismatis debellatore invictissimo, persuasus, Innocentio Pontifici se subjecit.

Hæc breviter placuit prænotare, occasione Concilii Lateranensis II. quod ad extinguendum penitus schisma contra Antipapas est indictum ab Innocentio II. & a mille ferme Episcopis celebratum.

20. Hæretici. Verum quia non tantum Pseudo-Pontifices turbarunt pacem Ecclesiæ, sed etiam hæretici, videlicet *Petrus de Bruis*, hujusque discipulus *Arnaldus Brixiensis*, qui dicebant, baptismum non prodesse parvulis, templa esse destruenda, confringendas cruces &c. ideo contra istos etiam in hoc Concilio est actum; & primo quidem rescissa sunt acta Pseudo-Pontificum: deinde damnati hæretici memorati; ac denique pro restauranda Ecclesiæ disciplina, per tot schismata collapsa, editi 30. Canones.

§. II.

Summa Canonum.

21. Primo, simoniace ordinatus deponatur.

2. Pro beneficiis & rebus sacris nihil detur aut exigatur.

3. Excommunicatum a suo Episcopo nullus recipiat.

4. Si Clerici propter indecentem habitum ab Episcopo moniti non emendentur, deponantur.

5. Mortui Episcopi bona nemo diripiat, sed Ecclesiæ & successori asserventur.

6. Subdiaconi, Diaconi & Presbyteri uxorati, aut concubinarii beneficiis priventur.

7. Nemo illorum Missas audiat.

8. Neque Moniales nubant.

9. Monachi & Canonici Regulares ne legibus Juris civilis aut Medicinæ discendæ temporalis lucri gratia se applicent.

10. Laici non possideant decimas.

11. Securitas publica omnibus præstetur.

12. Treuga sedulo observetur.

13. Usurarii sint infames: & nisi resipuerint, Christiana careant sepultura.

14. Prohibentur feriæ illæ, quibus gladiatores congredi solebant.

15. Excommunicantur Clericorum percussores, neque Episcopus eos absolvat, nisi mortis urgente periculo. Statuitur asylia Ecclesiæ & Cæmeterii.

16. Ecclesiastica beneficia ne sint hæreditaria.

17. Matrimonia consanguineorum vetantur.

18. Incendiariis statuuntur pœnæ,

19. Quas Episcopus non relaxet.

20. Relicto tamen jure Regibus & Principibus eos pariter puniendi.

21. Filii Presbyterorum a ministerio altaris arceantur.
22. Falsa pœnitentia non admittenda: & quænam illa sit?
23. Tanquam hæretici damnantur, qui Evcharistiam, Baptismum parvulorum, Sacerdotium, aut matrimonium reprobant.
24. Nullum pretium exigatur pro oleo sacro & sepultura.
25. Beneficium Ecclesiasticum ne recipiatur de manu laici: recipiens autem eo privetur.
26. Monialis ne in privatis ædibus habitet.
27. Moniales ne cum Monachis aut Canonicis in eodem choro ad psallendum conveniant.
28. Defuncto Episcopo Ecclesia ne ultra tres menses vacet. Neve excludantur Religiosi ab electione.
29. Ballistariorum & sagittariorum ars inter Christianos sub excommunicatione prohibetur.
30. Ordinationes a Petro Leonis aliisque schismaticis factæ declarantur irritæ.

ARTICULUS III.

De Concilio Generali XI. Lateranensi III.

Sub

Alexandro III. & Friderico I. pro Reformatione Ecclesiasticæ disciplinæ, regulanda electione Pontificis, & contra hæreses Waldensium & Albigensium anno 1179.

SUMMARIUM.

§. I.

Synopsis Historica.

1. *Rogerius schismatum fautor tandem agnoscitur Rex: & qua conditione.*
2. *Romani cogitant antiquam reipublicæ Romanæ formam reducere.*
3. *Origo discordiarum Friderici I. cum Adriano IV.*
4. *Offensus Cæsar propter picturam, epistolam, & negatas in Italia investituras Episcoporum.*
5. *Quare adhæret Octaviano Antipapæ contra Alexandrum III.*
6. *Dein Guidoni.*
7. *Manuel offert Alexandro auxilia contra Fridericum, qui Romam capit, fugiente Pontifice.*
8. *Cæsar tertium Antipapam suscitat.*
9. *At fœdere inter Pontificem, Venetos, civitates Longobardiæ, & Regem Siciliæ inito, terra marique adeo cæsus est, ut pacem petere coactus fuerit.*
10. *Conditiones propositæ.*

11. *Pax conclusa Venetiis.*
12. *Fabula de calcato Cæsaris collo.*
13. *Landino, quarto Antipapa Alexandro III. se subjiciente extinctum tandem schisma 20. annorum.*
14. *Ut collapsa interim restituantur, indictum Concilium.*

§. 2.

Summa Canonum.

15. *Regulatur electio Pontificis, requirendo duas tertias. De ætate Episcopi, Parochi.*
16. *De visitationibus, titulo mensæ, censuris, simonia, Ecclesiis non vacantibus.*
17. *De negotiis Clericorum, pluralitate beneficiorum, foro competente, juramento irrito.*
18. *Usuræ utriusque testamenti pagina vetitæ.*
19. *Damnati hæretici.*

§. 3.

Observatio circa hæresin Waldensium & Albigensium.

20. *Waldensium errores.*
21. *Albigensium.*
22. *An Lutherani ab istis hæreticis Religionis suæ epocham possint ducere?*

§. I.

Synopsis Historica.

1. Rogerius Rex.

Post Concilium Lateranense II. (vel ut alii scribunt, in Concilio) Innocentius II. Pontifex excommunicavit Rogerium, Siciliæ & Apuliæ Ducem, Pseudo-Pontificum fautorem ac defensorem præcipuum, quem propterea Petrus Leonis Regem dixerat. At Rogerius captum Pontificem compulit, ut regiam ei dignitatem confirmaret, concessa simul Apulia & Principatu Capuano, sub pacto tamen de homagio, & 600. aureis annuatim Cameræ Apostolicæ præstandis; sicque tandem fatale illud schisma in tota Ecclesia est extinctum.

2. Romani rempublicam meditantur.

Successoribus Innocentii multum negotii Romani facessiverant, qui *Arnaldo Brixiensi* incentore antiquam reipublicæ Romanæ formam restituere sunt conati, electo Patritio ac Duce *Jordane* Petri Leonis filio. Sub Eugenio III. S. Bernardi olim discipulo, hæ turbæ adeo exarserant, ut sanctissimus Pontifex urbem deseruerit, & in Galliam se contulerit.

Sub Hadriano IV. deinde jacta sunt semina gravissimi schismatis inter Sedem Apostolicam & *Fridericum I.* Imperatorem (quem Latini *Ænobarbum*, Itali *Barborossam* cognominarunt) Conradi III. ex fratre nepotem, ingentis animi ac spiritus Principem.

Petierat Imperator, ut pictura quædam, quæ Pontificem, & Cæsarem aliquantum inclinatum referebat, deleretur Romæ; quod cum Pontifex non fecisset, captus est in transitu Pontificius in Daniam Legatus, rebusque omnibus spoliatus, dissimulante Imperatore.

Adrianus

Adrianus Papa duos ad eum Legatos mittit cum Epistola, in qua scribit: *Debes ante oculos mentis reducere, --- quantam tibi dignitatis plenitudinem contulerit Romana Ecclesia, & qualiter Imperialis coronæ insigne conferens --- te susceperit; sed si majora Beneficia Excellentia tua de manu nostra suscepisset --- gauderemus.* 3. Origo discordiarum cum Friderico I.

Lectis publice his litteris Vesuntione in comitiis, graviter offensi Imperii Principes, maxime in verbo illo *beneficia*, quasi Imperator a Papa imperium acciperet tanquam feudum, Legatos contumeliose habitos die altera Romam remiserunt. Moxque Fridericus Imperator missis per universum imperium circularibus litteris graviter de Pontifice conquestus est. 4. Offensio Cæsaris.

Pontifex, ne per unius vel alterius vocabuli sinistrum intellectum concordia sacerdotium inter & imperium turbaretur, missis aliis ad Imperatorem Legatis scripsit, se per vocem *beneficii* non intellexisse feudum, sed *bonum factum*, & per voces *insigne coronæ conferens*, idem ac *coronam imponens*, quod scilicet ei coronam imperialem imposuerit. Qua interpretatione Cæsar placatus aliquantum, Legatos cum honore & muneribus dimisit.

Recruduit tamen haud satis bene obducta cicatrix, cum Cæsar ab Episcopis Italiæ homagium propter regalia concessa exigeret, atque a Pontifice novis litteris se offensum existimaret.

Sub cinere tamen ignis adhucdum gliscebat, nec ultra mutuas querelas processum, donec Adriano Pontifice mortuo in apertum erupit incendium, exorto pertinaci schismate, atque tribus successive Antipapis per Fridericum intrusis.

Ac primo quidem mortuo Adriano Cardinales 22. elegerunt *Rolandum* Senensem, virum doctum, magnique animi, (quem etiam S. Bernardus laudaverat) sub nomine *Alexandri III.*

Duo vero Cardinales, facta jam Alexandri electione, *Octavianum* Cardinalem Pontificem dixere. Qui assumpto *Victoris V.* nomine, militari manu irrumpens, Alexandrum insignibus spoliavit, & cum Cardinalibus in fugam compulit. 5. Quare adhæret Octaviano.

Fridericus Imperator, qui tunc in Italia cum exercitu versabatur, cum jam ante Rolandus ipsi esset exosus, aperte favit Octaviano, eumque ad se accedentem in *Synedrio Papiensi* Pontificem proclamavit, magnaque veneratione est prosecutus. Alexander vero Fridericum, Octavianum, ipsiusque asseclas, prius commonitos, communione Ecclesiæ movit; atque in Siciliam primum, tum in Galliam profugit.

Tum vero in partes scissus orbis Catholicus, Germani, (excepto S. Eberhardo Salisburgensi, & Hartmanno Brixinensi Episcopo) adhærebant cum Imperatore suo Octaviano, Hispania, Gallia, Anglia, Oriens Alex-

andro, Italia in utrumque distracta; mirumque dictu est, quantum laborarit Cæsar, ut omnes, Galliæ præsertim Regem, jam nutantem, ab illo abstraheret.

6. Dein Guidoni. Mortuo inter conatus istos Octaviano Antipapa, pseudo-Cardinales, quos ipse creaverat, voluntate Cæsaris eligunt *Guidonem* Cremensem Episcopum, *Pascalem III.* compellatum; cui Principes & Episcopi Germaniæ obedientiam jurare compulsi sunt; quod tamen facere plures detrectaverant.

Licet autem Imperator tota contentione Alexandro se se opponeret, & Henricus etiam Angliæ Rex ab eo factus esset alienior, quod S. Thomam Cantuariensem protegeret, tamen, cum Rex Siciliæ, Longobardiæ Civitates, ac Veneti adversus Cæsarem conspirassent, Romam Alexander ex Gallia rediit, Wilhelmi potissimum Siciliæ Regis auxilio. Convenere illum ibi Legati Manuelis Imperatoris Orientis, qui pecuniam & auxilium adversus Fridericum offerebant, cum omnibus iis, quæ Carolus M. Ecclesiæ Romanæ dederat, si abrogato occidentali Imperio reliqua sibi restituerentur. At responso non satis grato accepto cum pecunia Constantinopolim redierunt.

7. Manuelis legatio.

Roma capta a Friderico. Fridericus interea cum Pascali Antipapa in Italiam profectus, Mediolano jam ante solo æquato Romam capit, profugiente vili habitu Alexandro Pontifice. Sed peste absumente Cæsaris exercitum, & aliunde civitatibus Italicis adversus eum conjurantibus, ex Italia profugere est compulsus.

8. Tertius Antipapa. Extincto paulo post cancri sanie Pascale Antipapa, fautores ejus subrogarunt Joannem Abbatem Strumiensem, sub nomine *Calisti III.* quem Imperator approbavit. Rursusque cum exercitu adversus Alexandrum & Longobardiæ civitates conjuratas in Italiam movit. Cumque Alexandriam (ante sex annos conditam, & in Alexandri Pontificis venerationem sic nuncupatam) quatuor mensibus frustra oppugnasset, de pace agere cœpit; quæ tamen non coaluit. Unde Italos aggressus, ingenti prælio fusus est: Navali pariter clade accedente, illata a Venetis, qua Otho Cæsaris Filius cum 46. navibus captus, Venetias est abductus. Ad cujus victoriæ perpetuam memoriam Dux Venetiarum quot annis projecto in Mare Adriaticum annulo despondere illud solet Reipublicæ.

9. Cæsar cæsus pacem petit.

Tum vero, cum Principes discessum a Cæsare minitarentur, nisi cum Ecclesia pacem componeret, serio animum ad illam adjecit, missisque Anagniam, ubi Papa tunc morabatur, Legatis, eandem petiit.

10. Conditiones. Conventum denique in hæc capita *Præliminaria*, ut vocant. Cæsar Alexandrum Papam agnoscat ac veneretur, eique ac successoribus, totique Romanæ Ecclesiæ veram pacem concedat. Præfecturam urbis & terram

ram Comitissæ Mathildis eidem restituat. Quod Papa de Calisto Antipapa statuerit, habebit ratum. Regalia B. Petri & possessiones Ecclesiæ Romanæ ablatas restituat. Pax universalis ineatur Venetiis vel Ravennæ: Ibique componantur etiam dissidia cum civitatibus Longobardiæ & terris Regis Siciliæ.

Venetias igitur Alexandro cum Legatis Civitatum & Regis Siciliæ, cumque Legatis Cæsaris ingresso, atque compositis circa feuda civitatum dissidiis, pax utrinque firmata est. Tum vero Imperator cum suis ab anathemate absolutus, Venetias pariter ingressus, a Pontifice, præ foribus Ecclesiæ S. Marci cum Cardinalibus exspectante, amicissime exceptus est, dato mutuo pacis osculo, plaudente & gaudio exultante tota corona. Fabula proin est vanissima, quam de calcato Cæsaris collo mendaces obtrectatores confinxere: cujus nullus veterum scriptorum meminit. 11. Pax. 12. Fabula.

Porro Antipapa Calistus, ubi ab Imperatore se desertum vidit, primum in montem Albanum confugit; tum vero cum quibusdam suis Clericis ad Alexandri pedes accedit, peccati veniam precatus. Pontifex eum Archi-Episcopum & Præfectum Beneventanum constituit.

At cum eodem adhuc anno obiisset, schismaticorum quædam reliquiæ *Landinum* elegerunt Antipapam Innocentium III. dictum, a Fratre Octaviani, odio in Alexandrum adhuc flagrante, in arce munita protectum. Verum arce in Pontificis potestatem redacta captus Landinus, & in exilium est deportatus. Sicque tandem schisma extinctum est, quod ultra 20. annos Ecclesiam distraxerat. 13. Schisma extinctum.

Ut autem pax ea firmius teneret, & futuris etiam consuleretur temporibus, atque Ecclesiæ turbis, ex Pontificum electione non raro exortis, objiceretur repagulum, Alexander Pontifex Generale indixit Concilium Lateranense tertium, in quo a 302. Episcopis statuta est norma eligendi Pontificem; rescissa acta Pseudo-Pontificum; Episcopi iis adhærentes recepti in gratiam; damnata Catharorum, Waldensium & Albigensium hæresis; Disciplina Ecclesiæ, tot tumultibus concussa, denuo instaurata. Atque ad hos fines obtinendos 27. condidit Canones. 14. Concilium.

§. II.

Summa Canonum.

1. Nullus deinceps in summum Pontificem legitime censeatur electus, nisi a duabus tertiis Cardinalium partibus fuerit electus; nullo tamen præjudicio aliarum Canonicarnm electionum, in quibus majoris & sanioris partis debet sententia prævalere, quia quod in iis dubium venerit, superioris poterit judicio definiri. In Romana vero Ecclesia aliquid speciale constituitur, quia non potest recursus ad superiorem haberi. 15. Duæ tertiæ.

2. Or-

2. Ordinationes Octaviani, Guidonis, & Joannis Pseudo-Pontificum declarantur irritæ, cum aliis eorum actis.

3. Episcopus ante 30. ætatis annum non eligatur: nec Parochus, aut curam animarum exercens ante 25. annum.

16. Visitatio. 4. Prælati subditos ne gravent in visitationibus nimio hominum equorumque comitatu.

5. Si Episcopus aliquem ordinat sine titulo, unde sustentari possit, debet eum alere, donec ei provideatur, nisi propria habeat.

6. Prælati non ferant censuras, nisi prævia canonica commonitione. Nec Religiosi appellent a correctione sui Prælati, sed humiliter ac devote correctioni se subjiciant.

Simonia. 7. Nihil exigatur pro Episcoporum, Abbatum, aliarumque personarum benedictione: neque pro sepulturis, exequiisque defunctorum, aut benedictionibus nuptialibus: reprobaturque longa etiam consuetudo contraria, tanquam criminosa.

Vacatura. 8. Beneficia Ecclesiastica, necdum vacantia, non promittantur: ne desiderare quis mortem proximi videatur. Vacantia vero intra sex menses conferantur.

9. Religiosi ac Clerici de manu laici decimas vel Ecclesias ne recipiant absque authoritate Episcopi: & Templarii ac Hospitalarii equites tantum semel in anno Ecclesias interdictas aperiant, nec mortuos ibi sepeliant.

10. Monachi non recipiantur in Monasterium pretio. Neque aliquid tanquam proprium possideant. Neque soli extra monasterium versentur.

11. Clerici continentiam servent, expulsis mulierculis, sub pœna privationis officii & beneficii. Sodomitici vero ejiciantur e Clero; si vero sint Laici, excommunicentur.

17. Negotia Clericorum. 12. Clerici non agant Advocatos coram Judice sæculari, nisi in sua vel Ecclesiæ causa, aut personarum miserabilium. Neque sint procuratores sæcularium. *Nemo enim militans Deo implicat se negotiis sæcularibus.*

Pluralitas beneficiorum. 13. Nemo plura beneficia Ecclesiastica possideat. Præcipitur residentia. Alias, quod contra SS. Canones accepit, amittat: & qui tradiderit, largiendi potestate privetur.

Forum. 14. Ne Clerici accipiant Ecclesias absque consensu Episcopi. Neve Laici Clericos suo judicio stare compellant, sub pœna excommunicationis incurrendæ.

15. Reditus beneficiales post mortem Clerici maneant Ecclesiis.

Juramentum irritum. 16. Quod a majore & saniore parte Capituli constitutum fuerit, consequatur effectum, non obstante juramento contrario, nisi a paucioribus aliquid rationabile fuerit ostensum.

17. Si

17. Si plures sint Patroni & Electores discrepantes in votis, ille præferatur, quem majora merita & suffragiorum pluralitas commendant. Si hoc fieri non possit, Episcopus Ecclesiæ vacanti provideat.

18. In qualibet cathedrali Ecclesia constituatur Magister, qui gratis doceat.

19. Onera Ecclesiis & Clericis non imponantur a sæcularibus.

20. Vetantur iterum torneamenta.

21. Servetur treuga.

22. Sine authoritate Regum & Principum non imponantur nova pedagia.

23. Leprosi proprium habeant oratorium & cœmeterium: & a decimis sint immunes.

24. Vetantur arma &c. deferri ad Saracenos, sub pœna anathematis.

25. Cum usuræ utriusque testamenti pagina condemnentur, manifesti usurarii communione & sepultura Christiana priventur. 18. Usuræ.

26. Christiani Judæos & Saracenos in domibus suis ne quidem ut servos retineant; nisi convertantur.

27. Condemnantur Cathari, Waldenses, & Albigenses hæretici, & contra eos propositis indulgentiis indictum bellum sacrum. 19. Hæretici damnantur.

§. III.

Observatio circa hæresin Waldensium & Albigensium.

Observ. 1. *Waldenses*, a Petro Waldo mercatore Lugdunensi exorti, initio genus quoddam vitæ monasticæ affectasse: sed cum a Sede Apostolica fuissent reprobati, jugo excusso in omne genus vitiorum hæresumque sunt prolapsi. Quippe dicebant, Romano Pontifici non esse obediendum: ejus decreta nullius esse momenti: a judicio sanguinis omnibus abstinendum: Laicos justos consecrare & absolvere a peccatis posse: Sacerdotes vero impios potestatem consecrandi & absolvendi amittere: consecrabant semel in anno, dicendo septies *Pater noster*: indulgentias, purgatorium, invocationem Sanctorum, dies festos, jejunia, Salutationem Angelicam, Symbolum Apostolorum contemnebant: urente carnis libidine omnem commixtionem esse licitam: omne juramentum esse illicitum: perfectos manibus laborare non debere: in libris veteris testamenti non contineri verbum Dei: quamlibet fæminam suæ sectæ esse verum sacerdotem, qui consecrare possit. 20. Waldensium errores.

Observ. 2. Waldensium propaginem quamdam fuisse *Albigenses*, in Albigesio exortos in Gallia. Docebant isti cum Manichæis duo esse rerum Principia, bonum nempe, seu Deum, & malum, sive diabolum, quem credebant omnia corpora creasse. Negabant confessionem peccato- 21. Albigensium.

rum, purgatorium, infernum, resurrectionem corporum, Funeralia, Ecclesias, baptismum, Evcharistiam, extremam unctionem &c. abjiciebant. Transmigrationem animarum in corpora etiam brutorum prædicabant. Christum non fuisse verum Deum & hominem. Ante adventum Christi nullos fuisse bonos. Malum hominem desinere esse Episcopum. Ecclesiam non posse aliquid possidere, neque in communi: neque posse constitutiones facere, neque excommunicare: nullum esse peccatum originale: mundum semper exstitisse: matrimonium esse malum: ablata non esse restituenda. Vide *Sanderum de visibili Monarchia libr. 7. ad ann.* 1198. *hæresi* 151. *ubi hæreses istas recenset ex Bernardo Luzenburgensi, S. Antonino* &c.

32. An ab iis Lutheranorum epocha? *Observ.* 3. Lutherum aliosque Novatores complura ex profligatissimis istis, atque sceleratissimis hæreticis desumpsisse, atque in farraginem novi sui sistematis intulisse, ut adeo quidam epocham Lutheranismi ad Waldensium & Albigensium tempora referant. Verum utut Lutherus, ipsiusque progenies varia ex mercibus illis pestiferis collegerint, in multis tamen ab iisdem discrepant, ut proin nullatenus blandiri sibi possint, Ecclesiam suam (quod tamen insigni ipsis esset probro) in Waldensibus & Albigensibus fuisse visibilem; nisi promiscuum chaos, & miserandum scepticismum atque informem indifferentismum, ex desperatione altioris originis, velint invehere, ut latius ostendi adversus Præcones Tigurinos *Observationum parte* 3. *de Ecclesia colloq.* 2. *cap.* 2.

ARTICULUS IV.

De Concilio Generali XII. Lateranensi IV.

Sub

Innocentio III. & Friderico II. pro recuperanda terra sancta anno 1215.

SUMMARIUM.

§. I.

Synopsis Historica.

De expeditionibus sacris.

1. *Expeditiones sacræ.*
2. *Fuerunt decem præcipuæ.*
3. *Prima Bullionii, aliorumque Principum gloriosa, expugnata Nicæa, Antiochia & Jerosolyma, erecto regno.*
4. *Altera Welfonis, perfidia Alexii Comneni frustrata.*
5. *Bullionio in regno succedit Balduinus.*
6. *Equitum ordines instituti.*
7. *Venetorum virtute Tyrus expugnatur.*
8. *Tertia expeditio a Conrado III. Imperatore & Ludovico VII. Galliæ Rege suscepta, infausta propter invidiam ac perfidiam Manuelis ac Græcorum, atque discordias Ducum.*

9. Sala-

9. *Saladinus Guidonem Lusignanum Jerosolymæ Regem vincit ac capit.*
10. *Amissa Jerosolyma ac Palæstina.*
11. *Suscepta igitur quarta expeditio a Friderico I. Imperatore, Leopoldo Austriaco, & Richardo Angliæ Rege. At rursus infausta. Imperator in balneo obiit, reliquos discordia fregit; unde capta Ptolomaide redierunt.*
12. *Richardus felicior in itu, quam reditu; in illo Cyprum cepit, in hoc ipse captus est.*
13. *Ordo Teutonicus.*
14. *Quinta expeditio pariter fine suo frustrata.*
15. *In sexta, a Balduino & Dandalo suscepta expugnata Constantinopolis, translato ad Latinos orientali Imperio.*
16. *Venetis Creta concessa cum Ægæi insulis.*
17. *Septimam adornavit Andreas Rex Hugariæ; expugnata denuo Jerosolyma cum Damiata: at mox amissa.*
18. *Octavam Fridericus II. Imperator, qui recepta Jerosolyma mox rediit.*
19. *Nona decreta est in Concilio Lugdunensi I. suscepta a S. Ludovico: qui a Barbaris captus, Damiatam restituere coactus est.*
20. *Decimam denique idem Rex molitus est cum Eduardo Angliæ Principe. At expugnata Carthagine obiit.*

§. 2

Observatio critica circa istas expeditiones.

21. *Protestantium querelæ contra illas. Vindicantur.*
22. *Saraceni in Hispaniam.*
23. *Irruptiones Turcarum.*
24. *Opponenda arma communi studio.*
25. *Obstruendi fontes irruptionum.*
26. *Fructus insignes.*
27. *Hodiedum perdurantes.*
28. *Equitum Hospitaliorum origo & progressus.*
29. *Rhodum strenue propugnant, sed tandem amittunt.*
30. *Ordinis Teutonici initia & progressus.*
31. *Prussiam & Livoniam occupant.*

§. 3.

Decretum Concilii IV. Lateranensis pro adornandis sacris expeditionibus.

32. *Summa frequentia Prælatorum in hoc Concilio.*
33. *Refertur decretum circa suscipiendam sacram expeditionem.*

§. 4.

Canones conditi pro Ecclesiastica disciplina.

34. *Recensentur 70. hujus Concilii Canones, qui sub nomine Innocentii III. inserti sunt Juri Canonico.*

§. 5.

Observatio circa errores in hoc Concilio damnatos.

35. *Albigensium furor.*
36. *Simonis Montfortii inaudita fortitudo.*

37. *Damnatus etiam libellus Joachimi Abbatis, contra Petrum Lombardum scriptus.*
38. *Crisis de Theologia illius ævi, & libris sententiarum Lombardi.*
39. *Doctrina Joachimi Abbatis de SS. Trinitate reprobata.*
40. *Doctrina Lombardi de eadem approbata.*
41. *Almarici errores.*
42. *Initium Ordinis S. Dominici & S. Francisci.*

§. I.

Synopsis Historica de Expeditionibus sacris.

1. Expeditiones sacræ. Inciderunt in hæc tempora *Expeditiones sacræ*, quas *Cruciatas* appellant; quia videlicet *Crux prædicabatur*, atque Christiani per Europam commovebantur, propositis indulgentiis, ut cruce insigniti ad *bellum sacrum* proficiscerentur; principaliter quidem adversus Mahometanos, pro recuperanda ac defendenda *Terra sancta*, seu Palæstina, Christi Domini vestigiis ac sepulchro nobilitata: tum etiam adversus eosdem Mahometanos, Saracenos, & Turcas, Hispaniam aliasque Christiani orbis Provincias invadentes: denique etiam contra hæreticos, maxime Albigenses in Gallia, ac postmodum adversus Hussitas in Bohemia, uti etiam quandoque contra pacis Ecclesiasticæ perturbatores. Diplomata autem, quibus summi Pontifices ad ejusmodi expeditiones bellicas pro defensione Christianæ fidei Christianos adhortabantur, appellatæ sunt *Bullæ cruciatæ:* quarum nomen hodiedum est frequens, cum non modica contineant privilegia.

Porro cruces, quas benedictas vel ad dexterum humerum, vel ad pectus, vel in pileo assutas gestabant, pro diversitate nationum diversi erant coloris; Angli siquidem gerebant albas, Franci rubras, Belgæ virides, alii alias. Et quoniam præcipua cura temporis hujus Pontificum & variorum Conciliorum fuit, expeditiones in terram sanctam adornare, non erit ab instituto alienum, epitomen earum præmittere.

2. Decem. Decem autem celebriores ejusmodi numerantur Expeditiones. Primo enim authore Urbano II. adversus Saracenos pro recuperanda terra sancta crux prædicata est in Concilio Claromontano anno 1095. *Petro Eremita*, e Palæstina reduce, exhibente gementis sub jugo immani terræ sanctæ suspiria.
3. Prima Bullionii. Altero subin anno a Christianis Proceribus *prima* expeditio suscepta, Principe *Godefredo Bullionio*, Duce Lotharingiæ: cui comites ibant *Balduinus* & *Eustachius* ejus fratres, *Hugo* frater Regis Galliæ, *Robertus* Flandriæ Comes, *Stephanus* Blesensis, *Raymundus* Tolosanus, *Boëmundus* Apulus, cum effusissima mortalium copia,

Præ-

Prælusum expugnatione *Nicææ* in Bithynia & *Antiochiæ* in Syria, centum facile millibus Saracenorum cæsis. Tum vero Bullionius, Boëmundo Antiochiæ Duce præposito, ad ipsam *Jerosolymam* admovit exercitum, quam memorabili ad posteros fortitudine, primus in muros assiliens, incredibili hostium strage edita, 38. obsidionis die in potestatem Christianorum redegit, non tantum murali sed regia corona dignus, quam copiarum Duces ei imposuere anno 1099. Atque hoc pacto Jerosolyma non tantum jure postliminii, sed belli etiam Christianorum facta, ad multos annos *regnum* eisdem dedit, ad hodiernum autem usque diem *regni titulum*. Ad Ascalonem mox promota victoria, Barbaris ubique magna suorum clade in fugam actis. Capta Nicæa, Antichia & Jerosolyma.

4. Altera a Welfone. Res tam prospere atque ultra Europæ spem in Asia gestæ, mirum dictu, quantum erexerint animos, quos operis tam ardui atque ancipitis desperatio ante dejecerat. Secunda igitur anno 1101. expeditio adornatur, tripartito exercitu, ex Germanis, Gallis, & Italis conflato, Duce *Welfone* Bavariæ Principe, ut auspiciis adeo felicibus par coronis imponi queat. At hæsit fortuna, fatigante illam invidia *Alexii Comneni* Imperatoris Græcorum, qui, licet a Saracenis & Turcis undique oppressi, & in majores semper redacti angustias, ægrius tamen ferebant, Latinos in agro suo, ut rebantur, metere: unde non tantum consilia & arma cum Latinis non conjungebant, quibus increscens illa ac formidanda Ottomanorum potentia succidi poterat, sed intentatum nihil reliquere, quo sacras illas expeditiones irent perditum. Et cum vis eorum a *Boëmundo* novo Antiochiæ Principe cruento prælio esset fracta, ad artes Græcas, hoc est, fraudes conversi, Welfonis expeditionem cassam reddere sunt conati. Perdita a Græcis.

5. Bullionio succedit Balduinus. Malum alterum mors Godofredi Bullionii, quem altero ab inito regno anno immatura rebus Christianis falce demessuit. Successit in regno Jerosolymæ *Balduinus* frater; urbesque maritimæ Palæstinæ Genuensium ope expugnatæ. Jacta pariter tenui principio magnarum rerum semina, institutis anno 1104. *Hospitalariis*, quorum erat ad S. Christi sepulchrum peregrinis providere necessaria: atque ut id muneris obirent religiosius, sacris vestibus cum alba cruce in pectore a vulgo sunt distincti. Necessitas tuendi peregrinos accendit in eis militares spiritus; unde ex Hospitalariis istis orti generosi Equites, dicti primum Equites *Jerosolymitani* sancti Joannis, postea *Rhodii*, dein *Melitenses*, irrumpentis Turcæ agger perennis, & succrescens sibi ipsi sine fæmina soboles Martia. Equitum ordines.

Haud multo post anno videlicet 1118. Jerosolymis Ecclesiæ nata altera progenies, instituti ferme similis, *Templarii* nempe, sic dicti, quia juxta porticum templi sedem fixere. Finis erat, peregrinos in Pa-

læſtinam deducere, & adverſum graſſantem Saracenum tutos præſtare: magno in futurum nomine & opibus immenſis. At inde pernicies & ruina Ordinis.

7. Venetorum virtus. Venetorum tunc etiam gloria grandibus in oriente rebus geſtis inclaruit. *Michaël* quippe eorum Dux, inſtructa claſſe tranans maria, *Joppen* a Turcis obſeſſam liberavit, *Tyrumque* Alexandro æmulus expugnavit: felicior illo, quia promptior.

8. Tertia a Conrado III. & Ludovico VII. Cum autem ſubſidente jam Chriſtiana fortuna Sarareni *Edeſſam* cepiſſent, neque Hoſpitalarii & templarii Equites peregrinos ab eorum injuria defendere poſſent, regnumque ipſum Jeroſolymæ periclitaretur, authore *Eugenio III. S. Bernardus,* Rex ille animorum, Chriſtianos Principes ita permovit, ut Conradus III. Imperator, & Ludovicus VII. Rex Galliæ *Tertiam* expeditionem cum innumerabili ſignatorum multitudine anno 1145. ſuſciperent. At irritus fuit tantus apparatus, *Manuelis* præcipue Imperatoris Græci invidia atque perfidia. Is enim promiſſo tranſitu & commeatu, frumento ſubtracto, aut gypſo permixto, morbis, fame, viarumque erroribus corrupit exercitus. Delatæ tandem acciſæ tot malis copiarum reliquiæ in Syriam, *Damaſcum* oppugnarant; ſed orta Duces inter invidia, atque, rerum gerendarum peſte, diſcordia, ſoluta obſidio, redeuntibus in Europam Cæſare ac Rege.

Infelix ob perfidiam Græcorum.

Atque ita florentiſſimi exercitus, a generoſis ducti Principibus, ex fortiſſimis conflati nationibus, religioſo ſanctoque impulſi conſilio, non modo re prorſus infecta, ſed calamitoſiſſime geſta, perierunt.

9. Saladinus. Guido. Tum vero ad ruinam properavit Palæſtina, & ſpe & ſubſidiis deſtituta. *Saladinus* quippe (ingens apud Saracenos nomen) Ægypti Calypha magna virtute conſerto prælio *Guidonem Luſignanum* Jeroſolymæ Regem acie victum, captivumque abduxit, flore Equitum cæſo, ipſaque Jeroſolyma Barbaris tradita, funeſtum exemplum ſequentibus reliquis urbibus, ut adeo tres duntaxat civitates, Tripolis, Tyrus & Antiochia Chriſtianis ſupereſſent; ſicque amiſſum Jeroſolymæ regnum, quod 88. annos a novem Chriſtianis Regibus variantibus inter ſe proſperis & adverſis gubernatum fuerat.

10. Amiſſa Jeroſolyma.

11. Quarta a Friderico I. Ingemuit Occidens audita fatali Orientis clade: moxque reparandis ruinis animum applicuit. Quare auctore *Gregorio VIII.* ingentes tota Europa delectus fiunt; atque Ducibus Imperatore *Friderico* Barbaroſſa, *Leopoldo* Auſtriæ Duce, *Philippo II.* Rege Galliæ, *Richardo I.* Rege Angliæ, totus ferme occidens in orientem moveri viſus eſt anno 1190. Quis non crederet, obruendum tanta mole Saracenum, laſcivientem victoriis? at minor ſemine fuit meſſis. Cauſa non una exſpectationis fru-

fruſtratæ ; & caſus funeſtus Friderici Imperatoris, infelicius Alexandro balneantis in Cydno, & diffidia (perpetua Chriſtianorum labes) ad obſidionem *Ptolomaidis* Gallos inter Anglosque, hosque inter & Leopoldum Auſtriacum ob detracta a tentorio inſignia, exorta, morsque Friderici Junioris, Imperatoris in flumine extincti, filii. Occupata proin Ptolomaide, exili tantæ molis monumento, in Europam rediere exercitus, captusque in reditu a Duce Leopoldo Richardus Rex Angliæ (in ſinu Adriatico naufragium paſſus & ad terras Auſtriacas appulſus) ob injuriam ad Ptolomaidem propter decuſſa inſignia Auſtriaca irrogatam. Infauſta.

Felicior in itu quam reditu Richardus fuit, dum enim Palæſtinam verſus claſſem trajiceret, in tranſitu *Cyprum* perfidis Græcis eripuit, atque Guidoni Luſignano ejecto Regi Jeroſolymæ dedit: unde extincto Solymæo (retentoque ſolo illius titulo) novum a Chriſtianis regnum erectum, ſub 17. Cypri Regibus per 283. annos, ac denique per alios 95. usque ad annum Chriſti 1571. ſub Venetorum poteſtate, continuatum. 12. Cyprus.

Tunc & tertius Militum Ordo, nempe *Teutonius*, anno nempe 1192. Hoſpitalariis & templariis in Oriente acceſſit ad repellendos Saracenos; crucibus nigris chlamidibus albis aſſutis diſtincti hi Equites: cumque Hoſpitalarii & Templarii ex Francis potiſſimum & Belgis tunc eſſent aſſumpti: ex Germaniæ nobilitate iſti ſunt ſelecti ; ut haberet fortiſſima natio etiam ultra mediterraneum & virtutis generoſæ campum & palmarum. At deſperatis in Aſia rebus Europæus Septentrio, gentilitati adhuc permixtus, fortitudini ſpatium aperuit, Pruſſia & Livonia potituræ : at neſcio, quo jure inde dejiciendæ. 13. Ordo Teutonicus.

Urgebat ſubin anno 1195. *Cœleſtinus III. quintam* expeditionem cruciatam, mittente etiam *Henrico VI.* Barbaroſſæ filio, ex Germania ſuppetias. At hujus pariter proſperos initio ſucceſſus vetus malum, diſcordia & perfidia evertit. 14. Quinta.

Sextam magnopere urgebat *Innocentius III.* adjutore Martino Periſii in Alſatia Ordinis Ciſtercienſis Abbate. Cum igitur anno 1204. *Balduinus* Flandriæ Comes ſacræ Dux militiæ perveniſſet in Italiam, perſuaſus a Venetis, ut conjunctis cum *Dandalo* eorum Duce armis, per Thraciam iter arriperet, in tranſitu repoſiturus Alexium Angelum Juniorem, ad Venetos profugum ac ſupplicem, in thronum, quo ipſe cum patre ſuo excæcato a patruo Alexio Comneno fuerat dejectus. 15. Sexta.

Expugnat igitur Balduinus cum ſignato ſuo exercitu Venetis junctus *Conſtantinopolim*, cogitque Græcos, ut Alexium Juniorem Imperatorem agnoſcerent ; qui tamen ea erat moderatione & pietate, ut patrem *Iſacium*, quamvis excæcatum a fratre, reddito diademate collegam adſciſceret. 16. Conſtantinopolis capta.

Quia

Quia tamen Græci pro sua levitate, odio in Latinos flagrantes, *Alexium Ducas*, regii generis hominem, *Murzuflum* cognominatum, throno imponerent, interempto Alexio & Isaco, Latini rursus expugnarunt Constantinopolim, Balduino dicto orientis Imperatore: qui Venetis Cretam seu Candiam cum plerisque Archipelagi insulis cessit, debitum auxilii præmium. Aliis pariter laborum sociis in partes vocatis: Bonifacio videlicet Montferratensi Thessaliæ & Peloponesi Rege dicto, Achaiam & Athenas Godefredo occupante. Græci vero Europa ejecti, transmisso Bosphoro, Hellesponto & Propontide, primum Nicææ, dein etiam Trapezuntii novum fundarunt Imperium, ut adeo 60. annis esset Orientis Imperator, Latinus in Europa, Græcus in Asia.

Quamvis autem ingens expeditionis istius sextæ fructus exstiterit, Thracia videlicet, Macedonia, & Græcia, cum adjacentibus insulis: Balduino tamen haud diu frui licuit victoria, cum Adrianopolin obsideret, a Bulgaris capto, & in carcere crudeliter occiso, (succedente in Imperio Constantinopolitano *Henrico* fratre) nec multum profuit Terræ sanctæ sub dira Saracenorum tyrannide gementi. Quare Innocentius III. omnem curam intendens eidem liberandæ, Concilium Generale, Lateranense IV. indixit, ut totum Christianum orbem incitaret ad ferendum oppressis auxilium: moxque plures Principes, quos inter Fridericus II. Imperator, cruce signati sunt.

17. Septima ab Andrea. *Septima* dein expeditio suscepta est anno 1217. ab Andrea Rege Hungariæ & Leopoldo Austriæ Duce. Expugnata denuo Jerosolyma cum Damiata; at mox iterum in Saracenorum potestatem relapsa.

18. Octava a Friderico II. Tristi hoc rerum Orientalium statu *Joannes Brennus*, uxorio nomine Regis Jerosolymæ titulo insignitus, venit in Italiam anno 1223. ubi filiam suam *Jolantham* Friderico II. Imperatori ac Siciliæ Regi despondit, dato in dotem Jure Regni Jerosolymitani. Quare Imperator, jam anno 1215. cruce signatus, & sub anathematis minis ad exsolvendum votum impulsus, tandem anno 1228. validissimo instructus exercitu iter iniit, sicque *octavam* in Orientem expeditionem suscepit.

Jam inde a prima Bullionii expeditione nulla hac felicior fuisset, si viribus suis uti Fridericus voluisset. Cum enim Jerosolymam, Bethlehemum, ac Nazarethum, cum aliis quibusdam locis recepisset, coronatus anno 1229. Rex Jerosolymæ, cum facile totam expugnare Palæstinam potuisset, inita cum Barbaris pace, nullo tentato prælio, in Europam rediit. Jerosolyma autem brevi post iterum a Saracenis est occupata, relicto duntaxat Siciliæ ac Cypri Regibus titulo.

19. Nona a Ludovico. *Nona* expeditio decreta est in Concilio Lugdunensi I. atque suscepta a S. Ludovico, Rege Galliæ anno 1248. adhortante Innocentio IV. ex-

pugnata tum quidem eſt *Damiata:* ſed peſte in exercitum graſſante, reliquiæ a Barbaris cæſæ ſunt, capto ipſo Rege Ludovico, qui pro lytro Damiatam reſtituere debuit, ſicque tota expeditio effectu optato eſt fruſtrata.

Verum Rex ſanctus, zelo honoris Dei, & Chriſtianorum ſuſpirantium charitate flagrans, anno 1270. alteram, *decimam* nempe, cum *Eduardo* Angliæ Principe expeditionem ingreſſus, expugnata Carthagine, Tunetum obſidens, in Africæ ora maritima ſanctiſſime obiit. Carolus ejus frater, Rex Siciliæ, cum Tunetanis pacem iniit; Eduardus vero intellecta Ludovici morte, pactus cum Saracenis inducias, ex Palæſtina rediit. 20. Decima ab eodem.

§. II.

Obſervatio critica circa iſtas expeditiones.

Proteſtantes paſſim invehuntur acerbo calamo in ſacras iſtas expeditiones, easque velut inconſultas, temerarias, prorſusque inutiles, atque ex politicis duntaxat rationibus ad Occidentis regna exarmanda, ac dominatum ſuum ſtabiliendum, a Romanis Epiſcopis ſub fuco religionis, ac ſacri ſepulchri recuperandi adornatas reprehendunt. 21. Vindicari

Verum neſcio cujus ſpiritus eſſe videatur, tot Imperatores, Reges, Principes prudentiſſimos, omnemque adeo Europam turpis inſipientiæ arguere. Quis credat, tot Principes aliosque viros ſapientiſſimos ſibi præſentia non viſuros fuiſſe, quæ poſt Sæcula temporis noſtri Ariſtarchi, longiſſime remota, ſe videre prætendunt? Quid aliud tot gentes ſedibus ſuis ac patria emovere poterat, niſi honor Dei, amplificatio Religionis Chriſtianæ, gemitus Chriſtianorum oppreſſorum, recuperatio terræ, patribus olim populoque illi electo, promiſſæ, ac dein Divini Servatoris Nativitate, veſtigiis, ſudore, ſanguine, morte ac ſepulchro ſacratæ, repreſſio denique immanis Saracenorum Turcarumque tyrannidis, jugique Barbari, Chriſtianorum cervicibus undique jam imminentis? Quid aliud quærere poterant ſummi Pontfices, Synodus Claromontana, Lateranenſis IV. Lugdunenſis I. aliaque complura orbis Concilia, in quibus expeditiones iſtæ ſumma voluntate & melioris orbis conſenſu ſunt decretæ? Aut cui tandem Principum, dum bello ſacro impliciti procul foris aberant, quidquam domi ereptum, detractumve?

Quamvis autem princeps finis non tanta ſtabilitate, qua ſperabatur, firmari potuerit, quis tamen neget, prudenti omnino ſanctoque conſilio Sacram illam militiam eſſe conflatam? Nam præterquam, quod digniſſima omnino fuerit Chriſtiana mente cogitatio, terram illam Sanctiſſimam, Religionis Chriſtianæ Myſteriis tantopere inſignitam decoratamque, e mani-

bus impiissimorum pietatis hostium, atque iniquorum usurpatorum eripiendi, verumque Christi cultum ibidem restaurandi; necessitas profecto ipsa consilium ejusmodi inire Christianos compulit. Quippe non tantum Asia & Africa, sed neque Europa immaniores, magisque periculosos hostes habuit, quam Saracenos, iisque fœderatos Turcas.

22. Saraceni in Hispaniam. Nam postquam funesta illa orbis fax *Mahometes*, impostor impius, sæculo septimo Arabes suos in arma concitaverat, Saraceni isti non tantum Arabiam, Persiam, Ægyptum, Cyprum, Rhodum, Asiam Minorem, atque Africam occuparunt, sed etiam Columnas illas Herculis transgressi, atque in Europam effusi, cæso Roderico Rege, turbinis instar, Hispanias pervolarunt potius victoriis, quam emensi fuerint, trepidantibus undique, quas Mediterraneum alluit, florentissimis Provinciis.

23. Turcæ. Atque ut nihil ad calamitatem & ruinam Christianorum deesset, sæculo octavo gens alia, multo inauspicatissima, ex Scythia, transmisso Caucaso, in Christianas terras irrumpens, velut fulmen quoddam horrendum, Armeniam, Messopotamiam, Babyloniam, Assyriam, ac universas ad Tygrin & Euphratem Provincias prostravit, atque immane barbarumque sub jugum misit. Quodque omnium formidandum maxime fuerat, gens ista Scythica cum Arabica illa Saracenorum pace inita ac fœdere juncta, in populum unum, *Turcarum* nomine insignitum, potentiamque vastissimam ad Christianitatis cladem coaluit.

24. Opponenda arma. Hic igitur hostis, talis tantusque cum esset, non contentus Asia, Africa atque Hispania, in totum Mediterraneum dominatum exporrexit: atque in eo Candiam, Siciliam, Sardiniam, Corsicam, Calabriam, Apuliam, aliasque Italiæ Provincias truculentis armis subegit, & crudelitate plus quam barbara oppressit, trepidante non raro Roma ipsa, quo vis illorum effera pervaserat.

Jam vero in hoc rerum articulo, num Christiani Principes otiosi torpentesque spectarent Europam diripi? Urbium cineres, Provinciarum vastationes, oppressorum singultus, Christianitatis excidium, nullum sensum generosis spiritibus ingererent? Torrenti rapido nulli opponendi aggeres? nulla meta figendi crescenti in dies immani potentiæ? Nulli Pontificum, nulli Principum hæc curam aliquam injicerent? Non arma Christianorum socianda adversus hostem singulis fortiorem?

At in Europa profligandus erat hostis: non ultra mare eundum ad restinguenda incendia propriis domi tectis ardentibus (hæc crisis eorum est, quibus nihil tam sanctum, quod arrodere non sit volupe) verum quamvis sæpe pugnatum cum Saracenis in Europa fuit, a Pelagio videlicet, Alphonso, Froila, Ramiro in Hispania, a Carolo Martello, & Carolo M. in Gallia, ab Othone II. & Normannis in Calabria, Apulia, Sicilia, hy-

iræ tamen inſtar portentoſum hoc monſtrum ſemper ſuccreverat, novis identidem copiis ex Aſia & Africa affluentibus.

Fontes igitur obſtruendi erant, non ſola ſemper Europa bellorum injuriis conquaſſanda; in hoſtile ſolum transferendum bellum, atque Scipionis illius Africani arte pugnandum. Hic ſiquidem heros incomparabilis, cùm Romani Hannibalem pellere Italia non poſſent, transmiſſo cum exercitu mari, in Africam bellum tranſtulit, ſequi coacto, ingemiſcente fato ſuo, Hannibale, cum proprios Penates ardere cerneret. Quo pacto non tantum ab hoſte invincibili liberata eſt Italia, ſed & Carthago ſub jugum miſſa. 25. Obſtruendi fontes.

At non ea fuit, inquiunt, cruciatæ expeditionis felicitas; habitatoribus viduatæ Chriſtianæ Provinciæ; multa mortalium millia miſere perdita; occupata Palæſtina, at non alio proventu, quam ut turpius inde ejiceremur. Sed, quamvis non ab eventu ſint metienda conſilia, magnam tamen utilitatem expeditiones illas attuliſſe eſt in comperto. Quid enim ad ſupremi Numinis honorem glorioſius, quam tot exercitus ſibi uni auctoratos ſacratoſque cernere, novosque velut Machabæos ad eliminandam abominationem deſolationis ſtantem in loco ſancto, accurrere, zelo reparandi Divini cultus accenſos?

Sed neque effectus pio conſilio defuit. Expugnata jam in prima expeditione a Bullionio & Balduino Jeroſolyma cum reliquis Palæſtinæ urbibus: Erectum crucis vexillum; Cultus Divinus redditus: Terra ſancta Chriſtianis conſita: Fundatum Regnum, quod ſub novem Regibus ad nonaginta annos ſtetit, per intervalla poſtea etiam reparatum: Magnis Europæ Principibus hodiedum ejusdem titulo ac jure gloriantibus. Erepta tunc etiam Saracenis Nicæa, erectus Antiochiæ Principatus, qui centum ultra annos ſub Boëmundi, fortiſſimi Normanni, Chriſtianis hæredibus floruit: Atque hoc pacto Antiochenus ac Jeroſolymitanus Patriarchatus ad Eccleſiam reductus. 26. Fructus.

Quid Cyprum memorem, in expeditione quarta, depulſis perfidis Græcis, Eccleſiæ aſſertam, condito ibidem regno, ſub 17. Regibus per 283. ac deinde ſub Venetis per 95. annos ſtaturo? Quid Cretam, Rhodum, aliasque Mediterranei & Ægei Inſulas?

An contemnenda nobis res eſſe videatur Orientale Imperium expugnata Conſtantinopoli, Latinis atque Eccleſiæ aſſertum? Taceo ea, quæ in Ægypto ac Regno Tunetano Chriſtianis accrevere.

At amiſſa ſunt hæc rurſus omnia: Quid tum? An inſipientes propterea, an inutiles expeditiones illas dicemus? Amiſſa eſt Monarchia Aſſyriorum, Perſarum, Græcorum; everſa Romanorum, Carthaginenſium, Spartanorum, Athenienſium Reſpublica; extincta tot Regna & Imperia:

An propterea insipienter ac frustra tot curis quæsita, bellisque parta? Insipientem Alexandrum, Pompeium, Cæsarem, qui ea per arduas expeditiones quærerent, quæ rursus amitterent! Est hæc rerum humanarum indoles: Temporales sunt: Volvuntur, revolvuntur. Cessent mortalium industriæ, si perennitatem in terris quærant: si ea moliantur, quæ nullis sint obnoxia temporum injuriis. Unum duntaxat Regnum est, cujus non erit finis.

Sed neque amissos omnes belli sacri fructus dicere possumus. Nobis etiam militavit provida antiquitas: Hodiedum metimus, quæ illa seminavit. In Turciam fortassis dudum abiisset omnis Europa, nisi aggerem posuissent Sacræ Cruces. Cum enim Barbari in Oriente bellis cum nostris essent impliciti, nullas amplius in Occidentem mittere poterant suppetias. Exarescente proin fonte, rivi facile sunt exsiccati.

27. Hodiedum præsentes. Atque hoc consilio sane auspicatissimo, spirare liberius Europæ licuit: Recepta Hispania, a Mauris antea per tot annos tantaque pertinacia pressa: Fundatum Lusitaniæ Regnum, hodiedum florentissimum, Saracenorum ruinis superstructum; Via aperta ad erigendum firmandumque Christianis Regnum utriusque Siciliæ. Sardiniam & Corsicam jam Anno 852. Mahometani rapuerant: nec recipi poterat infelix spolium, donec accisis per Sacram militiam Barbarorum rebus, illa cessit Friderico II. Cæsari, hæc Genuensi Reipublicæ, adempta hostibus non tantum utraque Insula, sed etiam spe ac redeundi voluntate. Clausa erant, quæ Europam Africamque separant, maria, compressa navigatio, turbata commercia, Saraceno tridente vindicante sibi maris dominium. Cruciatis classibus, signatisque Heroibus debetur libertas, qua Europa fruitur. Quin dicere possumus, ipsas etiam, optimas adeo, navigationes in Asiam & Americam, atque hac ratione utramque Indiam Europæ atque Ecclesiæ apertam, Sacrarum Expeditionum sementem esse. Nisi enim validissimæ illæ cohortes alio avocassent Saracenos, ac prætervectæ non raro cruciatæ classes fuissent Christianis auxilio, sicque Hispaniam & Lusitaniam liberassent, nunquam tam vastis navigationibus via fuisset aperta.

28. Equites Hospitalarii. Sed neque illi, quos supra memoravi, exigui fructus sunt belli sacri, hodiedum primævo flore vernantes, status inclyti Romani Imperii, fundati videlicet complures Religiosi Equitum Ordines, ad Religionis tutelam, ac perenne Ecclesiæ decus. Et quidem Hospitalarii, jam in prima expeditione, sub *Gerardo* primo Magistro, instituti, ut peregrinantes Europæi perpetuam haberent, fidamque corporis custodiam. Dicti *Hospitalarii* ab Hospitali, quod Jerosolymis pro pauperibus & peregrinis erexerant, & administrabant. Et quia ibidem templum sub titulo & invocatione

S. Joan-

S. Joannis condiderant, ab illo etiam nomen acceperunt, Equites *Johannitæ* dicti.

Jerosolyma a Saracenis denuo expugnata, Ptolemaidem centum adhuc annos magna fortitudine defenderunt, ad annum 1291. Tum in Cyprum progressi; indeque etiam post 18. annos a Saracenis pulsi *Rhodum* occuparunt: (unde *Rhodii Equites* nuncupati) quam Insulam ad ducentos 29.
annos propugnarunt contra Turcas, & ipsum etiam Mahometem II. qui Rhodus.
post eversa duo Christiana Imperia, Constantinopolitanum & Trapezuntinum, post domitos Persas, magnumque illum Scanderbegum Græcia pulsum, ad hunc tandem scopulum impegit. At cum anno 1522. Solymannus II. ducenta Barbarorum millia ad obsidendam urbem adduceret, hoc etiam Christianorum propugnaculum amissum est, non sine proditione Amaralii Ordinis Cancellarii: Cui, ut dignum perfidiæ præmium caperet, vivo cutem abstrahi Solymannus jussit: Ut filia sua potiatur, prius exuendam Christianam pellem & Turcicam induendam dictitans.

Dispersi tum sunt Equites, aliis in Cretam ad Venetos, aliis in Siciliam ad Hispanos, aliis Viterbium, ab Adriano VI. in Italia ipsis concessum, dilapsis: Donec Carolus V. Imperator Melitam Insulam eisdem permisit, quam in hanc usque diem memorabili constantia propugnant, *Melitenses* inde Equites dicti.

Quidquid autem Equestris hic ordo per sexcentos & ultra annos pro Christiana Republica adversus juratos ejusdem hostes fortiter gessit, sacrarum Expeditionum fructus est. Defensa a Religiosis istis militibus per 88. annos Jerosolyma, per 180. Ptolomais, per 213. Rhodus aliæque Insulæ, per 200. & ultra Melita: Depulsus anno 1440. a Rhodo Sultanus Ægypti, anno 1480. fulmen illud belli Mahometes, anno 1565. Solymannus a Melita: Attritæ ferocientis Ottomanni vires, disjectæ classes, cæsa per intervalla plura centena Turcarum millia: Et quidquid a generoso isto Equestri ordine per Europam, Asiamque ad cultum Dei, ad defensionem Christianæ Reipublicæ, ad Ecclesiæ Sanctæ decus & incrementum gestum novimus, cruciatis id omne in Palæstinam Expeditionibus tanquam fonti est adscribendum.

Quid jam dicam de ornamento, utilitate, salute, quæ ex altero Eque- 30.
stri Ordine, prioris æmulo, Teutonico nempe in Christianam Religionem Ordo Teu-
remque publicam omnem profluxit? Fundatus hic fuerat anno 1191. a tonicus.
Guidone Lusignano, Rege Jerosolymæ, approbante Patriarcha, ipsoque summo Pontifice, post expugnatam a sacris exercitibus Ptolomaidem, ubi generosa virtus Teutonicæ Nobilitatis, quæ Fridericum I. Imperatorem fuerat comitata, post mortem etiam hujus, comprimis enituit; primus Ordinis Magister Walpotus Passenhemius. Finis defensio terræ Sanctæ &

& peregrinorum suæ Nationis adversus Saracenorum incursus. Sedes fixa Jerosolymæ in monte Sion; habitus vestis alba Cruce nigra distincta. Dicti etiam Equites *Mariani*, quia sub tutela & invocatione potentissimæ Cælorum Reginæ militabant.

31. Prussia. Et militabant strenue in Palæstina adversus Barbaros 130. annos. Tum virtute multitudini hostium cedere coacta, in Germaniam se receperunt, fixa sede principe Marburgi in Hassia: Cumque fortitudo eorum bellica ubique inclaresceret, Dux Masoviæ adversus incursus infidelium adhuc Prussorum in auxilium eos vocavit, ea conditione, ut jure belli retinerent, quod essent occupaturi. Neque fortuna virtuti defuit: Devictis namque pulsisque Prussis Marienburgi consedere, consita regione Christianis

Livonia. coloniis. Tum vero promota ad Livones victoria, ex ea pariter Provincia gentiles, qui Christianos oppresserant, ejecere: Atque hoc pacto, sicut Prussiam, ita Livoniam etiam sunt adepti: Possessione utriusque ad sæculum usque 16. continuata. Quo tempore, sane turbulento, nescio quo novo ac peregrino *Sæcularizationis* titulo ac nomine invento, Prussia ab Alberto Brandenburgico, Livonia vero a Gothardo Kettlero est occupata, usurpantibus ad novi Evangelii placita Magistris, ut propria, quæ toti ordini erant communia. Equites vero per Germaniam dispersi, inque varias Provincias divisi, sedem primariam Mergenthemii in Franconia collocarunt; quo in circulo inter Ordines imperii hodiedum sunt conspicui: Magno Magistro in Imperii comitiis ante Episcopos, proximo loco post Salisburgensem Archiepiscopum sedem occupante.

Hæc uberius forsan, quam Lector exspectarit, occasione Concilii IV. Lateranensis, quod pro recuperanda terra sancta institutum est, advertere placuit, adversus malignam Protestantium quorumdam crisin, qua expeditiones illas sacras, tanquam temerarias, insipientes, atque omnino irritas pleno splene solent explodere. Ad institutum jam nostrum redeamus.

§. III.

Summa Decreti Concilii IV. Lateranensis, pro adornandis sacris expeditionibus.

32. Innocentius III. Antecessorum suorum more, Christianæ religionis propagandæ ardore flagrans, curam omnem intendit, ut terra sancta per novas expeditiones sacras e Barbarorum manibus eriperetur. Quem finem plane sanctissimum ut obtineret, ut patet ex litteris ejus circularibus, Concilium generale Lateranense IV. indicendum putavit, ut collectus orbis Catholicus de republica Christiana contra Saracenos ac Turcas defendenda, restaurandisque orientalibus palmis decerneret.

Invi-

Frequentia.

Invitati itaque per litteras, Romæ in Lateranenſi S. Salvatoris Eccleſia anno 1215. convenere ex univerſo Chriſtiano orbe Patres 1285. (qua frequentia nulla unquam major) atque inter eos, Præſide ipſo Innocentio Papa, Patriarcha Conſtantinopolitanus ac Jeroſolymitanus ipſimet, Antiochenus vero & Alexandrinus per Legatos: 70. Archi-Epiſcopi: 400. Epiſcopi: 12. Abbates: 800. Priores, Decani, Præpoſiti: cum Legatis utriusque Imperatoris occidentalis & orientalis, Regum Franciæ, Hiſpaniæ, Angliæ, Hungariæ, Aragoniæ, Siciliæ, Jeroſolymæ, Cypri, aliorumque Principum, Rerumpublicarum ac civitatum.

His tanto numero ex toto orbe Chriſtiano congregatis, Eccleſiaſticis ac ſæcularibus, Innocentius Papa facunda atque eleganti oratione Concilium Oecumenicum aperuit, finemque propoſuit trinum, liberandi nempe a Mahometanorum tyrannide gementem Jeroſolymam, terramqne ſanctam; extirpandi ſuccreſcens in agro Eccleſiæ hæreſum infelix lolium; & reformandi Eccleſiaſticam diſciplinam, multis in locis labefactatam.

Decretum itaque conditum ſacræ expeditionis in terram ſanctam inſtaurandæ; cujus hæc eſt epitome. 33. Decretum expeditionis.

Ad liberandam terram ſanctam de manibus impiorum ardenti deſiderio aſpirantes, ſacro approbante Concilio diffinimus, ut ita cruce ſignati ſe præparent, quod omnes, qui diſpoſuerunt tranſire per mare in calendas Junii conveniant in regnum Siciliæ, aut apud Brunduſium, ubi nos perſonaliter diſpoſuimus adeſſe. Sacerdotes in Chriſtiano exercitu munere ſuo rite fungantur: diſſenſiones & æmulationes omnes evitent, ut adverſus communem hoſtem ſecurius prælientur, non de ſua præſumentes potentia, ſed de Divina virtute ſperantes.

Ipſi autem Clerici beneficia ſua integra percipiant per triennium, ac ſi eſſent in Eccleſia reſidentes, eaque interim pignori valeant obligare. Ne igitur hoc ſanctum propoſitum impediri aut retardari contingat, univerſi, qui nomen ſuum dederunt, ſub pœna excommunicationis compellantur vota ſua Domino reddere; & a Prælatis ad auxilium ferendum incitentur, in remiſſionem peccatorum ſuorum, prout in generalibus litteris eſt expreſſum.

Ne vero in humeros hominum onera gravia imponere videamur, quæ digito noſtro movere nolimus, 30000. librarum in hoc opus donamus, præter navigium & 3000. marcarum argenti, quæ apud nos de quorumdam fidelium eleemoſina remanſerunt: aliis jam per Patriarcham, Magiſtrum templi, & Hoſpitalis diſtributis. Omnes pariter Eccleſiaſtici vigeſimam partem Eccleſiaſticorum proventuum in triennium conferant: exceptis iis, qui ipſi ſunt profecturi. Nos autem & Cardinales fideliter decimas perſolvemus; cruce ſignati autem a collectis, talliis, aliisque gravamini-

minibus sint immunes; quorum personas & bona sub B. Petri & nostra protectione suscepimus, ut integra maneant & quieta: nec interim usuræ ab eis exigantur: Judæis etiam ad hoc compulsis.

Cæterum quia piratæ nimium impediunt subsidium terræ sanctæ, adjutores & fautores eorum excommunicationis vinculo innodamus, inhibentes, ne quis cum eis communicet aliquo emptionis vel venditionis contractu. Excommunicamus præterea illos falsos & impios Christianos, qui Saracenis arma, ferrum, & lignamina deferunt galearum, aut qui galeas eis vendunt vel naves, vel alias illis consilium impendunt vel auxilium. Prohibemus insuper omnibus Christianis, ne per quadriennium in Saracenorum terras navigent, ut major navigii copia præparetur, transfretare volentibus in subsidium terræ sanctæ. Torneamenta etiam per triennium sub excommunicatione sint prohibita.

Quia vero ad hoc negotium exequendum maxime necessarium est, ut Principes Populi Christiani ad invicem pacem observent, sancta universali Synodo suadente, statuimus, ut saltem per quadriennium in toto orbe Christiano servetur pax generaliter, sub excommunicatione in ejusdem perturbatores lata, quam si contempserint, per authoritatem Ecclesiæ in eos inducatur sæcularis potentia.

Tandem omnibus cruce signatis, opem & subsidium præstantibus, si fuerint corde contriti, & ore confessi, plena peccatorum indulgentia impertitur.

§. IV.

SS. Canones conditi pro Ecclesiastica Disciplina.

84. Canones 70. omnino sunt in Concilio isto sanciti, qui in 5. libros Decretalium Gregorii IX. sunt relati, magnamque Juris Canonici partem conficiunt: cujus titulos & capitula in margine annotata reperies.

Cap. 1. de summa Trinitate. Primus & secundus habetur *lib.* 1. *Decretal. tit.* 1. *cap. firmiter, & cap. damnamus de summa Trinitate & fide Catholica*: in quibus continetur tota de SS. Trinitate doctrina, damnaturque libellus Joachimi Abbatis, contra Petrum Lombardum editus, cum impiis Almarici dogmatis.

c. 13. de Hæreticis. In 3. excommunicantur omnes hæretici eosque post damnationem sæculari potestati subjici ac bona confiscari jubet. Nemo eos toleret in sua ditione.

c. 6. de captis. In 4. excommunicat Græcos, qui Latinos Sacerdotes ad Altaria execrantur, aut rebaptizant Latinos.

c. 23. de privil. In 5. deciditur tandem plurium sæculorum lis, quæ etiam non modicam Græco schismati occasionem dedit, ut nempe post Romanum primus

mus Patriarcha sit Constantinopolitanus, alter Alexandrinus, tertius Antiochenus, quartus Hierosolymitanus, qui hoc tempore omnes Romanæ erant juncti Ecclesiæ. Præcipitur, ut omnes Patriarchæ a Papa recipiant pallium, præstito eidem fidelitatis & obedientiæ juramento. Patriarchæ autem sibi subjectis possunt dare pallia, & admittere appellationes salva appellatione ad Sedem Apostolicam.

6. Metropolitæ singulis annis celebrent Concilium. c. 25. de accusat.

7. Prælati corrigant excessus. *c. 13. de offic. Jud. Ord.*

8. Contra delinquentes procedi potest vel per *accusationem*, vel *denuntiationem*, vel *inquisitionem*. Accusationem tamen præcedat legitima inscriptio, denuntiationem charitativa admonitio, inquisitionem clamosa insinuatio, seu infamia publica. c. 24. de accusat.

9. In eadem civitate ne sint duo Episcopi, ritu tamen cuivis proprio sacrificia Divina celebrentur & Sacramenta ministrentur. *Statutum hoc est propter permixtos in eadem urbe cum Latinis Græcos, præsertim ubi Latini Thraciam & Græciam expugnaverant: non tamen per hunc Canonem concessum est, ut hæretici volunt, in qualibet lingua Divina Sacrificia celebrare: sed tantum in Latina & Græca.* c. 14. de offic. Judic. Ord.

10. Episcopi bonos Concionatores & Confessarios constituant. c. 15. ibid.

11. In Cathedrali constituantur Magistri, qui gratis doceant. c. 6. de Magistris.

12. Singulis trienniis instituantur capitula Religiosorum. c. 7. de statu Monach.

13. Vetatur institutio novorum ordinum Religiosorum.

14. Incontinentes Clerici puniantur secundum Canones. Qui autem secundum regionis suæ morem non abdicarunt copulam, legitimo matrimonio uti possunt. *Videtur hoc Canone Concilium Græcis concedere usum uxorum, quas ante ordinationem duxerunt.* c. 9. de Relig. domib. c. 13. de vita & honest. Cleric.

15. Interdicitur Clericis crapula & venatio. c. 14. ibid.

16. Clerici se non immisceant negotiis sæcularibus, quæ statum eorum dedecent; aleis, & tabernis abstineant, tonsuram & coronam gerant. c. 16. ibid.

17. Abstineant commessationibus, intersint diligenter Divinis officiis. c. 9. de celebrat. Miss.

18. Ne intersint Judicio sanguinis, & abstineant a chirurgia, quæ fit per ustionem aut incisionem. c. 9. ne Clerici.

19. Vasa & supellectilia templi sint munda *c. 2. de custod. Euchar.*

20. Chrysma & Eucharistia solicite custodiatur. *c. 1. ibid.*

21. Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua peccata solus confiteatur fideliter, saltem semel in anno, *proprio Sacerdoti*, & injunctam sibi pœnitentiam studeat pro viribus adimplere: suscipiens reverenter ad minus in Pascha Eucharistiæ Sacramentum. Alioquin & vivens ab ingressu Ecclesiæ arceatur, & moriens c. 12. de pœnit. & remiss.

Christiana careat sepultura. Si quis autem alieno Sacerdoti voluerit justa de causa confiteri, licentiam habeat a proprio Sacerdote: alias non potest eum alter absolvere. *Hic est ille celeberrimus Canon, quem hæretici tanquam novum Concilii inventum tantopere aversantur. Verum Concilium hic tantum declaravit tempus, quo Præceptum Divinum confessionis & communionis debeat impleri. Cæterum usus confessionis privatæ & S. Communionis jam inde ab Apostolorum tempore continua praxi in Ecclesia viguit, ut plurimis Sæculorum omnium testimoniis jam sæpe a Polemicis, ut Bellarmino, & Theologis Dogmaticis, ut Ludovico Simonet est demonstratum. Cæterum per proprium Sacerdotem intelligitur Papa, Episcopus, Parochus, aut quibus hi per delegationem vel per privilegia potestatem dederint.*

c. 13. ibid. 22. Medici corporis ante omnia advocari curent Medicos animæ. Nec suadeant aliquid, quod obsit animæ.

c. 41. de elect. 23. Ultra 3. menses Ecclesia Cathedralis aut Regularis non vacet. Alias electores eligendi potestate pro ea vice priventur, devoluto jure ad proxime superiorem, qui ultra 3. menses non differat providere.

c. 42. ibid. 24. Triplex modus eligendi, per *Inspirationem, Scrutinium* & *Compromissum*. Aliter facta electio non valet. Convocatis omnibus, qui debent, possunt & volunt interesse, assumantur tres Scrutatores de collegio, qui secreto & singillatim voces exquirant, & in scriptis redacta mox publicent in communi, nullo prorsus appellationis obstaculo interjecto, ut is eligatur, in quem major vel sanior pars consenserit. Vel saltem eligendi potestas aliquibus viris idoneis committatur &c. Ne quis autem Procuratorem constituat, nisi absens sit in eo loco, de quo debeat advocari, justoque impedimento detentus venire non possit: facta de hoc, si opus, fide per juramentum. Tunc vero uni de Collegio vices suas committat.

c. 43. ibid. 25. Electio facta per sæcularem potestatem est ipso jure nulla. Et consentiens fit inhabilis ad dignitatem.

c. 44. ibid. 26. Confirmator diligenter examinet factam electionem, & personæ aptitudinem. Ultra Italiam in concordia electi possunt interim Ecclesiam administrare, nihil tamen alienare.

c. 14. de ætat. &c. 27. Episcopi promovendos ad Sacerdotium diligenter instruant, aut instrui curent. Præstat enim paucos habere bonos, quam multos malos Ministros.

c. 9. de renunt. 28. Quibus concessa est facultas beneficiis renuntiandi, compellantur renuntiare: Quia vel propter Ecclesiæ commodum, vel propter Salutem propriam renuntiatio ipsis est concessa.

c. 28. de præbend. 29. Qui habens jam beneficium curatum aliud curatum recipit, priore ipso jure est privatus: Et si utrumque retinere velit, etiam secundo spo-

ſpolietur. *Corrigitur hic diſpoſitio Alexandri III. qui optionem dabat, utrum ex duobus beneficiatus velit retinere.* Nec quisquam in eadem Eccleſia plures Dignitates aut Perſonatus habeat, licet non habent annexam curam. Cum ſublimibus tamen & litteratis poteſt ſedes Apoſtolica diſpenſare.

30. Ad Eccleſias aſſumantur idonei rejectis indignis. c. 29. ibid.

31. Canonicorum filii, maxime ſpurii, ne fiant Canonici in Eccleſiis, in quibus eorum Patres fuerunt inſtituti. c. 16. de Filiis presbyt.

32. Parochis congrua portio detur ex proventibus Eccleſiæ. Parochus non per Vicarium, ſed per ſe ipſum deſerviat, niſi forte præbendæ vel dignitati eſſet annexa Parochialis Eccleſia. c. 50. de præbend.

33. Procurationes extra actualem viſitationem non exigantur: Et etiam tunc ſint moderatæ. Cum viſitatores non debeant quærere, quæ ſua ſunt, ſed quæ JESU Chriſti. c. 23. de cenſibus.

34. Prælati ne plus exigant a ſubditis, quam ſolvant in procurationem legati vel alterius. c. 8. de immunit. Eccl.

35. Ne appelletur absque rationabili cauſa ad ſuperiorem Judicem ante ſententiam. Cauſa autem debet exponi ipſi Judici. c. 59. de appellat.

36. Licet pars appellaverit a ſententia interlocutoria, ſi tamen Judex eam revocaverit, poteſt in cauſa pergere. Quia ceſſante cauſa ceſſat effectus. c. 60. ibid.

37. Nemo per litteras Apoſtolicas ad Judicem, ultra duas diætas remotum, trahi poſſit, niſi litteræ de aſſenſu partium fuerint impetratæ, aut de iſto canone Concilii ſpecialem faciant mentionem. Nec quis absque mandato ſpeciali ſui Domini litteras impetret pro illo. *Bonifacius VIII. c. ſtatutum §. cum vero de reſcript. in 6. poſtea ſtatuit, ut quis non poſſit ultra unam diætam extra ſuam diœceſim ad judicium trahi, ſeu ultra 10. horas.* c. 28. de reſcript.

38. Judex curet omnia judicii acta diligenter conſcribi, nempe citationes & dilationes, recuſationes & exceptiones, teſtimonia, inſtrumenta, interlocutiones, appellationes &c. c. 11. de probat.

39. Si quis a fure rem alienam ſcienter acceperit, contra poſſeſſorem hujusmodi ſpoliato per reſtitutionis beneficium ſuccurratur, licet non probet dominium: (non obſtante rigore Juris civilis) cum detentor rei alienæ ſuccedat in vitium, & non multum interſit, præſertim quoad periculum animæ, detinere injuſte & invadere alienum. c. 18. de reſtit. ſpoliat.

40. Quando *actori* propter contumaciam *rei* adjudicatur detentio rei, cuſtodiæ cauſa, is vero illam a reo conſequi non poteſt, nihilominus poſt annum elapſum fit verus illius rei poſſeſſor, conſequenter omnia poſſeſſionis commoda conſequitur. Super rebus ſpiritualibus ne compromittatur in Laicum. c. 9. de dolo &c.

c. 2. de arbitris. 41. Quoniam omne, quod non eſt ex fide, peccatum eſt, absque bona fide nulla valeat præſcriptio tam canonica, quam civilis. Cum ſit generatim omni conſtitutioni ac conſuetudini derogandum, quæ absque mortali non poteſt obſervari peccato. Unde oportet, ut, qui præſcribit, in nulla temporis parte rei habeat conſcientiam alienæ.

c. 10. de præſcript. 42. Nec Laici Clericorum, nec Clerici Laicorum jura invadant; ut reddantur, quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo.

c. 30. de jurejur. 43. Eccleſiaſtici, qui nihil temporale habent a Laicis, ne cogantur ab iſtis juramentum fidelitatis deponere.

c. 12. de rebus Eccleſ. 44. Alienatio feudorum, rerumque Eccleſiaſticarum ſine legitimo perſonarum Eccleſiaſticarum conſenſu non valent; licet approbentur per conſtitutiones Laicorum.

c. 12. de pœnis. 45. Patroni, Advocati Eccleſiarum &c. ne plus ſibi uſurpent, quam jure conceſſum eſt: quia, quod ad defenſionis ſubſidium eſt inventum, ad depreſſionis diſpendium non debet detorqueri.

c. 7. de immunit. Eccleſ. 46. Confirmatur anathema, a Concilio Lateranenſi III. latum in Rectores civitatum & alios, qui Eccleſias & Clericos collectis & exactionibus premunt. Si neceſſitas poſtulet, ut ſubſidium conferat Eccleſia, id fiat absque coactione, ubi facultates Laicorum non ſufficiunt: conſulto prius Romano Pontifice, cujus eſt communibus neceſſitatibus providere. (*Secluſo ſcilicet ſpeciali privilegio*)

c. 48. de ſentent. excom. 47. Ne quis excommunicationis ſententiam ferat, niſi commonitione præmiſſa, præſentibus idoneis perſonis, & manifeſta juſtaque de cauſa.

c. 61. de appellat. 48. Si quis Judicem velut ſuſpectum recuſaverit, coram eo cauſam recuſationis proponat, ac ſimul cum Judice communiter arbitros eligat; cauſa coram arbitris non probata Judex utatur jurisdictione: Ea vero probata remittat negotium ad ſuperiorem: vel cum conſenſu recuſatoris tertio committat. Si vero crimen ſit manifeſtum, nulla appellationis habeatur ratio: quia appellationis remedium non ad defenſionem iniquitatis, ſed ad præſidium innocentiæ eſt inventum.

49. Nullus cupiditatis ſeu avaritiæ cauſa excommunicet, aut excommunicatum abſolvat.

c. 3. de conſang. & affinit. 50. Prohibitio matrimonii inter conſanguineos ad quartum gradum reſtringitur. (*Antea usque ad ſeptimum gradum erat prohibitum*) tollitur etiam prohibitio matrimonii in ſecundo & tertio affinitatis genere.

c. 3. de clandeſt. deſponſ. 51. Clandeſtina *prohibentur* matrimonia, & proles ex iis ſuſceptæ cenſentur illegitimæ. *Tridentinum deinde illa omnino irritavit.*

52. Cum

52. Cum olim consanguinitas usque ad septimum gradum dirimeret matrimonium, sufficiebant testes de auditu: jam vero cum ab hoc Concilio hoc impedimentum sit restrictum ad quartum gradum, requiruntur testes de visu; qui deponant, se vidisse personas, saltem in uno ex prædictis quatuor gradibus haberi pro consanguineis. *Hoc præcipue requiritur, quando agitur de matrimonio dissolvendo.* c. 47. de testib.

53. Domini prædiorum decimalium non committant illa excolenda hominibus, qui nullas decimas solvunt. c. 34. de decimis.

54. Cum in signum universalis dominii, quasi quodam titulo speciali sibi Dominus decimas reservaverit, solvantur prius decimæ ex fructibus, quam census & tributa. Si autem hæc prius soluta fuerint, de ipsis etiam tributis solvi debent decimæ. c. 33. ibid.

55. Regulares ex alienis terris (subjectis oneri decimarum) deinceps acquirendis decimas persolvant Ecclesiis, licet eas propriis manibus & sumptibus excolant. c. 34. ibid.

56. Pacta, quibus in præjudicium parochiarum locationes aut infeudationes fiunt, ea lege, ut locatoribus decimæ solvantur, prohibentur, cum obligatione restitutionis. c. 7. de pactis.

57. Declarantur aliqua Privilegia Regularibus concessa, præsertim circa fraternitates restringendas, & apertionem unius tantum Ecclesiæ semel in anno tempore interdicti. c. 24. de Privil.

58. Quod nonnullis Regularibus est concessum, conceditur etiam Episcopis, ut Divina officia possint celebrare tempore interdicti, sed exclusis excommunicatis, & interdictis, januis clausis, submissa voce, & non pulsatis campanis. c. 25. ibid.

59. Vetatur, ne Religiosi fidejubeant absque Prælati & majoris partis capituli consensu, vel pecuniam mutuo accipiant, ultra summam communi providentia constitutam. Alias non tenetur conventus pro his respondere, nisi forte manifeste constiterit, in bonum communitatis redundasse. c. 4. de fidejuss.

60. Abbates se non ingerant iis, quæ sunt Officii Episcopalis, circa causas matrimoniales, pœnitentias publicas, Indulgentias, nisi specialiter eis fuerit concessum. c. 12. de excess. Prælat.

61. Regulares non recipiant de manibus Laicorum Parochias aut decimas sine consensu Episcopi. Neque excommunicatos vel nominatim interdictos admittant ad Divina. Item in Parochiis, quæ ad ipsos non pertinent pleno jure, Presbyteros idoneos Episcopo præsentent instituendos, qui eidem circa curam plebis & administrationem rationem reddant: nec institutos Presbyteros sine consensu Episcopi amoveant. c. 31. de præbend.

62. Sacræ Reliquiæ non sint venales, nec ostendantur extra capsam: inventas autem de novo nemo publice venerari præsumat, nisi prius authori- c. 2. de Reliquiis.

tata Romani Pontificis fuerint approbatæ. Evitentur omnes deceptiones, figmenta, & falsa documenta.

c. 14. de pœnit. & remiss. Eleemosinarum quæstores non admittantur, nisi Papæ aut Diœcesani litteras exhibeant: adhæc, quia per indiscretas & superfluas indulgentias claves Ecclesiæ contemnuntur, & pœnitentialis satisfactio enervatur, temperandæ sunt. Cum dedicatur Basilica, tantum unius anni indulgentia concedatur, in anniversario autem dedicationis tantum 40. dierum: nec plurium pro aliis etiam causis: quia etiam Papa hanc moderationem observare consuevit.

c. 39. simonia. 63. Nihil exigatur, quocunque prætextu, pro Episcoporum consecrationibus, Abbatum benedictionibus, & Clericorum ordinationibus. Consuetudo contraria magis est corruptela, penitus reprobata.

c. 40. ibid. 64. Quoniam simoniaca labes adeo plerasque Moniales infecit, ut vix aliquas sine pretio recipiant in sorores, paupertatis prætextu volentes hujusmodi vitium palliare, ne id de cætero fiat, penitus prohibetur sub gravi pœna. Idem aliis etiam Regularibus prohibetur. *Verum aliud est pro susceptione seu ingressu in Religionem aliquid petere, quod utique esset simoniacum; aliud, petere aliquid pro alimentatione, dote, aut legitima. Sicut aliud est aliquid petere pro Sacramento matrimonii: aliud facere conventiones dotales ad ferenda matrimonii onera temporalia.*

c. 41. ibid. 65. Episcopi nihil exigant pro concessione institutionis beneficialis, professionis religiosæ, aut sepulturæ.

c. 42. ibid. 66. Exequiæ mortuorum, benedictiones nuptiales, administrationes Sacramentorum fiant gratis; servata tamen laudabili locorum consuetudine.

c. 18. de usuris. 67. Si Judæi a Christianis immoderatas usuras extorserint, Christiani nullam cum illis communicationem habeant, donec satisfecerint. Compellendi etiam Judæi ad solvendas decimas ex possessionibus, antequam ad eos devenirent, huic oneri obnoxiis.

c. 15. de Judæis. 68. Judæi a Christianis habitu ubique locorum debent esse distincti. In diebus autem Lamentationis & Dominica Passionis in publicum ne prodeant: Nec Christum crucifixum sinantur blasphemare.

c. 16. ibid. 69. Judæi aut Pagani ne præficiantur publicis officiis.

c. 4. de apostatis. 70. Judæi aliique, ad Christianam fidem conversi, ne permittantur eandem cum veteribus eorum ritibus permiscere.

§. V.

Observatio circa errores in hoc Concilio damnatos.

35. Albigensium furor. Damnati sunt in hoc etiam Concilio Albigenses. Hi in Gallia Tolosæ agroque finitimo fautore ac duce ipso Tolosatium comite *Raymundo*

tantam

tantam multitudinem perverterant, ut neceſſe fuerit adverſus eos crucem prædicare, ſignatorumque exercitum ad compeſcendos eorum tumultus colligere.

Cruciatis copiis Dux præerat *Simon Comes Montisfortis.* Qui ea geſſit, ut puderet Athenienſes oſtentare ſuos in Marathoniis campis Miltiades, ac Spartanos in Thermopylis ſuos Leonides. Cum enim Comes Toloſæ, cui Rex Aragoniæ in auxilium venerat, Murellum caſtrum obſideret, Montfortius heros incomparabilis cum octingentis equitibus & mille peditibus Cruce ſignatorum, ut caſtrum obſidione liberaret, pugna prope incredibili conſerta, centum millia Albigenſium profligavit, cæſo in acie Rege Aragoniæ. Cumque pervicaces hæretici necdum arma ponerent, a ſuperiore clade ſuperſtites ad internecionem prope delevit. Quare in Concilio hoc Lateranenſi ditio Raymundi Toloſani hæretici Montfortio eſt adjudicata, tantæ fortitudinis & virtutis præmium. 36. Montfortius.

Damnatus eſt etiam in Concilio iſto libellus, quem contra Petrum Lombardum ſcripſerat Joachimus Abbas de myſterio SS. Trinitatis, cujus rei hæc fuit occaſio.

Petrus nempe, quod Novaræ in Longobardia eſſet natus, dictus *Lombardus*, abſolutis Bononiæ ſtudiis, in Galliam profectus, inter Theologos brevi eminuit, ac creatus Pariſienſis Archi-Epiſcopus, a libris ſententiarum doctiſſimis, quos ſcripſit, dictus *Magiſter ſententiarum*: in quas poſtea S. Thomas, Scotus, aliique veteres Theologi Scholaſtici ultra 240. commentarios ſuos ediderunt. 37. Petrus Lombardus.

Cum enim Lombardus cerneret, vanum quoddam nec ſatis dignum in Theologiam inductum eſſe philoſophandi genus, cujus occaſione plura ingenia, in cogitationibus ſuis evaneſcentia, cum Gilberto Porretano, Abailardo, Roſulino, aliiſque in varios errores circa fidei myſteria fuerant abrepta: graviſſimas de Religione quæſtiones jacere neglectas, Scripturam Sacram, traditionem, Romanorum Pontificum & Conciliorum decreta, Patrum ſententias, Hiſtoriam Eccleſiaſticam (qui præcipui ſunt loci Theologici) aut paſſim ignorari aut ex defectu genuinæ criticæ vel ex apogryphis hauriri, vel depravata allegari: Rationem vero naturalem, quæ in Theologicis circa fidei myſteria quæſtionibus infimum locum obtinet, tanquam in ſuprema ſpecula collocari, eaque judice inani quadam ſubtilitate, ac vocabulorum conflictu quæſtiones graviſſimas decidi, aut confundi potius: Cum, inquam, hunc abuſum Diſciplinæ Sanctiſſimæ ſcientiarumque facile Principis, Lombardus cerneret, Theologicum opus aggreſſus eſt, in quo tot tricis eas opponeret authoritates, quibus reſtractari homini Orthodoxo nefas eſſet.

Collectas itaque magna induſtria Patrum ſententias in quatuor libros digeſ- 38. Libri ſententiarum.

digessit. In 1. tractatur de Trinitate Divinisque attributis. In 2. de creatione & opere sex dierum, de lapsu Adami, libero arbitrio & gratia, peccato originali & actuali. In 3. de Incarnatione, Christi perfectionibus, fide, spe, charitate, donis Spiritus Sancti, & præceptis Divinis. In 4. de Sacramentis in genere & in specie. Denique subnectit tractationem de resurrectione, extremo judicio, & statu Beatorum.

Quamvis autem hoc opus toto Christiano orbe haberetur celeberrimum, tantique æstimatum, ut plurimi, interque eos Theologorum Principes in illud commentarentur; attamen & sol suas habet maculas. Severa crisis reprehendit omissas quæstiones de scriptura, traditionibus, Ecclesia, Pontifice, Conciliis, & factis dogmaticis: Insertas quæstiones aliquas inutiles, allegoricas scripturarum expositiones, apocryphas aliquando allegationes, & probationes quandoque minus solidas: Atque quod gravissimum est, 26. ejus opiniones ab omnibus Catholicis merito reprobandas. Inter quas etiam ille est error, quod *Christus, secundum quod est homo, non sit aliquid.* Licet enim Lombardus videatur nihil aliud velle, quam quod Christus non habeat personalitatem seu subsistentiam humanam, attamen propositio prout jacet, male sonat, facileque in hæresin Eutychetis posset inducere.

Unde merito Alexander III. præcepit Archi-Episcopo Senonensi, ut pravam hanc doctrinam Petri abroget, omnesque eandem detestentur; contra vero doceant, Christum, sicut perfectum Deum, sic & perfectum ac verum hominem esse ex anima & corpore consistentem: ut patet ex epistola Alexandri III. quæ exstat in actis Concilii III. Lateranensis.

39. Joachimus Abbas contra Lombardum.

Atque hanc fuisse occasionem existimat Severinus Binius in notis ad Concilium Lateranense IV. cur Joachimus Abbas contra Lombardum libellum scripserit. Cum autem ejus errores refutaret, in alium incidit, ut habetur Can. 2. hujus Concilii, relato in cap. 2. de summa Trinitate. Ibi: *Damnamus & reprobamus libellum, quem Abbas Joachim edidit contra Magistrum Petrum Lombardum de unitate seu essentia Trinitatis appellans ipsum hæreticum & insanum, pro eo, quod in suis dixit sententiis: Quoniam quædam summa res est Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus, & illa non est generans, neque genita, nec procedens.*

Ex quibus verbis Lombardi falso inferebat Joachimus, eum non tam Trinitatem quam quaternitatem adstruere, videlicet tres Personas, & illam communem essentiam quasi quartam. Asserebat ulterius Joachimus, nullam rem esse, quæ sit Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus: Unitatem naturæ in tribus Personis non esse veram & propriam, sed quasi collectivam & similitudinariam, quemadmodum dicuntur multi homines unus populus, & multi fideles una Ecclesia. Ad quod probandum adduxit illud

Joan.

Joann. 17. *Volo Pater, ut sint unum in nobis, sicut & nos unum sumus, ut sint consummati in unum.*

Hanc Joachimi doctrinam reprobat Concilium, probatque sententiam Lombardi, quod scilicet *una quædam summa res sit, quæ veraciter est Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus*: Et ideo Trinitatem esse in Deo, non quaternitatem: Quia quælibet trium Personarum est *illa res*, sive substantia, essentia, natura Divina: Et illa res non est generans, neque genita, nec procedens: Sed est Pater, qui generat, Filius, qui gignitur, & Spiritus S. qui procedit, ut distinctiones sint in Personis, & unitas in natura. Licet igitur *alius* sit Pater, alius Filius, alius Spiritus Sanctus, non tamen *aliud*: Sed *id*, quod est Pater, est Filius, & Spiritus Sanctus, ut secundum Catholicam Fidem *Consubstantiales* esse credantur. Pater enim ab æterno generando Filium *suam Substantiam ei dedit, sine diminutione*; ut adeo in Patre, Filio, & Spiritu Sancto vere una indivisibilis sit Substantia, una res, una natura. 40. De SS. Trinit.

Quod vero Joachimus objiciebat, sic solvit Concilium: *volo, ut ipsi* (fideles) *sint unum in nobis*, (unione charitatis in gratia) *sicut & nos unum sumus* (in natura) quemadmodum veritas alibi dicit: *Estote perfecti, sicut & Pater vester cælestis perfectus est*: Hoc est; estote perfecti perfectione gratiæ, sicut Pater vester cœlestis perfectus est perfectione naturæ: utraque videlicet suo modo: quia inter Creatorem & creaturam non potest tanta esse similitudo, ut non sit major dissimilitudo.

Non tamen damnata est a Concilio persona Joachimi; quia omnia sua scripta Sedi Apostolicæ obtulit ejus judicio aut approbanda aut corrigenda, cum protestatione propria manu subscripta, quod firmiter teneat eam fidem, quam Romana tenet Ecclesia. Et ideo Concilium etiam cautum vult Florensi Monasterio, cujus Institutor fuit, utpote in quo vigeat regularis disciplina & salutaris observantia.

Denique damnata ab eo Concilio sunt perversissima dogmata impii *Almarici*, cujus mentem sic pater mendacii excæcavit, ut ejus doctrina non tam hæretica censenda sit, quam insana. 41. Almaricus.

Erat autem Almaricus Carnotensis Gallus, qui teste Genebrardo *libr. 4. chronol.* viginti errorum est convictus: quorum unus erat, Christi corpus non magis esse in pane, quam in qualibet alia re. Plures illius errores recenset Sanderus *libr. 7. de visibili Monarchia*, videlicet, nullam esse resurrectionem, nullum Paradysum, nullum infernum; thurificationem in Ecclesia esse idololatriam; stupra, adulteria, aliaque flagitia non esse peccata, si fiant ex charitate: & quæ sunt alia ejusmodi deliria absurdissima. Corpus ejus exhumatum & exustum est; ejus autem sectatores, quos inter erat aurifaber, qui se Prophetam dicebat, Parisiis vivi sunt concremati. Habeant sibi istos martyres, qui non habent alios.

42. S. Dominici &S. Francisci Ordo.

Hos inter turbines Ecclesia, palmæ instar eluctantis in pondera, nova eaque immensa aucta propagine, in Dominico & Francisco defensores nacta est fortissimos, adversum circumfrementes, in agro præsertim Tolosatium, Albigenses aliosque hæreticos. Et quidem B. Dominicus, quem merito facem fulgentissimam, totum orbem virtutum & doctrinæ luce illustraturam dixeris, cum Fulcone Tolosano Episcopo ad hoc Concilium profectus, suum Innocentio III. de instituendo Prædicatorum Ordine consilium aperuit, ab Honorio deinde III. & Innocentio IV. sub regula S. Augustini approbato. B. Franciscus vero, solo cœlo dives, Seraphicum Ordinem FF. Minorum, nova sub regula institutum, Innocentio III. & Concilio confirmandum obtulit; meruitque votis potiri paupertatis cultrix præclara Religio, in novas deinceps frondes vel repullulans vel reflorescens, propagines suas sanctissimas in ultimos terræ fines ævumque omne exporrectura. Superis videlicet curæ est sancta Mater Ecclesia, fœcundante illam rore cœlesti, ut in sobolem amplissimam, fructusque uberrimos sese per orbem terrarum explicet.

ARTICULUS V.

De Concilio Generali XIII. Lugdunensi I.

Sub

Innocentio IV. contra Fridericum II. Imperatorem anno 1245. *celebrato.*

SUMMARIUM.

§. 1.
Synopsis Historica.

1. *Sicilia a Normannis ad Sueviæ Duces translata per Constantiam.*
2. *Discordiæ inter Pontificem & Henricum VI. Imperatorem, Constantiæ Conjugem.*
3. *Friderici II. initia.*
4. *Philippus contra Othonem IV.*
5. *Turbæ inter Pontificem & Fridericum II.*
6. *Qui a pluribus Pontificibus excommunicatur.*
7. *Henricus Raspo & Guilielmus Hollandiæ Comes electi contra Fridericum.*
8. *Filii Friderici se mutuo perimunt.*
9. *Carolus Andegavensis, regno Siciliæ inauguratus, contra Manfredum Friderici Nothum,*
10. *Et Conradinum. Hujus cruenta tragœdia.*

11. *Per-*

11. *Perempto etiam Henrico Friderici Filio naturali.*
12. *Constantia, Manfredi filia, Siciliam in dotem affert Petro Aragonio.*
13. *Vesperæ Siculæ.*
14. *Constantiæ Christianum facinus in Carolum Claudum Andegavensem.*
15. *Sicilia per tres fœminas Principes ad tres domos Principes translata.*
16. *Magnum Inter-regnum Imperii.*
17. *Melior orbis facies sub Rudolpho Habspurgico, & Augustissima Domo Austriaca.*

§. 2.
Acta Concilii.

18. *Quinam in eo præsentes.*
19. *Dictum anathema Friderico II.*
20. *Qui factiones Gibellinorum adversus Gwelphos excitat per 200. annos Italiam laceraturas.*

§ 3.
Canones Concilii.

21. *Canones editi inserti sunt a Bonifacio VIII. libro sexto Decretalium, qui locis citatis referuntur.*

§. I.

Synopsis Historica discordiarum inter Pontifices & Fridericum II.

Exactis Italia Longobardis, & Exarchatu ad Pontificem translato Carolus M. Siciliam, Calabriam atque Apuliam Græcis adhuc Imperatoribus reliquerat; quas tamen negligentius defensas Saraceni postmodum invasere. Hos *Normanni* expulere; dicti primum Comites Apuliæ, tum Duces, denique Reges utriusque Siciliæ sub Rogerio II. Hujus filia *Constantia* nupsit *Henrico VI.* tunc adhucdum Romanorum Regi: qui post extinctam legitimam Normannorum in Sicilia masculinam stirpem uxorio nomine Regnum dotale adire conabatur, fortiter se opponente *Tancredo*, Normannicæ quidem stirpis, sed illegitimo thoro prognato. Quare bellum civile acerrimum conflatum est, aliis Henrico, Tancredo aliis adhærentibus. Favit huic Clemens III. Papa, eique investituram regni impertivit, Henrico re infecta in Germaniam redire coacto, ubi melior ei fortuna affulsit. 1 Sicilia a Normannis ad Sueviæ Duces per Constantiam.

Mortuo namque in expeditione sacra patri suo Friderico I. Imperatori successit; eumque cum conjuge Constantia Romæ coronavit Cœlestinus III. non tamen insolenti eo modo, quem fingunt scribillatores quidam Acatholici: quod videlicet Papa coronam, Henrici capiti impositam, mox pede decusserit, ut suam in Imperatorem potestatem ostenderet. Futilis hæc est fabula, qualem supra de Alexandro III. retulimus, quæ a nemine scri-

scriptorum veterum fidem habet; quin ea Cœlestinus erat in Imperatorem veneratione, eoque affectu, ut, cum Imperatrix Constantia, proditione Salerni intercepta, Tancredo captiva esset tradita, omni cura evicerit, ut captivitate liberata Cæsari restitueretur.

2. Discordiæ inter Pontificem & Henricum VI. Imperatorem. At cum idem Pontifex tandem effecisset, ut etiam Richardus Rex Angliæ, ob projectum ad obsidionem Ptolomaidis vexillum Austriacum, in reditu interceptus, atque ultra annum in captivitate detentus, liberaretur, pecuniam quoque, quam pro lytro dederat, reddi eidem postulabat; quod cum facere Henricus Cæsar recusasset, Pontifex eum excommunicavit, cumque mortuo Tancredo, rejectoque ejus filio Wilhelmo, ultimo Guiscardorum ac fortissimæ gentis Normannicæ surculo masculinæ stirpis, ad Regnum Siciliæ tandem pervenisset, acerbissima crudelitate in eos sæviit, qui Tancredo paruerant, Jordano Comite, quod regno inhiasse argueretur, sellæ candenti imposito, ac ferrea corona clavis affixa capiti; dictus propterea *Henricus Asper*. Cum ab hac asperitate non desisteret, ipsa Imperatrix Constantia conspiratione cum Siciliæ Proceribus adversus eum inita, a propriis subditis pacem coëgit petere. Nec diuturnum fuit ejus imperium, septimo illius anno, dum de invadendo orientali imperio agitaret consilia, extinctus, veneno, ut suspicio sparserat, ab ipsa Constantia conjuge sublatus anno 1198. obiit tamen reconciliatus Ecclesiæ, restitutis eidem, quæ abstulerat, missisque in Palæstinam auxiliariis copiis.

3. Friderici II. initia. Reliquit filium Fridericum, ex Constantia jam quinquagenaria susceptum, regni Siciliæ hæredem unicum, uberem Historiæ daturum materiam. Et licet suppostitium non pauci dicerent (ut levis ad obtrectandum in hujusmodi rebus solet esse rumor) nihilominus Papa Cœlestinus III. corona utriusque Siciliæ eum insignivit, postquam mater ejus Constantia, de crimine partus suppositi juramento se purgaverat.

4. Philippus contra Othonem IV. Imperium interea *Philippum* inter Barbarossæ filium natu minimum, Henrici VI. fratrem, & Othonem IV. Saxonem, distractum in partes ibat. Conventum denique, ut Philippus imperaret, Otho vero eidem succederet; quod factum, occiso Bambergæ Philippo a Comite Palatino. Cum autem Otho IV. ab Innocentio III. Romæ coronatus, Pontificii Juris territorium invasisset, ab eodem Pontifice a fidelium communione est motus, ac Fridericus Henrici VI. filius Rex Siciliæ, quem a teneris fovebat Papa, eique in bellis civilibus, quibus Siciliam ei adimere nitebantur, semper adfuerat auxilio, Germaniæ Proceribus commendatus, abdicato Othone, Imperator est renuntiatus.

5. Turbæ inter Ponti- At Fridericus avum suum imitatus, beneficiorum immemor, perpetuum ferme cum Romana Ecclesia bellum gessit, a tribus Pontificibus quater sacro fulmine percussus. Et primo quidem, quod dudum sacra cruce

ornatus,

ornatus, arma, quæ ex voto edito adversus Saracenos impendere tenebatur, in Pontificem convertisset: dein iterum a Gregorio IX. quod Saracenis faveret, & Joannem Jerosolymæ Regem exulem, omnesque in Asia bellantes Christianos, pace iniquissimis inita conditionibus, cum Barbaros vincere, & Palæstinam recuperare, si voluisset serio, facile potuisset, prodiderit. Tertio ab eodem, quod Ecclesiæ civitates invasisset, perniciosissimam *Guelphorum* & *Gibellinorum* factionem Italiam dilacerantem excitasset, Cardinales aliosque Prælatos in vinculis haberet, Concilium Generale congregare impediret, Episcopis interceptis, & in captivitate detentis, ipsoque Pontifice Gregorio per Gibellinos suos Roma pulso, atque in omnibus Ecclesiæ & Apostolicæ Sedis se hostem demonstraret; quare Papa crucem adversus eum prædicari jussit.

ficem & Fridericum II.

6. Pontifices plures excommunicant Fridericum.

Denique, cum post Cœlestini IV. mortem Sedes Romana, ob detentos a Friderico Cardinales in carcere, per annum & octo menses vacasset, electus tandem est *Innocentius IV.* Hic tantis ut turbis finem imponeret, pristinamque, quam privatus cum Friderico habuerat, amicitiam renovaret, Legatos ad eum misit, quos ille ad laqueum condemnavit, tendens etiam Pontifici insidias; has ut declinaret, in Galliam ad S. Ludovicum Regem profugit, ubi collecto Lugdunensi hoc primo Concilio Fridericum ad dicendam causam citavit; cumque is nil nisi contemptum, minasque reponeret, quarto sacro anathemate est perculsus, subditis sacramenti religione exsolutis.

Germani proin Principes *Henricum Rasponem* Thuringiæ Landgravium, S. Elisabethæ filium, Imperatorem dixere: eoque haud multo post in Ulmæ obsidione mortuo, *Guilielmum Hollandiæ Comitem.* At propterea non melior factus Fridericus, quin in dies efferatior, Italiam omnem factionibus, cædibus, ruinis miscuit: donec ad Parmam, duorum annorum obsidione pressam, facta tandem felici eruptione, accurrente altera ex parte cum exercitu Pontificio Legato, cruento prælio victus, & in fugam actus, vel animi mærore contabuit, aut a Manfredo Notho suo veneno extinctus, vel, ut alii scribunt, pulvillo ori ingesto suffocatus, anno 1250. postquam 32. annos imperasset.

7. Henricus Raspo & Wilhelmus Hollandus contra Fridericum.

Sed neque in posteris suis fuit felicior; nam quatuor filios reliquit, duos legitimis ortos natalibus, Conradum & Henricum, duos ex concubinis, Hencium & Manfredum, violenta omnes morte abreptos.

8. Filii Friderici parricidæ.

Henricum quippe, Siciliæ aut Regem aut Proregem, Conradus frater interemit. *Conradum IV.* qui cum Guilielmo Batavo de Imperio contenderat, in Italiam ad capessendum regnum utriusque Siciliæ profectum, Manfredus frater veneno sustulit, cum annis quatuor aut imperasset, aut de Imperio litigasset, anathemate adhucdum ligatus. *Manfredus*,

tanquam scelus coronare oporteret, regnum utriusque Siciliæ, Saracenorum etiam ope, invasit: sed Neapolitanis Pontificem appellantibus excommunicatus ab Alexandro IV. patris exemplo persecutus est Ecclesiam; cumque omnia misceret, ab Urbano IV. in Concilio, Orvieti celebrato conclusum est, ut *Carolus Andegavensis Comes* S. Ludovici Regis frater, adversus Manfredi tyrannidem advocaretur in Italiam, cum titulo Regis utriusque Siciliæ. Ad Beneventum prælio unico debellatum, occiso Manfredo in pugna (relicta filia *Constantia*, Aragoniæ Regi nupta, ex qua magnarum deinceps rerum series) Carolus victor inauguratus Regno a Pontifice Clemente IV. ea conditione, ut feudi titulo Ecclesiæ Romanæ quadraginta aureorum millia quot annis penderet.

9. Carolus Andegavensis in Manfedmu,

10. Et Conradinum,

Conradus IV. occisus in Italia anno 1254. reliquit in Germania filiolum unicum *Conradinum*, Ducem Sueviæ, duos duntaxat annos natum. Hic anno ætatis decimo septimo cum exercitu adversus Carolum Andegavensem movit in Italiam, avitum regnum ut vindicaret. Ad Fucinum lacum pugnatum est; factus ex victore victus Conradinus, & in fugam actus, ex fugiente nova calamitate captivus, ligatus vinculis. Altero subin anno vidit Neapolis cruentum sane luctuosumque spectaculum, politas inter gentes auditum haud facile. Minutus Conradinus in ætatis flore, in urbe regia, publico in foro; expeditionis comite & sortis acerbæ *Friderico Badensi*, in spem veteris Austriæ ex Gertrude Friderici Bellicosi filia prognato; fuitque facinus atrox Caroli, si non jus summum, summa injuria, certe summa invidia, plusque moriens Carolo Conradinus nocuit, quam vivens; creditumque, jure gentium sacrosancta esse Regum capita, tantique non habenda regna, ut iis nati ea propter, præsertim exarmati, pereant Principes. Falsum autem omnino est, nulloque teste idoneo comprobatum, consilio aut voluntate Clementis IV. Pontificis immanem hanc cædem esse patratam. Quin constat, hunc Pontificem, quem moderatio & pietas insignis ornaverant, vehementer id facinoris exprobrasse Carolo.

Sed neque cœlo probata crudelitas, Vesperis Siculis vindicantibus Purpuratum sanguinem; repetamus originem.

11. Et in Hencium.

Occiso anno 1268. Conradino, unicus supererat Ducum Suevorum stirpis masculinæ Surculus, *Hencius* videlicet, Friderici II. Filius, Conradini patruus, sed illegitimis ex concubina ortus natalibus. Qui post infelicem Patris pugnam Parmensem captus a Bononiensibus, & caveæ ferreæ inclusus, post 29. annorum captivitatem in carcere obiit, anno a cæde Conradini quarto, videlicet 1272.

12. Constantia.

Ad unicam igitur fœminam redacta est Magni illius Ænobarbi progenies, *Constantiam* videlicet, Manfredi supra memorati Filiam, quæ

Petro

Petro III. Aragoniæ Regi nupta, Regni utriusque Siciliæ titulum in dotem attulit. Quare 13. annis poſt Conradini cædem erupere tandem ſuppreſſa diu conſilia; cum Galli omnes per Siciliam diſperſi, ipſo paſchatis die, audito companæ ſigno, ad Veſperas convocantis (unde *Veſperæ Siculæ* dictæ) in ſingulis urbibus ab ipſis Siculis trucidati ſunt. *Cauſa* cædis Siculorum in Gallos odium: *Inſtrumentum* Joannes Prochyta aliena veſte tectus oppida Siciliæ circumcurſans: *Socius* Michael Palæologus Byzantino Imperio timens a Carolo, qui Filiam ſuam Balduino II. a Conſtantinopolitano Throno depulſo deſponderat. Totius denique Tragœdiæ aut Auctor tacitus, aut Spectator remotus Petrus Aragonius. Qui, ne dotalis titulus eſſet otioſus, hac cæde regno potitus Siciliæ: jactaque diuturnæ Gallos inter Hiſpanosque diſcordiæ ſemina, pretioſis nimium odiis in poſterum nutrienda, nimiumque multo humano ſanguine ad gentis utriusque perniciem excretura. 13. Veſperæ Siculæ.

Interea Carolus Andegavenſis Divina humanaque ope vindictam ſpirans, Martini IV. in Petrum anathemate, & Gallorum armis ſe ſuccingit. Sed infra iram erant vires: Alterum contemptu eludente Aragonio, alterum aſtu Indicto quippe ad Burdigalam cum Carolo ſingulari certamine amovit Petrus bellum a Sicilia: detrectans deinde duellum, cujus præmium jam teneret in manibus, translatum bellum in Aragoniam; ſed utrique Regi fatale: Petro occumbente ex vulnere, Carolo contabeſcente ex tædio & dolore amiſſæ Siciliæ, filiique capti ab Hiſpanis.

Spectaculum videre tunc in Aragonia licuit, quod novo Neapolitanam lanienam pudore obrueret. Captus *Carolus Claudus* Caroli Andegavenſis Filius; traditusque Aragoniis admotus neci, immolanda Conradini piis manibus victima: Sed donatus Chriſto crucifixo a Conſtantia Petri vidua, atque abdicata Sicilia libertati redditus. Nobile profecto vindictæ genus, quo Conſtantia Conradini patruelis ſui ſanguini litaret, ac fæmina virum manſuetudine ſuperaret. 14. Carolus Claudus.

Nec tamen deſtitit Carolus Claudus, quibus vitam debebat, bellum facere. At fortiter reſtitere Aragonii, eaque felicitate, ut tandem etiam Neapolitanum Regnum Gallis eriperent, utrumque felici connubio ad Auguſtiſſimam Domum Auſtriacam transmiſſuri.

Ubi tres notandæ veniunt fæminæ Principes, duæ Conſtantiæ & Joanna, per primam Conſtantiam, Henrico VI. nuptam Regnum utriusque Siciliæ pervenit a Normannis ad Sueviæ Duces: Per alteram Conſtantiam deſponſam Petro III. a Suevis ad Reges Aragoniæ: Per Joannam Ferdinandi Catholici Filiam, Philippo Auſtriaco junctam, ac Caroli V. & Ferdinan- 15. Sicilia per tres fæminas translata.

dinandi I. Matrem, ab Aragoniis ad Auſtriacos; donec hoc ſæculo pilæ inſtar de manu ad manum jactaretur.

16. Inter-regnum. Cæterum poſt Friderici II. mortem triſtis erat Imperii facies, magno illo viginti & ultra annorum *Interregno* capite vacui.

Licet enim & *Wilhelmi Batavi* & *Conradi IV.* & *Alphonſi ſapientis* Caſtiliæ Regis, & *Richardi Angli* legamus nomina; nomina tamen ſunt. Adeo enim vel electi turbide, vel in mutuam perniciem commiſſi atrociter: ut laceraſſe potius Imperium, quam gubernaſſe dicendi ſint. Certe rerum tunc omnium in Germania erat confuſio. Corpus ſine capite nervorum compage ac nexu diſſolutum: Nullum Imperii tribunal; perpetuum Juſtitium, ſublata publica privataque tranquillitas: Nullus Electorum, nullus Imperii Ordinum conſenſus: Jus ſuum in armis ferebant, inductis in ruinam minus potentium *diffidationibus* illis ſeu vindicationibus privatis, aut potius graſſationibus & latrociniis. Unde mutuæ cædes, rapinæ, incendia, direptiones, populationes, aliæque Reipublicæ humanæ peſtes.

17. Melior facies. At feſſis tandem rebus ſuccurrit provida Numinis cura. Divinis auſpiciis datus Imperator, par omnino tantæ rerum moli: qui Imperii ruinas ſiſtat, abrupta reducat, diſrupta conſolidet, & diſtortam Rempublicam in ordinem ſuum reponat. Fuit is Magnus ille *Rudolphus Habſpurgicus*, glorioſiſſimus Fundator Auguſtiſſimæ Domus Auſtriacæ, ſub cujus auſpicatiſſimo Imperio parta Germaniæ ſalus, pax data Eccleſiæ, provecta in immenſum Majeſtas Imperii, florentis domi, hoſtibus formidandi foris.

§. II.

Acta Concilii Lugdunenſis I.

18. Tot tantisque, quæ diximus Eccleſiæ malis ut remedium pararet Innocentius IV. ac præſertim ut contumacem Friderici II. animum flecteret, Concilium Generale indicendum exiſtimavit. Cum autem in Italia Friderici armis, & Gibellinorum, eidem adhærentium furore omnia eſſent turbata, Lugdunum in Gallia Concilio locum delegit.

Præſentes. Interfuere, præter multos Cardinales, duo Patriarchæ Majores, Conſtantinopolitanus nimirum & Antiochenus, Epiſcopi 140. Balduinus II. Imperator Byzantinus, Galliæ, Angliæ, aliorumque Principum Legati, imo etiam Imperatoris Friderici Orator, Thaddæus cameræ Imperialis Judex: qui rerum forenſium uſu exercitatus, magno animo pro Friderico in Concilio peroravit, crimina objecta alia inficiando, alia excuſando, quædam etiam in Pontifices ipſos retorquendo. Sed viſa eſt Patribus ejus oratio magis facunda & ornata, quam rationum pondere roborata: quare Fridericus, de multis ac gravibus criminibus, ac præſertim de

de violentia in Sedem Apoſtolicam, viroſque Ordinis Eccleſiaſtici Principes, accuſatus, & ad Concilium citatus cum contemptu monita ſacri Senatus eluderet, ſacro anathemate percuſſus, atque Imperii Regnique Siciliæ jure excidiſſe eſt proclamatus, exſolutis Sacramenti religione ſubditis. 19. Fridericus excommunicatus.

In varias partes ſenſusque hæc ſententia Europam diſtraxit, aliis aliter, ut fit, vel pro affectu vel veritate loquentibus. Certe face velut ventilata in majus ignis exarſit incendium, Friderici ira in furorem concitata, & ſex annis, quibus ſupervixit, implacabili odio ac vexationibus ſtatum Pontificium, & Guelphos Pontifici adhærentes, perſequente. Nec morte Friderici deſiit cruentus ille Guelphorum, ſeu Pontifici faventium, & Gibellinorum, ſeu Cæſaris partes ſequentium, conflictus, ad ducentos usque annos a Friderico grandi Italiæ calamitate exporrectus. 20. Guelphi & Gibellini.

Prima equidem ac princeps cauſa indicendi Concilium fuit Fridericus; at morbis pluribus laborabat Eccleſia; qui tamen ipſi etiam magna ex parte Friderico ſunt imputati, quod Advocatus, & Protector Eccleſiæ non ad defenſionem illius, tunc temporis adeo neceſſariam, ſed ad ruinam coronatas vires impenderet.

Unde in oratione ad Patres in Concilio habita Innocentius Papa dolores Eccleſiæ quinque Chriſti vulneribus comparavit. Quorum Primus erat de Turcarum & Saracenorum in Chriſtianorum terras irruptione; Secundus de Græcorum ſchiſmate; Tertius de hæreſum graſſantium labe; Quartus de terræ ſanctæ amiſſione; Quintus de Friderici in Eccleſiam perſecutione, qua ſe Italia expulſum in Galliam profugiſſe ingemuit.

Ut igitur reliquis etiam vulneribus obduceretur cicatrix, decreta eſt nova expeditio *cruciata* adverſum Saracenos in terram ſanctam: cujus dux deſignatus eſt S. Ludovicus Rex Galliæ: variaque pro ſignata militia ſtatuta privilegia.

§. III.

Canones Concilii.

In Concilio iſto Lugdunenſi, quod tribus duntaxat ſeſſionibus conſtabat, complures etiam pro more ſunt editi Canones, ad diſciplinam Eccleſiæ ſpectantes, quos Bonifacius VIII. ſexto Decretalium libro inſeruit. 21.

1. Quando Papa reſcripto Judicem delegat, cum clauſula, ut quidam alii etiam conveniri coram eo poſſint, tantum quatuor alii, qui in citatorio ſunt nominandi, conveniri poſſunt. De reſcript. in 6.

2. Delegati Sedis Apoſtolicæ ſint in dignitate conſtituti, ut Canonici vel Prælati, & tantum in civitatibus, ubi eſt copia Juriſconſultorum. Eod.

De elect. 3. in 6. 3. Vota conditionata, alternativa, dubia & incerta irritantur.

De judic. in 6. 4. Delegatus non poteſt compellere partes, ut perſonaliter coram ſe in judicio compareant, ſi ad hoc non habet ſpeciale mandatum (extra caufas tamen criminales.)

De litis conteſt. 5. Exceptio peremtoria non impedit litis conteſtationem, niſi ſit exceptio rei judicatæ, aut transactæ.

6. Actor non comparens in termino per citationem præfixo condemnatur reo comparenti in expenſas. Nec citatur ulterius ad ipſius petitionem reus, niſi actor caveat de judicio ſiſti.

De reſcript. 7. Si quis contra alium plures movere vult quæſtiones, omnes illas coram iisdem Judicibus tractet. Nec valent reſcripta aliter obtenta processus etiam eſt nullus, teneturque parti ad diverſos Judices tractæ ad expenſas.

De eo, qui mittitur. 8. Quando quis litigat de beneficio obtinendo, non eſt mittendus in illius poſſeſſionem, licet poſſeſſor illius ſit contumax: ſed lite non conteſtata ad finalem ſententiam eſt procedendum.

9. Appellans ad Papam appellare debet in ſcripto, cauſam exprimere & Apoſtolos petere.

De appellat. 10. Judex recuſatus ſtatuat arbitris certum terminum ad cognoſcendum de cauſa recuſandi Judicem: quo termino elapſo recuſatus procedat in cauſa principali.

De ſentent. excom. 11. Excommunicatio in participantes cum excommunicatis lata non teneat, niſi præmiſſa ſit monitio.

12. Adminiſtrationem Eccleſiæ adeuntes inventarium diligenter conficiant coram teſtibus, ſolvantque debita Eccleſiæ: nihil autem alienent, neque debita contrahant, neque pignori obligent, ſine debita ſolennitate, & evidenti Eccleſiæ neceſſitate aut utilitate, ſingulisque annis adminiſtrationis rationem reddant.

13. Decernitur ſubſidium pro Imperio Conſtantinopolitano, quod Græci Schiſmatici jam totum fere in Europa a Latinis recuperaverant, Aſiam Turcis diripientibus.

14. Monentur Prælati, ut pro liberanda terra ſancta ſubſidia conquirant.

15. Statuuntur præſidia contra Tartarorum irruptiones.

16. Decernitur expeditio in terram ſanctam, eodem fere tenore, quo Concilium Lateranenſe IV. eſt uſum.

Præter iſta capitula, a Binio edita, exſtant plura in ſexto Decretalium, quæ huic Concilio ejusque Præſidi Innocentio IV. attribuuntur: videlicet

c. 1 de offic. ord. in 6. 1. Archi-Epiſcopus non poteſt ſibi conſtituere Officiales in Diœceſibus ſuorum Suffraganeorum, ne quidem pro futuris cauſis ad eum per appel-

appellationem devolvendis; quamvis post interpositam apud eum appellationem possit vices suas alicui in Diœcesi suffraganeo existenti delegare.

2. Qui fuit Advocatus vel Procurator in prima instantia, non potest in judicio appellatorio esse testis. Neque indistincte appellanti deteratur juramentum (quia præsumptio stat pro eo) nisi Judici ex circumstantiis aliud videatur. c. 3. de testibus.

3. Constituens, mandans, juvans, recipiens aut protegens Assassinum ipso facto est excommunicatus, depositus ab officio, & beneficio. Sit etiam cum bonis suis mundanis omnibus a toto Christiano populo perpetuo diffidatus, seu hostis declaratus, absque ulla alia excommunicationis, depositionis aut diffidationis sententia. c. 1. de homicidio.

4. Exempti ratione delicti, rei sitæ, aut contractus initi in loco non exempto, ratione horum conveniri possunt coram loci illius Ordinario; aliud, si delictum sit commissum, res litigiosa sita, aut contractus initus in loco exempto. Religiosi tamen exempti a loci Ordinario excommunicari, suspendi, aut interdici non possunt; nisi forsan sint in Prioratu, qui Ordinario subjectus est. c. 1. de privileg.

5. Episcopi, ipsisque superiores Prælati nullam suspensionem aut interdictum incurrunt, nisi expresse nominentur. c. 4. de sentent. excommunicat.

6. Archi-Episcopus non relaxet censuras, a subditis suorum Suffraganeorum latas: nisi hoc habeat ex consuetudine. Ejus sententia generalis ligat tantum ejus subditos. Censuræ absque competenti monitione præmissa sunt injustæ, sive in genere sive in specie illas promulgent. Non ferant censuras, nisi culpabiliter in mora satisfaciendi fuerint delinquentes. In integrum collegium vel universitatem non feratur sententia excommunicationis, ne innocentes irretiantur. c. 5. eod.

8. Cum omnes leges, omniaque jura vim vi repellere, cunctisque se defensare permittant, Prælatus contra injustum aggressorem suorum bonorum temporali & spirituali gladio se potest defendere. c. 6. eod.

9. Si quis electionem aut provisionem impugnans ad Papam appellat, intra mensem tam ipse, quam reus, quorumque interest, vel per se, vel per Procuratorem iter Romanum suscipiant. Si mense elapso parte una comparente pars altera per 20. dies absit, procedatur in negotio. Si actor tunc non plene probarit, quod contra formam electionis objicit, condemnandus est reo in expensas. Si autem non probet, quod contra personam objicit, a beneficiis triennio est suspensus: si autem interea in ea se ingesserit, ipso jure est iis perpetuo privatus. Hæc tamen pœna locum non habet, si manifestissimis constet documentis, quod ipsum a calumniæ vitio causa probabilis & sufficiens excuset. c. 1. de elect.

c. 1. de restit. spol.

10. In civilibus non admittitur exceptio spoliationis, facta ab alio, quam ab actore; in criminalibus vero etiam facta a tertio: in utroque autem casu exceptio probari debet intra 15. dies, alias excipiens actori condemnatur in expensas, quas interim propter hoc fecerit. Agenti autem super rebus Ecclesiasticis opponi non debet exceptio spoliationis in privatis rebus.

c. 1. de except.

11. Si reus actori opponat exceptionem excommunicationis, hujus speciem ac nomen debet exprimere, atque intra octo dies apertissimis documentis probare; alias Judex procedens in causa condemnat eum in expensas, propter eam exceptionem factas. Si post rem judicatam talis exceptio opponatur, executionem impedit, licet sententia sit valida. Si autem actor publice esset excommunicatus, reo etiam non excipiente, repelli deberet a Judice.

c. 1. de sentent. & re judic.

12. Si Judex contra conscientiam & contra justitiam in gravamen partis quidquam fecerit per gratiam, vel per sordes, ab executione officii per annum se noverit suspensum, ad æstimationem litis parti læsæ condemnandus. Si durante suspensione se ingesserit Divinis, fit irregularis: poteftque a solo Papa cum eo dispensari. Salvis aliis constitutionibus, quæ alias insuper pœnas injustis Judicibus statuunt.

ARTICULUS IV.

De Concilio Generali XIV. Lugunensi secundo

Sub

Gregorio X. & Rudolpho I. pro unione Græcorum cum Latina Ecclesia anno 1274.

SUMMARIUM.

§. I.

Schisma Græcorum per Photium inchoatum.

1. *Patriarchatuum distributio.*
2. *Omnes subsunt summo Pontifici.*
3. *Ad quem cuilibet datur Appellatio.*
4. *Sæpe etiam Patriarchas judicavit.*
5. *Photius intrusus a Barda.*
6. *Legati Nicolai I. ab illo corrupti.*
7. *Nicolaus excommunicat Photium, & Photius Nicolaum.*
8. *Quos errores Latinæ Ecclesiæ objecerit.*
9. *Ingens in Oriente rerum mutatio, occiso Michaële Imperatore & Barda, Basilio coronato, Photio dejecto, & restituto Ignatio.*
10. *Post mortem Ignatii restitutus Photius a Basilio, præstigiis decepto.*
11. *Et quidem annuente Joanne VIII. Papa.*

12. *Sub*

12. *Sub certis tamen conditionibus: quas non implevit, sed in conciliabulo Constantinopolitano magno fastu omnia contraria egit, corruptis iterum & contemptis legatis Romanis.*
13. *Unde excommunicatur a Joanne VIII. edocto a Marino legato suo.*
14. *Photius rursus reprehendit doctrinam Latinorum de processione Spiritus S. & vocis* Filioque *in symbolo additionem.*
15. *Antiquitas hujus doctrinæ,*
16. *Et additionis in symbolo, jam in Concilio Toletano I. factæ.*
17. *Mors Basilii, ejusque effigies.*
18. *Nova in Oriente scena, dum Leo Philosophus, Basilii filius, ex carcere ad thronum ascendit, Photius a throno ad custodiam descendit.*
19. *Excipiente etiam Santabarenum præstigiatorem condigna sceleribus pœna.*
20. *Missis Romam legatis restaurata unio.*
21. *Colentibus illam probis Patriarchis, Stephano fratre Leonis Imp. Caulea, Euthymio &c.*
22. *Nicolaus Mysticus, Patriarcha, ingentes adversus Leonem Imperatorem pientissimum turbas excitat, propter illius quartas nuptias. Joannes IX. eum absolvit, substitutus Nicolao Euthymius.*
23. *Mors Leonis ejusque opera eruditissima.*
24. *Alexander, frater Leonis, dejecto Euthymio restituit Nicolaum Mysticum: quem pacis causa Papa approbavit: relicta Græcis sua consuetudine circa tertias & quartas nuptias prohibendas.*
25. *Constantinus Porphyrogenitus Leonis filius Imperii socium ascivit Romanum: qui filium suum Theophylactum adolescentem facit Patriarcham,*
25 *a Joanne XI. male confirmatum, quem tamen Orientales post hanc confirmationem agnoverunt: durante semper utriusque Ecclesiæ unione,*
26. *Licet a Sisinnio & Sergio Patriarchis impugnata, Sedisque apostolicæ Primatus semper agnitus.*

§. II.
Schisma Græcorum per Cerularium instauratum.

27. *Variis tragœdiis prælusum schismati Græcorum: sursum deorsum euntibus omnibus: impiis hominibus, sub Patriarchis impiis per sanguinem antecessoris ad thronum Imperialem passim ascendentibus. Romani, Stephani, Constantini, Nicephori Phocæ, Zimiscis, Romani Argyri, Michaëlis Paphlagonis, Michaëlis Calæphatis, Imperatorum tragœdiæ, Theophane & Zöe furore & libidine aulam miscentibus.*
28. *Theophylacti Patriarchæ spurcissimi effigies.*
29. *Alii etiam Patriarchæ ad scelera omnia, abusus, morumque corruptionem connivent: imo promovent.*
30. *Hac rerum facie Cerularius, homo infiniti fastus, ad Rempublicam Ecclesiasticam accessit:*
31. *Eamque in schisma præcipitavit, omnibus ad ruinam vergentibus,*
32. *Usus opera Nicetæ Pectorati: qui librum scribit adversus usum panis azymi in Eucharistia.*

33. *Hunc refutat Humbertus Cardinalis, Leonis IX. Constantinopolis legatus, ipsumque Nicetam cum Imperatore Constantino Monomacho convertit,*
34. *Cerulario furorem continuante, ac schisma in alios etiam Patriarchatus spargente.*
35. *Totus tamen Oriens jam passim plenus erat Hæreticis, Turcis & Saracenis. Maronitæ Monothelitæ postea conversi, Nestoriani,*
36. *Jacobitæ seu Cophti Eutychiani, Armeni.*
37. *Græcorum Religio toto cælo diversa a Religione Protestantium.*
38. *Quæsita unio per Lotharium Imper. & Græcos Imperatores: sed frustra: Stratiota, Andronico, Isacio & Alexio Angelo cruentas tragœdias continuantibus.*
39. *Schisma sopitum sub Latinis Constantinopoli Imperatoribus.*
40. *Renovatum amissa rursus Constantinopoli.*

§. III.

Unio a Concilio Lugdunensi restaurata.

41. *Michaël Palæologus recuperato Imperio unionem urget,*
42. *Præsertim apud Gregorium X.*
43. *Qui indicit Concilium Generale Lugdunense, ad quod missi legati Græcorum,*
44. *Fines hujus concilii.*
45. *Sancita unio.*
46. *Veccus, unus ex legatis, fit Patriarcha, unionis defensor.*

§. IV.

Constitutiones Concilii Lugdunensis,

47. *Insertæ pariter libro sexto Decretalium.*

§. I.

Schisma Græcorum per Photium inchoatum.

1. Patriarchatus.

Una est Christi in terris Ecclesia; in varias tamen orbis terrarum diffusa provincias, sub uno visibili capite in unitate fidei congregata, in duas tamen magnas mundi partes divisa, alteram *Orientalem*; *Occidentalem* alteram, ab antiquissimo jam tempore. Occidentalis per potissimam Europam, Africamque, & nunc etiam Americam exporrecta, sub uno Patriarchatu Romano coaluit. Orientalis per Thraciam, Græciam, Asiam, & Ægyptum extensa, quatuor Patriarchatus est complexa, Constantinopolitanum videlicet, Alexandrinum, Antiochenum, atque Hierosolymitanum.

2. Omnes subsunt summo Pontifici.

Quamvis autem Patriarchæ isti Orientales magnam authoritatem in subjectos sibi Metropolitanos & Episcopos exercuerint, Romani tamen Pontificis, Petri Apostolorum Principis, cui peculiari omnino ratione Christus ovium suarum curam, & regni cœlorum claves concredidit, Successoris Primatum summamque in Ecclesia authoritatem sunt venerati.

Hinc,

Hinc, licet Patriarchæ, præſertim Conſtantinopolitani, qui ex ultimis facti ſunt in Oriente primi, Romæ novæ ſedisque Imperatoriæ typho elati, non raro caput ſurrigerent, Romanus tamen Pontifex, quem antiquiſſima etiam Concilia Orientis *Papam Univerſalem* nuncupabant, ac ſpecialis prærogativæ honore colebant, primas ſemper tenuit: Adeo quidem, ut ejus ad octo prima Concilia, in Oriente propter hæreſes turbasque, ibidem exortas, celebrata legati, licet ſimplices quandoque tantum eſſent Presbyteri, primo ſemper loco ſederint, primi dixerint ſententiam, primique in omnibus actis ſubſcriberent ac nominarentur, ejusque epiſtolas, ut Cœleſtini, Leonis, Agathonis, Adriani velut oracula ex Petri ore prolata ſuſciperent, imo in ipſos etiam Patriarchas Romæ novæ jurisdictionem ſemper exercuerint.

Demonſtrant hoc manifeſta profundæ etiam vetuſtatis exempla, quibus conſtat, viros ſanctiſſimos atque multo doctiſſimos, Orientis Patriarchas, S. Athanaſium, S. Flavianum, S. Joannem Chryſoſtomum, S. Ignatium, ab Orientalibus Conciliis damnatos, ad ſedem *Apoſtolicam* (ſemper ita nuncupatam & æſtimatam) Romam appellaſſe, tanquam ad ſuperiorem, non tantum Patriarchis, ſed etiam Conciliis. 3. Ad quem appellatio.

Maxime autem & manifeſte id comprobatur ab exemplis ipſorum Patriarcharum Conſtantinopolis, Anatolii, Acacii, Flavitæ, Euphemii, Epiphanis, Mennæ, Eutychii, Cyriaci, Sergii, Pyrrhi, Pauli, Petri, Anaſtaſii &c. quos judicatos eſſe novimus a Romanis Pontificibus, Leone, Simplicio, Felice, Gelaſio, Hormisda, Agapeto, Vigilio, Gregorio, Theodoro, Martino, Eugenio, & Agathone; aliisque ſummis Eccleſiæ Romanæ Præſulibus ante & poſt ſævam Iconoclaſtarum tyrannidem, qua capitis ac Judicis ſupremi unitate factum ſane eſt, ut neque Patriarcharum quorundam faſtus, atque ambitio, neque ſurgentes in Oriente novæ identidem hæreſes, quas communi conſilio, ſtudio, vigilantia utraque Eccleſia ſemper damnaverat, fundatam illam in Chriſto, ejusque Vicario unionem potuerint ſcindere. 4. Aliosque judicavit.

Unanimis ille conſenſus tenuit firmiter ad dimidium usque ſæculi noni, quo primum labefactari cœpit. Mali origo, ut ſupra ad Concilium Generale octavum memoravimus, *Photius*, qui Bardæ artibus corrupto Michaele Imperatore, amota Theodora matre, & Theoctiſte Cancellario a gubernaculo, depulſo Ignatio, Patriarchatum invaſerat, licet adhuc Laicus: quem tamen ſe tueri non poſſe videbat, niſi Romani Pontificis, quem tunc ipſe totaque Orientalis Eccleſia pro Papa univerſali agnoverat, aſſenſu firmaretur. 5. Photius intruſus.

Miſſis

6. Legati Nicolai prævaricatores. Missis igitur Romam ad Nicolaum I. Pontificem tam suis quam Imperatoris Legatis, lupum sub ovina pelle tegens, fraudibus impetravit duos a Nicolao Legatos: qui tamen aliud mandatum non acceperant, nisi renovandi decreta, contra Iconoclastas lata, de causa vero Ignatii & Photii informationem tantum Romam mittendi, absque decisione controversiæ. Imo communionem iis cum Photio vetuit: sicut & ipse Romæ Legatos Photii ad suam aut Episcoporum communionem non admisit.

Legati Romani ubi Constantinopolim venere in arctam mox custodiam dati, atque ultra tres menses in ea detenti minis tandem ac spebus victi, in conciliabulo Constantinopolitano in depositionem Ignatii, sedem Apostolicam appellantis, perfide consenserunt. Nihilque intentatum reliquit Photius, quo suam in sententiam Nicolaum pertraheret.

At in virum consiliis suis minime opportunum incidit: condemnatus ab eo cum affeclis suis Episcopis; Rhodoaldo & Zacharia Legatis propter prævaricationem excommunicatis atque depositis.

7. Photius excommunicat Papam. Quare Photius abjecta ovina pelle lupum jam palam ostentabat, insurgens adversus Romanam Ecclesiam, ejusque Antistites. Litteris confictis, ac si ab Orientalibus tribus Patriarchis essent scriptæ, falsisque adversus Nicolaum Pontificem testibus subornatis, in novo conciliabulo excommunicationis sententiam in eundem dicere attentavit: cohorrescentibus ad inauditum facinus plerisque Episcopis, licet alioquin servili studio addictis Photio, qui per Principes, Michaelem & Bardam omnia poterat.

8. Errores objicit. Inflarunt magis adhuc illius arrogantiam duorum Archi-Episcoporum Germaniæ, Coloniensis videlicet & Trevirensis litteræ, qui a Nicolao Pontifice excommunicati atque depositi (quod in conciliabulo Aquisgranensi & Metensi in divortium *Lotharii Junioris*, Austrasiæ Regis, cum *Thietberga* Regina ac legitima conjuge, atque in adulterinas cum *Valdrada* nuptias consenserint) communionem cum Photio petebant. Has ille litteras per totum Orientem, additis suis circularibus, quibus Patriarcham universalem se dixit, Episcopis misit: objiciens Latinis, quod sabbato jejunent; quod ova manducent in quadragesima; quod parvulos in baptismo chrysmate ungant; quod chrysma permisceant aqua; quod Clerici barbam radant; quod Diaconi sine ordine Presbyteratus transeant ad Episcopatum; quod dicant, Spiritum S. a Patre Filioque procedere; quod Patriarcha Constantinopolitanus non sineretur litteras Decretales ad omnes fideles mittere.

9. Fortis mutatio. Dum hac ratione Photius Orientalem niteretur Ecclesiam ab Occidentali avellere, subita in aula mutatio ejus consilia evertit. Occisus Bardas, columen Photii; assumptus in regni societatem Basilius, in Macedonia parentibus rusticis natus, sed virtute ac fortitudine per omnes honorum

gra-

gradus eo faſtigii provectus, occiſus a Baſilio Michael, temporis ſui Nero. Photius in monaſterium relegatus, reſtitutus Ignatius, indictum Concilium Generale octavum: damnatus Photius, reſtitutio Ignatii confirmata, ubi notandum, quod Photius Patriarchatu dejectus, rurſus ſupplices ad Papam litteras dederit, cum omni ſubmiſſione tanquam univerſalem & ſupremum Eccleſiæ pontificem veneratus, quem ante, Bardæ & Michaelis favore turgens, iterato anathemate ferire non erubuit.

Quamquam autem Baſilius omni honore ad Concilium illud accedentes Legatos Pontificios exceperit, magnoque componendæ pacis Eccleſiaſticæ zelo flagrans Concilio in templo S. Sophiæ præſens adfuerit, non ea tamen veneratione legatos dimiſit; tum quia obtinere non poterat, ut Ludovicus II. Imperatoris nomine abſtineret; tum quia Epiſcopi Orientales conquererentur, Eccleſiam Conſtantinopolitanam tanquam famulam Romanæ in Concilio fuiſſe ſubjectam, tum quia cauſa Bulgarorum, de qua alias meminimus, animos Orientalium alienaret.

Hæc tamen tanta non erant, ut unionem utriusque Eccleſiæ ſcinderent: ſed poſt mortem Ignatii, Baſilius rurſus a Joanne VIII. Legatos petiit, qui ſurrogationem Photii, per impoſturas ſuas Imperatori interim reconciliati approbarent. Addidit etiam Photius preces ſuas ad eundem Romanum Pontificem, ſine cujus communione ſe non poſſe firmiter Patriarchatum retinere cernebat: manifeſto argumento, quod Orientales etiam, non obſtantibus quibusdam diſſidiis, authoritatem ſupremam Papæ adhuc ſint venerati: & ipſe etiam Photius non ob aliquam diſſenſionem in fide aut abuſus Romanæ Eccleſiæ egiſſe, quæ contra eandem egerat, agniturus lubenti animo ejus primatum, ſi ipſe viciſſim receptus in communionem Patriarcha Conſtantinopolitanus agnoſceretur.

10. Mortuo Ignatio a Baſilio reſtitutus Photius.

Joannes VIII. quamquam haud ignarus, quibus moribus eſſet Photius, quidquid contra eum varia ſtatuiſſent Concilia, nihilominus, quia Saraceni undique vaſtabant Italiam, nullumque aliud videret præſidium, ut Baſilium, fortiſſimum Saracenorum victorem, protectorem haberet, conſenſit in reſtitutionem Photii, ſub conditione tamen humilis deprecationis, coram Concilio ab eo faciendæ, & Patriarchatui Romano reſtituendæ Bulgariæ.

11. Annuente Joanne VIII.

Quas tamen ille, corruptis more ſuo Papæ litteris, non implevit, ſed in conciliabulo, quod ipſe ſynodum VIII. dixit, ante Legatos Pontificios omnia pro poteſtate magno cum faſtu egit, nemine obluctari auſo, cauſa vero Bulgarorum ad Imperatorem remiſſa. Ut vero ſuas partes magis firmaret, appellatione ad Papam ſublata, quam Concilium Sardicenſe adſtruxerat, ſtatuit, ut neuter ab altero excommunicatos admitteret.

12. Sub conditionibus tamen, quas non implevit.

13. Unde a Joanne excommunicatus.

Cum Papa rei iniquissime gestæ seriem deprehendit, damnata Lega torum suorum pusillanimitate & prævaricatione *Marinum*, virum inflex bilis animi misit Constantinopolim, in carcerem primum missum a Basilic dein remissum Romam, a quo edoctus plenius Joannes de abolita pe Photium Synodo VIII. de imposturis, & non impletis conditionibus, Pho tium rursus excommunicavit: sicque schisma recruduit. Restauravit sa crum fulmen idem Marinus Joannis Successor.

14. Photii objectio.

Tum vero Photius recocta illa de processione Spiritus S. a Fili controversia, hæreseos Ecclesiam Romanam arguebat, Concilii Ephes ni lato in eos, qui symbolum mutarent, fulmine prostratam. Quæ re cum plurimum a Græcis objiceretur nostris, operæ pretium fuerit, hi altius aliquantum eandem repetere.

In primis quatuor Ecclesiæ sæculis nemo unquam adduxit in contro versiam, an Spiritus S. a Patre Filioque procederet; nam in Synodo se cunda ac Romana, contra Macedonium de Spiritu S. habitis id duntaxa est definitum, Spiritum S. verum esse Deum, ejusdem cum Patre & Fi lio substantiæ, neque dubitavit tunc quisquam, quin sicut unigenitus De Filius, qui est verbum & sapientia Patris, per intellectum a Patre procedit ita Spiritus S. qui est mutuus Amor Patris & Filii, per voluntatem ab utro que tanquam uno principio procedere: nemine unquam contradicente

Primus sæculo quinto famosus ille *Theodoretus* Cyri Episcopus, Ne storii adhuc sectator, & Magistro suo Theodoro Mopsvesteno, male in tellecto, negavit, Spiritum S. procedere a Filio, ut contradiceret S. Cyrillo cujus odio propter anathematismos in Nestorium latos flagrabat.

15. De processione Spiritus S.

Contra vero sicut jam ante sæculo IV. Damasus Papa, ut ex ejus confessione fidei ad Paulinum Antiochenum Patriarcham missa constat, sic etiam sæculo quinto S. Leo, rescripsit Turibio Asturiæ Episcopo, impium esse asserere, quod *non sit alius, qui genuit: alius, qui genitus est: alius, qui ab utroque procedit.* Hanc dein doctrinam ab Ecclesia Catholica omni tempore receptam ac traditam a Patribus Concilium Toletanum I. fidei definitioni inseruit, addens symbolo Constantinopolitano vocem *Filioque*,

16. Quando additio symboli.

ad condemnandos Priscillianistas. Quo nihil contra Ephesini decreta est actum; per additionem enim illius vocis non mutatur symbolum, sed magis declaratur, sicut synodus Nicæna declaravit symbolum Apostolorum per additionem vocis *consubstantialis Patri*, ad condemnandum Arium, & synodus secunda symbolum Nicæni per additionem plurium vocum, ad condemnandum Macedonium.

Exemplum Concilii Toletani converso ad fidem Recaredo, Visigothorum Rege, tota Hispania est amplexa, subin etiam Gallia, ut patet ex professine fidei, quam Historiæ suæ præmisit Gregorius Turonensis, sæculi

sexti

exti scriptor; eandem vocem *Filioque* fidei symbolo adjecit concilium Generale Nicænum secundum, prout antiquissimis exemplaribus Græcis est exhibitum. Idem definitum est a Paulino Patriarcha Aquilejensi in Concilio Foro-Juliensi. Testis etiam est Walfridus Strabo *de rebus Ec-cles. c. 22.* tempore Caroli M. symbolum cum ea additione in Gallia & Germania inter missarum solemnia cantari solitum, cumque Joannes Monachus Jerosolymitanus hanc doctrinam impugnasset, Concilium Aquisgranense sub eodem Carolo M. eandem expresse definivit, multisque S. Scripturæ sanctorumque Patrum testimoniis confirmavit, & cum Carolus M. acta hujus concilii ad Leonem III. misisset, hanc veram fidem esse is decidit, contrariamque damnavit: noluit tamen, ut ea vox, ut ut Catholica, fidei symbolo inserta publice in Missa cantaretur in Italia, relicta in sua consuetudine Hispania, Gallia ac Germania, donec ad preces Imperatoris Henrici sancti Benedictus VIII. in Concilio Romano morem illum etiam in Italia introduxit.

Sed neque Orientales additionem illam moremque Ecclesiis occidentalibus unquam objiciebant: ne ipse quidem Photius, quamdiu promotionem suam ad Patriarchatum a Romanis Præsulibus confirmandam sperabat, repetitis autem fulminibus percussus a pluribus Pontificibus, hunc prætextum abstrahendi Orientales ab obedientia Romani Pontificis quærebat, condemnans doctrinam de processione Spiritus S. a Filio: utque in Occidente etiam turbaret, Patriarcham Aquilejensem, quem alias a Pontifice alienum noverat, litteris, verbosa eloquentia fucatis, in erroris societatem pertraxit.

At diu furere ei non licuit, nam liberato ex carcere *Leone* Basilii filio, in quem Photii & Santabareni fraudibus fuerat conjectus, obiit Basilius, anno Imperii fortiter gesti vigesimo, hostium Domitor, Saracenorum Terror, virtute, prudentia, regnandique artibus præstans: eo duntaxat infelix, quod duobus impostoribus Photio & Santabereno obnoxius, synodo octavæ, quam tanta cura procuraverat, renuncians, Pontificibus nullo jure infensus, schisma foverit, quod in temulento Antecessore suo damnaverat; in eo vero longe felicissimus, quod successorem reliquit Leonem filium, cætera patri similem, nisi quod Ecclesiæ pacem dederit, ad posteritatis memoriam insigni consilio. 17. Mors Basilii.

Hic namque Princeps ab obsequio in Deum Imperium auspicandum ratus, lectis Stephani V. Pontificis ad Basilium litteris, mox Photium, turbarum omnium dirique schismatis auctorem in arctum Monasterium abduci præcepit, substituto ei voluntate Pontificis, in Patriarchatu fratre suo Stephano, Principe integerrimo, sacris jam prius admoto. Periit in exilio 18. Leo filius deponit Photium.

19. Santabareni pœna. Photius: Santabarenus vero ſcelerum ejus miniſter, qui Leonem fraudibus ſuis patris iræ objecerat, adempto pingui Archi-Epiſcopatu, quem Photius dederat, majoribus pœnis ſervatus: fuſtibus cæſus, oculis orbatus, in perpetuum exilium deportatus: Orthodoxi vero Epiſcopi revocati ab exiliis, in quæ eos Photius ejecerat. Miſſi illico ab Imperatore & Epiſcopis Romam legati, qui recognita Romani Pontificis, Papæ Univerſalis, ſuprema in totam Eccleſiam authoritate, extincto ſchismate, unitatem reducerent.

Princeps legationis Stylianus, Metropolitanus Neo-Cæſareæ, nomine totius Cleri Conſtantinopolitani expoſitis actis Photii dixit, ad ſanctam ſedem pertinere eos corrigere, & ad gregem Eccleſiæ aberrantes reducere; cumque multi Epiſcopi non niſi vi ac metu compulſi, Photio adhæſerint, æquiſſimum eſſe, impoſtorem illum omni rigore juris punire, Epiſcopos vero lapſos ſupplices ad pœnitentiam admitti, & Ordinum atque officii exercitio reſtitui: uti factum in quarta ſynodo cum Dioſcori aſſeclis, & in ſeptima cum Iconoclaſtis.

20. Sopitum ſchiſma Pontifex igitur confirmato Stephani Patriarchatu, & receptis in gratiam lapſis Epiſcopis, reunita utraque Eccleſia, ſchisma illud aut extinxit, aut certe ita repreſſit, ut longo tempore nulla illius ſcintilla eruperit: manifeſto documento, Græcos ad ſchiſma illud conflandum non eſſe motos doctrina illa de proceſſione Spiritus Sancti, aut abuſibus, Romanæ Eccleſiæ a Photio objectis, ſed ſola hujus tyrannide, terrore, violentia, impoſturis.

21. Sub probis Patriarchis. Plurimum autem ad ſchiſma evellendum contulit Stephani Patriarchæ Zelus, virtus, morumque ſanctimonia; quam Deus remuneraturus brevi eum ex humanæ vitæ fluctibus eripuit. Nec minus Sanctum ſucceſſorem habuit *Antonium Cauleam*, ſub quo unio cum Latina Eccleſia ex integro eſt confirmata, miſſis novis legatis ab Imperatore Leone ad Stephanum V. Pontificem: ad quas *Formoſus Papa*, mortuo interim Stephano, reſpondit, data plena lapſis venia.

Antonio Patriarchæ ſucceſſit *Nicolaus Myſticus*, tam exactæ vir diſciplinæ, ut in rigorem nimium deflecteret, quo, ſervata cum Eccleſia Occidentali concordia, non parum turbata eſt Eccleſia Conſtantinopolitana. Ecce fontem!

Quartæ Leonis nuptiæ. Leo Imperator poſt mortem trium uxorum, ex quibus prolem nullam ſuſceperat, tranſiit ad quartas nuptias cum Zöe (ex qua deinde Conſtantinum nactus eſt Porphyrogenitum) quia vero Canones Eccleſiæ Orientalis, (ut *can.* 37. Concilii Neocæſareenſis) prohibent tertias & quartas nuptias (quod Leo ipſe *Conſtitut. Novell.* 90. confirmavit) Nicolaus Patriarcha non tantum Benedictionem nuptialem ei negavit, ſed etiam

pres-

presbyterum, qui eam impertiverat, depoſuit, & Imperatorem ab ingreſſu Eccleſiæ prohibuit, ac tandem excommunicavit; cumque abſolutionem inſtanter peteret, conſtanter ei Patriarcha negavit, Epiſcopis id aliis probantibus, aliis improbantibus.

Quare Imperator ad Pontificem Joannem IX. pro impetranda abſolutione ac diſpenſatione recurrit; qui miſſis legatis cauſaque diſcuſſa eum abſolvit, ac matrimonium confirmavit. Nicolaum vero Patriarcham, pertinaciter adhuc obluctantem Imperator deponi & in monaſterium detrudi curavit, ſurrogato viro pientiſſimo *Euthymio*: qui mox Leonem a Papa abſolutum in ſuam communionem recepit: multis tamen adhuc pertinaciter Nicolao adhærentibus, ac ſchisma foventibus; cum quibus usque ad mortem moderatiſſimo Imperatori confligandum fuit. Obiit autem anno 911. Imperii 25.

Edidit plures doctiſſimos ingenii partus; ab illo enim habemus 113. novellas Conſtitutiones, poſt Juſtiniani & Juſtini conſtitutiones novellas 23.
in Corpore Juris collocari ſolitas: tractatum item de re militari: Epiſtolam Leonis
ad Omarum Saracenorum Principem de veritate Religionis Chriſtianæ opera.
contra errorem & Sectam Mahometis, ubi de myſterio SS. Trinitatis diſſerens, confitetur Spiritum S. a Patre & Filio procedere: 204. orationes diſertiſſimas: 33. Panegyres in feſta primaria totius anni: Epiſtolam circularem ad omnes ſuos ſubditos, in qua docte adeo atque ferventer eos hortatur ad vitam Chriſtiano homine dignam, ut Baſilium aliquem aut Chryſoſtomum te putes legere, dignus ſane Princeps, quem ſuſpiciant, amentque litterati! dignus, cui ad poſteritatis commendationem *Philoſophi* ac *Sapientis* cognomen adhæreat.

Recruduit poſt ejus mortem Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ ſecum ipſa diſſidium; reliquit etenim Leo filium unicum *Conſtantinum Prophyrogenitum* 24.
in tenera adhuc ætate: dedit proin ei conſortem Imperii *Alexandrum* fra- Nicolaus
trem ſuum, quem jam Baſilius Cæſarem dixerat, hominem ſtolide ferocem Myſticus
ac plane impium, patrique Baſilio ac fratri Leoni per omnia diſſimilem; reſtitutus,
hic, ut ſpecimen daret, qua ſit indole, reſtituit illico Nicolaum Myſticum, depoſito ſancto Euthymio, quem ſchismaticorum, Nicolao adhærentium, furori objecit, pugnis calcibusque contundendum. Denique inauditis depoſito
contumeliis, ludibriisque affectum vix adhuc ſpirantem in exilium rele- Euthymio.
gavit. Verum ultra annum furendi ſpatium mors ademit.

Nicolaus, hac ratione aut reſtitutus, aut intruſus, priſtinam ſuam crudam atque inflexibilem ſeveritatem necdum depoſuit: ſed nulla Imperatoris Conſtantini ratione habita matrimonium Leonis cum Zöe improbare perrexit, epiſtola ad Joannem X. Romanum Pontificem data acerbe conqueſtus, injuſte ſe judicatum: quartas nuptias in Eccleſia non eſſe

tolerandas. Tandem cum ſchiſma invaleſceret, aliis Nicolaum, aliis Euthymium agnoſcentibus Patriarcham, imploratus Papa legatos in Thraciam miſit, ubi in ſynodo, mortuo interea Euthymio, receptus Nicolaus: relicta Græcis ſua circa tertias & quartas nuptias conſuetudo: quæ a Conſtantino etiam edicto eſt firmata: conſentientibus tamen omnibus, penes Pontificem tanquam caput Eccleſiæ poteſtatem eſſe in lege eorum & conſuetudine diſpenſandi.

Reducta hoc pacto in Eccleſiam Byzantinam pace, floruit toto Sæculo decimo unio cum Romana Eccleſia, licet per infandam tyrannidem ſcelerati etiam Pontifices eſſent intruſi, ac nunquam plures abuſus irruerent, agnita ſemper Romanæ ſedis auctoritate: id, quod ſequens eventus comprobavit.

25. Romanus. Conſtantinus Imperator *Romanum* Lecapenum Belliducem ſuum Imperii ſocium aſciverat: qui ſpreta Conſtantini ætate & inertia, relicto ſolo ei titulo, omnia cum gubernaret, *Theophylactum* filium ſuum, ſedecim duntaxat annorum adoleſcentem, moribusque corruptiſſimum, Patriarcham propria authoritate creavit contra SS. Canones. Cumque ea res vehementer offenderet Orientis Epiſcopos, Romanus Albericum comitem Tuſculanum, qui ſimile facinus in Eccleſia occidentali patrarat, muneribus corruptum permovit, ut a Joanne XI. quem in poteſtate habebat, diſpenſationem pro Theophylacto impetraret.

25. Teophylactus.

Albericus igitur Joannem adegit, ut legatos in orientem mitteret ad confirmandum nomine ſuo Theophylactum, & conferendum Pallium, jure Pallii omnibus ejus ſucceſſoribus tradito, licet a Papa illud non peterent.

Huic Pontificis voluntati acquieverunt Orientales Epiſcopi: licet Joannes XI. Maroziæ turpiſſimæ filius, tyrannide intruſus, acceptatus tamen ab Eccleſia, perſona ſua nihil dignum tanto Orientis conſenſu præſeferret, niſi ſedis Apoſtolicæ authoritatem ac ſupremam in ſacris per orbem jurisdictionem: manifeſto rurſus argumento, Græcos ſæculo decimo, qua nullum fuit Eccleſiæ Romanæ luctuoſius, ſola veneratione ſedis Romanæ, licet homines etiam indigni illam occuparent, ſummam Pontificum authoritatem agnoviſſe, eidemque ſe ſubjeciſſe.

26. Siſinnius. Tenuitque hæc Orientalis Eccleſiæ in Romanam reverentia ad annum usque 981. quo non quidem ſublata, ſed tamen tentata fuit a *Siſinnio* Patriarcha, homine impio, qui litteras encyclicas Photii, ad Patriarchas Orientis contra doctrinam & Diſciplinam Latinorum olim ſcriptas, ſuo duntaxat nomine ſubſcripto, iterum ad Patriarchas miſit, invitans eos ad bellum indicendum Romanæ Eccleſiæ. Idem attentavit vehementius ſucceſſor illius *Sergius*, additis pluribus calumniis: at irrito conatu. Patriarchæ enim Alexandrinus, Antiochenus & Jeroſolymitanus fideles unionem cum Romana Eccleſia coluerunt.

Imo

Imo etiam *Eustathius* successor Sergii supremam Pontificis Authoritatem agnovit. Quod vel ex ambitione illius perspicue elucet; induxit enim *Basilium* Imperatorem, ut an. 1024. communi utriusque nomine legatos ad Joannem XIX. mitterent, qui peterent, ut ejus auctoritate Patriarcha Constantinopolitanus diceretur *Oecumenicus* in toto Oriente, sicut ipse Oecumenicus esset Patriarcha per totum Occidentem, & Papa universalis per totum orbem. Quo facto liquide constat, sæculo adhuc undecimo persuasum fuisse non tantum toti Orienti, sed etiam Imperatori ac Patriarchæ Constantinopolitano, Ecclesiam Græcam Romanæ subjectam esse; cum arrogantem illum titulum *Oecumenici*, quem tot Patriarchæ Constantinopolitani frustra extorquere conati sunt, assumi ac retineri non posse censebat absque Romani Pontificis authoritate. Qui tamen, non obstantibus magnis promissis, ac precibus, constanter illum negavit, redeuntibus re infecta Græcis.

§. II.

Schisma Græcorum per Cerularium instauratum.

Quanquam titulus *Oecumenici* per Orientem Patriarchæ negatus a Pontifice ægre haberet Imperatorem ac Patriarcham Eustathium, tenuit tamen adhuc unio ad medium usque sæculi undecimi: Quo tandem fatale Græcorum schisma a Photio cœptum per Michaelem Cerularium est instauratum. 27.

Variis autem tragœdiis prælusum est a Græcis funestæ huic pesti. Cum enim Patriarchæ fæminarum Principum libidines, & virorum cruentos furores coronarent, Imperatores, ut scelerato obsequio præmium rependerent, patriarchis, quidquid illis ambitio, novandique cupiditas suggessit, concessere: sicque sursum deorsum euntibus sacris profanisque Græcorum rebus confusa sunt omnia. Græcorum res lapsæ,

Imprimis enim solium Imperatorium vix aliter turbulento illo tempore scandere contigit, nisi per strata antecessorum cruenta cadavera, mulierumque maritis suis exitiales libidines. Constantinus Porphyrogenitus, ut dictum, Imperii socium Romanum asciverat. Hic a filio Stephano spoliatus diademate, & in exilium projectus. Stephanus a Constantino deportatus & suam & patris pœnam luit. Theophylactus frater Stephani, Patriarchatus propudium, equorum amator, ab equo in murum allisus interiit. Constantinum filius Romanus veneno sustulit. Romanus pariter veneno, a propria, ut creditum, conjuge Theophane Imperatrice misto, periit. Hæc Medea proprio etiam interfecto filio, Nicephorum Phocam, vix ad thalami & Imperii societatem admissum, per Zimiscen occidit. Zimisces Theophanem a thoro, quem speraverat, in Insulam deporta- Et internecini furores.

portavit; veneno & ipſe extinctus, a cubiculario ſuo propinato. Relictum tunc Imperium Baſilio & Conſtantino IX. Romani & Theophanes filiis, jam ante a Zimeſce in Imperii ſocietatem aſſumptis. Uterque periit prole nulla relicta maſcula. Romanus Argyrus, propria dimiſſa uxore legitima, Zöen Conſtantini filiam duxit, ut Imperium in adulterinam dotem acciperet. At Zöe Romanum conjugem Imperatorem, cum venenum ei propinatum ſpe pigrius eſſet, per Michaelem Paphlagonem ſtrangulavit, ut amoribus hujus ſicarii, quem deperibat, potiretur. Imperium, more Byzantii haud peregrino, mercedem ſceleris Michael retulit, & Zöen Imperatricem conjugem: At brevi in inſanam rabiem actus flagellante Nemeſi vindice interiit.

Zöe tot parricidiis ſuperſtes ad Michaelem Calæphaten & ſui copiam, & diadema tot cædibus cruentatum attulit. At Calæphates, cum Zöen in Monaſterium intruſiſſet, & Patriarcham impium, tot ſcelerum adminiſtrum, vellet deponere, orta ſeditione, a populo obſeſſus in ſuo palatio, cum in Monaſterium Studitarum, tanquam in aſylum profugiſſet, & Monachalem habitum induiſſet, oculis nihilominus eſt orbatus. Unde Zöe, ſceptro rurſus admota, cum Conſtantinum quemdam, quamvis conjugatum, maritum peteret, Conſtantinus a ſua uxore, ne Zöe illo potiretur, veneno eſt enecatus. Hac ſpe fruſtrata Zöe, in alium *Conſtantinum*, cognomento *Monomachum*, hominem ſpurcitiis corruptum, oculos jam aniles & amores convertit, eumque in thori ac throni conſortem admiſit.

28. Theophylacti effigies.

Hæc erat aulæ Auguſtalis facies, cum ſub Imperio hujus Imperatoris Monomachi Græcorum ſchiſma erupit. Sed nec Patriarcharum melior. Pudet memorare Theophylacti ſordes, mores turpes, vitam infamem, propudioſas comeſſationes, laſcivos ſaltus, ſacrorum nundinationes, equorum numerum incredibilem, quos Mytratus hic ſtabuli præfectus unctis manibus exquiſitiſſimis atque inauditis pabulis infarcire eſt ſolitus. Taceo ipſas etiam ſacras aras contaminatas, dum hinnulum effuſum audiens, cum die Jovis Sancto Divina in Eccleſia celebraret officia, his interruptis, ſtabulo accurrit: dignus, qui per equum periret equorum amator inſanus.

29. Corruptio Græcorum.

Succeſſorem Polieucten habuit, qui non tantum ſecundas Theophanis cum Nicephoro nuptias approbavit, licet is Theophanis prolem ſacro ex fonte Patrinus levaſſet, pronuntiante Juriſprudentia Græca, Principes non ligari impedimentis matrimonii ſacriſque canonibus, Bigamiam ſtatuentibus obicem. Baſilius poſt eum Patriarcha ſcelere gravi infamis fuit. Nicolaus Chryſoberges Photii & Ignatii acta, contradictionem nempe multifariam, approbavit. Alexius cum Theologis ſuis ac Juris-Conſultis Romano Argyro poteſtatem fecit, ut abjecta uxore legitima Zöen ducat. Idem, grandi corruptus pecunia, Zöen Michaeli Paphlagoni adultero

ſuo

ſuo junxit nuptiali fœdere, poſtquam communi opera Romanum Argyrum Imperatorem peremiſſent, & quidem eum in finem, ut matrimonii fuco adulterinas libidines obducerent. Cumque Epiſcopi eidem Nicolao objicerent præter alia, eum contra SS. Canones eſſe promotum ad Patriarchatum, adeoque deponendum, reſpondit: Si ita eſt, vos omnes oportet deponi. Idem tertium etiam quartumque matrimonium Zoës ratum habuit. En! Nicolai illius Myſtici rigorem, quem in pientiſſimum Imperatorem Leonem exercuerat! tunc SS. Canonum Decretis, atque Imperatorum edictis vetitum erat tertium quartumque matrimonium, tunc neque ſummus Pontifex diſpenſare poterat. Jam vero poſt cæſos communi conſilio ac ope maritos tertiæ quartæque nuptiæ omnino ſunt licitæ. Et abuſus.

Ex quibus plane videre eſt Græcorum ineptias. Quantas adverſus Imperatorem Sanctiſſimum Leonem, quoad viveret, & poſt ejus etiam mortem excitarunt tempeſtates propter quartas initas nuptias, ut Imperii hæredem relinqueret? Jam vero agglomeratæ & Imperatorum & maritorum cædes, & multiplicatæ nuptiæ, & criminoſæ, & Bigamia irritæ, & vivente adhuc legitima conjuge contra Divina humanaque jura cum altera initæ, & conſequenter diſſolutum matrimonii jam conſummati vinculum, pro nihilo habita a Græculis iſtis leviſſimis, ad omnem Principum, etiam ſceleratiſſimorum, auram ſe vertentibus. Veniant jam iſti Canonum legumque cuſtodes & Romanæ Eccleſiæ abuſus exprobrent, ſuæque pravitati inde prætextum quærant, videntes feſtucam in oculo alieno, trabe in ſuo relicta, excoriantes culicem, camelum autem glutientes.

In hac rerum profanarum ſacrarumque ſumma confuſione Græca Eccleſia fuerat conſtituta, cum Michael Cerularius, homo projectæ audaciæ, ambitionis immenſæ, inquieti, turbulentique omnino ingenii ad Sacram Patriarchatus Rempublicam acceſſit: qui jam prius conſpirationis adverſus Michaelem Paphlagonem initæ reus, pro temporum illorum more, in Monaſterium detruſus eſt. Sed verſipellis genii cum eſſet auræque ſervire doctus, in Conſtantini Monomachi, Principis alioquin, ut diximus, corrupti gratiam adeo ſubdole blandeque ſe inſinuare novit, ut Patriarcham illum tot ſcelerum reum, conſtituerit, habiturus Sacerdotem ſui genii, ſibique quæ vellet, indulgentem. 30. Cerularius

Hic igitur homo talis cum eſſet, metuens, ne ſummus Pontifex intruſionem ſuam, contra SS. Canones factam, improbaret, iraque adverſus Latinos, ob negatum quoddam, ut Allatius ait, Privilegium concepta, ambitione inſuper ſtimulante, ut ſolus omnia poſſet, neminemque cenſorem formidare deberet, jugum ſtatuit excutere, & bellum Romanæ Eccleſiæ aperte denunciare. 31. Schiſma inſtaurat.

Hæc, ut vellet inſanire, faciebant, ut poſſet, rerum in Oriente perturbatarum opportunitas: Conſtantinus Monomachus & Zoe nullius erant

Religionis, nisi quam mollis & projecta in voluptates vita inspirabat: Ecclesiasticus ordo a Cerulario fraudibus, mendaciis, calumniis tentatus, & alioquin jam in inertem vappam subsidens, & ab Imperatoribus, & Patriarcha Constantinopolitano, qui, cum omnia in aula posset, & favores & terrores distribuit, servili pendebat obsequio.

32. Liber Nicetæ contra Azyma. Accessit perniciosus, plenusque dolo, calumniis, & imposturis liber, Cerularii jussu a *Niceta Pectorato*, presbytero in magno Stuidtarum monasterio, scriptus adversus abusus, ut ferebat, Romanæ Ecclesiæ, reprehendens potissimum, quod in Missæ sacrificio pane *Azymo* uteretur. Quem usum, Christi Domini, in Azymo consecrantis, exemplo continuaque jam inde ab Apostolico tempore, traditione firmatum, neque Photius, omnia excutiens, neque quisquam alius ad illam usque diem objecerat.

Seditiosum hoc scriptum encyclicis suis additum Cerularius misit ad Orientis Episcopos, Monachosque, alios minis, promissis alios flectens, quosque obsistentes invenerat, atque ad sanctam sedem provocantes, excommunicatione, verberibus, catenis, carcere fregit, occlusis, quas Latini Constantinopolitani habebant, Ecclesiis. Quin eo insaniæ devenit, ut baptizatos a Latinis rebaptizari juberet: cum tamen secundum Concilii Nicæni primi decreta ne quidem Baptismus, ab Hæreticis collatus, iterari debuerit.

Missæ etiam in Apuliam, ubi Græci aliquas adhuc civitates habebant, litteræ, sollicitantes ad defectionem. Capita accusationis in Romanam Ecclesiam erant, quod judaizet, sabbatum & azyma observando, quod animalia suffocata manducet, quod tempore quadragesimæ a canendo *Alleluja* abstineat. Grandia enim vero momenta tantorum tumultuum!

33. Humbertus legatus. Hæc epistola incidit in manus *Humberti* Cardinalis & Episcopi Sylvæ Candidæ, viri doctissimi, qui eam latine versam obtulit *Leoni IX.* sancto omnino, doctrina, integritate, religione, zelo, omniumque virtutum ornamentis præstanti Pontifici. Is tanto Ecclesiæ vulneri ut mederetur, ad Cerularium scripsit epistolam, admodum prolixam, doctrina, eruditione, paterna gravitate & charitate plenam, ostendens concessum ab ipso Christo Domino Romanæ Ecclesiæ, ipsiusque Præsulibus, S. Petri Apostolorum Principis successoribus Primatum, a synodis Oecumenicis & Patribus perpetuo agnitum: a Patriarchis Constantinopolitanis plurimas invectas esse hæreses, quas semper Romani Pontifices repressérint. Quæ objicerentur, tanti non esse, ut luctuoso schismate Ecclesiam scinderent: Fidem illis non tangi; sed neque abusus esse: diversas diversis in Provinciis vigere posse consuetudines atque disciplinam, salva fidei unitate: intra ipsam Romam tolerari ritus, quibus Græci a Latinis discreparent: quamdiu doctrina fidei sit una, unionem non esse scindendam.

Ac-

Accepta hac epiſtola Cerularius ſimulans concordiæ ſtudioſum animum, legatos mitti petiit, qui pacem componerent. Miſſi a Leone tres, Fridericus Cardinalis, Eccleſiæ Cancellarius, poſt triennium deinde electus Papa ſub nomine Stephani X. Petrus Amalphis Archiepiſcopus, & Legationis Princeps, quem dixi, Humbertus Cardinalis. Excepti pro dignitate ab Imperatore, qui eis exhibuit libellum Nicetæ Pectorati adverſus abuſus Romanæ Eccleſiæ editum. Humbertus brevi tempore tam docte atque perſpicue eundem confutavit, ut Imperator ſcriptum Nicetæ juſſerit publice comburi, addito edicto, ne quis præſumat primatum Romanæ Eccleſiæ negare, aut doctrinam ejus, ſemper orthodoxam, impugnare: Ipſe etiam Nicetas damnans ſuam temeritatem, a legatis in communionem receptus eſt. 34. refutat Nicetam.

Cerularius contra legatos, quos ut excommunicatos & hæreticos damnabat, ne quidem in conſpectum admiſit. Quare legati in Eccleſia S. Sophiæ, enarratis coram populo ejus ſceleribus & erroribus, excommunicationis ſententiam in eum pronuntiarunt. Quia autem Conſtantino non multo poſt mortuo in Imperio ſucceſſit *Theodora* ſoror Zoes, Patriarchæ obnoxia, irritum fuit unionis negotium, dominante per Orientem Cerulario: Qui tandem etiam reliquos tres Patriarchas in ſchismatis communionem machinis ſuis pertraxit, ad caſum alioquin prono Oriente, quem immanis ſectarum colluvies in varias jam dudum hæreſes abſtraxerat.

Ibi enim jam tum dominabantur *Mahometani*, *Turcæ* nempe & *Saraceni* innumeri: multi etiam erant *Maronitæ* circa montem Libanum a Monothelitis pridem infecti: ſed deinde converſi, ſub peculiari Patriarcha, qui Concilio Lateranenſi IV. præſens fuit, conſtanter fidem Catholicam & unionem cum Romana Eccleſia retinuerunt, inter Mahometanorum & Schismaticorum perſecutiones, velut roſæ inter ſpinas efflorescentes. Quapropter Gregorius XIII. illis Romæ ſub directione Patrum Societatis JESU Collegium fundavit, in quo bonis artibus ac Theologiæ præſertim ſtudio imbuerentur, ut in patriam reduces Patriarchæ & Epiſcopis utile in religionis & animarum cura obſequium præſtent. Officia Divina peragunt lingua Chaldaica: Ritu autem utuntur ferme Græco, niſi quod ab antiquiſſimis temporibus in Azymo conſecrent; etiam, dum tempore Cerularii adhuc erant Monothelitæ. 35. Maronitæ.

Plurimi inſuper erant *Neſtoriani*, dicti etiam *Chaldæi*, cis Euphratem per Meſopotamiam aliasque Orientis provincias, & trans Tygrim uſque in Indias, ipſosque Aſiæ fines magno numero diffuſi Tartaris etiam multis ea peſte infectis.

Nec pauciores forſan erant *Eutychiani*, per Aſiam & Africam propagati;

grati; & quamvis in varias sectas inter se essent divisi, sectæ tamen *Jaco-*
36. Jacobitæ. *bitarum*, sic dictæ a *Jacobo* quodam Syro, Eutychetis & Dioscori discipulo, accesserunt, & numero & amplitudine, inter eas potiori. Duos habebant Patriarchas, alterum in Mesopotamia, qui se Antiochenum, alterum in Ægypto, qui se Alexandrinum dicebat; ut adeo duo essent Antiocheni, & duo Alexandrini Patriarchæ: quorum alter Græcus, alter Eutychianus. Post Schisma autem Cerularii *Cophti* seu Jacobitæ in Ægypto adeo prævaluerunt, ut ferme soli obtinuerint Patriarchalem sedem Alexandrinam, sub qua etiam est Patriarchatus Æthyopiæ, ubi omnes ferme Christiani erant Jacobitæ seu Eutychiani, donec David Imperator Æthyopiæ missis ad Clementem VII. legatis, impetravit, ut postea a Paulo IV. Andreas Oviedo Societatis Jesu missus eo Patriarcha, aliique, sub Imperatore Claudio, Davidis filio, multos converterit; sed ob pertinaciam Cænobitarum Eutychianorum, tam pulchra sementis penitus ferme est extincta. Postea tempore Clementis VIII. etiam Gabriel Cophtorum seu Jacobitarum Patriarcha Legatos misit Romam ad renovandam unionem.

Mediam quandam inter Eutychianam & Nestorianam hæresin professi sunt *Armeni*, horum unio cum Ecclesia sæpe suscepta, hodiedum ex parte viget.

Memorare hæc visum, ut pateat, operosum minime fuisse Patriarchis Constantinopolitanis, Orientis reliquias, tot ruinis circumseptas, convellere. Quanquam multi semper Ecclesiæ Romanæ adhæserint; nec est, cur sibi Lutherani aut Calvinistæ blandiantur, ac Græcorum Schismate numerum suum augeant: cum Schismatici isti omnes Protestantes tanquam hæreticos execrentur, & integris convocatis Synodis sint detestati.

37. Græcorum Religio. Profitentur illi Sanctorum cultum & invocationem, cultum item sacrarum Imaginum & Reliquiarum, vota Monastica, Purgatorium, suffragia pro mortuis, libertatem arbitrii, meritum bonorum operum, septem Sacramenta, Sacrificium Missæ, ac præsentiam veram & realem Christi in SS. altaris Sacramento; ut adeo Protestantium quidam aut omnino sint peregrini in rebus Græcorum, aut fallere velint, dum eos partibus suis conantur accensere. Azymorum usus ad disciplinam pertinet; Spiritum S. a Patre per Filium, imo etiam ex Patre Filioque, tanquam uno principio, procedere, non raro in Conciliis fassi sunt Græci; cœlibatus Sacerdotum, barbæ rasæ, modus non nihil diversus jejuniorum, tanti utique non erant, ut scindi debuerit unio. Adeoque ad quæstionem de primatu Papæ Schismatis causa videtur reduci, manifestis Scripturæ patrumque testimoniis asserto. Sed neque quoad hoc Græci cum Protestantibus conveniunt; agnoscunt enim illi Romanum Episcopum tanquam Patriarcham

Occi-

Occidentis, cui in Ecclesiasticis omnes Occidentales Ecclesiæ sint subjectæ & parere debeant.

Vera igitur causa ambitio fuit, ex urbe Augusta ac Roma nova inflata, odiumque in Occidentales conceptum propter avulsum Imperium occidentale, & ad Germanos translatum. Cerularii autem fastus eo processit, ut ipsos Imperatores deponeret novosque constitueret; nam Michaelem Stratiotam, post Theodoram, Zoes sororem, evectum ad Imperium abdicavit, & Isacium Comnenum coronavit: adversus eundem etiam superbissime postea insolescens.

38. Tentata Unio.

Anno 1136. Lotharius II. Imperator Anselmum Episcopum Havelbergensem Legatum misit Constantinopolim, qui cum Niceta Archi-Episcopo Nicomediensi, Græcorum Doctissimo, publicam de capitibus controversis disputationem iniit. Fassus est Nicetas, ea non esse tanti, ut scindi propterea Ecclesia debuerit; circa processionem Spiritus S. a Filio Græcos verbis potius, quam re ipsa differre. Unde indicto generali Concilio unionem facile restaurari posse. At, quia Comnenus in Oriente bellum Latinis intulit, frustra obsessa Antiochia, quam cruciati exercitus Saracenis eripuerant, totum negotium effectu caruit.

Manuel, ejus Successor, cum ipsis Turcis fœdus iniit contra Christianos Occidentales: simul tamen desiderium uniendi Ecclesias Romano Pontifici significavit. Andronicus, ejus patruelis, usurpato Imperio omnes Latinos crudeliter interemit Constantinopoli, quod Alexio Manuelis filio faverent: qui Ludovici VII Galliæ Regis filiam duxerat. At vastantibus propterea Latinis Græciam, a populo, in seditionem concitato, atrocissima inter supplicia est enecatus: Isacio Angelo proclamato Imperatore. Qui a fratre suo Alexio Angelo, Latinorum hoste jurato, erutis oculis Imperio est spoliatus. Sed cum intelligeret Alexium Isacii filium in Italiam elapsum ad conquirenda contra tyrannidem patrui auxilia, sceptro metuens, ab Innocentio III. Ecclesiarum unionem flagitavit.

39. Schisma sopitum sub Latinis Imperator.

Cum autem, ut supra memoratum, Constantinopolis esset a Latinis expugnata, ac Balduinus creatus Imperator, electus pariter est Patriarcha Latinus, reductaque in Thracia, Græcia & Bulgaria cum Ecclesia Romana unio. Verum cum diversi Græci Principes in Asia novos principatus erigerent, eo quoque schisma translatum est, protegente illud *Theodoro Lascari*, quem Græci in Asia Imperatorem salutarunt; ejus Successor Joannes Ducas, dictus *Vatatius*, Princeps strenuus, totum ferme Imperium, Constantinopoli excepta, Latinis eripuit, Balduino II. ad imploranda auxilia Europam percurrente, non tamen ab unione alienus fuit Ducas; quin ea bis sub ipso tentata, semper tamen evanuit. Quamvis *Nicepho-*

rus Blemmida, Græcorum Doctissimus, ac Religiosissimus, scriptis etiam pro Romana Ecclesia libris, vehementer illam suaderet.

40. Constantinopolis Latinis erepta.

Successorem in Imperio Ducas habuit Theodorum Lascarim Juniorem, qui magis alienum a concordia animum ostendit. Reliquit sceptrum Joanni Lascari, filio suo sexenni, qui a *Michaële Palæologo*, Administratore Imperii, abductus in custodiam, oculisque privatus est. Interea vero Alexius Dux præclarus a Michaele Cæsar jam dictus, Constantinopolim facili manu die unico expugnavit. Quam dein Imperator, imaginem Deiparæ prælatam pedes secutus, subiit, redeuntibus Græcis pro levitate sua sub Græcis Imperatoribus ad schisma.

§. III.

Unio a Concilio Lugdunensi restaurata.

41. Michaël Palæologus.

Recuperata rursus a Græcis Constantinopoli, quam Latini ad 50. annos tenuerant, in id curam suam intendit Palæologus, ut Imperium suum ab hostili incursu tutum præstaret; timuit, ne cruciata aliqua expeditio rursus in provincias suas prorumperet. Præcipue vero metum ei incussit magnus belli apparatus, quem Carolus Andegavensis in utraque Sicilia instruebat.

Quare, ut tempestatem a se averteret, æquosque sibi haberet Occidentis Principes, cum pluribus Romanis Pontificibus de unione tractare cœpit; ac tum maxime, cum, post duorum annorum & novem mensium vacationem Ecclesiæ, electus tandem per compromissum fuit Theobaldus, e nobilissima Vice-comitum prosapia ortus Placentiæ; qui cum Eduardo, Angliæ Principe, in Palæstinam profectus, Ptolomaide tunc versabatur, cum in Italia Pontifex ipse fuit electus; nomen assumpsit *Gregorii X.*

42. Greg. X.

Cum insigni hoc Pontifice ferventius concordiæ negotium urgebat Imperator Græcus. At Patriarcham & alios quosdam Episcopos, fœminarum Principum patrocinio firmatos, plurimum in schismate obstinatos deprehendit. Primus contumaciam posuit *Joannes Veccus*, Græcorum eruditissimus, qui lectis SS. Patrum de processione Spiritus S. a Filio testimoniis, Orthodoxam veritatem professus, magna deinceps constantia propugnavit. Valuit viri tam præstantis exemplum ad plures convertendos, accedente præsertim Imperatoris industria: cui solus ferme Patriarcha restitit.

43. Legati ad Lugdun. Concil.

Missi proin Legati ab Imperatore ad Concilium Lugdunense II. erat hoc Concilium mille ferme Patrum. Summus illius Præses ipse Papa Gregorius: Cardinales aderant 15. Patriarchæ duo Latini, Constantinopolitanus & Antiochenus, Archi-Episcopi 60. Episcopi 500. plurimique

Abbates

Abbates & inferiores Prælati: Legati utriusque Imperatoris, Rudolphi I. & Michaelis Palæologi, Regum Galliæ, Angliæ, utriusque Siciliæ, aliorumque Principum & Rerumpublicarum totius ferme Europæ: cum duobus Magnis Magistris Templi & Hospitalis, atque ipso Rege Aragoniæ Jacobo. S. Thomas Aquinas in itinere ad hoc Concilium obiit in Monasterio Fossæ - Novæ. S. Bonaventura vero, Cardinalis creatus, in ipso Concilio Lugduni est defunctus. S. Thomas, & S. Bonaventura.

Sex autem Sessionibus, trium mensium spatio absolutis, constabat.

In prima Sessione Gregorius, habita ad Patres eleganti oratione, finem convocandi Generalis Concilii proposuit, videlicet, ad decernenda subsidia pro liberanda terra Sancta, ad uniendam Græcam Ecclesiam cum Romana, ad reparandam Ecclesiasticam disciplinam, ac nominatim ad præscribendum modum promptius eligendi summum Pontificem, ne amplius tanto tempore Sanctam Sedem vacare contingat.

In secunda & tertia Sessione editæ sunt variæ constitutiones ad fidem & disciplinam pertinentes. Definitum, Spiritum S. a Patre Filioque, tanquam uno principio, procedere, decretæ in sex annos decimæ ex omnibus proventibus Ecclesiasticis in subsidium terræ Sanctæ.

In quarta Sessione recepti advenientes Legati Græcorum, quibus 44.
Episcopi & Proceres multi obviam processerant. Legati litteras Imperatoris & Metropolitanorum suorum offerunt, & tam suo, quam illorum nomine schisma ejurant, Romanæ Ecclesiæ fidem publice professi, agnito Papæ per universalem Ecclesiam Primatu, & jure appellationis ad S. Sedem: Addito insuper juramento, se nunquam amplius recessuros ab obedientia, Romano Pontifici debita; sicque instaurata unione, cantatus Hymnus Ambrosianus, symbolum item fidei cantatum primum latine: tum a Græcis græce cum additione *Filioque*, ter ab ipsis repetita. Unio.

In quinta excepti sunt legati Tartarorum Principis, ad Concilium ab eo missi ad ineundum fœdus adversus Turcas. Latæ variæ constitutiones; habitæ solennes exequiæ S. Bonaventuræ, inter quartam & quintam Sessionem mortuo, incredibili Patrum luctu.

In sexta Sessione editi duo adhuc Canones, nempe *c. Religionum diversitatem &c. &c. Cum Sacrosancta &c.* tum Pontifex gratulatus Concilio felicem unionem utriusque Ecclesiæ, Prælatos ad zelum, vigilantiam ac disciplinam servandam cohortatus finem Synodo imposuit.

Legati Græcorum cum muneribus & epistolis ad Imperatorem & Metropolitanos dimissi, una cum Abbate Cassinensi, Pontificis Nuntio, ubi Constantinopolim venerunt, successumque Legationis & factæ unionis exposuerunt, magno Imperatorem gaudio affecerunt, præcipue ubi

se

se a toto Concilio Imperatorem agnitum intellexit, curamque Pontificis, ne ab occidentalibus Principibus ejus Imperium invadatur.

Atque ut serio negotium hoc actum ostenderet, illudque in futurum firmaret, convocata Synodo Concilii Lugdunensis acta eidem communicavit; approbata fidei professio, agnitus Primatus Papæ, promissa eidem obedientia, nomenque ejus restitutum sacris Dyptichis, inter Divina officia primo loco memorandum sub hac formula: *Gregorium Summum Ecclesiæ Apostolicæ Pontificem, & Papam Oecumenicum.*

45. Veccus Patriarcha. Quia autem Patriarcha Josephus, homo, quam doctrina vacuus, tam plenus contumacia, assentiri noluit, in Monasterium remissus, & in ejus locum electus est, quem supra laudavi, *Joannes Veccus*, qui unus e Legatis Imperatoris Concilio Lugdunensi interfuit, & propter magnam auctoritatem, quam virtute & doctrina eximia apud Græcos sibi comparaverat, ad unionem illam, toties frustra tentatam, consummandam plurimum contribuit. At tantæ molis substructio brevi concidet, ut dicemus ad Concilium Florentinum.

§. IV.

Constitutiones Concilii Lugdunensis II.

46. De summa Trinit. in 6. Constitutiones hujus etiam Concilii Bonifacius VIII. libro sexto Decretalium inseruit; quarum hæc est epitome.

1. Fideli ac devota professione fatemur, quod Spiritus S. æternaliter ex Patre & Filio, non tanquam ex duobus principiis, sed tanquam ex uno principio, non duabus spirationibus, sed unica spiratione procedit. Hoc professa est hactenus, prædicavit ac docuit, hoc firmiter tenet, prædicat, profitetur & docet Sacrosancta Romana Ecclesia, Mater omnium Fidelium & Magistra; hoc habet Orthodoxorum Patrum atque Doctorum, Latinorum pariter & Græcorum incommutabilis & vera sententia. Sed quia nonnulli ex ignorantia veritatis, in varios errores sunt prolapsi, sacro approbante Concilio damnamus omnes, qui negare præsumpserint Spiritum S. ex Patre & Filio procedere, aut temerario ausu asserere, quod ex iis tanquam ex duobus principiis, & non tanquam ex uno procedat.

2. Occasione sumpta ex diuturna vacatione Sedis Apostolicæ post c. 3. de elect. obitum Clementis IV. edita est in hoc Concilio solennis constitutio *Ubi periculum*, de electione summi Pontificis; in qua decretum Concilii Lateran. III. renovatur, additurque, ut Cardinales in civitate, in qua Papa obiit, præsentes, per decem tantum dies exspectent absentes: Quibus elapsis præsentes in palatio Pontificis conveniant, in uno omnes conclavi inclusi, nullo intermedio pariete vel velamine in communi habitantes; Singuli uno, vel ad summum duobus inservientibus contenti:

abscisso

abſciſſo omni cum externis commercio. Si intra tres dies poſt ingreſſum non fuerit Eccleſiæ proviſum, per quinque ſubſequentes dies unum tantum ferculum iis detur tam in prandio, quam cœna; quibus lapſis abſque electione abſoluta, ſolo pane, vino & aqua deinceps ſint contenti, donec fiat proviſio.

3. Qui electionem vel poſtulationem Eccleſiaſticam vult impugnare, vel contra illam appellare, omnia, quæ vel ratione formæ electionis, vel contra perſonam electi vult opponere, ſcripto inſtrumento expreſſe inſerat, cum juramento, ſe credere vera, & poſſe probare, quæ expreſſit. Non audiendus ſuper iis, quæ non ſunt expreſſa: niſi juret, novas probationes primum poſtea eſſe detectas. c. 4. ib.

4. Electus in adminiſtrationem ſe non ingerat ante confirmationem. Alias jure quæſito ipſo facto eſt privatus. c. 5. ib.

5. Electio quamprimum intimetur electo. Hic vero intra menſem conſentiat; alias omni jure ipſo facto eſt privatus. Si poſt conſenſum præſtitum intra tres menſes non petat confirmationem, electio viribus vacuetur. c. 6. ib.

6. Licet quis ſuffragium ſuum indigno ſcienter det, non privatur ſuffragio, ſi is, cui datum eſt, non fuit communiter electus. c. 7. ib.

7. Electione peracta, & conſenſu præſtito, nemini licet amplius electionem impugnare, niſi juret, defectum primum poſtea innotuiſſe. c. 8.

8. Si quis per duplo majora ſuffragia ſit electus, non poteſt amplius a minori parte impugnari prætextu minoris meriti, zeli, aut auctoritatis: niſi oſtendatur votum fuiſſe nullum ipſe jure. c. 9.

9. Temeraria appellantium audacia & frequentia prohibetur. c. 10.

10. Si quis eligendo defectum objiciat, ante omnia id examinandum erit. Si defectus non ſubſit, opponens puniatur, acſi in probatione omnium defeciſſet. c. 11.

11. Qui alios gravant propter negatum in electione ſuffragium, ipſo facto ſunt excommunicati. c. 12.

12. Uſurpatores bonorum vel jurium Eccleſiaſticorum, ipſo facto ſubjacent excommunicationi. Qui vero ex fundatione vel antiqua conſuetudine jus aliquod habent, eo non abutantur. c. 13.

13. Nullus fiat parochus ante 25. ætatis annum, (eſtque promotio irrita) & a ſcientia & moribus ſit commendatus; reſideat in parochia. Inter annum fiat Sacerdos: Quod ſi non fiat, nulla præmiſſa monitione Eccleſia eſt privatus. Circa reſidentiam vero poteſt Ordinarius ex rationabili cauſa ad tempus diſpenſare. c. 14.

14. Nemo Parochiam det in commendam, niſi in ætate legitima & ſacerdotio conſtituto, nec niſi unam uni, & propter evidentem Eccleſiæ utili- c. 15.

utilitatem aut neceſſitatem: Et ad ſex menſes tantum. Secus facta ſunt irrita ipſo jure.

c. 2. de tempor. ordin. 15. Scienter ordinans Clericum alienæ Eccleſiæ, per annum a collatione ordinum eſt ſuſpenſus. Et poſtquam ejus ſuſpenſio fuerit notoria, poterunt Clerici, absque ejus licentia, a vicinis Epiſcopis ordinari.

c. un. bigam. 16. Bigami omni privilegio Clericali ſunt nudati: Et foro Laicali ſubjecti: Conſuetudine contraria non obſtante; & ſub anathemate ipſis prohibetur geſtare tonſuram aut habitum Clericalem.

c. 2. de offic. Jud. ord. 17. Canonici non ceſſent a Divinis; ceſſationis cauſam authentico inſtrumento exprimant. Alias fructus non faciunt ſuos: Uti etiam, ſi cauſa expreſſa non fuerit inventa Canonica.

c. 3. ib. 18. Plures dignitates vel beneficia curata habentes, aut cum dignitate curatum beneficium, ad exhibendam diſpenſationem ab Ordinario compellantur. Si nullam habeant diſpenſationem, aliis conferantur, quæ ſine diſpenſatione poſſident. Si de valore diſpenſationis dubitetur, conſulatur Sedes Apoſtolica.

19. Advocati Eccleſiaſtici præſtent juramentum, uti etiam Procuratores ſingulis annis.

c. un. de his quæ vi. 20. Abſolutio a cenſuris, per vim aut metum extorta eſt irrita. Sicque extorquentes excommunicantur.

21. Si Pontifex beneficia in curia Romana vacantia intra menſem non contulerit, ad ordinarios collatores jus redit.

c. 2. de reb. Eccleſ. 22. Res Eccleſiaſticæ non alienentur a Prælatis absque capituli conſenſu, & Sedis Apoſtolicæ licentia ſpeciali: Et ne quidem præſcribendi conditionem ejusmodi alienatio parit.

c. un. de Relig. dom. 23. Ne quis novum ordinem Religioſum inſtituat. Ordinesque Mendicantium, poſt Concilium Lateranenſe IV. inſtituti, & necdum confirmati abrogantur.

c. 2. de cenſ. 24. Renovatur conſtitutio Innocentii IV. circa temperandas expenſas in viſitationibus Eccleſiarum. Non exigantur aut acceptentur pecuniæ.

25. Omnis profana negotiatio abſit ab Eccleſiis. *C. 2. de Immunit. Eccleſ.*

c. 1. de uſur. 26. Renovantur prohibitiones uſurarum; nemo uſurariis habitationem concedat.

c. 2. ibid. 27. Uſurarii ſepultura Eccleſiaſtica arceantur, licet in teſtamento reſtitutionem mandarint: niſi reſtitutio re ipſa facta ſit.

c. un. de injur. 28. Pignorationes, quas *Repreſſalias* vulgus dicit, omnino prohibentur, tanquam æquitati naturali & legibus etiam civilibus contrariæ, ſi iis unus præ altero gravetur.

29. Ex-

29. Excommunicatio lata in communicantes cum excommunicatis non valet, si non prius fuerint canonice moniti: hoc est, aliquot dierum intervallo. c. 9. de sent. ex. comm.

30. Relaxationis beneficium ad cautelam in generali interdicto locum non habet. c. 10.

31. Fertur Sententia Excommunicationis in omnes, qui vel personas vel bona eorum gravant, a quibus, vel quorum opera aut consilio fuerunt excommunicati. c. 11.

ARTICULUS VII.

De Concilio Generali XV. Viennensi.

Sub

Clemente V. & Henrico VII. pro extinguendo ordine Templariorum & damnandis Hæreticis Anno 1311.

SUMMARIUM.

§. 1.

Synopsis Historico-Critica de Templariis.

1. *Templariorum ordo primum bonus & Ecclesiæ utilis,*
2. *Tum ab Instituto suo desciscens immanium criminum accusatur,*
3. *Et testibus convictus exscinditur.*
4. *Respondetur Protestantium querelis contra istam abolitionem.*

§. 2.

Acta Concilii.

5. *Damnatæ variæ hæreses.*
6. *Fratricelli & Beguardi.*
7. *Quinam fuerint præsentes in Concilio?*
8. *Decreta Concilii de Templariis, & ferendo terræ Sanctæ auxilio.*
9. *Et Canones.*
10. *Diversæ Pontificum constitutiones circa Regularium Jus prædicandi, sepeliendi &c.*

§. I.

Synopsis Historico-Critica de Templariis.

Anno 1118. fundatus fuit Jerosolymis Ordo Equestris *Templariorum* sub primo illius Magistro *Hugone de Paganis*, qui cum octo aliis vota Religiosa emisit in manibus Patriarchæ Jerosolymitani; Et quia juxta Templum habitabant in domo, a Balduino II. ipsis concessa, *Templariorum* nomen ipsis adhæsit. Finis hujus instituti erat, Christianos, præcipue ad S. Christi Sepulchrum peregrinantes, a barbarorum, latronum, & piratarum incursibus defendere; Quo in munere cum strenuam per plures annos operam posuissent, adeo, ut non pauci sanguinem etiam pro 1. Boni.

 Christo

Mali. Christo funderent, tandem a pio suo ac Religioso Instituto degeneres, immensis opibus aucti, eo malitiæ sunt prolapsi, ut Christum abnegarent, ejusque imaginem conspuerent, occulta cum Saracenis & Turcis fœdera pangerent, seque nefandis impietatis ac libidinis flagitiis polluerent.

4. Accusati. Horum aliorumque gravissimorum scelerum cum apud Clementem V. Pontificem accusati essent, is, an vera essent, diligenter tum per se tum per Cardinales & Episcopos inquisivit. Comprobata sunt omnia, per diversas Provincias Italiæ, Germaniæ, Galliæ, Hispaniæ, Angliæ institutis processibus, testium fere 2000. depositione, ac ipsa 72. Equitum confessione.

Non equidem ignoro, non defuisse, nec hodiedum deesse, præsertim ex Protestantico genere, qui, licet immani odio Religiosos Ordines persequantur, omnesque excisos cuperent, majore tamen odio in summum Pontificem æstuantes, eorum patrocinium suscipiant, dicantque, in favorem Philippi Pulchri Galliæ Regis, Templariorum opibus inhiantis, Clementem V. patria Gallum, Galloque Regi, cujus ope ad Pontificatum pervenisset, obnoxium, in extinctionem Ordinis consensisse. Ipsum Magistrum, licet objecta scelera fuerit ante fassus, tamen, cum ad supplicium raperetur, confessionem suam revocasse, ac per omnes superos suam suique ordinis innocentiam esse contestatum. Philippum brevi post ad Divinum tribunal abreptum in tribus filiis sterilem, pœnas luisse, Anglis postea Galliam occupantibus.

5. Et merito damnati. Verum quis sibi persuadeat post tantam testium nubem, ex tot diversissimis Provinciis agglomeratam, post tot editos processus, post tot reorum confessiones, post examen ab universali totius orbis Concilio institutum, in præsentia duorum Patriarcharum, 300. Episcoporum, Regum Galliæ, Angliæ, Aragoniæ, aliorumque Principum, Legatorum, Doctorum, quorum haud exigua pars nobilissimis illis Equitibus sanguine vel affinitate erat juncta, ordinem illum illustrissimum, totoque orbe propagatum, non tantum unanimi omnium assensu per summum scelus fuisse abolitum, sed etiam innocentem ad atrocissima supplicia injustissime fuisse condemnatum? Quodnam tribunal absolvet deinceps Judices, si hoc judicium, tot testibus, tam matura causæ cognitione, in orbis luce peractum eos condemnat?

Et extincti. Fuerint sane aliqui innocentes: bona sua id erant indole, non amplius Professionis integritate; quæ hæresi, idololatria, nocturnis propudiosis conventiculis, infandisque spurcitiis perhibetur infecta: ipso Ordinis Magistro & duce & complice flagitiorum. Pudet meminisse, quæ plurimi testes deposuerant, scriptoresque Historici annotarunt. Fuerit arbor bo-

na

na; at jam fructibus vacua, umbras horto noxias projicit, vermesque nutrit: Exscindenda est, ut quid enim terram occupat, fini inutilis, imo nociva.

At revocavit confessionem suam in morte Magister Ordinis: innocentiam per omnia Numina est contestatus. Hoc si sufficiat ad innocentiæ probationem, nullus amplius erit in mundo homo tam nefarius, ut pœna capitis plecti possit: modo rursus neget scelera, de quibus ante convictus & confessus est. Quot sceleratos annales memorant, qui pertinaci scelerum silentio obstinati, cœlum innocentiæ testem, & Divini tribunal Judicis appellarunt. Dein revocarit Magister, quod absque tortura ante confessus est: at non revocarunt alii, ad extremum usque vitæ spiritum confessioni suæ inhærentes.

Sed Philippus eorum opibus inhiabat: Divites fuisse erat ruinæ: Subornati falsi testes, corrupti Judices, ut innocentum adipe saginaretur avaritia. Quasi vero tota Europa, quin totus orbis Catholicus tot millenis oculis nihil viderit, aut ita faverit Gallo, ut ad cupiditatem ejus exsatiandam, tot viros innocentes, populares, consanguineos, affines suos, illustrissimis ortos prosapiis, ex omni genere & natione unanimi consensu conspirantes adversum innocentiam ad atrocissima supplicia condemnarent. Ad duo millia falsorum testium: iniquissimi Judices innumeri ex toto orbe, provinciis regnisque omnibus: trecenti Episcopi, tres Reges, Principes plurimi, uno omnes assensu ad opprimendam inaudito scelere innocentiam conspirabant, ut unius Principis avaritia saturetur: Quis hoc sanæ mentis credat? Quodnam in orbe tribunal, quod judicium a calumnia se tuebitur, si maligna hæc crisis locum habeat? Si vindicta Pontificem & regem rapuit, cur non statim? Cur tribus annis Concilio supervixerunt? 4. Hæreticorum criminationes.

Mirum sane, eos potissimum Ecclesiasticorum bonorum sitim Principi Catholico objicere, qui ultimis istis temporibus instar immanis cujusdam charybdis & immensi vorticis patrimonium Christi, tot Episcopatus pinguissimos, tot abbatias pia vetustatis liberalitate fundatas, inaudita ab omni retro ætate usurpatione absorpserunt: Et fortassis Principum etiam Catholicorum animos pertentant, ut sequantur exemplum.

Deinde bona illa Templariorum non tam obvenerunt Regi Philippo, quam Ordini Equitum S. Joannis Hierosolymitani (qui hodie Melitenses dicuntur) saltem Clemens V. in Concilio Viennensi illis eadem addixit, non vero Philippo, ut patet ex *sententia de extinctione*, in Concilio lata.

§. II.

Acta Concilii.

Concilium istud principaliter congregatum fuit propter causam, quam diximus, nempe ad abolendum Ordinem Templariorum, propter

nimios abusus atque impietatem factum Ecclesiæ noxium. Quia enim ordo ille toto orbe erat propagatus, ex illustrissimis Europæ familiis collectus magnasque ante pro Ecclesia res gesserat, Synodo generali ad ejus suppressionem opus esse visum est: ut toti orbi pateat, quanta accuratione & justitia ea in re procedatur. Sublatus igitur est ordo ille non per modum definitivæ sententiæ, sed per viam *provisionis seu ordinationis Apostolicæ*, ut loquitur Pontifex; prohibitumque, ne quis pro Templario se gerere deinceps præsumat, sub excommunicatione ipso facto incurrenda.

Altera Causa Concilii fuerunt varii errores Petri-Joannis, Fratricellorum, Dulcinistarum, Beguardorum, & Beguinarum, tunc grassantes.

5. **Variæ hæreses.** Erat autem *Petrus-Joannis* Discipulus Joachimi Abbatis; negabat is, animam rationalem esse formam humani corporis; item gratiam & virtutes in baptismo infundi. Contra vero asseruit, Christi latus adhuc viventis esse lancea percussum.

6. **Fraticelli.** *Fraticelli* (dicti etiam *Dulcinistæ* a Dulcinio quodam, cujus concubinam de Spiritu Sancto concepisse impie delirabant) promiscuos concubitus in locis occultis exercebant: Visionem beatarum animarum usque ad novissimum judicii diem differri asserebant.

Et Beguardi. *Beguardi*, & *Beguinæ* docebant, hominem in hac vita ad tantam perfectionem venire posse, ut reddatur penitus impeccabilis, & gratiam ulterius augere non possit, alias enim fore, ut perfectior fieret Christo. Hominem in hoc perfectionis gradu posse corpori concedere, quidquid lubet; nec amplius esse subjectum præceptis; talem jam in hac vita tenere finalem beatitudinem: Intellectualem naturam per se ipsam esse beatam, nec indigere lumine gloriæ, ipsam elevante ad Dei visionem beatificam. Virtutum actus exercere esse hominis adhuc imperfecti, non autem perfecti. Actum carnalem non esse peccatum, eo quod ad eum inclinet natura; Hominem perfectum contemplativum non debere Christo Eucharistico reverentiam exhibere, ne contemplatio turbetur.

Porro errores isti damnati sunt ab hoc Concilio Viennensi; nam, ut habetur *Clement.* 1. *de Summa Trinit. & Fide Cathol.* definit, unicum Dei Filium in essentia Dei æternaliter subsistentem, verum corpus humanum assumpsisse de Virgine & in eo passum, & jam mortuum lancea perforatum. Deinde eum tanquam hæreticum damnat, qui dixerit, animam rationalem non esse *formam* humani corporis. Denique approbat tanquam probabiliorem, & dictis Sanctorum & Doctorum illius temporis Theologiæ magis consonam, illam opinionem, quæ dicit, *Tam parvulis, quam adultis conferri in baptismo informantem gratiam & virtutes*, quoad habitum.

Begu-

Beguardorum (Virorum) & *Beguinarum* (mulierum) errores damnati sunt in eodem Concilio, ut habetur *Clement. III. de Hæret.* mandaturque Ordinariis & Inquisitoribus, per Alemanniam, in qua hæc secta est orta, ut eos puniant.

Tertia Causa convocandi Concilium fuit, decernendum subsidium pro recuperatione terræ sanctæ. *Quarta*, restituenda Ecclesiæ disciplina.

Adfuerunt Clemens V. Præses Concilii, Cardinales multi, Patriarcha 7.
Alexandrinus & Antiochenus, 300. Episcopi, multique alii Prælati, *Phi-* Præsentes.
lippus IV. cognomento *Pulcher*, Rex Galliæ, cum tribus filiis, qui omnes successive facti sunt postea Galliæ Reges, videlicet *Ludovico X. Philippo V.* & *Carolo IV.* item, *Eduardus II.* Angliæ Rex, gener Philippi Pulchri: *Jacobus II.* Rex Aragoniæ.

Tenuit Concilium septem mensibus: tribus tantum sessionibus abso- 8.
lutum. In prima, post expositas a Papa Concilii causas, variasque deli- Decreta.
berationes, & tractationes de Templariis, Pontifex eorum ordinem extinxit in privato coram Cardinalibus Consistorio.

In secunda deinde sessione approbata & confirmata est a Concilio pleno Templariorum abolitio, eorumque redituum ad Equites Rhodios translatio.

In tertia Pontifex sermonem habuit de ferendo terræ sanctæ auxilio. Philippus Rex promisit sacram Expeditionem suscipere; quem in finem Galliæ Præsules in sexennium ei decimas Ecclesiasticorum provetuum addixerunt.

Edita sunt insuper in hoc Concilio multa alia decreta: quorum præcipua sunt:

1. Philippus Pulcher propter gravissima dissidia & collisiones cum 9.
Bonifacio VIII. (quarum causas & seriem exposui in prima Apologia Et Canones.
contra Præcones Tigurinos §. 10. pag. 404.) petierat a Clemente V. ut acta, decreta, ac memoria omnis Bonifacii VIII. (quem hæresis falso accusaverat) aboleretur: Negavit Concilium, se unquam hoc facturum: Quin eundem Bonifacium tanquam probum, integrum ac vere Catholicum Pontificem contra Philippi calumnias strenue vindicavit, decrevit tamen, Philippi adversus Bonifacium acta nunquam ei ejusque filiis ac hæredibus fraudi fore.

2. Gravissimam edidit constitutionem contra usuras; dum sub ex- Clement. 1.
communicatione prohibet, ne ulla communitas vel officialis statutum de usuris.
condat, quo usuræ ut licitæ permittantur. Fœneratores etiam sub censuris compellendos esse decernit ad exhibendos rationum libros.

Addit deinde, si quis in illum errorem incideret, ut pertinaciter affirmare præsumat, exercere usuras non esse peccatum, velut hæreticum puniendum esse.

3. Ex-

Clement. 1. de sepulturis. 9. Excommunicati sunt ipso facto, etiam exempti, qui extra casus sibi permissos, in suis cœmeteriis sepeliunt mortuos tempore interdicti, aut nominatim excommunicatos, vel interdictos, vel manifestos usurarios.

c. 2. de sepult. in extrav. comm. Bonifacius VIII. constitutionem *super cathedram* (quæ habetur inter *extravag. comm. c. 2. de sepult.*) ediderat, qua FF. Prædicatoribus & Minoribus concessit prædicare in suis Ecclesiis, & plateis publicis, hora tamen illa excepta, qua locorum Prælati vel per se vel per alios prædicare voluerint: nisi ipsi Prælati illa etiam hora prædicandi specialem licentiam ipsis dederint. Prohibuit etiam, ne prædicti Religiosi prædicent in parochiis, nisi invitati aut obtenta licentia ab Episcopo aut Prælato loci. Superiores Prædicatorum & Minorum a Prælato loci facultatem petant, exponendi suos Religiosos ad audiendas confessiones: qua obtenta aptos deputent, & Prælato præsentent. Quod si Prælatus facultatem dare recusaverit, concedit illam ex plenitudine potestatis Apostolicæ ipse Pontifex.

10. Circa Regularium prædicationem & sepulturam. Statuit deinde Bonifacius in eadem Constitutione, ut Fratres dictorum Ordinum in Ecclesiis, vel locis suis sepelire possint omnes, qui in iis sepulturam elegerint, soluta tamen Ecclesiæ Parochiali *quarta*, seu Canonica portione funeralium, omniumque, quæ ratione funeris & sepulturæ Fratribus obvenerunt, non obstantibus quibuscunque privilegiis, aut consuetudinibus contrariis.

c. 1. de privil. in extrav. comm. Hanc Constitutionem Bonifacii quoad puncta, in quibus FF. Prædicatores & Minores videbantur gravati, abrogavit ejus Successor Benedictus XI. ex Ordine S. Dominici assumptus, ut videre est in *Extravag. comm. c. inter cunctas 1. de privileg.* ubi ipsis concedit licentiam non tantum absque facultate Diœcesani aut Prælati loci prædicandi in suis Ecclesiis, & plateis communibus (excepta tamen hora, qua in parochia esset concio) sed etiam audiendi confessiones sæcularium. Superiores tamen Diœcesano significent, se Fratres ad confessiones audiendas deputasse, petantque licentiam: Quod si illam intra triduum non impetraverint, possint nihilominus confessariorum officio fungi. Si autem a Diœcesano data fuerit licentia, tunc ea per mortem Diœcesani non extinguitur. Non tamen major potestas Fratribus prædictis conceditur, quam Sacerdotes Parochiales habeant: unde in casus Episcopo, aut Papæ reservatos se non immisceant. Concionatores vero populum adhortentur, ut saltem semel in anno suis Sacerdotibus confiteantur. Denique sublata *quarta*, ex omnibus, quæ fratribus a defuncto obveniunt, Ecclesiæ Parochiali juxta Constitutionem Bonifacii solvendis, statuit Benedictus, ut *medietas* ex solis funeralibus seu ex iis, quæ in funere ipso deferuntur, & in oblatione exequiarum offeruntur Religiosis, Parochiæ detur, nihil vero ex aliis.

Hanc

Hanc constitutionem Benedicti XI. iterum revocavit Clemens V. in Concilio Viennensi; & observari præcepit Bullam Bonifacii VIII. in qua proportione Canonica, Ecclesiæ parochiali persolvenda, statuta est *quarta* pars omnium, quæ ratione funeris ac sepulturæ Monasterio obveniunt. Restituit pariter eandem constitutionem quoad præscripta circa prædicationem Verbi Divini, & administrationem Sacramenti pœnitentiæ; ut patet ex *Clement. Dudum* 2. *de Sepult.* ubi integra Constitutio Bonifacii VIII. apponitur, & innovatur. Cem. 2. de sepult.

5. Prohibet Concilium sub pœna excommunicationis, ne Religiosi Clericis aut Laicis Sacramentum extremæ unctionis, vel Eucharistiæ ministrent, aut matrimonia solennizent sine speciali Parochi licentia: præcipitque Religiosis venerationem erga Clerum Sæcularem. Clem. 1. de Privil.

6. Bonifacius VIII. excommunicationis sententiam tulit in Laicos, exigentes seu extorquentes ab Ecclesiis Ecclesiasticisque personis tallias seu collectas, aut exactiones quascunque, ac insuper etiam in Clericos talia solventes. *c.* 2. *de Immun. Eccles.* in 6. jam vero Clemens V. in Concilio Viennensi, quoad secundam partem, nempe quoad excommunicationem a Clericis solventibus incurrendam Canonem illum revocavit. Clem. un. de com. Eccles.

7. Exponitur Regula Fratrum Minorum S. Francisci, & variæ circa illam elucidantur a Concilio Quæstiones, præsertim circa strictam paupertatem; ut fuse habetur *Clement.* 1. *de verbor. signif.*

8. Statutum fuit, ut in scholis & universitatibus, Romæ, Parisiis, Oxonii, Salmanticæ, & Bononiæ constituantur Catholici Magistri, qui publice doceant linguas, Hebraicam, Chaldaicam & Arabicam. Clem. 1. de Magistris.

9. Instituta jam ab Urbano IV. sacra Corporis Christi festivitas decernitur ab hoc celebranda feria 5. post octavam Pentecostes.

Multi præterea Canones in hoc Concilio sunt editi, qui cum aliis tum ante tum post Concilium a se editis, in unum volumen congessit Clemens V. sed morte præventus promulgare eos non potuit. Promulgati autem sunt ab ejus successore Joanne XXII. qui ab authore suo eas constitutiones *Clementinas* appellavit: Habenturque post sextum Decretalium in corpore Juris Canonici.

ARTICULUS VIII.

De Concilio Pisano & Constantiensi
Ad
Tollendum schisma celebratis sub initium Sæculi XV.

SUMMARIUM.

§. 1.

Synopsis Historica Concilii Pisani.

1. *Pontifices Avenione residentes. Extravagantes Joannis XXII.*
2. *Gregorius XI. Sedem Pontificiam reducit Romam; inde occasio diuturni Schismatis. Nam*
3. *Non satis libere electus Urbanus VI.*
4. *Unde eidem oppositus Clemens VII.*
5. *Urbano Romæ subrogati, Bonifacius IX. Innocentius VII. & Gregorius XII. Clementi vero Avenione Petrus de Luna.*
6. 7. *Concilium Pisanum utrumque deposuit, & elegit Alexandrum V.*
8. *An Concilium fuerit legitimum?*

§. 2.

Synopsis Historica Concilii Constantiensis.

9. *Alexandro mortuo electus est Joannes XXIII. ut adeo tres essent Pontifices.*
10. *Joannes, quem plerique pro vero habebant Pontifice, persuasus a Sigismundo Imperatore, indicit tandem Concilium Constantiense.*
11. *Ex quo, cum ad cessionem urgeretur, aufugit, capitur & deponitur, uti etiam Petrus de Luna: Gregorio XII. ultro se abdicante.*
12. *Eligitur Martinus V.*
13. *Petri de Luna character;*
14. *Ac pertinacia.*
15. *Extinctio Schismatis, quod dimidio Sæculo tenuit.*
16. *Altera causa Concilii Wicleffi & Hussi hæresis.*

§. 3.

Summa Actorum in 45. Sessionibus.

17. *Cum pro via tollendi Schismatis electa esset via ultroneæ cessionis, & Joannes ad eandem urgeretur,*
18. *Aufugit, cum magna perturbatione Concilii.*
19. *Unde Sessione quarta & quinta decisum, Concilium non esse dissolutum, cum sit supra Pontificem.*
20. *Quod de dubio Pontifice intelligendum, quales tunc erant tres illi.*
21. *Hieronymus Pragensis clam venit Constantiam, sed rursus aufugiens, captus reducitur.*
22. *Depositio Joannis: Qui Concilii decretum ratum habet, seque ab iicat.*
23. *Petrus Dresdensis & Jacobellus, necessitatem communionem sub utraque specie sumendi asserentes, damnantur.*
24. *Cessio Gregorii XII.*
25. *Huss exustus.*
26. *Sigismundus abit in Hispaniam, ad impetrandam a Lunensi cessionem.*

27. *Hie-*

27. *Hieronymus Pragenfis in Concilio ejurat hærefin.*
28. *A Concilio nihil actum contra fidem datam in falvo conductu: utpote qui non eft datus illimitate: Ac jure alias excidiffent.*
29. *Hieronymus Prag. exuftus*
30. *Proceffus contra Lunenfem.*
31. *Depofitio.*
32. *Electio Martini V.*

§. 4.

Errores Wicleffi & Huffi, a Concilio damnati.

33. *Errores Wicleffi, præcipue circa facramenta, & Poteftatem gubernativam, Ecclefiafticam & Politicam.*
34. *Errores Joannis Hufs, præcipue circa caput & membra Ecclefiæ, ftatum Religiofum, & Poteftatem Jurisdictionis.*

§. 5.

Appendix de origine hærefis Wicleffianæ & Huffiticæ.

35. *Wicleffi Character.*
36. *Seditiones ab eo excitatæ in Anglia.*
37. *Propofitiones ejus quinque damnatæ in Concilio Londinenfi.*
38. *Origo hærefis Huffitarum.*
39. *Mutatio Academiæ Pragenfis, propter quam Teutones difcedunt.*
40. *Artes Huffi pervertendi Bohemos.*

Duo hæc Concilia, quamvis Generalia fint, atque rerum geftarum magnitudine celeberrima, quia tamen de Pifano dubium eft, an fuerit legitimum, Conftantienfe vero tantum quoad decreta, fidem concernentia, & quoad ea, quæ contra Wicleffum, Huffum, ac Hieronymum Pragenfem acta funt, eft approbatum, ideo a Cardinale Bellarmino aliisque, præfertim Italis, inter Generalia approbata non recenfetur. Juvat tamen illorum acta brevi fynopfi conftringere: Cum magna geftorum copia hic fe prodat, multaque Jurisconfultis difcutienda fint relicta, quæ hodiedum magna contentione agitantur.

§. I.

Synopfis Hiftorica Concilii Pifani.

Cum translatio fedis Pontificiæ in Galliam fchifmati, atque Conciliis, ad hoc tollendum inftitutis, occafionem dederit, operæ pretium fuerit, rem iftam ex altioribus aliquanto principiis deducere.

Poft mortem Clementis V. fub quo Concilium Viennenfe eft habitum, quique fedem Apoftolicam Roma Avenionem tranftulerat, fedes vacavit per duos annos; tum vero electus tandem Lugduni eft *Joannes XXII.* natione Gallus, anno 1316. a quo habemus 20. Conftitutiones, corpori Juris infertas; quæ *Extravagantes Joannis XXII.* nuncupantur.

Extravagantes Joannis XXII.

Memorabilis eſt conſtitutio *Execrabilis de prælend. & dignit.* in qua inſtaurat atque exaſperat decreta Anteceſſorum, ſtatuitque, ut qui plures Dignitates, Perſonatus, aut Beneficia curata obtinet, unico retento, reliqua intra menſem publice reſignet (exceptis Cardinalibus & Regum filiis) alias utrumque perdit, & fit inhabilis ad ſacros ordines ſuſcipiendos, & ad quodcunque beneficium habendum.

Cap. un. de voto & voti redempt. dicitur, per votum ſolenne, ordinibus ſacris annexum, dirimi matrimonium ſequens, non tamen antecedens, licet necdum ſit conſummatum. Si quis autem durante matrimonio ſuſcipiat ſacrum ordinem, fit irregularis; & niſi religionem ingrediatur, matrimonio necdum conſummato, compellitur ad matrimonii conſummationem per excommunicationem, ſi uxor petierit.

In *cap. ad Conditorem* 3. *de Verborum ſignif.* contra Nicolai IV. aliorumque Pontificum ſententiam, in materia ad fidem non pertinente, definivit, in rebus uſu conſumptibilibus ſimplicem uſum facti a dominio earundem rerum eſſe inſeparabilem: adeoque non Eccleſiam Romanam, ſed ipſos Fratres Minores habere dominium illarum rerum. In cap. vero ſequente ut hæreticam reprobat ſententiam, quæ dicit, Chriſtum ejusque Apoſtolos iis, quæ ipſos habuiſſe ſcriptura ſacra teſtatur, utendi, vendendi, donandi non habuiſſe jus, aut ex ipſis alia acquirendi.

De animarum immortalitate impudenter mentitur Calvinus, eum perperam ſenſiſſe. Erroream tamen aliquando privatim ſententiam ſuſtinuit, Lactantii, Irenæi, aliorumque quorundam Patrum fretus authoritate, animas ante diem judicii non recipi in cœlum. Cumque publico decreto opinionem ſuam vellet firmare, morte præventus, ut inquit ejus Succeſſor Benedictus, perficere illud non potuit; argumento haud obſcuro, promiſſam tot ſacris eloquiis providentiam ſuæ aſſiſtere Eccleſiæ, ne quis unquam Pontificum falſum ex Cathedra dogma proponat.

Imo paulo ante mortem revocavit aperte hanc ſententiam, & aſſeruit, quod animæ purgatæ ſint in cœlo, & videant Deum facie ad faciem. Ut patet ex ejus epiſtola 1. quæ exſtat in *tom.* 15. *Concil. collect. Coleti.* quin ipſe etiam *Ockamus*, propter aliquot errores excommunicatus a Papa, in quem propterea multa calumnioſe ſcripſerat, aperte fatetur, Joannem eſſe proteſtatum, nunquam ſuæ intentionis fuiſſe, dicere aliquid contra fidem, &, ſi aliquid dixiſſet, ſe totum revocare. Ex quo apparet, neque ut privatum

vatum hominem incidiſſe in hæreſin: cum hæreſis non detur ſine pertinacia. Taceo, tempore Joannis, quæſtionem illam de animarum beatitudine ante diem judicii necdum adeo clare fuiſſe definitam ab Eccleſia.

Porro Joannes XXII graviſſimis diſcordiis colliſus eſt cum Ludovico Bavaro Imperatore, mutuo fulmine tonante utroque, & *Petro Corbario* Minorita, ſub Nicolai V. nomine Antipapa intruſo. Qui tamen Cæſare cum exercitu ex Italia regreſſo captus, & ad Joannem Papam Avenionem abductus, pœnitens in carcere obiit.

Succeſſor Joannis *Benedictus XII.* ex ordine Ciſtercienſi aſſumptus, omnium virtutum ſcientiarumque ornamentis decoratus, definivit, quod animæ Sanctorum poſt aſcenſionem Chriſti in cœlum ſint translatæ, & transferantur etiamnum ad viſionem beatificam, ſi ſatis ſint purgatæ. Cenſuras in Imperatorem Ludovicum innovavit: ejus vero Succeſſor *Clemens VI.* Electoribus perſuaſit, ut abdicato Ludovico Carolum Bohemiæ Regis filium eligerent. Hic Pontifex Avenionem emit a Joanna Siciliæ Regina. Regem Galliæ & Angliæ fruſtra conciliare eſt conatus. Uti etiam Urbanus V.

Hujus denique Succeſſor Gregorius XI. cum videret ditionem Eccle- 2.
ſiaſticam in Italia undique diſcerpi, atque tyrannidem paſſim dominari, Sedes Ro-
hortatu S. Catharinæ Senenſis ſedem Pontificiam, quam Clemens V. mam redu-
Avenionem in Galliam tranſtulerat, Romam reduxit, poſtquam 70. cta.
annos ſub quinque Pontificibus, qui omnes natione erant Galli, & potiſſimum Lemovicenſes, Avenione hæſerat. Atque hæc res diuturno deinceps ſchiſmati occaſionem dedit. Nam

Gregorio XI, anno 1378. Romæ mortuo, cum Cardinales, majori ex 3.
parte Galli, conclave fuerant ingreſſi, populus timens, ne ſi Gallus elige- Electio Ur-
retur, ſedes Pontificia iterum in Galliam transferretur, tumultu per urbem bani VI.
concitato, in ipſum conclave violente irrupit, extrema minitans Cardinalibus, niſi Italum eligerent.

Quare illi metu perculſi Bartholomæum Prignanum, Neapolitanum, 4.
Barii in Apulia Epiſcopum, quamvis nec præſentem nec Cardinalem, con- Electio
feſtim eligunt; qui ab Eccleſia acceptatus, & ab ipſis etiam Cardinalibus Clementis.
per plures menſes ut verus Pontifex agnitus, aſſumpto *Urbani VI.* nomine, ubi Romam venit, ſeveriorem ſe, quam tempora ferebant, Cardinalium Cenſorem ac Reformatorem opere ipſo eſt profeſſus: Quo rigore adeo ſibi illos infenſos reddidit, ut Anagniam primum deinde ſub protectione Joannæ Reginæ Fundos ſecederent; ubi electione Urbani, tanquam metu extorta, declarata irrita, Robertum Cardinalem Gebennenſem ſub nomine *Clementis VII.* elegerunt: Eumque Avenionem in Galliam abduxerunt.

5. Schisma. Atque sic ortum est pertinacissimum illud Schisma, quod 50. annis usque ad Concilium Constantiense, & ultra, laceravit Ecclesiam: Pontifice uno Romæ sedente, altero Avenione. Gallis, Neapolitanis, Hispanisque Avenionensi, Italis, Germanis, Anglis, Romano adhærentibus, reliquo orbe in partes distracto: Ac Pontificibus ipsis inter se armis Ecclesiasticis & profanis acriter decertantibus. Docti pariter ibant in partes: Urbanum defendebat Baldus, celeberrimus JCtus, Clementem Abbas a S. Wasto &c. qua occasione cum Joanna I. Regina Neapolis partes Clementis acriter tueretur, Urbanus Regnum Carolo Dyrrachino Joannæ cognato clientelari jure concessit. Illa vero Ludovicum Andegavensem adoptavit, enecata propterea in carcere a Dyrrachino.

Duo Pontifices. Urbano anno 1389. Romæ mortuo Cardinales Romani suffecerunt *Bonifacium IX.* Neapolitanum, qui *Annatarum* Author dicitur. Clementi vero Avenione defuncto Cardinales Avenionenses subrogarunt *Petrum de Luna*, Hispanum, qui nomen *Benedicti XIII.* assumpsit, & ultra 30. annos pertinacissime apud suos retinuit.

Porro post mortem Bonifacii IX. Cardinales singuli jurato promiserunt, se omnem operam impensuros, ut schisma tollatur, si ad Pontificatum promoverentur, deposituros etiam eundem, si opus fuerit, & Petrus de Luna idem faceret. Hoc igitur promisso obstricti suffecti sunt Bonifacio primo quidem Innocentius VII. & hoc brevi mortuo *Gregorius XII. Angelus Corbarius* antea dictus, Patriarcha Aquileiensis.

Verum cum negotium non procederet, neque *Antonius de Butrio* JCtus celeberrimus ultro citroque Legatus ad resignationem persuadere eos posset, veriti Cardinales, ne partium studiis, & novorum subrogatione in Italia & Gallia Pontificum, nullum Schisma finem acciperet, postquam Gregorium XII. & Benedictum XIII. sæpius sunt hortati, ut alteruter aut ambo Pontificatu se abdicarent, consulturi Ecclesiæ, Concilium Pisas indixere.

6. Concilium Pisanum. Fuerunt in hoc præsentes partis utriusque Cardinales 24. tres Patriarchæ, Alexandrinus, Antiochenus & Hierosolymitanus, 300. Episcopi, cum plurimis aliis Prælatis, Religionum Superioribus, Doctoribus, Principum ac Civitatum Legatis, de indubitato capite Ecclesiæ provisuri anno 1409. Præside Cardinale Pictaviensi, Decano Sacri Collegii.

7. Alexander V. Citati a Concilio fuere Gregorius & Benedictus, sed neuter comparuit. Quare tanquam contumaces, Schismatici, & perjuri, condemnati, & Pontificatu depositi sunt: Electusque est in eorum locum communibus suffragiis Petrus Philaretus, Mediolanensis Archi-Episcopus ac Cardinalis, ex Ordine FF. Minorum, ex Creta oriundus, vir magna virtute & doctrina (ut adeo immerito reprehendatur maledico calamo Theodorici

a Niem;

a Niem, eidem infenso, quod interdicta ei esset Sacrorum nundinatio, cui sub prioribus Pontificibus in hoc Schismate, tanquam eorum officialis, assueverat) Neo-Electus dictus est *Alexander V.* qui deinceps Concilio præfuit, ejusque decreta confirmavit, tanquam Concilii generalis.

De hoc Concilio disputant DD. an inter approbata aut reprobata sit censendum. Qui inter approbata illud recensent, ea ducuntur ratione, quod, ubi non constat in Schismate, quis verus sit Pontifex, ad Concilium pertineat, se ipsum congregare, & Ecclesiæ de certo capite providere. Atque hinc Alexandrum V. a Concilio electum, tanquam verum Pontificem esse agnitum; ut adeo sequentes ejusdem nominis Pontifices Alexandrum sextum, septimum & octavum se appellarint; majorque Ecclesiæ pars Alexandrum V. ejusque Successorem Joannem XXIII. tanquam veros Pontifices agnoverit. Atque ita senserunt Ægidius Viterbiensis, Dominicus Jacobatius, Joannes Gerson, omnes Doctores Parisienses, omnesque ferme alii etiam Hispani. Et sane nisi hoc legitimum sit Concilium, & Alexander V. verus Pontifex, etiam Constantiense non erit legitimum, neque Martinus V. verus Pontifex: quod dici non potest.

8. An sit verum Concilium.

Alii autem cum S. Antonino Concilium istud tanquam illegitimum repudiant; eo quod non sit indictum a Gregorio XII. quem verum credunt Pontificem, neque sublatum per illud sit Schisma, sed potius auctum: cum pro duobus postea tres Ecclesia habuerit Pontifices, quolibet eorum Syrma trahente sequacium, ut nunc declarabitur. Nam licet pleræque nationes Alexandrum V. agnoscerent, Gregorium tamen adhuc sequebatur Sicilia, cum aliquot urbibus Italiæ; Benedictum vero Aragonia, Castilia & Scotia.

§. III.

Synopsis Historica Concilii Constantiensis.

Alexandro V. post decimum Pontificatus mensem Bononiæ defuncto, omnium ferme Cardinalium consensu electus est *Balthasar Cossa,* Neapolitanus, dictus *Joannes XXIII.* qui Electoribus Imperii persuasit, ut *Sigismundum* Bohemiæ ac Hungariæ Regem, Caroli IV. filium ac fratrem Wenceslai, eligerent Imperatorem. Princeps iste pientissimus, incredibili pacis unionisque desiderio flagrans, Joannem permovit ad indicendum Generale Concilium Constantiam, ut per illud tolleretur tandem Schisma, & Bohemi Hussitæ ad unitatem Ecclesiæ reducerentur. Quare ut tantum negotium promoveretur, ipse Imperator Sigismundus, non tantum Italiam peragravit, litterasque ac Legatos in omnem partem dimisit, sed postea etiam ex Constantiensi Concilio profectus in Galliam, Hispaniam, Angliamque, ut Petri Lunensis pertinaciam frangat, aut saltem ipsi adhærentes subtrahat, & ad Concilium Constantiam permoveat.

9. Joannes XXIII.

Con-

10. Concilium Constantiense indicit. Convenerunt igitur Constantiæ anno 1414. Patres fere mille: ex quibus 4. Patriarchæ, 300. Episcopi, cum ipso Imperatore Sigismundo, & Joanne Pontifice, qui primis duabus Sessionibus præfedit.

11. Fugit. Cum autem Joannes videret, graves adversum se accusationes esse paratas, mutato habitu, clam se subtraxit, ope Friderici Archi-Ducis; Quæ res cum Imperatorem in eum concitaret, magnas eidem molestias ac damna attulit.

Deponitur. At Joannes primum Schaffhusium profugus, inde Lauffenburgum, Friburgum, ac Brisacum, ab ipso Friderico & Concilii Legatis reductus, Cellæ, ad inferiorem lacum Acronium oppido, tribus circiter horis Constantia distante, de 60. & ultra criminibus accusatus, a Pontificatu est depositus: approbans ipse sententiam contra se latam; traditus inde custodiendus Ludovico Electori Palatino, atque per tres annos captivus detentus, primo quidem Heidelbergæ, deinde vero in arce Manheimensi.

Gregor. XII. Citatus tum a Concilio Gregorius XII. qui comparere initio recusavit; at dein persuasus a Sigismundo, *Carolum Malatestam* Legatum misit, qui unanimi Concilii sententia percepta, nomine ipsius renuntiavit Pontificatui: quam renuntiationem ipse Gregorius ratam habuit.

Benedictus XIII. Petrus de Luna vero cum nulla ratione flecti posset, & citatus nec per se nec per Legatum compareret, sed pertinaciter tiaræ suæ inhæreret, a Concilio est depositus.

In eodem Concilio damnati sunt errores Wicleffitarum, & Hussitarum, eorumque Principes Joannes Huss & Hieronymus Pragensis exusti.

His omnibus peractis ad electionem novi Pontificis processum. Ut autem eo certius orbis Catholicus consentiret, & schisma penitus extingueretur, consentientibus Cardinalibus decretum a Concilio fuit, ut pro illa vice non soli Cardinales Papam eligerent, sed adjunctis 30. aliis, ita quidem, ut quælibet ex quinque Nationibus nempe Italica, Germanica, Gallica, Hispanica & Anglica, sex Legatos deligeret.

12. Martinus V. Hi ergo delecti una cum Cardinalibus Conclave ingressi, anno 1417. elegerunt Cardinalem *Columnam*, qui *Martini V.* nomen assumpsit; quod ipsa die S. Martino sacra esset electus. Huic omnes se subjecerunt tanquam indubitato legitimo Potifici.

Nam Gregorius XII. constitutus a Concilio perpetuus Legatus in Marchia Anconitana, ante Concilii finem obiit. Joannes vero XXIII. e custodia, qua, ne quietem Ecclesiæ ulterius turbaret, detentus fuerat, elapsus, ad Martinum V. Florentiam confugit, atque ad pedes illius se abjecit; clementissime exceptus: permissa illi Cardinalis dignitate, concessoque Episcopatu Tusculano, cum Decanatu Sacri Collegii: post sex menses mortuus.

Solus

Solus igitur Petrus de Luna, qui minimum juris habuerat, (quamvis S. Vincentius Ferrerius causam ejus justiorem initio censuisset, eumque propterea Regi Aragoniæ commendarit) Concilii decretis pertinacissime obluctari perrexit. Is primo Avenione sedit: sed cum Gallia ab eo post Pisanum Concilium defecisset, in Aragoniam profugit ad Ferdinandum regem. Ad hunc ex Constantiensi Concilio usque in Aragoniam profectus Sigismundus. Ubi Lunensis ab utroque Principe multum rogatus, ut Ecclesiæ pacem daret, & exemplum Collegarum secutus judicio Constantiensis Concilii se subjiceret, pertinacissime obstitit, sua identidem jura exaggerans. 13. Petrus de Luna.

Cum autem Rex Ferdinandus secessionem ab eo minaretur, clam dilapsus est in Peniscolam, arcem gentis suæ, munitam propugnaculis, militumque suorum præsidio. In hoc angulo reliquum vitæ exegit cum Pontificiis insignibus, septem adhuc annos a Concilio Constantiensi superstes; quamvis ab omnibus suis Cardinalibus, duobus exceptis, desertus.

Sed neque morte ejus omnino extinctum est schisma; nam duo Cardinales eo moriente adjurati, successorem elegerunt sub nomine *Clementis VIII.* cui ipse etiam Aragoniæ Rex Alphonsus adhæsit; infensus Martino V. quod is in Ludovicum Andegavensem (cum quo Alphonses de Neapolitano Regno contendebat) videretur propensior; & Alphonso *Investituram* negaret. At Clemens iste, quamvis ad novos creandos Cardinales ac schisma continuandum incitatus ab Aragonio, discordia tamen hunc inter & Martinum Papam composita, meliore usus consilio post aliquot annos se ultro Martino subjecit: Cardinalibus ejus, Othonem Columnam Martinum nempe V. eligentibus. Atque sic tandem schisma per 50. annos continuatum penitus extinctum est. 14. Pertinacia. 15. Extinctum schisma.

Altera causa hujus convocandi Concilii, Sigismundo comprimis Imperatori fuit, ut erroribus in Bohemia potissimum grassantibus, occurratur oportuno remedio. Cum enim Joannes *Wicleffus*, sacerdos Anglus, homo ambitiosus & turbulentus, varias hæreses disseminasset, pluribus libris easdem complexus, multi novandi libidine abrepti venenum hauserunt, præsertim Bohemi, ad quos pestiferi ejusdem libri fuerant delati. 16. Hussitæ.

Pestem auxit *Joannes Hus* lingua promptus, Presbyter vafer ingenio; & toto corporis habitu ad fallendum opportunus; Qui libros Wicleffi miris encomiis ornabat, additis non paucis ex sua penu hæresibus, quas in Synodo generali se defensurum jactabat. Cum igitur hæc lues in dies latius per Bohemiam serperet, invalescente insuper labe simoniaca, omnem Sigismundus operam impendit, ut collecto Constantiensi Concilio huic etiam Ecclesiæ malo remedium quæreretur.

Examinata in illo Bohemorum nova doctrina a viris multis & doctissimis; Qui apud Wicleffum 45. apud Hussum vero 30. propositiones, comprimis perniciosas, notarunt. Wicleffus tanquam hæreticus a Concilio est damnatus, ejusque ossa e sepulchro erui, & concremari jussa. Hussus vero, cum jam sub initium Concilii Constantiam venisset, ut Wicleffi ac suas hæreses coram synodo propugnaret, atque initio Synodo se assensurum simulasset, tum vero ad ingenium rediens erroribus suis pertinaciter insisteret, primum Constantiæ in carcerem datus, dein Episcopo Constantiensi traditus, & in arce Gotliebensi custoditus, tandem a Concilio tanquam hæreticus damnatus, ac vivus exustus est.

Accessit ad idem Concilium *Hieronymus Pragensis*, Hussi socius, cui postulanti fidem publicam dedit Concilium, *salva tamen justitia*, ut aperte synodus addidit. Detestatus est ille quidem initio suam hæresin, ac fidei Catholicæ professionem edidit, sed postea fuga elapsus (qua salvi Conductus jure excidit) sed retractus, atque reversus ad vomitum, debitas sceleri pœnas luit, ad rogum pariter condemnatus.

Concilium istud cœptum est 5. Novembr. Anno 1414. & tandem post 4. ferme annos anno 1418. 22. Apr. absolutum 45. sessionibus. Quo tempore Imperator Sigismundus Fridericum Comitem Castellanum seu Burggravium Norinbergensem, ex Domo Zollerana, tradita Brandeburgia, quam ipse prius possederat, Electorem creavit; Comitatus Cliviæ & Sabaudiæ in Ducatus evexit. Henricum ab Ulm Consulem Constantiensem solenniter *Equitem* dixit. Plures Principes solemni Investitura condecoravit. Cum Friderico Archiduce in gratiam rediit, cui bellum ante indixerat. Necem Præposito Lucernensi illatam est ultus &c.

§. III.

Summa Actorum.

17. Via cessionis. In 1. sessione, post orationem a Joanne XXIII. habitam, lecta est bulla convocationis Concilii. Monitusque Joannes de cedendo Papatu, quod se sponte facturum promisit. *Hæc sola sessio est habita anno* 1414.

In 2. sessione idem promisit cum juramento, si Benedictus & Gregorius idem facerent. Grates propterea egit ei Imperator, pedes ejus exosculatus.

18. fuga. In 3. cum compertum esset, Joannem sub ipsis ludis Equestribus, quæ Fridericus Archidux instituerat, assumpto servili habitu, vesperi clam Schaffhusium, Austriacæ tunc ditionis urbem, profugisse, in Concilio, cui præsedit *Petrus de Alliaco*, Cardinalis Cameracensis, *Franciscus Zabarella*, Cardinalis Florentinus, Patres hortatus est ad perseverantiam: Atque ex decreto synodi promulgavit, Concilium legitime convocatum & inchoatum

choatum, per Papæ discessum non esse dissolutum, nec ab ipso posse dissolvi, aut alio transferri usque ad extinctionem schismatis. Neque licitum esse Prælatis sine justa causa a Concilio discedere. Causas autem a deputatis Nationum esse examinandas. Ipse etiam Sigismundus Imperator urbem obequitans, tumultus, ex fuga illa ortos, compressit. Impediri tamen non potuit, quin Cardinales aliqui, a Joanne evocati, Constantia profugerent: reversi tamen postmodum.

In 4. Præside Cardinale Ursino a Zabarella ex Concilii decreto est declaratum, *Concilium Generale immediate a Christo habere potestatem, cui quilibet cujuscunque status, vel dignitatis, etiamsi Papalis existat, obedire teneatur in his, quæ pertinent ad fidem & extirpationem schismatum, & ad Generalem Ecclesiæ DEI reformationem in capite & in membris.* 19. Concilium supra Pontificem.

Lectæ dein litteræ Joannis ad Imperatorem, in quibus excusat recessum suum a Concilio ob aëris insalubritatem, re ipsa autem, depositionem fugiens, Concilium dissolvere nitebatur.

In 5. Confirmatur decretum de superioritate Concilii supra Pontificem. *Verum quoad hoc punctum concilium Constantiense, præterquam quod tunc necdum fuerit plenum, neque a Martino V. neque ab alio Pontifice est confirmatum. Potestque Concilium etiam intelligi de Pontifice dubio loqui, & pro tempore Schismatis, quale tunc erat. Nam pro tali casu dedit Deus Ecclesiæ suæ potestatem providendi de capite certo: Alias nunquam possent tolli Schismata; ut satis ex hoc ipso tam diuturno Schismate apparet.* Crisis.

Quod autem Concilium Constantiense sit locutum de tali casu Pontificis dubii, patere videtur partim ex ipsis circumstantiis temporis, quo tres erant Pontifices adeo dubii, ut sciri non potuerit, quis sit legitimus; partim ex circumstantiis fugæ. Nam Concilium timens ne Prælati dilaberentur, aut plures ad Joannem confugerent, (cum alioquin quidam in controversiam adducerent, an post discessum Joannis Concilium sit integrum) tantum voluit decidere, Synodum non obstante fuga Joannis, Papæ dubii, esse legitimam, habentem a Christo potestatem Ecclesiæ in tali casu & necessitate providendi. 20. Sermo erat de dubio Pontifice.

Quod autem addat, etiam Papam debere obedire Concilio in iis, quæ pertinent ad fidem, intelligi pariter potest de casu Papæ dubii; item de casu, quo Papa incideret in manifestam hæresin, tunc enim possent Cardinales & Episcopi se ipsos congregare in Concilio, & Papam hæreticum deponere, vel potius per hæresin jure suo excidisse, & a Christo depositum esse declarare, novumque eligere, ut Ecclesiæ necessitati consulatur.

Quod vero PP. Constantienses voluerint, etiam extra hos duos casus, nempe hæresis & Schismatis, Papam certum & indubitatum esse subjectum Concilio,

tio, non est credibile. Norant enim viri sapientissimi effata Evangelica, super Petrum ædificatam Ecclesiam, non Petrum super Ecclesiam: Petro datas claves Regni Cœlorum, cum independente potestate ligandi & solvendi: pro Petri fide specialiter Christum rogasse, Petro demandatum, ut confirmet fratres suos. Petro commissam curam ovilis Christi. Num Pastor oves regat, an oves Pastorem? An desinunt fideles in Concilio esse oves? An desinit Papa in Concilio esse Caput Ecclesiæ Universalis, Vicarius Christi, quibus eum titulis Oecumenica Concilia solenni definitione honorarunt?

Quis nescit, idem esse tribunal Principis & ejus Vicarii? Princeps Christus, Legitimus Papa ejus est Vicarius in terris: Idem ergo utriusque tribunal. Quodnam altius illo? Peregrina fuerat per 14. Sæcula in Ecclesia illa a Romano Pontifice appellatio, aut saltem a nemine Sanctorum hominum unquam attentata. At a Conciliis ad Papam provocasse quot Sanctos novimus, Athanasios, Flavianos, Chrysostomos, Ignatios &c. aliosque doctrina & sanctimonia viros clarissimos!

Quæ vis unquam Conciliorum in Ecclesia fuit, frequentissimorum licet, quibus authoritatem negavit Romanus Pontifex? Antiochenum, Mediolanense, Ariminense, Sirmiense, Ephesinum secundum, Constantinopolitanum sub Copronymo, sat documento sunt. Conciliorum in Asia sub Firmiliano, in Africa sub S. Cypriano in causa baptismi, quæ vis unquamfuit in Ecclesia? Quanta vero veneratio particularium etiam Synodorum, quibus authoritatem & confirmationem impertivit Sedes Apostolica!

Quot hæreses damnatæ a solis Romanis Pontificibus! Nulla a Conciliis sine Pontifice, aut præsente per se vel legatos, aut volente, aut consentiente, aut approbante, vel confirmante.

Et quanta semper veneratio Generalium etiam Conciliorum erga Romanum Pontificem! Quanta Concilii Chalcedonensis erga epistolam Leonis Papæ! hac decernente decreta sunt omnia. Quanta sextæ Synodi erga epistolam Agathonis! Quanta octavæ erga epistolam Hadriani! Os Petri per eas locutum esse, tota acclamarunt Concilia. Præsidebant toti Concilio legati Papæ, licet quandoque nequidem essent Episcopi. Quot Conciliorum protestationes, primam sedem a nemine judicari! Concilium Generale Lateranense quintum diserte & ex professo Sess. 11. docuit, solum Romanum Pontificem, tanquam super omnia Concilia authoritatem habentem, Conciliorum indicendorum, transferendorum ac dissolvendorum, plenum jus & potestatem habere, ex S. Scriptura, dictis SS. PP. atque Pontificum, & ipsorum Conciliorum confessione manifeste constare. Quin in hoc ipso Constantiensi Concilio edita a Martino V. est Bulla, ipso approbante Concilio,

in

in qua jubentur suspecti de hæresi interrogari, an non credant Romanum Pontificem habere supremam potestatem in Ecclesia Dei. At suprema est, qua nulla est major: Cui nulla æqualis. Et cum Poloni ad finem Concilii appellassent ad futurum Concilium, respondit eis Papa Martinus, hanc appellationem esse illicitam; quamvis Papæ contradixerit Joannes Gerson.

In 6. Seff. præside Cardinale Vivarienfi, Epifcopo Oftienfi; poftquam priori Seffione declaratum eft, Joannem illegitime Conftantia difceffiffe, tenerique fub pœna depofitionis ftare promiffis & Papatum abdicare, decreta ad eum honorifica legatio, quæ reditum fuadeat. *At nihil impetratum: Quin ab uno loco in alium profugit, evasurus in Burgundiam, cujus Dux ipsi favebat.*

In 7. publicata eft citatio Joannis ad Concilium ad novem dies; judicatum etiam de contumacia Hieronymi Pragenfis, citati & non comparentis. Is clam Conftantiam venerat; ubi intellecta Huffi Magiftri fui captivitate fchedam affixit Ecclefiæ Cathedrali, in qua fe ad defendendam Wicleffi & Huffi doctrinam offerebat, cautione fibi data. Cum autem inde mox aufugiens in itinere Bohemiam verfus indignis Concilium probris laceffèret, captus Conftantiam reductus eft, & Huffo in carcere focius additus. 21. Hieronymus Prag.

In 8. promulgata damnatio 45. propofitionum Wicleffi; cum mandato omnes ejus libros & offa exhumata concremandi.

In 9. decreta rurfus citatio Joannis.

In 10. præfide Patriarcha Antiocheno Joannes, declaratur contumax. Examinatisque teftibus de ejus fimonia, aliisque criminibus lata eft in eum fententia fufpenfionis ab omni adminiftratione & functione Ecclefiaftica.

In 11. Promotores Concilii ad 60. crimina cum teftibus exhibuerunt Synodo. Cumque Joanni, qui interea *Cellam* erat reductus, effent tranfmiffa, refpondit, fe illa non negare, quin potius judicio Concilii fe totum fubjicere, ceffionem voluntariam Papatus fe iterum offerre.

In 12. pronuntiata in Joannem depofitionis fententia; qui illico depofitis Pontificis infignibus acquievit. Decretumque, ne quis e tribus iftis dubiis Pontificibus eligeretur in Papam. *Balthassarus Cossa, nuper Joannes XXIII. Cella Gotliebensem in Arcem, ne rursus elaberetur, & turbas moveret, ductus, donec Electori Palatino custodiendus est traditus.* 22. Joannes depofitus.

In 13. contra *Petrum Dresdensem*, & *Jacobellum Misnensem*, Huffi focios, communionem fub utraque fpecie, etiam non jejunis diftribuentes, docentesque communionem fub utraque fpecie effe *necessariam*, de- 23. Communio fub utraque fpecie.

 cretum

cretum est, erroneam & hæreticam esse sententiam, asserentem, quod communio sub utraque specie sit omnibus necessaria. Simulque sub excommunicatione prohibitum Sacerdotibus, communionem sub utraque specie populo distribuere. Hanc consuetudinem, tantum sub specie panis Eucharistiam distribuendi non fuisse quidem semper in Ecclesia usitatam; attamen ad multa evitanda scandala, & pericula rationabiliter esse introductam. *Hic ritus cum non ad fidem sed disciplinam tantum spectet, potuit pro variis temporum exigentiis variari in Ecclesia, absque ullo præjudicio doctrinæ fidei.*

24. Cessio Greg. XII.

In 14. *Gregorius XII.* degens Arimini, per Carolum Malatestam coram Concilio abdicavit ultro Papatum; unitique sunt & acceptati utriusque Pontificis Cardinales; vetiti tamen circa electionem novi Pontificis aliquid moliri circa consensum Concilii. Acta autem Gregorii habentur rata a Concilio.

25. Huss exustus.

In 15. *Joannes Huss* e carcere Gotliebensi, in quo sæpius examinatus fuerat, productus in Concilium, altoque sedili, ut ab omnibus conspici posset, collocatus, per *Henricum de Piro* de hæresi accusatus & convictus, cum libris suis & 30. Articulis est condemnatus. Degradatus, relictusque sæculari judicio cum maneret pertinax, cum libris suis ad rogum eductus, flammis est absumptus: cineribus ejus in Rhenum sparsis.

In 16. Actum de persuadendo Petro Lunensi, ut exemplo *Cossæ* & *Corbarii* pariter abdicet Papatum.

26. Sigismundus in Hispaniam.

In 17. Pientissimus Imperator Sigismundus cum Legatis Concilii ad Regem Aragoniæ, Lunensis fautorem, profecturus, publicis precibus commendatur. Cumque multis itineribus Perpinianum tandem pervenisset, nec Lunensem movere posset, Aragoniæ primum, dein etiam Castellæ, Navarræ ac Portugalliæ Reges ab eo abstraxit: Parisios quoque & Londinum profectus, tum ut Schisma ubique tolleret, tum ut pacem etiam civilem inter Galliæ & Angliæ Reges componeret. Angelus Corbarius, quondam Benedictus XII. non tantum Cardinalis agnitus, verum etiam perpetuus Legatus a Latere in Provincia Marchiæ Anconitanæ est constitutus.

In 18. Constituti Judices delegati ad discutiendas alias causas ad Concilium pertinentes, reservata tamen Concilio definitiva sententia.

27. Pragensis ejurat hæresin.

In 19. *Hieronymus Pragensis* introductus in Concilium, de hæresi accusatus & convictus, Fidei Catholicæ professione emissa, ejurat hæresin. Declaratum a Synodo, non obligari Patres per Salvum Conductum, a sæculari potestate hæreticis concessum, si in hæresi pertinaces persistant;

quo

quo minus eos punire possint. *Non est hic decisum (ut Novatores suggillant) hæreticis non esse fidem datam servandam ab iis, qui eam dederunt, & quo modo dederunt. Concilium illam non aliter dedit, nisi, ut expresse addidit :* Salva Justitia, & quantum fides Orthodoxa exigit; *ut patet ex Sess. 6. Sigismundus vero Salvum Conductum dedit, in quantum ad ipsius Jurisdictionem & potestatem sæcularem pertinuit: præstititque, quantum potuit. Plus neque promisit, neque præstare tenebatur; ut constat ex Sess.* 19. *deinde, totum jus Hieronymus amisisset per fugam perfidam, qua elapsus est : quamvis iterum retractus.* 28. Salvus Conductus.

In 20. approbata sunt 12. capitula cum Hispanis Narbone constituta: in quibus Concilium promittit, Lunensis Acta habere rata, ipsiusque Cardinales agnôscere. Actum etiam de Controversiis inter Fridericum Archi-Ducem & Episcopum Tridentinum exortis. *Omnes prædictæ Sessiones, excepta prima, sunt habitæ anno 1415.*

In 21. anno 1416. 30. Maji celebrata Hieronymus Pragensis, relapsus in hæresin, quam prius ejuraverat, convictus, & degradatus, relictus est judicio sæculari; a quo ad rogum condemnatus, combustus est, absente adhuc Cæsare. 29. Exustus.

In Sess. 22. introducti Legati Regis Aragoniæ; *Cumque postea etiam Legati Regum Castellæ, Navarræ & Portugalliæ successive accederent, & unirentur Concilio, quinta Natio, nempe Hispanica, paria cum reliquis suffragia obtinuit. Quamvis non sine tricis.*

In 23. Lecti 12. Judices delegati in causa Petri de Luna. 30. Acta in Lunensem.

In 24. approbata citatio Petri de Luna.

In 25. receptus in Concilium Comes Fuxensis.

In 26. receptus in unionem Rex Navarræ.

In 27. & 28. anno 1417. processum in causa Friderici Archi-Ducis, & Episcopi Tridentini. Magna solennitate exceptus Sigismundus Imperator, ex Hispania redux Constantiam.

In 29. declaratus contumax Petrus de Luna. Novæ nihilominus indultæ dilationes.

In 30. auditi Legati, qui Petrum de Luna convenerant. Laudatusque Rex Aragoniæ, quod se ab illo subtraxerit.

Sessiones 31. 32. 33. 34. consumtæ in variis relationibus circa Lunensem, ejusque citationes, ac deliberationem circa sententiam definitivam.

In 35. in unionem receptus Rex Castellæ, cujus Legati tunc primum advenerant.

In 36. citatus Lunensis ad audiendam sententiam definitivam Concilii.

31. Depositio. In 37. lata sententia definitiva in Petrum de Luna contumacem: qua a Papatu deponitur, omnesque fideles ab ejus obedientia absolvuntur.

In 38. absoluti, vel potius absolutione non indigentes declarati, quos Lunensis excommunicaverat.

In 39. statutum, ut post quinquennium rursus celebretur Concilium Generale: ab illo rursus aliud post septennium, ac deinceps singulis decenniis, ad evitanda Schismata &c. *Intentio bona Concilii, sed in praxi impossibilis.*

In 40. statuitur, in quibus Pontifex mox eligendus cum Concilio disciplinam reformare debeat. *Magnam hæc res in Concilio excitavit controversiam: Nationes enim, præsertim Germanica cum Cæsare magnopere contendebant, curiam Romanam, præsertim quoad reservatiores beneficiorum, Annatas &c. esse a Concilio reformandam ante electionem Papæ, Cardinalibus vehementer se opponentibus, eamque reformationem electo jam Pontifice suscipiendam contendentibus. Evicit tandem Cardinalium sententia. Zabarella Cardinalis Florentinus tanto æstu pro Cardinalium causa certasse dicitur, ut brevi post in Concilio sit mortuus.*

32. Electio Martini V. In 41. adhuc Præside Cardinale Ostiensi, post lectam constitutionem Clementis VI. circa electionem Papæ, Cardinales præsentes 20. cum 30. aliis, e quinque Nationibus selectis, conclave sunt ingressi, & tertio post die, nempe 11. Nov. anni 1417. ab iis lectus est *Otho Columna*, dictus *Martinus V.* tunc Subdiaconus. *Qui altero die ordinatus est Diaconus, tertio Sacerdos, quarto Episcopus. Ludi Equestres celebrati.*

In 42. Præside jam Martino V. liberantur Sigismundus, & Ludovicus Elector ab onere custodiendi Bathasarum de Cossa, olim Joannem XXIII. quem Martinus ad se duci jubet.

In 43. anno 1418. editæ constitutiones, prout ante fuerat statutum, circa simoniam, dispensationes, decimas, vitam & honestatem Clericorum. *Quamvis plures majorem disciplinæ reformationem requirerent: sed dilata illa ad proximum Concilium.*

In 44. pro futuro post quinquennium celebrando Concilio designata est Papia a Martino Papa.

In 45. & ultima, cum Pontifex omnia decreta Concilii *ad fidem pertinentia* confirmasset, finitum est Concilium, cuilibet abeundi concessa licentia. Poloni tamen, non nisi cum protestatione & provocatione ad futurum Concilium discessere, eo quod Pontifex non aperte damnasset libellum quemdam *Joannis Falckenbergii*, in quo plura Polonis eorumque Regi ac Principibus injuriosa scripsisset. Nec satis acquiescebant Petrus de Alliaco, Cardinalis Cameracensis, & Joannes Gerson Cancellarius Academiæ Parisinæ (viri doctissimi, qui orationibus, scriptisque in Concilio variis

variis tractatibus magnum nomen ſibi fecerant) eo quod, vehementer licet urgerent condemnationem libri *Joannis Parvi*, Theologi Burgundi, de tyrannicidio, obtinere tamen iſtud non potuerint. Sicut etiam Aliacenſis non obtinuit, ut Calendarium a Concilio corrigeretur; quod edito hac ſuper re tractatu urgebat.

§. IV.

Præcipui errores Joannis Wicleffi, & Huſſi, a Concilio damnati.

Wicleffus docuit, panem & vinum manere in Sacramento Altaris; accidentia non manere ſine ſubjecto. Chriſtum non eſſe realiter præſentem. Epiſcopum vel Sacerdotem in peccato mortali exiſtentem, non ordinare, conſecrare, baptizare valide: Non eſſe fundatum in Evangelio, Chriſtum ordinaſſe Miſſam. Deum debere obedire diabolo: Si homo ſit debite contritus, confeſſionem eſſe ſuperfluam. Si Papa ſit malus, nullam eum habere poteſtatem. Vivendum eſſe more Græcorum ſine Papa; eſſe contra ſcripturam, quod Eccleſiaſtici habeant poſſeſſiones. Non eſſe excommunicandum Clericum, qui appellat ad Regem. Nullum eſſe Dominum civilem, nullum Epiſcopum, dum eſt in peccato mortali. Dominos temporales pro arbitrio poſſe auferre bona Eccleſiaſtica. Malis Prælatis non deberi decimas. Speciales orationes uni applicatas non plus prodeſſe, quam generales; eſſe excommunicatum, qui Fratribus dat eleemoſynam. Per Religionis ingreſſum fieri quem ineptiorem ad obſervanda Mandata Dei. Sanctos inſtituendo religiones peccaſſe. Religioſos non eſſe de Religione Chriſtiana. Fratres non debere mendicare, ſed labore manuum victum quærere. 33. Errores Wicleffi.

Simoniacos eſſe, qui ſe obligant orare pro aliis, qui eis in temporalibus ſubveniunt. Orationem præſciti nihil valere. Omnia evenire ex abſoluta neceſſitate. Univerſitates, ſtudia, Gradus & Magiſteria tantum prodeſſe, quantum diabolus: Excommunicationem eſſe cenſuram Antichriſti. Ingredientes clauſtra eſſe viros diabolicos. Ditare Clerum eſſe contra regulam Chriſti: Hinc erraſſe Conſtantinum Imperatorem. Omnes de ordine Mendicantium eſſe hæreticos. Papam & omnes Clericos poſſeſſiones habentes eſſe hæreticos. Eccleſiam Romanam eſſe Synagogam Sathanæ. Decretales epiſtolas ſeducere a fide Chriſti, ſtultosque eſſe, qui eis ſtudent. Electionem Papæ a Cardinalibus faciendam a diabolo eſſe introductam; fatuum eſſe credere Indulgentias: Illicita eſſe juramenta, quæ fiunt ad firmandos contractus. Auguſtinum, Benedictum, & Bernardum eſſe damnatos, quod habuerint poſſeſſiones, & inſtituerint, atque intraverint Religiones: Et ſic a Papa ad ultimum Religioſum

omnes esse hæreticos. Omnesque universim Religiones esse a Diabolo. *Et isti quidem sunt crudissimi errores Wicleffi, hominis ex asse impii.*

34. Hussi. *Joannis Huss vero errores præcipui sunt:* Ecclesiam esse universitatem prædestinatorum. Paulum nunquam fuisse membrum diaboli. Præscitos non esse partem Ecclesiæ. Duas naturas, Divinam & humanam esse unum Christum. (*Hæc propositio reprobatur, quia Filius Divinus subsistens in utraque natura est Christus*) Petrum non fuisse Caput Ecclesiæ. Sacerdotes criminosos hoc ipso esse infideles. Papæ dignitatem esse a Cæsare; eum non esse Caput Ecclesiæ: Tradentes Clericum puniendum sæculari potestati esse similes Pharisæis tradentibus Christum Pilato. Obedientiam Ecclesiasticam esse inventum Sacerdotum; Vitiosum omnia agere vitiose: Virtuosum vero omnia virtuose. Licitum esse Sacerdoti cuivis prædicare, non obstante quacunque prohibitione. Censuras procedere ab Antichristo.

Papam malum, & præscitum esse diabolum, & ne quidem membrum Ecclesiæ. Papam non debere dici Sanctissimum, etiam secundum officium; alias etiam diabolum debere dici Sanctum; quia est Officiarius Dei. Damnationem 45. propositionum Wicleffi esse iniquam. Nec scintillam esse apparentiæ, quod oporteat esse unum Caput Ecclesiæ. Nullum esse Dominum civilem, nullum Prælatum, nullum Episcopum, dum est in peccato mortali.

Ex quibus apparet, Sectarios istos in pluribus convenire cum recentioribus novatoribus: In pluribus tamen iis esse contrarios, ut proin isti Sectæ suæ originem ad Wicleffitas & Hussitas referre nequeant: Nisi velint effrænem *libertinismum*, ac desperatum *scepticismum* in Religionem suam inducere.

§. V.

Origo hæresis Wicleffiticæ & Hussiticæ.

35. Imago Wicleffi. Cæterum Joannes Wicleffus erat Anglus Sacerdos, Doctor Oxoniensis, in qua Theologiam docuerat, homo quanti ingenii, tantæ ambitionis & audaciæ, novitatum amator ingens. Cum Papa ei negasset Episcopatum Vingorniensem, furere in S. Sedem cœpit, ejusque authoritatem, quacunque ratione posset, extinguere. Occasionem dabat murmur Anglorum adversus nimias Legatorum Pontificiorum exactiones & effusam Cleri vivendi licentiam. Unde extollebat sæcularem potestatem, Ecclesiasticam vero deprimebat: Flabellum hoc esse ratus, quo Magnatum sibi afflaret favonios.

Utque Sanctitatis & severioris disciplinæ imagine magis deciperet, Apostolicum vivendi morem præseferens, cum Discipulis suis Angliam

nudi-

nudipes percurſabat, reformationem Cleri, purum Evangelium, primitivam Eccleſiam ubique clamans, atque hæreſum ſuarum lolium diſſeminans.

Gregorius XI. oppoſuit ſe equidem ſurgenti contagio, ſed quia Wicleffus haud ingratum melos quibusdam optimatibus cecinit, ipſamque adeo Oxonienſem Academiam peſte afflaverat, ſimulque decipiendi artibus non leviter imbutus eſſet, curationem facile eluſit: præſertim, ubi Gregorio mortuo, turbulento Eccleſiaſticæ Reipublicæ ſtatu electus eſt Urbanus VI. eique oppoſitus Clemens VII. excitato pernicioſo & pertinaci Schiſmate.

Tum enim vero Wicleffus ſecurus ſui, plenas erroribus ſuis habenas permiſit, & voce & calamo in ſedem Pontificiam detonans, eo liberius, quo duo Pontifices magis in ſe ipſos colliſos, Richardi vero Regis teneram ætatem ſiſtendis furoribus minus aptam videbat: eo denique inſaniæ ac temeritatis prolapſus, ut omnem humanam poteſtatem protritum iret.

Quo factum, ut plebs, alias ad jugum excutiendum prona, per totam Angliam concitata in ſeditionem ad ducenta millia adverſus Regem & optimates concurreret, *libertatem* undique rebelli fremitu conclamans, Londinumque uſque immani rabie graſſata, Rege ipſo vix furori ſubtracto. 36. Tumultus ab eo concitati.

En! Pulchros novi Evangelii fructus, in funeſtum exemplum per Germaniam ituros poſt Sæculum.

Tandem Rex comparato exercitu rebelles domuit, confeſſos, dum quæſtioni ſubjicerentur, ſe deletis Magiſtratibus, ac nobilitate inſtituta Democratia, omnes æquales facere intendiſſe. Wicleffus tamen, ſicut poſtea Lutherus, videri noluit auctor tumultus ruſticani. Quaſi vero neceſſe ſit inflare tubas, & pulſare tympana ad accendendum Martem plebejum, & non ſufficiant ſeditioſæ conciones, & ſcripta, oſtentantia libertatis & effuſæ licentiæ ſpes cupitas.

Reverſus ad genium ſuum in omnem partem verſatilem Wicleffus commendare rurſus cœpit poteſtatem politicam ſacramque deprimere, ſpe ea fretus, fore, ut hoc pacto apud Regem & optimates gratiam iniret.

At ſpes eum ſua fefellit; expertus enim ordo uterque, quo veteratoris conatus tenderent, ad convellendam videlicet utriusque poteſtatem, Archi-Epiſcopo Cantuarienſi, totius Angliæ Primati, judicium commiſit; qui collecta Londini Synodo Epiſcoporum, has potiſſimum quinque Wicleffi propoſitiones damnavit.

1. Subſtantia panis materialis & vini poſt conſecrationem manet in Sacramento Altaris.

2. Accidentia in eo non ſunt ſine ſubjecto. *Docuerat namque, accidentia non diſtingui a ſubſtantia.*

3. JEſus Chriſtus in eo non eſt vere, realiter & corporaliter præſens.

4. Quando homo eſt contritus, confeſſio eſt ſuperflua.

5. Poſt Urbanum VI. nullus agnoſcendus eſt Papa. Sed exemplo Græcorum propriis vivendum legibus.

37. Damnatus in Anglia. Cum autem Wicleffitæ urgerentur ad damnandas iſtas propoſitiones, haud aliter ſe torquebant in ſenſu illarum detorquendo, ac noſtro tempore Janſeniſtæ in damnandis quinque propoſitionibus Janſenii: donec tandem utraque poteſtate conſpirante inauſpicata hæc lues Regno eſt exterminata. Wicleffus tamen fato ſuo obiit: ac neſcio, qua ratione contingat, ut tantorum tumultuum ac hæreſum auctores cum pace canos ſuos deducant ad inferos.

Poſtquam autem Wicleffitæ ſurrigere in Anglia caput non amplius audebant, Bohemus quidam nobilis, qui Oxonii litteris operam dederat, afflatus lue illa, eandem cum libris Wicleffi Patriæ ſuæ intulit: In quo adeo graſſari occepit, ut pertinaci malo vix amplius remedium videretur reliquum.

38. Origo Huſſit. hæreſis. Sectæ illius Bohemicæ caput ſe efferebat præcipue Joannes Huſs, Sacerdos, acuto ingenio, facundiaque præditus, Reginæ Sophiæ Confeſſarius, & Academiæ Pragenſis Nationis Bohemicæ Procurator. Sed conſiliis ejus obicem initio poſuit hæc ipſa Academia, quæ 45. propoſitiones Wicleffi damnaverat.

Huſs, ut conſenſum Academiæ turbaret, Nationem Germanicam exterminandam duxit, inverſis ſtatutis Academicis, quæ Carolus IV. Imperator ac Rex Bohemiæ ſanciverat: Hic etenim Princeps Academiam illam ad imaginem Pariſienſis a ſe fundatam conſtare volebat ex Natione Bohemica & Teutonica: Hæc vero in Polonicam, Saxonicam & Bavaricam eſt ſubdiviſa: quarum ſingulæ ſuum dabant ſuffragium in omnibus electionibus, honoribus ac collationibus: ita, ut Natio Teutonica tribus gauderet ſuffragiis, Bohemica vero tantum uno.

39. Mutatio Academiæ Pragenſis. Hanc rem tanquam indignam Huſs propoſuit Wenceslao Regi, facileque ab homine inerte, ac Rempublicam negligente impetravit, ut inverſis Parentis ſtatutis, Nationi Bohemicæ tria decernerentur ſuffragia, uno duntaxat Teutonibus relicto.

Ingentes hæc mutatio turbas excitavit: cumque Wenceslaus Teutonum proteſtationes rejiceret, ingenti numero Academici diſceſſere, tum Erfordiam, tum Lipſiam, ubi ex iſto diſceſſu Academia coaluit.

40. Artes Huſſi. Huſſus votorum potitus, a Bohemis ſuis, jam ſolis dominantibus, electus Rector Univerſitatis, occaſionem nactus eſt errores ſuos diſſeminandi: uſus ad hoc opera *Hieronymi Pragenſis*, qui Philoſophiam in Academia docebat cum plauſu, & *Jacobelli Miſnenſis*, qui primus errorem

rem illum in Bohemiam invexit, necessarium esse, ut Eucharistia sumatur sub utraque specie.

His adjutoribus succinctus libros Wicleffi in Bohemicam Linguam convertit Hussus, uti etiam Sacra Biblia, neque tantum ejus lectionem, sed prædicationem quoque publicam omnibus etiam fæminis, communem esse voluit. Tum vero non serpere sed cursitare ac volitare cœpit error, per tot prædicantium, etiam muliebrium guttura publice proclamatus.

Archi-Episcopus Swinko opposuit equidem authoritatem suam effræni licentiæ combustis Hussitarum libris, vetitisque concionibus. At eo paulo post demortuo, sub Albico ruptis repagulis pleno torrente se lues effudit, dormitante ignavo Rege, *Sophia* autem Regina etiam aperte tutela sua protegente Hussum, cui conscientiam suam dirigendam commiserat. Quam alia hæc a prima Wenceslai conjuge! quam alius confessarius!

Atque hinc descenderunt incredibiles illi tumultus, illæ seditiones, cruenta illa bella, cum infanda Divinorum humanorumque confusione. Quæ tum maxime incrementum nacta est, cum Joannes XXIII. adversus Ladislaum, Caroli Byrrachini filium, Regem Neapolis, propositis Indulgentiis crucem prædicari jussit. Tum enim tribus Hussitis, qui concionatori publice occlamaverant, Papam esse Antichristum, jussu Regis interfectis, ingens multitudo confluens tumultum concitavit, auctum postea plurimum, ubi Bohemi Joannem Huss Constantiæ combustum audierunt.

ARTICULUS IX.

De Concilio Basileensi
Pro
Restauranda disciplina & Unione Bohemorum. *Anno* 1431.

SUMMARIUM.

1. *Concilium indictum a Martino V. primo Papiam, dein Senas,*
2. *Denique Basileam.*
3. *Eugenius IV. primo ratam habuit indictionem Concilii Basileensis: Deinde vero, cum in Pontificem insurgeret, Bononiam illud transferre decrevit.*
4. *At resistente Concilio cum Cæsare aliisque Principibus decretum revocavit.*
5. *Cum autem disceptaretur de loco Concilii pro unione Græcorum, ortum est Schisma.*
6. *Depositus a Schismaticis Eugenius. Eique oppositus Amedeus.*
7. *Bohemi ad Concilium.*

§. I.
Synopsis Historica Concilii Basileensis.

§. 2.
Summa Sessionum.

8. *Basileenses definiunt, Concilium esse supra Pontificem.*
9. *Acta in Eugenium.*
10. *Qui decretum suum revocat.*
11. *Annatæ non sunt Simoniacæ.*
12. *Basileenses nituntur reformare curiam Romanam.*
13. *Schisma inter Patres propter locum Concilii.*
14. *Eugenius transfert illud Ferrariam.*
15. *Acta in Eugenium Præside Cardinale Arelatensi.*
16. *Laudata sententia de Immaculata Conceptione B. V. M.*
17. *Amedeus Antipapa.*

§. 3.
Observatio de Bohemorum Unione, facta in Concilio Basileensi.

18. *Hussitarum rebellio ac furor, duce Ziszca, ac dein Procopio.*
19. *Postulata 4. Bohemorum in Concilio.*
20. *Responsum Concilii.*
21. *Argumenta contra usum calicis.*
22. *Concessus tamen Bohemis.*
23. *Disceptatio Bohemorum de Dominii Ecclesiasticorum, & Ecclesiarum.*
24. *Quid iis concesserit Concilium?*

§. 4.
Observatio circa Sanctionem Pragmaticam Gallorum.

25. *Summa Articulorum hujus Sanctionis.*
26. *Abrogata per concordatum.*

§. 5.
Crisis de Cardinale Arelatensi, Præside Conventus Basileensis.

27. *Si factum non potes, intentionem excusa.*

1. Concilium Constantiense, ut paulo ante expositum, Sess. 39. decrevit, ut post quinquennium rursus celebretur Synodus Generalis, ad reformandam Ecclesiæ Disciplinam, motusque Bohemicos Hussitarum componendos.

Indictum primo Papiam, tum Senas,

Quod Synodale decretum ut executioni daret Martinus V. Papiam designavit in annum 1423. sed cum pestis urbem illam invasisset, Senas Concilium transtulit, ubi habita sessio, in qua Wicleffitarum & Hussitarum hæresis damnata est iterum: Cœptumque de restauranda unione Græcorum tractari missis a Martino Papa Constantinopolim ad Patriarcham & Imperatorem Legatis.

Verum cum minus opportunum negotio tempus esse responderet Imperator, ac propter imminentes bellorum turbas, metumque ab Alphonso Aragoniæ Rege, Schisma renovante, exiguus Patrum numerus compareret, Martinus V. dissolvit Senense Concilium, aliudque septennio post, anno videlicet 1431. *Basilea* celebrandum indixit, prout Constantiæ statutum fuerat.

Quia

Quia autem Concilium Basileense cum Florentino magnam connexio- 2.
nem habet, quin potius in Florentinum fuerit commutatum, haud abs Denique
re me facturum existimo, si prius illud breviter exponam. Basileam.

§. I.
Synopsis Historica Concilii Basileensis.

Exacto a dissoluta Senensi synodo septennio Martinus V. *Julianum Cæsarinum* S. Angeli Cardinalem Diaconum, legatum suum a latere, Concilii Basileensis Præsidem nominavit. Mortuoque ante Concilii initium Martino V. *Eugenius IV.* ejusdem successor indictionem illam ratam habuit, confirmato Juliano Legato suo & Concilii Præside. A Martino V. tum ab Eugenio IV.

Cum autem anno 1431. magna Prælatorum multitudine Basileæ con- 3.
fluente, Concilium cœptum varia in præjudicium Sedis Apostolicæ sta- Ejus decre-
tueret, Eugenius decretum de revocando Juliano & dissolvendo Conci- tum de trans-
lio Basileensi, atque *Bononiam* transferendo edidit, ut ibi sit commodior ferendo Con-
locus ineundæ cum Græcis concordiæ, ut ferebat. cilio.

Huic Eugenii decreto vehementer se opposuerant Basileenses Patres cum ipso Concilii Præside Juliano asserentes, Concilium legitime congregatum non posse invitum a Papa dissolvi, aut transferri.

Incredibile est, quantas hæc altercatio turbas excitarit; quot accusa- 4.
tiones in Eugenium, citationes, condemnationes de contumacia, suspen- Tandem re-
sionis ac depositionis minas, donec tandem anno 1434. Eugenius Papa, ad- vocatum.
nitente Sigismundo Imperatore, & Carolo VII. Galliæ Rege, decretum de Concilio dissolvendo revocavit, rescissis pariter a Concilio decretis asperius in Pontificem latis.

Cum ecce! triennio post, anno videlicet 1437. nova dissidiorum pro- 5.
cella incubuit. Acriter nempe Sess. 25. inter Patres disceptatum fuerat, Schisma
quis futuro Concilio pro unione Græcorum designandus esset locus: Parte propter
una, majore ac saniore, ducibus Legatis Apostolicis, Florentiam decernen- locum.
te, altera vero duce *Ludovico Alemanno Cardinale Arelatensi*, Basileam, vel Avenionem vel Sabaudiæ aliquam civitatem, deposcente.

Pars utraque pro sententia sua decretum promulgavit. Ex quo na- 6.
tum inter ipsos Patres Basileenses Schisma: Parte altera se separante ab Depositus
altera. Eugenius Papa Florentiam statuit, eo quod hæc aptior esset pro Eugenius.
Græcis. Perpessus propterea partis alterius indignissimas minas, citationes, suspensiones attentatas. Quas tamen anathemate in Basileenses reliquias lato retudit, Concilio Ferrariam primum, deinde Florentiam translato. Unde plerique Episcopi Basilea discessere, remanentibus tantum septem Basileæ cum uno Cardinale.

Ab

Amedeus Antipapa. Ab eo tempore Basileense legitimum esse Concilium desiit. Nihilominustamen aliqui pertinaces per plures adhuc annos conciliabulum illud continuarunt, electo in Præsidem *Ludovico Cardinale Arelatensi*, & introductis conta morem Ecclesiæ ob paucitatem Episcoporum multis Presbyteris cum jure suffragii. Ausu sque est contumax iste manipulus Eugenium legitimum Pontificem deponere, electo, seu verius intruso, in ejus locum *Amedeo* (quem Sigismundus Imperator tempore Concilii Constantiensis primum Sabaudiæ Ducem creaverat) ex Eremita facto Antipapa, sub nomine *Felicis V.* Sess. 39. anno 1439. continuatis etiam eo Præside Sessionibus adhuc sex. Dum interim Ferrariæ, ac dein Florentiæ celebratur legitimum Concilium. Donec tandem suo se Felix infelici abdicavit Antipapatu, adnitentibus Friderico Imperatore, & Carolo Galliæ Rege.

Ubi observare licet paradoxa Amedei fata; ex comite enim Sabaudiæ factus est Dux anno 1416. ex Duce, Marito, pluriumque liberorum Parente, Eremita 1434. ex Eremita Pontifex 1439. ex Pontifice Cardinalis 1449. ex Cardinale Monachus 1451. quo anno ad stabiliorem in altera vita statum abiit.

7. Bohemi. Multum etiam Concilio huic Basileensi negotium fuit cum Bohemis, qui per Legatos suos præsentes in omnibus Ecclesiæ se subjecerunt præter usum calicis, quem Concilium ipsis ac Moravis indulgendum censuit.

Licet autem hoc Concilium initio fuerit Generale ac legitimum, utpote ex ordine a Papa indictum & convocatum, cui etiam per Legatum suum præsedit. Evasit tamen Conciliabulum omnino reprobatum a Concilio Lateranensi V. a quo Sess. 11. vocatur *Conciliabulum Schismaticum, seditiosum, & nullius prorsus auctoritatis*: exceptis tamen quibusdam dispositionibus circa Beneficia, quas Pontifex Nicolaus V. amore pacis ratas habuit. Placet nihilominus eruditionis gratia summam Sessionum breviter adstruere.

§. II.

Summa Sessionum.

8. Concilium esse supra Pontificem. In 1. Sessione *anno* 1431. lectis Bullis Martini V. & Eugenii IV. de Concilio Senis Basileam transferendo constituti Officiales Concilii.

In 2. *anno* 1432. definitum, Synodum esse legitime congregatam, ac habere majorem Pontifice auctoritatem immediate a Christo.

In 3. repetitur & confirmatur decretum Concilii Constantiensis de superioritate Concilii Generalis supra Papam. Monetur Eugenius, ut ab attentata dissolutione Concilii desistat; citantur etiam Cardinales, puniendi ut contumaces, nisi certum intra tempus compareant. *Ubi notandum*

*tandum, male a Basileensibus allegatum esse decretum Concilii Constantiensis, utpo-
te quod non loquebatur de Pontifice certo ac legitimo, sed de dubio, pro tempore
Schismatis, quales tunc erant, existente.*

In 4. prohibetur Papæ, ne extra Concilium novos Cardinales creare,
aut eos a Concilio avocare præsumat. Cardinalibus vero vetatur, ne
extra Concilium Papam eligant, si Eugenius decederet. Datus salvus 9. Acta in Eugenium.
conductus Bohemis.

5. Ne præsentes in Concilio ad curiam Romanam trahi se finant.

6. Accusatur Eugenii, dissolutionem Concilii non revocantis, con-
tumacia, uti etiam Cardinalium absentium.

7. & 8. Citatur Eugenius ad Concilium sub minis gravibus, nisi in-
tra 60. dies compareat. Lata in eos excommunicatio, qui alio vellent
transferre Concilium.

9. *Anno* 1433. Acta Eugenii adversus Concilium eique adhærentes
declarantur irrita.

10. Accusata iterum contumacia Eugenii.

11. Decreta contra Pontificem varia.

12. Ad instantiam Sigismundi data iterum Eugenio dilatio 60. die-
rum: intra quos nisi obediat, Concilii dissolutionem revocet, & de-
creta in eo facta approbet, atque legitime inchoatum ac continuatum
declaret, ipsum ut contumacem a Papatus administratione suspendunt.

13. Instante Wilhelmo Bavariæ Duce Concilii Protectore, data
adhuc Eugenio dilatio 30. dierum.

24. Præscribitur formula, qua Eugenius acta Concilii confirmare,
& quæ contra Concilium eique adhærentes dixit, constituitque, revo-
care & irritare debeat.

15. Quotannis celebretur Concilium Diœcesanum, & singulis trien-
niis Provinciale.

16. *Anno* 1434. Eugenius revocat decretum de dissolvendo Conci- 16. Revocatio Eugenii.
lio, censuras item, suspensiones ac privationes, tribus bullis latas: quas
pariter revocat. Concilium ab initio legitime continuatum, continuan-
dumque porro declarat, ac si nullum unquam decretum dissolutionis
emanasset. *Per hoc tamen nullatenus approbavit acta priora Concilii, neque quan-
ta sit authoritas illius definivit.*

17. Præsentibus 5. Legatis Pontificiis, Sigismundo Imperatore, mul-
tisque aliis Principibus statuta Sessio proxima. *In hac Sessione Prælati, mi-
tras albas in capite gestantes comparuerunt, & Sigismundus habitu Imperatorio.*

18. Renovata rursus Constantiensia Sess. 4. & 5. decreta (perpe-
ram intellecta) de superioritate Concilii; adduntque, etiam Papam esse

puniendum, ſi non obediat Concilio. *Hoc attentatum rurſus alienavit Eugenii animum.*

19. Actum de loco Concilii pro Græcorum unione. Vetita communicatio cum Judæis.

20. *Anno* 1435. Statutæ pœnæ in concubinarios.

21. *Annatæ* pro Beneficiorum collatione, electionum confirmatione, poſtulationum admiſſione, aut pro præſentatione datæ reprehenduntur ut ſimoniacæ; & obrogantur.

II. An Annatæ Simoniacæ.

„ *Verum in hoc, ſicut in multis aliis decepti ſunt Patres Baſileenſes, ex zelo* „ *forte, ſed non ſecundum ſcientiam, laborantes falſo ſuppoſito*: Non enim ex„ iguntur Annatæ pro collatione, confirmatione aut proviſione Benefi„ ciali, aut tanquam pretium pro re ſpirituali, aut ſpirituali annexa, „ ſed ſolvuntur ex fructibus Beneficialibus tum in recognitionem ſupre„ mæ poteſtatis in Eccleſiaſticis, quæ in Papa reſidet (quo ſane titulo, „ ſupremi nempe dominii, Principibus tributa ſolvuntur) tum pro ſu„ ſtentatione tot officialium; quibus ſummus Pontifex ad regendam uni„ verſalem Eccleſiam perpetuo indiget: Item ut indigentibus ſuccurrere, „ fidem propagare, & contra hoſtes, e. g. Turcas, collato ſubſidio, „ poſſit defendere, atque exules pro fide ſuſtentare. Et quot piæ fun„ dationes Noſocomiorum, aliorumque Hoſpitalium, Seminariorum, „ Collegiorum, Convictuum, Romæ, in Germania, aliisque Provinciis „ liberalitate Pontificum erectorum, inſigni ſane commodo, præſertim „ Nationis Germanicæ, quæ gaudet ſuos, etiam Nobiles, in ejusmodi „ Collegiis gratis ſuſtentari! „

„ Deinde Annatæ ſubrogatæ ſunt decimis, quæ a Chriſtianis olim „ Pontifici ſolvebantur, utpote cui non minus, quam aliis animarum „ paſtoribus, a fidelibus debetur congrua ſuſtentatio, cum iis omnibus, „ quæ ad regendam Eccleſiam ei ſunt neceſſaria. Quid igitur ſæculari„ bus hominibus magis commodum, quam has veluti decimas non a ſe, „ ſed ab Eccleſiaſticis exigi? „

„ Neque hæc res nova eſt, ſed Juri Divino etiam veteri confor„ mis: Etenim Num. 18. Levitis & Sacerdotibus præcipitur, ut ſingulis „ annis decimam decimarum & primitiarum ſummo Sacerdoti perſol„ vant. Deinde jus iſtud annatarum plurium jam ſæculorum uſu inva„ luit, ut ignoretur ejus initium. „

„ Quamvis enim non legatur aperta illarum mentio in Jure Cano„ nico ante *c. cum nonnullæ in extrav. comm. de præbend.* non tamen do„ cet conſtitutio illa Joannis XXII. tunc primum eſſe impoſitas anna„ tas. Et quidem Joannis tempore omnes fructus vacantium Bene„ ficiorum primi anni exigebantur, Bonifacius autem IX. ad me-

„ diam

„ diam partem illas postea reduxit. Imo etiam de hac multum remisit
„ Camera Apostolica, ut adeo ex Parochiis & Canonicatibus, licet
„ pinguissimis in Germania nihil sit solvendum, teste Pichler in tit. de
„ præbend.

„ Nulla igitur simoniæ apparentia in annatis illis deprehenditur,
„ nisi dicere quis velit, omne beneficium Ecclesiasticum esse simoniacum,
„ dum præbet fructus temporales pro functione spirituali: Cum
„ beneficium detur propter officium: aut solvere decimas esse simoniacum,
„ quia solvuntur, ut Parochus sustentetur in ordine ad Ecclesiasticas
„ functiones peragendas. Accedit, quod annatæ non debeantur
„ ex pacto, sed ex lege jam antecedenter existente tanquam onus
„ reale, fructibus primi anni impositum: quod tam parum est simoniacum,
„ ac, si lex juberet, fructus primi anni Hospitali applicari: aut
„ constituatur super Beneficio aliqua pensio pauperi Clerico, vel alteri
„ Ecclesiæ singulis annis persolvenda. Aut si Episcopus subsidium
„ charitativum, Cathedraticum aut synodaticum, vel Provisiones in
„ Visitationibus exigat. Nempe, qui servit altari, de altari vivat:
„ Et de Operariis Apostolicis Veritas dixit, dignos eos esse mercede
„ sua, si tamen contingeret, ut aliqui officiales Pontificii hac in parte
„ excederent, nequaquam id Pontificem approbare censendum est."

In sess. 22. damnatus libellus *Augustini de Roma* ex Ord. Eremit. S. Aug. *de Christo & Ecclesia*; in quo inter alia dicebat, Christum quotidie peccare: *Quamvis de membris ejus, quos cum Capite unum Christum esse dicebat, intelligeret.*

23. Anno 1436. Decreta circa electionem Pontificis lata, variæque ei leges præscriptæ: e. g. ut curiam reformet: immunitatem Ecclesiasticam & Ecclesiæ ditiones protegat: nullum Consanguineum aut affinem, Ducem, aut Marchionem, aut Feudatarium, aut Provinciæ vel urbis gubernatorem constituat. (*Hoc statutum occasione querelarum de Condelmerio Cardinale Eugenii nepote, qui gubernatione sua Italos offenderat*) Numerum Cardinalium ad 24. redigat, qui sint Theologiæ aut SS. Canonum Doctores. 21. Reformatio curiæ Romanæ.

24. Pactum cum Imperatore & Patriarcha Græcorum per Legatos initum a 10. Episcopis & 23. Abbatibus de Concilio in Occidente celebrando. Datusque salvus conductus pro 700. Græcis. Promulgatæ etiam indulgentiæ plenariæ, pro iis, qui tantum Græcis darent, quantum ipsi una hebdomade absumerent. *Ecce! Indulgentias promulgatas in Concilio, a Protestantibus tot laudibus celebrato.*

25. Anno 1437. Ortum dissidium inter Patres de loco Concilii pro unione Græcorum, parte una cum legatis Pontificiis Florentiam decernente,

nente, parte altera cum Ludovico Cardinale Arelatensi Basileam, aut Avenionem &c.

13. Schisma. 26. Cumque Eugenius pro Florentia pronuntiasset, de multis criminibus falso a parte altera est accusatus: & ad 60. dies cum Cardinalibus iterum citatus.

27. Interdicta Eugenio Cardinalium electio, & venditio vel oppignoratio urbis Avenionensis, quam in subsidium Græcorum vendere eum velle erat suspicio.

14. Translatio Concilii Ferrariam. 28. De contumacia accusatur Eugenius. Qui Concilium Ferrariam transfert, quo maxima pars Præsulum se confert.

29. Pars Basileæ remanens irritam declarat translationem Concilii, & sub censuris vetat, ne quis Eugenio obediat &c.

30. *Anno* 1438. declaratur, non sacrificantes non adstringi ad Communionen sub utraque specie.

15. Acta in Eugenium præside Cardinale Alemanno. 31. Rejectæ appellationes frivolæ ad Romanam curiam. Ne Papa deinceps gratias exspectativas concedat, nec Beneficia reservet. Atque ut contumax Eugenius a Papatu suspenditur, administrationem ad Basileenses devolutam decernunt.

Tum vero Cardinalis Julianus relicto Basileensi Conciliabulo Ferrariam ad Pontificem se contulit. Præsidem vero Basileæ agere cœpit Ludovicus Cardinalis Arelatensis. Qui solus ex Cardinalibus contra Eugenium pugnabat, cœpta etiam Neutralitas Germaniæ, quæ sex annis tenuit.

32. Damnatur Concilium Ferrariense cum Eugenio, omnesque, qui ei intersunt, excommunicantur a Basileensi synedrio.

33. *Anno* 1439. declarat synagoga Basileensis, hæreticum esse, qui negaverit, Concilium esse supra Pontificem: aut qui assereret, Papam posse Concilium, legitime congregatum dissolvere, aut transferre.

34. Pronuntiatur ab eodem synodulo depositionis sententia in Eugenium Papam, cum gravissimis calumniis.

35. Designata dies electioni novi Pontificis.

16. Immaculata conceptio. 36. Declaratur pia, sancta, fidei Catholicæ, rectæ rationi & S. Scripturæ consona, sententia de Immaculata Conceptione. Contraria doceri vetita. *Ita videlicet consessus iste lucida intervalla insaniæ suæ intercalabat.*

37. & 38. Actum de electione novi Pontificis.

17. Amedeus. 39. A Cardinale Arelatensi & 32. viris, ex diversis Nationibus ad id deputatis, eligitur in Papam Amedeus, Sabaudiæ Dux.

40. *Anno* 1440 promulgatur, obtentus tandem, Amedei consensus. Cui *Felicis V.* nomen impositum.

41. Sententia Eugenii IV. contra Felicem ejusque sectarios damnatur.

42. Assi-

42. Assignata Felici quinta pars proventuum Ecclesiasticorum.
43. *Anno* 1441. decernitur festum *Visitationis B. V. Mariæ.*
44. Ab Eugenio privatos Beneficiis restituendos esse decernitur.
45. *Anno* 1442. Lugdunum decernitur pro futuro Concilio. Verum, ne pertinacia interim remitteret, translato Lausannam Conciliabulo, nihil actum memorabile, nisi quod Felix V. hortatu Friderici Cæsaris ad pacem dandam Ecclesiæ Antipapatu suo se abdicarit, in Ripalliæ suæ regressus solitudinem.

Atque hæc est series sessionum Basileensis turbulenti ac seditiosi conventiculi, monstrosi velut portenti, cujus caput pulchrum in deformem caudam desinebat, vel instar illius ominosæ statuæ in pedes luteos. Videre hic licet, quam difficile, imo impossibile foret, conservare unionem, unitatemque Ecclesiæ sine unitate visibilis capitis, cui membra sint subjecta, atque ad illius præscriptum se moveant. Quo sane ex defectu desperata est apud Acatholicos fidei & Ecclesiæ unitas.

§. III.

Observatio de Bohemorum unione facta in Concilio Basileensi.

Cum in Concilio Constantiensi Joannes Huss & Hieronymus Pragensis essent exusti, Bohemi, quorum partem magnam hæresis infecerat, in iram concitati, anno 1419. sub Duce *Joanne Zisca* collecto 40000. exercitu Sigismundum Regem Bohemia pellunt, eamque immanitate incredibili diripiunt, hæresin Hussiticam late ferro propagantes; quamdiu scilicet Ziscæ superfuit vita, quam deinceps quinque annis assiduis coronavit victoriis; *Tabore* urbe in monumentum gloriæ ædificata: Victoriæ tam certus, ut eam etiam cæcus inveniret. Nam utroque orbatus oculo pugnavit, & vicit. Peste tandem periit, patriæ ipse & Religionis pestis vel vincendo.

18. Hussitæ rebelles. Zisca.

Sed neque morte ejus finitum bellum, *Procopio*, quamvis non æquo passu, prosequente victorias; licet signato cruce Germanorum exercitu & Pontifex & Imperator in eos moveret. Procopius.

Pacis artibus cum belligera fortique gente actum ire facilius rati Basileenses Patres, urgente præsertim Sigismundo Cæsare, ad Concilium litteris primum, dein legatione etiam honore & charitate plena, Bohemos invitarunt.

Miserunt & ipsi Bohemi, accepta fide publica seu salvo Conductu, sub initium Concilii suos Legatos, pacem & unionem non respuentes: dummodo quatuor in rebus ac articulis ipsis satisfactum fuerit. 1. In *concedendo calice.* 2. In firmanda doctrina, quod ***hominibus etiam privatis publi-***

19. Postulata Bohemorum.

ca scelera plectere liceat. 3. In *permittenda libertate cuivis prædicandi.* 4. In pro hibitione, *ne clerici bona temporalia possideant.*

Pro calice peroravit in Concilio Basileensi Joannes *Rokizana, Hussita* Legationis Princeps, vir versipellis, magnique apud suos nominis, ac postea Pseudo-Archi-Episcopus Pragensis; pro privata punitione scelerum Wenceslaus *Taborita*; pro libertate prædicandi Widaricus *Orphanita*, seu *Orphanorum* presbyter; contra Clericorum possessiones Petrus Payne Anglus, *Wicleffita*: ut adeo ex quatuor Bohemorum Sectis adessent Legati, ac perorarent, Joannem Wicleffum, & Hussum Doctores Evangelicos appellantes.

Responderunt istis totidem Orationibus, per plures dies continuatis, totidem Doctores Catholici; & quidem Rhokizanæ de communione sub utraque specie respondit *Joannes de Ragusio*, Dominicanus: qui cum sæpius voce *bæreticorum* uteretur, surgens *Procopius* Doctor Hussitici exercitus, qui inter Legatos aderat, publice conquestus ac protestatus est: Vixque placari poterant.

Taboritam refutavit *Ægydius Carlerius*, Decanus Cameracensis: Orphanitam Henricus Kalteisen Dominicanus, Petrum Anglicum Jonnnes Polemarius, Auditor causarum Sacri palatii. Cumque replicantibus rursum Bohemis, præsertim Rhokizana, contra Ragusium sex diebus dicente, disputatio disputationem pareret, nullusque dicendi esset finis, visum est Wilhelmo Bavariæ Duci, qui loco Sigismundi, in Italiam profecti, Concilii Protector aderat, unionem amice facilius, quam disputationum contentione iniri posse; frustra omnia. Nam in quatuor illis articulis pertinaces hærebant Bohemi. Et cum Julianus Cardinalis Præses Concilii ipsis diceret, compertum esse, quod in pluribus articulis ab Ecclesiæ Catholicæ doctrina recesserint, illos proin etiam esse proferendos & examinandos, responderunt, sibi a gente sua plus non esse commissum, quam ut de quatuor illis articulis in Concilio tractandum proponerent.

20.) Responsa Concilii.

Cum igitur nihil cum illis ex sententia succederet, missi sunt cum Bohemis, abitum urgentibus, Legati a Concilio Pragam, qui humaniter excepti, declarationem quatuor articulorum proposuerunt. Et quoad correptionem quidem scelerum, *potestatem puniendi criminosos non ad privatas personas, sed ad eos tantummodo pertinere, qui jurisdictionem in eos habent fori, Juris & Justitiæ ordine observato.*

De libertate prædicandi declaratum, *quod verbum Dei a Sacerdotibus idoneis, & per Superiores, ad quos pertinet, approbatis & missis, libere, non tamen passim, sed ordinate & fideliter prædicetur, salva auctoritate Pontificis, qui est præordinator in cunctis, juxta SS. Patrum instituta.*

3. Quoad

3. Quoad possessiones Clericorum, declaratum, Clericos, nullo paupertatis voto obstrictos, posse acquirere & habere quævis bona temporalia, ex hæreditate, donatione, contractu &c. Ecclesias etiam posse habere & possidere bona mobilia & immobilia, Clericos vero horum bonorum fideles administratores esse debere: nec posse ab aliis sine Sacrilegio usurpari.

Bohemi, audita hac Legatorum declaratione dixerunt, se nolle ad eam respondere, nisi prius audirent, quid super articulo de communione sub utraque specie sibi concederetur.

Quare Legati super hoc etiam articulo, quid a Concilio commissum habeant, exponunt: videlicet, consuetudinem generalem Ecclesiæ, quam etiam Bohemi observarint, per longissima tempora hoc habuisse; & habere, quod non conficientes tantum sub specie panis communicent. Hanc consuetudinem ab Ecclesia & SS. PP. rationabiliter introductam non licere pro libitu mutare; Ecclesiam vero ex rationabilibus causis posse concedere, ut etiam Laici sub utraque specie Eucharistiam sumant. 21. Contra usum calicis.

Addiderunt deinde, consuetudinem tantum sub specie panis populum communicandi rationabiliter esse introductam propter duas potissimum causas: nimirum propter periculum *erroris* & *irreverentiæ*. Errorem namque fuisse Nestorii: quod sub specie panis sit sola Caro Christi, & sub specie vini solus Sanguis. Ut igitur huic errori obviaretur, & magis imprimeretur fidelium mentibus, sub qualibet specie esse totum Christum, visum fuisse sub una tantum specie ministrari.

Causam alteram fuisse *periculum irreverentiæ*; si enim ministretur populo sub specie liquida, multa facile posse contingere, tam ex parte ministrantis, quam etian ex parte suscipientis, quam etiam ex parte speciei vini (quæ ad alterationem magis est disposita) quæ in irreverentiam tanti Sacramenti cedant. Auditum esse, plures in Bohemia contigisse ejusmodi irreverentias, horrore plenas: nec illas in tanto fidelium numero satis caveri posse.

Nihilominus, si Bohemi petitioni calicis pergant insistere, in reliquis vero omnibus ritui universalis Ecclesiæ se conforment, fore, ut Concilium ipsorum Sacerdotibus det facultatem, Eucharistiam etiam sub specie vini populo ministrandi: dummodo sic communicantibus semper dicant, quod firmiter debeant credere, sub specie panis non tantum carnem, & sub specie vini non tantum sanguinem, sed sub qualibet specie integrum Christum esse, ac sumi. 22. Concessus.

Resumpti deinde a Bohemis sunt tres reliqui articuli. Et quidem pro *privata scelerum punitione* dicebant, Deum sæpius privatos excitasse ad puniendda crimina. Responderunt Legati: quando punita fuerunt crimina Divi-

Divino mandato, jam non esse punita privata authoritate, sed Divina. Verum rem fore plenam periculi, ne quis falso sibi persuadet, se esse constitutum a Deo scelerum vindicem, nisi authoritate publica polleat.

Pro *libertate prædicandi* objecerunt, quandoque Prælatum ex invidia & malitia prohibere prædicationem boni & idonei concionatoris, sine rationabili causa.

Responsum, pro tali casu prædicatori apertam esse viam appellandi ad superiorem, cujus sit disquirere, an inferior Prælatus juste an vero injuste prædicationem inhibuerit.

23. De Dominio Clericorum. Circa quartum articulum interrogarunt Bohemi, an liceat Prælatis Ecclesiasticis actus temporalis dominii in propria persona exercere?

Responsum a Joanne Polemario, JCto, uno ex Legatis, aliquos actus posse Prælatum exercere in propria persona, ut vendere, oppignorare, infeudare &c. alios, qui prohibentur sub rubrica, *ne Clerici sæcularibus negotiis se immisceant*, eos non posse in propria persona exercere; sed exercendos per Oeconomnm, vice-dominum aut Procuratorem sæcularem.

Dumque instarent, an potestas disponendi, quæ exerceri debet per Procuratorem, sit apud Prælatum Ecclesiæ? Respondit Polemarius, hanc quæstionem dependere ab alia; penes quem scilicet sit dominium Ecclesiæ, item an actiones sint in persona tutoris vel procuratoris. Varias autem quoad hæc esse DD. sententias, quarum nulla ab Ecclesia sit definita: Relinquere proin se illis optionem, cui sententiæ velint accedere.

Cum tamen urgerent Polemarium, ut suam ipse hac de re sententiam dicat, respondit, suam opinionem esse, quod dominium rerum Ecclesiæ sit penes Christum, & Prælati Ecclesiastici ac Canonici sint tantum administratores, ac instar tutorum: ampliorem tamen eos habere potestatem quam tutores: Oeconomum vero vel Procuratorem constitutum a Prælato habere potestatem delegatam, & exercitium Jurisdictionis. Bohemi reposuerunt, suam pariter sententiam esse, Ecclesiasticos viros tantum esse administratores rerum temporalium Ecclesiæ, non vero dominos.

Ubi miror, nec Polemarium, nec Bohemos distinxisse inter bona, fundos, & res ipsius Ecclesiæ, Monasterii, vel Hospitalis, seu ad Ecclesiam ipsam aut aliam causam piam immediate pertinentes, & inter bona beneficialia, seu fructus, & reditus annuos, ex Ecclesiæ fundis provenientes. Posteriorum dominium pertinet ad ipsos Clericos; ut ad titulum de peculio Cleric. docetur ex Concil. Trid. ex communi sententia DD. persuasione & praxi, ex divisione redituum Ecclesiasticorum, ex Bulla Cum sicut Julii III. &c.

Dominium vero bonorum ipsius Ecclesiæ, ut fundorum &c. vel est penes Ecclesiam, Monasterium, vel Hospitale, tanquam personam fictam (uti est penes civita-

vitatem &c.) vel penes totam communitatem Capituli, Collegii, Monasterii, nisi velis cum Palmerio, Innocent. Navar. Donat. &c. dicere, illud esse penes Christum : homines vero esse administratores.

Tandem post multos tractatus, Pragæ, Ratisbonæ, Egræ, Brunæ, ad Albam Regalem in Hungaria, coram Sigismundo Cæsare, denique Iglaviæ in Moravia, eodem Cæsare præsente, anno 1438. inita est inter Legatos Concilii & Bohemos concordia ; promiseruntque isti, se declarationem trium articulorum rerepturos, erecto concordiæ instrumento, quod *Compactata* vocant.

Missi deinde ad Concilium Basileense novi Oratores, qui confirmationem ab eodem peterent : Ac 1. petierunt pro Regno Bohemiæ, & Marchionatu Moraviæ universim facultatem ministrandi populo Eucharistiam sub utraque specie. Rogant insuper, hoc sibi non concedi ad eum modum, quo olim Judæis propter duritiam cordis est concessus libellus repudii, sed, ut sine peccato, ad consolationem totius Regni, possint uti S. Calice. 24. Concessa a Concilio.

Respondit Concilium, se non obligari quidem ad compactata illa Legatorum confirmanda, ad pacem tamen & concordiam restaurandam, atque ad quietem Regni Bohemici, rata illa habere ; adeoque concedere usum calicis illis, qui petiverint, & quidem tanquam licitum ex hac ipsa speciali concessione Ecclesiæ; sic tamen, ut ad eum invitus nemo trahatur, aut cogatur. Hæc tamen omnia Concilium speciali Bulla & instrumento declaraturum.

Petunt 2. facultatem, etiam parvulis præbendi Eucharistiam : utpote quem usum Bohemia, magnorum SS. DD. Scripturis & exemplis mota, susceperit, & a multis annis exercuerit : alias magnum in populo scandalum atque perturbationem orituram.

Respondit Concilum, quod compactata expresse excludant communionem parvulorum.

Petunt 3. licentiam, Evangelium, Epistolam, & symbolum in Missa vulgari lingua coram populo legendi & cantandi in Ecclesia. Jam olim enim esse Bohemis & Moravis concessum, in lingua Sclavica ista exercere.

Respondit Concilium, etiam hanc petitionem esse expresse contra compactata, in quibus promisissent, se excepto usu calicis, omnes ritus Ecclesiæ universalis esse observaturos. Neque in ipsa urbe Pragensi ante motus istos Bohemicos hoc in usu fuisse.

Petunt 4. ut Concilium providere ipsis velit de Pastoribus animarum idoneis, atque acceptis, ut Joannem de Rokozana in Archiepiscopum Pragensem.

Respondit Concilium, hoc petitum esse æquissimum. Non esse tamen consultum, ut Ecclesia Pragensis committatur Magistro Joanni de Rokozana: cum is conatus fuerit compactata convellere, & pacem rursus turbare.

Petunt 5. ut ad modum aliarum Universitatum Academia Pragensis reformetur, atque Beneficia aliqua Ecclesiarum Cathedralium & Parochialium eidem annectantur.

Responsum, hoc Concilio curæ fore: aliquas videlicet præbendas designandi, ad quas Universitatis Pragensis Doctores assumi debeant.

§. IV.

Observatio circa sanctionem Pragmaticam Gallorum.

25. Sicut Provisiones Beneficiales in Germania, Anglia, aliisque Provinciis, magnas excitarunt controversias, ita etiam in Gallia, colliso non raro Regno cum Sacerdotio; jam anno videlicet 1267. tempore Clementis IV. deinde in Concilio Lugdunensi II. anno 1274. rursus in dissidiis Bonifacii VIII. & Philippi IV. circa annum 1303. denique in Concilio Basileensi.

Cum enim hoc varia decreta contra Romanos Pontifices, eorumque jura ac privilegia condidisset, 38. ejusdem Canones in Catalogum relati, Carolo VII. Francorum Regi fuerunt a Concilio missi. Rex in quodam Conventu Bituricensi anno 1438. eosdem Canones Concilii Basileensis recipit, ac famosa illa Gallorum *Sanctione Pragmatica* firmavit, in senatu Parisiensi promulgata. Cui deinceps Romani Pontifices acriter se opposuerunt. Juvat summatim illius articulos adducere.

26. Summa Articulorum.

1. Papa singulis decennis Concilium celebret. Si negligat, Patres suppleant.

2. Basileensis Concilii Authoritas sit perpetua.

3. Prælaturas electivas Papa non reservet, neque Canonicatus, nisi in casibus, in Jure scripto expressis.

4. Electiones sint omnino liberæ.

5. Electionis forma observetur; & electus a Prælatis confirmetur.

6. Papa huic Sanctioni non deroget. Si faciat, deferatur ad Generale Concilium.

7. Si electio sit irrita, Electoribus altera relinquatur. Electus ab immediate Superiore confirmetur.

8. Generali Synodo etiam Papa obediat, quatenus fides & schismatum abolitio postulat.

9. Concilii decreta a Christo protinus authoritatem obtinent.

10. Ecclesiis digni præficiantur.

11. Exspectativis gratiis non sit locus.

12. Be-

12. Beneficia vivo rectore nemini reserventur.
13. In qualibet Ecclesia Episcopali constituatur Theologus.
14. In Beneficiis conferendis præferantur Graduati.
15. Graduati nomina sua offerant.
16. Collatio prima, aliis facta, est nulla.
17. Nemo, quatuor dierum itinere Roma distans, in Jus vocetur Romam, nisi in majoribus causis.
18. Appellatio fiat ad immediate superiorem. Exemptorum vero causam Papa Judici regionis committat.
19. Qui inaniter ante sententiam appellat, 15. florenos pendat, præter litis expensas.
20. Triennalis possessio quieta non amplius turbetur, nisi impedimentum justum obstiterit, quo minus potuerit possessor impeti.
21. Cardinales sint tantum 24. docti, 30. annorum, legitimis natalibus.
22. De dignitatibus ac beneficiis Ecclesiasticis nihil prorsus, neque annatam, neque primitias Pontifex exigat. Secus irrita est provisio: Et pœna simoniacis debita infligatur. Scribis tantum & Notariis merces solvatur.
23. Res Divina sancte ac devote peragatur.
24. Qui tantum in aliqua horarum est præsens, non fruatur distributione quotidiana.
25. Hoc etiam ad Decanum & Præpositum extendendum.
26. Idem de garrientibus aut deambulantibus in Ecclesia.
27. Insuper unius mensis stipendiis priventur.
28. Tabula officiorum hebdomadalium in Choro sit appensa.
29. Symbolum integrum canatur.
30. Camænæ vulgi in Ecclesia ne canantur.
31. Missa non celebretur sine Ministro, illaque alta voce legatur.
32. Canonici debita non solventes statuto tempore, interdicuntur Divinis, & trimestri stipendio Ecclesiæ.
33. Solennibus diebus nullum celebretur capitulum.
34. Profana facessant ab Ecclesia.
35. Clericus Concubinarius post secundam sanctionis istius promulgationem non resipiscens, tribus mensibus fructibus beneficii careat.
36. Hæretici non denunciati non sunt vitandi.
37. Nulli communitati sacris interdicatur, nisi per se ipsam, aut per Magistratus suos deliquerit.
38. Non credendum litteris, quibus scribitur, quempiam beneficio suo se abdicasse, nisi testibus id aut documentis idoneis comprobetur.

Hæc ſunt capitula Sanctionis Pragmaticæ Gallicanæ, ex Concilio Baſileenſi prognata. Quamvis autem Rex Carolus iſta reciperet ac promulgaret, quoad ea tamen, quæ Conciliabulum egit in deponendo Eugenio Pontifice, noluit conſentire, quin imo ad diſturbandum illud Conventiculum Ludovicum filium ad fines Baſileenſium miſit, qui cruento prælio Helvetorum copias fudit.

Porro ſucceſſor Caroli VII. Ludovicus XI. reſcidit quidem anno 1462. Sanctionem iſtam Pragmaticam, (tanquam ſeditionis & ſchiſmatis tempore latam ad infringendam Sedis Apoſtolicæ authoritatem) urgente Pio II. cui Ludovicus illam reſciſſionem promiſerat, ſi quiete ad Regnum perveniret. Verum cum Galli Sanctionem Regno admodum utilem dicerent, propter abolitionem appellationum, reſervationum Beneficialium, gratiarum exſpectativarum, ac præſertim Annatarum, per quas multum pecuniæ e Regno eſſet exportatum, quoties minus ipſis cum Pontifice conveniebat, eandem rurſus inſtaurarunt. Donec anno 1516. illa abro-
27. Abrogata per Concordatum. gata inter Leonem X. & Franciſcum I. erectum eſt *Concordatum*; quo ſublata electionum libertate conceſſum eſt Regi Jus Præſentandi ad Epiſcopatus & Prælaturas Galliæ, Pontifici vero reſervatæ Annatæ, Controverſiæ Eccleſiaſticæ, ac Jus confirmandi Epiſcopos & Prælatos ſibi a Rege legitime præſentatos.

Ægre hoc concordatum Clerum Gallicanum habuit, eo quod per illud Capitulis ſit adempta eligendi poteſtas, & electis impoſitum Annatarum onus. Unde Leonem Papam ſuggillabant, quod Regi couceſſerit Spiritualia, ſibi vero retinuerit temporalia.

Sed neque ipſi Reges concordatum, quantumcunque ſibi favens, integrum ſemper reliquerunt: quin ultra Sanctionem Pragmaticam & Baſileenſis decreta eſt progreſſus Ludovicus XIV. dum cum Innocentio XI. colliſus, anno 1675. Beneficiorum Eccleſiaſticorum Collationem, ac perceptionem fructuum ex Beneficiis vacantibus, tanquam *Jus Regale* ac Majeſtaticum prætendit. Unde magnæ illæ *Regaliarum* controverſiæ, quæ tandem ſopitæ: reſtituto in integrum concordato; agnitumque jus præſentandi ab Eccleſiaſtica poteſtate eſſe cenceſſum: permiſſæque Pontifici Annatæ.

§. V.

Criſis, de Cardinale Arelatenſi, Præſide Conciliabuli Baſileenſis.

28. Quæres, quid ſentiendum de *Ludovico Alemanno* Cardinale Arelatenſi, Conciliabuli Baſileenſis poſt Julianum Cæſarinum Præſide: qui ſolus poſt depoſitionem Eugenii ex Cardinalibus remanſit, acerrimus illius defenſor? Ratio dubitandi eſt, quod *Æneas Silvius*, qui Concilio

cilio

cilio Basileensi ipse interfuit, & initio cum eo adversus Eugenium sensit, factus postea Pontifex sub nomine Pii II. in *descriptione Europæ cap.* 42. de Alemanno jam Pontifex sic scribit: *In Arelate ad sepulchrum Ludovici Cardinalis S. Cœciliæ ejus urbis Episcopi, quem Basileæ in consessu Patrum præsentem vidimus, magna miraculorum opinio orta est: Et invalidorum frequens undique concursus spe sanitatis factus.*

Imo Spondanus ad annum 1438. & Odoricus Raynaldus ad annum 1450. testantur, eum, sanctitate & miraculis illustrem, a Clemente VII. in Beatorum numerum esse relatum. Producitque Ciaconius diploma Pontificium de cultu illi deferendo.

Quomodo autem combinari hæc possunt cum iis, quæ Alemannus Basileæ gessit tanta vehementia ac pertinacia in Eugenium Pontificem, atque ad continuandum tanto tempore Schisma?

℞. Referre plurimum, imo unice, an quis bona vel mala fide agat. Sua enim quemque conscientia aut absolvit aut condemnat. Firmilianus in Asia, S. Cyprianus in Africa cum numerosis Conciliis se opposuerunt S. Stephano summo Pontifici in causa baptismi: Concilium Carthaginense 218. Episcoporum, inter quos erat S. Augustinus, Zosimo & Bonifacio Romanis Pontificibus in causa appellationum. Paschasius S. R. E. Diaconus Laurentii Schisma fovit, & tamen post mortem miraculis claruisse dicitur; in Purgatorio tamen errorem luisse, S. Gregorius scribit in Dialogis; & recentiori ætate, Vincentius Ferrerius & Petrus Lutsenburgus, viri sanctimonia celebres, partes Petri de Luna sectabantur: quas Catharina Senensis aliique Sancti tanquam Schismaticas aversabantur; bona nempe fide agebant.

Eodem modo in Alemanno Cardinale si factum non potes, intentionem excusa. Alte vir iste animo impresserat sententiam de Superioritate Concilii Generalis supra Pontificem, quam non tantum a multis viris doctis tunc temporis teneri videbat, sed etiam a Concilio Constantiensi Seff. 4. & 5. definitam & a Martino V. confirmatam esse putabat. Cernebat eandem esse sententiam Patrum multorum Basileensium, eandemque bis a Concilio esse latam, atque Eugenium Bullas suas contra Concilium pro ejusdem dissolutione editas revocasse, propter quas rationes censebat, Pontificem etiam legitimum debere obedire Concilio, irritamque esse dissolutionem aut translationem Concilii, Papamque Concilio non parentem posse deponi.

Adhæc magno zelo ducebatur reformandi Ecclesiasticam disciplinam, quam existimabat a Romana curia labefactatam. Unde in ejus reformationem juxta Constantiensis Concilii decreta magna contentione incumbendum esse putabat: sicque fervore indiscreto ultra æquum abreptus, in auctoritatem, Juraque antiquissima Romanæ Ecclesiæ summique Sacro-

rum Antistitis est grassatus; assumpto etiam, cum Prælati dilaberentur, contra morem omnium temporum, magno numero simplicium Presbyterorum, qui sententiam dicerent.

Accedit, quod fortassis de pertinacia sua & male attentatis egerit pœnitentiam, præsertim ubi vidit Amedeum, quem Antipapam creaverat, resipiscere, totumque mundum agnoscere Eugenium tanquam legitimum Pontificem. Certe Maimburgius de Magno Schismate Græcorum lib. 6. ad annum 1447. testatur, eum errorem suum pœnitentia eluisse.

ARTICULUS X.

De Concilio Generali XVI. Florentino,

Pro

Uniendis Græcis cum Ecclesia Latina sub Eugenio IV. & Alberto II. Anno 1438.

SUMMARIUM.

§. 1.

Synopsis Historica de Græco Schismate post Concilium Lugd. II. denuo instaurato.

1. *Status Religionis sub Michaële Palæologo: Qui obit Catholicus.*
2. *Sub Filio ejus Andronico Seniore reductum antiquum Schisma.*
3. *Continuatum sub Andronico Juniore: At non impune, nam Græci a Turcis in majores semper rediguntur angustias.*
4. *Cantacuzeni infelix tutela.*
5. *Turcarum ingentes progressus.*
6. *Joannes Palæologus, Andronici Junioris Filius, frustra a Christianis petit auxilia.*
7. *At succurrit Tamerlanes:*
8. *Bajazetis Victor.*
9. *Manuël, Joannis filius, obit frustra aulas Principum Occidentalium pro impetrandis auxiliis. Unio etiam religionis frustra tentata.*
10. *Joannes Manuëlis Filius ardentius urget unionem cum Ecclesia Latina.*
11. *Eugenius Papa, & Basileenses, utrique ad se invitant Græcos, missa Legatione.*
12. *Græci præferunt Legatos Pontificis, atque una cum Imperatore & Patriarcha Ferrariam proficiscuntur.*

§. 2.

Acta Concilii Florentini.

13. *Initium Concilii Ferrariæ.*
14. *Frustra exspectantur Principes Occidentales propter Conciliabulum Basileense.*
15. *Græci vehementer impugnant additionem vocis* Filioque *in Symbolo.*
16. *Translatio Concilii Florentiam.*

17. *Dispu-*

17. *Disputationes de processione Spiritus S.*
18. *Definitiva sententia.*
19. *Obit Florentiæ Patriarcha, omnino Catholicus.*
18, *Doctrina de Eucharistia,*
19. *De Purgatorio,*
20. *Et Primatu Romani Pontificis.*
21. *Decretum Unionis.*
22. *Græcorum regressus in patriam.*

§. 3.

Græcorum relapsus & suprema ruina.

23. *Obstinatio Marci Ephesini, omnia turbantis,*
24. *Et populum concitantis.*
25. *Electus Theophanes Patriarcha sanctissimus,*
26. *Excommunicatur a reliquis Patriarchis Orientalibus, a Marco circumventis.*
27. *Russia etiam obstrepit Unioni.*
28. *Cæso Ladislao Hungariæ Rege, Joannes intepescit in fervore Unionis.*
29. *Constantinus Palæologus ejus frater succedit in exilibus Imperii reliquiis.*
30. *Contra eum assurgit Mahometes II. ingens belli fulmen.*
31. *Desperata Græcorum pertinacia.*
32. *Mahometes biennio obsidet Constantinopolim,*
33. *Eamque tandem expugnat ac diripit.*

§ 4.

Decretum Eugenii IV. in Concilio Florentino pro Armenis unitis.

34. *Summa hujus Decreti.*
35. *Doctrina celebris de Sacramentis.*
36. *De Baptismo.*
37. *De Confirmatione.*
38. *Præsertim de illius materia.*
39. *An simplex Sacerdos possit esse illius Minister.*
40. *De Eucharistia.*
41. *De Pœnitentia.*
42. *De extrema Unctione.*
43. *De Ordine.*
44. *De Contactu physico instrumentorum.*
45. *De Matrimonio.*

§ 5.

De Decreto Eugenii IV. pro Unione Jacobitarum.

46. *Summa hujus Decreti.*
47. *Unio cum Æthiopibus.*
48. *Concilium translatum Romam.*
49. *Obitus Eugenii Papæ.*

§. I.

Synopsis Historica de Græco Schismate post Concilium Lugd. II. denuo instaurato.

Postquam magnis laboribus unio Græcorum cum Latina Ecclesia in Concilio Lugd. II sub Gregorio X. & Michaele Palæologo Orientis Imperatore est confecta, atque in Græcia promulgata, plurimi eandem fuerant amplexi: verum cum Martinus IV. homo Gallus, Carolo Andegavensi utriusque Siciliæ Regi, usque adeo faveret, ut eundem Michaelem Impe- 1. Status vivente Palæologo.

Imperatorem, unione necdum ſatis firma, tempore ſane importuno, per excommunicationem rurſus ab Eccleſiæ ſocietate, tum ante tum poſt Veſperas Siculas ſeparaſſet, ejusque Legatos acerbe habuiſſet, (eo quod cum Rege Aragoniæ & Siculis conſpiraſſe adverſus Carolum diceretur) Græci irritati, in Schiſma rurſus propendebant; relabentibus etiam non paucis. Imperator vero commemorationem Pontificis in Miſſarum ſolemniis equidem prohibuit, in Unione tamen cum Eccleſia Latina ad mortem usque permanſit, dictitare ſolitus, Religionis veritatem agnitam majori ſibi eſſe in pretio, quam ut propter ſimultates ſuas cum Romano Pontifice ab illa deficeret. Imo quoad vixit, Græci non ſunt auſi Unionem aperte rumpere. Digna ſane conſtantia, quæ Henrico VIII. Regi Angliæ, aliisque Principibus eſſet exemplo.

2. Sub Andronico ſeniore. Michaele vero, præclaro Principe & Imperatore anno 1283. perceptis Eccleſiæ Sacramentis, pie defuncto anno vitæ 58. Imperii 24. ſucceſſit *Andronicus* Filius, diſſimilis omnino Patri Juvenis ſtolide ferox, qui illico abjecta, quam Patris metu induerat, larva, Græcorum errores civitate denuo donavit, projecto etiam in profanam ſcrobem Patris inhonoro funere, quod in hæreſi Latinorum, ut ajebat, obiiſſet.

Tum vero rupto velut aggere torrentis inſtar ſeſe effudit Schiſmatis inſania: dejectus Patriarchatu inflexibilis ille veritatis vindex *Joannes Veccus*, in cœnobium primum detruſus, dein in exilium, in quo Martyr pro fide obiit. Pari laude dignus *Manuel Calæcas*, qui doctiſſimos quatuor libros contra errores Græcorum ſcripſit.

At impune non fuit genti leviſſimæ impietatis flagitium: Religionis quippe excidium reipublicæ etiam ruinam traxit: ab Occidente & Meridie Genuenſibus, Venetis, Piſanis, Catalaunis; a Septentrione Tartaris & Scythis; ab Oriente Saracenis; in Inſulis & Oris maritimis prædonibus; undique vero Turcis incumbentibus, & Imperii decidui artus, nervis inciſis, diſtrahentibus.

Ea enim infauſta Andronici fuere tempora, quibus ſub initium ſæculi decimi quarti ad perniciem Chriſtiani nominis enatum eſt formidandæ illud potentiæ *Imperium Ottomannicum*; ſuper ruinas Græcorum fundatum ab *Ottomanno* ſeu *Oſmanno I.* qui diſperſos Turcas ſub unam Monarchiam collegit, ſub *Sultani*, hoc eſt, ſupremi imperantis nomine, & fuſis Andronici copiis, ad Boſphorum usque Thracicum promovit victoriam.

3. Sub juniore. Sed neque felicior *Andronicus Junior*. Hic etenim, poſtquam anno 1325. Andronicum ſeniorem, Schiſmatis inſtauratorem, avum ſuum, oculis erutis in carcere coegit contabeſcere, ad eas a Turcis, ad Helleſpontum jam tumultuantibus, redactus eſt anguſtias, ut miſſis ad Romanum

num Pontificem ac Chriſtianos Principes Legatis, oblata unione cum
Eccleſia, rogarit ſubſidia. At negotium unionis *Nicephorus Gregoras*, fa-
moſus ille Hiſtoriæ Bizantinæ ſcriptor, fraude abrupit, Legatis, quos
Pontifex miſerat, re infecta redeuntibus.

Defunctus anno 1339. Andronicus Palæologus Junior, Filium reli- 4.
quit *Joannem* novennem puerum, ſub tutela *Joannis Catacuzeni*, in quo Catacuzeno.
magnæ virtutes cum grandibus vitiis de palma certarent. Is ex tutore
factus uſurpator Imperii, nil, niſi caſſum Collegæ nomen pupillo reli-
quit. Atque ut magna ſe parentela domi foriſque firmaret, filiam alte-
ram Joanni Palæologo pupillo ſuo, alteram *Orchani* Sultano, Ottomanni
Filio ac ſucceſſori, deſpondit.

Sed neutrum vinculum nexu ſat ſtabili colligare potuit coronam, 5.
male uſurpatam, quin ea deflueret: genero utroque poſcente dotem, Turcarum
pretio grandi nimium ſtaturam Socero. Quippe Orchanes Helleſponto progreſſus.
trajecto in Europam atque in ipſam adeo Thraciam Turcas infudit,
Joannes vero Palæologus anno 1355. geſtæ tutelæ rationes depoſcens,
avitum imperium repetiit, tutore perfido Monaſterio incluſo, ubi ſce-
ptro cum calamo commutato hiſtorias ſcriberet. Atque hoc pacto

Joannes, Princeps optimus, recepit quidem Imperium, aut nomen 6.
potius Imperii, undique laceri & fatiſcentis: at poſtquam Amurathes Joannes fru-
Orchani Filius, tertius Turcarum Sultanus Adrianopolim aliaſque Thra- ſtra petit
ciæ urbes, cum Macedonia & Græcia, occupavit, Romam usque excur- auxilia.
rit, exoraturus Chriſtianorum auxilia. Verum, licet ejuratis Romæ
Græcorum erroribus, Catholicæ fidei profeſſionem ediderit, anno 1369.
ſubſidiorum tamen nihil impetravit: Chriſtianis Principibus, quæ perpe-
tua noſtra eſt calamitas, in ſe ipſos arma vertentibus, mutuiſque cladi-
bus aperientibus campum, in quo Chriſtiani nominis hoſtes nova ſem-
per trophæa defigerent.

Sed cum Chriſtiani non ſuccurrerent Chriſtianis, ſuccurrit homo 7.
gentilis ac barbarus, a cunis enutritus ad orbis terrarum victorias. *Ta-* Succurrit Ta-
merlanes is eſt, Scytha origine, qui miles gregarius duratus inter aſpera, merlanes.
ad ſummum imperium imbutus, ſubactis Indis ac Parthis, Meſopotamia
quoque & Ægypto ſub jugum miſſis, adverſus *Bajazetem*, Amurathis
Filium, quartum Turcarum Sultanum, in Aſia & Europa victoriis laſci-
vientem, movit: Eumque in Cappadocia ſibi cum immani exercitu oc-
currentem inaudito prælio victum captumque, aureis vinculis oneratum,
caveæ ferreæ incluſit, ac circumvexit; proſtratæ ſuperbiæ ingens tro-
phæum; utente Numine hoc flagello in Turcas, ut amplius Græcis re-
ſipiſcendi ſpatium concederet.

8. Bajazeth. Hac enim ratione Bajazetes, qui toto Græcorum Imperio occupato, Conſtantinopolim obſederat, diraque fame jam ferme ad deditionem compulerat, avocatus a Tamerlane, Græcis reſpirandi tantiſper tempus conceſſit. Quare *Manuel*, Joannis Filius & Succeſſor, qui in Galliam,

9. Manuel. Angliamque, inter ſe bello colliſas, ſuppetias impetraturus conceſſerat, Conſtantinopolim redux circa annum 1400. negotium unionis ſerio aggredi cœpit, miſſis ultro citroque Legatis, de loco Concilii deligendo diſceptantibus. Quo tamen in puncto convenire non poterant, Græcis Conſtantinopolim deſignantibus, Latinis vero urbem in Occidente depoſcentibus.

10. Joannes urget unionem. Obiit inter iſtos conatus Manuel Palæologus circa annum 1418. Filius illius *Joannes VII.* Imperio admotus, vehementius urgebat unionem, primum quidem apud Martinum V. Pontificem anno 1430. qui voluit, ut Græci in Concilio, quod Baſileam indixerat, comparerent. Cum autem mortuo Martino, Eugenium inter Pontificem, ac Baſileenſe Concilium turbæ illæ, de quibus ante memoratum, eſſent ortæ, pars

11. Duplex Legatio ad Græcos. utraque Legatos Conſtantinopolim miſit, ac Imperatorem cum Patriarcha, & Epiſcopis ad ſe invitavit.

Prævenerunt Legati Baſileenſes: quare Imperator Baſileam Oratores ſuos miſit. Cum quibus rurſus de loco Concilii eſt diſceptatum: pars minor, minusque ſana, deſignavit Baſileam, aut Avenionem, aut aliquam Sabaudiæ civitatem: utque ſumptus pro itinere 700. Græcorum corrogaret, Indulgentias plenarias promulgavit pro omnibus, qui tantum contribuerent, quantum pro victu unius ſeptimanæ inſumendum eſſet.

Pars altera major & ſanior, cum Legatis Sedis Apoſtolicæ decrevit Florentiam. Huic decreto acceſſerunt Græci, nolentes Alpes tranſcendere; igitur Eugenio de neceſſariis itineris ſumptibus providente, pars illa ſanior ſub nomine Concilii Baſileenſis miſit iterum Conſtantinopolim Legatos ſuos, inter quos *Nicolaus Cuſanus*, Leodienſis Archidiaconus, & *Joannes de Raguſa*, Generalis Dominicanorum, uterque poſtea Cardinalis: quibus etiam Papa ſuos adjunxit, cum triremibus advehendis Græcis deſtinatis.

Quamvis autem Eccleſia non ſoleat quæſtiones jam definitas diſputationi rurſus ſubjicere, datum tamen hoc eſt Græcorum infirmitati, ut promitteretur, ipſis locum & tempus concedendum proponendi in Concilio, quidquid placeret.

Legati tum Eugenii Pontificis, tum veri Concilii Baſileenſis, amiciſſime excepti ab Imperatore, qui repudiatis navibus, quas Baſileenſium pars contumax Avenione Conſtantinopolim pariter miſerat, Eugenii Pontificis naves ingreſſus eſt cum Demetrio fratre ſuo, Patriarcha Joſepho,

Metro-

Metropolitanis & Epiſcopis, relicto ad Imperii gubernacula Conſtantino fratre altero.

Anno 1438. appulſi Venetias ſummo honore a Duce & Senatu ſunt excepti. Ubi Legatus pariter Pontificis, & *Julianus Cæſarinus* nomine veri Concilii, ad majorem Græcorum commoditatem Baſilea *Ferrariam* ab Eugenio translati, Imperatorem & Patriarcham ſalutarunt, Nicolao Eſtenſi, Ferrariæ Marchione, urbem ſuam ditionemque eisdem offerente. 12. Veniunt Ferrariam.

Digreſſi igitur Venetiis Ferrariam, omnes Cardinales, pluresque Principes extra urbem habuerunt obvios, a quibus ſolenni pompa in urbem ad Eugenium Pontificem deducti. Cumque Imperator ad oſculum pedum ſe vellet demittere, protinus humaniſſime eum Pontifex ſublevatum tenerrimo affectu eſt amplexus. Peractisque mutuæ ſalutationis officiis ad palatium præparatum Imperator ſolenni pompa eſt deductus.

Plus tricarum erat, quibus cæremoniis Patriarcha, qui ſerius aliquanto Venetiis advenerat, excipiendus eſſet. Quamvis enim olim omnes Patriarchæ Conſtantinopolitani, dum res Græcorum adhuc florerent, Legatis etiam Pontificiis inferiorem locum ubique occuparent, poſtmodum tamen, acciſis licet rebus, eo usque intumuere eorum animi, ut Romano Pontifici æquales vellent haberi.

Eugenius Pontifex, ne controverſiæ ejusmodi curſum negotii ſufflaminarent, deferendum, quantumcunque fieri poſſet, Patriarchæ ratus, quatuor Cardinales & 25. Epiſcopos cum quibusdam Principibus miſit, qui eundem navi egredientem exciperent, atque ad palatium Pontificium deducerent. Quo delatus, ab Eugenio aſſurgente amplexu ac pacis oſculo ſalutatus, atque inde ad ſiniſtram humiliori ſede, quali Cardinales utebantur, collocatus.

Invitati a Pontifice petente Joanne Imperatore Chriſtiani Principes; quos dum exſpectant, ſelecti interea ſexdecim Doctores Latini totidemque Græci, qui in privatis cœtibus, exponendo doctrinam, ac diſputando de quinque Articulis controverſis, differerent, nimirum *de proceſſione Spiritus S. de additione facta in Symbolo Latinorum. De Purgatorio, & ſtatu animarum ante diem Judicii. De uſu Azymorum in Conſecratione panis. De primatu & ſuprema Romanæ Sedis authoritate.*

§. II.

Acta Concilii Florentini.

Auſpice Deo convenit anno 1438. Ferrariæ Concilium Orbis Chriſtiani, quale nulla retro ætas viderat, conflatum videlicet ex plurimis Epiſcopis Occidentalis & Orientalis Eccleſiæ, cum jure Suffragii; cum in Synodis, quæ in Oriente fuerant celebrata, pauci adeſſent ex Occidente, & 13. Initium Concilii.

in Occidentalibus pauci quidam ex Oriente. Sed & finis tanto Conventu dignus, uniendus videlicet Oriens cum Occidente, ut unum posthac sit ovile & unus Pastor. Præsidem agebat Eugenius Papa, etiam antequam de Primatu ejusdem esset pronuntiatum ab hac Synodo.

Locus Concilio delectus Ecclesia Cathedralis S. Georgii; in dextro latere collocatus thronus Pontificis, & prope ipsum Thronus Alberti Austriaci (licet absentis) paulo ante in Imperatorem electi, ac deinceps ex illo latere Cardinales, Archi-Episcopi & Episcopi Occidentalis Ecclesiæ, cum Abbatibus, Generalibus Ordinum, ac Doctoribus, partem inferiorem templi complentibus.

Ex parte vero sinistra Græci erant collocati, & quidem primus in Throno, e regione Throni Occidentalis Imperatoris positi, sedebat Joannes Palæologus Orientis Imperator, post eum Josephus Patriarcha, ac deinceps Metropolitæ & Episcopi Græci. Aderant insuper Legati Alexandrinæ, Antiochenæ, & Jerosolymitanæ Ecclesiæ: ut adeo manifeste pateret, a tanto orbis senatu universam repræsentari Ecclesiam: Dum ex una parte visebantur Eugenius in habitu Papali, Archi-Episcopi & Episcopi, cum ornamentis Pontificalibus & mytris in capite, ex altera parte Imperator cum Patriarcha atque Prælatis Græcis diverso omnino habitu ornatis.

In 1. Sessione declaratum est, hanc Synodum esse Oecumenicam, legitime congregatam. Habita Oratio eloquentissima a *Bessarione*, Archi-Episcopo Nicæno, Græcorum doctissimo.

14. Exspectantur Principes.

Ab hac Sessione per sex menses exspectati sunt Principes aut eorum Legati. At nullus ferme illorum advenit; quia nimirum Imperator Albertus, ac Germaniæ Principes, Reges Galliæ, Castiliæ, Lusitaniæ, Navarræ, Dux Mediolani, &c. licet omnes Eugenium ut legitimum Pontificem agnoscerent, putabant non esse Episcopos suos & Legatos Ferrariam mittendos, donec ad concordiam reducerent residuos Basileæ Patres, qui magno æstu ac strepitu adversus Eugenium ac Ferrariensem Synodum tonare ac fulminare perrexerunt.

Altera Sessio, uti etiam subsequentes, non est habita in Ecclesia Cathedrali, sed in magno sacello palatii Pontificii, eo quod Eugenius morbo quodam pedum laboraret. Ordo tamen sedendi idem. Electi ad disputandum sex ex parte Latinorum, videlicet Julianus Cæsarinus Cardinalis S. Angeli, qui antea Præses erat Concilii Basileensis: Andreas Archi-Episcopus Latinus Rhodensis seu Colossensis, ex Ordine S. Dominici: Ludovicus Foroliviensis ex Ordine S. Francisci: Joannes a S. Thoma ex Ordine Eremit. S. Augusti. &c. sex item ex Græcis, tres nempe Metropolitæ, Marcus Ephesinus, Isidorus Rutenus, & Bessarion Nicænus, cum Theodoro Xantopulo Custode S. Sophiæ, Michaële Balsamon, Bibliothecario, &

Georgio

Georgio Gemisto. Tum vero Andreas Colossensis Orationem habuit de laudibus Papæ, Imperatoris, Patriarchæ totiusque Concilii.

In 3. decretum, Græcos in disputatione habituros partes oppugnantium, ut ipsi petebant, Latinos vero respondentium.

In 4. & 12. sequentibus Sessionibus, Marcus Ephesinus & Bessarion Nicænus vehementer impugnabant additionem illius vocis *Filioque* in Symbolo, omnem additionem a Conciliis & Patribus esse vetitam.

Responderunt Latini, præsertim Andreas Rhodius, qui Marco Ephesino opponebatur, nullam esse proprie loquendo additionem aut mutationem, sed solum explicationem Articuli. Veritatem vero processionis Spiritus Sancti a Patre & Filio probabant etiam ex Patribus Græcis: maxime ex S. Chrysostomi Homil. 38. in Joan. ubi dicit, totum, quod habet Pater, habere Filium, excepta paternitate: asserente ipso Dei Filio Joan. 16. *Omnia quæcunque habet Pater, mea sunt.* Idem ergo Patri & Filio commune est principium Spiritus S. 15. Additio Filioque.

Explicationes autem seu declarationes Symboli nequaquam esse prohibitas, quo minus authoritate Ecclesiæ eidem inserantur, quando id necessarium videtur ad instructionem fidelium contra exurgentem novam hæresin. Id solum esse vetitum, proponere aliquid Symbolo contrarium, (prout Nestoriani tempore Concilii Ephesini inseruerant) non autem implicite jam contentum magis declarare. Contineri autem in Symbolo Nicæno implicite processionem Spiritus S. a Filio, dum ait, eum a Patre procedere, cum omnia, quæ habet Pater, habeat etiam Filius, excepta paternitate.

Ab ipsis etiam Conciliis præteritis Nicæno Symbolo complura verba esse addita, ad melius exprimendas contra novos hæreticos veritates fidei, maxime a Synodo II. quæ integras lineas addidit eidem Symbolo, licet Nicænum Concilium prohibuerit Symbolum mutari: in Ephesino etiam adversus Nestorium, aliisque, quin tamen Nicænum Symbolum dictum propterea fuerit mutatum, aut contra prohibitionem priorum Synodorum fecisse posteriores. Solum ergo prohiberi additionem Symbolo contrariam. Imo a Synodo Ephesina appellatum esse Symbolum Nicænum, licet illud recitarit, prout a Constantinopolitano pluribus insertis lineis ad majorem declarationem auctum fuerat. Sicut ergo in Oriente ad extinguendas hæreses ibidem exortas addi potuerit clarior Symboli explicatio, sic etiam in Occidente ad clarius instruendos fideles adversus hæreses ibidem exortas. Neque ignorasse Græcos in pluribus posterioribus Conciliis atque post agitatam etiam a Photio eam controversiam, additionem illam in Symbolo, & tamen Romanæ Ecclesiæ tanquam

matri mansisse unitos: non causam proin Schismatis eam additionem fuisse, sed merum prætextum.

Cum autem Græci allegassent Synodum septimam, contra Iconoclastas celebratam, in cujus Symbolo additio illa necdum contineatur, produxit Julianus Cardinalis vetustissimum manuscriptum Concilii VII. in quo additio illa ab ipsa illa Synodo inserta esse monstrabatur. Et quis neget, posteriori Synodo tantam esse potestatem, quanta est priori?

Dum per 12. Sessiones de hac una additione vocis *Filioque* prolixe disputatur, invasit Ferrariam pestis. Quare partis utriusque consensu in Sess. 16. promulgata est translatio Concilii Florentiam.

16. Translatio Florentiam.

Igitur anno 1439. Papa, Imperator, Patriarcha omnesque Prælati Florentiam se contulerunt: & quia ibi Concilium istud finitum est, potius Florentinum, quam Ferrariense dicitur.

In Sessione igitur 17. Florentina I. conventum est, ut, cum disputatum Ferrariæ hactenus sit de additione in Symbolo, nunc Florentiæ de ipsa veritate processionis Spiritus S. disceptetur, permissumque Græcis, ut privatam deliberationem & consultationem præmittant.

17. Processio Spiritus S.

In Sess. 18. inter Marcum Ephesinum, & *Joannem Theologum* Dominicanum Provincialem Longobardiæ, inchoata est disputatio de processione Spiritus S. a Filio; & per alias quinque sequentes Sessiones continuata. Ubi Joannes Marcum solidissime confutavit, adducto præsertim testimonio S. Basilii ex antiquissimo manuscripto Constantinopoli apportato, quo S. Doctor asserit, Spiritum S. non tantum ex Patre, sed etiam Filio procedere. Ubi simul detecta est perfidia Schismaticorum, qui in suis exemplaribus, quæ producebant, vocem *Filioque* expunxerant.

Tandem cum videret Imperator, Marcum Ephesinum convictum sola amplius pertinacia repugnare, Græcos suos in domum Patriarchæ ægrotantis convocavit, proposuitque; cum Latini fateantur, unicam tantum esse *causam* Spiritus S. (ita enim loquebantur Græci, sumentes *causam* in sensu latiore, nihilque aliud per illam intelligentes, quam nos nomine *principii*) cum putarint ipsi, quod Latini duo distincta statuant Spiritus S. principia, ideoque in doctrina fidei videantur convenire, id solum esse reliquum, ut una adhuc Sessione argumenta sua proponant, altera dein doctrinam Ecclesiæ Latinæ perciperent, tum vero ad plura Suffragia concluderent.

18. Decisio.

Sessione igitur 24. & 25. hoc præstitum. At Marcus Ephesinus, toties in angustias redactus, vel causæ diffisus, vel morbo vero detentus, vel consilio Imperatoris, non amplius comparuit. Quare Joannes Theologus veritatem Catholicam magnis rursum rationum momentis firmavit,

ex

ex S. Scriptura, atque SS. Patrum Orientalium & Occidentalium testimoniis.

Græci post plures deliberationes & consultationes privatas in eam tandem plerique concessere sententiam; cum Latini doceant, Spiritum S. ex Patre & Filio tanquam *uno principio* atque per *unam productionem seu spirationem*, procedere, nihilque aliud intelligant, quam ii Patres, qui dicunt, Spiritum S. a Patre *per Filium* procedere, eorum doctrinam omnino esse orthodoxam; ac proin nihil esse, quod unionem ultra retardet.

Hujus sententiæ authores, ac fervidi promotores fuerunt *Isidorus*, Metropolita Russiæ, *Bessarion* Metropolita Nicænus, qui postea in Cardinalium numerum ab Eugenio Papa sunt relati. At pertinaciter se opposuit Marcus Metropolita Ephesinus, usque adeo, ut Latinorum de processione Spiritus S. doctrinam hæreticam diceret.

Facta igitur a parte utraque definitio, quod Spiritus S. a Patre & Filio procedat, tanquam unico principio & unica spiratione: & additio illa *Filioque*, necessitate tunc in Occidente exigente, rationabiliter sit facta: relicta tamen Græcis libertas, vocem illam symbolo suo inserendi, modo processionem Spiritus S. etiam a Filio credant.

Ad salvandum autem honorem Græcorum declaratum fuit, eos, cum dicerent, Spiritum S. a Patre procedere, non exclusisse processionem a Filio, sed ita locutos, quia existimaverint, Latinos docere, Spiritum S. a duobus principiis distinctis emanare. Latini vero sunt contestati, se nunquam asseruisse duo principia; tum vero mutuo amplexu unionem magno cum gaudio confirmarunt, anno 1439.

Josephus Patriarcha paulo ante Florentiæ obierat; scripta tamen in supremo morbo Fidei Catholicæ professione, se omnia credere, *quæ Catholica & Apostolica Ecclesia Romæ veteris credit: Beatissimum autem Patrum Patrem, summum Pontificem, Romæque veteris Papam, Domini nostri JEsu Christi Vicarium esse.* 17. Obit patriarcha.

Ex dictis hactenus, omnibusque Actis Concilii patet, totam ferme disputationem ac controversiam Græcorum cum Latinis fuisse de processione Spiritus Sancti; de reliquis enim articulis facile conventum. Et quidem de *Primatu* Pontificis peroravit idem Joannes Provincialis Longobardiæ, de *azymis* vero & verbis consecrationis Joannes de *Turrecremata*, Doctor pariter celeberrimus ex Illustrissimo Ordine Prædicatorum.

Circa *Eucharistiam* declararunt Græci, conversionem panis & vini in Corpus & Sanguinem JEsu Christi fieri vi verborum Domini. Quatuorque ad valorem Sacramenti istius Divinissimi esse necessaria, materiam seu panem triticeum, sive *fermentatum*, sive *azymum*: Formam seu verba Christi: Ministrum, rite ordinatum Sacerdotem; Et intentionem Mini- 18. Eucharistia.

ſtri: hæc Græcos credere, ſemper credidiſſe, ſemperque credituros, additumque, quamlibet Eccleſiam debere juxta conſuetudinem ſuam conſecrare; Latinos in *Azymo* pane, Græcos vero in fermentato.

19. **Purgatorium.** Definitum inſuper, animas in gratia Dei decedentium, antequam pro peccatis per fructus dignos pœnitentiæ ſatisfaciant, purgari pœnis *Purgatorii* (non tamen determinando, quales ſint pœnæ illæ, aut quis locus) quodque ſuffragiis fidelium, Miſſæ ſacrificiis, orationibus, eleemoſynis, aliisque pietatis operibus juvari poſſint. Sin autem poſt baptiſmum homo decedat absque reatu culpæ & pœnæ, aut a reatu pœnæ ſive in corpore, ſive extra corpus fuerit ſufficienter expurgatus, animam illius illico recipi in cœlum ad viſionem beatificam, & gloriam, diverſam tamen pro meritis; in peccato mortali vero decedentes damnari ad æternas inferni pœnas, pariter diverſas.

20. **Primatus Pontificis.** Deciſum denique, quod Sancta Sedes Apoſtolica & Romanus Pontifex primatu gaudeat in univerſo orbe; ſitque Succeſſor S. Petri Apoſtolorum Principis, & verus JEſu Chriſti in terris Vicarius, Pater & Doctor omnium Chriſtianorum, eique plena poteſtas paſcendi, regendique Eccleſiam Univerſalem ſit collata in perſona S. Petri a Chriſto Domino. Secundum a ſummo Pontifice eſſe Patriarcham Conſtantinopolitanum, tertium Alexandrinum, quartum Antiochenum, quintum Jeroſolymitanum.

Articuli iſti 4. ſcilicet de proceſſione Spiritus S. a Filio & rationabili additione in Symbolo; de Azymis, de purgatorio, & de primatu Papæ, ſubſcripti ſunt a toto Concilio, non tantum Patrum Latinorum, ſed etiam Græcorum, & ab ipſo Imperatore: ſolo Marco Epheſino in contumacia perſiſtente.

21. **Decretum Unionis.** Promulgatum deinde decretum unionis ab Eugenio Papa per Bullam, quæ incipit: *Lætentur Cœli & exultet terra: ſublatus eſt enim de medio paries, qui Occidentalem Orientalemque dividebat Eccleſiam, & pax atque concordia rediit.*

22. **Reditus Græcorum.** Tum vero Imperator cum Prælatis ſuis reditum in Orientem apparavit, multoque plura beneficia Eugenius eis præſtitit, quam promiſerat. Nam præter ſumptus itineris & triremes ad eos devehendos, trecentos milites eisdem dedit, ſerrituros Imperatori, quamdiu Eugenius viveret, cum duabus triremibus probe inſtructis & armatis pro defenſione Conſtantinopolis: naves item peregrinos in Terram Sanctam deportaturas Conſtantinopolim in tranſitu venturas promiſit, quibus uti poſſet: ſi indigeret, ſe miſſurum 20. naves bellicas ad ſex menſes, vel 10. ad annum: hortaturum etiam Chriſtianos Principes ad ferenda itinere terreſtri ſubſidia.

Qui-

Quibus recreatus Imperator comitantibus tribus Cardinalibus, magnoque Prælatorum numero anno 1439. finiente Venetias venit, ibique paratas triremes conſcendens initio anni 1440. felici navigatione Conſtantinopolim attigit.

§. III.

Græcorum relapſus & ſuprema ruina.

Eugenius ante abitum Græcorum propoſuit, qua ratione agendum cum Marco Epheſino, qui ſolus frontem obduratam adverſus Concilii Oecumenici id definitiones oſtentaret: ejusmodi pertinaciam in nulla toleratam Synodo; in Nicæna Euſebium Nicomedienſem a Concilio depoſitum & a Conſtantino relegatum, quod Arii condemnationi nollet ſubſcribere. Idem in aliis factitatum. Rem mali fore exempli, ſi unus, toties convictus, omnibus impune inſultaret. 23. Obſtinatio Marci Epheſini.

Quibus Patres Græci permoti citarunt hominem, ut pervicaciæ ſuæ rationem reddat. At iſte depoſitionem veritus, ad Imperatorem confugit, eumque obſecravit, ne ſenectutem ſuam coram Latinis confundi patiatur: ſe moram tantum rogare, donec in Patriam rediiſſent.

Aſſenſit Imperator verſipellis petitioni, at ſuo malo. Nam Conſtantinopolim redux obſtinatus querelis, mendaciisque concitare populum non deſiit adverſus Concilium. Habuitque Monachos & Clericos præſertim faventes, qui Prælatos Græcos, ad Concilium profectos, tanquam Latinorum mancipia, apoſtatas, & fidei proditores inſectati, unum Marcum in cœlum laudibus efferebant, tanquam Heroem & Propugnatorem inviĉtiſſimum Græcæ Eccleſiæ. 24. Concitat populum.

Reſtitere initio tumultui, qui Concilio ſubſcripſerant, Patres: Aliqui tamen ſenſim defecere. Inter quos *Antonius Heracleæ* Metropolita, jam Florentiæ a Synodo alienior, *Michael Balſamon*, & *Sylveſter Syropulus*, qui poſtea hiſtoriam ſcripſit Concilii Florentini, aut potius Satyram, mendaciis, impoſturis & calumniis plenam: quam tamen Robertus Creigton Anglus dignam duxit verſione Latina & ſutelis ſuis.

Has equidem aliasque calumnias ſcriptores Græci celeberrimi, qui Concilio interfuerant, refutabant, ut *Beſſarion*, Gregorius *Protophilax*, & Georgius *Scholarius*, poſtea ſub nomine Gennadii Patriarcha; at prævaluit apud imperitum vulgus Marci favor, eo usque Clericos concitantis, ut eos, qui unioni ſubſcripſerant, tanquam excommunicatos vitarent.

Imperator tamen Concilii decretis inſiſtens ut unionem ubique induceret, in Patriarcham eligi curavit *Theophanem* Metropolitanum Cyzici, virum apprime Catholicum, qui Florentiæ ordine ſextus ſubſcripſerat. 25. Theophanes Patriarcha.

Hic igitur Patriarcha, munitus & ſua & Imperator's authoritate, u omnes ad unionem reduceret, obſtinatos Epiſcopos & Clericos loco movit, eisque Catholicos Paſtores ſurrogavit.

At refrixit Imperatoris fervor; ſive quod ſuos ſubditos, aut Amu rathem Sultanum timeret, qui obliquo oculo unionem illam cum Occi dentalibus initam intuebatur, ſive quod mortuo Alberto Imperatore qui bellum adverſus Turcas inchoaverat, parum ſubſidii a Chriſtiani Principibus ſperare poſſet. Quare lenioribus morbo uſus remediis, a diſputationes rediit, commiſſo Bartholomæo Florentino cum Marco Epheſino, non alio operæ pretio, quam ut iſte contentionis æſtu ſan guine effervefcente paucos intra dies digno ſe fato obierit, quia Ari æmulo, cui vitam ſimilem duxerat.

26. Excommunicatus ab Orientalibus. Verum ſicut Ariana perfidia cum Parente ſuo non potuit inferri tu mulo, ſic neque ſchiſma cum Marci funere. Quin potius vehementiu recruduit: dum Patriarchæ, Alexandrinus, Antiochenus & Jeroſoly mitanus, qui per Legatos ſuos unioni Florentiæ ſubſcripſerant, a Marco aliiſque Schiſmaticis mendaciis, calumniiſque decepti, coacto Jeroſo lymis Synedrio, Metrophanem Patriarcham tanquam hæreſis Latinorum fautorem excommunicarunt, atque Synodum Florentinam velut exe crandum Conciliabulum condemnarunt, intentata etiam Imperatori ex communicatione, niſi ab unione deſiſteret.

Quo metu, Imperatore adhuc magis refrigeſcente, tam bene cœpta ubique rediere in antiquum chaos, illa duntaxat Cleri Conſtantinopoli tani parte excepta, quæ ſuum adhuc Patriarcham ſequebatur.

27. Turbæ in Ruſſia. At non contenti Græci Schiſmatici, populares ſuos pervertere, in Moſcoviam etiam ſeditionem propagarunt. Ruſſi etenim, ubi *Iſidorus* Kiowiæ Archi-Epiſcopus, ac totius Ruſſiæ Metropolita, creatus jam Car dinalis, ac Legatus Apoſtolicus Decretum unionis promulgare voluit, tanquam fidei proditor, qui Latinis eos vendiderit, a populo captus & in carcerem detruſus eſt: e quo tamen elapſus, ad majora ſervandus certamina.

28. Cæſo Ladislao. Quin imo Græci miſſa etiam ad Huſſitas in Bohemiam epiſtola, eos ad fœdus ſecum adverſus Eccleſiam Romanam ineundum invitarunt. Ha bent hoc nempe hæreſes; diverſiſſimis viis iiſque contrariis recedendo a centro veritatis, unionem tamen quærunt, non alio impellente, niſi quia & alii a centro deviant. Catholicorum pro unione ſtantium partes adhuc magis ſunt acciſæ poſt infauſtum illud ad Varnam prælium, in quo ab Amurathe cæſo occubuit Ladislaus Rex Hungariæ unacum Juliano Cæſarino Cardinale Legato Pontificio, ſtrenuo illo veritatis Catholicæ in Concilio Florentino defenſore: Anno 1444.

Tum

Tum enim Imperator, desperatis subsidiis Occidentalium, pacem Joannes
:um Amurathe Sultano iniit. Et ne unio cum Latinis alienos Turcas red- tepescit.
leret, dissimulavit deinceps omnia, & quoad Religionem Græcos arbitrio
'uo permisit. Ultimo tamen actu vitæ suæ, curas inter innumeras trans-
actæ, Catholicum se probavit, dum paulo ante mortem Metrophani Patri-
archæ pientissime demortuo substituit *Gregorium Hieron onachum*, qui ipsi a
Sacris fuerat confessionibus, virum Sanctitatis consummatæ, doctrinæ emi-
nentis, ac pro veritate Catholica, ac decretis Concilii Florentini, quibus
pse etiam Florentiæ præsens subscripserat, adversus Schismaticos ac ma-
xime Marcum Ephesinum, propugnandis zeli singularis. Qui tamen po-
lea insolescente adversus eum Schismate, cum majus cerneret malum re-
medio, more Apostolico excusso calcibus pulvere, Romam abiit, sancte,
it vixit, obiit.

Devenimus jam ad ultimum Græcorum Imperatorem *Constantinum Pa-* 29. Constanti-
æologum, Joannis sine prole defuncti fratrem natu proximum. Cui nego- nus.
tium ac bellum domesticum facessivit *Demetrius* Peloponesi Princeps, fra-
ter ætate quidem minor, sed Jure *Porphirogenituræ*, quod nempe patre jam
Imperatore natus esset, Imperium undique lacerum sibi vendicans. Hoc
scilicet malum adhuc deerat fatiscentibus Græcorum rebus, ut certarent
fratres, quis prior illas in scopulum fatalem impelleret & altiori ex apice
dejectus ruinas cadentis Imperii cumularet. Quodque adhuc calamitosum
magis, ad Amurathem deferendum erat arbitrium, quemnam ex duobus
filius ejus Mahometes Throno deturbaret. Pro Constantino Amurathes
Laudum tulit: Anno 1449.

At rapuit quinquennio post Filius, quod Pater dederat. Defuncto 30. Mahometes
quippe Amurathe Filius ejus *Mahometes II.* Imperium Ottomannicum oc- II.
cupavit, ingentium spirituum Princeps; in quo natura, industria & fortu-
na collaborasse sunt visæ, ut humani generis tyrannum formarent. Natu-
ra indolem dedit capacem magnarum rerum, audacem, & immensa gloriæ
cupiditate tumidam, industria militem, Mathematicum, Historicum, &
quinque linguarum peritum fecit. His juncta fortuna duo evertit Impe-
ria, duodecim Regna & ultra ducentas urbes illi subjecit.

Vix solio admotus fuerat anno 1450. cum oculos suos in Imperatori-
am Urbem Constantinopolim convertit, hanc unam vastis suis consiliis
præ reliquis dignam ratus. Et quamvis fœdus renovaret cum Constanti-
no, non ita tamen perfidos apparatus tegere poterat, quin inter pacis
fucata officia traluceren.

Imparem se videbat tam immani toto pondere incumbenti procellæ
Imperator. Unde Sacram ad aram antecessorum suorum more confu-
giens, auxilia, a Christianis Principibus per Pontificem impetranda, im-

ploravit, prolixe restaurationem unionis pollicitus, si a Turcarum jugo subtractus, sibi & Imperio relinqueretur.

Nicolaus V. qui Eugenio Papæ successerat, vatidico calamo rescripsit, post tot violata unionis pacisque fœdera, post tot perfidias, post tot labores, sumptus, culturas steriles, satis esse illusum Numini, securim ad radicem positam, excidendam post triennium infructuosam ficulneam, nisi toties speratos, totiesque promissos fructus proferat. Vaticinium eventus comprobavit.

31. Pertinacia Græcorum. Nam velut olim infelices mortales infami vita orbis terrarum diluvio præluserant, & Judæi Jerosolymæ excidio, ita Græculi. Nunquam enim majori insolentia errori suo inhæserant, quam fatali hoc triennio; quo Divina eos exspectabat indulgentia. Ex uno facinore discamus reliqua.

Venerat Constantinopolim Isidorus Cardinalis, Legatus Pontificis, deferens decretum unionis, quod Imperator recepit. At cum deinde Isidorus in templo S. Sophiæ Sacris operatus, Papæ & Gregorii Patriarchæ exulis memoriam insereret, instigante Gennadio Pseudo-Patriarcha, una voce civitas impia anathema in Latinos, eisque adhærentes fulminavit: Sophiæ templum profanum habitum: Liturgiæ præsentes communione moti, dirisque omnibus devoti: facessere jussi *Azymitarum*, ut vocabant, ritus: fæminis pariter in furoris partem non segniter venientibus. Accita igitur tanto scelere vindicta invenit urbem maturam excidio. Mahometes namque Sultanus, devicto in Asia Curamane, cum Joanne Hunniade in Hungaria pactus inducias, ad expugnandam Constantinopolim cum valido exercitu se accinxit, eoque gemino, terrestri uno, altero navali, anno 1252.

32. Obsidio Constantinopolis. Longum esset, nec nostri instituti, urbis illius obsidionem, atque expugnationem describere. Biennio ferme illa tenuit, Venetis & Genuensibus Duce Justiniano torpentes Græcorum animos ad strenuam defensionem excitantibus, & fortitudinis memorandæ exemplo præeuntibus. Imperator ipse Princeps plane optimus, & melioribus subditis dignus, nihil omisit in suprema illa calamitate, quod aut ab Imperatore, aut milite posset requiri: donec a Turcis in urbem irrumpentibus est occisus anno 1453. sicque cecidit in manus barbaras urbs Augustalis, nova Roma, tot Imperatorum per undecim & ultra Sæcula superba Sedes; a Constantino ædificata, in Constantino sepeliens Majestatem Orientalis Imperii; disponente ita vindice Numine, ut sicut ante annos sexcentos Græci propter Iconoclastarum hæresin amiserunt Occidentale Imperium, ita etiam, propter propudiosum ac pertinax Schisma, Orientale amitterent; suspiraturi deinceps sub jugo barbaræ tyrannidis; ad eum ferme modum, quo Judæi, excisa Jerosolyma, alienis sub Imperiis dispersi squalent.

Con-

Conftantinopolis capta triduo direptioni data. Quo tempore nihil crudelitatis barbaræ, furoris, fpurcitiæ, ac fcelerum infandorum omiffum eft. Tum vero Sultanus, ut pro Imperatore Conftantinopolitano fe gereret, quietem imperavit, & incolas a laniena fuperftites, in domos fuas redire juffit. Quin etiam Patriarcham more veteri conftitui voluit: Oblatusque eft ei *Georgius Scholarius*, doctiffimus Græcorum, ac pientiffimus, qui magno fervore Florentiæ pro Unione laboraverat, atque in ea conftanter perfeveravit, affumpto *Gennadii* nomine, ut dedecus Pfeudo-Gennadii, qui ante Patriarchatum invaferat, aboleret. 33. Direptio.

Magnos illi Sultanus honores detulit; cumque templum S. Sophiæ Turcæ in fanum Mahometanum jam commutaffent, affignatum ipfi eft templum SS. Apoftolorum. Poftquam autem quinquennio gentis fuæ, Turcico jugo preffæ, atque poft tot inflicta verbera a Deo perfidiæ vindice, adhuc obduratæ, faluti & Unioni cum Sancta Chrifti Ecclefia, fruftra infudaffet, abdicato Patriarchatu Monafterium ingreffus fancto fine quievit.

§. IV.

De Decreto Eugenii IV. pro Armenis.

Græcis anno 1439. Florentia difcedentibus, necdum finitum eft Concilium Florentinum, fed triennium adhuc tenuit; nam paulo ante difceffum Græcorum advenerunt Legati Patriarchæ *Armenorum*, petentes & ipfi unionem cum Romana Ecclefia. 34.

Cumque fidem fuam diligenter expofuiffent, variis difputationibus, collationibus, mutuisque congreffibus probati, decreta tandem eft feliciter eorum unio. Atque ut firmi deinceps in ea perfifterent, tradidit eis Eugenius, ut perennem haberent inftructionem, fidei velut Synopfin, quam Armeno populo, late per Orientem & Septentrionem diffufo exhiberent. Quod factum fub finem anni 1439. ut adeo illo ipfo anno, quo Bafileenfe conventiculum Eugenium Papam deponere attentans ab unione per Schifma fe feparavit, duæ vaftiffimæ Nationes, Græcorum & Armenorum ad unionem redierint.

Quanquam autem Inftructio illa Armenis data appellari foleat *Decretum Eugenii pro Armenis:* non tamen folus illud confecit, fed ut ipfe in eodem Decreto teftatur, *Sacro approbante Florentino Concilio.* Nam Græci quoque, qui abitum in Patriam urgebant, hanc unionem cum Armenis approbarunt.

Decreti autem hujus celeberrimi hæc funt capita, digniffima omnino, quæ hic inferantur, cum clariffime explicent Religionis noftræ, præfertim Sacramentorum, myfteria.

Summa. 1. Datur eis fidei Symbolum a 150. Patribus in Oecumenico Concilio Constantinopolitano I. editum, cum additione vocis *Filioque*, declarandæ veritatis gratia & urgente necessitate, rationabiliter apposita. Jussique singulis saltem Dominicis & majoribus festivitatibus illud in Ecclesiis suis cantare vel legere.

2. Quia Armeni in Eutychianam hæresin erant prolapsi, data fuit eis definitio Concilii Chalcedonensis, in quinta & sexta deinde Synodo renovata, de duabus naturis in una Christi persona.

3. Definitio de duabus Christi voluntatibus, ac duabus operationibus, in sexto Concilio adversus Monothelitas promulgata.

4. Quia Armeni tanquam Eutychiani tantum tres primas Synodos susceperant, nempe Nicænam, Constantinopol. & Ephesinam, existimantes, Chalcedonensem Synodum cum sequentibus in hæresim Nestorii incidisse, injunctum ipsis fuit, ut Chalcedonensem Synodum, contra Nestorii & Eutychis errores habitam, suscipiant, ac reliquas omnes authoritate Romani Pontificis legitime celebratas.

35. Doctrina de Sacramentis. 5. Traditur ipsis doctrina de Sacramentis: videlicet, septem esse novæ legis Sacramenta; quæ multum differant a Sacramentis antiquæ legis. Illa enim non causasse gratiam, sed eam solum per Passionem Christi dandam figurasse: Hæc vero nostra & continere gratiam, eamque digne sumentibus conferre. Prima quinque ad spiritualem cujusque perfectionem, ultima duo vero ad Ecclesiæ regimen, & multiplicationem ordinata esse.

Et quidem per baptismum spiritualiter nos renasci; per confirmationem augeri in gratia, & roborari in fide; per Eucharistiæ Divina alimonia nutriri: per Pœnitentiam sanari ab ægritudine animæ per peccatum contracta: spiritualiter etiam aut corporaliter, prout animæ expedit, per extremam unctionem: per ordinem vero gubernari Ecclesiam, & spiritualiter multiplicari; & per matrimonium corporaliter.

Hæc omnia Sacramenta tribus perfici, videlicet rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, & persona Ministri, conferentis Sacramentum cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia. Quorum si aliquid desit, Sacramentum non perfici.

Tria ex istis, nempe baptismum, confirmationem & ordinem, quia characterem seu signum quoddam distinctivum indelebile imprimunt animæ, non reiterari, bene vero reliqua quatuor, quæ characterem non imprimunt.

36. Baptismus. Primum omnium esse baptismum, ad salutem necessarium, tanquam vitæ Spiritualis januam, per quem membra Christi, ac de corpore Ecclesiæ efficiamur. *Materiam* ejus esse aquam veram ac naturalem, nec inter-

intereſſe an frigida ſit an calida : *Formam* vero : *Ego te baptizo in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti.* Non tamen negatur, valere etiam iſtam : *Baptizetur Servus Chriſti in nomine Patris &c.* Cum enim principalis cauſa, ex qua virtutem habet, ſit SS. Trinitas, Inſtrumentalis autem Miniſter, ſufficere, ſi is cum invocatione SS. Trinitatis exprimat actum, quem exercet. *Miniſtrum* autem Ordinarium eſſe Sacerdotem, in caſu autem neceſſitatis quemlibet poſſe baptizare, dummodo ſervet formam, & facere intendat, quod facit Eccleſia. *Effectum* hujus Sacramenti eſſe remiſſionem omnis culpæ originalis & actualis, omnisque pœnæ. Propterea nullam Satisfactionem baptizatis imponi, eosque, antequam peccant, morientes, ſtatim ad Regnum Cælorum & viſionem Dei pervenire.

Alterum eſſe *Confirmationem*, cujus *materia Chryſma*, ex Oleo & Balſamo confectum, & *ab Epiſcopo* benedictum. Forma : *Signo te ſigno crucis, & confirmo te Chryſmate ſalutis, in nomine Patris &c. Miniſter Ordinarius* Epiſcopus : & cum cæteras unctiones ſimplex Sacerdos valeat adhibere, hanc non niſi Epiſcopum debere conferre. Aliquando tamen per Apoſtolicæ Sedis diſpenſationem, ex rationabili & urgente admodum cauſa ſimplicem Sacerdotem, Chryſmate per Epiſcopum confecto adminiſtraſſe confirmationis Sacramentum. *Effectum* illius eſſe robur Spiritus S. ad confitendum Chriſti nomen.

§. V.

Obſervatio in hunc Canonem.

Nota, ex hac doctrina Eugenii ortam eſſe triplicem quæſtionem. 1. An Chryſma ſit materia neceſſaria confirmationis, an vero ſufficeret etiam oleum ſimplex ſine admixtione balſami ? 2. An Chryſma aut oleum neceſſario debeat eſſe benedictum ab Epiſcopo ? 3. An hoc Sacramentum conferri etiam poſſit a ſimplici Sacerdote ? 37. Confirmatio.

Ad 1. Reſpondent Suarez 3. p. D. 34. S. 1. Layman, Bonac, Pirhing, aliique magni nominis DD. admixtionem Balſami adeoque Chryſma eſſe omnino neceſſariam materiam confirmationis, conſequenter non ſufficere ad valorem ſimplex oleum. Rationem deſumunt ex hoc ipſo Decreto Eugenii, in quo dicit materiam confirmationis eſſe *Chryſma ex Balſamo & Oleo confectum :* Item ex forma : *Confirmo te Chryſmate ſalutis.* Addunt traditionem & uſum Eccleſiæ, ab ipſo Apoſtolorum tempore ſemper continuatum.

Oppoſitam tamen ſententiam defendunt, Cajetanus *p.* 3. *q.* 72. *a.* 2. Navar. *Man. c.* 22. *n.* 8. Sotus *in* 4. *diſt.* 7. *q.* 1. *a.* 2. *S. v. confirmatio.* Barbos. *De offic. Epiſc. alleg.* 3. *n.* 3. ac recentiores Canoniſtæ cum Schmalzgrue-

grueber, Pichler &c. ad *tit. de Sacra unctione* communius. Probantque ex *c. Pastoralis* 1. *de Sacram. non iterand.* ubi Innocentius III. rescribit, in casu, quo confirmandus non Chrysmate sed oleo tantum inunctus est, *non esse aliquid iterandum, sed caute supplendum, quod incaute fuerat prætermissum.* Atqui si admixtio balsami esset materia ad valorem necessaria, sicque ad essentiam Sacramenti pertineret, iterari hoc debuisset in dato casu. Sicut iterari, aut potius vere conferri deberet baptismus, si non fuisset adhibita aqua vera. Confirmant authoritate S. Cypriani epist. 70. S. Basilii de Spirit. S. epist. 27. S. August. l. 5. de bapt. c. 20. & aliorum PP. Chrysma appellantium oleum benedictum, sine balsami mentione.

38. Illius materia.

Ad rationem allatam ex Decreto Eugenii respondent, in eo non tantum contineri ea, quæ sunt de necessitate Sacramenti, sed etiam (ad meliorem Armenorum instructionem) quæ sunt adhibenda ex præcepto. Nomine *Chrysmatis* autem intelligi a PP. etiam oleum benedictum; traditionem autem illam non arguere institutionem Divinam, sed præceptum tantum Apostolicum.

Ad secundam quæstionem, an Chrysma necessario debeat esse *ab Episcopo* benedictum, respondent affirmative Laym. *l. 5. tr. c. 2. n.* 3. Conink. *D.* 2. *a.* 3. *dub.* 1. *Conclus.* 4. Barbos. *alleg.* 30. *n.* 6. Henriq. *l.* 3. *c.* 2. Schmalzgruber ad *tit. de Sacra Unct. n.* 5. aliique. Moventur ex cit. Decreto Eugenii, quod dicit, materiam confirmationis esse Chrysma ab *Episcopo benedictum.* Confirmant ex usu & praxi Ecclesiæ: quæ nunquam simplici Sacerdoti commisit potestatem conficiendi Sacrum Chrysma, licet dederit potestatem administrandi ipsum Sacramentum confirmationis, ut Gregorius XIII. concessit Patribus Societatis JESU pro Indiis.

Contrariam tamen sententiam tenent, Cajetanus p. 3. q. 72. a. 2. Victoria in Summ. de confirmat. §. 43. Gobat. *Experient. tr.* 2. *n.* 745. Pichler, ad tit. de Sacra Unct. n. 7. aliique. Probantque ex eo, quod possit a Papa delegari simplici Sacerdoti benedictio olei pro extrema unctione, collatio ipsius Sacramenti confimationis, collatio etiam Minorum Ordinum, quam potestatem multi habent Abbates mitrati, imo etiam Subdiaconatus, & Diaconatus; ut concessum est Abbatibus Cisterciensibus. Schmalzgr. *ad tit. de temp. Ordin. n.* 35. quare ergo non etiam confectio Chrysmatis, quod videtur esse aliquid minus? Confirmant ex Concil. Tolet. 1. n. 2. ubi prohibetur quidem simplici Sacerdoti confectio Chrysmatis, non tamen pronuntiatur irrita.

Ad rationem allatam ex Decreto Eugenii respondent eodem modo, illud scilicet non tantum assignare ea, quæ pertinent ad valorem, sed etiam

etiam ea, quæ vi præcepti fieri debent. Ultro autem fatentur Authores isti, grave esse præceptum non adhibendi Chrysma, nisi ab Episcopo consecratum: atque in eo præcepto neminem nisi summum Pontificem dispensare posse; nec mala est hic observatio P. Pichler, adversus P. Schmalzgrueber, qui in quæstione priore, an necessario requiratur admixtio balsami, dicit, ex Decreto Eugenii id non probari, quia Eugenius ibi ea etiam enumerat, quæ ex præcepto tantum sunt necessaria: in hac posteriore vero quæstione, an necessario debeat esse benedictum *ab Episcopo*, eam doctrinam paulo ante traditam subruere; cum responsio ipsius eodem modo pro secunda quæstione pugnet.

Ad usum & praxin objectam respondent, hoc argumentum mere negativum bonum esse, si de facto sit quæstio, non si quæratur de jure & possibilitate. Multa enim fieri possent, licet non habeantur exempla factorum; certe plures dispensationes non leguntur esse datæ, non tamen sequitur, eas absolute dari non posse. Deinde cum Episcopi non tam facile in remotissimas infidelium solitudines possint transferri, sicut sacrum Chrysma, ab Episcopo benedictum, fuit necessitas dispensandi in eo; ut simplex etiam Sacerdos Sacramentum confirmationis possit conferre, non autem in eo, ut possit uti Chrysmate, ab Episcopo non consecrato.

Ad tertiam quæstionem ratio dubitandi est: quia in Decreto Eugenii dicitur, cæteras unctiones simplicem etiam Sacerdotem posse exercere, hanc autem in confirmatione adhibendam, non nisi Episcopum debere conferre: *Quia de solis Apostolis legitur, quorum vicem tenent Episcopi, quod per manus impositionem Spiritum S. dabant. Loco autem illius manus impositionis in Ecclesia datur confirmatio* (hoc est, quod tunc dicebatur *manus impositio*, postea appellatum est *confirmatio*: ita, ut non alius fuerit ritus, sed alius modus loquendi.)

Sed respondetur: Decretum sufficienter se ipsum declarat, dum addidit: *legitur tamen, aliquando per Sedis Apostolicæ dispensationem ex rationabili & urgente admodum causa, simplicem Sacerdotem Chrysmate, per Episcopum confecto, hoc administrasse confirmationis Sacramentum.* Unde quando dicit, quod *hanc unctionem non nisi Episcopus debeat conferre*, id intelligitur de necessitate præcepti, non autem Sacramenti. 39. An simplex Sacerdos Minister?

§. VI.

Continuatio Decreti.

Pergit deinde Decretum Eugenii ad tertium Sacramentum, nempe Eucharistiæ, cujus materia est panis triticeus, & vinum de vite, cui ante consecrationem modicissima aqua admisceri debet. (*Ecce! Hic* 40. Eucharistia.

rursus Decretum assignat aliquid, quod non est necessarium ad valorem Sacrament nempe aquam, sed tantum præcepto præscribitur; ut adeo sine admixtione aquæ co secratio sit illicita, non tamen invalida) addit autem, aquam admisceri, qu Christus eam admiscuisse creditur ex PP. testimonio. Et quia conven Passionis Dominicæ repræsentationi: quia sanguis & aqua ex Christi lat re profluxit: tum etiam ad ostendendum effectum, nempe unionem p puli Christiani cum Christo: nam per aquam populum intelligi, per v num Sanguinem Christi. Denique allegat usum perpetuum Latinæ Græcæ Ecclesiæ, allato etiam testimonio S. Alexandri Papæ & Julii quare etiam Armenis Sacerdotibus deinceps hunc ritum observandu esse.

Forma hujus Sacramenti sunt verba Salvatoris: Sacerdos enim in perso Christi hoc conficit Sacramentum. Nam ipsorum verborum virtute, substantia P nis in Corpus Christi, & substantia Vini in Sanguinem convertuntur; ita tamen quod totus Christus sub specie Panis, & totus sub specie Vini: sub qualibet quoq parte Hostiæ consecratæ, & Vini consecrati, separatione facta, totus est Christu Nota: Christus equidem jam ante separationem partium est in qualibe parte Hostiæ consecratæ, hoc tamen Eugenius noluit definire: und ait: *separatione facta.*

Effectum hujus Sacramenti ait esse unionem cum Christo per aug mentum gratiæ, omnemque effectum, quem materialis cibus & potu quoad vitam agunt corporalem, Divinum illum cibum animæ opera quoad vitam spiritualem.

41. Pœnitentia. Quartum Sacramentum est Pœnitentia: Cujus *quasi materia* sunt *tre Actus Pœnitentis*, *cordis* nempe *contritio*, qua doleat de peccato commiss cum proposito non peccandi de cætero; deinde *oris confessio*, qua pecca tor omnia peccata, quorum memoriam habet, Sacerdoti confiteatur in tegraliter. Denique *satisfactio* pro peccatis secundum arbitrium Sacerdo tis: quæ præcipue fit per Orationem, jejunium & eleemosynam. (*En iterum partem integralem Sacramenti assignatam, nempe Satisfactionem, quæ ad va lorem non requiritur.*)

Forma hujus Sacramenti sunt verba Absolutionis: *Ego te absolvo &c. Minister* est Sacerdos, habens auctoritatem absolvendi, vel ordinariam, vel ex commissione Superioris. *Effectus* absolutio a peccatis.

42. Extrema Unctio. Quintum Sacramentum est *Extrema Unctio*, cujus *materia est oleum olivæ*, per Episcopum benedictum. Nulli tamen conferri debet, nisi infirmo, de cujus morte timetur; qui ungendus est in oculis, auribus, naribus, ore, manibus, pedibus & renibus. (*Neque hic unctio omnium*

præ-

rædictarum partium pertinet ad substantiam Sacramenti. Imo renum inunctio in eminis consultius omittitur.)

Forma est hæc: *Per istam unctionem & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus, quidquid per visum* &c. *Minister* est Sacerdos. *Effectus* mentis sanatio, & in quantum expedit, etiam corporis. Prout romulgavit Jacobus c. 5.

Nota. *Etiam oleum infirmorum ex commissione Pontificis posse a simplici acerdote benedici.*

Sextum Sacramentum est *Ordinis*, cujus materia est illud, per cujus raditionem confertur Ordo: Sicut *Presbyteratus* traditur per calicis cum ino, & patenæ cum pane porrectionem. *Diaconatus* per dationem libri Evangeliorum. *Subdiaconatus* per traditionem calicis vacui, cum patena acua superposita: Et sic alii Ordines per rerum ad ministeria sua pertientium assignationem. 43. Ordo.

„ Nota. *Quæri hic solet, an requiratur contactus physicus horum instrumentorum:* Certum autem est 1. Graviter peccari omittendo contactum physicum. 2. Non requiri, ut ordinandus tangat Hostiam aut Vinum immediate. 3. Non requiri contactum eo momento, quo Episcopus ordinans profert formam: quia sufficit, si moraliter conjungantur. 4. Non requiritur ad valorem contactus materiæ immediatus, sed sufficit mediatus, ut si quis calicem tangat, & sic mediate tantum patenam: quia in æstimatione morali etiam hanc tangere censetur. 44. De contactu physico.

„ Solum igitur disputatur, an ad valorem Sacramenti requiratur, ut ordinandus physice tangat ipsa instrumenta, quæ ipsi porriguntur ab ordinante? Respondent Laymann *Theol. Moral. l.* 5. *tr.* 9. *c.* 5. *n.* 4. Vasquez *disp.* 246. *cap.* 2. Albertus, Cajet. Sot. Zambr. Henriq. Armilla, apud P. Laym. l. c. & post eum Diana tract. 4. de Sacram. n. 185. Pichler ad tit. de temp. ordin. n. 8. aliique, contra S. Thomam & communiorem, probabilius non requiri ad valorem contactum physicum; tum quod talis necessitas non probetur, tum quod potestas, jurisdictio, ac dominium rei traditæ acquiri possint sine physico contactu, per ostensionem rei factam præsenti & acceptanti. At hinc, ut notat Laym. l. c. ne quidem ad ipsum matrimonium, quo traditur potestas in corpora, requiritur contactus physicus corporum, cum per alia signa traditio illius juris & acceptatio fieri possit, quanto igitur magis traditio spiritualis potestatis fieri potest sine reali contactu per solam exhibitionem Symboli factam præsenti ordinando? Quo in sensu sufficienter videntur salvari verba formæ; *accipe potestatem* &c. Imo ad valorem ordinis ne quidem

„ requiritur ſemper acceptatio ordinandi, alias parvuli incapaces ejus-
„ modi acceptationis non poſſent valide ordinari.

„ Accedit, quod, ut teſtatur Sannig. *de temp. Ordin. c.* 2. *n.* 11. in
„ Eccleſia Græca tantum ſoleat oſtendi & exhiberi calix cum vino, & pa-
„ tena cum Hoſtia ſine ullo contactu phyſico ordinandi. Taceo, quod
„ juxta communem ſententiam non requiratur contactus phyſicus o-
„ mnium, quæ exhibentur, e. g. Vini, Hoſtiæ, &c.

„ Verum licet ſpeculative hæc ſententia videatur probabilior, in
„ praxi tamen non licet ea uti: tum quia datur grave præceptum phy-
„ ſice ac realiter tangendi inſtrumenta ab ordinante porrecta, tum quod
„ non liceat Sacramentum exponere periculo nullitatis. Unde Cle-
„ mens VIII. dicitur juſſiſſe reordinari eos, ſub conditione, qui a *Sa-*
„ gienſi Epiſcopo, oſtenſa tantum ſibi materia fuerant ordinati. Kö-
„ nig. de temp. ordin. n. 33. atque hinc eſt illa praxis & conſuetudo
„ Eccleſiæ, illa item Ordinandorum & Ordinantium ſolicitudo de con-
„ tactu phyſico præſtando. Licet enim probabile ſit, illum conta-
„ ctum ad valorem non requiri, non eſt tamen probabile, quod liceat
„ illum omittere.

„ Nota 2. Licet Papa ungatur Chryſmate in capite, Epiſcopus in
„ capite & manibus, Sacerdos vero oleo Catechumenorum in ambabus
„ manibus conjunctis: nulla tamen ex iſtis unctionibus eſt de ſubſtan-
„ tia conſecrationis. De Papali eſt certum: nam per illam non con-
„ fertur aliquis ordo, imo neque poteſtas, cum illam jam ante habeat.
„ Videtur id etiam eſſe certum de unctione Sacerdotali; nam licet hæc
„ cæremonia ſit antiquiſſima, materia tamen Ordinis presbyteratus
„ ſufficienter habetur quoad poteſtatem in Corpus Chriſti verum ſigni-
„ ficandam per traditionem patenæ cum Hoſtia, & calicis cum vino:
„ quoad poteſtatem vero in Corpus Chriſti myſticum per impoſitionem
„ manuum Epiſcopi.

„ Sed neque in conſecratione Epiſcopali (in quo aliqui diſſentiunt
„ cum Medin. Sylvio &c.) unctio pertinet ad ſubſtantiam. Quia habe-
„ tur alia ſufficiens materia conſecrationis Epiſcopalis, nempe impoſitio
„ manuum Epiſcopalium: quam ſolam cum impoſitione pallii adhibet
„ Orientalis Eccleſia; deinde, ut habetur c. un. de Sacra unct. Inno-
„ cent. III. unctionem in conſecratione Epiſcopali omiſſam juſſit *ſup-*
„ *pleri*, non vero reiterari ipſam conſecrationem: atqui non ſuffice-
„ ret, eam ſuppleri, ſi eſſet de ſubſtantia. Unde unctio illa in nova
„ lege eſt tantum præcepta Jure Eccleſiaſtico, quamvis in veteri fuerit
„ Juris Divini.

Porro

Porro forma Ordinis Sacerdotalis secundum Decretum Eugenii est: *Accipe potestatem offerendi Sacrificium in Ecclesia pro vivis & mortuis. In nomine Patris* &c. *Ordinarius Minister* hujus Sacramenti est Episcopus. *Effectus* augmentum gratiæ ad digne exercenda Sacra ministeria.

Septimum est *Sacramentum Matrimonii*, quod est signum conjunctionis Christi & Ecclesiæ. Causa illius efficiens est mutuus consensus, regulariter per verba de præsenti expressus. Assignatur autem triplex bonum Matrimonii. Primum est proles suscipienda, & educanda ad cultum Dei; Secundum est fides, quam conjuges mutuam servare debent. Tertium indivisibilitas matrimonii, quia significat indivisibilem conjunctionem Christi & Ecclesiæ; quamvis autem ex causa fornicationis liceat thori separationem facere, non tamen aliud Matrimonium contrahere, cum vinculum sit perpetuum. 45. Matrimonium.

„ Nota. Matrimonii materiam & formam determinate non assignat „ Eugenius, sicut aliorum Sacramentorum, sed tantum ait, causam effi„ cientem esse mutuum consensum. Dici tamen potest, materiam illius „ remotam esse, ipsa corpora contrahentium, ad generationem habilia: „ Materiam proximam traditionem mutuam juris in corpora: Formam „ vero verba, vel alia signa, quibus hæc mutua traditio juris significatur. „ Sicut in reliquis Sacramentis plerisque materia remota est aliqua res, „ ut in baptismo aqua, in confirmatione Chrysma, in extrema Unctio„ ne oleum, in ordine instrumentum aliquod significativum potestatis „ collatæ, e. g. calix &c. materia proxima vero applicatio materiæ remo„ tæ, seu actio ministri, per quam materiam applicat: puta ablutio, „ inunctio, traditio instrumenti: forma vero verba Ministri, quæ actio„ nem illam significant.

„ In Sacramento autem Eucharistiæ materia remota est panis & vi„ num, proxima vero Corpus & Sanguis Christi cum accidentibus euchari„ sticis. Sacramenti pœnitentiæ vero materia remota sunt peccata: pro„ xima materia, vel quasi materia tres actus pœnitentis, ut dictum.

6. Eugenius in suo decreto tradit Armenis compendiosam fidei regulam contentam in Symbolo S. Athanasii: *Quicunque vult salvus esse.*

7. Datur ipsis decretum unionis, cum Græcis initæ, cujus initium *Lætentur cæli &c.* in quo 5. supra memorata puncta continentur, de processione Spiritus S. a Filio, de rationabili hujus vocis additione in Symbolo, de pane sive azymo sive fermentato tanquam materia valida, de Purgatorio, & de Primatu Papæ.

8. Decernitur, ut Armeni festa eodem die celebrent, quo Ecclesia Romana & Orientalis ea celebrare consueverunt; ut etiam in hoc sit conformitas.

Hoc Synodale Decretum, in publica Concilii Sessione datum, Armeni receperunt suo & Patriarchæ sui nomine: seque in omnibus prorsus cum Romana Ecclesia univerunt anno 1439.

§. VII.

De Decreto Eugenii IV. pro Unione *Jacobitarum* promulgato.

46. Summa Decreti.

Post initam cum Græcis & Armenis Unionem Florentiam ad Eugenium & Concilium adhuc continuatum anno 1441. venerunt Legati Patriarchæ Orientalium *Jacobitarum*, hoc nomine appellatorum a *Jacobo Zanselo*, Natione Syro, Eutychetis & Dioscori sectatore. Petierunt etiam isti Legati suo & Jacobitarum omnium nomine Unionem cum Romana Ecclesia, traditis Patriarchæ sui ad Eugenium litteris, in quibus se scribit *Ministrum Sedis S. Marci, magnæ Alexandriæ, & totius Ægypti, Libyæ, Æthiopiæ, Pentapoleos Occidentalis, Africæ, totiusque prædicationis Apostoli Marci* &c. Eugenium vero appellat *Omnium Ecclesiarum Christianarum Apostolicum Pastorem, Patrum ac Sacerdotum Principem.*

Edidit proin Eugenius Papa in Concilio Florentino Bullam, quæ incipit: *Cantate Domino*, & communiter appellatur *Decretum Eugenii IV. pro Jacobitis.* In hoc imprimis DEum laudat, quod *intra triennium in hac Sancta Oecumenica Synodo saluberrimam trium magnarum Nationum unionem ad commune totius Christianitatis gaudium tam copiose effecerit: Ut adeo totus fere Oriens, qui gloriosum Christi nomen adorat, ac non parva Septentrionis portio post longa dissidia cum Sancta Romana Ecclesia in eodem fidei & charitatis vinculo convenerit: Primum quidem Græci, & qui subsunt quatuor Patriarchalibus Sedibus, multas gentes, nationesque & idiomata continentibus: Deinde Armeni, multorum populorum gens: Nunc vero Jacobiti, magni etiam per Ægyptum populi.*

Deinde exponit Christianam fidem. Damnat Sabellium, distinctionem Divinarum Personarum inficiantem, Arianos, Eunomianos, Macedonianos, Filium & Spiritum Sanctum in creaturarum ordine collocantes. Enumerat libros Veteris ac Novi Testamenti.

Damnat Ebionem, Cerinthum, Marcionem, Paulum Samosatenum, Photinum, qui Christum DEum esse negarunt: item Manichæum, somniantem, Christum non verum, sed phantasticum tantum corpus assumpsisse: Valentinum, qui dixit, Christum non esse natum de Maria, sed corpus cœleste attulisse: *Aetium*, dicentem, Corpus ex Virgine assumptum anima caruisse, voluitque loco animæ fuisse Deitatem. *Apollinarem*, qui

qui corpori ex virgine nato ſolam animam ſenſitivam conceſſit, loco animæ rationalis autem fuiſſe Deitatem.

Theodorum Mopſveſtenum & *Neſtorium*, aſſerentes, humanitatem Filio Dei tantum unitam eſſe per gratiam, ac propterea duas eſſe in Chriſto Perſonas. *Eutychem*, qui unam tantum in Chriſto naturam adſtruxit. *Macarium Antiochenum*, qui unam tantum duarum naturarum voluntatem & operationem admiſit.

Profitetur Romana Eccleſia, legalia veteris Teſtamenti, ut cæremonias, Sacrificia, Sacramenta, (quia ſignificandi alicujus futuri gratia fuerant inſtituta) licet Divino cultui illa ætate congruerent, ſignificato per illa Chriſto adveniente ceſſaſſe, & Novi Teſtamenti Sacramenta cœpiſſe: Atque illis (veteribus) velut ad ſalutem neceſſariis ſe ſubdentem peccare mortaliter. Per hoc tamen non negatur illa a Paſſione Chriſti usque ad promulgationem potuiſſe ſervari: modo non crederentur ad ſalutem neceſſaria. Poſt promulgatum vero Evangelium ſine ſalutis æternæ diſpendio ſervari non poſſunt, ut circumciſio, Sabbatum, ciborum mundorum & immundorum differentia, ceſſante etiam illa Apoſtolorum prohibitione abſtinendi ab immolatis ſimulacrorum, a ſanguine & ſuffocato, quia cauſa ceſſavit, nempe neceſſitas convivendi cum Judæis. Ex virtute tamen & obſervantia regularis diſciplinæ a multis poſſe abſtineri, dicente Apoſtolo, multa licere, ſed non omnia expedire.

Profitetur ac firmiter credit, neminem extra Eccleſiam Catholicam poſſe ſalvari: licet pro Chriſti nomine ſanguinem funderet.

Recipit Concilium Nicænum 318. Patrum: Conſtantinopolitanum 150 Patrum: Primum Epheſinum 200. Patrum: Chalcedonenſe 630. Patrum: Conſtantinopolitanum II. Conſtantinopolitanum III. aliaque Romani Pontificis authoritate legitime congregata, celebrata & confirmata, & præſertim hanc Sanctam Florentinam.

Inferuntur deinde per extenſum huic Jacobitarum inſtructioni decretum pro Græcis, & alterum pro Armenis promulgatum. Explicat formam Sacramenti Euchariſtiæ. Quartas & ulteriores etiam nuptias licitas eſſe declarat: quamvis, ſicut Virginitas viduitati, ſic viduitas nuptiis ſit præferenda.

Tum vero Andreas Abbas S. Antonii in Ægypto Legatus Joannis Patriarchæ Jacobitarum, ſuo ſuorumque nomine omnia in hoc Decreto contenta recepit, anno 1441.

Hoc eodem anno Nicodemus, Abbas Æthiopum, Jeroſolymis degentium, ad Eugenium Papam oratorem miſit cum litteris: qui multum deprædicat, quanta vigeat in Æthiopiæ Imperio ampliſſimo reverentia in Romanum Pontificem, impenſeque optare Imperatorem uniri Imperium 47. Unio cum Abyſſinis.

ſuum

suum cum Romana Ecclesia, a qua non recesserint ex perfidia, ut ali
sed propter distantiam locorum, & negligentiam Romanorum Ponti
cum, nunquam de eis curantium.

Verum non tantum per suos Jerosolymæ degentes egit Constantinu Imperator Æthiopiæ, sed ipse etiam scripsit ad Eugenium Papam, Unionem flagitavit, misso pariter Legato Petro Diacono, anno 1442.

48. Concilium translatum Romam. Interim Eugenius, ut Conciliabulo Basileensi, pervicaciter obluctan resisteret, utque major rerum agendarum esset commoditas, Concilium Flo rentinum Romam transtulit, ibique per plures adhuc Sessiones continuavi

In hoc igitur Concilio unionem perfecit Eugenius non tantum cu Æthiopiæ Imperatore, sed etiam cum Syriæ, & Mesopotamiæ populis inter Tigrim & Euphratem habitantibus: qui suos quoque Legatos m serant, inter quos Abdala, Archi-Episcopus Edessenus. Anno 1444. anno sequenti Decretum Unionis in eodem Romano Concilio confectum est pro Unione cum Nestorianis Orientalibus, qui *Chaldæi* vocabantur & cum *Maronitis*, qui Macarii Antiocheni hæresin de una in Christo vo luntate sectabantur. Nam & hi per Legatos Unionem petiverant.

49. Obitus Eugenii. Post tantam denique rerum gestarum immortalem gloriam anno 1447 ad capessendam Cœlestem Coronam abiit Eugenius Papa, ortus ex fami lia Veneta de Candelmeris, quæ post ejus electionem in Patritiorum se Nobilium Venetorum dignitatem est relata.

ARTICULUS XI.

De Concilio Generali XVII. Lateranensi V.

Sub

Julio II. & Leone X. ac Maximiliano I. Imperatore ad tollendum Schisma Pisanum, & reformandam Disciplinam anno 1512.

SUMMARIUM.

§. I.

Causæ Concilii ejusque convocatio.

1. *Bella cruenta Italiæ ineunte Sæculo XVI.*
2. *Sunt Occasio tetri Schismatis;*
3. *Et Pisani Conciliabuli.*
4. *Cui a Julio II. oppositum fuit Concilium Lateranense V.*

§. II.

Acta Concilii.

5. *Causæ Concilii propositæ.*
6. *Irritata Acta Conciliabuli Pisani.*
7. *Maximilianus I. Cæsar favet & adhæret Synodo Lateranensi.*
8. *Electio Papæ Simoniaca declaratur irrita; quo sensu.*
9. *Julii II. obitus & gesta bellica.*
10. *Leo X. prosequitur Concilium.*
11. *Pisani Patres resipiscunt, uti etiam Rex Galliæ.*

12. *De-*

12. *Definita animæ immortalitas.*
13. *Enumerantur Decreta Reformationis.*
14. *Statuitur, Papam esse supra Concilium.*

§. III.

De Concordatis Gallicis, a Concilio isto approbatis.

15. *Abrogata Sanctione Pragmatica Galliæ approbatur concordatum, a Leone X. cum Francisco I. initum.*
16. *In hoc conceditur Regi Galliæ Jus nominandi seu præsentandi Episcopos & Prælatos Galliæ, reservatis Pontifici Annatis.*
17. *Enumerantur Articuli hujus concordati.*
18. *Appellatio ad immediate superiorem decernitur.*
19. *Crisis Brietii de istis concordatis.*

§. I.

Causa Concilii ejusque convocatio.

Semper equidem cruentam Martis scenam Italia aperuit, nunquam tamen forsan magis, quam sub initium Sæculi decimi sexti: quo a Germanis, Gallis, Hispanis, Helvetis, ipsisque suis incolis fuit discerpta. Quanto partium studio certatum de Neapoli, Gallos inter & Hispanos distracta; hoc uno clades suas solantibus Francis, quod a Gonsalvo M. Cordubensi sint victi: quo majorem ætas illa heroem non vidit! Quot procos potentes Insubria habuit, extincta Vice-Comitum familia! Quot alternantis fortunæ casus exercuerunt Sfortianos Duces! Quot exercitus sub Ludovico XII. & Francisco I. immissi in Mediolanensem Ducatum! Quoties victores! Quoties victi, ac tota ejecti Italia! Quot, & quanta cum Venetis bella, quanta Fortunæ rerumque varietate! Maximilianus Germanus, Ferdinandus Hispanus, Ludovicus Gallus, Julius Italus, modo omnes in Venetos, modo in se ipsos conversi, hostes ex sociis! Veneti ipsi jam victores adversus Maximilianum Imperatorem animosi, jam ad Ghiaradam a fœderatis cæsi, demisse eidem supplices, ut a ruina vindicetur respublica: jam Julio & Ferdinando in partes suas pertractis, animum urbesque recipientes! 1. Bella Italiæ.

Julius II. Papa, qui pacem inter Filios conciliare debuerat, militaribus spiritibus ardens, accendere bellum magis est visus: dum modo Helvetos armat in Ludovicum, eorumque opera Gallos Mediolano ejicit; modo Gallis junctus in Venetos irruit; modo recepta Romandiola Venetis conciliatus, iterum in Ludovicum vires irasque colligit: modo inito cum Venetis & Italis Principibus fœdere, de ipso etiam Maximiliano Cæsare Italia submovendo consilia agitat, modo cum Italicis Principibus collisus:

Turca interim ex discordiis Christianorum Principum increscente, pluresque semper Christianas Provincias depascente.

2. Occasio Schismatis, Quæ sane res deploranda gravibus Ecclesiæ turbis ac Schismati pernicioso occasionem dedit. Cum enim Julius, dum in Pontificem eligeretur, jurasset, se intra biennium convocaturum Generale Concilium, ad reformandos Ecclesiæ mores, & conciliandam inter Principes Christianos pacem, armaque convertenda in communem hostem Christiani nominis, fidem datam non liberavit: vel quia noluit, vel quia non potuit, bellis profanis implicitus.

3. Et Pisani Conciliabuli. Urgetur promissis stare, atque juramento satisfacere: at de anno in annum differt Concilium. Quare cum aliunde Maximilianus Imperator non admodum amico esset in Julium animo, Ludovicus vero etiam hostili, anno 1511. primum Turonem in Gallia, dein eodem anno Cardinales Ducibus Bernardino Caravalio, Guilielmo Brissoneto, Renato Priano, & Federico San-Severino, *Pisas* indixerunt Generale Concilium, contra voluntatem Julii; ex voluntate autem Ludovici XII. Galliæ Regis: qui licet parum tribueret huic Synedrio, terrendum tamen per illud Julium dicebat, tanquam per larvam, ut mitiora ineat consilia.

Julius, ut Pisanum hoc Conciliabulum (quod postea Mediolanum, Taurinum, ac Lugdunum etiam fuerat translatum) efficacius dissolveret, & Schismati jam jam inundanti aggerem objiceret, indixit Concilium Generale *Lateranense V.* pro restauranda Ecclesiæ disciplina, armisque in Turcam convertendis, composita inter Christianos pace. Quam eo magis exoptabat Papa, quo majorem a Gallis ad Ravennam cladem acceperat: ubi ipsius Julii ac Ferdinandi Catholici exercitus a Gallis ingenti prælio fusus est.

4. Cui oppositum Lateranense. Interfuerunt huic Concilio, præter Julium Pontificem, ac deinde Leonem X. 18. Cardinales, 2. Patriarchæ Alexandrinus nempe & Antiochenus: Episcopi fere 100. Abbates, & Generales Ordinum, Patres universim ad 114. inter quos *Thomas de Vio Cajetanus*, Generalis Prædicatorum, ac postea Cardinalis. *Angelus*, Sac. Ord. B. M. V. Servorum Generalis: *Ægydius* Ord. Eremitarum S. Augustini, viri celeberrimi: cum Oratoribus Hispaniæ, & Venetiarum.

Inchoatum autem est Concilium anno 1512. finitum vero anno 1517. constans 12. Sessionibus. Primis quatuor præsedit Julius II. quintæ Raphael Cardinalis Ostiensis, reliquis septem Leo X. infrequens tamen fuit hæc Synodus, tum propter Schisma Conciliabulo Pisano adhærentium, qui potissimum fuere Galli: tum quia Episcopi non satis secure accedere poterant Romam, propter exercitum Gallicum, post victoriam Ravennatensem in Italia circumvolitantem.

§. II.

§. II.

Acta Concilii.

In Sessione I. 10. Maji 1512. Julius Oratione ad Patres aperuit Concilium, 5. Fines Concilii.
ejusque fines explicavit, nempe disciplinæ reformationem, Schismatis extinctionem, pacem componendam, & arma in Turcas convertenda, refutat etiam Conciliabuli Pisani objectiones contra se promulgatas. Ostendit, se semper Concilii celebrandi fuisse cupidissimum, sed non potuisse, donec bella, jam sub Alexandro VI. cœpta, essent finita, & sua Ecclesiæ restituta.

Re ipsa maturandi nunc Concilium causa præcipua fuit clades Ravennatensis, ne illius occasione, ex longiori mora Conciliabulum Pisanum, cui Ludovicus XII. favebat, vires suas augeret: ut satis indicat Ægydius Viterbiensis in pulcherrima Oratione, ante Concilii initium habita: In qua ait, Ecclesiam plus proficere Spiritualibus armis, Conciliorum nempe autboritate, quam profanis.

In Sess. II. legitur Bulla, in qua damnatur Conciliabulum Pisanum 6. Irrita Acta Pisani.
(a quo Julius contumaciæ accusatus, & a Pontificatu fuerat suspensus) omniaque in eo gesta declarantur irrita. Lateranense vero hoc Concilium definitur esse legitime & in Spiritu Sancto congregatum. Habita Oratio a Thoma de Vio Cajetano, Generali Prædicatorum: in qua explicans verba illa Apocalipsis: *Vidi civitatem, Sanctam, Jerusalem, novam, descendentem de Cœlo*, ostendit, quinque conditiones hic insinuatas inveniri in Concilio Lateranensi Ecclesiam repræsentante, nullam vero earum in Conciliabulo Pisano.

In Sess. III. lectum est Mandatum Maximiliani I. Imperatoris, quo 7. Cæsar favet Lateranensi.
Episcopum Gurcensen Procuratorem suum cum pleno jure mittit ad Concilium, data etiam potestate, nomine Cæsaris consentiendi in abolitionem concilii primum a Gallis Turonibus, deinde Pisis coacti.

Igitur Procurator Cæsareus revocat quodcunque mandatum concessum Conciliabulo Pisano, omniaque illius acta irrita declarat. Amplectitur vero Synodum Lateranensem tanquam legitime congregatam, & Universalem Ecclesiam repræsentantem. Denique declarat, Cæsarem nunquam dedisse mandatum ad Conciliabulum Pisanum.

Si hoc verum est, impostores fuerunt, qui in illo Conciliabulo pro Cæsareis Procuratoribus se venditabant. Fuit quidem initio Cæsar non omnino alienus a Pisanis Patribus, utpote offensus a Julio, quod is societate sua deserta privatam cum Venetis pacem fœdusque inierit, non sine magno Maximiliani damno.

At Princeps sane optimus & apprime Catholicus plus virtuti & Religioni, quam iræ, ut ut justæ, dedit. Unde privatis offensionibus posthabitis, misso cum plena potestate Legato omnem operam impendit, ut Schisma tollatur, ac Romano Pontifici sua constet authoritas.

In eadem Seff. Julius Galliam ac præsertim Lugdunum, quo Conciliabulum Pisanum se receperat, interdicto subjicit: damnatque rursus Acta.

Habita denique Oratio ab Episcopo Malfetano; in qua inter alia conqueritur, plures tanta contentione expetiisse Synodum, nunc vero ad illam invitatos non comparere.

In Seff. IV. lecta est epistola Ludovici XI. ad Pium II. data anno 1461. in qua revocavit, adhortante Pio, Sanctionem Pragmaticam Galliæ.

Quæ Sanctio, tanquam præjudiciosa Sedi Apostolicæ, a nullo Pontifice approbata, a nullo legitimo Concilio lata, sed tempore Schismatis fabricata, & per abusum in Gallia invalescens reprobanda decernitur, citatis Gallis, si qui vellent illam defendere.

8. Electio Simoniaca irrita.

In Seff. V. habita anno 1513 præsedit Raphaël Cardinalis Episcopus Ostiensis, ægrotante Julio Pontifice. In hac recepta fuit Julii II Bulla, qua irritavit electionem summi Pontificis per Simoniam obtentam: Cardinales vero sic eligentes omni dignitate, officio, & beneficio ipso facto privatos voluit. *Salubris equidem constitutio, sed in praxi difficilis, & majorum forte turbarum ac Schismatum fomitem datura. Licet igitur Ecclesia electionem Simoniacam irritet, censuit tamen non raro, satius esse acceptare Pontificem, etiam illegitime electum, imo etiam intrusum, quam Schismati occasionem præbere. Est igitur tunc acceptatio populi altera quasi electio, supplens omnes defectus, qui sunt juris humani.*

9. Julius II.

Quatriduo post Sessionem V. obiit *Julius II.* Pontifex anno 1513. postquam novem annis rexit Ecclesiam, sacris & profanis tonans fulminibus. Cæsarem Borgia, (Alexandri VI. Filium, abjecta, quam Pater dederat, purpura, hominem nefarium, multarumque tragœdiarum in Italia auctorem & actorem, a Rege Galliæ creatum Ducem Valentinum) quem Pius III. custodiæ mandaverat, ea conditione dimisit, ut Castrum Cæsenæ & Fori Livii Ecclesiæ restituat. Cum pluribus Principibus contra Venetos, Ravennam & Ariminum detinentes, fœdus iniit; receptaque Romandiola, fœderatos suos Maximilianum Cæsarem, & Ludovicum Galliæ Regem reliquit, ac novum fœdus cum Venetis iniit: cæso ejus postea exercitu ad Ravennam, Ducem Ferrariæ propter occupatas Salinas excommunicatum armis profligavit. Mutinam ac Mirandolam Gallis eripuit. Indicto ea de causa ab his Pisano Conciliabulo, Cardinales Schismaticos cum Rege Ludovico & Florentinis anathemate perculit: implorato & obtento Hispa-

norum

norum & Anglorum auxilio; horum ac præcipue Venetorum & Helvetiorum ope, fractus licet Ravennensi clade, Gallos tota Italia ejecit, restituto Mediolano Maximiliano Sfortiæ per Helvetos, quos *Propugnatores & Defensores Pontificiæ Dignitatis* appellavit Julius, Leo X. vero *Ecclesiæ Defensores*, postquam iterato Gallos Italia expulerant. Porro Julius Bononiam a Bentivoliis occupatam recuperavit. Denique hoc Generali Concilio molitiones Schismaticorum fregit. Basilicam Vaticanam, orbis miraculum, ædificare aggressus.

Post ejus mortem pacifice & unanimiter electus est JoannesMedicæus, annorum 37. dictus Leo X. qui deinceps per Sessiones adhuc septem Concilium continuavit: Pontifex insigni virtute, fide, mansuetudine, constantia: litteratorum amator eximius; nam Doctos complures invitavit Romam, inter quos fuerunt *Bembus* & *Sadoletus*, qui humaniore litteratura conspicui ipsi erant ab Epistolis, a Paulo III. deinde creati Cardinales. 10. Leo X.

In Sess. VI. deputati Patrum aliqui ad agendum de pace inter Christianos Principes componenda: alii de reformatione disciplinæ, alii de abroganda Sanctione Pragmatica: alii de fide Catholica contra Turcas defendenda. Habita Oratio ab Episcopo Modrusiensi de Schismate & Turcarum immanitate.

In Sess. VII. comparuit etiam Legatus Regis Poloniæ, & DucisMediolanensis. Bernardinus Carvalius & Fridericus de S. Severino Cardinales, oblato supplici libello, Concilio Pisano renuntiantes, veniam rogant, atque a Leone X. pristinæ dignitati restituuntur. 11. Pisani resipiscunt,

In Sess. VIII. tres Oratores Ludovici XII. Regis Galliæ ad Concilium Lateranense missi, Pisano renuntiant Regis nomine, & Lateranense tanquam legitimum agnoscunt, uti etiam Legati Electoris Brandeburgici, & Marchionis Montisferrati, accusata Gallorum in Provincia contumacia. Et Galli.

Definitum hominis animam esse immortalem, atque in singulis hominibus existere singulas, non vero unam tantum in omnibus. Mandatum insuper Philosophiæ Professoribus, ut gentilium errores diligenter confutent. 12. Animæ immortalitas.

Dicebant quidam animam aut esse mortalem aut unam tantum in pluribus, saltem secundum Philosophiam. Quos inter erant Pomponatius, Lætus, Phædrus, Politianus, Calderinus, mundana sapientia celebres.

Actum pariter de reducendis Bohemis.

In Sess. IX. anno 1514. præsente etiam oratore Regis Lusitaniæ, actum de Reformatione curiæ Romanæ, decretumque. 13. Decreta reformationis.

1. Tantum idonei promoveantur.
2. Episcopus aut Abbas non judicetur, nisi auditus.
3. Monasteria deinceps nulla dentur in commendam.

4. Uniones perpetuæ ne fiant, extra casus in Jure expressos, & rationabilem causam.

5. Ne dispensetur in possidendis pluribus quam duobus beneficiis incompatibilibus, nisi magna & urgens necessitas exigat.

6. Cardinales, (quos declarat Synodus summo Pontifici proximos esse dignitate) non resideant extra curiam Romanam.

7. Magistri pueros in virtute & doctrina diligenter instruant.

8. Renovantur Constitutiones contra Simoniacos.

9. Si quis post sex menses ab obtento beneficio Divinum officium non dixerit, non tantum teneatur restituere fructus pro rata temporis, sed etiam, si contumaciter pergat omittere, monitione prævia, privetur beneficio. Pius V. postea hoc decretum adhuc magis asperavit, restitutionem singulis diebus, imo etiam omissioni singularum horarum respondentium fructuum decernens.

In Seff. X. anno 1515. approbantur *Montes Pietatis*, & sub excommunicatione prohibentur impugnari. Nullus prodeat liber, nisi ab Ordinario vel Inquisitore approbatus. Causæ in prima instantia extra Romam decidantur.

14. Papa supra Concilium. In Seff. XI. anno 1516. promulgata celebris Bulla *Pastor æternus*; in qua abrogatur Sanctio Pragmatica Gallicana; assertumque, quod Pontifex super omnia Concilia potestatem habeat, ac plenum jus illa indicendi, transferendi, ac dissolvendi: Idque probatur multis exemplis.

Approbatum concordatum a Leone X. cum Francisco Galliæ Rege initum Bononiæ.

Edita constitutio de prædicatione verbi Divini. *Ad hanc Sessionem venit etiam Legatus Patriarchæ Maronitarum.*

In Seff. XII. anno 1517. celebrata excommunicantur, qui tempore electionis novi Pontificis Cardinalium domos invadunt.

Hæc Concilii Acta Leo X. speciali Bulla confirmavit.

§. III.

De Concordatis Gallicis a Concilio isto approbatis.

15. Abrogata Pragmatica. Quinam Ortus, progressus, & indoles fuerit Sanctionis Pragmaticæ Gallicanæ, dictum alias: Jam vero in hoc Concilio antiquata illa fuit & abrogata substitutis in illius locum *Concordatis*, cum Francisco I. initis Bononiæ a Leone X. Per ista in Cathedralibus & Abbatialibus Ecclesiis adempta est Capitulis Galliæ potestas electionum. Nam

16. Jus Patronatus. 1. Conceditur Regi jus nominandi, seu præsentandi ad Ecclesias Cathedrales & Abbatiales intra sex menses idoneum, qui gradu Theologiæ vel Juris Canonici sit insignitus in celebri aliqua Academia, prævio rigoroso examine & saltem 27. annos ætatis habentem.

Quodsi

Quodsi autem Rex inidoneum Pontifici nominaret aut præsentaret instituendum, poterit Rex intra tres menses, a die recusationis numerandos nominare Pontifici alium. Quo tempore finito pertinet ad Sedem Apostolicam Ecclesiæ providere.

Reservantur etiam Pontifici vacantia apud S. Sedem.

Aliter factæ provisiones sunt irritæ: exceptis tamen personis Regii Sanguinis & Religiosis mendicantibus, in quibus nominandis non requiruntur omnia prædicta.

2. Pariter in Monasteriis, & Prioratibus Conventualibus, & vere electivis secundum formam Capituli *quia propter*, deinceps nominatio Abbatis, Prioris, aut Prælati ad Regem pertineat. Qui intra sex menses Pontifici præsentabit idoneum ejusdem ordinis, ad minimum 23. annorum. Alias recusari poterit.

3. Salvis tamen Privilegiis, a Sede Apostolica specialiter concessis alicui Ecclesiæ eligendi proprium Prælatum.

4. Tolluntur gratiæ exspectativæ, & speciales vel generales reservationes ad vacatura beneficia. 17. Articuli.

5. Si Statuta requirant, ut obtenturus dignitatem, sit Canonicus, observandum est.

6. Unus Canonicatus detur Theologo docenti.

7. Tertia pars Beneficiorum detur graduatis ab Ordinariis Collatoribus & Patronis Ecclesiasticis. Unde statuuntur menses pro graduatis præsentandis, & alii menses pro aliis.

8. Decernuntur multa circa personas graduatas, tempus studii, testimonia Academica, ordinem dignitatis &c.

9. Parochiæ Urbicæ solis conferantur graduatis ex Theologia vel Jure Canonico.

10. Quilibet Pontifex semel in vita sua possit litteras in forma mandati dare; ita, ut collatorem 10. beneficiorum in uno tantum beneficio, collatorem vero 50. beneficiorum in duobus tantum beneficiis gravare possit.

11. Causæ omnes (exceptis majoribus, in Jure expresse Pontifici reservatis) a Judicibus, qui de Jure, vel consuetudine, vel Privilegio, aut præscriptione cognitionem habent, terminari debent.

12. Appellationes justæ fiant ad immediate Superiorem, ita, ut ne quidem ad S. Sedem fieri possint, præteritis Judicibus mediis. Ante Sententiam vero definitivam absolute non potest appellari; nisi gravamen tale esset illatum, quod in definitiva sanari non posset; & tali etiam casu non nisi ad immediatum Superiorem potest appellari. 18. Appellatio ad immediate Superiorem.

13. Si exempti a Jurisdictione Judicum Ordinariorum, seu immediate subjecti Sedi Apostolicæ, ad eandem duxerint appellandum, per rescriptum

ptum Papa committat causam Judicibus delegatis in Gallia: a quibus appellari non possit, nisi in casu denegatæ Justitiæ, aut metus injuste incussi. Cardinales tamen & Officiales Pontificii in hoc non comprehenduntur.

14. Lites beneficiales intra biennium terminentur.

15. A duabus Sententiis interlocutoriis, & tribus definitivis conformibus ulterius non appelletur: sed mox ad executionem procedatur.

16. Qui per triennium possedit Beneficium pacifice & cum titulo colorato, neque in petitorio neque possessorio amplius molestetur, ne quidem ratione instrumenti noviter reperti: nisi violentus fuerit ingressus aut pars altera justum impedimentum reclamandi doceat. Nullum tamen tempus illum juvat, qui sine titulo Beneficium possidet.

17. Concubinatus, tanquam Divino præcepto vetitus omnibus, ac præsertim Clericis, severe prohibetur.

18. Interdicta localia non ferantur propter culpam privatæ personæ.

19. Hæc concordata vim habeant veri Contractus, utrinque obligantis. *Suntque voluntate Regis publicata, ac registrata in Senatu Parisino.*

Hæc concordata jam anno 1515. iniri cœpta sunt; sed cum multæ difficultates occurrerent, & præsertim quia Prælati Ecclesiæ Gallicanæ, utpote quibus electionum potestas ablata fuerat, & in Regem translatum Jus Nominationis, consentire nolebant, præsertim in Delphinatu; tum etiam quia Pontifex in his concordatis *Annatas*, Cameræ Apostolicæ solvendas, sibi reservabat, ad annum usque 1518. multas hæc res turbas in Gallia excitavit.

19. Crisis Brietii. Acerba tamen nimium videtur esse Crisis *Philippi Brietii*: qui in *Annalibus mundi* ad annum 1515. sic scribit: *Hic* (Bononiæ) *factum concordatum, abolita Pragmatica Sanctione, malæ matris Soboles pejor, qua, ut pinguiores Annatas, & pecuniæ plus acciperet Pontifex, spirituale Francisco dedit, ejusque Successoribus; videlicet ad Ecclesias Cathedrales, & Abbatias nominationem, Rege ipso sub initium repudiante gratiam, quasi nocituram conscientiæ suæ: quam tamen deinceps & ipse, ejusque Successores, sine scrupulo concoxere, potissimum ex quo Sessione XI. Concilii Lateranensis V. hoc concordatum probatum est; ad cujus tamen cogitationem boni hactenus omnes Theologi, ambitionis expertes, intremuerunt.*

CA

CAPUT IV.

De Jure Novissimo Tridentino.

Nihil celebrius Canonibus & Decretis Tridentini Concilii, quod ex hactenus celebratis est Generale ultimum, omniumque lo-
upletissimum, sive doctrinam Fidei, sive Decreta Disciplinæ spe-
temus. Celebratum est circa medium Sæculi XVI. contra Luthe-
i, aliorumque Novatorum errores sub Paulo III. Julio III. Pio IV.
ummis Pontificibus, & Carolo V. ac Ferdinando I. Imperatori-
us. Juvat materiam multo utilissimam & quotidiani usus partim
istorice, partim dogmatice proponere, ut, quæ per vastos to-
os sunt dispersa, brevi Synopsi sub aspectum cadant. Inquira-
us primo in Synodi causas.

SUMMARIUM.

§. 1.

Origo Lutheranismi.

Indulgentiarum salubris usus in Ecclesia,

Abusibus permixtus,

Sub Leone X. Tezelio prædicante,

Ingentium turbarum originem dedit.

Dum Lutherus, urente invidia, non tantum contra abusus tonat, sed etiam contra ipsas Indulgentias,

Quas propugnant Tezelius, Eckius, Prieras.

Lutheri Congressus Augustæ cum Cardinale Cajetano.

Appellat ad Concilium, deluso Miltitio.

Disputatio Lipsiaca Eckii cum Carlstadio & Luthero.

o. *Leo X. damnat 45. Propositiones.* *Quare furens Lutherus comburit libros Juris Canonici.*

11. *Fautores Lutheri Saxo, Palatinus, Huttenus &c.*

12. *Erasmo modo amico, modo inimico.*

13. *Lutherus edicto Imperiali proscriptus Wormatiæ.*

14. *In Wartburgensi arce latet, emissis tamen pluribus libris pestiferis.*

15. *Damnatus ab Academiis, & a Rege Angliæ refutatus.*

16. *Insurgit contra Carlstadium propter Imagines. Carlstadii fata.*

17. *Lutherus corrumpit S. Scripturam.*

18. *Meliorem versionem opponunt Emserus, aliique.*

19. *Lutherani Norimbergæ centum Gravamina proponunt.*

§. 2.
Progressus Lutheranismi.

20. *Lutheranismus inductus in Sueciam: spoliorum Ecclesiasticorum cupiditate Rege perverso:*
21. *Et in Daniam per Pomeranum.*
22. *Campegius in Comitiis Norimbergensibus urget executionem edicti Wormatiensis; at frustra: Lutheranis appellantibus ad Concilium.*
23. *Catholici Ordines vero aliud decretum Ratisbonæ conficiunt.*
24. *Boreales Provinciæ passim pervertuntur.*
25. *Quomodo Prussia & Livonia.*

§. 3.
De Bello Rustico, variis Comitiis, & Confessione Augustana.

26. *Lutherus accendit bellum Rusticanum.*
27. *Postulata Insolentia Rebellium Rusticorum,*
28. *Et immanis furor.*
29. *Ubique ingenti clade cæsi, cum Münzero.*
30. *Sacrilegæ Lutheri nuptiæ in communi Germaniæ luctu.*
31. *Hassum pervertit.*
32. *Hungariæ clades, negantibus Lutheranis auxilia.*
33. *Roma capta & direpta.*
34. Protestatio *Lutheranorum in Comitiis Spirensibus contra Edictum Imperiale.*
35. *Unde* Protestantium *nomen.*
36. *Vienna liberata.*
37. *Marburgense colloquium inter Lutherum & Zwinglium.*
38. *Initia fœderis Smalcaldici.*
39. *Cusa Augustana confessio a Melanchthone,*
40. *Et Cæsari oblata in Comitiis Augustanis,*
41. *Confutata a Catholicis.*
42. *Recessus Imperii Augustanus.*
43. *Cur Protestantes ad Concilium appellarint?*
44. *Fœdus Smalcaldicum.*
45. *Suspensio Edicti Wormatiensis & Augustani.*

§. 4.
Consilium de convocanda Synodo.

46. *Conditiones celebrandi Concilii a Pontifice & Cæsare propositæ,*
47. *Rejectæ a Lutheranis,*
48. *Qui alias proponunt, in Ecclesia Dei inauditas.*
49. *Paulus III. tamen urget Concilium,*
50. *Illudque indicit primo Mantuam, deinde Vicentiam,*
51. *Protestantibus Lutheranis.*
52. *Unio Catholicorum.*
53. *Papa Niceam usque profectus, ut Reges conciliet.*
54. *Post obitum Georgii Saxonis, & Joachimi Brandeburgensis Septemviri, Principum apprime Catholicorum, res in deterius lapsæ.*
55. *Disputatio Ratisbonensis frustranea.*
56. *Tridentum pro Concilio propositum.*
57. *Amsdorffius intrusus dejecto Pflugio.*

58. *Con.*

58. *Concilium Tridentinum indictum.*
59. *Sed propter bella dilatum.*
60. *Hermanni Coloniensis lapsus.*
61. *Facilitas in Lutheranos.*
62. *Pax Crespiaca.*

§. 5.

Concilium Tridentinum inchoatum sub Paulo III.

63. Sessio I. *Propositæ causæ celebrandi Concilii.*
Sessio II. *Statutus modus vivendi in Concilio.*
Sessio III. *Lectum Symbolum Nicænum.*
64. Sessio IV. *De libris S. Scripturæ, versione vulgata, editione librorum.*
65. Sessio V. *De* peccato Orginali.
66. *De Immaculata Conceptione B. V.*
67. *De prælectione S. Scripturæ, instructione & prædicatione.*
68. Sessio VI. *Doctrina de* Justificatione.
69. *Canones seu anathematismi de Justificatione.*
70. *Quinque Capita de Reformatione circa Residentiam Episcoporum, aliorumque Beneficiatorum &c. &c.*
71. Sessio VII. *Canones de* Sacramentis in genere.
72. *Canones de* Baptismo.
73. *Canones de* Confirmatione.
74. *Decreta Reformationis de Clericis, Beneficiis Ecclesiasticis, Ordinationibus, &c.*
75. Sessio VIII. *Actum de Concilio transferendo Bononiam.*
76. Sessio IX. & X. *Decreta Bononiæ prorogatio Concilii ad opportuniora tempora.*

§. 6.

Bellum Smalcaldicum, translatio, & suspensio Concilii.

77. *Smalcaldorum apparatus bellici.*
78. *Disputatio in Comitiis Ratisbonensibus.*
79. *Mors Lutheri, & elogium.*
80. *Cæsar fœdus init contra Smalcaldos.*
81. *Publicat belli causas.*
82. *Smalcaldi frustra tentata Tyroli, haud procul Ingolstadio castra locant, ac bellum Cæsari denuntiant.*
83. *Cumque frustra tormentis impetiissent castra Cæsarea,*
84. *Arte & Virtute Cæsaris attriti,*
85. *Plerique ejus gratiam implorant.*
86. *Cæsar decernit bellum Saxonicum per se ipsum gerere.*
87. *Memorabilis trajectio Albis.*
88. *Mühlbergensis victoria, capto Electore;*
89. *Et Landgravio, indignantibus Mauritio & Brandeburgo.*
90. *Crisis de Landgravii captivitate.*
91. *Cæsar fidem non violavit, nec clementiam, aut æquitatem.*

92. *In Comitiis Augustanis etiam Lutherani decernunt, parendum esse Concilio Tridentino.*
93. *Dissidia circa translationem Concilii Bononiam.*
94. *Urget Cæsar, ut revocetur Tridentum.*
95. *At suspenditur Concilium tempore omnino importuno.*

§. 7.

De Constitutione *Interim* & Reductione Concilii Tridentum.

96. *Cum disceptatur, an Tridenti, an vero Bononiæ continuandum sit Concilium, Cæsar Constitutionem* Interim *confici curat.*
97. *In qua, cæteroquin Catholica, concessa Protestantibus communio sub utraque specie, & presbyteris connubia.*
98. *Neutri parti satis placuit hoc* Interim.
99. *Urgente tamen ejus observationem Imperatore.*
100. *Unde nova Lutheranorum divisio in* Rigidos *&* Molles &c.
101. *Obitus Pauli III. & electio Montani, primi Concilii Præsidis, qui Julius III. est dictus.*
102. *Hic, quamvis mordicus Bononiensium partes prius defenderit, jam facile in reductionem Concilii Tridentum consentit, Crescentio nominato Præside.*
103. Sessio XI. & XII. *Decreta Reassumptio Concilii Tridentini, & Sessionis XIII. dies.*

§. 8.

Continuatio Concilii Tridentia sub Julio III.

104. *Digresso in Belgium Cæsare Protestantes Fidem datam frangunt, & tam Constitutionem* Interim, *quam Concilium spernunt.*
105. *Mittunt tamen ad Concilium quosdam, sed potius ad expostulandum.*
106. *Insolentia postulatorum.*
107. Sessio XIII. *Doctrina dogmatica de* Sacramento Eucharistiæ.
108. *Canones de eodem.*
109. *Decreta Reformationis, de Judiciis & Appellationibus &c.*
110. Sessio XIV. *Doctrina dogmatica de* Sacramento Pœnitentiæ.
111. *Observatio de Sacramento pœnitentiæ* valido & informi.
112. *De Contritione & attritione.*
113. *De Confessione peccatorum.*
114. *De Circumstantiis peccatorum.*
115. *De Jurisdictione Ministri, & Casuum Reservatione.*
116. *De Satisfactione.*
117. *Canones de Sacramento Pœnitentiæ.*
118. *Doctrina dogmatica de Sacramento* Extremæ Unctionis.
119. *Canones de eodem.*
120. *Decreta Reformationis, de Sacris Ordinationibus.*
121. *De pœna non gestantium habitum clericalem.*
122. *Observatio de Irregularitate ex homicidio &c.*

§. 9.

§. 9.
De Suspensione Concilii propter bellum *Mauritianum*.

123. Sessio XV. *Prorogata Sessio, quia exspectabantur adhuc Protestantes. Quibus novus atque amplissimus datus Salvus Conductus.*
124. *Cur Mauritius a Cæsare Patrono suo defecerit.*
125. *Magdeburgum dat ei occasionem apparandi bellum.*
126. *Mauritii fœdera cum Protestantibus & Rege Galliæ.*
127. *Bellum infert Cæsari inopinatum.*
128. *Quem, irrumpens in Tyrolim, inermem intercipere cogitat.*
129. *Transactio Passaviensis calamitosa.*
130. *Reservatum Ecclesiasticum.*
131. *Henricus II. tres Lotharingiæ urbes occupat.*
132. *Albertus Brandeburgicus, fax Germaniæ, proscriptus: ac victus a Mauritio: cadente victore.*
133. Sessio XVI. *Hos inter bellorum turbines suspensum fuit Concilium, mortuo Crescentio Præside. Tenuitque ad decennium suspensio, ob varias causas.*
134. *Abdicatio Caroli V. ejus elogium.*
135. *Pax Cameracensis, confirmata nuptiis;*
136. *Sed Henrico II. lethiferis.*
137. *Ferdinandus I. Imperator.*
138. *Colloquium Wormatiense, cum Lutheranorum dedecore abruptum.*
139. *Desperata apud Acatholicos unitas Fidei.*
140. *Pius IV. Pontifex jubet continuari Concilium Tridentinum.*
141. *Centuriæ Magdeburgicæ.*
142. *Pius IV. mittit Legatos ad Conventum Protestantium Principum Naumburgensem, qui ad Concilium eos invitant.*
143. *Errores Baji confixi.*
144. *Præsides Concilii Tridentini sub Pio IV.*

§. 10.
Absolutio Concilii sub Pio IV.

145. Sessio XVII. *Decreta Concilii celebratio.*
146. Sessio XVIII. *Decretum, conficiendum esse* Indicem librorum prohibitorum.
147. Sessio XIX. *Postulatum, ne dicatur Concilium* continuari, *sed de novo incboandum.*
148. Sessio XX. *Decreta iterum prorogatio; propter varias molestias ab Oratoribus causatas.*
149. *Postulatus usus calicis.*
150. Sessio XXI. *Doctrina dogmatica de* Communione sub utraque specie.
151. *Canones de eadem.*
152. *An aliquando concedendus usus calicis, in aliud tempus remissum, ac denique Pontifici permissum.*
153. *Decreta Reformationis, de Ordinationibus gratis faciendis: de titulo mensæ &c.*
154. *De distributionibus quotidianis.*
155. *De novis Parochiis erigendis.*

156. *De Unione Beneficiorum.*
157. *De Ecclesiis collapsis.*
158. *Quæstores, eleemosynarii abrogati.*
159. Sessio XXII. De Sacrificio Missæ. *Dogmata de potestate, fructu, Latria, Canone, Cæremoniis, Missa privata, aqua vino miscenda &c.*
160. *Canones de Sacrificio Missæ.*
161. *Decretum de Missa devote ac reverenter celebranda.*
162. *Decreta Reformationis, de Canonicis, distributionibus promovendis, Rescriptis, Commutationibus, Visitationibus, rationibus reddendis, Notariis, usurpatoribus bonorum Ecclesiasticorum.*
163. Sessio XXIII. De Sacramento Ordinis. *De reformanda Romana curia.*
164. *Lis inter Oratores Galliæ & Hispaniæ de Loci prærogativa.*
165. *Doctrina de Sacramento Ordinis.*
166. *Canones de eodem.*
167. *Decreta Reformationis circa Residentiam Episcoporum, & aliorum Curatorum.*
168. *Circa consecrationem Episcoporum.*
169. *De Ordinandis, eorumque qualitatibus &c.*
170. *Statuitur necessaria approbatio Confessariorum.*
171. *Erigenda Seminaria & Scholæ.*
172. Sessio XXIV. De Sacramento Matrimonii.
173. *Canones de polygamia, impedimento consanguinitatis & affinitatis, potestate statuendi impedimenta dirimentia, de divortiis, statu conjugali, Virginali &c.*
174. *Decreta de Reformatione Matrimonii.*
175. *Præmittenda trina denuntiatio.*
176. Clandestineitas *impedimentum dirimens.*
177. Benedictio nuptialis *a quo impertienda.*
178. Cognatio Spiritualis *inter quos.*
179. *Impedimentum* publicæ honestatis *restrictum.*
180. *Item Affinitatis ortum ex copula illicita.*
181. *Impedimentum* Raptus. *Pœna.*
182. *Quid circa* vagabundos?
183. *Et Concubinarios?*
184. *Magistratus cogentes?*
185. *Viginti alia capita de Reformatione.*
186. *De electione Episcoporum, & Cardinalium.*
187. *Synodi Particulares.*
188. *Visitationes.*
189. *Prædicationes frequentes sint, & a quibus?*
190. *Causæ criminales majores Episcoporum ad Pontificem.*
191. *Ampla potestas Episcoporum dispensandi in irregularitatibus, suspensionibus, & casibus occultis.*
192. *Pœnitentiarius in Cathedrali.*
193. *De ætate & qualitatibus Præficiendorum.*
194. *Sede vacante sit Oeconomus & Vicarius.*
195. *Unum Beneficium uni.*

196. *Con-*

196. *Concursus in collativis & electivis. Quid in Patronatis?*
197. *Gratiæ exspectativæ sublatæ.*
198. *Prima Instantia coram Ordinario. Limitatio.*
199. *Acta primæ Instantiæ ab appellante ad Judicem appellatum ferenda.*

Sessio XXV.

De Purgatorio, Veneratione Sanctorum, Sacris Reliquiis & Imaginibus.

200. *Doctrina dogmatica de Purgatorio,*
201. *Invocatione Sanctorum, ac sacris Reliquiis,*
202. *De cultu sacrarum Imaginum.*
203. *Tollendi circa hæc omnes abusus.*

De Reformatione Regulurium.

204. *De paupertate Religiosa: Bonis immobilibus: Recessu ex Monasterio: Clausura: Electionibus &c.*
205. *De Visitationibus; de Monialibus &c.*
206. *Jura Episcopi in Regulares.*
207. *Ætas 16. annorum ad Professionem requisita.*
208. *Abdicatio bonorum.*
209. *Quinquennium ad agendum de nullitate.*

Alia Capita de Reformatione, Ac finis Concilii.

210 *Quinam emittere debeant Professionem Fidei. Moderatio censurarum. Reductio Missarum.*
211. *De Beneficiis & Judiciis Ecclesiasticis.*
212. *Pœna duellantium &c.*
213. *Servanda immunitas Ecclesiastica.*
214. *Concilium protestatur se nolle derogare potestati Sedis Apostolicæ.*
215. *De Indulgentiarum usu.*
216. *Index librorum prohibitorum, a Deputatis Concilii confici cœptus, ad Pontificem remissus.*
217. *Decretum petendi confirmationem Concilii a Pontifice.*
218. *Numerus subscribentium Concilio.*
219. *Pius IV. approbat Concilium, prohibetque ejus interpretationem: ac derogat Privilegiis contrariis.*
220. *Bulla de initio obligationis Concilii.*
221. *Promulgatio ejusdem.*
222. *Pius IV. edit formulam Professionis Fidei.*

§. II.

An Protestantes justam excusationem habeant, cur in Concilio non comparuerint, eique obedire detractarint?

223. *Quamvis Protestantes sæpius ad Concilium appellarint, comparere tamen detractarunt,*
224. *At sine justa causa. Nam*
225. *Concilium convocatum est legitime.*
226. *Suffragium concessum, quibus debebatur.*
227. *Præsidere debuit Pontifex.*
228. *Libertas Concilio plena est permissa.*

229. Ne-

229. *Neque propter diffidia possunt illud rejicere:*

230. *Neque propter locum.*

231. *Aut propter viros congregatos.*

232. *Quoad dogmata receptum ubique a Catbolicis.*

233. *An, & quomodo receptum in Gallia?*

234. *Pallavicini de hac re testimonium.*

235. *Epitome Actorum.*

236. *Nihil ultra requirere possunt Protestantes.*

§. 12.

De Congregatione Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum.

237. *A quibus instituta ista Congregatio, & ad quem finem?*

238. *Declarationes* Comprehensivæ *habent vim legis. Probatur.*

239. *Solvuntur objectiones.*

240. *Tria requisita, ut sint authenticæ nempe* 1. *ut sint* comprehensivæ, 2. *in* debita forma *productæ*, 3. *&* consulto prius Pontifice, *ejusque* nomine *litteris expresso.*

241. Extensivæ tantum sunt Doctrinales.

§. I.

Origo Lutheranismi.

1. Indulgentiarum usus. Res non minus salutaris quam antiqua in Christi Ecclesia est usus Sacrarum *Indulgentiarum*; quibus ex meritis Christi Sanctorumque applicatis, remissa per Sacramentum pœnitentiæ culpa lethali, remittitur pœna adhuc residua culpæ debita.

Prout S. Paulus 2. *Cor.* 2. incestuoso illi Corinthio remisit pœnam sceleri debitam. Et Episcopi primitivæ Ecclesiæ ad intercessionem Martyrum temperabant pœnitentiæ Canonicæ spatium apostatis ad Ecclesiam reversis.

Hunc usum approbarunt non tantum SS. Patres, Pontifices, & Concilia, sed semper in Ecclesia viguit, ut Polemici nostri solent ostendere. Præcipue vero ejusmodi Indulgentiæ publice promulgatæ sunt, cum Sacræ in Palæstinam expeditiones sunt adornatæ: ut constat ex Concilio Claromontano, Lateranensibus, Lugdunensibus, &c.

2. Et abusus. Verum nihil tam sanctum piumque est, quod abusibus non possit esse obnoxium. S. Cyprianus jam suo ævo est conquestus, quod Martyres absque discrimine sceleratis dent libellos, & Episcopi nimis frequenter, aut nimis facile indulgentias impertiantur.

Qua occasione arrepta Novatiani cum Tertulliano, jam a se ipso degenere, non tantum abusus, sed ipsam doctrinam, sanctam, & puram impugnarunt. Idem evenit plura post Sæcula.

Nam

Nam Leo X. cum Basilicam S. Petri, ab antecessore suo Julio II. cœptam, ob pecuniæ penuriam non posset absolvere, per *Albertum Brandeburgicum*, Archi-Episcopum Moguntinum & Brandeburgensem, Joachimi I. Electoris fratrem ac postea Cardinalem, in Germania indulgentias promulgari jussit pro iis, qui ad fabricam illam aliquid contribuerent. 3. Sub Leone X.

Albertus hanc provinciam demandavit *Joanni Tezelio* ex Ordine Prædicatorum Inquisitori Fidei, qui jam ante prædicando Indulgentias non exiguam pecuniam pro bello adversus Moscos gerendo Equitibus Teutonicis comparaverat.

Verum hæc res non sine abusibus, & nimiis fortassis exaggerationibus acta est; satisque compertum est, pecuniarum collectores aliquos se immiscuisse, qui nullum mandatum habebant, vel certe illius limites fuerunt transgressi. Qui plane excessus ingentium deinde turbarum fontes erant. 4. Turbarum occasio.

Cum enim alias Patribus Augustinianis munus ejusmodi prædicationis fuisset impositum, *Staupitius* eorum per Germaniam Generalis Vicarius, urente invidia, non solum contra illos abusus, sed etiam contra prædicatores prædicare cœpit.

Adhibuit in hanc rem suos in Academia Wittembergensi Doctores, interque eos primo loco *Martinum Lutherum*, hominem, quam præclaris corporis ingeniique dotibus instructum, tam male iis abusum.

Natus is erat anno 1483. prope Islebiam in Saxonia obscuro genere. Litteras Humaniores didicit Isenaci, Philosophiam Erfordiæ, Magister artium creatus: ac subin relicto Studio Juridico sanctissimum Ordinem Eremitarum S. Augustini ibidem ingressus anno 1505. alteroque post anno Sacerdos ordinatus: ac dein Wittenbergæ ab Andrea Carlstadio Theologiæ Doctor inauguratus.

Hunc ergo potissimum hominem contra Indulgentiarum Prædicatores suscitandum Staupizius putavit, ætate, gutture, lacertis, eloquentia, ingenio, audacia, conspicuum. Nec ille segniter negotium aggressus, spem de se conceptam superavit. Nam magna contentione, non tantum contra abusus, nec tantum contra Prædicatores, sed etiam contra ipsas Indulgentias altum tonare cœpit: plus eas detrimenti in Ecclesia, quam utilitatis afferre; ignaviæ illas blandiri, bonorumque operum studium ac salutis curam enervare: melius in pauperes quam in superbam fabricam aurum distribui: simulque 97. propositiones, potissimum erroneas, foribus templi Wittembergæ affixit. Docebat in illis, per Indulgentias pœnam non remitti; quidquid circa liberandas animas e purgatorio potest Pontifex, hoc etiam Parochum posse. Ecclesiæ thesaurum, ex quo Pontifex Indulgentias expromat, non constare ex meritis Christi ac Sanctorum, Pontificem non posse absolvere, sed tantum declarare absolutionem. 5. Lutherus contra Indulgentias,

6. Quas Tezelius defendit. His *Tezelius* Francofordiæ ad Oderam 106. alias Theses opposuit, eo ardore, ut alter alterius propositiones publice comburi curaverit. Scripseruntque mox contra Lutheri propositiones *Joannes Eckius*, Professor Ingolstadii, & *Sylvester Prieras* Dominicanus Sacri palatii Magister. Quibus Lutherus respondit: atque ad Leonem X. misit litteras obsequii & obedientiæ plenas, quibus se doctrinam ejus velut oraculum recepturum promisit: Germanis vero potestatem Pontificiam invisam reddere omni conatu laboravit.

7. Colloquium cum Cajetano. Citatus proin anno 1518. Romam, ubi Theses ejus declaratæ fuerant hæreticæ, ad dicendam causam, per Fridericum Electorem Saxoniæ & Academiam Wittembergensem impetravit, ut causa sua Augustæ coram Thoma de Vio Cardinale Cajetano, Pontificio ad Imperii comitia ibidem Legato, judicaretur. Hic se rursus Romanæ submisit Ecclesiæ: si quid ab illa alienum scripserit, dixeritve, nolle se illud ratum habere.

Cum autem Cardinalis eum urgeret, ut citra disputationem propositiones suas absolute retractet, affixa appellatione ad Pontificem noctu Augusta aufugit Wittembergam: sparsis in Cardinalem probris, quod argumentis suis nihil reposuerit, sed inhumaniter secum agens veritatem retractare imperarit. Unde audacior factus antiquis hæresibus novas addidit, detrectans Sedem Apostolicam pro Judice controversiarum agnoscere: alium non esse judicem nisi verbum Dei.

8. Appellat ad Concilium. Insolentius autem prorupit, cum per Staupitium, & Georgium Spalatinum, Electoris Friderici Secretarium hujus favorem & protectionem sibi comparavit. Tum enim a Pontifice, qui errare posset, ut S. Petrus, quando a S. Paulo fuit reprehensus, appellavit ad Generale Concilium, more omnium Novatorum Rebellium. Crevitque hominis insolentia, cum anno 1519. Maximilianus I. Imperator, invictissimus Ecclesiæ Defensor, est mortuus, & Saxo Septemvir tempore interregni Vicarii munere fungeretur.

9. Disputatio Lipsiaca. Tum enim & *Miltitium* Apostolicum Nuntium, mitius ac blandius agentem Lutherus delusit, & pertinacius errores suos publice disseminavit. Cumque Carlstadius Lutheri Theses scripto propugnandas suscepisset, atque ad Disputationem publicam provocasset, condixit ad illam Eckius conventumque, ut Lipsiæ, urbe ad Georgium Ducem, Electoris patruelem, spectante, institueretur. Quamvis autem Carlstadius ad eam provocasset, diffidens tamen Lutherus & causæ & illius patrono, ipse interesse ac personam agere suam voluit.

Disputatum de libero arbitrio, de hominis cooperatione ad bonum, de bonis operibus, & an homo in omni bono opere peccet (ut Lutherus dicebat) de purgatorio, indulgentiis, remissione peccatorum &c. Constatque

que ex Actis authenticis, victoriam penes Eckium aperte ftetiffe. Certe Georgius Dux, in cujus præfentia concertatio illa fuerat fufcepta, ingenti pofthac zelo & invicto prorfus animo novella Lutheri commenta ab eo tempore profligavit, nulloque in ditione fua loco eft paffus confiftere.

Interea Lutherus licet a Superioribus Ordinis fui monitus, ut refipifceret, qua voce, qua fcriptis pluribus libellis Sedem Apoftolicam invifam reddere, plenamque vitæ licentiam invehere eft conatus, Nobilitatem præcipue Germanicam exftimulans, ut tandem evigilet, & tyrannidem intolerabilem excutiat.

Qui furor ac rabies in immenfum augebatur, ubi anno 1520. Leo X. 10. Lutheri furor.
45. propofitiones, ex Lutheri libris collectas damnavit, intentato anathemate, nifi intra 60. dies easdem retractaret: tum enim combufto Wittembergæ publice Jure Canonico, Romanum Pontificem velut Anti-Chriftum, & Diabolis omnibus pejorem ore ac calamo maledico calumniabatur, ac profcindebat, pluresque in dies libertatis & effrænis licentiæ avidos fectatores eft nactus.

Tanto igitur hominis unius furori, animarumque multarum damno ut occurreretur, Pontifex a Carolo V. electo nuper Imperatore per Hieronymum Alexandrum, Nuntium fuum Apoftolicum petiit, ut cremari Lutheri peftiferos libros edicto jubeat, eumque ex Imperii finibus ejiciat, ne tabes ulterius ferpat, malumque mora increfcens fuperius evadat remedio. Primum obtentum facile: nam & in Belgio & in pluribus Germaniæ locis Lutheri libri funt exufti: alterum vero Cæfar ad Imperii comitia differendum cenfebat. Timendum fiquidem fuerat, ne homo refractarius obfequium detrectet, confifus potentiæ fuorum fautorum.

Non enim folum Electorem Saxoniæ fed etiam Palatinum cum gran- 11. Huttenus.
di hominum multitudine, in partes fuas pertraxerat: attamen alios inter ftudio & amore in Lutherum facile eminebat Ulricus *Huttenus*, Nobilis Franco, tam expertus profanæ litteraturæ, quam expers Sacræ, hoftis Pontificis juratus.

Quid multum? Principibus ac Nobilitati dabat Lutherus opima Ecclefiarum fpolia, plebi effrænem libertatem, Ecclefiafticis, jam alias corruptis, ac monachis connubia; ficque facile Septentrionem, jam alias ad cafum pronum, in ruinam præcipitavit.

Neque nihil initio authoritati Lutheri addidit *Erafmus Roterodamus*, 12. Erafmus.
homo ut obfcuri generis, fic ingenio, eruditione, fermonis Latini Græcique nitore clarus. Hic ingreffus Gaudæ Ordinem Canonicorum Regularium S. Auguftini, poft novem Religionis annos elapfus, præcipuas Europæ Univerfitates percurrit, tantamque eruditionis famam fibi comparavit, ut præcipui ætatis illius viri, etiam Epifcopi, Cardinales, ipfique adeo fummi Pontifices litterarum commercio eum honorarint.

Sed quia in cœnobitas præcipuo quodam flagrabat odio, Lutherum initio laudavit, interrogatusque a Friderico Electore Saxoniæ, quid de libris Lutheri sentiret, respondit, bonos videri, stylum tamen nimis asperum esse & violentum. Postmodum tamen etiam ipse in Lutherum calamum strinxit, amicus modo, modo adversarius: Ut adeo hodiedum dubitent eruditi, plusne Catholici sanguinis, an vero Lutherani habuerit.

13. Lutherus proscriptus.

Anno 1521. indicta sunt Wormatiam Imperii comitia, in quibus Alexander contra Lutherum perorans ostendit, eum fidem Orthodoxam penitus niti convellere; everti potestatem Ecclesiasticam a Christo constitutam, liberum arbitrium, meritum bonorum operum, efficaciam Sacramentorum, Sacra profanaque omnia confundi: eo jam provectum mali contagium, ut lenibus remediis irritetur potius quam consanetur: efficacius nihil videri quam edictum Imperiale Ordinum consensu firmatum, quo nova hæc hæresis cum authore suo funesto penitus proscribatur.

Magno consensu a Statibus itum in hanc sententiam, excipiente Electore Saxoniæ, audiendum ipsum etiam Lutherum, priusquam damnetur. Igitur Cæsar data securitatis cautione Lutherum Wormatiam deduci imperat, addito tamen interdicto, ne in itinere ad populum verba faciat, aut turbarum quidquam moliatur. Quo tamen mandato non stetit, sed Erfordiæ ad concionem dixit: sicque jure salvi conductus excidisset.

Adductus ad comitia, atque interrogatus, an libros suos agnoscat pro suis, & an eos retractare velit, respondit, esse suos, retractare vero se eos non posse, nisi verbum Dei velit retractare. Cumque pertinax huic responso insisteret, dimissus est, & post lapsum mensis edicto Imperiali ex toto Imperio proscriptus tanquam hæreticus.

14. Ex Wartburgensi arce tonat.

Verum Fridericus Elector, ut securitati Lutheri consuleret, eum clam per larvatos equites interceptum, in arcem Wartburgensem abduci jussit; ubi novem menses moratus, consilium de Missa privata abolenda ab Alastore didicit: pluraque scripta emisit virulenta contra Doctores Lovanienses, & præcipue contra *Latomum*: quibus docebat, Missam non esse Sacrificium, non prodesse defunctis: nullum esse purgatorium, nullam conversionem eucharisticam, sed corpus & sanguinem Christi una cum pane & vino esse præsentia: omnes Christianos posse consecrare, prædicare, administrare Sacramenta, absque status laicalis aut Ecclesiastici discrimine: nullum Mandatum legemque nullam obligare, nisi exstet in Evangelio &c. Atque ut plenam in Ecclesiasticum ordinem licentiam inveheret, contra vota monastica, & cœlibatum Sacerdotum tonare cœpit. Quo factum est, ut multi desertis Monasteriis sacrilegas nuptias contraherent, prout ipse etiam Lutherus postmodum fecit, eductis monialibus ex asceterio, unaque ex iis ad infandum concubinatum assumpta.

Hos

Hos inter insanos furores Lutheri non defuerunt, qui eidem sese opponerent; nam præter Universitates, Coloniensem, Lovaniensem, atque ipsam etiam Parisiensem, ad cujus judicium toties provocaverat, ipsius doctrinam tanquam hæreticam condemnantes, Henricus VIII. Rex Angliæ eruditum opus polemicum pro defensione Sacramentorum scripsit contra Lutheri librum de captivitate Babylonica, meritus propterea a Pontifice titulum *Defensoris Ecclesiæ*: quem utinam semper esset meritus, nec insanis amoribus æstuans a se ipso degenerasset. 15. Damnatus ab universitatibus, & rege Angliæ.

Lutherus Academiis Regique Angliæ inhumana prorsus & plane scurrilia probra reposuit. Imo etiam in sectarios suos horrendum detonuit, si quid præter ejus intentionem procedebat.

Expertus id est *Carlstadius*, qui cum primus Sacerdotum approbante Luthero uxorem duxisset, adversus sacras Imagines furorem exerens, atque cum globo insolentium juvenum in templum Wittenbergæ irrumpens, Cruces, Imagines, atque Altaria subvertit. Quo audito Lutherus e latebris suis contra Electoris voluntatem prorumpens, in Carlstadium rabiem exprompsit, indignatus, Discipulum velle supra Magistrum sapere: retinendasque sacras in templis Imagines contendit. 16. Lutherus in Carlstadium.

Carlstadius interea, ut verbis illius S. Scripturæ *in sudore vultus tui vesceris pane*, satisfaceret, agricolam induit, pertracto in eandem ineptiam Melanchtone, qui pistorem agere cœpit.

Cum autem Carlstadius novam induceret hæresin, inficiando realem præsentiam Christi in eucharistia, rupta omnino est hos inter hæresiarchas amicitia. Nunquam enim Lutherus adduci potuit, ut articulum illum fidei sicut reliquos extereret, dictitans, verba scripturæ nimium circa hoc esse clara. Unde Carlstadium primum Wittemberga, deinde etiam Orlamunda exegit. Tota denique Saxonia proscriptus, Tigurum in Helvetiam ad Zwinglium se contulit, cumque illo Sacramentariorum hæresin elaboravit: quamvis, ut Novatorum mos est, neque hi duo fabri convenire potuerint, quolibet systema ad phantasticam suam ideam procudente. Cumque Zwinglius novi inventi gloriam solus deinde prensaret, Carlstadius omnium egenus Wittembergam rediit, ubi tantus Doctor & antea Archi-Diaconus, ab omnibus contemptus, & rustico labore se ægre sustentans, tandem Basileam abiit, ubi præconis munere aliquamdiu perfunctus, misere periit, suffocatus a Diabolo, si Lutheranis scriptoribus fides est. Filius vero ejus, sapientior Patre, ad Ecclesiam rediit.

Ut vero Lutherus verbi Divini prætextu homines magis deciperet, sacra Biblia, varie mutata, truncata & mutilata, in germanicam linguam transtulit; quo sane effecit, ut etiam fœminæ passim disputarent. 17. Corrumpit S. Scripturam.

18. Emserus. Hæc res complures viros Catholicos excitavit, ut ostensis Lutheri depravationibus, majori fide Biblia in linguam Germanicam verterent. Hos inter eminuit Hieronymus *Emserus*, Lipsiensis Doctor, Consiliarius Georgii Ducis Saxoniæ, insignis Lutheri oppugnator, cujus ostensis plurimis prævaricationibus Biblia vertit, ejus postea exemplum alii sunt se- cuti, ut Eckius, Ulembergius, Dietembergius &c.

19. Gravamina Norim. Anno 1523. Legatus Adriani VI. Pontificis in comitiis Norimbergensibus urgebat executionem Bullæ Leonis X. & edicti Wormatiensis contra Lutherum. Verum prævalente ibidem factione Lutherana, responsum est Legato, hoc postulatum jam non amplius esse de tempore. Reformandam prius per Concilium Generale, in aliqua Germaniæ Civitate instituendum, curiam Romanam. Atque ut Lutherani eandem exosam redderent, crepando abusus, *centum Gravamina* (quæ exinde *Norimbergensia* dicta sunt) consarcinabant.

§. II.

Progressus Lutheranismi.

20. Lutheranismus in Sueciam, Postquam lues Lutherana Saxoniam, aliasque nonnullas Germaniæ Provincias corripuerat, in extremum Septentrionem pervasit, anno 1523. nam Olaus quidam, postquam in Academia Wittenbergensi pestem contraxerat, eandem in Sueciam Patriam suam intulit, afflato primum Laurentio Archi-Diacono, ac ipso etiam Regis *Gustavi Erichsonis* Secretario.

Hic Regi de mediis inquirenti, qua ratione ærarium bellis exhaustum reparari, contractaque debita dilui possent, novæ Sectæ libertatem ostentabat; hanc Ecclesiasticorum bonorum copiam facere; ex iis fisco illatis Reipublicæ posse consuli: plures Germaniæ Principes hanc viam jam iniisse, magno ærarii publicarumque necessitatum levamine. Nec operosum fore ad novam Religionem Regnum pertrahere: relinquendam conscientiæ libertatem, Lutheranis Ministris prædicationem, Sacerdotibus uxores, optimatibus portionem Ecclesiastici Spolii, maxima Regi reservata.

Rege perverso Spoliorum cupiditate. Hac esca illectus Rex liberum primo reliquit hæreseos exercitium; tum vero toto pectore venenum hauriens aperte ab Ecclesia descivit, pertracta exempli verborumque vi majori parte Regni, ut adeo in comitiis abolita veteri Religione novella decerneretur, additumque, bona Ecclesiarum inferenda esse Regni ærario. Sicque retentis plerisque externis ritibus ac cæremoniis quatuor ferme intra annos nobilissimum Seciæ Regnum Lutheranæ hæresis procella raptum est.

Ea-

Eàdem lues incubuit Daniæ, in qua *Fridericus I.* tantum libertatem 21.
ocendi ſentiendique indulſit: ejus vero Filius Chriſtianus III. coronatus Et in Daniam
Joanne Bugenhagio ſeu *Pomerano,* quem Lutherus ad eum ex integro per- per Pomera-
ertendum ſubmiſerat, ſtabilita Oldenburgica ſua ſtirpe in Regno, decre- num.
o ſolenni Epiſcopatus abrogavit, plenoque alveo Lutherum admiſit.

Interea etiam in Germania majores latius proſerpendo vires accepit 22.
ontagium, præſertim poſt altera comitia Norimbergenſia, anno 1524. Campegius
elebrata. Miſit ad iſta Clemens VII, qui Adriano VI. ſucceſſerat, Le- urget edi-
atum Cardinalem *Campegium*: quem Principes magna quidem honoris ctum Worma..ente.
gnificatione exceperunt: ſed cum plures Lutherum animo jam imbibiſ-
ent, fruſtra Campegius inſtitit executioni edicti Wormatienſis, urgen-
ibus Lutheranis, ut prius tollantur centum Gravamina Norimbergenſia
ontra curiam Romanam atque Ordinem Eccleſiaſticum ſuperioribus co-
nitiis propoſita. Editum tamen urgentibus Lutheranis decretum de con-
ocando Concilio, ut interea profundas hæreſis radices poſſit agere.

Catholici Principes cum Legato Pontificio hoc ipſum metuentes Ra- 23.
isbonæ aliud decretum formarunt, ut videlicet edictum imperiale con- Decretum
ra Lutherum editum exacte obſervetur: in ritibus Eccleſiæ nihil mute- Ratisbonenſe
ur: Eccleſiaſtici uxorati & Monachi Apoſtatæ ſevere puniantur: Evan- C..holico-
elium prædicetur juxta interpretationem Patrum & Doctorum in Eccle- rum.
ia receptorum: Subditi Catholicorum Wittembergæ ſtudentes revocen-
ur: Lutheranus proſcriptus a Catholico Principe, ab altero in ditione
ua non toleretur. Si quis ob hoc fœdus infeſtetur, cæteri ſint auxi..o.

Lutherani ac præſertim urbes Imperiales, quarum jam multæ ad Lu-
heri caſtra deſciverant, ægre ferentes conventum illum Catholicorum
Ratisbonæ, & ipſi talem indixerunt Spiram, ubi Confeſſio Fidei Luthe-
anæ cuderetur, cui omnes ſubſcriberent. Interceſſit Carolus Cæſar lit-
eris ex Hiſpania miſſis, quibus ſevere vetabat Congreſſum Spirenſem,
edictumque Wormatienſe rurſus imperavit quantocius executioni dari.

Omiſſum quidem Spirenſe conventiculum, edictum vero obſerva- 24.
um nunquam: Luthero ſui ſecuro Wittembergæ debachante, & inde Provinciæ
novos Apoſtolos ſuos ad diſſeminandum novum Evangelium emittente. Boreales per-
Quippe hoc tempore lues Wittembergica in Ducatum Luneburgicum, & verſæ.
Mechlenburgicum, in Pomeraniam, Holſatiam, in Pruſſiam & Livoniam
eſt propagata.

Utraque hæc Provincia ad Ordinem Teutonicum pertinuerat. At 25.
Albertus Brandeburgicus, Ordinis Magiſter, Eccleſia Catholica, quam de- Pruſſia.
fendere voto fuerat obſtrictus, deſerta, Lutherum ſecutus eſt; utque
alterum etiam votum Religioſum ſolenne frangeret, uxorem duxit Filiam
Regis

Regis Daniæ. Submisit se deinde Sigismundo I. Regi Poloniæ, a quo Prussiam Orientalem sub nomine *Prussiæ Ducalis* in feudum accepit.

Lutherus his adeo prospere gestis monachalem habitum, quem hactenus gestaverat, abjecit, dicique voluit *Doctor Martinus Lutherus*. Tædium tamen aliquod sensit a pristino suo amico Erasmo: qui anno 1524. Diatribam suam edidit de *libero Arbitrio* contra Lutherum; ab Emsero deinde in Germanicum versam. Opposuit tandem Lutherus tractatum de *servo Arbitrio*, more suo crassum & petulantem, omnia fato quodam & necessitate ineluctabili fieri dictitans.

§. III.

De Bello Rusticorum, variis comitiis, & Confessione Augustana.

26. Origo Belli Rustici.

Anno 1525. Lutherus seditiosis scriptis classicum ad arma Rusticana cecinit abusus verbis Domini, non venisse se, ut pacem mitteret, sed gladium. Doctrinam istam gnaviter sibi impresserant quidam ejus Discipuli, fortassis ultra Magistri votum dociles.

Hos inter eminebant *Thomas Mincerus* & *Nicolaus Storckius*, qui libertatem Christianam, toties a Luthero laudibus celebratam, per Germaniam discurrentes prædicabant; omnes inter se pares esse debere; nullas Leges, nulla præcepta, onera nulla esse imponenda. Hæc erat illa tuba, quæ Martem plebejum accenderat, Rusticorum undique turba adversus Dominos suos insurgente, & ad arma confluente.

27. Postulata Rusticorum,

Initium factum in Suevia: ubi Rustici 12. Articulos Principibus & Magistratibus suis proposuerunt: quibus postulabant, ut pro arbitrio liceat sibi Ministros eligere, qui prædicent purum verbum Dei, sine mixtura humanarum inventionum. Ut ex solo frumento petantur decimæ; ut sylvæ sint communes; ut in iis tantum teneantur obedire, quæ ipsis justa & honesta videbuntur. Ut aboleantur omnia, quæ libertati pugnant.

28. Ac furor.

Cum autem Nobiles in has pactiones ire nollent, innumera Rusticorum examina per Sueviam, Franconiam, Alsatiam, Thuringiam ac Rhenanas Provincias direptionibus, rapinis, incendiis, arcium eversione, cædibusque, furore inaudito sunt grassati, Helffensteinio Comite cum multis aliis de Nobilitate barbare trucidatis.

29. Rusticorum clades,

Quare Principes icto fœdere adversus Rebelles subditos arma corripere coacti sunt; atque in Suevia a Fürstenbergio & Truchsesio, ad Rhenum a Palatino & Trevirensi, in Lotharingia & Alsatia ab Antonio & fratre ejus Duce Guisio multa Rusticorum millia cæsa sunt. In Thuringia

Et Minceri.

adhuc restabat bellum, ubi *Mincerus* ipse Propheta Victoriæ Rusticos ducebat. At etiam ibidem a Joanne Electore Saxoniæ, qui Friderico Fra-

fratri nuper successerat, a Georgio Duce, Philippo Hasso, & Henrico Brunsuicensi facile fusi sunt, capto Mincero, & manu carnificis interfecto; attamen, ut fertur, pœnitente. Atque sic finitum est Bellum Rusticum; in quo intra trimestre spatium ultra centena rusticorum millia occubuisse perhibetur.

Lutherus, cum videret rusticos passim vinci, cædique, contra eos calamum convertit; ne tot seditionum, cædium, atque ruinarum Author esse videretur. Quam parum tamen Germaniæ ingementis cladibus tangatur, satis prodidit: dum hoc ipso luctuoso tempore sacrilegas nuptias contraxit cum Catharina Bore, una ex illis, quas biennio ante Leonardus Koppen e monasterio Wittembergam Luthero adduxerat. Valuitque perniciosum exemplum ad multorum ruinam. Frustra tamen Alberto Cardinali Brandeburgico has tædas admovere est conatus, quem sollicitare non erubuit proxenata propudiosus, ut cognati sui Magni Prussiæ Magistri exemplum secutus, uxorem ducat, & Archi-Episcopatus Moguntinum & Magdeburgensem Filiis suis hæreditarios relinquat. At Cardinalis impudentem & carnalem rabulam nec responso dignatus est. Rex Angliæ & Georgius Dux Saxoniæ responderunt quidem ad novas Lutheri incantationes, quibus in suas eos partes trahere nitebatur; sed quia solide ejus errores confutarant, nil nisi olida sputa & scurriles contumelias ab eo deinceps reportarunt. 30. Lutheri nuptiæ.

Felicior autem fuit (quin infelicior) in pervertendo Philippo Hassiæ Landgravio, potenti deinceps Sectæ novellæ Patrono, qui primus in comitiis Spirensibus, anno 1526. habitis, rei Divinæ veteri more celebratæ interesse noluit: cum hactenus quoad externos ritus nihil admodum mutatum vellent heterodoxi Principes. 31. Hassus seductus.

Proposuit in his comitiis Ferdinandus Archi-Dux nomine Cæsaris Fratris sui executionem decreti Wormatiensis, & suppetias ferendas Ludovico Hungariæ Regi, adversus Solimannum eas enixe flagitanti. Neutrum impetratum, Luthericolis ad mutua adversus Catholicos fœdera se jam parantibus. Sicque Ludovicus destitutus auxiliis ad Mohatium cæsus, vernanti in ætate occubuit, & cum eo flos exercitus, omnisque ferme Hungaria, magnis deinceps adversus Turcas bellis, magnaque variantis fortunæ vicissitudine, reparanda ab Augustissima Domo Austriaca, perenni aggere, ne in Germaniam se effundant fluctus Ottomannici. 32. Hungariæ clades.

Sed neque intra Germaniam se continuit furor Lutheri; Romam usque, quod unice concupierat, pervasit, cum incredibili urbis ruina anno 1527. cum enim Clemens VII. consilio præcipiti adversus Carolum V. Cæsarem fœdus cum quibusdam iniisset, Carolus Borbonius Cæsarei Dux exercitus transitum per urbem Romanam copiis petebat: quo negato 33. Ac Romæ.

gato urbem oppugnavit, & expugnavit, in ipso tamen assultu globo trajectus occumbens, irrumpente in urbem, leviter defensam, Cæsareo milite. Tum vero dictu incredibile, qua rabie Lutherani, quorum multi erant in exercitu, urbem sint deprædati. Nulli parsum sexui aut ætati, ne quidem iis, qui Cæsarearum erant partium: tam sanctum nihil, quod non pollutum, inhorrescente ipso Cæsare, cum tristi Nuntio barbaram crudelitatem accepit. Errant profecto, qui militum excessus Principi tribuunt, præsertim absenti: sæpe nec Duces præsentes compescere possunt ferocientem licentiam. Per hæc Capitum nostrorum jurgia & Turcis & Lutheranis crescendi spatium est concessum: quare remedium paraturus

34. In comitiis Spirensibus protestantur Lutherani.

Anno 1528. Carolus Cæsar comitia Ratisbonam indixit, consultura de Religionis negotio, & bello adversus Turcas apparando. Verum propter falsas Lutheranorum suspiciones in annum sequentem differri oportuit. Igitur anno 1529. comitia *Spiræ* sunt habita. Ubi Miranda Pontificis nomine subsidia contra Turcas obtulit; licet urbs a direptione necdum se collegisset. Circa Religionem decretum denique, nullum amplius Catholicum a Religione posse deficere, sed exspectandum usque ad decisionem Concilii: Ubi vero nova sit recepta, posse illam interim ibi persistere: non impedito tamen Catholicæ Religionis exercitio: Missam aboleri non posse: Sacramentarios ex Imperio proscribendos: Anabaptistas vero morte plectendos: Evangelium prædicandum in sensu ab Ecclesia recepto.

35. Unde Protestantium nomen.

Contra hoc Decretum protestati sunt sex Principes Lutherani, Saxo nempe, Onolsbacensis, duo Luneburgici, Hassus & Anhaltinus cum 14. Urbibus Imperialibus. Unde ortum famosum illud nomen *Protestantium*, quod sub in alii etiam Novatores usurparunt.

36. Vienna liberata.

Circa subsidia adversus Turcas mittenda nihil a Protestantibus istis obtineri potuit, unde Solimannus direpta Hungaria ad ipsam Viennam ingentem admovit exercitum. Verum strenue illam propugnante Philippo Palatino Principe Catholico, Electoris Lutherani nepote, Turca amissis sexaginta suorum millibus, qua cæsis, qua fame, frigore, morbisque consumtis, turpi fuga Constantinopolim se recipere coactus est: ringente Luthero, Catholicos non fuisse protritos.

Hac tempestate missi a Lutheranis Legati Placentiam ad Carolum Cæsarem, qui protestationem suam contra Decretum Spirense apud eundem interponerent, ac liberum Religionis exercitium per Germaniam usque ad decisionem Concilii, in Germania celebrandi, deposcerent. Reposuit Augustus, pessime factum, quod pauci Status contra Decretum sint protestati: In comitiis Imperii valere majorem partem suffragiorum: Hoc nisi observetur, bases ac fundamentales ejusdem leges subversum iri.

Philip.

Philippus interim Haſſus, ut majori numero adverſus Catholicos pugnaret, omnem operam intendit, ut Zwinglianos uniret cum Lutheranis; convenerunt proin Marburgi, evocati cum Luthero Wittemberga Melanchton, & Juſtus Jonas, Norimberga Oſiander, Brentius Hala Suevorum, & Stephanus Agricola Auguſta; cum Zwinglio, Sacramentariorum Duce, Oecolampadius, Bucerus, & Hedio. Diſputatum triduo de Euchariſtiæ Sacramento: at irrito conatu, Luthero veram ac realem præſentiam Chriſti ex Evangelio comprobante, Zwinglio ex eodem Evangelio probante oppoſitum: ita videlicet novis his prophetis Spiritus contrarias omnino veritates inſpiravit: & Evangelium utrique clarum erat pro ſua ſententia. Unde factum, ut pars utraque triumphum caneret; cæptumque Lutheranos inter & Zwinglianos bellum illud Sacramentarium, quo ſe mutuo acerbiſſimis ſcriptis tanquam teterrimos hæreticos proſciderunt. 37. Marburgenſe colloquium.

Haſſus in colloquio Marburgenſi fine ſuo fruſtratus, alio vertit conſilia, ut hæreſi jus civitatis in Imperio extorqueret. Unde jacta Smalcaldici fæderis ſemina, in ingentem bellorum ſegetem excretura. 38. Initia fœderis Smalcaldici.

Cæſar collato Bononiæ cum Pontifice conſilio, poſtquam bellum Gallicum & Italicum confecit, anno 1530. Comitia totius Imperii Auguſtam indixit, per ſe ipſum iisdem præfuturus.

Interea Proteſtantes cudebant famoſam ſuam *Confeſſionem Auguſtanam* 28. articulis comprehenſam: præerat huic novo operi *Philippus Melanchton*, quam obſcuro in Palatinatu ad Rhenum genere, tam illuſtri ingenio, atque humaniore litteratura ac Philoſophicis diſciplinis egregie exculto. Commotus fama juvenis Fridericus Elector Saxoniæ ad Academiam ſuam Wittembergenſem eundem accivit. Ubi præcipua quadam cum Luthero, quamvis indole diſſimili, familiaritate & amicitia junctus, aſperos illius mores doctrinamque, licet diſcipulus, moderari ac temperare quandoque ſatagebat; homo ſcepticus, dubitans, varians, vacillans; de quo hodiedum diſceptatur, cujus fidei fuerit, Lutheranis illum ſibi vendicantibus, repoſcentibus Calviniſtis, Arianis ſuum eſſe dicentibus. 39. Melanchton cudit Confeſſionem Auguſtanam.

Imperator Carolus magnifica pompa ingreſſus Auguſtam die altero, in quem feſtum Corporis Chriſti incidebat, deductionem SS. Sacramenti ſolenniſſimo apparatu celebrari voluit; cui dein ipſe cum omnibus Principibus Catholicis interfuit: Lutheranis comparere detrectantibus. Inhibitæ iſtis a Cæſare ſunt conciones & Miſſæ; ac orationi, quam Campegius, legatus Pontificius, habuerat, adeſſe compulſi ſunt. 40. In Comitiis Auguſtanis Cæſari oblatam.

Oblata postea Imperatori a sex illis Principibus, quos ante memoravimus, & duabus civitatibus, Norimbergensi nimirum & Reutlingana, Confessio Augustana, ac publice lecta. Cæsar illam Catholicis Doctoribus examinandam dedit: qui illam adeo solide confutarunt, ut multo majori suffragiorum numero fuerit rejecta, confutatio autem illius approbatione roborata: Philippo Landgravio indignante, & ne quidem salutato Cæsare, discedente.

41. Ac solide refutatam.

Ad reliquos Principes Protestantes Joachimus I. Elector Brandeburgicus, apprime Catholicus, facundam Orationem habuit, qua eos adhortabatur ad abjiciendam Confessionem suam, tam solide S. Scripturæ Patrumque Authoritate refutatam, deputati ex utraque parte, qui eandem rursus examini subjicerent, Præsidibus Eckio & Melanchtone. Et quamvis hic multa remitteret, temperaret, variaret, quia tamen Lutherus, ad quem in propinquo Coburgi hærentem omnia deferebantur, contumaciter resistebat, quin hoc ipso tempore complures seditiosos libellos adversus Imperatorem, & Episcopos spargebat, unio constitui non poterat.

42. Decretum Cæsareum.

Quare Imperator Decretum edidit, quo Protestantibus tempore ad deliberandum præfixo, an rejecta sua confessione sequi in omnibus velint doctrinam Ecclesiæ Catholicæ, vetuit, ne interim scripta ederent, aut quemquam ad sectam suam pertraherent, aut Catholicos ab exercitio suæ religionis impedirent: contra vero ad exterminandos Sacramentarios & Anabaptistas collaborent: se operam daturum, ut propediem a Pontifice generale indicatur Concilium.

Principes accepto hoc decreto, apologiam pro Confessione Augustana a Melanchtone compositam offerunt Cæsari: qui eandem abjecit, ac decreto suo morem geri voluit. At illi parere recusantes discesserunt, nec quidquam in subsidium adversus Turcam conferre voluerant. Unde Cæsar ad finem comitiorum novum decretum publicavit, quo sanxit, solam religionem Catholicam in Imperio exercendam, omniaque in statum pristinum reducenda: vetita severe omni contraria doctrina, consuetudine, ac ritu, usque ad decisionem Concilii.

43. Cur petierint Concilium.

Ubi notandum venit, Protestantes, licet sæpius ad Concilium generale appellarint, nihil tamen minus optasse, quam Concilium, ut postea etiam apparuit; cum ad illud invitati comparere noluerint. Sed petebant Concilium, quod videbant propter bellorum tumultus aliasque difficultates tam brevi haberi non posse, ut interea impune sectam suam viresque augere possint.

44. Fœdus Smalcaldicum.

Nam paulo post Smalcaldiæ in Hassia convenerunt, ac fœdus inierunt in mutuam sui defensionem contra quoscunque, qui in religionis suæ

exerci-

exercitio turbare eos vellent; pertractis etiam in fœderis societatem civitatibus Imperialibus.

Quin Reges etiam Galliæ & Angliæ, quibus invisam esse norant Caroli V. vastam potentiam, sollicitarunt: at illi negato novæ sectæ patrocinio, pro juribus tantum imperii Ordinum conservandis, & libertate Germaniæ auxilia addixere.

Cum autem anno 1531. Solimannus cum innumerabili exercitu Germaniæ finibus immineret, atque Protestantes icto fædere Smalcaldico tumultuarentur, quin & Catholici etiam quidam Principes subsidia Turcica negarent, offensi, quod Carolus Cæsar Ferdinandum fratrem suum Coloniæ eligi curarit in Regem Romanorum; ideo cedendum aliquantum tempori ratus, missis Norimbergam, ubi Smalcaldici fœderis socii congregati erant, legatis, edictum Wormatiense & Augustanum suspendit usque ad futurum Concilium: permisso interim Lutheranis religionis suæ exercitio, protestante licet legato Apostolico. 45. Suspensio Decreti Wormatiensis & Augustani.

Facta hac Norimbergensi pace Cæsar magno cum exercitu Solimanno obviam processit, anno 1532. at ille Caroli virtutem & fortunam nolens experiri, expilata Hungaria in Thraciam se retraxit.

§. IV.

Consilia de convocanda Synodo.

Cum Protestantes sæpius simulata Concilii spe illud expeterent, & Imperator etiam in memorato paulo ante tractatu Norimbergensi religionis libertatem illis indulsisset usque ad illius decisionem, convenerunt anno 1533. Pontifex & Imperator Bononiæ, de Concilio inituri consilium. 46. Conditiones celebrandi Concilii.

Consensit facile Pontifex, modo Protestantes his starent conditionibus: ut scilicet Concilium sit liberum & universale pro more omnium temporum: ut eligatur commodus pro eo locus, Bononia, vel Mantua, vel Placentia: ut Principes in eo vel per se vel per Legatos compareant: ut omnes se subjiciant Concilii Decretis: alias frustra convocatum iri. Quod si non fieret, Cæsar ac Principes Ecclesiam defendere teneantur. Si articuli isti acceptentur, Pontifex intra sex menses Concilium indicat, post annum ab indictione celebrandum.

Hi articuli a Pontifice & Cæsare missi ad *Joannem Fridericum*, Electorem Saxoniæ, qui Joanni nuper mortuo successerat: ille communicato cum sociis Smalcaldicis consilio respondit: nullum admitti posse Concilium cum ejusmodi conditionibus: elucere ex illis Pontificis tyrannidem; everti libertatem. Postulari Concilium, in Germania celebrandum: in quo Pontifex neque præsideat, neque Judicem agat: cum 47. Rejectæ a Lutheranis.

48. qui alias proponunt. pars ſit, contra quam agendum: tale item Concilium, cujus ſententiam nemo teneatur amplecti, niſi quæ Verbo Dei conformis reperitur.

49. Paulus III. urget Concilium, Anno 1534. mortuo Clementi VII. ſucceſſit Cardinalis Alexander Farneſius aſſumpto nomine Pauli III. qui illico magnopere urgebat Religionis & Concilii convocandi negotium. Atque ut prætextibus Lutheranorum obviaret, delegavit quosdam cum plena poteſtate corrigendi abuſus, qui in curiam Romanam aut Eccleſiaſticum Ordinem irrepſiſſent: creatis etiam ad hoc Cardinalibus, viris, doctrina & vita præſtantibus, Simoneta, Contareno, Jacobatio, Montano, Sadoleto, Bembo, Fiſchero, Schombergio, Caraffa &c.

Anno igitur 1535. Paulus III. legatum ad omnes miſit Principes Paulum Vergerium (qui poſtea factus Epiſcopus Juſtinopolitanus in Iſtria, cum fratre ſuo infelix apoſtata, ad Griſones profugit) Proteſtantes Smalcaldiæ erant congregati, ubi novum inter ſe fœdus in decennium inierunt, pertracto etiam (diverſis licet ex finibus) in ſocietatem Regibus Galliæ & Angliæ. Hic ultimus, licet a Romana Eccleſia ſchiſmate ſe abſciderit, Lutheranos tamen in Anglia non eſt paſſus.

Smalcaldici dein fæderati Pontificio ad ſe Nuntio acerbe reſpondent, atque eas Concilii conditiones præſcribunt, quas acceptari non poſſe ſatis norant. Conſtare debere ſynodum ex illis, quos Imperator, Reges & Principes deligerent, laicos juxta & Eccleſiaſticos, qui cauſam religionis ex verbo Dei definirent. Atque hoc erat, cur Clemens VII. quoad viveret, a Concilio alienior ſit viſus, ſatis proſpiciens, Proteſtantes in nullo legitimo comparituros; quod Paulus III. deinde expertus eſt.

50. Indque indicit Mantuam Is anno 1536 Concilium indixit, urgente Cæſare, a glorioſa expeditione Africana reduce, in qua expugnata Galatha & Tuneto Barbaroſſam Algerii Regem devicit, liberatis 20000. Chriſtianorum mancipiorum.

Proteſtantes interea Wittembergæ congregati in cudenda Unione cum Zwinglianis rurſus laborabant, ut per eorum acceſſum potentiam ſuam augerent. At fruſtra: quia Lutherus immobilis erat in aſſerenda reali præſentia Chriſti in Euchariſtiæ Sacramento. Solus Bucerus Præconum Argentinenſium primipilus admiſſa tandem Chriſti præſentia in ipſo uſu Sacramenti, Lutheranis unitus eſt: poſtquam errores Zwinglii ejuravit. Bucerum deinde ſecuta eſt ipſa Argentina, cum præcipuis Miniſtellis, uti Muſculo, Capitone &c.

51. Proteſtantibus Lutheranis. Anno 1537. creſcente Smalcaldico fœdere ex acceſſione Regum Daniæ, & Sueciæ, Ducis Wirtembergici aliorumque Principum, convocati ſunt Lutherus, Melanchton, Pomeranus, Bucerus, Oſiander, aliique Luthe-

Lutheranorum Mystagogi ad examinandam Bullam indictionis Concilii, quam Protestantibus obtulerant Vorsius Legatus Pontificis & Heldenus Orator Cæsaris. Sed viribus suis confisi cum fastidio responderunt, se nunquam consensuros in Concilium extra Germaniam celebrandum: indicendum illud esse ab Imperatore, Regibus & Principibus, Pontifice vero comparendum tanquam parti litiganti & accusatæ. Scriptum denique per omnem Europam vulgabant, in quo momenta sua proponebant, cur Concilium Mantuam indictum rejicerent. Rex Galliæ ab illis rursus sollicitatus, protectionem quidem suam adversus Cæsarem, cum quo bellum rursus instauraverat, ipsis addixit, Concilium tamen celebrandum *secundum consuetudinem antiquam* respondit.

Cum autem Catholicos ex ditionibus suis expellerent, atque ad Se- 52. Unio Catholicorum.
ctam Lutheranam adigerent, Principes Catholici Norimbergæ congregati, fœdus & ipsi inter se inierunt, adversus omnes, qui exercitium Catholicæ Religionis impedire præsumerent. *Unionis* istius Protectores ac Duces declarati Carolus Imperator, & Ferdinandus Rex. Pontifex autem cum Dux Mantuæ urbem suam Concilio cunctaret concedere, Vicentiam illud convocavit, ratus, urbem ditionis Venetæ gratiorem Germanis futuram.

Igitur anno 1538. ut ut senio jam confectus Niceam usque profectus 53. Papa Niceam profectus.
est, ut ibidem pace inita Cæsarem inter & Regem Galliæ, (quorum uterque præsens erat) Concilium congregari posset. At ultra inducias in decennium obtinere nil potuit. Principibus vero istis alio distractis, cum pauci Vicentiæ comparerent, in aliud tempus Concilium prorogare coactus est, non sine magno suo dolore, quem in Bulla indictionis testatur.

Annus 1539. & 1540. inter varia colloquia utriusque fœderis, Fran- 54. Obitus Georgii Saxonis & Brandeburgi.
cofurti, Hagenoæ & Wormatiæ instituta, est transactus: at omnia incassum. Nec Concilio Generali locus, sociis Smalcaldicis Concilium more veteri celebrari nolentibus; Galliæ vero Rege Mediolanum deposcente, bellumque rursus minitante, ac dein etiam inferente. Obiit hoc tempore Georgius Dux Saxoniæ Catholicæ Religionis defensor eximius, quem propterea Lutherus petulantissimis scriptis invasit. Post ejus autem mortem Lipsia, omnesque aliæ ejusdem urbes & ditiones in Saxonia, Misnia & Thuringia a Luthero perversæ sunt. Idem contigit in Marchia Brandeburgica anno 1535. post mortem Joachimi I. ferventissimi Electoris Catholici. Imo ipse etiam Cardinalis Albertus, Joachimi Frater, in Diœcesi Magdeburgensi & Halberstadiensi novitiam Sectam tolerare coactus est.

Anno 1541. indictus est a Cæsare novus Conventus Ratisbonam: 55. Disputatio Ratisbonensis.
cui præsens etiam fuit Cardinalis *Contarenus* Pontificis Legatus. Correxit is 21. Articulos a Bucero, Apostata Dominicano, compositos. Delecti

dein

dein tres Theologi ex utraque parte a Cæſare, nempe ex parte Catholicorum Julius Pflugius, Joannes Gropperus, & Joannes Eckius: ex Proteſtantibus Melanchthon, Bucerus, & Piſtorius. Sed poſt menſem, diſputationi impenſum, nihil actum erat. Oſtendit profecto experientia, per ejusmodi tractatus circa Religionem malum irritari potius quam ſanari: ſicut enim Zenonis Henoticon, Heraclii Ectesis & Conſtantis typus auxerunt potius diſcordiam, ita ejusmodi Tractatus cum Lutheranis.

56. Negata Vicentia Tridentum propoſitum.

Re igitur infecta Cæſar in Italiam diſceſſit; ubi de neceſſitate maturandi Concilium cum Pontifice collocutus, ad alteram Africanam expeditionem ſe accinxit. Qua tempeſtatum injuria fruſtrata in Hiſpaniam reverſus eſt. Pontifex autem, cum Veneti, ne Solimanno ſuſpicionem aliquam moverent, Vicentiam ægre concederent, *Tridentum* indicere Concilium ſtatuit: idque per Nuntium ſuum *Moronum* Statibus Imperii Spiræ congregatis proponi curavit anno 1542.

57. Pflugius.

Acceptatus illico locus fuit a Ferdinando Rege, omnibusque Catholicis, proteſtantibus rurſus Lutheranis: Tridentum urbem eſſe magis Italicam, quam Germanicam: Pontificem non debere convocare Concilium, imo ne nomen quidem ejus in litteris convocationis exſtare. Factique conniventia audaciores, in dies magis adverſus Catholicos inſoleſcebant. Sic dum Julius Pflugius a Capitulo Naumburgenſi electus eſſet Epiſcopus, Fridericus Elector Saxoniæ electionem illam irritam declaravit, eo quod Pflugius non eſſet Confeſſionis Auguſtanæ, atque Nicolaum Amsdorffium, ex Lutherii triariis hominem, intruſit: quem Lutherus manibus impoſitis conſecravit.

58. Indictio Concilii Tridentini.

Pontifex tamen Paulus incredibili ardens deſiderio uniendi Eccleſiam, Concilium indicit Tridentinum Bulla hac ſuper re edita: In qua narratis Eccleſiæ totiusque Chriſtianæ Reipublicæ calamitatibus, a Turca illatis in Hungaria, Germania, atque Italia, dum interim Chriſtiani Principes inter ſe armis & animis diſſentirent. Quo factum, ut omnes conatus ſui hactenus fuerint fruſtranei, quos adhibuerit in convocando Concilio: malum jam in dies ulterius ſerpens expoſcere, ut etiam non exſpectato Principum conſenſu medicina adhibeatur. Se proin Concilium Oecumenicum indicere in 1. Nov. anni 1542. invitatis ad id omnium nationum Epiſcopis.

59. Dilatio illius.

Verum erumpente rurſus bello Carolum inter Cæſarem & Franciſcum Regem, ac Turca etiam Hungariam depopulante, advenire ad Concilium Prælati Nationum non poterant: qua propter Legatis Pontificiis per ſex menſes Tridenti fruſtra exſpectantibus, in aliud iterum tempus Concilium differri debuit.

Ac

Accidit hoc tempore *Hermanni* Comitis de Weiden, Archi-Episcopi & Electoris Coloniensis infelix lapsus. Is enim, rudis omnino doctrinæque expers, a Lutheranis, in ejus aulam se insinuantibus, persuasus est, ut Martinum Bucerum, qui Ecclesiam Argentinensem reformasset ac postmodum etiam Melanchthonem, & Pistorium advocaret, quibus se totum pervertendum obtulit: opponente se Clero Coloniensi, præcipue *Groppero*, Ecclesiæ illius Archi-Diacono, ac postmodum Cardinale a Paulo IV. creato: cujus præstanti doctrinæ, cum insigni probitate & Religionis constanti zelo conjunctæ, Coloniensis Ecclesia a procella illa conservata plurimum sane debet. 60. Hermanni lapsus.

Cum autem Hermannus, in Lutheranam hæresin prolapsus, contumaciter in ea perseveraret, a Pontifice excommunicatus est, atque depositus, surrogato in ejus locum Adolpho Schauenburgio: qui provincia sua a fæcibus expurgata, exactis Novatoribus, rem Catholicam restituit. Infelix vero Hermannus, devictis a Cæsare atque dissipatis Smalcaldici fœderis sociis, ab Electoratu pariter depositus, in hæresi obstinatus in comitatu suo Weidensi octogenarius interiit.

Anno 1543. Franciscus Rex Galliæ Carolum Imperatorem suis & Turcarum viribus invasit, Cliviæ etiam Duce in partes suas pertracto; quem Cæsar primo aggressus fœderi Gallico renuntiare coegit. 61. Facilitas in Lutheranos.

Utque hosti ab Oriente & Occidente incumbenti unitis Germaniæ viribus occurreret Carolus, anno 1544. Spiræ Imperii Comitia sunt habita. In quibus, excluso Legato Pontificis, multa Lutheranis concessa, reductaque ferme ad æqualitatem Jurium Catholica & Lutherana Religio.

Ingemuere Catholici, summos Ecclesiæ Catholicæ Principes pertinacibus adeo bellis se mutuo ad ea consilia impellere, quæ ipsismet ingrata, & Religioni Orthodoxæ, utrique communi, plurimum detrimenti afferant. Quare Pontifex prolixam ad Cæsarem dedit epistolam, in qua adversus decretum Spirense conquestus est. Respondit Carolus, meliora expectanda esse tempora.

Et profecto meliora affulserunt, cum hoc eodem anno 1544. pacem *Crespiacam* Carolus & Franciscus inierunt, a toto Orbe Catholico & præsertim a Pontifice tantopere exoptatam. Majus adhuc gaudium allatum est, ubi innotuit, utrumque Principem se obligasse ad agendam communi consilio & opera causam Religionis, curandumque, ut quamprimum Concilium Tridentinum convocetur a Pontifice. 62. Pax Crespiaca.

Anno igitur 1545. in Comitiis Wormatiensibus Ferdinandus Rex, & Cardinalis Otho Truchsesius, Episcopus Augustanus, indicabant, Cæsarem ac Regem Galliæ procurasse convocationem Concilii, toties desiderati: standumque illius decretis. Deinde urgenda subsidia pro bello Turcico,

ad quod etiam Rex Galliæ promiserit auxilia. Protestantes inhærebant suo responso, in Germania celebrandum Concilium, cui Pontifex nec per se nec per Legatos præsit. Alias nulla ab ipsis sperari posse adversus Turcam subsidia.

Cernens igitur Imperator Protestantes spreta authoritate sua adversus omnia edicta obstinatos, neque aliter, nisi armis, compesci posse, dissolutis comitiis Wormatiensibus, alia Ratisbonam indixit. Quod ægre ferebant Catholici, ignari taciti Imperatoris consilii.

§. V.

Concilium Tridentinum inchoatum sub Paulo III.

Primæ IV. *Sessiones.*

63. Sessio I. Interea Pontifex Legatos suos, Cardinalem *de Monte* & *Cervinum*, cum *Reginaldo Polo* Tridentum misit ad inchoandum Concilium. Habitaque prima Sessio 13. Decembris: in qua propositæ causæ celebrandi Concilii, videlicet extirpatio hæresum, pax & unio Ecclesiæ, reformatio Cleri & populi Christiani: ac depressio Hostium Christiani nominis; præsentibus duntaxat præter Legatos quatuor Archi-Episcopis, 22. Episcopis, & 6. Generalibus Ordinum cum Legato Ferdinandi Regis. Legati autem Galliæ propter dilationem Concilii revocati fuerant.

Sessio II. Anno 1546. die 7. Jan. celebrata est altera Sessio, in qua statutus est modus pie, & modeste se gerendi in Concilio. Addita protestatio, quod ordo sedendi in Concilio nemini debeat præjudicare, aut novum Jus tribuere.

Sessio III. In tertia 4. Febr. lectum est Symbolum Nicænum.

64. Sessio IV. de libris S. Scripturæ, Versione vulgata &c. In quarta 8. April. præsentibus jam 5. Cardinalibus, 9. Archi-Episcopis, & 41. Episcopis, statutus numerus *librorum S. Scripturæ* secundum antiqua Concilia, & perpetuam Ecclesiæ traditionem. Tenendam *versionem vulgatam* pro authentica: eoque sensu intelligendam, quem tenuit & tenet S. Mater Ecclesia, cujus est judicare de vero sensu & interpretatione SS. Scripturarum: Libros non esse edendos sine approbatione & Facultate debita; nec sine addito nomine Auctoris. Verba Scripturæ non adhibenda ad facetias, jocos, incantationes &c.

Sessio V.

De Peccato originali.

In quinta 17. Junii editum decretum de peccato Originali: Adamum per peccatum amisisse justitiam, & secundum corpus & animam in deterius esse mutatum: Origine unicum, propagatione transfusum omnibus inesse cuilibet proprium: atque solum tolli per merita Christi nobis applica-

plicata per baptismum: per quem adimitur, etiam parvulis, quidquid propriam rationem peccati habet: remanente concupiscentia, quæ non est verum peccatum: quamvis aliquando peccatum vocetur, quia est ex peccato & ad peccatum inclinat. *Lutherus docebat, peccatum non tolli per baptismum, sed tantum non imputari: & concupiscentiam esse peccatum.*

Ubi autem definit Concilium, peccatum Originale omnibus inesse, addit, non esse suæ intentionis comprehendere in hoc decreto *Beatam & Immaculatam Virginem Mariam*: sed observandas Constitutiones Sixti IV. quæ habentur in *extravag. commun. c. 1. & 2. de Reliquiis & venerat. Sanct.* 66. De Immaculata Conceptione.

In his Capitulis Sixtus IV. Missam & Officium de Conceptione Immaculatæ Virginis instituit, insignesque Indulgentias hoc festum & Officium devote celebrantibus impertitur: statuitque, eos ipso facto incurrere excommunicationem, qui alterutram sententiam de Immaculata Conceptione hæresis aut peccati mortalis condemnant.

Postmodum vero Paulus V. Gregorius XV. & Alexander VII. adhuc pressius prohibuerunt sententiam de Immaculata Conceptione quovis modo improbare, aut refutare.

Addita fuerunt duo decreta de *Reformatione*. Primum est de constituendo Theologiæ Professore in Cathedralibus Ecclesiis & insignibus collegiatis pro lectione S. Scripturæ, eique comparando congruo stipendio: item de constituendo Magistro inferiorum Scholarum in minoribus Ecclesiis, qui gratis doceat Clericos & pauperes Grammaticam. 67. De prælectione S. Scripturæ & prædicatione.

Alterum Caput declarat, omnes Episcopos, Archi-Episcopos & Ecclesiarum Prælatos teneri per se ipsos, si non sint impediti, prædicare Evangelium: si vero impediti fuerint, viros idoneos ad hoc munus eligere.

In Monasteriis quoque habeatur lectio S. Scripturæ: nec possint Regulares extra suas Ecclesias prædicare sine facultate Episcopi. Si scandala aut hæreses disseminent, poterit Episcopus tanquam delegatus Sedis Apostolicæ contra eos procedere secundum Juris dispositionem.

Sessio VI.

De Justificatione.

In sexta Sessione celebrata 13. Jan. 1547. editum est decretum de *Justificatione*: quo statuitur 68.

1. Perveniri non posse ad Justificationem per vires naturæ, aut Legem Mosaicam,

2. Propterea misit Pater Divinus Filium suum.

3. Per cujus merita tribuitur nobis gratia, qua justi efficimur. Licet autem Christus pro omnibus sit mortuus, tamen illi solum mortis ejus beneficium recipiunt, quibus passionis ejus meritum applicatur.

4. Justificatio autem fieri non potest sine baptismo, aut ejus voto.

5. In adultis præparatio ad Justificationem fit per gratiam excitantem & adjuvantem, eidem libere assentiendo & cooperando, cum illam abjicere possent.

6. Unde disponimur per fidem, timorem Divinæ Justitiæ, & spem, incipiendo Deum diligere tanquam omnis Justitiæ fontem.

7. Dispositionem sequitur ipsa Justificatio, quæ non est sola peccatorum remissio, sed sanctificatio per susceptionem gratiæ. Justificationis autem causæ sunt: *Finalis* gloria Dei & Christi, ac vita æterna. *Efficiens* Deus. *Meritoria* Christus. *Instrumentalis* Baptismus. *Formalis* Justitia Dei: non qua ipse justus est, sed qua nos justos facit, Justitiam in nobis recipientes secundum propriam dispositionem. Simulque infunditur Fides, Spes & Charitas: sine quibus Fides mortua est.

8. Dicimur tamen *per Fidem* justificari: quia Fides est humanæ salutis initium, fundamentem & radix omnis Justificationis, sine qua impossibile placere Deo. *Gratis* autem justificamur, quia gatiam justificationis non meremur per nostram præparationem.

9. Nemo autem scire valet certitudine Fidei, cui non potest subesse falsum, se gratiam Dei esse consecutum.

10. Augetur autem gratia justificans per bona opera, & observantiam Mandatorum:

11. Quæ non sunt impossibilia, & quamvis etiam justi in levia & quotidiana peccata quandoque cadant, non desinunt tamen esse justi. Neque justus in quolibet opere peccat.

12. Citra specialem revelationem nemo pro certo scire potest, an sit prædestinatus.

13. Similiter de perseverantiæ munere nemo certo aliquid sibi polliceatur absoluta certitudine: tametsi in Dei auxilio firmissimam spem collocare omnes debeant.

14. Justificatio post baptismum lapsi fit per Sacramentum Pœnitentiæ, distinctum omnino a baptismo. Neque tantum est cessatio a peccatis, aut peccatorum detestatio, sed insuper continet etiam eorum confessionem, saltem in voto, & absolutionem, item satisfactionem per jejunia, eleemosinas, Orationes, & alia bona opera, pro pœna temporali, quæ non tota semper, ut in baptismo, statim remittitur justificatis per Sacramentum Pœnitentiæ.

15. Per

15. Per omne peccatum mortale amittitur gratia Justificationis, non tamen Fides, nisi sit peccatum infidelitatis.

16. Justificato exercenda sunt bona opera, quæ per gratiam Christi peracta sunt meritoria vitæ æternæ, quæ tanquam merces & corona Justitiæ a Deo promissa est operibus bonis. Nemo tamen in se ipso confidat aut glorietur, sed in Domino, cujus erga nos tanta est bonitas, ut nostra velit esse merita, quæ sunt ipsius dona.

Canones de Justificatione.

Post 16. ista Capita de Justificatione editi sunt de eadem 33. Canones contra Lutherum & Calvinum. In quibus dicitur anathema 69.

1. Illi, qui dixerit, absque gratia Christi posse hominem justificari.
2. Per gratiam tantum facilius posse hominem juste vivere, & mereri vitam æternam.
3. Sine gratia posse hominem credere, sperare, diligere aut pœnitere, prout oportet.
4. Liberum hominis arbitrium nihil cooperari, neque posse dissentire, si velit: sed nihil omnino agere, mereque passive se habere.
5. Post Adæ peccatum esse extinctum.
6. Proditionem Judæ non minus esse opus Dei, quam vocationem Pauli.
7. Omnia opera, ante Justificationem facta, vere esse peccata.
8. Gehennæ metum, propter quem peccata detestamur, esse peccatum.
9. Sola Fide impium justificari.
10. Nos sine Christi Justitia justificari, aut per eam ipsam formaliter justificari
11. Nos justificari vel sola imputatione Justitiæ, vel sola peccatorum remissione, exclusa gratia inhærente.
12. Per solam fiduciam nos justificari.
13. Ad obtinendam remissionem peccatorum opus esse, ut quis credat, ea sibi esse remissa.
14. Justificationem consistere in fide, qua quis credat, se esse justum.
15. Justum teneri ad certo credendum, se esse in numero prædestinatorum.
16. Si quis finalem perseverantiam absoluta & infallibili certitudine sibi promittat, citra specialem revelationem.
17. Justificationis gratiam tantum prædestinatis conferri.
18. Dei præcepta homini gratia instructo esse impossibilia.
19. Nihil esse præceptum in Evangelio præter Fidem.

20 Evangelium eſſe nudam prŏmiſſionem vitæ æternæ, ſine conditione obſervationis Mandatorum.

21. Chriſtum non eſſe legislatorem.

22. Juſtum ſine ſpeciali gratia poſſe perſeverare, vel cum ea non poſſe.

23. Juſtificatum non poſſe amplius peccare, aut gratiam amittere, aut poſſe in tota vita peccata omnia, etiam venialia, vitare, ſine ſpeciali Dei Privilegio, ut de B. V. tenet Eccleſia.

24. Juſtitiam non augeri per bona opera: ſed hæc tantum fructus eſſe aut ſigna Juſtificationis acceptæ.

25. In quolibet bono opere peccari.

26. Juſtum non debere expectare aut ſperare æternam retributionem pro bonis operibus.

27. Nullum peccatum eſſe mortale, niſi ſit infidelitas.

28. Amiſſa gratia ſemper etiam amitti Fidem.

29. Poſt baptiſmum lapſum ſola Fide ſine Sacramento Pœnitentiæ juſtificari: aut per gratiam non poſſe reſurgere.

30. Cuilibet peccatori poſt acceptam gratiam Juſtificationis ita culpam remitti & reatum pœnæ æternæ, ut nullus remaneat reatus pœnæ temporalis, vel in hoc Sæculo vel in purgatorio exſolvendæ.

31. Juſtúm peccare, ſi intuitu æternæ mercedis operetut bene.

32. Bona opera juſti ita eſſe dona Dei, ut non ſint etiam bona ipſius juſti merita: aut juſtum per ea non mereri augmentum gratiæ, ac vitam æternam.

33. Per doctrinam de Juſtificatione derogari meritis Chriſti.

70. Quinque Capita Reformationis circa Reſidentiam &c.

Addita ſunt 5. Capita de Reformatione. In primo obligantur Epiſcopi ad *Reſidentiam*: ut, ſi per 6. continuos menſes fuerint abſentes, absque legitima cauſa, a ſuis Eccleſiis, mulctentur quarta fructuum parte unius anni, Eccleſiæ & pauperibus loci applicanda.

Hæc pœna *Seſſ.* 23. *Cap.* 1, adhuc magis aſperata fuit: ut Epiſcopus, ultra tres menſes, ſive continuos ſive interpolatos absque urgente cauſa abſens, præter reatum peccati mortalis, pro rata abſentiæ fructus non faciat ſuos, ſed teneatur eos fabricæ, aut pauperibus erogare.

Alterum Caput Beneficiatorum etiam inferiorum *Reſidentiam* decernit: ſi eam beneficia requirant. Seſſ. vero 23. c. 1. fructibus privat etiam.

Cap. 3. Regulares extra Monaſterium degentes quoad crimina Ordinariis ſubjiciuntur, tanquam Apoſtolicæ Sedis delegatis.

Cap. 4. Viſitare poſſunt Epiſcopi, quoties opus fore videtur.

Cap. 5. Epiſcopi in aliena Diœceſi Pontificalia non exerceant, ſine expreſſa Ordinarii licentia: neque ordines conferant.

Seſſio

Sessio VII.

De Sacramentis.

In Sessione VII. celebrata 3. Martii 1547. actum primo de Sacramentis in genere, editique contra Novatores 13. Canones: ac 71.

1. Anathema dicitur illi, qui dixerit, Sacramenta novæ legis non fuisse omnia a Christo instituta, aut esse plura vel pauciora, quam septem.

2. Illa non differre a Sacramentis antiquæ legis, nisi quatenus sint aliæ cæremoniæ, ac ritus.

3. Nullum esse altero dignius.

4. Illa esse superflua.

5. Propter solam fidem nutriendam esse instituta.

6. Ea non conferre gratiam, sed signa tantum esse externa acceptæ gratiæ, & notas Christianæ professionis.

7. Non semper per illa conferri gratiam, licet rite & sine obice suscipiantur.

8. Non conferri per ea gratiam ex opere operato: sed sufficere solam fidem Divinæ promissionis ad gratiam consequendam.

9. In Baptismo, Confirmatione, & Ordine non imprimi characterem, unde iterari non possint.

10. Christianos omnes habere potestatem Sacramenta administrandi.

11. In Ministris, dum Sacramenta conficiunt & conferunt, non requiri intentionem saltem faciendi, quod facit Ecclesia.

12. Ministrum in mortali constitutum non conficere aut conferre Sacramentum, licet omnia faciat, quæ ad rationem Sacramenti pertinent.

13. Ecclesiæ ritus in solenni Sacramentorum administratione a quocunque Pastore posse omitti aut mutari.

De Baptismo & Confirmatione.

Post istos in eadem Sessione cônditi sunt 14. Canones de Baptismo, seu potius totidem anathematismi. Nam 72.

1. Dicitur anathema illi, qui dixerit, Baptismum Joannis habuisse eandem vim cum Baptismo Christi.

2. Aquam veram & naturalem non esse de necessitate Baptismi.

3. In Ecclesia Romana non esse veram de Baptismo doctrinam.

4. Baptismum collatum ab hæreticis non esse verum Baptismum.

5. Eum non esse necessarium ad salutem.

6. Baptizatum non posse gratiam amittere.

7. Per Baptismum solius Fidei debitores fieri, non autem totius Legis Christi servandæ.

8. Baptizatos liberos esse ab omnibus Ecclesiæ Præceptis.

9. Vota omnia post Baptismum facta esse irrita.

10. Peccata omnia, post Baptismum commissa, sola recordatione & Fide suscepti Baptismi dimitti, aut fieri venialia.

11. Baptismum rite susceptum iterandum esse ab eo, qui ab apostasia ad pœnitentiam convertitur.

12. Neminem esse baptizandum, nisi in ea ætate, qua Christus baptizatus est, vel in ipso mortis articulo.

13. Parvulos, qui actum Fidei non eliciunt, suscepto baptismo, non esse inter fideles computandos, ac proin rebaptizandos, cum ad annos discretionis pervenerint: aut præstare omittere Baptismum, quam baptizare actu non credentes.

14. Parvulos baptizatos, si postea ratum habere nolint, quod patrini nomine illorum promiserunt, suo arbitrio esse relinquendos.

73. De Confirmatione. Denique additi sunt tres Canones de Confirmatione. In quibus anathematizantur, qui dixerint,

1. Confirmationem otiosam esse cæremoniam, aut olim non fuisse aliud quam catechesin quandam, qua Fidei suæ rationem exponebant.

2. Injurios esse Spiritui S. qui confirmationis Chrysmati virtutem aliquam tribuunt.

3. Confirmationis Ordinarium Ministrum non esse Episcopum, sed quemvis simplicem Sacerdotem.

Decreta Reformationis.

74. De Clericis, Beneficiis Ecclesiasticis. Adjuncta fuerunt 15. Capita de Reformatione.

1. Ad Regimen Cathedralium Ecclesiarum assumantur legitime nati, probi ac docti.

2. Tenentes plures Episcopatus omnes dimittant, uno excepto. Alias ipso jure omnes vacant, excepto ultimo.

3. Inferiora Beneficia, præsertim curata, conferantur dignis, & qui per se ipsos residere & curam exercere possint.

4. Plurium Beneficiorum contra SS. Canones detentor, ipso jure illis privatus existat,

4. Nisi dispensationem Ordinario exhibeat. Et tunc de idoneo Vicario provideatur.

6. Uniones Beneficiorum examinentur ab Ordinariis.

7. Unita visitentur ab Ordinario singulis annis. Constituantur Vicarii cum tertia parte fructuum.

8. Reparandæ Ecclesiæ: & cura animarum sollicite exercenda.

9. Ad

9. Ad majores Ecclesias promoti ultra 6. menses consecrationem non differant.

10. Sede vacante Capitulum intra annum a die vacationis nulli concedat licentiam ordinandi, aut litteras dimissoriales, nisi occasione beneficii obtinendi, vel jam obtenti arctato. Si Capitulum contraveniat, subjaceat interdicto: & sic ordinati ab executione Ordinum Jure ipso sint suspensi, ad beneplacitum futuri Prælati. Ordinationibus.

11. In litteris dimissoriis exprimenda causa, ob quam a proprio Episcopo ordinari non possint. Nec ordinandi sine prævio examine.

12. Facultas de non promovendo annum non excedat.

13. Electi, præsentati, aut nominati ad beneficium non instituantur sine prævio examine: Exceptis iis, qui præsentantur ab Academia.

14. Causæ civiles exemptorum extra locum exemptum ab Episcopo cognoscantur.

15. Curent Ordinarii, ut hospitalia accurate administrentur.

Sessio VIII.

De Concilio transferendo Bononiam.

In Sessione VIII. habita XI. Martii 1547. a majori parte Prælatorum decreta est translatio Concilii Bononiam, propter morbum quendam Tridenti grassantem. Jam alias sæpius de hac tranlatione actum est, urgentibus etiam Legatis Apostolicis, tum propter tumultus Belli Smalcaldici, in propinquo tonantis, tum fortassis ex privatis rationibus, ut sint Romæ propiores, si Pontificem Octogenarium mori contingeret. 75.

Evicit tandem major numerus migrationem, protestantibus ex voluntate Cæsaris Hispanis Episcopis, atque Tridenti remanentibus cum Cardinale Pacieco.

Cum Bononiæ 21. Aprilis in Sessione IX. pauci Prælati convenissent, prorogata est Sessio in secundam Junii. Et quia idem contigit in Sessione X. dies 15. Septembris Sessioni XI. est destinata: ubi materia Sacramentorum tractaretur. Verum propter varia impedimenta Concilium per quatuor annos suspendi, atque ad annum usque 1551. differri debuit, ut nunc breviter exponemus. 76. Prorogatæ Sessiones Bononiæ.

§. VI.

Bellum Smalcaldicum: Translatio, & suspensio Concilii.

Cum Smalcaldici fœderati cernerent Concilium Tridentinum inchoatum, veriti, ne Cæsar eos ad illud amplectendum cogeret, Francofurti ad Mænum convenerunt anno 1546. renovaturi fœdus Smalcaldicum, ut unitis viribus Concilio Tridentino se opponerent, plenam Reli- Smalcaldicorum Conatus.

gionis suæ libertatem extorquerent, atque ex contribulibus suis aliquos Judices in Cameram Imperialem intruderent.

78. Disputatio Ratisbonensis.

Indixit interea Cæsar colloquium Ratisbonam; ad quod delecti ex utraque parte rursus Theologi, qui de Religionis Controversiis disceptarent: & quidem ex Catholicis Petrus Malvenda Dominicanus, Erardus Bilichius Carmelita, Joannes Hoffmeisterus Augustinianus cum celeberrimo Doctore & Antagonista Lutheri Joanne Cochlæo: ex Protestantibus Martinus Bucerus, Joannes Brentius, Georgius Major, & Erardus Schneppius. Cumque in Disputatione de Justificatione Bucerus varia concedere coactus esset contra voluntatem Protestantium, quatuor illi disputatores ignominiosa fuga ex campo contentionis se subtraxerunt.

79. Mors Lutheri, & elogium.

Territi fortassis etiam sunt morte Lutheri, quæ in hoc tempus incidit: quia sine illius consilio ab ejus Sectatoribus nihil agebatur. Is ultima vitæ ætate, cum audiret, congregatum esse Tridenti concilium, furorem, rabiem, & apparatum omnem, quo probe erat instructus, maledicæ eloquentiæ exprompsit adversus illud atque Romanum Pontificem, edito libro, quem inscripsit: *contra Pontificatum a Satana institutum*: additis etiam picturis se auctore dignis, quibus propudiose proponebat Pontificem, auribus asininis horrentem, atque a dæmonibus coronatum. Vindicare fortasse sic voluit ignominiam, quam incurrit, dum ex puella diabolum niteretur expellere, ab illo foribus occlusis in olidas redactus angustias. Obiit autem Islebii, quo a Comitibus Mansfeldicis ad Controversias quasdam componendas Wittemberga evocatus fuerat: ubi 17. Februarii anno 1546. postquam lauto convivio inter solitos jocos & facetias bene pastus & potus ad quietem se composuisset, die altero mortuus inventus est anno ætatis clymacterico 63.

Orbi inclaruit, ut Herostratus quondam incenso Dianæ templo: homo levis, spurcus, petulans, & inauditæ maledicentiæ: qua scripta sua vitamque implevit. Dignum tamen censuere Wittembergenses Mausolæo marmoreo 12. Apostolorum statuis coronato.

Venerat inter hæc Ratisbonam ad Comitia Cæsar, in quibus nullum ex Principibus fœderatis invenit: nec iterato citati comparuerunt, in privatos inter se conventus abstracti. Habita nihilominus comitia, statutumque, ut omnes Tridentini Decretis morem gerant: protestantibus more suo legatis Lutheranis.

80. Fœdus Cæsaris contra Smalcaldicum.

Tum vero cernens Cæsar, omnia Comitia, edicta, omnesque amicæ componendæ pacis vias eludi a Lutheranis, fœderi suo Smalcaldico mordicus inhærentibus ac confisis, armis ad officium revocandos existimans, cum Pontifice, Principibus Catholicis, & nonnullis etiam Lutheranis, ut Mauritio & Augusto Saxoniæ Ducibus, item Alberto & Joanne Marchionibus

nibus Brandeburgensibus, fœdus iniit. Cumque Smalcaldici per Legatos quærerent, quo armorum ille apparatus pertineret? Ad compescendos Rebelles subditos, respondit Cæsar.

Non enim Bellum Religionis causa paratum videri voluit, ut quosdam ex Lutheranis etiam ad se pertraheret: sed in læsæ Majestatis Divinæ & humanæ reos se moturum, qui falso Religionis prætextu incisis nervis ac nexibus Rempublicam, totamque Imperii molem conentur evertere, despecta potestate Cæsarea, omnibusque viis pacem in Germania per tot Comitia stabiliendi proterve abjectis: contra Imperatorem Conventus cogi, & cum exteris Principibus pangi fœdera: relicto judiciorum ordine privata illa atque truculenta diffidationum Jura suscitari denuo, in perniciem quietis & tranquillitatis publicæ. Subditos Imperii impune jam toties armis invasos, atque vi injusta Principes etiam Provinciis suis dejectos: Henricum Brunsuicensem a Landgravio urbibus suis spoliatum adhucdum vinctum teneri, & in carcere squalescere: ipsas Imperii bases propediem eversum iri, ni Caput invigilet, & turbulentis conatibus obviam eat. 81. Cæsar publicat Belli causas.

His Belli caussis ad urbes Imperii liberas dimissis, sola Argentina Cæsaris scriptum refutare est ausa.

Joannes Fridericus Septemvir, & Philippus Landgravius, Smalcaldici fœderis Duces, responderunt Cæsari (editis dein etiam litteris publicis) non alia quam Religionis causa Bellum in se parari, ut vis inferatur conscientiis, & sub jugum Pontificis ac Concilii mittantur. Simulque non tantum principes & civitates socias, sed Regem etiam Galliæ ac Angliæ in Imperatorem suum concitant. At illi, pace nuper cum eodem composita, domesticis Germaniæ turbis immiscere se nolebant. Cumque initæ cum Solimanno induciæ etiam tenerent, liberum Cæsar nactus est spatium, cum pace non posset, armorum virtute constituendi Rempublicam.

Cum autem Legiones suas ex dissitis Provinciis, Hispania, Italia, Belgio, Hungaria accire deberet, fœderati autem Smalcaldici suas in propinquo haberent, multo hi viribus superiores erant. Octo enim tantum millia Cæsar Ratisbonæ collegerat.

Primi autem Wirtembergici cum civitatibus Sueviæ Lutheranis, collecto viginti millium exercitu ductore Sebastiano *Schertelio* Augustano in campum armati prodeunt, atque ut copias, quas Pontifex ex fœdere Cæsari mittebat, transitu prohiberent, expugnato Ehrenbergensi propugnaculo, Oeniponto imminebant. Verum Schertelius, ubi comperit, duodecim millia Tyrolensium Duce Castelato Comite ad arma confluxisse, territus, viam, qua venerat, repetiit, & fœderatorum copiis, 82. Smalcaldici frustra tentata Tyroli.

ad Ulmam collectis, se conjunxit. Atque inde fœderatus iste exercitus Donawerdam movit, ubi se Elector & Landgravius cum copiis, quas per Franconiam adduxerant, junxit.

Octoginta millibus peditum & decem millibus equitum constabat iste exercitus, centum & triginta tormentis bellicis instructus. Opprimi multitudine Cæsarem facile potuisse creditur, si recta Ratisbonam movissent, ubi illius exercitus, nec decimam hostium partem æquans, stabat: atque inde digressus prope Landishutum castra communiit.

Prope Ingolstadium castra locant, ac Bellum Cæsari denuntiant: Verum Smalcaldici, dum lente Rainam ac Neoburgum intercipiunt, atque inde progressi Ingolstadium inter & Monachium castra locant, spatium Imperatori dederunt suas operiendi copias. Ne autem fœderati nihil egisse videantur, misso tubicine Bellum *Carolo Gandavensi*, ut loquebantur, denuntiant. Dux Albanus supremus post Cæsarem copiarum Dux, remisso tubicine, proscriptionem Imperialem eis promulgat.

Venerant interea, Smalcaldico tam grandi exercitu in castris otiose desidente, memorabiles Cæsari suppetiæ, nemine se opponente; duodecim nimirum millia peditum & sex millia Equitum, quæ Pontifex miserat, duce Octavio Farnesio Parmensi Duce, Cæsaris genero, ac patre Alexandri Farnesii, incomparabilis postea herois, ac Belgii Salvatoris. Italicis hisce copiis accessere tria Hispanorum millia, a Principe Sulmensi Neapoli adducta: quatuor item Germanorum millia, ex Brisgoia a Schaumburgio Tribuno collecta.

83. Frustra Cæsaris castra tormentis impetunt: Cum his copiis, quamvis adhuc multo inferioribus hostium numero, Carolus Cæsar Neostadii trajecto Danubio ad Ingolstadium castra posuit: Cumque necdum ea satis muniisset, fœderati omnibus tormentis explosis ingenti vi Cæsareos impetebant. Tenuitque ad novem omnino horas illa globorum grando, mira Cæsaris ejusque copiarum constantia. Nam cernens Landgravius ordines ubique servari integros, hostem aggredi non ausus, retrocessit Neoburgum atque inde Donawerdam, intercepturus Comitem Burensem 12000. peditum & 3000. equitum ex Belgio adducentem. At ille declinatis caute insidiis felici itinere ad Imperatorem pervenit.

84. Arte & virtute Cæsaris attriti. His ille copiis auctus hostem aggredi statuit. Egressus igitur Ingolstadianis castris, occupatisque in transitu Neoburgo, Donawerda, Nordlinga, aliisque civitatibus, mira bellandi arte hostilem exercitum ita circumduxit, pressit, attrivitque, ut in rerum omnium penuriam ac desperationem eundem conjecerit. Crevitque calamitas, cum Elector, accepto tristi nuntio, Saxoniam ferme omnem a propinquo suo Mauritio, Albertinæ stirpis Principe, esse occupatam, a Landgravio se separavit, & ad restinguendum domi incendium accurrit.

Tum

Tum enim etiam Landgravius re desperata campo excessit, cumque paucis suis residuis copiis in Hassiam rediit, fœderatis se passim dedentibus & Imperatoris gratiam implorantibus. Horum primus erat Fridericus Elector Palatinus, quamdiu fuerat Catholicus, Cæsari fidissimus; durioribus conditionibus gratiam impetravit Ulricus Dux Wirtembergicus.

Secutæ sunt urbes; quibus imperata pecunia, & tormentis bellicis, Augustam, Ulmam, Memmingam, Campidunum, Lindavium, Biberacum, Ravenspurgum, Francofuttum & Argentoratum in deditionem accepit: Adeptus hoc pacto subsidia ad solvenda militi stipendia & bellum porro prosequendum. 85. Plerique ejus gratiam implorant.

Reliquum hyemis ordinandæ Germaniæ impensum. Cum autem Imperator Ulmæ anno 1547. moraretur, nuntium accepit, Electorem Saxoniæ non tantum sua recuperasse, sed etiam Mauritio pleraque ademisse, cæso Alberto Brandeburgico, quem Cæsar ei auxilio miserat. Quare Saxonicum bellum, licet laboraret arthritide, per se ipsum gerere statuens, sub initium Martii Ulma discessit Nordlingam, ubi Albanus exercitum, quamvis multum accisum, collegerat. Cum hoc Egram processit, Ferdinando Fratri & Duci Mauritio se conjuncturus. 86. Decernit Bellum Saxonicum.

Inde movens in Misniam, perruptis claustris transitum impedientibus, ad Albim castra metatus est, Electore trans Albim ad Mühlbergam cum exercitu stante, ac transitum fluvii prohibente. Ardua profecto erat trajectio tam lati tamque profundi fluminis, obstante in adversa ripa armato exercitu cum tormentis bellicis, undique in Cæsareanos dispositis. 87. Trajectio Albis.

At aperuit illa dies, quantum virtus cordata possit; dum Carolus heroica vetustatis supergressus facinora, incomparabili fortitudine & fluvium vicit & hostem. Nam elector territus recessit, Wittembergam, munitam urbem, se recepturus. Verum cum levioris armaturæ Equites ac dein etiam Albanus cum Equitum turma eundem assecuti, prælio initium dederant, superveniens Cæsar insignem ad posteritatis memoriam victoriam reportavit, deleto ferme ad internecionem Saxonico exercitu, & quod rei caput est, Electore ipso Joanne Friderico per Albanum capto. 88. Mühlbergensis victoria,

Imperator mortis sententiam tulit in captivum: verum deprecantibus ei vitæ veniam pluribus Principibus, consensit Imperator, cum his tamen conditionibus, ut Wittenberga se dedat Cæsari: Electoratus Duci Mauritio cedat: Elector vero exauthoratus ad arbitrium Cæsaris captivus maneat. Capto Electore,

Præcipuo hoc Smalcaldici fœderis authore bellique Principe debellato, trepidi per Germaniam Protestantes accurrerunt, Cæsarisque arbitrio se permisere.

89. Et Landgravio indignante Mauritio.

Solus supererat Philippus Landgravius, qui, licet ferocia esset inflexibili, tamen cum Dux Mauritius eius gener & Elector Brandeburgicus, vitæ, libertatis ac bonorum ipsi spem fecissent, si Cæsaris se permitteret arbitrio, Halæ Saxonum Cæsari Throno insidenti supplex accidit. Qui ei per Consiliarium quendam respondit, quamvis læsæ Majestatis reus necem esset commeritus, quia tamen crimen fateretur, veniamque supplex peteret, atque Principes etiam pro eo intercederent, vitam ei donari, nec bonis omnibus spoliandum, neque *perpetuo carcere* plectendum.

90. Causa Landgravii.

Cum autem abduceretur captivus, Dux Mauritius & Elector Brandeburgicus apud Cæsarem vehementer conquesti sunt: infringi sic pactionem cum Landgravio a se initam: nunquam eum compariturum fuisse, nisi fidem dedissent, libertatem, ac ditiones ei servatum iri: neque se unquam suasuros fuisse, ut compareret, si carceris oriri potuisset suspicio; agi de fide sua publice data: obtestari se, ut Cæsar fidem ipsorum liberet ac honori consulat, nec patiatur, ut proclamentur per orbem tanquam perfidi proditores, qui turpissime decepissent Principem amicum & cognatum, eumque falsis promissis in carcerem conjecissent.

Respondit Imperator, ex genio Albani Ducis ad asperitatem semper declinantis, vera quidem, sed fortasse temporum rationi non omnino consentanea: exstare Articulos Landgravio proponendos, ac dein propositos: id unum in iis contineri, eum non esse mulctandum carcere *perpetuo*: Si quid ultra ipsi promisissent, excessisse limites suæ potestatis. En originem perniciosi deinceps belli, & cladis rei Catholicæ! Nam responso hoc Cæsaris irritati Principes jam tum ad ultionem animum intenderunt; quamvis tunc res eorum necdum ferrent, ut eandem expromerent, erupturam, ubi opportunior occasio tulerit.

Aucta fuit indignatio, cum geminos Principes captos velut in Triumpho per Germaniam duci cernerent, magnamque tormentorum vim ex Saxonia, Hassia, & Civitatibus Imperii liberis alio avectam. Aversum tamen a Cæsare animum dissimulantes, iram interim corde tegebant.

91. Cæsar Fidem non violavit, nec clementiam.

Quamvis autem sint, qui magnanimam Cæsaris clementiam hic requirant; nihil tamen ille egit, quo Fidem datam læserit, aut limites Justitiæ fuerit transgressus. Nullum enim Mauritius aut Brandeburgus mandatum habebant, ut Landgravio libertatem ac ditionum securitatem adpromitterent: suo id sensu ac voluntate fecerunt, quam ratam habere Imperator non tenebatur. Considerare etiam oportet, quanta a viginti jam annis a Principibus istis, Smalcaldici contra se fœderis Ducibus, fuerit perpessus; quanto ardore Principes, civitates & Germaniam ferme omnem adversus eum concitarint; quo fastu atque ferocia abjudicata ei Imperatoria dignitate, *Caroli Gandavensis* nomine obscurare, & contemnere eum

præ-

præſumpſerint: quantum denique in diſcrimen bello graviſſimo eundem conjecerint. Hæc enim aliaque qui animo limato atque a præjudiciis libero perpenderit, non multum, credo, Cæſaris iram accuſabit, ſed juſtam omnino dicet. Accedit prudens ac providus timor, ne Principes iſti, ſi dimitterentur liberi, turbarent rurſus Imperium. Sunt enim beneficia quædam, quorum haud æquo animo recordantur Principes, præſertim ubi iræ, ad tempus preſſæ, potentes habent ſocios. Expertus fuit ipſe Carolus Cæſar, quam noxium ſibi fuerit beneficium, quo Franciſcum I. Regem Galliæ liberum dimiſit, ruptis dein pactis bello ab eodem impetitus.

Imo tantum abeſt, ut Imperator inclementiæ arguendus videatur, ut haud pauci ſint Scriptores, qui Mühlbergenſi victoria mitius uſum exiſtiment, totumque Lutheraniſmum exſcindi potuiſſe, ſi ſeveritatem præhabuiſſet clementiæ. Vix enim fuiſſe putant, qui debellatis Principibus, ſociisque eorum diſſipatis, tanto Victori Victoriam proſequenti reſiſtere voluiſſet aut potuiſſet.

Interim ille, ut laceram Rempublicam per pacem conſtituat, lenibusque remediis ejusdem morbos ſanet, Comitia Imperii Auguſtam indixit. In his Ordinibus propoſuit, quantopere ſemper optarit quietem & tranquillitatem Germaniæ; eam conſtantem eſſe non poſſe, niſi Religionis diſcordiæ per Concilium generale, cui omnes ſe ſubjiciant, radice evulſa, extirpentur. Convocatum ſuperioribus jam annis eſſe Tridenti, urbe ad Germaniam ſpectante, Concilium, pluresque ibidem jam celebratas Seſſiones: Decernendum jam eſſe a Statibus, illius decretis omnibus eſſe parendum. 92. Comitia Auguſtana.

Aſſenſere Cæſari tres Electores Eccleſiaſtici: Palatinus, Saxo, & Brandeburgus recipiendum quidem cenſebant Concilium, ſed cum conditionibus, quas Lutherani eſſent adjecturi; alii Principes omnes ſtatuerunt, parendum eſſe Concilio, poſtquam etiam Proteſtantes in eo fuerint auditi. Cum autem Imperator petiiſſet, hoc negotium curæ ſuæ ac fidei committi, omnes aſſenſerunt, ſolo excepto captivo Duce Saxoniæ. Urbes Imperiales Cæſarem veritæ, pariter iverunt in Principum ſententiam. Sancitumque denique fuit, parendum omnibus eſſe Concilii Tridentini decretis. Parendum eſſe Concilio Tridentino etiam Lutherani decernunt.

Hoc durante Bello Smalcaldico continuatum fuerat; non tamen ſine moleſtis controverſiis. Nam cum Schertelius per clauſtra Tyroleos irrupiſſet, trepidi Patres quidam cum ipſis Præſidibus, Montano, & Cervino, de transferendo Concilio cogitabant: opponentibus ſe Legatis Cæſareis, & Epiſcopis Hiſpanis. Neque Pontifex adduci tunc potuit, ut in translationem conſentiret. At poſtea morbo quodam Tridenti aliquantum graſſante in Seſſione VIII. majori Suffragiorum numero decretum eſt, ut Con- 93. Diſſidium circa translationem Concilii.

Concilium transferatur Bononiam, consentiente etiam Pontifice. Illuc se major pars contulit, 14. Prælatis cum Cardinale Pacieco Tridenti remanentibus, ex voluntate Cæsaris; qui tunc ad Bellum Saxonicum se accingebat.

Ex hac divisione Schisma timendum erat, quale Basileæ contigit, nisi providus Cæsar prohibuisset Tridenti celebrari Sessiones, quod idem Pontifex Bononiensibus inhibuit, cum cerneret, ferme non nisi Italos eo convenire. Unde meræ prorogationes Concilii ibi Sess. 9. & 10. fuerunt decretæ.

94. Urget Cæsar ut revocetur Tridentum.

Cum dein Cæsar confecto Bello Saxonico in Augustanis Comitiis impetrasset, ut Status decernerent, se parituros Tridentino Concilio, non dubitavit, se apud Pontificem facile effecturum, ut Concilium Tridentum revocetur, ne fructus tanto labore partus intereat.

Aliter præparatum invenit Pontificem a Bononiensibus jam præventum. Quare summopere commotus Cæsar, per Legatos suos Bononiæ & Romæ publice est protestatus contra omnia, quæ in Bononiensi Conciliabulo, ut loquebantur, essent agenda. Concilium Tridentum esse indictum: promisisse Patres, cum Bononiam secederent, sublato morborum periculo se redituros, Protestantes in aliam urbem non venturos: facilem iis fore excusationem, cum tantum Concilio Tridentino obedientiam promiserint: si Ecclesiæ paci consulere negligant, se pro Officio Advocati Ecclesiæ provisurum.

95. Suspensio Concilii inopportuna.

Pontifex accepta hac protestatione, in neutram patem decidit: suspensumque fuit Concilium per quatuor annos, quo tempore quam maxime expediisset, illud Tridenti prosequi, ut florenti illo rerum Cæsarearum statu Protestantes efficaciter potuissent adigi ad standum promissis & decretis Concilii Tridentini. Cum econtra ex illa Concilii translatione & suspensione, mutato Germaniæ statu non exigua Ecclesiæ mala emanarint: ut nunc narratum imus.

§. VII.

De Constitutione *Interim* & reductione Concilii Tridentum.

96. Cum viget disceptatio, an Tridenti, vel Bononiæ continuandum esset Concilium,

Cum Cæsar Pontificem & Bononienses Patres persuadere non posset, ut Concilium tunc Tridentum reducerent, neque Generali Concilio necdum dissoluto, Nationale in Germania posset institui, Theologis committendam censuit, ut formulam aliquam confessionis communi opera conciperent, quæ *Interim* ab omnibus observaretur, donec a Concilio Generali dogmata Fidei definita fuerint.

Selecti ex Catholicis ad hanc formulam conscribendam, Julius Pflugius, Episcopatui Naumburgensi postea restitutus, & Michael Haldingus Pro-Episcopus Moguntinus, ac Merseburgensis postea Episcopus: ex

Pro-

Proteſtantibus Joannes Agricola, Concionator Joachimi II. Electoris Brandeburgici. Petiitque Imperator, ut etiam Pontifex ſuum Legatum mittat, qui cum tribus iſtis Theologis formam Confeſſionis, ab omnibus interim acceptandam, componat.

Verum quo minus hoc fieret, præter alia, obſtabat Henricus II. Rex Galliæ, qui Parenti ſuo Franciſco I. nuper ſucceſſerat. Hic enim Princeps, veritus magnam Caroli V. potentiam, in animum ſuum induxerat, quacunque poſſet via eidem ſe ſe opponere. Quare Concilium Bononiæ, non autem Tridenti continuari voluit, miſſis eo ſuis Epiſcopis, Cardinalibus autem Gallis ad Pontificem, cauturis, ne Pontifex Cæſaris poſtulatis annuat: eo tendere iſtius conſilia, ut non tantum in politicis Italiæ atque Europæ ſe Dominum conſtituat, ſed etiam in Sacris & Religionis negotio ſupremum arbitrum. Cæſar conſtitutionem Interim confici curat.

At Cæſar cognita Romanæ curiæ cunctatione tam in decernendo loco Concilii, quam mittendo legato ad Auguſtana comitia, inſtituendamque in iis Theologos inter conventionem, Anno 1548. formulam a tribus illis Theologis conceptam Statibus approbandam obtulit, atque dein Imperiali edicto ſanxit. Et quia tantum interim ſervanda erat, donec concluſio fieret generalis Concilii, dicta eſt hæc conſtitutio vulgari vocabulo *Interim*.

In hoc Schemate Fidei 26. viſebantur Articuli, circa ſtatum Adami ante & poſt peccatum, redemptionem per Chriſtum & Juſtificationem peccatoris, bona opera, Eccleſiam ejusque notas, poteſtatem, Pontificem, Epiſcopos, Sacramenta, Miſſam, Invocationem Sanctorum, preces pro defunctis, ritus in adminiſtrandis Sacramentis. Omniaque in iis erant Orthodoxa, præſertim ſi bono ſenſu acciperentur, quæ ad Fidei doctrinam pertinent. Duo tamen Lutheranis conceſſa ſunt interim capita, matrimonium nempe Presbyterorum & Communio ſub utraque ſpecie: quæ capita non ad Fidem, ſed diſciplinam ſpectant. 97. In qua cæteroquin Catholica conceſſa Lutheranis communio ſub utraque ſpecie & matrimonium Presbyteris.

Neutri parti hæc confeſſio ex integro placuit. Pontifex eam a Cæſare ſubmiſſam tum ipſe examinavit Romæ tum etiam Bononienſibus examinandam dedit. Hæreticum in ea inventum nihil; juſſit tamen Imperatori per Cardinalem Sfondratum nuntiari: neque pertinere ad Cæſarem negotia Religionis diſponere, neque permittenda eſſe duo illa capita: matrimonium Presbyterorum pugnare cum traditione Apoſtolica, uſum calicis cum more jam dudum recepto. Perſuaſus tamen Pontifex a Cardinale Morono fuit, ne apertius conſtitutioni *Interim* ſe opponat; tolerari duntaxat ab eo interim ex neceſſitate minimam particulam Lutheraniſmi, qui alias ex integro tolerandus foret. Quare etiam Cæſar ad evitanda majora mala interim toleranda illa duo exiſtimavit in Lutheranis, mo- 98. Neutri parti ſatis placuit.

do in reliquis omnibus, ac præsertim quæ ad Fidem pertinent, cum Ecclesia Catholica conveniant.

Varia deinde scripta tum pro tum contra constitutionem istam prodierunt. Nimisque acerbe scripserunt, qui eandem cum Henotico Zenonis, Ecthesi Heraclii, & Constantis Typo compararunt. Certe Nicolaus Bobadilla, cum ob dicta scriptaque contra illam formulam a Cæsare in Italiam fuisset remissus, ne quidem in conspectum a S. Ignatio fuit admissus.

Præsertim vero eidem se opposuerunt complures Præcones Protestantici. Bucerus, cum ab Electore Brandeburgico, ut subscribat, urgeretur, Argentinam profugit, asserens, constitutione illa firmari potestatem Pontificiam. Ita etiam Musculus Augustanus Præco, Brentius Halensis, Osiander Norimbergensis, Calvinus Genevensis, & præsertim Joannes Fridericus exauthoratus Elector Saxoniæ contra eandem tonabant: confutante Cochlæo libellos Protestanticos.

99. Cæsar illam urget.

Efficacius autem Cæsar ipse constitutionem suam executioni dabat; cumque Magdeburgum, & Constantia reliquis pertinacius se se opponerent, Imperiali *banno* seu publicæ proscriptioni sunt subjectæ.

100. Divisio Lutheranorum.

Orta etiam est occasione constitutionis Cæsareæ nova Lutheranorum divisio: alii enim, qui contumacius cum Illyrico & Amsdorffio eidem obluctabantur, nullam admittentes in doctrina Lutheri mutationem, Lutherani *rigidi* dicebantur: alii vero, qui cum Melanchtone tempori serviendum putabant, Lutherani *molles*, *Adiaphoristæ*, & *Indifferentes* sunt appellati; Alii rursus *Interimistæ Imperiales*, alii *Interimistæ Lipsienses*: ut adeo Lutheranismus, qui tempore conditoris sui in 34. Sectas jam fuerat divisus, post ejus mortem in plures quam centenas sit dissectus.

Imperator compositis hoc pacto utcumque Germaniæ rebus in Belgium discessit, Ducem Saxoniæ & Landgravium captivos secum abducens. Episcopi vero, prout desiderabat Imperator, Diœcesanos conventus celebrabant pro instauranda secundum SS. Canones Ecclesiastica disciplina, declaratumque, conjugium Presbyterorum & usum calicis per Constitutionem *Interim* nemini permitti, nisi illis, qui ex Lutheranismo convertuntur ad Ecclesiam. Pontifex pariter requisitus Episcopis Germaniæ potestatem dedit concedendi usum calicis humiliter dispensationem petentibus, & fatentibus, Ecclesiam posse usum calicis interdicere.

101. Obitus Pauli III. electio Julii III.

Anno 1549. obiit Paulus III. electusque Cardinalis *de Monte*, primus in Concilio Tridentino Legatus Pontificius, assumpto Julii III. nomine. Et quidem, quod mirum, etiam Cardinales Cæsarearum partium cum Farnesianis juncti, eidem dederunt suffragium, licet offenderit Cæsarem, quod translationem Concilii Tridento Bononiam summopere promoverit, nolueritque illud Bononia amoveri. Cardinalis Polus, vir integerrimus, in suspicionem

nem

nem neſcio cujus propenſionis in Lutheraniſmum vocatus, rejectus eſt. At reſtituendo poſtmodum in Anglia Religionem Catholicam ſatis oſtendit qua Fide eſſet.

Julius, qui antea Legatus pro Concilio Bononiæ continuando mordicus ſteterat, jam ex altiori proſpiciens ſpecula facile conſenſit, ut Tridentum reduceretur, obtento conſenſu non tantum Cardinalium Patrumque Bononienſium, ſed etiam Regis Galliæ, modo in illa urbe, Imperatori obnoxia, nihil concluderetur contra Jura Galliæ, & immunitatem Eccleſiæ Gallicanæ. 102. Reſtauratio Tridentini decreta

Igitur Pontifex edita Bulla reaſſumptionis Concilii Præſides nominavit Cardinalem *Creſcentium* cum duobus Epiſcopis. Atque die prima Maji anno 1551. celebrata eſt Seſſio XI. in qua decreta eſt reaſſumptio Concilii Tridentini. Seſſio XI.

In Seſſione XII. prima Septembris habita præciſe decretum eſt, ut Seſſio XIII celebretur die undecima Octobris; quia ſcilicet, paucis adhuc præſentibus, exſpectabatur major Prælatorum, præertim ex Germania, numerus. 103. Seſſio XII. indicta Seſſio proxima.

§. VIII.

Continuatio Concilii Tridentini ſub Julio III.

Poſtquam Imperator cum plerisque copiis militaribus ex Germania diſceſſerat, ceſſante timore, non diuturno Officii Magiſtro, plerique Proteſtantes conſtitutionem *Interim* rejecerunt. Cumque Cæſar certior de hoc factus anno 1550. in Comitiis Auguſtanis conquereretur, reſponderunt Principes, non poſſe populos tam cito adduci ad Fidem priori contrariam: vi vero eos velle compellere periculoſum eſſe. 104. Proteſtantes nec Interim nec Concilium acceptant.

Legati autem Mauritii aperte declararunt, intentionis ſuæ non fuiſſe, ſubjicere ſe Concilio Tridentino, niſi ſub conditione, quod Theologi Confeſſionis Auguſtanæ gaudeant ibi Jure ſuffragii, Pontifex non præſideat, omniaque hactenus Acta tanquam irrita declarentur, ac Concilium de novo incheotur.

Quia tamen per majorem Suffragiorum numerum concluſa fuerat ſubjectio, præſtanda Concilio Tridentino, & Imperator urgebat Proteſtantes, ut ſuos ad illud mittant Theologos, doctrinæ ſuæ rationes propoſituros, advenerunt tandem Tridentum deputati præcipuorum Principum & aliquarum Civitatum: nempe initio Octobris 1551. Joachimi II. Electoris Brandeburgici, Ducis inde Wirtembergici, ac nomine Argentinæ aliarumque civitatum Joannes *Sleidanus*, famoſus ille ac mendax Hiſtoriæ Lutheranæ ſcriptor, cum nonnullis Miniſtris: ac demum etiam Legati Mauritiani. 105. Mittunt tamen aliquos Legatos.

Brandeburgici per Slavium Juris Conſultum obedientiam deferebant Concilio, ac Julium III. appellant *Summum Pontificem Sanctæ Eccleſiæ Romanæ* 106. Inſolentia poſtulata.

 & Uni-

& Universalis. Aliter multo se gesserunt reliquorum Legati, præsertim Saxones. Auditi illi sunt 24. Jan. 1552. petebant autem, contra promissa & conclusa in binis Comitiis Augustanis, ut statim declaretur, an Pontifex sit supra Concilium, ut Pontifex, contra quem graves habeant accusationes, non ut Judex, sed ut reus adsit in Concilio, ut episcopi a Juramento Pontifici præstito absolvantur. Ut Theologi Protestantium Jure Suffragii gaudeant, atque ut omnia hactenus in Concilio acta irritentur. Spiritus credo tantos arrogantiæ eis suggesserant Mauritii, novi Saxoniæ Electoris, turbulenta consilia, hactenus pressa, sed brevi in apertum eruptura: ut §. sequenti referemus: postquam ea, quæ Sessione 13. & 14. gesta sunt, exposita fuerint.

Sessio XIII.

Decreta de SS. Eucharistia.

107. In Sessione XIII. Præsidente nomine Julii III. Cardinale Crescentio, cum Pighio Archi-Episcopo Sipontino, Aloysio Lipomano Episcopo Veronensi, & Cardinale Madrucio Episcopo Tridentino, præsentibus etiam tribus Electoribus Ecclesiasticis, & Oratoribus Cæsaris & Regis Romanorum, celebrata 11. Oct. 1551. editum fuit decretum de SS. Eucharistiæ Sacramento, octo Capitibus comprehensum.

In 1. decernit, Christum vere, realiter & substantialiter sub specie earum rerum sensibilium coutineri.

2. Institutum esse hoc Sacramentum a Christo in sui memoriam, in Spiritualem animarum cibum, in antidotum, quo liberemur a culpis quotidianis, & a peccatis mortalibus præservemur: atque in pignus futuræ gloriæ, & in Symbolum unitatis.

3. Christum statim post consecrationem etiam ante usum esse præsentem; Corpus quidem sub specie panis, Sanguinem vero sub specie vini, *vi verborum:* Corpus autem sub specie vini, & Sanguinem sub specie panis, animamque sub utraque vi naturalis illius connexionis, qua partes Christi inter se copulantur: Divinitatem autem propter unionem hypostaticam cum corpore & anima. Unde tantundem esse sub una specie, quantum sub utraque: cum totus & integer Christus sub qualibet specie, & sub quavis illius parte existat.

3. Per consecrationem fieri conversionem totius substantiæ panis in Corpus Christi & vini in Sanguinem: quam conversionem Catholica Ecclesia *transsubstantiationem* appellat.

5. Cultum latriæ huic SS. Sacramento esse exhibendum, cum Deus ipse sit præsens. Ideoque convenienter institutum Festum solenne.

6. Consuetudinem antiquissimam Eucharistiam in Sacrario asservandi, & ad ægros deportandi retinendam.

7. Eam

7. Eam probationem esse necessariam, ut nullus sibi conscius peccati mortalis, quantumvis sibi contritus videatur, absque præmissa Sacramentali confessione accedat, idque de Sacerdotibus etiam intelligendum, si adsit copia confessarii. Si autem necessitate urgente absque prævia confessione celebraverit, quam primum confiteatur.

8. Triplici modo posse sumi: *Sacramentaliter tantum*, a peccatoribus. *Spiritualiter tantum*, per votum seu desiderium. *Sacramentaliter & Spiritualiter simul*, cum scilicet Sacramentum vere & cum augmento gratiæ suscipitur. Communionem a Sacerdote accipiendam.

Canones de Eucharistia.

Undecim dein editi sunt Canones seu anathematismi contra hæreticos, 108. hoc Sanctissimum Sacramentum impugnantes. Nam anathema dicitur illi, qui dixerit:

1. In SS. Eucharistiæ Sacramento non contineri vere, realiter, & substantialiter Corpus & Sanguinem cum anima & Divinitate Christi, ac proinde totum Christum, sed tantum esse in eo tanquam signo vel figura aut virtute.

2. Qui dixerit remanere substantiam panis & vini, negaveritque conversionem totius substantiæ panis in Corpus, & totius substantiæ vini in Sanguinem, manentibus duntaxat speciebus panis & vini.

3. Qui negaverit, sub unaquaque specie, & sub singulis cujusque speciei partibus, separatione facta, totum Christum contineri.

4. Qui dixerit, Christum tantum in ipso actuali usu esse præsentem; non autem ante vel post.

5. Qui dixerit, unicum aut præcipuum fructum esse remissionem peccatorum.

6. Christum in hoc Sacramento non esse adorandum cultu latriæ vel solenni processione circum gestandum.

7. Non licere Eucharistiam in Sacrario asservare, sed statim post consecrationem esse distribuendam, aut: non licere illam ad ægros deferre.

8. Christum Spiritualiter tantum manducari, & non etiam Sacramentaliter & realiter.

9. Si quis negaverit obligationem Communionis Paschalis.

10. Qui dixerit, non licere Sacerdoti celebranti se ipsum comunicare.

11. Qui dixerit, solam fidem esse sufficientem præparationem ad sumendam Eucharistiam.

Subjuncta denique sunt octo Capita de reformatione.

In 1. præscribitur forma, qua Episcopi subditos regere & corrigere 109. debeant; prohibetur appellatio a sententia interlocutoria Episcopi aut Vicarii ante sententiam definitivam.

Decreta Reformationis.

De Judiciis & appellationibus.

2. Quando appellatur a ſententia Epiſcopi ad Papam, isque cauſam appellationis alicui in partibus vult committere ſeu delegare, Metropolitano committatur, aut, ſi is ſuſpectus, vel ultra duas diætas diſtet, vicinioribus Epiſcopis, aut illorum Vicariis, non vero inferioribus judicibus.

3. Acta primæ inſtantiæ intra 30. dies dentur gratis appellanti; alias abſque illis Judex *ad quem* poteſt procedere.

4. Si determinatus a SS. Canonibus Epiſcoporum numerus non poteſt depoſitioni ac degradationi Clerici aſſiſtere, aſſiſtant Abbates, aut his deficientibus aliæ perſonæ in dignitate conſtitutæ.

5. Gratia remiſſionis pœnæ, ob vel ſubreptitie obtenta revocetur a concedente.

6. Epiſcopus non citetur perſonaliter, niſi depoſitionis cauſa.

7. Teſtes contra Epiſcopum non admittantur, niſi idonei & graves.

8. Graves Epiſcoporum cauſæ a ſummo Pontifice cognoſcantur.

Data deinde cautio ſeu Fides publica, quam *Salvum Conductum* appellant, Proteſtantibus.

Seſſio XIV.

Doctrina de Sacramento Pœnitentiæ.

110. In Seſſione XIV. celebrata 25. Nov. 1551. tractatum eſt de Sacramento Pœnitentiæ & Extremæ Unctionis. De illo novem Capita ſunt propoſita.

1. Pœnitentiam ſemper peccatoribus fuiſſe neceſſariam: elevatam autem ad rationem Sacramenti a Chriſto, dum poſt reſurrectionem inſufflavit in Diſcipulos dicens: *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata &c.*

2. Differre Pœnitentiam a baptiſmo, quoad materiam, formam, Miniſtrum, effectum: omnibusque poſt baptiſmum lapſis eſſe neceſſariam, ſicut nondum regeneratis ipſe Baptiſmus.

De materia & forma.

3. *Formam*, in qua præcipua vis ſita eſt, eſſe verba Miniſtri: *Ego te abſolvo &c.* quibus ex more preces addantur, non tamen pertinere ad eſſentiam formæ, neque eſſe neceſſarias. *Quaſi-materiam* eſſe actus ipſius pœnitentis, nempe contritionem, confeſſionem & ſatisfactionem: qui quatenus in pœnitente ad integritatem Sacramenti, ad plenamque & perfectam peccatorum remiſſionem ex Dei inſtitutione requiruntur, hac ratione partes Pœnitentiæ dicuntur.

111. Obſervatio de Sacramento Pœnitentiæ valido & informi.

Videtur hic Concilium tantum definiiſſe, quænam ſint partes integrales, requiſitæ ad fructum Sacramenti, abſtrahendo, quænam ex iis ſint eſſentiales, adeoque pertineant ad valorem: relinquendo ſcilicet diſputationi Theologorum, an univerſalitas doloris, quatenus cadit etiam in peccata, quorum non amplius exſtat memoria, pertineat ad valorem, vel tantum ad fructum. Ex quo principio præſtantiſſimi Theologi, etiam poſt Tridentinum defenderunt, Sacramentum quoque Pœnitentiæ poſſe eſſe validum & informe: quia ſcilicet univerſalitas doloris, ut c adens etiam in peccata memoriæ non occurren-

currentia, juxta Tridentinum tantum videtur requiri ad integritatem & fructum; non autem ad essentiam & valorem, sicut satisfactio: de qua eodem modo loquitur.

4. Agitur de *Contritione*: quæ est animi dolor ac detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero: fuitque omni tempore necessaria ad veniam peccatorum. Quare non solum est cessatio a peccatis, sed etiam veteris vitæ odium ac detestatio. Et quamvis ista contritio aliquando charitate sit perfecta, adeo ut peccatorem justificet ante actualem confessionem: hoc tamen non contingit sine voto seu desiderio & proposito serio suscipiendi ipsum Sacramentum: cum hoc votum sit inclusum contritioni perfectæ. Contritio vero imperfecta, quæ attritio dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ & pœnarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccati excludat, cum spe veniæ, non solum non facit hominem hypocritam & magis peccatorem, verum etiam Dei donum est, & Spiritus S. monentis impulsus: & quamvis sine Sacramento Pœnitentiæ ad Justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit. 112. De Contritione.

Non obscure hic Concilium declarat, attritionem cum Sacramento conjunctam sufficere ad Justificationem.

5. Tractatur de *Confessione*, a Domino instituta, omnibusque post baptismum lapsis Jure Divino necessaria: quia Christus Sacerdotes sui ipsius Vicarios constituit, tanquam Præsides & Judices, ad quos omnia peccata mortalia deferantur: non enim possunt Judicium hoc incognita causa exercere, neque æquitatem in pœnis injungendis observare, si tantum in genere, & non potius in specie ac singillatim sua ipsi peccata declarassent. Unde oportet a pœnitentibus omnia mortalia, quorum post diligentem sui discussionem conscientiam habent, in Confessione recenseri, etiamsi occultissima illa sint. Venialia autem, licet recte & utiliter exponantur, taceri tamen possunt, multisque aliis remediis expiari. 113. De Confessione.

Circumstantiæ autem eæ sunt exponendæ, quæ speciem peccati mutant: quia sine illis peccata non possunt integre exponi, nec de peccatorum gravitate Confessarius rectum judicium ferre potest, nec Pœnitentiam proportionatam injungere. 114. De Circumstantiis.

Hic Concilium tantum exigit, ut Confessarius habeat notitiam de numero & specie peccatorum, possitque imponere Pœnitentiam proportionatam numero peccatorum & gravitati specificæ. Unde non exigit, ut exponantur circumstantiæ intra eandem speciem aggravantes.

Porro peccata, quæ diligenter cogitanti non occurrunt, in universum eadem Confessione inclusa esse intelliguntur.

Nempe

Nempe in Confessione fructuosa, ad quam requiritur dolor universalis, qui ratione motivi universalis, cadat etiam supra peccata gravia, memoriæ non occurrentia. Vel si Concilium loquatur etiam de Confessione valida, possunt esse inclusa in proposito universali non peccandi de cætero.

6. *Minister* hujus Sacramenti est solus Sacerdos; qui non tantum declarat, peccata esse remissa, sed tanquam judex pronuntiat sententiam absolutionis.

115. De Jurisdictione, & casuum Reservatione.

7. Quæ tamen ferri debet in subditum: cum omnis judicii ratio & natura id exposcat. Unde nullius momenti est illa absolutio, quam Sacerdos profert in eum, in quem ordinariam aut delegatam non habet jurisdictionem. Quia autem ad disciplinam magnopere confert, ut atrociora quædam crimina non a quibusvis, sed summis tantum Sacerdotibus remittantur, locum habet *Casuum Reservatio*: non tamen in Articulo mortis, in quo quilibet Sacerdos quoslibet pœnitentes a quibusvis peccatis & censuris potest absolvere.

116. De Satisfactione.

8. Quia falsum omnino est, & a verbo Dei alienum, culpam a Domino nunquam remitti, quin universa etiam pœna condonetur, imponenda pœnitenti a Confessario est *Satisfactio*, quæ medeatur peccatorum reliquiis, & quasi fræno a peccato coerceantur cautioresque efficiantur pœnitentes. Quare Sacerdotes, quantum Spiritus & prudentia suggesserit, pro qualitate criminum, & pœnitentium facultate, salutares, & convenientes satisfactiones debent injungere.

9. Non autem solum pœnis, sponte a nobis in vindictam & castigationem peccatorum susceptis, aut a Sacerdote pro delicti mensura impositis, sed etiam temporalibus flagellis, a Deo inflictis, & a nobis patienter toleratis, apud Deum patrem per JEsum Christum satisfacere valemus. Additi sunt deinde

15. Canones de Sacramento Pœnitentiæ.

117. 1. Anathema sit, qui dixerit, Pœnitentiam non esse vere & proprie Sacramentum reconciliationis a Christo institutum.

2. Pœnitentiam non esse distinctam a Baptismo: nec recte appellari secundam post naufragium tabulam.

3. Verba Christi: *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata &c.* non esse intelligenda de Sacramento Pœnitentiæ, sed de authoritate prædicandi Evangelium.

3. Ad integram & perfectam peccatorum remissionem non requiri tres actus Pœnitentis, Contritionem, Confessionem & Satisfactionem.

5. Attritionem non esse verum, & utilem dolorem, nec præparare ad gratiam, aut esse dolorem coactum, & non liberum ac voluntarium.

6. Confessionem Sacramentalem non esse institutam a Christo: nec ad salutem necessariam jure Divino, aut, modum confitendi secrete ab initio

Eccle-

Eccleſiæ conſtanter obſervatum, alienum eſſe ab inſtitutione & mandato Chriſti, aut inventum humanum.

7. Non eſſe neceſſarium jure Divino confiteri omnia & ſingula peccata mortalia, quorum memoria habetur, etiam occulta, & quæ ſunt contra ultima duo præcepta Decalogi, & circumſtantias, quæ peccati ſpeciem mutant.

8. Aut qui dixerit, Confeſſionem eſſe impoſſibilem, & traditionem humanam, aut non eſſe obligationem ſemel in anno confitendi.

9. Aut, Abſolutionem Sacerdotis non eſſe actum judicialem, ſed nudum miniſterium declarandi, remiſſa eſſe peccata: modo tantum credat, ſe eſſe abſolutum, aut Sacerdos joco abſolvat.

10. Vel, Sacerdotem, qui eſt in peccato mortali, non haberi ſolvendi ac ligandi poteſtatem: aut, non ſolos Sacerdotes eſſe Miniſtros abſolutionis.

11. Aut, Epiſcopos non habere jus reſervandi ſibi peccata, niſi quoad externam politiam.

12. Aut, totam pœnam ſemper ſimul cum culpa remitti a Deo: neque Satisfactionem eſſe aliam, quam Fidem de Satisfactione Chriſti.

13. Aut, quoad pœnam temporalem Deo non ſatisfieri per Chriſti merita, pœnis ab eo inflictis, & patienter toleratis, vel a Sacerdote injunctis, aut ſponte ſuſceptis, ut jejuniis, orationibus & eleemoſynis, vel aliis etiam pietatis operibus.

14. Satisfactiones pro peccatis non eſſe cultum Dei, ſed traditiones hominum, quæ doctrinam de gratia obſcurent, ipſumque beneficium mortis Chriſti.

15. Aut, claves Eccleſiæ tantum datas ad ſolvendum, non autem ad ligandum: & propterea impoſitionem pœnæ eſſe contra finem clavium, & inſtitutionem Chriſti.

Doctrina de extrema Unctione.

In eadem Seſſione XIV. edita ſunt tria Capita, & quatuor Canones de Sacramento *Extremæ Unctionis.* 118.

In 1. Cap. Concilium declarat hoc Sacramentum a Chriſto *Marc.* 8. inſinuatum, per Jacobum autem Apoſtolum fidelibus commendatum ac promulgatum, dum dixit: *Infirmatur quis in vobis? Inducat Presbyteros &c.* Ex quibus intellexit Eccleſia, materiam eſſe oleum ab Epiſcopo benedictum; formam vero illa verba: *Per iſtam Unctionem &c.*

In 2. effectum hujus Sacramenti eſſe gratiam ad peccati ejusque reliquias abſtergendas: utque infirmus morbum levius ferat, & tentationibus dæmonis fortius reſiſtat, & ſanitatem corporis, ſi ſaluti animæ expedierit, interdum conſequatur.

In 3. Miniſtrum eſſe Sacerdotem, qui tunc illud debet adminiſtrare, quando infirmus ita periculoſe decumbit, ut in exitu vitæ conſtitutus videatur: quotiesque in ſimile vitæ diſcrimen devenerit.

119. Canones. In Canone autem 1. dicitur anathema illi, qui dixerit, Extremam Unctionem non esse vere ac proprie Sacramentum, a Christo institutum, & a Jacobo promulgatum.

In 2. dicenti, illam non conferre gratiam, nec remittere peccata, nec alleviare infirmos, sed jam cessasse.

In 3. dicenti, hunc ritum repugnare S. Jacobo, ideoque mutandum, ac posse sine peccato contemni.

In 4. dicenti, Presbyteros Ecclesiæ, quos S. Jacobus ad infirmum adducendos esse monet, non esse Sacerdotes, sed Seniores in quavis communitate; adeoque proprium extremæ unctionis Ministrum non esse solum Sacerdotem.

Decreta 14. de Reformatione.

120. Decreta Reformationis. 1. Prohibiti, interdicti, aut suspensi ascendentes ad Sacros Ordines, puniantur.

2. Episcopus ordinans alienum subditum sine proprii Prælati consensu, ipso jure uno anno ab exercitio Pontificialium sit suspensus, ordinatus vero ab executione ordinum sic susceptorum, quamdiu proprio Prælato placuerit.

De Sacris ordinationibus. 3. Episcopus ab alio ordinatos, absque suo examine prævio & litteris dimissoriis, potest ab exercitio ordinum suspendere, si minus idoneos invenerit.

4. Episcopi tanquam Sedis Apostolicæ delegati possunt corrigere quoscunque Clericos sæculares, quantumcunque exemptos, etiam extra visitationem.

5. Conservatorum potestas ad certos limites restringitur.

121. Pœna non gestantium habitum. 6. Clerici, qui sunt in sacris aut beneficium possident, condecentem gestent habitum clericalem, si autem moniti ab Episcopo non pareant, suspendantur ab ordinibus, officio & beneficio; si necdum se emendent, beneficiis & Officiis priventur.

122. De irregularitate ex homicidio. 7. Homicida voluntarius, licet occultus, est irregularis. Casualis autem, aut vim vi repellens, cognita & probata causa dispensetur.

Nota. *Congregatio Cardinalium anno 1588. & 1599. declaravit: Concilium loqui de eo, qui fuit in aliqua culpa, & ideo indigeat aliqua dispensatione. Eum vero, qui casu mere fortuito, aut vim injustam cum moderamine inculpatæ tutelæ repellendo, alterum occiderit, non esse irregularem, adeoque non indigere dispensatione.*

8. Episcopus, cui ex privilegio licet alienos subditos punire, Clericos tamen alienos non puniat, nisi interventu eorum Episcopi, aut personæ ab eo deputatæ.

9. Beneficia unius Diœcesis sub nullo prætextu uniantur Beneficiis alterius Diœcesis.

10. Regularia Beneficia conferantur Regularibus.

11. Regulares translati ad alium ordinem in claustro sub obedientia vivant, & Beneficiorum sæcularium incapaces existant.

12. Jus

12. Jus Patronatus nemo obtineat, nisi ex fundatione aut dotatione: Institutione præsentati reservata Episcopo.

Hoc intelligendum de tempore post Concilium, seu de Jure Patronatus post illud acquirendo: nam circa anteriora Jura quoad hoc nihil mutatum est.

13. Præsentatio fiat Ordinario, alias Institutio sit nulla.

14. Indicitur Sessio proxima, in qua tractandum de Missa, Ordine & Reformatione.

§. IX.

De suspensione Concilii propter Bellum Mauritianum.

123. Sessio XV. Prorogatio Sessionis. Salvus Conductus.

Sessio XV. celebrata est 25. Jan. 1552. in hac duo Decreta fuerunt condita; alterum de prorogatione Sessionis usque ad diem 19. Martii, quod tempus deinde usque ad 1. Maji est extensum, propter Protestantes, quorum Theologi semper exspectabantur: unde alterum etiam editum Decretum de Salvo Conductu in uberiori forma, prout Hussitis a Concilio Basileensi datus fuerat, iisdem impertiendo. Verum, surgentibus novis iisque improvisis omnino turbis atque Belli tumultibus, Concilium suspendendum rursus fuit, & quidem in integrum decennium, usque ad annum videlicet 1562. quod qua ratione contigerit, haud abs re erit, breviter enarrare.

124. Cur Mauritius a Cæsare Patrono defecerit.

Carolo V. Imperatori anno 1552. Bellum subito gravissimum illatum est ab eo, quem inter primos amicos suos censebat, grandibus & recentibus adhuc Beneficiis sibi devinctum: a Mauritio videlicet, quem post confectum Bellum Smalcaldicum, capto & exauthorato Joanne Friderico, Saxoniæ Electorem constituerat, translata ab Ernestina stirpe ad Albertinam dignitate, cum potissimis Saxoniæ ditionibus.

Hic Princeps, fidus in Bello Smalcaldico Cæsari, quin & Socius, Protestantium odium incurrerat, non obscuro murmure perstrepentium, quod Joannem Fridericum captivum in Cæsaris manibus relinquat, ut spoliis ejus impinguescat. Ut igitur eorum in se amorem ac studium transferret, ducem adversus Cæsarem constituere se jam pridem tacite meditabatur, ut Lutheranos ab obedientia, Concilio Tridentino præstanda, vi illata exsolveret, sectamque Novatorum in Romano Imperio donaret civitate; quod votis omnibus exoptabant.

Causa altera defectionis erat Philippus Landgravius Hassiæ ipsius socer, quem libertati restitui frustra sæpius a Cæsare petierat: jam ab eo tempore ultionem tacite excoquens, quo Cæsar eundem captivum abduxit.

125. Magdeburgum occasio apparatus Bellici.

Opportunum consiliis locum dedit ipsa provincia, quam Imperator ei demandaverat, compellendi videlicet armis ad deditionem, & obsequium *Magdeburgum*, quod acceptandæ Constitutioni *Interim* pertinaciter repugnaret, & Sacerdotium juribus suis vi dejiceret. Validas ad hunc finem a Carolo acceperat copias; quas hoc fuco tectas identidem auxit, protracta

de induſtria in annum obſidione. Quo tempore Proteſtantium Principes, Brandeburgum, Palatinum, Wirtembergicum, Bipontinum, Mechlenburgos, Badenſem cum Guilielmo Haſſo, captivi Filio, tacito fœdere in partes ſuas pertraxit.

126. Fœdera Mauritii. Utque illas magis adhuc firmaret, externa etiam reſpexit auxilia, pertracto in armorum ſocietatem Henrico II. Rege Galliæ: qui ad vindicandam, ut ferebat, Germaniæ libertatem, numeroſo cum exercitu vere ingruente venturum ſe promiſit, Cammeracum, Tullum, Metas, Virodunum pro ſe pactus. Hæcque tanta fœdera tam ſecreto fuerant conflata, ut Cæſar prius viderit Bellum, quam crediderit. Adeo namque fidebat Mauritio, tot nominibus, ut rebatur, ſuo, ut Moguntini aliorumque ſincera monita tanquam vana & importuna abjiceret: etiam tunc, cum Mauritianæ copiæ Electorum Eccleſiaſticorum terras jam devaſtarent, ipſique Tridento ad propria defendenda recedendi facultatem a Cæſare fruſtra peterent. Mauritius rebus ſuis cum Proteſtantibus & Galliæ Rege clam compoſitis, dedito per colluſionem velut in Cæſaris poteſtatem Magdeburgo, adjectoque copiis ſuis, qui urbi præſidio impoſitus fuerat, milite, ſcripto publico ſe vindicem obtulit libertatis conſcientiæ, ac Lutheraniſmi in Imperio ſtabiliendi, atque ſub finem Martii exercitum Auguſtæ admovet, intra quatriduum ad deditionem vel compulſæ, vel compelli ſe ſimulanti. Inde vero ad Ulmam obſidendam progreditur.

127. Bellum infert Cæſari imparato.

Carolus Imperator Bello Parmenſi implicitus, præter eas legiones, quæ ſub ſignis Mauritii militabant, vix aliquas in Germania, quam undique pacatam crediderat, habebat copias. Quare cum ſe proditum ab amico, & inermem Oeniponti, ubi tunc degebat, videret, per Ferdinandum Fratrem pacis conditiones iniri poſſe ſperabat.

128. Irrumpit in Tyrolim. Convenerunt proin Lincii Ferdinandus Rex & Mauritius, qui fœderatos ſuos conſulendos dicebat, ut Paſſavii deinde pax iniri poſſit: Pactusque 15. dierum inducias, ad ſuum ad Ulmam exercitum accurrit. Atque ut Cæſarem inermem Oeniponti interciperet, cum toto ſuo exercitu movit Abudiacum, urbem ad Licum amnem & alpium pedem ſitam, eaque intra biduum occupata, depulſisque, qui clauſtrorum aditus obſidebant, Ehrenbergenſem arcem, & ſitu & opere munitam, cepit.

Carolus Imperator, percepto triſti hoc nuntio, cum Ferdinando Fratre, qui expoſiturus, quid cum Mauritio Lincii egiſſet, quidque ulterius agendum, cum Cæſare conſulturus, Oenipontum advenerat, Villacum in Carinthiam profugit, comitante eum etiam Joanne Friderico Saxone, licet ab Imperatore liber eſſet dimiſſus.

129. Tranſactio Paſſavienſis. Mauritius autem Oenipontum ingreſſus, ea, quæ Cæſaris erant, militum licentiæ permiſit, intactis iis, quæ ad Regem Ferdinandum aut cives pertinebant. Cumque induciæ Lincii ſancitæ pro ineunda pace appropinquarent,

quarent, Passavium se recepit. Ubi famosa illa *Transactio Passaviensis* (quam *Pacem Religiosam* appellant) est inita, anno 1555. Augustæ postea confirmata.

In hac pactione vi armata extorta, & 12. Articulis comprehensa decernitur libertas Landgravii, & Religionis Lutheranæ secundum Confessionem Augustanam, cum Jure Emigrandi cum suis bonis, si cui lubeat; & quamvis bona Ecclesiastica, eo usque a Lutheranis direpta, iis sint permissa, si tamen Episcopus aut alius Prælatus a Religione Catholica deinceps deficeret, bona Episcopatus Capitulo extradenda fore, statutum est.

Hic quartus Articulus (qui *Reservatum Ecclesiasticum* dicitur) magnos deinde motus excitavit, Lutheranis eum expunctum volentibus, & pinguissimos Episcopatus ad se rapientibus. Quod Bello postea Suecico occasionem dedit. 130. Reservatum Ecclesiasticum.

Henricus II. Galliæ Rex interea Tullum, Virodunum, & Metas in Lotharingia occupaverat: adversus quem, facta Passaviensi pace Carolus Imperator processit, & Metas, quas propugnavit Franciscus Guisius, Lotharingiæ Dux, obsedit. Sed quia annus in hyemem jam inclinaverat, imbribus, nive, frigore ac morbis acciso exercitu, soluta obsidione, in Belgium abscessit. 131. Gallus in Lotharingiam.

Albertus Brandeburgicus transactioni Passaviensi nolens acquiscere, viginti millium circumtulit prædonem exercitum, ut alienas Provincias, præsertim Moguntini & Trevirensis posset depascere, permissa omni licentia militi. Atque primo Gallorum partes secutus, deinde Cæsaris, post obsidionem Metensem, se ipso non melior, in obvios quosque, præsertim Ecclesiasticos irruit, immani ubique grassatus latrocinio. 132. Albertus Brandeburgicus proscriptus,

Quare Imperialis Camera tanquam hostem Imperii, & turbatorem quietis publicæ, Mauritio Saxoni, veteri ejus amico, eundem debellandum ac compescendum dedit. Qui felici pugna ad Visurgim in ditione Luneburgica cum eo commissa, totum ferme ejusdem delevit exercitum, ut adeo in exilium ejectus, & ab omnibus desertus, tertio post anno apud Badensem obscuro fine quieverit. Ac victus a Mauritio.

Mauritius vero, Bellidux memorabilis, at Cæsari, a quo summa acceperat beneficia, perfidus, allata Germaniæ miserrima pereundi facultate, jam ante ex vulnere, quod in pugna, cum Alberto conferta acceperat, improlis obiit. Et quamquam Joannes Fridericus post ejus mortem consequi rursus Electoratum Saxoniæ omni ope allaboraret, cessit tamen ille Fratri Mauritii *Augusto*, in cujus glorioso sanguine hodiedum floret, emendaturis posteris nimia in Lutherum studia. Cadente victore.

Cæterum hos inter Bellorum tumultus, cum Mauritius perfractis alpium claustris in Tyrolim irrumperet, vehementer perculsi Tridentini Patres diffugere, *Marcello Crescentio* Cardinale, primo Pontificis Legato, quod æger decumberet, Veronam deportato, ibique intra triduum demortuo.

Quare Julius Papa ex Cardinalium consilio 15. Aprilis suspensionem Concilii decrevit.

133. Sessio XVI. suspensio Concilii in decennium ob varias causas.

Eadem suspensio decreta est a Concilio Sess. 16. celebrata 28. Aprilis 1552. protestantibus contra illam duodecim Prælatis Hispanis, qui Concilium continuari volebant.

Opinione diutius tenuit hæc Concilii suspensio, propter Bellum Cæsarem inter Carolum & Henricum II. continuatum tum in Italia, cum etiam in Belgio. Interveniente quoque anno 1555. morte Julii III. successit Marcellus Cervinus, Pauli III. Legatus ad Concilium Tridentinum, retento proprio nomine *Marcelli II.* quem laude omni superiorem terris tantum ostenderunt fata, ut loquitur de eo Brietius, post 22. dies illatum tumulo. Cui Cardinales successorem dederunt Petrum Caraffa, Neapolitanum Episcopum Theatinum, Confundatorem Ordinis Theatini, sub nomine *Pauli IV.* austerioris animi virum, & ab Austriacis alieni. Quare cum Henrico II. fœdus iniit, ac consilia contulit de occupando Regno Neapolitano.

134. Abdicato Caroli V.

Hæc inter Carolus V. post signatum orbem terrarum victoriis, ut ad ultimam expeditionem se rite præpararet, seque ipsum solum regeret, Bruxellis in Belgio tot Regnis suis se ultro abdicavit, relicto Imperio terrisque Austriacis Ferdinando Fratri, Hispania, Italia, Belgio & Transmarinis Provinciis Philippo Filio. Profectusque in extremam Hispaniam in Monasterio S. Justi vivum quodammodo se ipsum sepelivit, per biennium adhuc pientissimæ huic morti suæ superstes. Sicque in terræ angulum se collegit immensus ille gigas, cujus vastitatem mundus capere non poterat: heros profecto, cui parem nulla ætas vidit; nulla re tamen major, quam quod post devictas quatuor mundi plagas se ipsum vicerit: quia majus nihil erat, quod vinceret.

135. Pax Cameracensis.

Post hujus Principum Principis mortem, terra marique continuatum est bellum Philippum inter II. & Henricum II. transeuntibus in Filios parentum animis. Verum Galli Sanquintino & Gravelingano prælio fracti anno 1559. pacem iniere *Cameraci*, sibi acerbam, gloriosam Philippo, sequestro Mommorantio, ut liberetur carcere Hispano. Accessit complementum pacis, matrimonium Philippi Regis cum Elisabetha Henrici II. Filia. Qua in solennitate hastiludio se exercens Henricus Rex a Mongomerio Comite hasta transfixus occubuit. Relicto Regno sub pupillis, ab Hugonotis deinceps per 40. annos dilacerando, præsertim a Coliniis Fratribus, Gaspare, Andelotto, & Odetto Cardinale, a Diana Pictaviensi vipera in sinu Henrici male antea protectis.

136. Mors Henrici II. in nuptiali lætitia.

137. Ferdinandus Imperator.

Francofordiæ interea Ferdinandus agnitus tandem Imperator ab Ordinibus, nunquam tamen a Paulo IV. quod favere nimium crederetur Lutheranis; at falso. Nam Tractatum Passaviensem inire necessitas compulit. De cætero in omnem erat occasionem intentus, qua sublatis dissidiis Religioni consuleret. Et quamquam experientia docente comperisset, partis utriusque Theologorum Congressu ac Disputatione animos potius incalescere

ac

ac irritari, quam malo remedium parari, ne tamen quidquam intentatum 138.
relinqueret, anno 1557. *Wormatiæ* novum colloquium instituit, 12. Ca- Colloquium
tholicis Theologis (quos inter Petrus Canisius) todidemque Protestanti- Wormatien-
bus ad hoc delectis, Julio Pflugio Præside. se

Quo in conventu id ridiculum & Lutheranis probrosum accidit, ut Cum Luthe-
potius inter se, quam cum Catholicis decertarent. Quinque enim ex illis ranorum de-
Confessioni Augustanæ præcise inhærendum putabant: sex alii, quos in- decore.
ter Illyricus, Brentius, Bullingerus, ac tres Saxones, magna contentione il-
lis se opponebant, Melanchtone more suo partem inter utramque medio.
Dumque sic tanquam hæreticos & Augustanæ Confessionis desertores ac
corruptores se mutuo proclamarent, ultra clamores nihil est actum.

Et profecto ubi deserto controversiarum Judice a Christo constituto 139.
quilibet S. Scripturæ verba pro arbitrio suo interpretatur atque in priva- Desperata
tum phantasiæ suæ sensum detorquet: quæ doctrinæ ac Fidei unitas at- apud Luthe-
que concordia sperari poterit? quot sunt capita, tot ferme Religionis ranos unitas
Systemata prodire necesse est. Hinc tot illæ in Palatinatu, Saxonia, Fidei.
Wirtembergia, aliisque Provinciis & civitatibus Protestanticis Fidei muta-
tiones: hinc *liber concordiæ* tot discordiarum fomes: hinc ipsa Confessio
Augustana toties mutata ac reformata.

Remedium tot discordiis certum fuisset, si Concilio Oecumenico, eo modo, qui semper in Ecclesia viguit, celebrato voluissent acquiscere. Verum quam importune illud ante expetierant, dum celebrari non posse cernebant, ita contumaciter celebrato restitere: nec celebrari illud volebant, nisi inaudita methodo, contra morem totius antiquitatis.

Novem jam annis propter Bella erat suspensum Concilium Tridenti- 140.
num, nec tempore, quo Marcellus II. & Paulus IV. erant Pontifices, reas- Pius IV. Pon-
sumi poterat. At hoc anno 1559. mortuo eique suffecto Pio IV. major tifex jubet
spes affulsit. Nam per pacem Cameracensem composita erant Europæ jur- continuari
gia, & Ferdinandus Imperator cum Galliæ & Hispaniæ Regibus resumptio- Concilium
nem Concilii expetebant. Accedebat, quod Galli post conspirationem Am- Tridentinum.
bosianam in Guisios & Regiam Familiam detectam in Comitiis Bellaqueensibus statuerint, ut, si Concilium Generale obtineri non posset, instituetur in Gallia Concilium Nationale pro turbis Calvinistarum sedandis.

Publicavit proin anno 1560. Pius IV. Pontifex Bullam continuationis 141.
Concilii Tridentini, contra quod, ut se præmunirent Protestantes, vulga- Centuriæ
re cœperunt Magdeburgi Historiam suam Ecclesiasticam, innumeris refer- Magdebur-
tam erroribus ac mendaciis, in *Centurias* distributam; unde quatuor ejus gicæ.
Authores (plures alii fabri postmodum accesserunt) dicti *Centuriatores Magdeburgici.* His postea Cardinalis Baronius opposuit 12. suos tomos Annalium Ecclesiasticorum. Ipseque Schlüsselburgius, famosus Præco Luthericus, Matthiam Illyricum Principem centuriarum Architectum tanquam hæreticum catalogo suo inseruit. An-

142. Conventus Naumburgensis Protestantium. Anno 1561. Principes Protestantes Naumburgi in Saxonia convenerant, consulturi, quid agendum, si Concilium Tridentinum reassumendum foret. Erant aliqui in ea sententia, ut Confessioni Augustanæ, prout ea an. 1530. Carolo V. erat porrecta, omnes subscriberent, ne propter suas dissensiones contemptui Catholicorum se ulterius exponerent. At opponentibus se aliis, in Calvinismum declinantibus, concludi nihil poterat.

Pontificis ad eundem Legati invitant ad Concilium. Misit tamen Pontifex ad conventum illum Naumburgensem duos Legatos Delphinum & Commendonum, cum Legatis Ferdinandi Cæsaris, ut omnes ad Concilium Generale invitarent. At Nuntii præter reverentiam in prima exceptione nihil obtinuerunt. Singulas deinde Principum Protestantium aulas accesserunt, humaniter excepti, præsertim ab Augusto Electore Saxoniæ, & Joachimo II. Electore Brandeburgico.

143. Errores Baji. Commendonus ex Germania in Belgium se contulit, ubi comperit, periculosas quasdam & in Lutheranismum declinantes propositiones doceri a Michaele *Bajo*, celebri Professore Lovaniensi, de gratia & libero arbitrio. Pontifex a Commendono certior factus Cardinalem Granvellanum monuit, ut disputationes illas inhiberet. Cum autem post absolutum Tridentinum Concilium propositiones Baji adhuc publice propugnarentur, Pius V. 79. ex illis condemnavit per Bullam, quam Gregorius XIII. deinde promulgavit per Franciscum Toletum, postea Cardinalem, qui doctrina ac prudentia Bajum ad retractationem & saniorem mentem reduxit. Sed propositiones illas postmodum Jansenius Iprensis periculosius instauravit, sub ficta S. Augustini doctrina incautis mentibus propinatas.

Pergere deinde Commendonus volebat in Daniam & Sueciam, sed non admissus, sperante Dano, se in Regem Romanorum a Protestantibus Electoribus eligendum, prout spem ipsi fecerant. At unanimi suffragio electus est Maximilianus Ferdinandi Cæsaris Filius.

144. Præsides Concilii. Pontifex munere suo se functum ratus, ad Concilium Tridentinum continuandum præstantissimos doctissimosque quatuor Cardinales, suos Legatos, misit, *Herculem Gonzagam*, Episcopum Mantuanum, *Hieronymum Seripandum*, ex Generali Eremitarum S. Augustini factum Episcopum Salernitanum & Cardinalem: *Stanislaum Hosium*, Episcopum Warmiensem, a præclaris libris suis gestisque orbi notissimum: & *Ludovicum Simonetam*.

§ X.

Absolutio Concilii Tridentini sub Pio IV.

Anno 1561. pauci tantum Episcopi Tridentum venerant; unde Sessio prima sub Pio IV. quæ ab inchoato Concilio erat decima septima, in 18. Januarii anni 1662. differenda erat.

145. Sessio XVII. In Sessione XVII. igitur lectum decretum, quo declaratum fuit, sublata esse impedimenta, celebrandumque Concilium ad componendas Religio-

ligionis controversias, reformandam disciplinam morum, firmandamque Ecclesiæ pacem; surgente interim etiam Calvini hæresi magis perturbatam. decreta Concilii celebratio.

Sessio XVIII. celebrata est 26. Februarii anno 1562. in qua lectum decretum, a deputatis conficiendum esse *Indicem librorum prohibitorum*: qui tamen tempore Concilii publicatus non fuit, ne irritentur Protestantes: qui hoc eodem decreto rursus ad Concilium invitabantur, datis eis plenæ securitatis litteris. 146. Sessio XVIII. decretus Index librorum prohibitorum.

Sessio XIX. habita 14. Maji, in qua decreta prorogatio Sessionis ad diem 4. Junii. Uti per litteras petierant Legati Gallici. Cumque hi advenissent, petierunt, non esse *continuandum*, sed de novo inchoandum Concilium. Quod idem etiam Cæsareani Oratores postulabant: ne Lutherani voce illa *continuationis* offendantur, & absterreantur a Concilio. Contrarium censuere Itali, & Hispani præcipue; abstrahendum interim ab ea voce censebat Pontifex, ac nihilominus inde incipiendum tractari, ubi Sessiones sub Julio III. desierant. 147. Sessio XIX. prorogatio Sessionis. Postulata Cæsareorum & Gallorum.

In Sessione XX. decreta est prorogatio ad 16. Julii, propter diversas difficultates, & impedimenta, ab Oratoribus præsertim Principum objecta; in quibus componendis magnæ Legatis Pontificiis molestiæ fuerunt perferendæ. Ut enim taceam varias lites de ceremoniis & honoris sessionisque prærogativa, instanter ab Oratoribus Cæsareis, Bohemicis, Bavaris, & Gallicis petitum est, ut communio sub utraque specie concederetur: hoc enim reducendis hæreticis fore opportunum: Benignam matrem oportere esse Ecclesiam, quæ condescendat infirmitati filiorum, quantum potest: posse autem; & alias jam variis temporibus in hac parte condescendisse: aliquibus saltem populis ad solatium hanc gratiam indulgendam, ne inflexibilis severitas objici possit Concilio. 148. Sessio XX. Decreta iterum prorogatio, propter varias molestias factas ab Oratoribus.

Facile conventum est in eo, usum calicis non esse necessarium iis, qui non consecrant, cum utraque species pro sacrificio, non autem pro Sacramento requiratur: ac proin Ecclesiam justis de causis posse Laicis calicis usum prohibere: cum certum omnino sit, totum Christum sub singulis speciebus contineri. In eo igitur solum est disceptatum, an pro statu rerum præsenti videretur, aliquibus saltem populis id indulgendum, cum instanter adeo petant. 149. Postulatum circa communionem sub utraque specie.

Plerisque, præsertim Hispanis ea stabat sententia, nihil in hac parte esse permittendum: pugnare adhuc rationes, propter quas ritus ille sit interdictus: non alia de causa illius restitutionem peti a Protestantibus, quam ut Ecclesiam arguere possint erroris, in illius prohibitione commissi; nec tamen ideo reversuros, sed alia quoque mutari, abrogari, everti petituros: adeoque ex concessione illa boni nihil, mali autem quam plurimum oriturum.

Sessio XXI. *Doctrina dogmatica de communione sub utraque specie.*

150. In Sessione igitur XXI. 16. Julii celebrata frequenti Patum senatu conventum est in 4. hæc de communione sub utraque specie & parvulorum capita.

1. Decernitur, illos, qui non conficiunt, nullo Divino præcepto urgeri ad Eucharistiæ Sacramentum sub utraque specie sumendum, nec dubitari posse, quin sumptio sub una specie ad salutem sufficiat.

2. Eam perpetuo in Ecclesia fuisse potestatem, ut in Sacramentorum dispensatione, salva eorum substantia, ea statueret vel mutaret, quæ suscipientium utilitati, & Sacramentorum venerationi, pro rerum, temporum, & locorum varietate, magis expedire judicaret. Hinc licet sub initium Ecclesiæ non infrequens fuerit usus utriusque speciei, progressu tamen temporis gravibus & justis de causis mutatam illam consuetudinem, hancque sub una tantum specie communicandi approbatam & pro lege habendam decrevisse: quam mutare sine authoritate Ecclesiæ non liceat.

3. Quamvis autem Christus in ultima cœna hoc Sacramentum sub utraque specie instituerit & Apostolis tradiderit, fatendum tamen, totum & integrum Christum sub altera tantum specie contineri, verumque Sacramentum sumi: ac proin nulla eos gratia ad salutem necessaria defraudari, qui speciem unam solam accipiunt.

4. Parvulos usu rationis carentes non obligari hoc Sacramentum sumere: nec tamen damnandam antiquitatem, quæ aliquando morem illum servarit.

Additi sunt 4. Canones, quibus anathematizantur,

151. Canones. 1. Si quis dixerit, ex Dei præcepto seu necessitate salutis omnes fideles utramque speciem sumere debere.

2. Aut Ecclesiam non justis de causis communicare Laicos sub una tantum specie.

3. Qui negaverit, sub una specie totum & integrum Christum sumi.

4. Qui dixerit, parvulis, antequam ad usum rationis perveniant, necessariam esse communionem.

152. An concedendus, remissum ad Pontificem. An autem re ipsa usus calicis aliquando sit permittendus Laicis, & quales causæ hunc concedendi sint justæ, Concilium in aliud tempus decidendum reservavit, *quod tamen in hoc Concilio fieri non potuit, eo quod multi illud absolvi citius desiderarint. Remissum igitur est hoc negotium ad Pontificem: qui aliquibus Episcopis indulsit facultatem eum usum concedendi. At absque fructu, ut postea patuit. Quare personalem tantum esse eam facultatem declaravit; consequenter non transire ad successores.*

Decreta de Reformatione.

153. Decreta Reforma- 1. Episcopi, eorumque Ministri nihil accipiant, quocunque prætextu, & etiam sponte oblatum, pro collatione ordinum, litteris dimissoriis, aut sigil-

gillo, sed gratis ista omnia fiant. Omnesque contrariæ consuetudines, ac statuta, tanquam simoniacæ pravitati faventia, penitus cassantur & interdicuntur. Notarii vero, ubi viget consuetudo pro dimissoriis, aut testimonialibus litteris aliquid accipiendi, decimam tantum unius aurei partem possunt accipere: dummodo eis nullum salarium sit constitutum pro Officio exercendo. tionis de ordinationibus & Ecclesiis.

2. Nullus, licet alias idoneus ad majores Ordines admittatur, nisi habeat beneficium, ad congruam sustentationem sufficiens. Nec illud resignare possit, nisi constet, eum ad illius titulum esse ordinatum, & aliunde vivere possit. Patrimonium vero vel pensionem etiam sufficientem pro sustentatione possidentes ordinari non possint, nisi, quos Episcopus pro necessitate vel utilitate Ecclesiarum suarum ordinandos esse judicaverit; neque illa deinceps sine licentia Episcopi alienari possint.

3. Pars tertia proventuum & fructuum in Cathedralibus & Collegiatis Ecclesiis separetur in distributiones quotidianas, (ubi tales vel nullæ vel tenues sunt) solisque præsentibus in Divinis Officiis distribuatur proportionaliter juxta divisionem Episcopi. Salva tamen consuetudine Ecclesiarum, in quibus non residentes, vel non interessentes nihil vel minus tertia parte accipiunt. 154. Distributiones quotidianæ.

4. Ubi unus Rector non sufficit, cogatur ab Episcopo plures Sacerdotes assumere. Ubi vero ob locorum distantiam, aut difficultatem Parochiani sine magno incommodo ad percipienda Sacramenta, & Divina officia audienda accedere non possunt, novas Parochias, etiam invitis Rectoribus Episcopi possunt constituere, assignata pro arbitrio Episcopi portione ex matrici Ecclesia. Hac autem non sufficiente compellendus ad suppeditanda necessaria. 155. Novæ parochiæ.

5. Propter paupertatem Ecclesiarum, & in cæteris casibus a Jure expressis, possunt Episcopi facere Uniones quarumcunque Ecclesiarum parochialium, & aliorum beneficiorum curatorum, vel non curatorum cum curatis. 156. Unio Beneficiorum.

6. Imperitis Rectoribus, honeste tamen viventibus, Vicarii aut Coadjutores pro tempore deputentur, cum parte fructuum assignanda. In malitia autem & scandalo pertinaciter viventes, priventur beneficiis, juxta SS. Canonum constitutiones, exemptione & appellatione remota.

7. Ecclesiæ, vetustate vel alias collapsæ, restaurentur ex fructibus ad eas pertinentibus: qui si non fuerint sufficientes, Patroni, & alii, qui fructus aliquos ex Ecclesiis illis percipiunt, & in horum defectum Parochiani contribuant. Si nimia egestate omnes laborent, ad matrices, aut viciniores Ecclesias transferantur beneficia. Ecclesia vero diruta in profanos usus (non tamen sordidos) convertatur, erecta ibidem cruce. 157. Ecclesiæ collapsæ.

8. Monasteria commendata, in quibus non viget regularis disciplina, & beneficia, qualitercunque commendata, singulis annis visitent Episcopi.

158. Quæstores sublati. 9. Quæstorum eleemosynarum nomen & usus penitus tollitur. Indulgentias vero & spirituales gratias Ordinarius publicet adhibitis duobus de Capitulo, qui eleemosynas recipiant absque omni mercede, ut tandem cœlestes hos Ecclesiæ thesauros non ad quæstum, sed ad pietatem exerceri omnes vere intelligant.

Sessio XXII. *Doctrina de Sacrificio Missæ.*

159. Dogmata. Celebrata est hæc Sessio 17. Sept. 1562. editaque novem Capita de Sacrificio Missæ: de quo per tres horas ex sublimiori suggestu peroravit P. Jacobus Laynez Societatis Jesu Generalis.

De potestate. 1. Christus in cœna Apostolis, quos tunc Sacerdotes constituit, dedit *potestatem & præceptum* offerendi Corpus & Sanguinem suum sub speciebus panis, & vini, tanquam juge sacrificium visibile relinquens Ecclesiæ suæ, per quod virtus sacrificii in cruce peracti, nobis applicatur in remissionem peccatorum.

Fructu. 2. Et quoniam in hoc sacrificio Christus incruente immolatur, qui in ara crucis semel se ipsum cruente obtulit, vere est *propitiatorium* pro vivis & defunctis.

Latria. 3. Licet autem in Missa fiat commemoratio Sanctorum, ipsum tamen sacrificium *Soli DEO* offertur, non autem Sanctis, quorum duntaxat patrocinia imploramus.

Canone. 4. *Canon Missæ*, cum constet verbis Domini, Apostolorum traditionibus, & Sanctorum Pontificum institutis, nihil omnino vitiosum continet.

Ceremoniis. 5. Per *Ceremonias* externas, vestes, lumina &c. mens erigitur & præparatur ad rerum altissimarum, quæ in hoc sacrificio latent, æstimationem & contemplationem.

Missa privata. 6. Licet optaret sacra Synodus, ut in Missa præsentes Sacramentali etiam Eucharistiæ perceptione communicarent: missæ tamen illæ, in quibus solus Sacerdos communicat, vere communes censeri debent, tum quod in eis populus spiritualiter communicet, tum quod a publico Ecclesiæ Ministro non pro se tantum, sed pro omnibus fidelibus, qui ad Corpus Christi pertinent, celebrentur.

Aqua miscenda. 7. Vinum aqua miscendum, tum quod Christus ita fecisse credatur, tum quod e latere Christi exierit sanguis & aqua, quod hac mixtione recolitur: tum etiam quod aqua populum cum Christo capite unitum significet.

8. Missa non est equidem dicenda lingua vulgari, sed more antiquo, in Romana Ecclesia, omnium Ecclesiarum Matre & Magistra usitato, ejus tamen mysteria frequenter populo sunt explananda.

9. Demum Synodus errores sequentibus 9. Canonibus damnat.

Cano-

Canones de ſacrificio Miſſæ.

1. Dicitur anathema illi, qui dixerit, in Miſſa non offerri Deo verum & proprium ſacrificium. 160. Canones.

2. Verbis illis: *Hoc facite in meam commemorationem*, Chriſtum non inſtituiſſe Apoſtolos Sacerdotes.

3. Non eſſe ſacrificium propitiatorium, vel ſoli prodeſſe ſumenti: neque pro vivis & defunctis, pro peccatis, pœnis, ſatisfactionibus & aliis neceſſitatibus offerri debere.

4. Derogari ſacrificio Chriſti in cruce peracto.

5. Non eſſe licitum Miſſas celebrare in honorem Sanctorum, ad impetrandam eorum interceſſionem.

6. Canonem Miſſæ continere errores.

7. Ceremonias, veſtes, & externa ſigna, irritabula potius eſſe impietatis, quam officia pietatis.

8. Miſſas, in quibus ſolus Sacerdos communicat, eſſe illicitas.

9. Ritum, quo ſubmiſſa voce pars Canonis, & verba conſecrationis proferuntur, damnandum eſſe. Aut lingua tantum vulgari Miſſam dicendam eſſe. Aut aquam non miſcendam.

Conditum dein decretum de Miſſa reverenter celebranda. Quare prohibetur omnis ſimonia & turpis quæſtus. Vagi & ignoti ne ſinantur celebrare. Neque in privatis domibus, aut extra Eccleſiam, & Oratoria, ad Divinum tantum cultum dedicata, a quoquam celebretur. Moneatur populus, ut frequenter ad ſuas Parochias, ſaltem diebus Dominicis & Feſtis majoribus accedant. 161. De Miſſæ reverentia.

Decreta Reformationis.

1. Clerici modeſte, graviter ac ſancte ſe gerant, ut aliis ſint exemplo. 162.

2. Ad Eccleſiam Cathedralem aſſumendus natalibus, ætate, moribus, doctrina, a SS. Canonibus requiſitis, ſit præditus, Doctor aut Licentiatus Theologiæ vel Juris Canonici, aut publico Academiæ teſtimonio inſtructus, & ſaltem ſex menſium ſpatio antea in ſacro ordine conſtitutus. De Canonicis.

Diſtributiones quotidianæ conſtituendæ ex tertia parte quorumcunque fructuum. Abſentium portio cedat fabricæ, aut alteri pio loco arbitrio Epiſcopi. Qui tamen extra civitatem in Eccleſia curata miniſtrat, habeatur pro præſente. Diſtributionibus.

4. In Cathedrali vel collegiata, etiam Regulari vocem in Capitulo non habeat, qui non eſt Subdiaconus. Intra annum ſuſcipiendi ordines ad Miniſterium requiſiti. Proviſio fiat ſolum iis, qui habent ætatem aliaque requiſita. Promovendis.

5. Diſpenſationes extra curiam Romanam committantur Ordinariis eorum, qui eas impetrarunt. Nec reſcripta gratiæ ſortiantur effectum, niſi ab iisdem, tanquam Sedis Apoſtolicæ delegatis ſummarie, & extrajudicialiter fuerint cognita, nulli illa ſub - vel obreptionis vitio ſubjacere. Reſcriptis.

Commutationibus. 6. In commutationibus ultimarum voluntatum, quæ non nisi ex justa & necessaria causa fieri debent, Episcopi tanquam Sedis Apostolicæ delegati, summarie & extrajudicialiter cognoscant, preces nec sub - nec obreptionis vitio esse obnoxias.

7. In appellationibus servetur *cap. Romana de appellat. in 6.*

Visitationibus. 8. Omnium piarum dispositionum executores sint Episcopi: Habeantque Jus visitandi Hospitalia, Collegia, ac confraternitates Laicorum, ac Scholas, iis exceptis, quæ sunt sub immediata protectione Regum.

Rationibus. 9. Administratores piorum locorum singulis annis reddant rationem Ordinario, nisi aliter in fundatione sit cautum.

Notariis. 10. Notariorum sufficientiam scrutentur Ordinarii, & non sufficientes aut delinquentes a Causis Ecclesiasticis arceant.

Usurpatoribus. 11. Bonorum Ecclesiasticorum aut proventuum occupatores, & usurpatores anathemati subjaceant, quamdiu ea detinent vel impediunt, quominus ab iis percipiantur, ad quos pertinent, & absolutionem a summo Pontifice obtineant, quodsi usurpator ejusdem Ecclesiæ Patronus sit, etiam Jure patronatus privetur; uti etiam Clericus beneficiis Ecclesiasticis, cum inhabilitate ad alia, & suspensione ab executione ordinum, si ejusmodi usurpationum fuerit particeps.

Denique Synodus resumens quæstionem, an aliquibus Provinciis petentibus usus calicis sit permittendus, ad summum Pontificem refert negotium. Ut supra memoratum est.

Sessio XXIII. *De Sacramento Ordinis.*

163. De reformanda Romana curia. Sessionem hanc ultra decem menses differre oportuit, propter duas controversias molestissimas. Nam Imperator Ferdinandus & Rex Galliæ cernentes, Lutheranos & Calvinistas sub prætextu Romanæ tyrannidis nunquam Concilio acquieturos, nisi reformarentur abusus Romanæ curiæ, in id maxime incumbebant. At Pontifex constanter respondit, ad se pertinere, ea, quæ Romæ corrigenda viderentur, emendare: atque abunde se id jam præstitisse, constitutione novissime edita, qua omnia, quæ jure objici possent, emendarit in omnibus tribunalibus Romanis, Cancellaria, Rota, Palatio Apostolico, circa distributiones gratiarum, Privilegiorum, Indulgentiarum: facturumque se porro omnia, quæ possint desiderari: ut proin nullum omnino ex iis prætextum pertinaciæ Protestantes possint objicere.

164. Lis inter Oratores. Altera controversia, quæ non parum rerum cursum morabatur, erat de loci prærogativa *Lunensem* inter comitem Legatum Hispanum, & Galliæ Oratores, minitantibus istis, se cum omnibus Gallis abituros, si Hispanus præponeretur. Ad litem sopiendam datus huic locus extra ordinem Legatorum.

His compositis celebrata est Sessio 23. 15. Julii anno 1563. præsidibus Legatis Sedis Apostolicæ, Hosio, Simonetta, Morono, & Navaguero, Cardina-

dinalibus (nam Cardinalis Mantuanus, Legatorum primus, & Seripandus Tridenti interea obierant, Altempſius vero Cardinalis, Pontificis nepos, qui quintus Legatus advenerat, Conſtantiam ad Epiſcopatum ſuum jam diſceſſerat) advenitque etiam cum Gallis Epiſcopis ad Seſſionem iſtam Carolus Guiſius Cardinalis Lotharingus.

Edita 4. capita de *Sacramento Ordinis.*

1. Chriſtus Apoſtolis, eorumque in Sacerdotio ſucceſſoribus dedit poteſtatem conſecrandi & offerendi viſibile ſacrificium, atque remittendi & retinendi peccata. 165. Doctrina de Sacramento Ordinis.

2. Ad venerationem tanti ſacrificii ab ipſo Eccleſiæ initio fuerunt in uſu ſeptem ordines, tres majores ſeu ſacri, & quatuor minores.

3. Ordo eſt vere ac proprie Sacramentum, cum conferat gratiam, ut habetur 2. *Tim.* 1.

4. Soli illi ſunt Sacerdotes, qui legitime ſunt ordinati ab Epiſcopis. Hi ſunt majores Presbyteris, & confirmationis ac ordinis Sacramentum conferunt: neque ad hoc requiritur Magiſtratus aut populi conſenſus. Ordinatis imprimitur character indelebilis, propter quem nunquam amplius effici poſſunt Laici.

Contraria autem his capitibus doctrina damnata eſt pro more octo Canonibus.

1. Damnatur, qui dixerit, in Novo Teſtamento non eſſe Sacerdotium viſibile, aut poteſtatem conſecrandi & peccata remittendi, ſed Officium tantum & nudum Miniſterium prædicandi Evangelium. 166. Canones de eodem.

2. Præter Sacerdotium nullos alios eſſe ordines, per quos velut per gradus aſcendatur ad Sacerdotium.

3. Ordinationem non eſſe vere ac proprie Sacramentum, a Chriſto inſtitutum, ſed tantum eſſe ritum eligendi Miniſtros verbi Dei.

4. Per eam non imprimi characterem, vel eum, qui Sacerdos ſemel fuit, Laicum rurſus fieri poſſe.

5. Sacram unctionem in ordinatione uſitatam non requiri.

6. In Eccleſia non eſſe Hierarchiam, Divina ordinatione inſtitutam, quæ conſtet ex Epiſcopis, Presbyteris, & Miniſtris.

7. Epiſcopos non eſſe Presbyteris ſuperiores, vel non habere poteſtatem confirmandi, ordinandi &c. vel eam ipſis eſſe cum Presbyteris communem: vel ordines abſque populi, vel poteſtatis ſæcularis conſenſu eſſe irritos: Aut eos, qui ab Eccleſiaſtica poteſtate non ſunt ordinati & miſſi, legitimos eſſe verbi & Sacramentorum Miniſtros.

8. Epiſcopos, qui auctoritate Romani Pontificis aſſumuntur, non eſſe legitimos & veros Epiſcopos. *Hic multum diſputabatur, an Epiſcopi poteſtatem Jurisdictionis immediate habeant a Chriſto, an vero mediante Pontifice. Placuit tandem ab ea quæſtione controverſa abſtrahere.*

His

His Capitibus & Canonibus in eadem Sessione subjuncta sunt 18. Decreta
De Reformatione.

167. Decreta circa Residentiam Episcoporum, 1. Quia jure Divino Rectoribus Ecclesiarum præceptum est, gregem suum pascere ac regere, Episcopus ac superiores Prælati nunquam absint a sua Diœcesi, nisi ad summum per tres menses, continuos vel interruptos: si urgente causa ultra abesse velint, causam eam Pontifici aut Metropolitano in scriptis approbandam offerant. Nisi incidat peragendum officium Reipublicæ aut Episcopatui annexum, atque notorium, aut repentinum. Ita tamen pro tempore absentiæ Ecclesiæ suæ provideant, ut nullum inde detrimentum patiatur. Alias fructus non faciunt suos, sed tenentur eos pro rata absentiæ aut fabricæ, aut pauperibus loci erogare, etiam alia monitione non secuta.

Et aliorum Curatorum. Idem decernitur de inferioribus Curatis: in quorum absentia constituendi idonei Vicarii, ab Ordinario approbandi. Discedendi autem licentiam, in scriptis ac gratis concedendam, ultra bimestre, nisi ex gravi causa, non obtineant.

168. Consecratio Episcoporum. 2. Episcopi, ultra tres menses consecrationem differentes, fructus teneantur restituere. Si rursus per tres menses consecrationem negligant, Ecclesiis ipso jure sint privati. Consecratio autem fiat in Ecclesia, ad quam sunt promoti, aut in Provincia, si commode fieri potest.

3. Episcopi per semet ipsos ordines conferant. Si ægritudine impediti fuerint, subditos suos non aliter, quam jam examinatos & probatos ad alium Episcopum ordinandos dimittant.

169. De ordinandis. 4. Prima tonsura non initientur, qui Sacramentum confirmationis necdum receperunt, aut Fidei rudimenta, item legere & scribere nesciunt: & de quibus non sit probabilis conjectura, eos non ad subterfugiendum sæculare judicium id genus vitæ elegisse.

Qualitates. 5. Ad minores ordines promovendi bonum testimonium habeant a Parocho & Magistro Scholæ. Omniaque ante ordinationem circa natales, ætatem, mores &c. diligenter inquirantur.

6. Nullus prima licet tonsura aut etiam minoribus initiatus, obtineat Beneficium ante 14. ætatis annum. Neque privilegio fori gaudeat, nisi habeat Beneficium, aut clericalem habitum ac tonsuram gestet, alicui Ecclesiæ ex mandato Episcopi inserviens, aut in Seminario Clericorum vel Academia de licentia Episcopi versetur.

7. Episcopus ordinandorum omnes qualitates diligenter investiget & examinet, ascitis viris peritis.

8. A proprio Episcopo quilibet ordinandus: vel ab alio cum proprii licentia & testimoniis, & in Cathedrali Ecclesia, vel si Episcopus sit in alio loco suæ Diœcesis, in digniore Ecclesia loci, quantum fieri potest, instituatur ordinatio, ac publice, præsente Clero.

9. Episcopus familiarem suum ordinare non potest, nisi per triennium fue-

rit cum eo commoratus: tunc autem ſtatim ei Beneficium conferre debet.

10. Abbates nulli ſæculari, vel Regulari, ſibi non ſubdito, tonſuram aut ordines minores conferant, aut dimiſſorias quæcunque Capitula concedant: ne quidem Sede vacante.

11. Etiam minores Ordines per interſtitia conferantur, niſi Epiſcopo aliter videatur. Tum vero nonniſi poſt annum ad ſacros Ordines promoveantur, niſi neceſſitas aut utilitas Eccleſiæ Judicio Epiſcopi aliud exigat. Tempore autem interſtitiorum diligenter ſe exerceant in virtute & doctrina, ac munere ab Epiſcopo ſibi commiſſo, ut digni inveniantur aſcenſu ad altiores ordines.

12. Nullus promoveatur ad Subdiaconatum ante ætatis annum 22. Diaconatus 23. & Presbyteratus 25. Regulares quoque nec in minori ætate, nec ſine diligenti examine Epiſcopi ordinentur, quibuscunque Privilegiis quoad hoc penitus excluſis. (*Intelligendum de Privilegiis ante Concilium Tridentinum acquiſitis.*)

13. Subdiaconi & Diaconi ordinentur in minoribus jam probati, ac ſcientia, quæ ad officium exercendum requiritur, probe inſtructi, continentes &c. diebus Feſtis ſolennibus & Dominicis maxime decet, ut communicent. Per annum interſtitia ſervent, niſi aliter viſum Epiſcopo, ob Eccleſiæ neceſſitatem vel utilitatem. Duo ſacri ordines nulli eodem die conferantur.

14. Qui pie & fideliter in prioribus ordinibus ac Miniſteriis ſe geſſerint, ad Presbyteratum aſcenſuri, iis ſint imbuti litteris, ut populum docere poſſint ea, quæ ſcire omnibus ad ſalutem neceſſarium eſt, & ad miniſtranda Sacramenta. Vitæ bono exemplo præluceant. Diebus ſaltem Dominicis & Feſtis ſolennibus celebrent: &, ſi curam animarum habuerint, quoties hoc munus exigit. Cum promotis per ſaltum poteſt Epiſcopus diſpenſare, ſi non miniſtraverint.

15. Quamvis Presbyteri abſolvendi poteſtatem in ipſa ordinatione accipiant, ut tamen ſæcularium, etiam Sacerdotum, Confeſſiones audire poſſint, debent omnes, etiam Regulares (niſi Parochiale Beneficium habeant) ab Epiſcopo *approbari*, ſeu idonei judicari, prævio examine, niſi aliunde conſtet. Approbatio autem gratis fiat. 170. Approbatio Confeſſariorum.

16. Singuli ordinandi adſcribantur illi Eccleſiæ, pro cujus neceſſitate aut utilitate aſſumuntur, ubi ſuo munere fungantur, nec vagentur incertis ſedibus. Qui inconſulto Epiſcopo locum deſeruerit, ei ſacrorum exercitio interdicatur. Nullus peregrinus ſine litteris commendatitiis ſui Ordinarii ad celebrandum, aut miniſtranda Sacramenta admittatur.

17. Functiones minorum Ordinum reſtituendæ, aſſignatione facta fructuum ex ſimplicibus Beneficiis vel fabrica; ne ab hæreticis tanquam otioſi traducantur. Deficientibus tamen minoriſtis cælibatum colentibus ſufficiantur conjugati, monogami tamen, tonſurati, & induti clericaliter in Eccleſia.

171. Erigenda Seminaria & Scholæ.

18. In Cathedralibus pro ratione facultatum erigantur ſeminaria Clericorum, in quæ præcipue pauperes aſſumendi, & ad ſacra Miniſteria præparandi, itemque Scholæ erigantur communibus Eccleſiaſticorum ſumptibus &c.

Seſſio XXIV. *De Sacramento Matrimonii.*

172. Indicta fuerat Seſſio in diem 16. Sept. ſed proroganda fuit in 11. Nov. 1563. in qua expoſita fuit doctrina de matrimonio, quod Chriſtus in novo Teſtamento ad rationem Sacramenti elevavit, teſtante ipſo Apoſtolo, Sacramentum hoc magnum eſſe in Chriſto & Eccleſia. Quia autem Novatores hæretici etiam in hoc Sacramentum ſunt graſſati, Synodus ſequentibus 12. Canonibus eorum errores condemnavit.

173. Canones.

1. Anathema ſit, qui dixerit, Matrimonium non eſſe vere ac proprie Sacramentum, a Chriſto inſtitutum, neque gratiam conferre.

2. Licere Chriſtianis plures habere uxores ſimul: hoc nulla lege Divina eſſe prohibitum.

3. Eos tantum conſanguinitatis & affinitatis gradus, qui Levitico exprimuntur, impedire poſſe Matrimonium contrahendum & dirimere contractum; nec poſſe Eccleſiam in nonnullis eorum diſpenſare, aut conſtituere, ut plures impediant & dirimant.

4. Eccleſiam non potuiſſe ſtatuere impedimenta, Matrimonium dirimentia.

5. Propter hæreſin, aut moleſtam cohabitationem, aut abſentiam conjugis, diſſolvi poſſe matrimonii vinculum.

6. Matrimonium ratum tantum, per ſolennem Religionis profeſſionem alterius conjugum non dirimi.

7. Errare Eccleſiam, dum docet, propter adulterium alterius conjugum matrimonii vinculum non diſſolvi: nec poſſe, etiam innocentem aliud Matrimonium contrahere, quamdiu vivit alter conjugum, mœcharique eum, qui dimiſſa adultera aliam ducit.

8. Errare Eccleſiam, dum decernit, ob multas cauſas fieri poſſe ſeparationem conjugum quoad thorum, ſeu cohabitationem, ad certum tempus, aut incertum.

9. Clericos in ſacris Ordinibus conſtitutos, vel Regulares caſtitatem ſolenniter profeſſos poſſe Matrimonium contrahere: contractumque validum eſſe non obſtante lege Eccleſiaſtica, vel voto.

10. Statum conjugalem præponendum eſſe virginali, vel cœlibi, hunceque non eſſe meliorem illo.

11. Prohibitionem ſolennitatis nuptiarum certis temporibus, benedictionem, aliasque ceremonias, eſſe ſuperſtitionem.

12. Cauſas Matrimoniales non ſpectare ad judices Eccleſiaſticos.

Edita dein ſunt decem Capita

De-

De Reformatione Matrimonii.

1. Quamvis Matrimonia *clandestina* fuerint valida, quamdiu Ecclesia ea non irritavit, sintque damnandi, qui affirmant, sine Parentum consensu contracta esse invalida, aut Parentes ea rata vel irrita reddere posse; Ecclesia tamen ea semper prohibuit. Quia autem sola prohibitio non sufficit ad coercenda scelera & abusus, præsertim eorum, qui ad alias nuptias transeunt vivente priori conjuge, & sic in adulterio vivunt, ideo Synodus præcipit, ut antequam Matrimonium contrahatur, ter a proprio contrahentium Parocho tribus continuis diebus festivis, in Ecclesia, inter Missarum solennia publice *denuntietur*, inter quos Matrimonium sit contrahendum. Tum, si nullum impedimentum opponatur, Matrimonium in facie Ecclesiæ celebretur, Parocho intellecto consensu eos conjungente. 174. Decreta de Reformatione Matrimonii. 175. Trina Denuntiatio.

Si probabilis fuerit suspicio, Matrimonium malitiose impediendum propter tot denuntiationes, tunc vel una tantum fiat, vel saltem Parocho & duobus vel tribus testibus præsentibus matrimonium celebretur. Qui vero aliter quam præsente Parocho, vel alio Sacerdote, de ipsius Parochi seu Ordinarii licentia, & duobus vel tribus testibus Matrimonium contrahere attentabunt, eos S. Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit: atque hujusmodi contractus irritos facit, & annullat: gravibus insuper pœnis ab Ordinario mulctandi, qui aliter fecerint. 176. Statuitur Impedimentum clandestineitatis.

Ante Benedictionem autem Sacerdotalem, a proprio Parocho in templo impertiendam (nisi alius Sacerdos a Parocho vel Ordinario licentiam habeat) in eadem domo non cohabitent conjuges.

Si autem Parochus, vel alius Sacerdos, alterius Parochiæ Sponsos, sine illorum Parochi licentia, Matrimonio jungeret, aut benediceret, ipse tamdiu suspensus maneat, donec absolvatur ab Ordinario ejus Parochi, ad quem pertinebat Sponsos conjungere & benedicere. 177. Benedictio nuptialis.

Habeat Parochus librum, in quo conjugum & testium nomina, diemque & locum contracti Matrimonii describat.

Monendi etiam Sponsi, ut ante Matrimonium *confiteantur*, & Eucharistiam sumant. Aliis etiam piis consuetudinibus in suo vigore permansuris.

Hoc Decretum promulgetur sæpius in singulis Parochiis, præsertim primo anno: post 30. autem dies a promulgatione facta robur suum habeat.

2. Unus tantum patrinus, vel una, aut ad summum unus & una baptizatum de Baptismo suscipiant. Impedimentum autem *cognationis Spiritualis* solum contrahunt patrinus, & baptizans cum baptizato, ejusque Patre & Matre. Unde horum nomina diligenter scribenda sunt a Parocho in libro Baptismali. Si alii, præter designatos infantem tetigerint, non contrahitur cognatio. Similiter ex Confirmationis Sacramento eadem tantum contrahitur a Patrino cum confirmato ejusque Patre & Matre. 178. Patrini cognatio Spiritualis.

3. Impedimentum *publicæ honestatis* non oritur ex sponsalibus, quacun- 179. Publica honestas.

que ratione invalidis. Si autem valida fuerint, primum gradum non excedat.

180. Affinitas. 4. Impedimentum *affinitatis*, ortum ex fornicatione, ad primum tantum & secundum gradum restringitur.

5. Si quis scienter intra gradus prohibitos Matrimonium contrahit, separetur, & spe dispensationis careat. Idem statuitur, si neglectis solennitatibus ignoranter cum impedimento contraxerit. In contrahendis Matrimoniis vel nulla omnino detur dispensatio, vel raro, idque ex causa, & gratis concedatur. In secundo gradu nunquam dispensetur, nisi inter magnos Principes, & publicam ob causam.

181. Raptus. 6. Inter *raptorem* & raptam, quamdiu rapta in potestate raptoris manserit, non potest consistere Matrimonium. Raptor & omnes adjutores sint ipso jure excommunicati, & perpetuo infames: & si Clerici fuerint, de proprio gradu decidant. Si rapta a raptore separata, & in loco tuto ac libero constituta, in Matrimonium cum illo libere consenserit, potest eam raptor ducere. Tenetur tamen eam dotare, sive duxerit, sive non.

182. Vagabundi. 7. *Vagabundi* non facile ad Matrimonium admittendi. Magistratus saecularis eos severe coërceat. Parochi non intersint eorum Matrimoniis, nisi prius diligenter inquisierint, & re ad Ordinarium delata, ab eo licentiam obtinuerint.

183. Concubinarii. 8. *Concubinarii* post trinam Ordinarii monitionem excommunicentur. Si contumaces ultra annum permanserint, severius puniantur. Concubinae post trinam monitionem graviter puniantur & extra Dioecesim ejiciantur, invocato etiam, si opus, brachio saeculari. Aliis poenis in suo robore permanentibus.

184. Cogentes. 9. Domini ac Magistratus directe vel indirecte *cogentes* subditos suos contrahere Matrimonium cum certis personis ipso facto incurrunt excommunicationem.

10. Ab Adventu usque ad Epiphaniam, & a feria quarta cinerum usque ad octavam Paschatis inclusive, antiquae prohibitiones solennium nuptiarum diligenter observentur.

Superaddita sunt deinde alia viginti Capita.

Alia Decreta de Reformatione.

185. 1. Traditur norma creandi Episcopum & Cardinales. Nempe ut post mortem Episcopi indicantur publicae preces ad impetrandum a Deo bonum Pastorem. Declaratque Synodus, eos mortaliter peccare, qui non promoverint eos, quos digniores, & Ecclesiae magis utiles ipsi judicaverint, seposito omni humano affectu, legitime natos, vita, aetate, doctrina, atque omnibus aliis qualitatibus, a SS. Canonibus requisitis, praeditos. Haecque omnia in publicum instrumentum redacta, una cum forma electionis, & professione Fidei, a promovendo facta, quam primum ad summum Pontificem mittantur. Ubi per quatuor Cardinales omnia diligenter examinentur; tum

186. De Electione Episcoporum.

per

per unum ex ipſis in Conſiſtorio referantur: ac deinde Judicium feratur.

Eædem qualitates exigendæ in creatione Cardinalium, qui ex omni-bus Chriſtianis Nationibus, quantum commode fieri poteſt, aſſumentur a ſummo Pontifice, qui lectiſſimos tantum ſibi aſciſcet, & bonos maxime atque idoneos Paſtores ſingulis Eccleſiis perficiet. Et Cardinalium.

2. Quolibet triennio celebrentur Concilia Provincialia per Metropolitanum, aut, eo impedito, per Coëpiſcopum antiquiorem. Ad ea conveniant, quicunque de jure vel conſuetudine intereſſe debent. Epiſcopi autem, qui nulli Archi - Epiſcopo ſunt ſubjecti, ad Synodum Provincialem alicujus vicini Metropolitani accedant; & quæ ibi ordinata fuerint, obſervent: in reliquis omnibus eorum Privilegiis & exemptione ſalvis. Synodi vero Diœceſanæ quot annis celebrentur. 187. Synodi Provinciales &c.

3. Epiſcopi &c. per ſe ipſos, aut, ſi legitime impediti fuerint, per ſuum Generalem Vicarium, aut Viſitatorem, ſi quot annis totam Diœceſin, propter ejus latitudinem, viſitare nequeunt, ſaltem majorem ejus partem viſitent, ita, ut intra biennium viſitationem abſolvant. Metropolitani vero non viſitent Diœceſes ſuorum Comprovincialium, niſi cauſa cognita & probata in Concilio Provinciali. Viſitatores inutilibus ſumptibus non ſint moleſti, nec quidquam accipiant, niſi quod jure debetur, nempe victualia neceſſaria. Patroni vero adminiſtrationi Sacramentorum ſe non immiſceant, neque proventuum viſitationi, niſi quatenus eis ex inſtitutione & fundatione competat. 188. Viſitatio.

4. Prædicationis munus in Eccleſia ſua Epiſcopi diligenter exerceant, vel per ſe, vel ſi impediti fuerint, per eos, quos ad id aſſumunt: in aliis autem Eccleſiis per Parochos, vel iis impeditis, per alios, ab Epiſcopo deputandos, ſaltem omnibus Dominicis & Feſtis ſolennibus. Epiſcopus populum moneat, teneri quemque Parochiæ ſuæ intereſſe, ubi commode id fieri poteſt, ad audiendum verbum Dei. Nullus autem ſæcularis aut Regularis etiam in Eccleſia ſuorum ordinum contradicente Epiſcopo prædicare præſumat. Curent Epiſcopi pueros ſaltem Dominicis & Feſtis in Fidei rudimentis inſtrui. 189. Prædicatio.

5. Cauſæ criminales graviores Epiſcoporum a ſolo ſummo Pontifice cognoſcantur & terminentur. Si autem cauſa ſit talis, ut extra curiam Romanam ſit committenda, nemini committatur, niſi Metropolitanis, aut Epiſcopis, & quidem propria manu Pontificis, atque quoad ſolam facti cognitionem, definitiva ſententia Pontifici reſervata. Minores vero cauſæ criminales Epiſcoporum in Concilio tantum Provinciali cognoſcantur & terminentur. 190. Cauſæ criminales Epiſcoporum.

6. Poſſunt Epiſcopi diſpenſare in irregularitatibus omnibus, & ſuſpenſionibus, ex delicto occulto provenientibns (excepta ea quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis, ad forum contentioſum deductis) 191. Poteſtas Epiſcopor.

rum dispensandi. possunt etiam in quibuscunque casibus occultis, etiam Sedi Apostolicæ reservatis, delinquentes quoscunque sibi subditos in Diœcesi sua per se ipsos, aut per Vicarium, ad id specialiter deputandum, in foro conscientiæ gratis absolvere. Idem possunt in crimine hæresis in eodem foro conscientiæ, non autem eorum Vicarii.

7. Explicanda diligenter populo doctrina de Sacramentis etiam lingua vernacula; item salutis monita singulis festis explananda, omissis inutilibus quæstionibus.

192. Pœnitentiarius.

8. Publicis & scandalosis sceleribus publica injungenda pœnitentia, nisi Episcopo aliter fuerit visum. Pœnitentiarius in qualibet Cathedrali collocandus; qui sit Doctor Theologiæ aut Juris Canonici, vel Licentiatus, & annorum 40. Vel qui alias aptior pro loci qualitate reperitur.

9. Ecclesia sæcularis, quæ nullius est Diœcesis, ab Episcopo proximiore visitetur.

10. Subditi Episcoporum suspendere non possunt per appellationem executionem eorum, quæ in visitatione sunt decreta circa morum emendationem &c.

11. Honorarii tituli, aliquibus concessi, non derogant Juri Episcoporum.

193. De ætate & qualitatibus Præficiendorum.

12. Nemo ad dignitatem, cui animarum cura est annexa, promoveatur, nisi saltem 25. ætatis annum attigerit. In clericali munere versatus, doctrina & moribus conspicuus. Archi-Diaconi, qui oculi dicuntur Episcopi, sint Doctores aut Licentiati in Theologia aut Jure Canonico. Ad cæteras dignitates aut personatus, nullam curam habentes annexam, requiruntur saltem 22. anni ætatis. Provisus beneficio curato tenetur intra duos Menses ab adepta possessione professionem Fidei emittere in manibus Episcopi, vel, eo impedito, coram Vicario Generali. Provisi de Canonicatu vel dignitate tenentur idem facere etiam in Capitulo. Alias prædicti omnes fructus non faciant suos, nec illis possessio suffragetur. Canonici sint Presbyteri, vel Diaconi, vel Subdiaconi: ita tamen, ut dimidia saltem pars sint Presbyteri. Si commode fieri potest, dignitates omnes, & saltem dimidia pars Canonicatuum conferantur tantum Doctoribus vel Licentiatis Theologiæ vel Juris Canonici. Non absint Canonici &c. ultra tres menses, alias primo anno priventur dimidia parte fructuum: altero omnibus. Tenentur autem omnes Divina per se ipsos, & non per substitutos, obire officia. Ab illicitis venationibus, aucupiis, choreis, tabernis, lusibus abstineant.

13. Ecclesiis Cathedralibus tenuibus succurrendum unione Ecclesiarum, aut aliis proventibus. Providendum etiam paupertati Parochialium Ecclesiarum. Beneficia tenuia non graventur pensionibus aut aliis oneribus. Omnes pertineant ad aliquam Parochiam, cujus Rectorem suum Pastorem agnoscant.

14. In provisionibus, aut admissione in possessionem beneficii, nulli fructus detrahantur, aut convertantur in usus non pios.

15. Tenuitati Ecclesiarum & beneficiorum subveniatur vel unitione plurium simplicium, vel aliquorum suppressione, de consensu patronorum.

16. Sede vacante Capitulum constituat Oeconomum, qui rerum ac 194.
proventuum curam gerat: item Vicarium infra octo dies a morte Epi- Sede vacante.
scopi. Qui saltem in jure Canonico sit Doctor vel Licentiatus, vel alias idoneus. Uterque Episcopo dein electo gestorum rationem reddat.

17. Unum tantum beneficium uni conferatur. Si unum non suffi- 195.
ciat sustentationi, addatur aliud simplex, dummodo non utrumque re- Unum Beneficium uni.
quirat personalem residentiam. Qui vero plures habet Parochiales Ecclesias, vel unam Parochialem & alteram Cathedralem, cogatur, retenta una, alteram intra sex menses dimittere. Alias utraque vacare censeatur ipso jure, & aliis conferantur.

18. Dum vacat Parochia, Episcopus statim constituat Vicarium, cum 196.
portione congrua. Tum concursu publicato, venientes gratis exami- Concursus in collativis & electivis.
nentur ab Episcopo vel Vicario, & tribus aliis, Magistris aut Licentiatis, vel aliis, Clericis aut Regularibus. Peracto examine, qui idonei sunt inventi, renuntientur Episcopo, qui eum debet ex his eligere, quem cæteris digniorem judicaverit: illique conferri debet Ecclesia.

Si vero sit juris patronatus Ecclesiastici, & institutio pertineat ad Quid in patronatis?
Episcopum, a patrono ex approbatis ab examinatoribus is præsentandus est, quem ipse digniorem judicaverit. Si vero institutio non pertinet ad Episcopum, tunc Episcopus solus ex dignis eligat digniorem, quem patronus præsentare debet ei, cujus est instituere. Quod si Ecclesia sit juris patronatus laici, debet is, qui præsentatus fuerit a deputatis, examinari, & non, nisi idoneus inventus fuerit, institui.

19. Mandatis provisionis & gratiis exspectativis, hactenus concessis, 197.
nulli fas sit uti; sed nec reservationes mentales, nec ullæ gratiæ ad vaca- Gratiæ exspectativæ tolluntur.
tura, aut indulta ad alienas Ecclesias vel Monasteria ulli concedantur, & hactenus concessa abrogata esse censeantur.

20. Causæ omnes ad forum Ecclesiasticum pertinentes in prima instan- 198.
tia coram Ordinario loci cognoscantur, & saltem intra biennium a die mo- Prima instantia coram Ordinario.
tæ litis terminentur; ultra quod tempus lite protecta integrum est partibus superiores judices adire, qui causam in eo statu, in quo fuerat, assumant, & quam primum terminari curent: nec antea aliis committantur, aut avocentur, neque appellationes ab eisdem interpositæ per superiores quoscunque recipiantur, nisi appellatum fuerit a definitiva aut definitivæ vim habente, & cujus gravamen per appellationem a definitiva reparari nequeat.

Excipiuntur causæ juxta SS. Canones coram sede Apostolica specia- Limitatio.
liter tractandæ vel quas ex urgenti & rationabili causa Pontifex per speciale scriptum suæ signaturæ, manu propria subscriptum, judicaverit committendas aut avocandas.

Cau-

Causæ matrimoniales & criminales, non inferiorum judicum sed Episcopi jurisdictioni relinquantur: neque a Nuntiis Apostolicis impediantur, aut turbentur. Qui neque contra Clericos debent procedere, nisi Episcopo prius requisito & negligente. Alias eorum processus sint irriti.

199. Appellatio. Appellans ab Episcopo tenetur acta omnia primæ instantiæ ad judicem appellationis suis impensis deferre, admonito prius eodem Episcopo. Copiam actorum autem tenetur Notarius intra mensem appellanti extradere. Secus puniendus una cum judice a quo, si is tergiversationis particeps fuerit.

Subjunxit denique Synodus protestationem, quod per verba illa: *Quæ proponentibus Legatis ac præsidentibus &c.* nolit, ut solita ratio tractandi negotia in Generalibus Conciliis ulla ex parte mutetur. Tum indicta Sessio in nonam Decembris.

Sessio XXV. *De Purgatorio, veneratione Sanctorum &c.*

200. Doctrina dogmatica de Purgatorio. Celebrata est hæc Sessio ultima 4. Dec. 1563. editumque primo decretum de *Purgatorio*; esse videlicet Purgatorium, animasque ibi detentas fidelium suffragiis, potissimum vero sacrificio Missæ, juvari. Doctrinam de Purgatorio populo diligenter explicandam, omissis subtilioribus, incertis, curiosisque quæstionibus, iisque omnibus, quæ superstitionem aut turpe lucrum sapiunt.

201. Invocatione Sanctorum, Lectum deinde Decretum de *Invocatione, veneratione & Reliquiis Sanctorum, & sacris Imaginibus*: mandatque S. Synodus fideles circa ista diligenter instrui: Sanctos orationes pro hominibus Deo offerre: bonum atque utile esse suppliciter eos invocare; contrariumque dicentes impie sentire.

Et Reliquiis. Sanctorum quoque *corpora* veneranda esse, per quæ multa beneficia a Deo hominibus præstantur: damnandos proin, qui dicunt, Sanctorum *Reliquiis* non deberi venerationem.

202. De cultu Imaginum. *Imagines* porro Christi, Deiparæ, & Sanctorum in templis præsertim habendas & retinendas, eisque debitum honorem impertiendum: non quod credatur inesse iis aliqua Divinitas, vel virtus, propter quam sint colendæ: vel quod ab eis sit aliquid petendum, vel quod fiducia in Imaginibus sit figenda, ut olim fiebat a gentibus, quæ in Idolis spem collocabant: Sed quia honos, qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quæ ab Imaginibus repræsentantur, ita, ut per Imagines, quas osculamur, & coram quibus caput aperimus & procumbimus, Christum adoremus & Sanctos veneremur.

Insuper per picturas populum erudiri & confirmari in Articulis Fidei commemorandis & recolendis: Monerique intuentes Beneficiorum, acceptorum a Christo, Miraculorum, & exemplorum, ad imitationem propositorum. Qui autem his contraria docuerit, sit anathema.

203. Abusus tollantur. Abusus autem omnes aboleantur, si qui irrepserint, omnisque superstitio,

tio, quæstus, lascivia tollatur. Unde nulla insolita proponatur Imago, nisi ab Episcopo approbata fuerit. Sicut nec nova Miracula, aut novæ Reliquiæ recipiendæ, nisi eodem recognoscente & approbante. Si gravior quæstio incidat, Provincialis Synodus de ea cognoscat: nihil tamen novum aut in Ecclesia hactenus inusitatum decernatur inconsulto Pontifice.

Quod si aliquando historias aut narrationes S. Scripturæ figurari contigerit, doceatur populus, non propterea Divinitatem figurari, quasi corporeis oculis conspici, vel coloribus aut figuris exprimi possit.

Dogmaticæ huic doctrinæ addita sunt 22. Capita

De Reformatione Regularium.

1. Regulares vivant secundum regulam, servantes exactam disciplinam.

2. Regulares nulla re tanquam propria utantur. Acquisita statim superiori tradantur & incorporentur Conventui. 204. De paupertate.

3. Omnia Monasteria ac domus Regularium possidere possint bona immobilia, exceptis Franciscanis de Observantia & Capucinis. Non recipiantur plures, quam honeste sustentari possint ex reditibus vel eleemosynis consuetis. Deinceps Monsteria non erigantur sine Episcopi licentia. Bonis immobilibus.

4. Non licet a Monasterio recedere, etiam prætextu pii operis aut accedendi ad superiores, nisi ab eis missi aut vocati fuerint. Qui sine prædicto mandato, in scriptis obtento, reperitur, tanquam desertor puniatur ab Episcopo. Studentes in Universitate, in Conventibus tantum habitent, alias subjacent Ordinario. Recessu.

5. Curent Episcopi, servari exacte clausuram. Moniali ne quidem ad breve tempus licet egredi sine rationabili causa, ab Episcopo approbanda. Ingredi autem intra septa nemini omnino est licitum, sine Episcopi aut Superioris licentia, in scriptis obtenta, sub pœna excommunicationis, ipso facto incurrenda: licentia autem tantum danda in casibus necessariis. Clausura.

6. Omnes Superiores virorum & mulierum eligantur votis secretis, nunquam publicandis. Absentium vota non supplcantur. Alias electio erit nulla. Electione.

7. Abbatissa, vel quæcunque Præfecta eligenda, 40. annos habere, & octo saltem annis post professionem laudabiliter vixisse debet. Alias eligatur ex alio Monasterio ejusdem Ordinis. Si hoc incommodum præsidi electionis videatur, 30. saltem annos habeat, & 5. annos professionis. Duobus vero Monasteriis nulla præficiatur. Episcopus autem vel alius Præses electionis non ingrediatur claustra Monasterii, sed ante cancellorum fenestellam singularum vota excipiat. In reliquis serventur constitutiones Ordinis vel Monasterii.

8. Monasteria, quæ non habent ordinarios Visitatores Regulares, neque subdita sunt Episcopo, sed immediate sub protectione Sedis Apostolicæ, Congregationem ex una vel pluribus Provinciis constituant, singulis tri- 205. De Visitationibus.

trienniis convocandam: si deputati non visitent, Monasteria Episcopo tanquam Sedis Apostolicæ Legato jus esto visitandi.

De Monialibus. 9. Monasteria Monialium, immediate subjecta Sedi Apostolicæ, gubernentur ab Episcopis.

10. Moniales singulis mensibus confiteantur & communicent. Bis autem ter in anno confessarius extraordinarius iis dandus, qui omnium confessiones audire debeat. Eucharistia tantum in publica Ecclesia asservetur.

206. Jura Episcopi in Regulares. 11. Etiam Regulares quoad curam animarum in sæculares exercendam & administrationem Sacramentorum subsint visitationi & correctioni Episcopi. Excepta cura in eos, qui sunt de familia Monasteriorum, exercenda. Excipiuntur etiam loca, in quibus Abbates, Generales, & capita Ordinum Sedem Ordinariam Principalem habent: item, in quibus Regulares jurisdictionem Episcopalem & temporalem in Parochos & Parochianos exercent.

12. Censuræ etiam Episcopales a Regularibus serventur; item festa Diœcesana.

13. Controversias de præcedentia illico componat Episcopus. Etiam exempti in publicis processionibus compareant: iis tantum exceptis, qui in strictiori clausura perpetuo vivunt.

14. Regularis extra Monasterium dans scandalum a Superiore suo puniatur: alias puniendus ab Episcopo.

207. Ætas 16. annorum. 15. Professio non fiat ante annum 16. expletum: & postquam a suscepto habitu per annum in probatione stetit. Professio autem antea facta sit nulla.

208. Abdicatio bonorum. 16. Renuntiatio etiam jurata & in favorem piæ causæ facta ante duos ultimos menses Novitiatus est nulla. Neque est efficax, si professio re ipsa non sequatur. Finito Novitiatu admittantur aut rejiciantur. Per hæc tamen nihil derogatur pio Instituto Clericorum Societatis Jesu.

17. Virgines non assumant habitum Religiosum ante annum ætatis 12. nec Professionem emittant, nisi prius Episcopus earum voluntatem &c. exploraverit.

18. Excommunicantur omnes, qui cogunt fæminam ad ingressum Monasterii: item, qui sine justa causa ab ingressu impediunt.

209. Quinquennium. 19. Post quinquennium ab emissa professione non amplius audiendus volens agere de nullitate suæ professionis. Nullus transferatur ad laxiorem Religionem.

20. Superiores diligenter visitent Monasteria sibi subjecta.

21. Monasteria reformentur: iisque non nisi Regulares Superiores ejusdem ordinis præficiantur.

22. Hæc Decreta diligenter serventur.

Alia 21. Capita de Reformatione.

210. 1. Episcopi exemplo bono præluceant Ex reditibus Ecclesiasticis ne ditent consanguineos aut familiares suos. 2. Epi-

2. Episcopi emittant Professionem Fidei in prima Synodo Provinciali: item obtinentes Beneficium Ecclesiasticum, & docentes in Universitate, singulis annis. Professio Fidei.

3. Censuræ non facile ferendæ: præsertim si alias executio realis vel personalis fieri potest: nec nisi bina saltem monitione præmissa, qui per annum insorduerit, tanquam de hæresi suspectus tractandus. Temperandæ censuræ.

4. Episcopi, Abbates & Generales Ordinum possunt Missas nimis numerosas reducere. Reductio Missarum.

5. Onera Beneficiis annexa diligenter præstentur.

6. Episcopo adjungantur duo Canonici in judiciabilibus. Si ambo discordent ab Episcopo, eligatur tertius &c. 211. De Beneficiis & Judiciis.

7. Prohibetur regressus ad Beneficia. Coadjutor cum jure successionis Prælato non detur, nisi causa prius a Papa fuerit cognita.

8. Commendatur hospitalitas &c.

9. Jus patronatus probandum &c.

10. Præter locorum Ordinarios aliæ quædem personæ idoneæ deputentur tanquam Judices, quibus causæ delegentur, ac breviter terminentur.

11. Bona & Jura Ecclesiastica non elocentur.

12. Jubentur solvi decimæ, etiam sub censura.

13. Quarta funeralium solvatur Parochiali Ecclesiæ.

14. Statuuntur pœnæ in concubinarios.

15. Filius Clerici non habeat Beneficium in Ecclesia, in qua Pater aliquod habet aut habuit.

16. Beneficia curata non convertenda in simplicia. Vicario assignetur congrua portio.

17. Episcopi vivant secundum statum suum tanquam Patres & Pastores: nec indecore se demittant coram sæcularibus.

18 SS. Canones ab omnibus servandi. Si urgens ac gravis ratio postulet dispensari, id causa cognita atque gratis fiat.

19. Qui locum concedunt duellantibus, sunt excommunicati: uti etiam ipsi duellantes eorumque patrini. Et si in ipso conflictu decesserint, perpetuo careant Ecclesiastica sepultura: item suadentes & spectatores excommunicationis vinculo teneantur. 212. In duellantes.

20. Nemo violet Ecclesiasticarum personarum immunitatem; Dei ordinatione, & Canonicis sanctionibus constitutam. 213. Immunitas Ecclesiastica.

21. SS Synodus omnia Decreta de Reformatione ita facta esse declarat, ut in his semper salva sit & esse intelligatur auctoritas Sedis Apostolicæ. 214. Nihil derogatum potestati Pontificis.

Absolutio Concilii.

Continuata dein est Sessio hæc ultima eadem die 4. Decembris: Promulgatumque Decretum de *Indulgentiis*, potestatem nempe illas concedendi a Christo esse collatam Ecclesiæ, & ab antiquissimis temporibus earum usum, 215. De Indulgentiis.

Christiano populo maxime salutarem viguisse, conciliorum auctoritate probatum, atque retinendum in Ecclesia, moderationem tamen adhibendam, ne disciplina enervetur. Abusus omnes, pravos quæstus &c. omnino abolendos.

Servandi delectus ciborum, jejunia, dies Festi.

216. De Indice librorum prohibitorum. Synodus quosdam ex Patribus deputaverat ad conficiendum *Indicem librorum* noxiorum: quia tamen non potuit distincte & commode de singulis dijudicari, præcipit, ut deputati illi, quidquid ab iis in hac re est præstitum, summo Pontifici exhibeant, ut ejus judicio & auctoritate terminetur & evulgetur. Idemque Synodus mandat deputatis de Catechismo, Missali, & Breviario.

217. Decretum petendi confirmationem Concilii a Pontifice. Quoniam spes nulla affulgebat, comparituros hæreticos, & Patres ad Ecclesias suas properabant, decretum est, finem esse imponendum Concilio, ejusque confirmationem petendam a summo Pontifice. Postque acclamationes, præeunte Cardinale Lotharingo, factas subscripserunt 255. nempe 4. Legati Pontificis, 2. alii Cardinales, 3. Patriarchæ, 25. ArchiEpiscopi. 168. Episcopi, 7. Abbates, 7. Generales Ordinum, 38. Procura-

218. Numerus subscribentium. tores absentium; qui ultimi tamen non subscripserunt definiendo, cum illis nunquam suffragii Jus fuerit concessum.

219. Pius IV. approbat Concilium. Prohibetque interpretationes. Pius IV. Pontifex edita dein Bulla *Benedictus Deus* Concilium Tridentinum confirmavit, & observari præcepit, prohibuitque, ne quis audeat commentarios, glossas, annotationes, scholia, ullumve omnino interpretationis genus super ipsius Concilii decretis quocunque modo edere. Si quid vero obscurius dictum & statutum, eamque ob causam interpretatione aut decisione egere cuipiam visum fuerit, Sedem Apostolicam, omnium fidelium Magistram, consulat, cujus authoritatem etiam ipsa sancta Synodus tam reverenter agnovit.

220. De initio obligationis. Alia dein Bulla idem Pontifex statuit, ut Decreta Tridentini, quæ sunt Juris mere positivi, licet in secreto Consistorio jam mense Januario anni 1564. sint confirmata, tamen primum a Calendis Maji ejusdem anni observari debeant: eo quod non parum temporis impendendum fuerit iis emendate imprimendis. Præcipit insuper, ut officiales sui Romani Concilium Tridentinum, & reformationem a se factam diligenter observent.

Speciali etiam Bulla derogavit omnibus Privilegiis, gratiis & immuni-

221. tatibus, quomodocunque concessis, quæ sunt contraria Concilii Decretis.

Promulgatio Concilii. Porro Concilium Tridentinum promulgatum ac receptum mox fuit in tota Italia, atque in omnibus Regnis & Provinciis Hispaniarum Regis, uti etiam in Lusitania, Polonia, & multis Germaniæ locis, ac successu temporis in aliis etiam Regionibus Catholicis cum variis tamen limitationibus quoad Decreta reformationis, disciplinam spectantia. Nam quoad Dogmata ab omnibus Catholicis cum summa veneratione statim ubique est receptum.

Anno deinde post absolutum Concilium altero, nempe 1564. Pius IV. juxta mentem Tridentini edidit formam Professionis Fidei, quam hodie dum emittimus, & quia frequens est illius usus, ac velut Synopsin Dogmaticam continet, eam hic subjungendam duxi. 222. Pius IV. edit formulam Professionis Fidei.

§. XI.

Forma Professionis Fidei.

„ Ego N. firma fide credo, & confiteor omnia & singula, quæ continen-
„ tur in symbolo fidei, quo sancta Romana Ecclesia utitur, videlicet:
„ credo in unum Deum Patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, vi-
„ sibilium omnium & invisibilium, & in unum Dominum Jesum Christum,
„ Filium Dei Unigenitum, & ex Patre natum ante omnia sæcula, Deum de
„ Deo, Lumen de Lumine, Deum verum de Deo vero, genitum non fa-
„ ctum, Consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt. Qui propter
„ nos homines, & propter nostram salutem descendit de cœlis: & incarna-
„ tus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine, & homo factus est. Crucifixus
„ etiam pro nobis sub Pontio Pilato, passus & sepultus est, & resurrexit
„ tertia die secundum scripturas, & ascendit in cœlum, sedet ad Dexteram
„ Patris, & iterum venturus est cum gloria judicare vivos & mortuos, cu-
„ jus Regni non erit finis. Et in Spiritum Sanctum, Dominum & Vivi-
„ ficantem, qui ex Patre Filioque procedit; qui cum Patre & Filio simul
„ adoratur, & conglorificatur; qui locutus est per Prophetas: & Unam,
„ Sanctam, Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam. Confiteor unum
„ Baptisma in remissionem peccatorum; & exspecto Resurrectionem mor-
„ tuorum, & vitam venturi sæculi. Amen.

„ Apostolicas & Ecclesiasticas Traditiones, reliquasque ejusdem Ec-
„ clesiæ Observationes, & Constitutiones firmissime admitto & amplector.
„ Item sacram scripturam juxta eum sensum, quem tenuit, & tenet sancta
„ Mater Ecclesia, cujus est judicare de vero sensu & interpretatione sa-
„ crarum scripturarum, admitto, nec eam unquam, nisi juxta unani-
„ mem consensum Patrum accipiam, & interpretabor.

„ Profiteor quoque, septem esse vere & proprie Sacramenta novæ le-
„ gis, a Jesu Christo Domino Nostro instituta, atque ad salutem humani
„ generis, licet non omnia singulis necessaria, scilicet Baptismum, Confir-
„ mationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam Unctionem, Ordi-
„ nem, & Matrimonium; Illaque gratiam conferre, & ex his Baptismum,
„ Confirmationem, & Ordinem sine sacrilegio reiterari non posse. Rece-
„ ptos quoque & approbatos Ecclesiæ Catholicæ ritus in supra dictorum
„ omnium Sacramentorum solenni Administratione recipio, & admitto:
„ Omnia & singula, quæ de peccato originali, & de Justificatione in Sacro-
„ sancta Tridentina Synodo definita, & declarata fuerunt, amplector & re-
„ cipio. Profiteor pariter, in Missa offerri Deo verum, proprium, & pro-

„ pitiatorium Sacrificium pro vivis & defunctis, atque in sanctissimo „ Eucharistiæ Sacramento esse vere realiter & substantialiter Corpus & „ Sanguinem, una cum anima & Divinitate Domini Nostri Jesu Christi, „ fierique conversionem totius substantiæ panis in Corpus, & totius sub- „ stantiæ vini in Sanguinem, quam conversionem Catholica Ecclesia „ Trans - Substantiationem appellat. Fateor etiam, sub altera tantum „ specie totum atque integrum Christum, verumque Sacramentum sumi. „ Constanter teneo, Purgatorium esse, animasque ibi detentas Fidelium „ Suffragiis juvari. Similiter & Sanctos una cum Christo regnantes, ve- „ nerandos atque invocandos esse, eosque orationes Deo pro nobis „ offerre, atque eorum Reliquias esse venerandas. Firmissime assero, „ Imagines Christi, ac Deiparæ semper Virginis, nec non aliorum San- „ ctorum, habendas & retinendas esse, atque eis debitum honorem „ ac venerationem impertiendam. Indulgentiarum etiam potestatem a „ Christo in Ecclesia relictam fuisse, illarumque usum Christiano popu- „ lo maxime salutarem esse affirmo. Sanctam, Catholicam, & Apo- „ stolicam Romanam Ecclesiam, omnium Ecclesiarum Matrem & Ma- „ gistram agnosco: Romanoque Pontifici, Beati Petri, Apostolorum „ Principis, Successori, ac Jesu Christi Vicario veram obedientiam „ spondeo ac juro. Cætera item omnia a Sacris Canonibus, & Oecu- „ menicis Conciliis, ac præcipue a Sacrosancta Tridentina Synodo „ tradita, definita, & declarata, indubitanter recipio, atque pro- „ fiteor; simulque contraria omnia, atque hæreses quascunque, ab „ Ecclesia damnatas, rejectas, & anathematizatas, ego pariter damno, „ rejicio, & anathematizo.

„ Hanc veram Catholicam Fidem, extra quam nemo salvus esse po- „ test, quam in præsenti sponte profiteor, & veraciter teneo, eandem „ integram, & inviolatam, usque ad extremum vitæ spiritum constan- „ tissime (Deo adjuvante) retinere, & confiteri, atque a meis subditis, vel „ illis, quorum cura ad me in munere meo spectabit, teneri, doceri, & „ prædicari, quantum in me erit, curaturum. Ita spondeo, voveo ac „ juro: sic me Deus adjuvet & hæc sancta Dei Evangelia.

Si plures sint, qui simul Professionem fidei emittunt, tunc unus ex illis prædictam formulam devote prælegit, reliquis simul genu flectentibus, ac post illam singuli accedunt, & tactis duobus digitis, (Indice & medio) sacris Evangeliis, subjungunt:

„ Ego N. idem spondeo, voveo, ac juro: sic me Deus adjuvet, „ & hæc sancta Dei Evangelia.

Hanc autem Professionem fidei tenentur emittere 1. omnes provisi de Beneficio curato, coram Episcopo vel Vicario Generali, & quidem intra duos menses a die adeptæ possessionis. *Trid.* 24. c. 12. *de Ref.*

2. Provisi

2. Provisi de Canonicatu aut Dignitate in Ecclesia Cathedrali, pariter intra duos menses, coram Episcopo & Capitulo. *Trid. ibid.*

3. Promoti ad Episcopatum vel Archi-Episcopatum, in prima Synodo Provinciali. *Trid. s. 25. c. 2. de Ref.* quia autem ejusmodi Synodi Provinciales his temporibus rarius celebrantur, solent Episcopi Professionem emittere in manibus Nuntii Apostolici, aut alicujus Episcopi. Illa autem Romam mittitur scripta, ac Instrumento Electionis inserta.

4. Promoti ad Prælaturam Monasterii, Conventus, aut alterius Domus Religiosæ. Uti statuit Pius IV. *Const. Injunctum.* Quæ tamen Constitutio non ubique in usum est deducta.

5. Professores, ac Magistri, quamcunque liberalem Disciplinam publice docentes, & quidem initio cujuslibet anni. *Trid. s. 25. c. 2. de Ref.*

6. Promovendi ad Gradus Litterarios in Academiis. *Pius IV. in Constit. Sacrosancta* 1564.

Cæterum ne tam salubris instituti neglectus irrepat, Tridentinum S. 24. c. 12. statuit, ut si provisi de Beneficio curato, Dignitate, aut Canonicatu Cathedrali, intra duos menses, a die adeptæ possessionis, professionem fidei non emittant, postea *fructus non faciant suos, nec illis possessio suffragetur.*

Unde probabilius fructus postea perceptos tenentur restituere, seu ad Ecclesiæ fabricam vel in pauperes expendere, ante omnem sententiam Judicis. Ratio est: quia fructus, post bimestre percepti, non sunt in dominio Beneficiati, sed sunt res aliena: cum Tridentinum noluerit, ut fructus faciant suos pro casu, quo Professionem culpabiliter omittunt. At vero res aliena ante omnem sententiam debet restitui.

Neque obstat, quod lex Tridentini, utpote privans Beneficiatum jure jam quæsito, sit pœnalis. Nam hæc lex, quomodocunque appelletur, re ipsa impedit, ne fructus faciat suos. Ergo hoc ipso Beneficiatus tenetur jure naturali illos, tanquam rem non suam, sed alienam, restituere Ecclesiæ, ad causas pias applicandam.

Deinde hæc pœna videtur esse mere negativa, quæ non privat jure jam quæsito, (cum Beneficiatus ad illos fructus nunquam jus absolutum habuerit) pœna autem mere negativa, quæ non aufert jus jam prius habitum, sed tantum impedit acquisitionem juris, incurritur ante omnem sententiam judicis: ut parte prima de lege pœnali diximus.

Unde non obstat lex 19. *de Hæreticis in 6.* ubi bona Hæreticorum ipso jure decernuntur confiscata, nihilominus tamen executionem hujus pœnæ præcedere debet sententia Judicis Ecclesiastici, criminis declaratoria. Nam hæc pœna non est mere *negativa,* sed *privativa* juris jam quæsiti, & dominii bonorum, jam prius habiti. Ad quam incurrendam requiritur sententia declaratoria criminis. In nostro vero casu, ut dictum, pœna est mere negativa, non privans jure aut dominio, jam prius habito. Nam

Bene-

Beneficiatus curatus (idem de Canonico) qui per duos menses neglexit professionem fidei, nunquam habuit jus ad illos fructus, quos post lapsum duorum mensium percepit, multo minus illorum dominium. Adeoque lex tantum impedit acquisitionem juris & dominii.

Disputari hic etiam solet, an quis per Procuratorem possit emittere professionem Fidei ? videtur autem probabilius, id fieri posse, nisi statutum speciale professionem personalem exigat. Nam, quod quis facere potest per se ipsum, facere etiam potest per alium. A qua regula juris hic casus non videtur excipiendus.

§. XII.

Dissertatio : an Protestantes justam excusationem habeant, cur in Concilio Tridentino non comparuerint, eique obedire detrectarint?

223. Saepius appellantes ad Concilium, Protestantes Germaniæ frequenter ad Generale Concilium appellaverant, non, quod illud celebrari cuperent, sed quod moram interea quærerent, qua errores ipsorum possint radices agere. Cum enim illud tandem, magnis superatis difficultatibus, esset congregatum, & quidem præcipue in eorum gratiam, ne ullam contumaciæ suæ possint excusationem prætexere, Comparere detrectant. comparere in illo detrectarunt, licet a Pontifice & Synodo sæpius invitati, ab Imperatoribus jussi, ipsique Carolo V. in Augustanis Comitiis promiserint accessum, & obsequium. Dico, detractasse eos comparere ; nam quod Mauritius, Cæsaris favore Septemvir, aliique pauci Legatos aliquando miserint, non ad veritatem quærendam, sed ad expostulandum, protestandum, & tegenda Belli seditiosi consilia factum constat. Quæstio igitur magni momenti hic se offert, an jure negarint Concilio præsentiam & obsequium ?

224. At sine causa. Dico absolute & cum omni veritate, nullam excusationem idoneam eos contumaciæ suæ posse prætendere. Nam Concilium fuit *Generale & legitimum*, cui omnes Christianæ mentes debent obsequium. Vel quid tandem illi deesse potuit ? Indictum fuit per totum orbem Christianum, & quidem ab eo, ad quem de jure & consuetudine perpetua id muneris pertinet, nempe a Romano Pontifice, cui in persona Petri Christus Oves suas tanquam supremo in terris Pastori pascendas tradidit, cum potestate solvendi & ligandi, ac clavibus, evidentibus potestatis argumentis. Ne-

225. Convocatum legitime. que alia in Ecclesia Dei consuetudo unquam fuit, ut *cap.* 1. *quæst.* 2. demonstratum dedimus : ubi decisum, *ad quem pertineat convocare Concilia Generalia.* Et, si requirant Novatores, ut ab Imperatore indicatur, (quod tamen ibidem ostendimus non requiri) summa voluntate Imperatorum est indictum continuatumque.

Vocati sunt omnes, qui vocari debent cum jure suffragii, omnes videlicet per orbem Christianum Episcopi, quos tanquam majores Pastores Apostolus monet attendere universo gregi, quosque Spiritus S. posuit tanquam Præsides regere Ecclesiam Dei. Vide hanc quæstionem decisam atque probatam

cap.

cap. 1. *quæst.* 4. ubi expensum, *quinam sint vocandi ad Concilium Generale.*

Et, si Protestantes prætendant, etiam se debuisse vocari, vocati sunt; & quidem sæpe, missis tot litteris, tot quaqua versum Legatis, data fide publica plenæ securitatis & libertatis, eo modo & tenore, quo ipsi voluerant.

At suffragium etiam decisivum dandum fuerat Doctoribus Protestanticis. Quo Jure? Nunquam id datum Parochis & Doctoribus privatis. An non omnes Hæretici, a primis etiam Conciliis damnati, potuissent istud objicere? An propterea non fuerunt legitima Concilia? Jure Divino, more & instituto Majorum Concilium Episcoporum est, horum nemini negatum suffragium. An novum & in Ecclesia Dei inauditum Concilium celebrandum fuit? Quid hoc aliud est, quam formam omnium Conciliorum tollere? *Vide Cap.* 1. *quæst.* 4. 226. Lutheranis nullum debebatur suffragium.

Sed Pontifex, inquiunt, præsidere non debuit, cum ipse de Ecclesiæ corruptela fuerit accusatus. Sedere neminem oportet ut partem litigantem simul & ut judicem. Subsistamus paulisper. Hoc idem dicere potuisset Arius, cum in Concilio Nicæno sederet Alexander Episcopus Alexandrinus, & quidem ut Judex, cum quo de fide litigabat. Hoc dicere posset Nestorius contra Synodum Ephesinam, cui præsidet Cyrillus, licet altera litigantium pars esset. Hoc dicere potuissent eodem jure Eutyches & Dioscorus contra Synodum Chalcedonensem, cui per Legatos præsidet Leo I. Pontifex: cum tota causa inter Leonem & Dioscorum versaretur. An non hoc idem dicere possunt omnes ab omni retro ætate in Conciliis, quibus semper vel per se vel per alios præsederunt summi Pontifices, damnati hæretici, qui semper Ecclesiam ejusque antistites postularunt corruptelæ? An propterea nullum legitimum celebratum Concilium? An a possessione sua, & sacris asserta litteris, & tot sæculorum usu firmata, Papa deturbandus? Neque verum est, agendum tunc fuisse de privata Pontificis causa. De fide, de Religione & publica Ecclesiæ causa tractandum fuit. Quod vero dicunt, non debere eundem Judicem esse & partem, locum habet in privatis hominibus, non vero in Principe supremo; quamdiu non declaratur vel legitime judicatur potestate sua excidisse. Hic enim non desinit esse judex, quamvis cum ipso litigetur. Et hinc a Principe male informato ad eundem melius informandum appellari quandoque solet. Certe cum Sixtus III. de adulterio fuisset accusatus, in Concilio, quod Imperator indixerat, nemo ausus est ipsius causam discutere, donec ipse Pontifex jussit. In Concilio vero Romano sub Symmacho omnes Episcopi dixerunt, Concilium non potuisse indici, nisi a Pontifice, licet ipse sit accusatus. Deinde orbe toto notæ erant Protestantium accusationes, tot Præconum clamoribus, tot famosis libellis in publicum sparsæ. Judicavit de his non tantum Papa sed senatus universæ Ecclesiæ, & quidem omnino libere. 227. Præsidere debuit Papa.

Libere, inquam; falsum quippe prorsus est, Concilium non fuisse libe- 228. Libertas Concilii.

rum. Quisquis Historiam Concilii legerit, quam Pallavicinus edidit, fide summa, & eruditione singulari, passim oculis subjiciet, quanta libertate Patres sint locuti, quæcunque visa sunt, ac sententias suas atque suffragia tulerint, ne quidem aulæ Romanæ parcentes, sed Pontificum gratias restringentes: Data a Paulo III. Concilio libertate, tribunalia etiam Romana curiamque reformandi, statuendique, quæ ad communem Ecclesiæ statum opportuna viderentur. Certe nec unicum dogma, neque unica lex disciplinæ in privatam rem Pontificum est firmata. Argumento vel illud sit, quod, licet ex decem Patrum partibus novem convenirent in statuenda prærogativa Romani Rontificis supra Concilium, quia tamen pauci Galli cum assèclarum modicissimo numero reclamarunt, Pontifex minime institerit, ut ea decisio firmaretur. Ipsa urbs, qua Concilium est celebratum, non Pontifici, sed Imperatori erat obnoxia, oratoribus omnium Nationum Orthodoxarum, quæcunque libuit, proponentibus & objicientibus.

229. Dissidia non obsunt Concilio.

Orta quidem est ex hac ipsa tot Legatorum Nationumque frequentia & libertate non raro dissensio, non quidem quoad Fidei dogmata, sed quoad sedendi prærogativas, titulos, ac etiam disciplinæ reformationes, quas Principes sæpius juribus suis atque Privilegiis pugnantes crediderant. Sed qui ejusmodi dissidia a tanto orbis senatu exclusa voluerit, mundo exeat necesse est, ut Angelorum intersit Synodo. Sique, propter incidentes in tanto loquendi proponendique libertate discordias, quis hoc Concilium minus æstimandum existimet, prima etiam Oecumenica Ecclesiæ Concilia abjiciat; cum erudito cuivis sit exploratum, ne sextam quidem discordiarum rixarumque partem contigisse in Concil. Trid. quæ vel in sola Synodo Ephesina aut Chalcedonensi exarserant. Dissidia illa sunt testimonia plenæ libertatis.

Sed ex sola Sacra Scriptura, inquiunt, ferendæ erant sententiæ, non ex traditionibus & Canonibus, neque ad pluralitatem suffragiorum. *Resp.* Concilium, antequam ad alia progrederetur, definivit, quænam Scripturæ pro verbo Dei sint habendæ: atque ex iis conclusiones suas deduxit dogmaticas. Ut vero *Traditiones* Divinæ, Apostolicæ & Ecclesiasticæ, etiam antiquissimæ, abjiciantur, postulatum est iniquissimum, & plane impium, atque ipsi etiam Sacræ Scripturæ, veteris ac novi Testamenti contrarium: utpote quæ patentibus adeo verbis nobis præcipit, tenere traditiones. An totam antiquitatem, Concilia, Patres, ipsumque Divinissimum Domini verbum abjiciamus? Audiant Sectarii, qui sacra spernunt oracula, quid jus civile *Leg. nemo 4. C. de summa Trinit. & Fide Cath.* Imperiali edicto sanciat: *Injuriam facit Reverendissimæ Synodi judicio, si quis semel judicata, ac recte disposita revolvere & publice disputare contenderit.* Constat autem, Concilia Oecumenica frequenter usa esse sacris traditionibus, & in Synodo Generali VII. definitum esse, traditiones non scriptas esse recipiendas. Idem dicendum de Sacris Canonibus. Cur enim veneranda Patrum decreta repudiemus? Quod vero exigant

exigant non ad pluralitatem suffragiorum ferri sententias, non tantum est contra morem Majorum & consuetudinem totius antiquitatis, omniumque Conciliorum, sed etiam contra finem eorundem. Quomodo enim fieri potest, ut deveniatur aliquando ad finem controversiarum (qui est finis Conciliorum) nisi valeant plura suffragia? Cum enim utraque pars porferat scripturarum testimonia, quomodo potest cognosci, quæ sit Concilii sententia, nisi colligantur suffragia, & plurium sententia valeat?

At in Germania oportuit cogi Synodum, *ut*, docente Cypriano, *illic lites judicentur, ubi exortæ sunt.* Audio: & audio vocem toti antiquitati peregrinam. Erravit vetustas: Errarunt prima Ecclesiæ Orthodoxæ Concilia. Alexandriæ in Ægypto enata est Ariana hæresis, cur Nicææ in Bithynia est damnata? Constantinopoli prorupit Nestoriana impietas: cur Ephesi proscripta? In Europa exorta est causa Eutychis: cur in Asia judicata? Africam afflavit Donati virus: ut quid Romæ a Melchiade quæsitum remedium? In Thracia exortus Iconoclastarum furor: cur non ibidem, sed Romæ & Nicææ profligatus? Ipsi errarunt Apostoli, dum controversiam de legalibus, Antiochiæ exortam, non Antiochiæ, sed in Concilio Jerosolymis congregato, judicarunt. Deinde Tridentum, Nationum commeatui opportunum, urbs est Germaniæ, Germani Juris, pars Tyrolis, quæ utique Provincia est Germaniæ. Nunquid? Wittembergæ celebrari debuit Concilium, cui Lutherus præsideret? Quod idem fuisset, ac, si Ariani postulassent, Synodum congregari Alexandriæ, cui Arius præsideret. Voluit Cyprianus, ut *privatæ* lites judicentur, ubi exortæ sunt, non vero publicæ, ad Fidem pertinentes, & Ecclesiam totam concernentes.

230. Neque propter locum possunt Concilium rejicere.

Sed neque dici potest, ex hominibus ignorantibus Concilium illud esse conflatum, aut causam leviter duntaxat, minus perpensis rerum momentis, discussam. Nam viri erant, doctrina, eruditione, prudentia, judicio, toto orbe clarissimi, ex omnibus Nationibus Orthodoxis selecti. Neque leviter duntaxat librata sunt rerum pondera, sed summa accuratione, industria, studio: adeo quidem, ut sæpe de uno vel altero vocabulo addendo, demendo, immutando, tempore haud modico fuerit deliberatum. Neque quis dixerit, decisiones non esse conformes Verbo Dei. Nam hoc gratis omnino & absque omni probatione objicitur. Quæ tandem, quæso! cum Verbo Dei contrarietas? An non hoc ipsum eodem jure, hoc est, nullo, dicere potuissent omnes Hæretici, ab omnibus retro Conciliis damnati? Nullum dogma definitum, quod Verbo Dei non sit revelatum, assistente illo ipso Spiritu, qui secundum promissiones Evangelicas Ecclesiæ suæ suggerit omnia, omnemque docet veritatem. Venissent Protestantes (ut erant invitati fuerant a Concilio cum plenissima Fide publica omnis securitatis, nominatim Sessione 13. 15. & 18.) venissent, in quam, & proposuissent sua, si quæ habent, scripturæ testimonia. Cur lucem fugerunt? Cur Legati illi, qui

231. Neque propter viros congregatos.

ante Bellum Mauritianum Tridentum advenerant, non produxerunt textus Scripturæ? Cur tantum ad exprobrandum & expostulandum accesserunt? Non est, non est profecto hæc indoles mentis, veritatem quærentis, sed aversantis, turbulenti, pervicaciam suam, ex malignis præjudiciis conceptam, nimium amantis.

232. Quoad dogmata ubique a Catholicis receptum.

Opponent fortassis adhuc, Conc. Trid. nequidem in omnibus Catholicis Regnis ac Provinciis esse receptum, ut in ~~Gallia~~, Helvetia &c. Quis ergo vitio vertet Lutheranæ aut Calvinianæ professionis hominibus, si nihil sibi cum illo commune esse velint? ℞. Tridentinum quoad doctrinam & dogmata Fidei ab omnibus Catholicis ubique gentium esse receptum. Protestantes vero quoad ista potissimum eidem contradicunt. Deinde etiam quoad reformationem disciplinæ plerisque in provinciis Catholicis est receptum, ut supra memoravimus: Deberetque (seclusa speciali ac gravi causa) ab omnibus recipi & observari, si Legislator absolute urgeret: neque enim in potestate est subditorum, legem acceptare vel recusare pro arbitrio. Sed indulgendum quandoque aliquid infirmitati Filiorum prudenter censet pia Mater Ecclesia, ne, quod remedium esse debuerat, magis irritet morbum, stomacho debili non concoquente solidiorem cibum.

233. An & quo modo receptum in Gallia.

Ex Gallia cum Cardinale Lotharingo & Oratoribus Regis successive Concilio interfuerunt Prælati 26. omnesque, qui sub finem aderant, subscripsere. Neque ullus ex Catholicis Gallis ullum unquam dogma, in Tridentino assertum, vocavit in dubium. Ut autem quoad correctionem etiam disciplinæ universim induceretur, a Catharina Medicæa Caroli IX. tutelam tunc gerente, impetrari non potuit: tum quod Hugonottos metueret, nolletque irritare: tum quod vetuisset Concilium, ne Regularium sacerdotia in commendas traderentur; qua ratione Rex plurimos viros primarios sibi devinciebat, quorum opera in illis maxime Hugonotticis procellis indigebat. Quam ob causam Cancellarius non est veritus Pontificis Nuntio dicere, Cardinalem Lotharingum, postquam sibi ventrem oppleverat, velle aliis jejunium præscribere. Querebatur etiam Ferrerius Galliæ ad Concilium Legatus, in Sessione XXIV. sancitum fuisse, ut Episcoporum causæ cognoscerentur Romæ; quod pugnare dicebat cum Privilegiis Galliæ de non evocandis causis e Regno. Certum nihilominus est, magnam etiam in Gallia de Concilio conceptam æstimationem. Audiri hac super re meretur Sfortia Pallavicinus, scriptorum Histor. Conc. Trid. facile Princeps.

234. Pallavicini testimonium.

Satis incomperto mihi est, ait ille *lib.* 24. *Cap.* 10. *n.* 15. *per universam Christianam Rempublicam, per Galliam præsertim, summam de illo* (Concilio) *existimationem fuisse diffusam: & primo quidem Decreta doctrinæ adorata illic fuere tanquam Sacro-sancta ab universis Catholicis: dein, quanquam disciplinæ Decreta in difficultatem offenderent, propterea quod aliqui ex concilio & ex Senatu ea quasi detrimentosa Privilegiis Regis & Ecclesiæ Gallicanæ depinxerant, tamen Episcopi in Synodis Provin-*

vincialibus illa pro virili ſunt imitati; & per hanc imitationem Eccleſia in Gallia ultra modum meliorem in formam redacta eſt. Et multis poſt Concilium annis elapſis magnus Galliæ Rex Henricus IV. jure jurando ſpopondit Clementi VIII. Pont. Max. omnem a ſe operam navatum iri, ut Concilium ſuis in Regnis integre reciperetur: ad quod animum non induxiſſet generoſus & tunc victor Princeps, ſi eas Synodi ſanctiones injuſtas, aut noxias exiſtimaſſet. Addit deinde, Oſſatum Cardinalem Galliarum Regis Miniſtrum ſcripſiſſe eidem Regi, Tridentinam Synodum diſplicere in Gallia duobus hominum generibus, ac primo quidem cunctis hæreticis, qui ab omni Concilio abhorreant, deinde iis, quibus grave accidebat, interdici ſibi Sacerdotia, natura ſua inſociabilia, cum abuſibus vetitis a Concilio: nihil a ſe repertum, quod authoritati Regiæ adverſaretur; plurimum in eo eſſe, quod faveret, nihil, quod officeret Eccleſiæ Gallicanæ: *Niſi quis fortaſſe crederet, ſimonias, aliaque vitia & corruptelas eſſe Eccleſiæ Gallicanæ Privilegia.* Eundemque ſenſum fuiſſe Cardinalium Perronii & Richelii, acceptationem Concilii in publicis Galliæ conventibus urgentium.

At ſit, quædam diſciplinæ Decreta viſa fuiſſe ſevera nimium infirmioribus quibusdam animis, quid inde aliud conficitur, niſi valide os obſtrui Proteſtantibus, de diſciplinæ laxitate & corruptela non raro querelantibus? Non quod ſeveriorem ipſi ament diſciplinam, aut eandem exoptent, ſed ut Catholicis exprobrent. Cæterum, ut ſæpius memoratum, nullus Orthodoxorum in toto orbe fuit, qui doctrinam dogmaticam, a Tridentino traditam, non illico cum ſumma veneratione exceperit. Cur non idem conſilium iniere Acatholici? Quam tantæ contumaciæ excuſationem poſſunt obtendere?

Dicere non poſſunt, tractatas non fuiſſe in Concilio illas materias, 235. Epitome actorum in Concilio.
quas tractari oportuit, aut quæ cum illis fuerant controverſæ. Nam more Majorum edita principio a Synodo profeſſione Fidei, tanquam baſis & fundamen agendorum propoſita eſt Sacra Scriptura: enumerati, profundæ vetuſtatis exemplo, libri Veteris ac Novi Teſtamenti ſinguli. Atque ut ne quidem de verbis, propter varias editiones, poſſet eſſe contentio, approbata, communi uſu jam prius recepta, e Græcis & Hebraicis translatio. Tum de originali peccato, & naturæ corruptæ miſeriis demonſtrata Orthodoxa veritas. Ad juſtificationis naturam, cauſas, effectus ac proprietates exponendas promota Divina prorſus doctrina, ad confuſionem veterum recentiumque hæreſum.

De SS. Sacramentis tractatum deinceps, ac primo quidem de omnibus, tum vero de ſingulis, diſtincte, ordinate, Chriſtiane, diviniſſime. Oſtenſa inſtitutio, indoles, materia, forma, vis atque efficacia SS. horum Myſteriorum, cœleſtiumque chariſmatum. De SS. Miſſæ ſacrificio, & communione ſub utraque ſpecie, parvulorumque, propoſita dein opportune doctrina, diſcuſſa diligenter, definita orthodoxe. Subjuncta denique ſaluberrima dogma-

gmata de Indulgentiis, Purgatorio, veneratione & invocatione Sanctorum, sacris Imaginibus & reliquiis. Hæcque omnia tam sapienter, dilucide, sancteque ad verbi Divini amussim sunt acta, ut ex Divino promisso a Spiritu S. omnem docente veritatem, suggesta atque dictata esse nemini sapientum possit esse dubium.

Sed non tantum digito Dei demonstrata sunt dogmata sanctæ Fidei, cultusque Divini Religio, sed abusus etiam sublati: eliminata omnis superstitio, quæstus turpis irreverentia. Sacratissimum Missæ sacrificium a privatis, profanisque domibus ad Domini sacraria revocatum, interdictumque vagis ac criminosis Mystis. Exesse jussi e domo Domini molliores cantus, garritus, profana commercia, abolitis quibusdam, quæ scandalo potius erant, Matrimonii impedimentis; novum sancitum saluberrimum, maximeque ad tollendos gravissimos abusus necessarium, quo videlicet clandestina connubia sunt irritata.

Quot alia ad vindicandam revocandamque disciplinam concepta decreta! Eligendi ad Ecclesiastica Officia, non ambitione aut avaritia turgidi, sed probitate, virtute, doctrina præstantes, prodesse magis dilectis oviculis, quam præesse satagentes, præbito iisdem frequentius & curatius verbi Divini salubri pabulo. Episcopi aliique animarum Pastores, interdicta evagandi licentia, gregi suo adesse atque cura vigili jussi attendere. Quid salubrius? Quid æquius? Quid Pastorum muneri, quid Ovium securitati, integritati, saluti convenientius?

Circumscripta Privilegia, quæ in abusum aut male vivendi, aut male docendi alicubi degeneraverant. Ab avaritiæ ac Simoniæ sordibus expurgatum Sacerdotium: Sacramenta gratis conferri jussa: omnis sacrorum nundinatio severe damnata: propulsati penitus ab Ecclesia circulatores, injussi Indulgentiarum diribitores, & sordidi eleemosynarum quæstores; Ut proin nihil amplius sit, quod in hac parte Protestantes possint conqueri, aut desiderare ab Ecclesia.

Et quot alia ad Divini Numinis cultum, ad animarum proventum, ad nitorem sacrorum, ad immortale Ecclesiæ decus decreta sunt condita? Divino prope consilio proscripta perniciosa illa Beneficiorum coacervatio, ut & avaritia coërceatur, & suis Pastores Ovibus adesse queant. Provinciales in stata tempora restitutæ Synodi; Visitatorum dilatata diligentia, & restricta cupiditas. Vel invito etiam Rectore matricis Ecclesiæ erigi jussa curata sacerdotia, ubi populi exposcit salus. Traditæ Ministris Ecclesiæ vivendi, pascendique leges. Atque ut a prima mox ætate virtute imbuantur & doctrina, qui in sortem Domini vocantur, commendata Episcopis virtutum scientiarumque seminaria, in florentes satus, amplamque sementem surrectura.

256. Nihil ultra desiderare

Quid amplius? desiderare quid amplius potestis, quicunque supremo huic sanctissimoque Ecclesiæ Senatui negatis obsequium? Censuris Ecclesia-

ſticis, ac præſertim excommunicationibus modum poni? Eſt poſitus. Primæ judiciorum inſtantiæ eum locum deſignari, ubi lites ſunt ortæ? Eſt deſignatus. Reformari Clerum, tolli concubinatus, quæſturas, negotiationes, profana commercia, ſcandala? Sunt ſublata. Dirimi controverſias Fidei, recens exortas? Sunt diremptæ, judicio maturo, diligentia magna, Fide integerrima: & a quot quantisque viris ex omni genere & natione! a Germanis, Italis, Gallis, Hiſpanis, Hungaris, Bohemis, Anglis, Hibernis, Luſitanis, Polonis, Suecis, Belgis, Moravis, Croatis, Illyricis, Græcis; a Cardinalibus, Patriarchis, Archi-Epiſcopis, Epiſcopis, Oratoribus, Abbatibus, Generalibus Ordinum, Procuratoribus, Theologis, Juriſconſultis ac Doctoribus, doctrina eruditiſſimis, ingenio perſpicaciſſimis, pietate religioſiſſimis, vita integerrimis, uſu rerum & experientia peritiſſimis. poſſunt Proteſtantes.

Quid ergo deſideratis amplius? Concilium indixit, eique per Legatos præſedit, qui, ſuffragante ſacra pagina, atque ex uſu & inſtituto Majorum indicere ac præſidere debuit. Convocati ſunt, cum jure ſuffragii, ex omni orbe Chriſtiano, quos *Spiritus Sanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei*, omnium etiam vetuſtiſſimarum in Eccleſia Synodorum exemplo. Diſcuſſa omnia ſumma induſtria, librata Proteſtantium argumenta, dictæ ſententiæ maxima libertate, nihil diſſimulatum, ſingula omnium vulnera detecta, ſumma contentione certatum, ut robuſtiores veritatis nervi ſtudioſius atque accuratius explorarentur. Quid igitur concludendum aliud, niſi inanes omnino & frivolas eſſe excuſationes illas, quas obtendunt Proteſtantes, quod ad Concilium venire noluerint, ejusque ſaluberrimis Sanctionibus parere adhucdum detrectent?

§. XIII.

De Congregatione Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum. 237.

Pius IV. Pontifex maximus ſevere, ut ſupra memoratum, prohibuerat, ne quis gloſſas, aut interpretationes Concilii Tridentini facere præſumat, ſibi ſoli reſervata interpretationis poteſtate. Poſtea tamen, cum 238.
varia dubia inciderent, idem Pontifex inſtituit Congregationem octo Cardinalium, quibus eam curam committebat, ut obſervantiæ decretorum intenderent, & ſi dubium aliquod aut difficultas occurreret, ad Pontificem referrent. Pius V. deinde Sixtusque V. eidem congregationi poteſtatem fecerant, decidendi controverſias, Synodumque interpretandi quoad decreta morum, ſibi reſervatis iis, quæ ſpectant ad dogmata. Inſtituta Congregatio.

Quæri autem hic ſolet, quam authoritatem habeant *Declarationes* Congregationis Cardinalium, an ſcilicet ſint interpretationes *authenticæ*, & ſic habeant vim legis Eccleſiaſticæ? Negant auctores non pauci, cum Sanchez *libr.* 8. *de Matrim. diſp.* 2. *n.* 10. Laymann *l.* 1. *tr.* 4. *c.* 7. Diana, Bonacinna, Vega, Pelliz &c. Affirmant vero Barboſa *l.* 1. *Jur. Eccleſ. c.* 4. *n.* 8. Pignatelli *tom.* 1, *conſult.* 86. *n.* 19. Fagnanus, Lezana, Salas, multique alii.

239. Declarationes Cardinalium Comprehensivæ habent vim legis.

Tertia ac melior ſententia, inter utramque quaſi media, diſcrimen facit inter declarationes *Comprehenſivas* & *Extenſivas*. Comprehenſivæ dicuntur, quæ comprehenduntur in verbis Concilii proprie intellectis, ſeu, ſunt ſecundum propriam & communi uſu receptam ſignificationem, quam habent verba Concilii. Et de his declarationibus docent cum Cardinale de Luca *in annot. ad Concil. Trid. diſc.* 1. *n.* 17. Gobat, Engel, Wieſtner, Reiffenſtuel, Schmalzgrueber, Pichler &c. quod ſint interpretationes authenticæ, adeoque habeant vim legis.

Probatur.

Ratio eſt 1. Quia ab ipſo Papa Congregationi data eſt poteſtas interpretandi Concilium. Quod autem quis facit per alium, perinde eſt, acſi faciat per ſe ipſum. 2. Quia juxta Conſtitutionem Sixti V. declarationes iſtæ in rebus dubiis non fiunt, niſi conſulto prius Pontifice, &, ut Gregorius XIV. ſtatuit, litteris expreſſo nomine Pontificis. Ergo non minus habent authoritatem Legalem, quam reſponſa Juriſconſultorum, quibus Juſtinianus dedit olim authoritatem interpretandi Leges. Atque hinc Rota Romana has declarationes accurate obſervat, relictis etiam propriis Rotæ deciſionibus, ſi ſint contrariæ, ut teſtantur Barboſa *l.* 1. *Jur. Eccleſ. c.* 4. *n.* 8. Fagnanus, de Luca &c. & plane per ſe patere videtur, Cardinalibus illis majorem poteſtatem eſſe conceſſam, quam privatis tantum Doctoribus, quorum interpretatio non eſt authentica, ſed doctrinalis tantum.

240. Solvuntur objectiones.

Neque dicas, quod illæ declarationes non fiant modo præceptivo vel prohibitivo, neque debito modo promulgentur. Nam verbum *cenſendi*, quo Cardinales uti ſolent, (*cenſuit congregatio*) juridice hic idem ſignificat, ac authentice declarare. Neque opus eſt, ut interpretationes ſpecialiter promulgentur: cum enim non faciant jus novum, ſed tantum declarent jus antiquum Concilii Tridentini, retrotrahuntur ad tempus latæ legis, ſeu habiti Concilii: Unde decreta Concilii ſic accipiuntur, ac ſi jam initio cum hac declaratione eſſent lata & promulgata. Unde neque requiritur,

241. Tria requiſita, ut ſint authenticæ.

ut tempus & locus factæ declarationis exprimatur. Sed tantum opus eſt, ut ſint *comprehenſivæ*, & in *forma debita* exhibeantur, hoc eſt Sigillo Congregationis munitæ, & a Cardinale Præfecto ac Secretario ſubſcriptæ, ut ordinavit Urbanus VIII. ac inſuper *nomen Pontificis* exprimentes, ut voluit Gregorius XIV. *Card. de Luca l. c.* propter defectum harum trium conditionum multæ non ſunt authenticæ, adeoque vim legalem non habent.

242. Extenſivæ ſunt tantum doctrinales.

Sic declarationes *Extenſivæ*, quæ nempe ultra id, quod verba Concilii proprie ac ſecundum ſenſum communem accepta ſignificant, egrediuntur, aliquid concedendo, diſpenſando, diſponendo, non ſunt *authenticæ*, ſed tantum *doctrinales*, quæ vim legis non habent; quia non ad extenſionem inſtituta eſt Congregatio, ſed ad interpretationem. Aliud eſſet, ſi fierent ex ſpeciali mandato Papæ, & legitime promulgarentur: ut quandoque factum eſt.

Ex quo cadit etiam objectio, quam hic aliqui formant, quod ſcilicet Ec-

clesia

clesia perturbaretur nimia legum multitudine, si declarationes illæ, sæpe inter se contrariæ, aut revocatæ, vim legis haberent. Nam *comprehensivæ, in forma debita consulto prius Pontifice* emanantes, non sunt nimis multæ, neque inter se re ipsa contrariæ, aut revocatæ. Si tamen aliquando re ipsa ita essent contrariæ, ut combinari non possent, posteriores derogarent prioribus, sicut in aliis legibus contrariis aut revocatis contingit.

Cæterum ista Congregatio, quæ ex meris constat Cardinalibus, excepto Secretario, qui est Prælatus inferior, ut olim fuit Fagnanus, habetur singulis hebdomadis, aut saltem bis in mense prout negotia exigunt, & quidem die Sabbati in palatio Apostolico, & aliquando etiam coram ipso Pontifice.

APPENDIX.

De Conciliis Generalibus Reprobatis, & partim Approbatis, partim Reprobatis.

SUMMARIUM.

Generalia Reprobata.

1. *Antiochenum Arianorum.*
2. *Mediolanense Arianorum.*
3. *Ariminense Arianorum.*
4. *Ephesinum II. Eutychianorum.*
5. *Constantinopolitanum sub Leone Isaurico Iconoclastarum.*
6. *Constantinopolitanum sub Copronymo Iconoclastarum.*
7. *Pisanum II. Schismaticorum.*
8. *Wittembergense Lutheranorum, cui addi potest Dordracense Calvinistarum.*

Generalia partim Approbata partim Reprobata.

9. *Sardicense, Catholicorum & Arianorum.*
10. *Sirmiense Arianorum. Exhibita duplex formula, quarum uni subscripsit Liberius.*
11. *Trullanum Græcorum.*
12. *Francofordiense Germanorum & Gallorum.*
13. *Constantiense.*
14. *Basileense.*
15. *Pisanum I. nec manifeste probatum, nec manifeste improbatum.*

De his equidem sparsim jam tractatum est, & de aliquibus, ut Constantiensi, Basileensi &c. ex professo; non ingratum tamen lectori fore existimo, si hic illa brevissime sub unum velut aspectum ponam: licet aliqua alias jam dicta sit necesse repetere.

Igitur Cardinalis Bellarminus *de Concil. & Eccles. l.* 1. Concilia Generalia dividit in *approbata*, *reprobata*, *partim approbata*, *partim reprobata*. 1. Generalia Reprobata.

Inter *reprobata* ponit octo: nempe *Antiochenum*, in quo tempore Constantii Imperatoris Ariani anno 345. damnatus & depositus est ab Episcopatu Alexandrino S. Athanasius, & via patefacta ad eversionem Concilii Nicæni. In Editione Veneta Coleti ponitur hoc Conciliabulum ad annum 341. Antiochenum.

2. Mediolanense. Alterum est *Mediolanense* plus quam 300. Episcoporum sub eodem Imperatore Constantio, in quo omnia per vim Arianorum, ac præsertim Ursacii & Valentis, relapsorum, ipsiusque Constantii, præsentis, acta sunt; damnatusque rursus Athanasius. Cui damnationi cum subscribere nollet Liberius Papa, in exilium pulsus est, anno 355. una cum Eusebio Vercellensi, Lucifero Calaritano, aliisque Episcopis.

3. Ariminense. Tertium ejusdem tempore anno 363. *Ariminense*: in quo 600. Episcopi ex Oriente & Occidente convenerant. Ac vox ὁμοούσιος seu *consubstantialis* ex Symbolo Nicæno expuncta fuit, stupente mundo & ingemiscente, ut ait S. Hieronymus, se Arianum esse. Reprobatum autem est hoc Conciliabulum a Damaso, summo Pontifice. Bene autem distinguendum est hoc Secundum Ariminense Concilium a Primo Ariminensi, quatuor annis prius habito a 400. Episcopis, quod Catholicum fuit, & explosa Sirmiensis Ariani Conciliabuli confessione, Arianos cum Ursacio & Valente præsentibus condemnavit. Hoc tamen Ariminense Concilium Catholicum fraude Arianorum obscuratum est, dum Conciliabulum suum hæreticum sub nomine Ariminensis Concilii ubique divulgarunt; sicut ante cum Sardicensi fecerant.

4. Ephesinum II. Quartum *Ephesinum Secundum* anno 449. tempore Theodosii Junioris: in quo dominabatur impius Dioscorus Patriarcha Alexandrinus, hæresis Eutychianæ Patronus. Et quia Eutychianorum factione in hac Synodo occisus est S. Flavianus Patriarcha Constantinopolitanus, Legati Romani Pontificis pulsi, omniaque perturbate ac per vim agebantur: veteres hanc Synodum *prædatoriam* appellarunt.

5. Constantinopolitanum sub Leone Isaurico. Quintum est Concilium Constantinopolitanum, sub *Leone Isaurico* contra sacras Imagines anno 730. habitum, nullo præsente Patriarcha, excepto S. Germano, qui sede Constantinopolitana pulsus est, quia impiis Iconomachorum decretis consentire noluit.

6. Sub Copronymo. Sextum est Constantinopolitanum, sub *Constantino Copronymo*, Leonis Filio, anno 755. in quo 338. Episcopi statuerunt, abolendas esse sacras Christi & Sanctorum Imagines. Ex Patriarchis autem nullus aderat, excepto Pseudo-Episcopo Constantinopolitano. Hoc Synedrion sub nomine Concilii Generalis sæpe citant hodierni hæretici, quando contra sacras Imagines insurgunt, illudque multum dilaudant; non attendentes, in pluribus aliis ipsis esse contrarium: dum e. g. anathema dicit omnibus, qui rejecerint intercessionem B. V. & aliorum Sanctorum.

7. Pisanum II. Septimum Generale, sed reprobatum a Concilio Lateranensi sub Julio II. Bellarminus ponit *Concilium Pisanum II.* anno. 1511. congregatum ab Imperatore & Rege Galliæ ac aliquot Cardinalibus.

8. Wittembergense. Octavum denique in hac classe ponit *Wittembergense*, in quo 300. Pastores Præside Luthero convenerant, anno 1536. cui addi posset Synodus *Dordracena* anno 1618. a Calvinistis celebrata, ad componenda dissidia inter Gomaristas & Arminianos in Hollandia exorta. Ve-

Verum hæc non ſunt nominanda Concilia, ſed Conciliabula: utpote quæ a Sede Apoſtolica neque indicta, neque congregata, neque gubernata neque approbata, ſed ex integro reprobata fuerunt. Neque proprie dici poſſunt *Generalia*, utpote quibus, præter alia, Caput deerat.

Partim approbata, partim reprobata, numerantur a Bellarmino ſex. Primum eſt *Sardicenſe* anno 351. tempore Julii I. & Conſtantii celebratum: In quo 300. Epiſcopi Occidentales Fidem Catholicam & Concilium Nicænum confirmarunt (unde hoc Concilium Sardicenſe tanquam complementum Nicæni eſt conſideratum, & etiam aliquando ſub Nicæni nomine citabatur) Epicopi vero Orientales 76. cum nollent communicare cum Athanaſio, Sardica digreſſi Fidei formulam Semi-Arianam conſcripſerunt: In qua Chriſtum Deum, ante omnia ſæcula ex Patre genitum profeſſi ſunt, non tamen *conſubſtantialem*. Quia autem Arianum hoc Conciliabulum non Sardicæ, ſed Philippis in Thracia eſt habitum, ideo forte melius ab aliis Concilium Sardicenſe inter Generalia ex integro approbata collocatur, nempe ut omnino diſtinctum ab illo Semi-Ariano, quod falſo Sardicenſis Concilii nomen aſſumpſit. 9. Partim approbata, partim reprobata. Sardicenſe.

Alterum eſt *Sirmienſe*, Sirmii nempe in Pannonia celebratum, quinquennio poſt Sardicenſe. In illo ab Arianis Epiſcopis duplex Fidei formula eſt conſcripta: una, quæ poſitive nihil contra Fidem continebat. Et huic ſubſcripſit Liberius Papa, ærumnis & calamitatibus Exilii preſſus, atque cum aliquibus Arianis Epiſcopis, Catholicos ſe ſimulantibus, communicavit, conſenſitque etiam in depoſitionem Athanaſii, gravium criminum accuſati. Altera formula plane Ariana fuit, aſſerens, Patrem Majorem eſſe Filio, honore, dignitate ac Deitate: a voce vero *Conſubſtantialis* abſtinendum eſſe, eo quod de illa nihil ſcriptum ſit in ſacris litteris (*Ecce dogma Arianum, nihil credendum, quod non ſit expreſſum in S. Scriptura*) In hoc Conciliabulo Sirmienſi ſuccubuit ille tot palmarum heros, totque Conciliorum Præſes fortiſſimus, magnus Oſius, Cordubenſis in Hiſpania Epiſcopus, prope jam centenarius, dum infelix, per vim & tormenta ab Arianis impulſus, ſecundæ eorum formulæ, plane impiæ, ſubſcripſit, & Arianis Epiſcopis Sacrorum communione ſociatus eſt. Reſipuit tamen ante mortem, damnata Ariana hæreſi, de plagis ac vi ſibi illata conqueſtus. Ut tamen Athanaſium damnaret, neque in lapſu illo ſuo adduci potuit. 10. Sirmienſe.

Tertium eſt Concilium *Trullanum*, quod Balſamon *quini-ſextum* appellat: quia nec eſt quintum nec ſextum, ſed ex utroque Canones (ante non editos) collegit, & plures ex ſuo addidit; ut adeo 102. Canones Trullani prodirent. Dictum eſt autem *Trullanum*: quia aliquot annis poſt ſextam Synodum Generalem aliqui Epiſcopi in palatio, quod *Trullum* vocabatur, Conſtantinopoli convenerant, & dictos Canones ediderunt, nec Pontifice nec ejus Legatis præſentibus. Unde etiam Sergius Papa tanquam erra- 11. Trullanum.

ticam Synodum reprobavit. Quare Canones isti per se non habent vim legis. Aliqui tamen postea approbati & recepti sunt a Pontifice aut legitimis Conciliis: sic Canon 82. de pingendis sacris Imaginibus receptus est ab Adriano I. & Synodo VII.

12. Francofordiense. Quartum est *Francofordiense* anno 794. celebratum sub Carolo M. Hoc Concilium, in quantum ex errore damnavit septimam Synodum reprobavit Adrianus I. in quantum vero definivit, Christum non esse Filium Dei adoptivum, illud approbavit.

13. Constantiense. Quintum in hac Classe Bellarminus collocat *Constantiense*, Patrum ferme 1000, & inter eos Episcoporum ultra 300. frequentia celebratum ab anno 1414. usque ad 1418. adnitente maxime Sigismundo Imperatore, ad tollendum Schisma inter Gregorium XII. Benedictum XIII, & Joannem XXIII. eorumque adhærentes exortum. Unde, his abdicantibus aut abdicatis, a Concilio electus est Martinus V. Hoc igitur Concilium recipitur a tota Ecclesia quoad Sessiones ultimas, quibus præfuit Martinus V. & quoad ea decreta, quibus damnati sunt Wiclephitæ & Hussitæ. Quoad ea vero, quibus Concilii authoritatem supra Pontificem extollere visum est, reprobatum fuit a Concilio Lateranensi ultimo.

14. Basileense. Ultimum in hac Classe a Bellarmino ponitur *Basileense*, ab anno 1431. usque ad 1449. tum Basileæ, tum Lausannæ continuatum, magnas inter turbas & discordias. Nam, ut supra dictum, legitime quidem cœptum est, sed cum in Eugenium IV. summum Pontificem insurgeret, transtulit hic Concilium primum Ferrariam, deinde Florentiam, septem Episcopis cum uno Cardinale pertinaciter Basileæ ac Lausannæ hærentibus, imo Eugenium deponentibus, ac Amadæum Sabaudiæ Ducem, sub nomine Felicis V. eligentibus. Tandem Nicolao V. Eugenii Successori, tam Concilium illud, quam ipsius Pseudo-Papa, se subjecerunt. Conciliabulum hoc reprobatum fuit in Concilio Lateranensi sub Leone X. Sess. XI. exceptis quibusdam dispositionibus circa Beneficia Ecclesiastica, quas Nicolaus V. approbavit.

15. Pisanum dubium. De Concilio *Pisano I.* in quo anno 1409. depositi sunt Gregorius XII. & Petrus de Luna (qui sub nomine Benedicti XIII. Pontificatum invaserat) electusque Alexander V. dubium est, an sit Generale approbatum, an vero reprobatum. Ratio dubitandi est, quia ex una parte communis ferme est opinio Alexandrum V. in hoc Concilio electum, & Joannem XXIII. qui Alexandro successit (viventibus adhuc Gregorio XII. & Benedicto XIII. in hoc Concilio depositis) fuisse veros Pontifices: alias Borgia non Alexandrum *Sextum*, sed Quintum se nominasset. Contra vero S. Antoninus cum aliis Concilium Pisanum pro illegitimo habet: in quo non sublatum Schisma, sed auctum est. Propter quas causas Bellarminus hoc Concilium vocat, *nec manifeste probatum, nec manifeste improbatum.*

(1)

I–VI.

